380

Digitized by Google

MED. 12505

8 -10- A
N. 44

Digitized by Google

616-089

JOHANNIS MUNNICKS,

DOCTORIS

ET PROFESSORIS MEDICI;

CHEIRURGIA,

AD

PRAXIN HODIERNAM

ADORNATA.

IN QUA

VETERUM pariter, ac NEOTERICORUM Dogmata dilucidè exponuntur.

M 92

AMSTELODAMI,

Apud LUDOVICUM MALCOMESIUM.

M. DCCXXI.

VIRIS NOBILISSIMIS,

Graviſſimis, Ampliſſimis,

D. JOANNI BORRE

van AMERONGEN, JCto,

Supremi Fœderatorum Belgarum Senatus, qui Hagæ comitum eſt, nuperrimè membro.

D. ARNOLDO SPOOR, JCto,

Illuſtrium Ordinum nomine ad Cameram rationum hujus Provinciæ quondam delegato,

CONSULIBUS;

Nec non inclito Reipublicæ Ultrajectinæ Senatui, Academiæ Curatoribus,

JOH. MUNICKS, S. P.

NOn ſelectum quidem Illustrissimi Proceres, ſed per ſtudiorum laxamenta concinnatum qualecunque hoc opus, & ſiſtere vobis, & ad judicii veſtri ſolem examinare, tam officii mei ratio, quam debita ſummis veſtris meritis obſervantia poſtulabat. De Cheirurgia enim agitur, Artis Medicæ parte cum antiquiſſima,

tum maximè certa & evidente: namquè in aliorum morborum curationibus quum dubitari poſſit, ſecunda valetudo Medicinæ, an corporis beneficio contigerit; in hac parte, quæ manu curat, evidens eſt, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere; imò nonnunquam in totum pendere. Hæc nihilominus, haud abſquè ſumma injuria, ſequioris ævi temporibus à Medicina ità ſejuncta fuit, ut ſi redirent priſci Rei Medicinæ antiſtites, artem hanc, tanta cum induſtria ab ipſis excultam, tam mutilam nunc, & à corpore ſuo divulſam, deplorarent, ac in ipſa Medicina Cheirurgiam quærent, eamque exulantem omni ſtudio revocandam reſtituendamque prædicarent, contenderent.

Quidquid hujus eſt, in chartarum harum anguſtias contractum, veſtris oculis ſubjicere non dubitavi. Dedi equidem, quod hoc quidem tempore optimum videbatur è literario meo proventu publicam in lucem prodere. Cætera benevolentia veſtra commendabit, qua me publicis Academiæ veſtræ muneribus admotum, non promptè minus ſuſcepiſtis, quam conſtanter hactenus fovetis.

LECTORI BENEVOLO,

CHEIRURGICAM ARTEM AMANTI. S.

H*Aud immerito actum agere videar, quod poteſt tot laudatiſſimos auctores Cheirurgiam ſcribere voluerim. Sed quamvis hoc viri multi, ingenio præſtantiſſimi atque in praxi verſatiſſimi, tentaverint; non tamen, quod Pace ipſorum dixero, ob multa antehac obſcura admodum, id hactenus peregiſſe videntur.* Multum egerunt, *inquit Seneca*, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt. Multum adhuc reſtat operæ, multumque reſtabit. Neque ulli nato, poſt mille ſæcula, præcidetur occaſio, aliquid adhuc adjiciendi. *Cum itaque ab aliquot retro annis, major in Medicina lux affulſerit, multò felicius hoc beato noſtro ſæculo tentari id poſſe exiſtimans, manum operi admovi, atque cheirurgicam praxin, demptis ubique ſupervacuis, propoſitiſque ſolis neceſſariis, in ordinem redigere conſtitui. Deſudavi multum, ex veterum pari-*

ter, ac recentiorum fundamentis, ita librum hunc conſcribere, ut in arte provectioribus non ſolum, ſed & ipſis poſſet inſervire tyronibus. Quod an conſequutus ſim, æquiſſimo tuo judicio lubens committo. Vale, & noſtris laboribus fruere.

IN LIMATUM ET TERSISSIMUM

OPERIS CHIRURGICI CODICEM,

Auctore Clariſſ. Medico.

JOHANNE MUNNICKS,

Anteceſſore Ultrajectino.

QUiſquis es, appropera, totumque huc mentis acumen,
Dirige, qui penitus vulnera noſſe cupis.
Vulnera non animis & amantum infixa medullis,
Qualia vel flaccus, naſo vel ipſe tulit;
Sed nimium fœdâ ſtillantia vulnera tabe,
Cum ferrum, aut ferro ſævior ignis agit;
Urendusque jacet, qua parte eſt ſaucius æger,
Aut trepidus miſerè membra ſecanda dolet:
Sævities nihil iſta nocet, corpuſque jacentis,
Ne pereat totum, pars bene parva perit.
Omne quis unguentum, ruptos quis turpiter artus;
Oſſaque quis memoret fracta, quis omne malum?
Singula charta VIRI ſurgentis ad alta loquatur,
Sunt nimis à curis hæc aliena meis.
Caſtor gaudet equis, enarrant vulnera miles
Et Medicus, ventos navita, paſtor oves;
Mille ego prudentum volvo reſponſa, tuaſque,
Roma vetus, leges explicuiſſe meum eſt.
Ne me ſcire juvat, quid ſint gangræna, tumorque,
Quid cruor, & ſanies, cumque liene jecur.
Scire tuum majus ſcis eſſe, ubi, docte Machaon,

Extinctos habili ſcis ſecuiſſe manu.
Rimaris parvum diſſecto in corpore mundum;
Nexaque demonſtras ordine cuncta ſuo.
Quanta Dei ex uno laus nata cadavere, quantus
Numinis ex ipſo pulvere ſurgit honos!
Copia quæ rerum, quantus tibi militat uſus,
Agmina morborum quantaque quotque domas!
Principiis prudens obſtas, languentibus adſtas
Ipſe vigil: vigiles debilis æger amat:
Inde fit, ut Medica tot febribus arte fugatis,
Famæ etiam claris proripiare rotis.
Laurus eat circum crines gaudentis, & ævo
Stet longo, patriæ, te medicante, ſalus.

L. v. POLL.

JOHANNIS

JOHANNIS MUNNICKS

DOCT. ET PROF. MEDICI

PRAXIS CHEIRURGICÆ

LIBER PRIMUS

DE

TUMORIBUS PRÆTER NATURAM.

CAPUT PRIMUM.

De Tumoribus in genere.

TUMOR Græcis ὄγκος corporis emi-nentiam ſonat. Hæc autem conſideratur, vel ſecundum naturam, ut in capite, ventre, juncturis, cæteris. Vel naturæ modum excedens, quemadmodum in Mammis lacte turgentibus, & in Ventre Mulieris prægnantis. Vel præter naturam, ut in omni Tumore nonnaturali actione lædente.

II. Hippocrates generali nomine quemcumque tumorem οἴδημα vocare conſuevit, *Aphor.* 34. *ſect.* 4. *&* 37. 6. ac paſſim aliis in locis. At potius cum Galeno nobis Oedema erit tumor peculiaris, mol- Tumoris nomen.

lis, non dolens, quiquè prementis digiti veſtigium ſeu foveam exibet Arabe omnem omninò tumorem Apoſtema nuncupant quæ tamen vox apud Græcos, ſignificatione multò contractiore, ſolum Abſceſſum, *hoc eſt*, collectæ materiæ in pus, aut in alienam ſubſtantiam converſionem denotat. Igitur Apoſtematis ſeu Abſceſſus eſt anguſtius nomen, quamTumoris, quia omnis abſceſſus eſt tumor, non contra.

Definitio III. Galenus porrò Tumores modò inter morbos partium ſimilarium recenſet, alibi inter morbos organicos collocat, alibi ad continui ſolutionem refert. Verùm Avicenna in tumore omnis generi morbos reperiri ſtatuit; ac proindè morbum eſſe compoſitum, unde tot tumoris definitiones promanarunt, ut videre eſt apud Galenum *lib.* 13. *Meth. cap.* 1. Taganltium *lib.* 1. *de tumor. pr. nat. cap.* 1. Euſtach. Rudium *lib.* 1. *de tumor. pr. nat. cap.* 2. Aquapend. *Chirurg. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 1. Pigræum *prax. Chir. lib.* 3. *cap.* 1. alioſque. At verò ſi rem rectè perpendamus, ſignificatumquè vocabuli tumoris & ὄγκυ conſideremus, ac tumoris eſſentiam per ſe contemplemur, Tumorem definiamus, quod ſit *morbus in quo corporis noſtri partes à naturali ſtatu magnitudine auctâ recedunt.* Vel ſimpliciter dicamus, *Tumorem præter naturam eſſe partium extuberantiam juſtò majorem*, atque adeò eſſe morbum figuræ, in magnitudine aucta.

Generales tumorum cauſæ. IV. Ut autem propiùs intelligatur modus, quo plerique tumores excitentur, conſiderari debent 1. *Materiæ affluxus*, qui ſi non adſit, non datur tumor; verb. gr. ſi cadaver fuſtibus excipiatur, nullus oritur tumor, quia ſanguis, aliiquè humores in eo non fluunt, ſed condenſati ac coagulati ſunt; Sin verò fuſtigetur corpus vivum, in-

gentes oriuntur tumores, viz. ex ſanguine in parte contuſa fluido, & nunc propter contuſionem ibidem ſtagnante, 2. *Tranſitus impeditus*; etenim ſi via circulationis ſit aperta, partibuſque aliis communicetur, numquam ſit tumor, 3. *Infarctio* ſeu *Inhæſio materiæ*, quæ inſolitam in magnitudinem partem diſtendit.

V. Similiter Guido de Cauliaco, Tagaultius, Pigræus, & plures alii, unanimiter ſtatuunt Cauſas tumorum efficientes eſſe fluxionem & congeſtionem. Eſt autem Fluxio humoris in corpore motus ad aliquam partem, quæ eumdem quantitate aut qualitate peccantem, ſine ſui læſione recipere non poteſt. Hinc ſequitur, Fluxionem fieri aut parti mittentis robore, aut recipientis imbecillitate: Etenim in imbecilliores ſeſe exonerare ſolent partes robuſtiores. Congeſtio verò eſt excrementorum in parte aliqua collectio, ob ejuſdem partis imbecillitatem. Per hanc congeſtionem ferè frigidi tumores ſemper fiunt; calidi autem fluxione.

VI. Speciale autem tumorum cauſæ, ut morborum omnium, ſunt externæ, vel internæ. Externæ variæ ſunt, viz. ictus, caſus, crapula, motus longior aut vehemens, & ſimiles. Enimvero cum quis ex alto ceciderit, aut baculo percuſſus fuerit, aut ab animali demorſus, ſi Flore Liberi Patris largiter ſit perfuſus, facilius in hujus vel illius partis tumorem incidet. Internæ tumorum cauſæ duæ ſunt, Plenitudo ſc. vel impuritas, *hoc eſt*, Plethora, vel Cacochymia. Inflammationes Plethora gignit. Cæteros tumores Cacochymia. ferè producit, ut Cacochimia Biliola Tumores Bilioſos Pituitoſa. Pituitoſos, Melancholica Melancholicos, & ſic porro. Speciales tumorū, cauſæ.

VII. Differentiæ verò ac varietates tumorum Tumorum differentiæ.

præter naturam ſumuntur à natura illius, quod influit, ut Phlegmone naſcitur à ſanguine ſubacido, volatili; at quantitate magis quam qualitate peccante Eryſipelas fit è ſanguine bilioſo, tenui, fervido. Oedema tumor eſt ex humore pituitoſo, ſeroſo. Scyrrhus tumor ab humore terreſtri, craſſo, melancholico.

VIII. Alii tamen dividunt tumores in calidos, aut frigidos. Calidos appellant qui fiunt ab humore calido, ſanguine, aut bile. Frigidos, qui ab humore frigido, pituitoſo, aut melancholico. Hippocrates omnes calidos tumores appellat Inflammationes, neque id abſquè ratione; ita Eryſipelas nil aliud eſt, quam Phlegmone à ſanguine tenuiore, fervidiore, dicto bilioſo.

IX. Tagaultius, Gormelenus, Severinus, tumorum differentias petunt ex quantitate, unde tumores dicuntur magni, mediocres, parvi; qualitate, hinc calidi, frigidi; ſubſtantia, ut molles, duri; ſymptomatibus, colore viz. & dolore, unde albi, nigri, lividi, rubri dolentes, indolentes; partibus affectis, hinc Ophthalmia, Peripneumonia, Pleuritis; Materiâ, à qua dicuntur ſanguinei, bilioſi, pituitoſi, aquoſi, flatulenti, melancholici. Quæ tamen omnes differentiæ inutiles ſunt, quia non mutant formam tumoris, nec novam ſpeciem conſtituunt; ſique tumorum differentiæ ita eſſent conſiderandæ, plures eo referri poſſent, uti ad Phlegmonem Carbunculus, ad Eryſipelas uterque Herpes, exedens atque miliaris, &c.

Tumorum ſigna diagnoſtica.

X. Sed Curationis principium cum ex ipſius morbi cognitione maximè pendeat, Signa præprimis conſiderenda ſunt, tum diagnoſtica, tum Prognoſtica. Itaque tumores aut in internis ac occultis partibus ſunt aut in apertis & externis. Qui in occultis oriun-

tur partibus, ex perfecta partium cognitione maximè deprehenduntur. Verum in apparentibus partibus tumorem eſſe, ex partis tumentis cum ſe ipſa, naturali ſtatu & diſpoſitione prædita, collatione cuique deprehendere promptum eſt. Etenim è partis extenſione, dolore, rubedine, calore, duritie, &c. tumorem adeſſe facilè cognoſcimus: melius tamen hæc in ſpecie, quam in genere exponuntur.

XI. Futurum autem tumorum exitum, aut converſionem, ex ipſorum differentia; materiæ ſc. benignitate aut malitia, tenuitate aut craſſitie, caliditate aut frigiditate, ſimilibuſque qualitatibus: item ex partis affectæ natura; robore pue, aut imbecillitate; nec non corporis univerſi diſpoſitione deprehendimus. Sic tardioris ſunt curationis tumores ex humore pituitoſo, craſſo, melancholico producti: Periculoſiores, qui è ſanguine acri-ſalino, aut bile generantur; qui partes occupant internas; qui circa vaſa majora, articulos, nervos, parteſque membranoſas & tendinoſas ſe exhibent; quique inſignis ſunt magnitudinis, & in corpore cacochymico ſeſe produnt. Tumorum ſigna progno ſtica.

XII. Solent verò quatuor potiſſimum modis terminari tumores; Nimirum Diſſipatione ſeu Reſolutione, Suppuratione, Induratione, Degeneratione in Gangrænam & Sphacelum. Diſſipationis ſeu Reſolutionis futuræ ſigna ſunt, levitas membri affecti, deficiens pulſatio, tumoris, febris, cæterorumque ſymptomatum imminutio, emplaſtrorum vel cataplaſmatum mador, haud ſecus ac ſi rore eſſent perfuſa. At Suppurationem futuram indicant, dolor internus, pulſatio, calor, & febris increſcens, juxta Hippocratem *Aphor.* 47. *ſect.* 2. Circa puris generationes, dolores, & febres magis accidunt, quam ipſo facto. Suppurationis autem, quæ fit, & facta eſt, notæ verſibus hiſce contineri videntur.

Durities longa, pulſus, dolor, & calor, aucti
ſignant pus fieri, ſed factum, dicta remiſſa
Sub digitis undans, albeſcens pars & acuta.

Enimvero factæ ſuppurationis ſeu abſceſſus indicia ſunt, partis affectæ levitas, remiſſio vel ablatio doloris, caloris, tenſionis, pulſationis, ac duritiei tumoris. Tumor eminentior fit, & in mucronem ſubducitur, ac elevatur. Acuties præterea fit eroſâ nonnihil cute, quam pus ſenſim corrodit, donec perforet.

Indurationem verò, quam nimius Repellentium, aut immodicus Reſolventium uſus non rarò relinquit, indicant tumoris imminutio, & cum hac remanens durities.

Cæterum Degeneratio in Gangrænam ex nativi caloris deffectu, dignoſcitur ex affectæ partis lividitate, aut nigredine, quibus nonunquam graveolentia accedit. Hiſce tamen Signis febres ingentes, dolores, inquietudines, vigiliæ, aliaque prava ſymptomata plerumquè præceſſerunt.

XIII. Denique tum ad Diagnoſin, tum ad Prognoſin plurimum conſiderare juvat Tumorem tempora, quæ quatuor ſunt; Principium nempè, quum pars intumeſcere incipit; Augmentum, quum intumeſcentia, dolor, cæteraque ſymptomata augentur; Status in quo ſymptomata ſummo in vigore conſiſtunt, nec in pejus vergunt; Declinatio, cum ea imminuuntur. Hæc autem tempora conſiderare maximè neceſſarium eſt, quoniam remedia, quæ in principio proſunt, nocent in augmento & ſtatu; & viciſſim quæ proſunt, nocent in principio.

Tumorum generalis curatio.

XIV. Ut autem tumor præter naturam ritè curetur, perpendendum, eum aut nunc fieri, aut jam factum eſſe, adeoquè duplicem hic occurrere indi-

cationem; affluentis ſc. Humoris averſionem, atque materiæ, quæ influxit, evacuationem. Et quoniam cauſarum remotio fluxionem inhibet, ſi propter totius corporis plenitudinem humor fluxerit, ipſam Venæſectione, ſi vires & aliæ indicatione permittant, item Cucurbitulis, Frictionibus, Balneis, Exercitatione, Inedia tollemus: Cacochymiam verò convenienti purgatione, ſive per alvum, ſive per corporis habitum, ſive per alias vias, pro peccantis humoris natura, evacuabimus.

XV. Altera indicatio, quæ evacuare docet, locum habet & in tumore qui adhuc fit, quatenus ejus aliquid jam factum eſt, & in eo qui omninò factus eſt. Etenim quod in loco aliquo præter naturam continetur, id ſui ablationem indicat; quo fit, ut vacuatâ materiâ tumorem faciente, curetur tumor. Vacuationem vero duobus modis moliri debemus: priori quidem Repellentibus humorem ad alias partes transferendo; in quorum uſu tamen aliquot caſus meritò excipiuntur, in quibus repellere non licet.

1. Si ad emunctoria fluxio fiat, in glandulas puta ſub axillis, in inguinibus, pone auriculas, in collo, repellendum non eſt; quia humores excrementitios, quibus onuſta eſt, eo ablegare ſolet natura. Atque ex intempeſtivo uſus Repellentium ad emunctoria applicatorum mortis periculum aliquandò fuiſſe, memorabile affert exemplum Fabricius Hildanus *obſerv. Chirur.* 78. *Cent.* 3.

2. Repellentibus uti non licet, cum fluxionis materia ſit maligna, ut in Bubone gallico vel peſtilenti, Anthrace, in morſu canis rabidi, ſerpentis, ſcorpionis, aut alius cujuſdam animalis venenati.

3. Neque Repellendum ſi fluxio ſit critica, niſi fortè feratur ad partem nobilem, qui à naturæ benè

operanti motum contrarium moliri non oportet; & ſi ſufficiens non ſit is naturæ motus, eam potius juvare, & ad partem affectam propellere debemus. Huc referri poſſunt affectus cutanei, ut pruritus, ſcabies, impetigo, lepra variolæ, morbilli; quia fiunt per modum criſis naturâ ex interioribus in corporis habitum onus deponente.

4. Quum à contuſione, ſimilive cauſa fluxio fiat, parti contuſæ non admovendum Repellens, ſed potius Defenſivo ſupra partem affectam applicato, ea præmuniatur.

5. Cum humor multus ſit, & craſſus, abſtinendum à Repellentibus, quia magis denſaretur. Atquè hinc tumoribus, qui à congeſtione fiunt ea non conducunt, quod nulla fiat fluxio, peccanſque humor craſſus ſit, & frigidus

6. Abſtinere debemus à Repellentibus, quando fluxio excitatur in corpore Plethorico, aut Cacochymico; ſed Venæſectione Plenitudo prius imminuenda eſt, ac Cacochymia per convenientem Purgationem tollenda. Similiter quando fluxio fit juxta vel ad partem nobilem quemadmodum in inflammatione faciei, occulorum, &c, non adhibenda ſunt repellentia.

XVI. Altero modo evacuamus materiam foras educendo digerentibus, Suctu, Sectione, Scrarificatione, Cucurbitulis, & ſimilibus. Sed in utraque evacuationis ſpecie ad tumoris, ipſius materiei quantitatem & qualitatem, atque ad partis affectæ naturam attendere oportet: alio namque modo tractari debent tumores ſanguine alio modo ii, qui aut humoris biliofi, aut pituitoſi ac feroſi, aut melancholici ſoboles ſunt.

XVII. Igitur diverſimodè, profluentis humoris natura, tumores curari debent. In fluxioni, Principio, non omiſſis Purgatione & Venæſectione,

ſi ob vias laciores videatur humor ſæpius ad aliquam partem ruere, Defenſivó intercipiatur fluxio. Eum in finem familiare eſt Cheirurgis Emplaſtrum defenſivum; vel cum ovi albumine & oleo roſaceo agitant bolum armenum, aut ſanguinem draconis, atque inde Cataplaſma conficiunt, quod Defenſivum vocant. Huic inſtituto ſatisfaciet itidem Unguentum album ſimplex, aut Unguentum Comitiſſæ: conducit *etiam* vulgare Oxycratum, vel Oxyrhodanum. *Si vero* intolerabilis cruciatus proritarit fluxionem, anodyno dolor mitigandus, impoſito v. gr. cataplaſmate ex mica panis albi in lacte dulci decocta, addito pulvere croci, vel ſimili.

XVIII. In Augmento equidem, cum manifeſtè pars intumuerit, ac ſymptomata, qualia ſunt durities, calor, dolor, pulſatio, febris, ingraveſcant, neque potuerit Revellentibus Phlebotomia, neque Repellentibus, ut oxycrato, ſimilibuſve impediri tumoris incrementum, tentanda eſt Reſolutio, ſi modo humor non admodum multus & craſſus reſolvi queat.

XIX. Sed quandò reſolvi nequit humor, in pus ut vertatur neceſſe eſt, præcipuè quum in vigore & ſtatu tumor exiſtit. Pus vero fieri cognoſcimus ex vehementia ſymptomatum antea commemoratorum. Juvatur autem puris generatio admotis ſuppurantibus.

XX. Facto pure miteſcunt accidentia: remittit calor, dolor, tenſio, febris. Adhæc prementibus ſub digitis puris fluctuatio percipitur, pars albeſcit, & in acumen tendit pure craſſiore ſubſidente, tenuiore in pyramidis formam aſcendente. Aliquandò tamen Signis hiſce difficillimè cognoſcimus pus confectum eſſe, quando vel cutis valde dura eſt, vel pus in profundo deliteſcit.

XXI. Igitur cum certis colligere liceat indiciis

pus probè confectum eſſe, aperiendus abſceſſus vel Ferro, vel Cauterio potentiali, quod optimum è fortiſſimo conficitur lixivio. Attendendæ vero, & conſiderandæ in apertione hæ conditiones.

1. Ut ſectio eo loco fiat, ubi purulenta mater continetur.

2. Ut fiat in loco inferiori.

3. In muſculis ut fiat ſecundum ductum fibrarum motricium.

4. Vitentur venæ, arteriæ, nervi, vaſa lymphatica, quantum fieri poteſt.

5. Ut non omnis purulenta materia ſimul educatur, præſertim in magnis abſceſſibus, ne ex ſubita & nimia inanitione, ac Spirituum reſolutione virium ſequatur proſtratio.

6. Ut apertus abſceſſus blandius tractetur, & ni validè comprimatur.

7. ut facta apertione dolor imprimis leniatur, dein ulcus detergeatur, hinc carne impleatur, tandem ad cicatricem perducatur.

Non tamen ſuppuratio in malignis tumoribus ſemper expectanda, abſque tardare in iis, ut in Bubone Venereo & peſtilenti, ſæpè periculoſum eſt; ſed aperiri plerumque debent, vix dum incipiente ſuppuratione, ne virulenta retrocedat ſanies.

XXII. Ambroſius Paræus *Chir. lib. 7. cap. 5.* in Apoſtematum Curatione tria *inquit*, „ veniunt con„ ſideranda Primum eſt, Eſſentia, Apoſtematis. Se„ cundum, Qualitas humoris Apoſtema committentis „ Tertium, Partis obſeſſæ temperie. Prima indicatio „ ab eſſentia, hoc eſt, tumoris magnitudine aut „ exilitate ducta, curandi rationem variat. Secunda „ itidem ab humoris natura ducta, curandi quoque „ conſilia immutat: aliter namque Phlegmone, ali„ ter Eryſipelas curatur, & ſic porrò. Tertia indi„ catio à natura partis, in qua tumor reſidet, ſumi-

„ tur: alia namque remedia partibus carnoſis, alia nervoſis conveniunt; alia Oculo, alia Gulæ alia Collo, „ alia Emunctoriis admoveri debent, &c.

CAPUT II.

De Phlegmone ſeu Inflammatione.

I. QUæ de Tumoribus præter naturam in genere ſuperiori capite dicta ſunt, ſingulis tumorum ſpeciebus ac differentiis nunc accommodemus. Initium autem ab *Inflammatione* faciemus, quia hæc frequentiſſimè accidit, & pluribus aliis affectibus ſupervenire non raro conſuevit.

II. Antiqui omnem calorem, naturæ modum excedentem appellabant Inflammationem, & hanc duplicem faciebant φλόγωσιν καὶ φλεγμονὴν. Igitur ſicca illa Inflammatio, in qua citra ullius humoris defluxum calor parti inſitus excitatur, φλόγωσις Græcis Latinis *Exarſio* appellatur, eſtque propriè incipiens Inflammatio. Sed *Phlegmone* dicitur, 1. de quovis tumore calido, & eo reſpectu eſt calidorum humorum defluxio, ſanguinis nempè puri, volatilis, aut bilioſi, tenuis, fervidi, ut complectantur Eryſipelas, Herpes, & ſimiles tumorum ſpecies. 2. de ea inflammationis ſpecie, quæ nomine generis abſolutè & uſitatè Recentioribus dicta eſt *Phlegmone*; Tumore nimirum à ſanguine puro, eoquè mediocri, ſeu temperato.

III. Eſt ergo PHLEGMONE ſeu INFLAMMATIO, rubeſcens, renitens, dolorificuſquè Tumor. Vel potius dicatur, Tumor præter naturam è ſanguine in cutem & ſubjectos muſculos effuſo, calorem, rubedinem, dolorem, pulſationem, & tenſionem excitans. Phlegmonis definitio.

IV. Diſtinguitur porro Phlegmone in exquiſitam, & non exquiſitam ſeu ſpuriam. Exquiſita dicitur,

quando purus ſanguis extra ſua vaſa in aliquod membrum effuſus eſt, eique inhærens alteratur, & incenditur, Non exquiſita appellatur, quæ fit ex ſanguine minus puro, ſed hoc vel illo humoris genere abundante, unde Phlegmone Eryſipeladotes, Oedematodes, Scyrrhodes.

Phlegmonis cauſæ.

V. Ideoque Phlegmonis cauſa habita ſemper fuit, vel purus ſanguis extra ſua vaſa effuſus, vel permixtione aliûs humoris inquinatus, qui non ſolummodò in cutem, ſed in ſubjectam quoquè carnem tandem confluxit. Quum enim venæ arteriæque majores immodicâ ſanguinis copiâ diſtenduntur, gravatæ in minores quaſi onus deponunt, atque hæ demum in minimas, tumque per minima illarum oſcula ſanguis, quæ cohiberi nequit, effluit, ac in vacua illabitur ſpatia, quæ inter fibras ſunt primorum organorum præcipuè muſculorum, arteriarum, venarum nervorum, atque membranarum. Quæ partes dum fluxione perfunduntur ac implentur, copiâ diſtentæ quaſi divelluntur, ferventiſquè ſanguinis ardore incaleſcunt, ac dolorem excitant: Sanguinis quippè extra vaſa collectus, nec liberè circulare potens, neceſſario putreſcit, ac incenditur.

Modus quo inflammatio fiat exponitur.

VI. Verum enim vero ſanguinem licet veluti cauſam tumori huic enodando plerique aſſignent Auctores, tamen fiendi modum plurimi tacent; quem inter Veteres aliquatenus exprimit, Doctiſſimus Fernelius *lib. de exter. corpor. affect. cap.* 2. quando dolorem ex calore; hunc ex vehementi Inflammatione illam à ſanguine non in ſolam cutem, ſed & in ſubjectam carnem impacto, & ex venis eò confluente oriri contendit, &c. Hìc quamquam cauſam attribuat fluxioni vaſa diſtendenti, quæ diſtentio à Plethora ad vaſa oritur; equidem credendum non eſt, omnem omnino inflammationem à ſolâ ſanguinis copia fieri, cui ratio & experientia quoque contrariantur. Enim-

vero in plethora cruor tali modo vaſa diſtendit, permeatque, ut ſuâ ſponte carceres ſuos non perfringat, niſi aliud quid accedat, quod ſanguinis motum retardet, quodque ſtagnationem, effuſionem, atque adeo Inflammationem moliatur. Cl. Sylvius *Praxeos Medicæ lib. 1. cap.* 40. incendi ſanguinem, & Inflammationem oriri arbitratur, quatenus ex ipſo in vaſis ſuis valdè diſtentis, & aliis quibuſvis partibus ſubſiſtente, *hoc eſt*, ſtagnante mox *incipiunt* evaneſcere partes ſpirituoſæ, magiſque volatiles & ſubtiles, tum accidas, tum ſalinas temperare ſolitæ, unde utræque acriores factæ acrius in ſe mutuo inſurgunt, efferveſcentiamque ob particulas ſanguinis oleoſas calidam excitant, quin paulatim ſanguinem ità corrumpunt, ut in pus vertatur, & quidem pro ſanguinis corrupti varietate planè varium ubi ſatis clarè acidum accuſat minus temperatum, partibuſquè ſpirituoſis volatilibus illud temperantibus privatum.

VII. Ex dictis itàque conſtare videtur, ſanguinis in minoribus vaſis ſtagnationis, hinc ejus effuſionis, indequè ortæ Inflammationis, primam eſſe cauſam. *Plethoram ad vaſa*, vel ex obſtructione vel compreſſione. Enimvero venæ cum nunc à ſanguine, nunc à pituita in ipſis coagulatis ac concretis obſtruuntur; vel ab aëris externi frigore, aut potenter adſtringentibus medicamentis admotis conſtringuntur, tunc plus ſanguinis per arterias influit; quam per venas nunc obſtructas vel compreſſas refluere poteſt; hinc Cruor paulatim collectus, eadem vaſcula magis, magiſquè diſtendit, & ità quidem, ut reſeratis eorumdem oſculis, exitus ipſi patefiat; unde tunc (quoniam ſanguis ex arteriis in venas non per anaſtomoſes, ſed per inter mediam partium ſubſtantiam, *hoc eſt*, carnium tubulos ſeu poros circulatur) is neceſſario extravaſatur, ac in vicinarum

partium ſubſtantiam effunditur; ubi copiâ mediocri ſaltem collectus, modo nunc expoſito, mox excandeſcit, & caloris ſenſum moleſtum in parte ſenſili producit, quæ mutatio *Inflammatio* vocatur.

Symptomata pleriſque inflammationis ſpeciebus ſupervenire ſolita.

VIII. Sequuntur nunc ordine Symptomata pluribus Tumoribus communia, qualia ſunt Dolor, Tenſio, Pulſatio, Rubedo, Febris perpendenda. Et ſanè Inflammationi plerumque conjunctus eſt *Dolor* propter peccans acidum acidius ac volatilius, effervescentiam inordinatam primo ſanguini, dein membranoſas partes vellicando dolorem inducens. Dolorem excipit *Tenſio* ab affluxu ſanguinis in partem ſubjectam, quem venæ recipere nequeunt, ſed potius continuo novum ſuppeditant, unde Tenſio oritur. Hanc ſequitur *Pulſatio* ab inteſtina cruoris effervescentia præternaturali, obſtructis vel compreſſis vaſis, incipiente tandemque ebullitione ſanguinem in pus præcipitante, quæ poſtmodum ceſſat. *Rubedo* oritur ab extravaſato & excandeſcente ſanguine per cutem ac cuticulam tranſparente: altius enim impreſſus per muſculos, cutemque vix tranſparet, ac minorem inducit ruborem, qui tamen pro ratione ebullitionis vel effervescentiæ ſanguinis vel accreſcit, vel decreſcit. Cæterum *Febris*, quæ non rarò adeſt, vel primaria eſt, vel ſymptomatica; Viz. à ſanguine acido, vel aliter depravato, atque hinc in parte Inflammata ſtagnante, unde motus ejus vitiatur, ac inordinatior fit.

Signa phlegmonis diagnoſtica.

IX. Signa porrò, quibus dignoſcitur hic affectus, ſunt membri inflatio, rubor, calor, dolor, profunda pulſatio, moleſtaque tenſio, & alia ejuſmodi, quæ ſanguinis abundantiam & extravaſationem apertè arguunt.

Prognoſtica.

X. Hæc verò partium externarum Inflammatio à multis morbis liberat partes internas, adeòque ſalutaris plerumquè; niſi extenſione Gangrænam produ-

unt. Periculoſa equidem & difficilis curationis eſt Inflammatio, quæ Oculos, Fauces, Penem, Muliebre pudendum, Articuloſve occupat. In juvene & ætate brevius curatur, tardiùs in corpore pingui, quam macilento.

XI. Ut autem rectè perfectèque Phlegmone curetur duo imprimis ſunt obſervanda: primum ut cauſæ antecedenti occurramus: ſecundum ut cauſam continentem evacuemus: quibus tertium adjungi poteſt, ut emendentur ſymptomata; quæ aliquandò tam ſæva ſuperveniunt, ut omnem Medentis curam ad ſe, neglecto etiam morbo, convertant. Quæ in phlegmonis curatione ſunt obſervanda.

XII. Repellimus ergò, & corrigimus cauſam antecedentem rectò rerum nonnaturalium uſu, & humoris in partem influentis Revulſione.

XIII. Rectus rerum nonnaturalium uſus in bona Diæta, ſeu debita accordinata illarum rerum diſpenſatione conſiſtit. Aër eligatur ſerenus. Cibus Potuſque modicè ſumantur, iique refrigerantes, calida quævis, dulcia, Pinguia, ut Zinzibar, Piper, & ſimilia nocent. Nocet etiam corporis motus, imprimis partis læſæ. Conducit ſomnus moderatus. Obſunt Alvi durities, Venus. Victus ratio in phlegmone.

XIV. Quod ſi bona Diæta, *hoc eſt*, recta rerum nonnaturalium diſpenſatio ad humorem, qui in partem affectam influit avertendum, nec ſatis idonea, nec ſatis valida fuerit, Venæſectio quamprimùm inſtituantur, utpote ſummoperè neceſſaria, vel ad evacuandum, vel ad revellendum, vel ad derivandum. Venæ ſectio.

Interim verò dum hæc fiunt, cum rariſſimè corpus vitioſis non abundet humoribus etiam per Clyſteres, atque Purgantia leviora ritè uſurpata ſæpè æquè ac Venæſectio iteranda, multùm efficere poſſumus. Purgatio.

XVI. Alterum autem Medici ac Cheirurgi de evacuanda conjuncta materia conſilium verſatur in recta Topicorum applicatione, & commoda adminiſtra-

tione, *hoc eſt*, in debita ac tempeſtiva eorumdem ad partem affectam appoſitione, diligenter conſiderando, quod ſit tumoris initium, quæ progreſſio, &c.

Quæ topica in inflammationis principio admittenda.

XVII. Remedia igitur quibus in Inflammationis initio uti oportet, ſint modicè repellentia, quibus aliquid diſcutientium admiſceatur, ut influens materia arceatur, & quæ nunc influxit leviter interim reſolvatur. Quem in finem conducunt Aqua Plantaginis, Solatri, Spermatis ranarum, Roſarum, Florum ſambuci, Acetum roſarum, Sambuci, Vinum rubrum adſtringens, Saccharum Saturni Camphora. & ſimilia. Abſtinendum verò à vehementer adſtringentibus: Bolo ſc. armeno, Sanguine Diaconis, Acacia, Gallis, Alumine, omnibuſque oleoſis & pinguinibus, utpote valdè noxiis. Quæ omnia poros obſtruendo, adeoque difflationem prohibendo dolorem, calorem, hinc & Inflammationem augent.

XVIII. Sed quanquam incipienti Inflammationis ſine imponenda Repellentia, ab iis tamen abſtinendum, 1. ubi juxtà partes nobiles eſt Inflammatio, vel in grandulis, 2. Quandò humores maligni ſunt. 3. Quandò criticè expelluntur. 4. Quum ſit inflammatio in corpore Cacochymico, quumquè pars affecta debilis admodùm eſt.

Quæ in inflammationis incremento.

XIX. In incremento, *hoc eſt*, increſcente Phlegmone, quoniam & repellere, & digerere tum oportet, habenda magis ratio humoris influentis, & ejus qui jam influxit. Sic nimitum repellentia admixtis reſolventibus & lenientibus erunt temperanda, ut reſolventia prævaleant. Fomentum ver. gr. Applicetur ex Malva, Althea, Violaria, Abſinthio, Scordio, Ruta Floribus Camomilæ, Melitoti, Sambuci, Roſarum, rubrarum, Baccis juniperi, ſimilibuſve in aqua, vel Cereviſia tenui decoctis.

Quæ in ſtatu & declinatione

XX. In ſtatu vero reſolventium pondus augeatur, admixtis una anodynis, ſi dolor moleſtus admodum ſit.

ſit. Cum autem ad declinationem vergat Inflammatio, vehementius diſcutere convenit, adeoquè ſola diſcutientia & reſolventia ſunt imponenda. Quem in finem applicetur ſequens, aut ſimile Cataſplama.

℞. fol. malvæ, althææ an. Mj *ſum abſynthi*
flor. camomillæ, meliloti an. Mß.
Coq. in cereviſia tenui ad mollitiem, dein
in mortario contundantur; contuſis adde
farinæ hordei, fænigræci an ℥iß.
olei anethini ℥ij. *pulv. croc.* ʒß. *M. F. Cataplaſmai*

Cataplaſmatis loco non minore cum fructu apponatur Fomentum ex ſupraſcriptis diſcutientibus, additis & aliis, decoctum, cui vel Vinum Gallicum, vel Spiritus vini, prore nata, admiſceri poteſt.

XXI. Quod ſi Inflammatio ægrè reſolvatur, tendatquè in Suppurationem, promovenda erit & acceleranda puris confectio ac generatio. Hoc verò præſtant omnia medicamenta Emollientia & Maturentia vulgò dicta, Radices puta & folia Althææ, Malvæ, Liliorum alborum, Branca urſina Flores Camomillæ, Melitoti, Farinæ Lini Fænigræci, Fabarum, Caricæ, Cæpæ ſub cineribus aſſatæ, Unguentum Baſilicon, Emplaſtrum Diachylum, & ſimilia ex quibus commodiſſimè parari ſolent Cataplaſmata. ex. gr. Quæ in ſuppurationem tendente inflammatione.

℞. rad. liliorum albor. re ent. ℥iij.
caparum ſub cineribus aſſatar. ℥ij.
fol. malv. althææ flora meliloti an. Mj
caricarum ping. conſciſſ. N. x.
Coq in aqua pura vel cereviſia tenui ad mollitiem;
tunc in mortario contuſis adde
farinæ ſeminis lini, fænigræci an ℥iß.
unguenti baſilici ℥ij.
M. F. cataplaſma.

XXII. Si autem Ægtis arrideant magis Unguenta vel Emplaſtra, nec, à pinguibus lædantur;

inungi poterit ſemel aut ſæpius pars dolens litu, ex Unguento Agrippæ, Althææ ſimplici vel compoſito, Oleo liliorum alborum, ſimilibuſve parato; moxque ei imponi Emplaſtrum Diachylum cum gummi, ut & Mucaginum.

Confecto pure quæ obſervanda.

XXIII. Igitur ubi Calor, Febris, & alia accidentia remiſerint, quando in mucronem tumor attollitur quum preſſione digitorum fluctuantis velut humoris inundatio percipitur, tum intelligere licet pus confectum eſſe. Quare ſine procraſtinatione tumor aperiendus erit, ne pus diutius concluſum morâ reddatur acrius, ideòque nocentius, atque ab ipſo partes vicinæ magis magiſque corrumpantur, ſicque ulcus majus ſinuoſum,& fiſtuloſum fiat. Aperiendus autem eſt loco commodiſſimo,*hoc eſt*,in loco tumoris maximè molli & declivi. Fiat verò apertio aut Cauterio,aut Scalpro Equidem Scalprum Cauterio præferendum puto, præſertim quum tumori ineſt rubor, ardor, atque purulenta materies calida eſt.

XXIV. Sed patiens ſi admittere nolit apertionem, danda opera, ut verſus corporis ſuperficiem alliciatur pus quo citius ab ipſo perforetur corroſa cutis. Cui uſui Cl. Sylvius, *Prax. Medic. lib.* 1. *cap.* 40. §. 58. ſequens emplaſtrum valdè extollit,

℞. *Mellis optimi farinæ ſecaliginis an.*℥j.
vitellum unius ovi
Imponantur blando igni, & agitentur ad emplaſtri conſiſtentiam.

Emplaſtrum hoc extendatur ſupra linteum denſum, & applicetur parti affectæ, indies renovando.

Poſſunt etiam Ficus contundi, & Cataplaſmatis modo calidæ applicari loco tumoris maximè molli & eminenti, quo ſic facilitetur ac promoveatur abſceſſus apertio.

XXV. Ubi autem multum puris continetur in abſceſſu, ſedulò cavendum, ne omne unâ vice edu-

catur, ſed partitim: quoniam Ægrorum vires aliàs non parum proſternuntur: ubiverò parum puris adeſt, nil nocet omne effluere, quod aptum eſt, paratumque ut effluat; omiſſâ preſſione forti & diutinâ multis Chirurgis familiari, à qua nunquam aliquid commodi Ægris evenit, at ſæpiùs multum incommodi.

XXVI. Cæterum factâ & apertâ puri viâ, ad ulceris mundationem & conſolidationem pergendum: in quem finem conducit Digeſtivum ex Therebinthina, melle, & Ovi Vitello, petiis impoſitum, vel applicetur unguentum baſilicum vel unguentum Aureum, vel ſi magis detergendum ſit.

℞. *Therebintinæ venet.*	*Farinæ Hordei* ℥ij.
Mellis optimi vel Roſacei ℥j.	*Thuris* ℈ ij.
Vitellum unius ovi.	*M. F. S. A. Digeſtivum.*

Non nulli laudibus extollunt Deterſivum ex Apio, cujus hæc eſt deſcriptio.

℞. *Succ. apii, plantaginis, betonicæ an.* ℥j.
Mellis optimi, ℥v. *Therebinth. venet.* ℥iiij.
Farinæ Hordei, orobi an. ʒij.
pulv. aloës, myrrhæ, iridis florent. an. ʒj.
Coquatur mel cum ſuccis, quibus conſumptis addantur farina & pulveres, & omnia miſceantur ad formam Unguenti.

Sin adhuc validius detergere fuerit conſilium, utendum Unguento Apoſtolorum vel ſolo, vel Unguento Baſiliconi admixto.

XXVII. Ubi vero ſatis deterſum eſt ulcus, carne oppleatur, & cicatrice obducatur, adhibitis Medicamentis variis nunc expoſitis, & porro exponendis lib. III. de Ulcerum curatione. Hunc tamen in finem vehementer laudat *Balſamum ſulphuris therebinthinatum* Cl. Sylvius *prax. Medicæ lib.* I. *caput* 40. §. 61. 62. cujus effectus mirabilis ac ferè incredibilis eſt, ſi ejus aliquid ulceri inſtilletur, aut

illinatur. „ Mox enim, *inquit*, novi puris generatio „ ità fuit inde diminuta, ut non raro hujus unius Bal- „ ſami ope intra paucos dies plenè curata fuerint & „ in Mammis, & alibi excitata poſt Inflammationes „ Apoſtemata notabilia.

„ Ex hoc autem experimento, haud parvi penden- „ do, cenſui Ulcerum Apoſtemata conſequentium „ Mundationem ac Conſolidationem conſiſtere in „ *Correctione puris acidi*, *rodentiſque* ulceratæ parti „ adhærentis, atque ſanguinem ipſi nutriendæ dica- „ tum ex parte ſaltem corrumpentis, ac in novum „ pus vertentis: *Corrigi* vero illud *Pus* parti affectæ „ adhærens à *Sulphuris Balſamo* laudato, impri- „ mis ratione *Olei aromatici* adeoque *ſale volatili oleo-* „ *ſo* abundantis; à quo Spiritus acidus in pure lu- „ xurians, quin Sanguinem in pus indies corrumpens „ non tantum obtundatur, ſed inſuper mitigetur, „ emendeturque, ita ut affluens ſanguis parte prius „ conſumptas brevi reparet Conſolidationem ulti- „ mam expediat.

Accidentium correctio.

XXVIII. Ultimus tandem Curandæ Inflammationis ſcopus eſt, ut Symptomata, illam nonnunquam comitantia placentur. Sunt autem ea ut plurimum quatuor, dolor, Durities, Gangræna, Febris. Inter hæc primum locum *Dolor* obtinet, in eoque ſedando diligentem eſſe Medicum oportet. Nam præterquam quod vires proſternit, functionesque debilitat, etiam fluxione ciet, adeoque Inflammationem auget. Igitur imponatur Cataplaſma ex mica panis albi & lacti dulci, addito croci pulvere, confectum. Vel

℞. Flor. *Camomillæ*, *Meliloti*, *Sambuci an.* Mj.
Coctis in lacte dulci, & *in mortario contuſis adde*
Farinæ ſeminis lini fœnigræci an ℥ij.
Vitellos duorum ovorum Olei roſacei ℥iß.
M. F. *Cataplaſma.*

Quod ſi Dolor perſeveret, nec his cedat remediis, ad validiora confugiendum erit, uſurpatis etiam Narcoticis; eâ tamen cautione, ne inde parti inferatur Necroſis. In hoc caſu itaque Cataplaſmati addantur Folia Hioſciami, Papaveris, Solani, &c.

Durities vel *Gangræna* quomodo curari debeant, ſuis locis ſumus dicturi.

Ad curam *Febris* quod attinet, ea ad Medicum potius, quam Cheirurgum ſpectat: Tolli tamen ut plurimum ſolet Diæta, Venæſectione, & Medicamentis, quæ in Phlegmonis curatione obſervandâ modo docuimus.

CAPUT III.

De Furunculo.

FUrunculus latinis *δοθιὴν* Græcis, Noſtratibus (*Een Bloet-vin*) eſt Tubernaculum in acumen protuberans, cum inflammatione, duritie, rubore, ac ſummo dolore, ovum columbinum magnitudine non excedens. Similiter C. Celſus *lib. 5. cap.* 28. Furunculum definit, quod ſit Tuberculum acutum cum inflammatione, & dolore, maximèque ubi jam in pus vertitur. Furunculus quid.

II. Species autem Furunculi plures ſunt: Alius enim benignus eſt, ac mitis: Alius malignus, ac vehementius dolens. Idem obſervavit Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 1. ſic inquiens: „ Furunculorum alius „ eſt clemens, alius maleficus: Clemens quidem „ cum in ſola cute coierit; Maleficus autem, cura- „ tuquè difficilis, cum altiùs radicibus actis in cutem „ erumpat. Furunculi ſpecies.

III. Fit vero Furunculus è craſſo impuro, acido-acri, aliiſve modis depravato ſanguine, quem natura à reliquo puriore ſecernens, tanquam infenſum & Cauſæ.

inutilem in corporis habitum criticè expellit.

Diagnoſis. IV. Signa quibus cognoſcitur hic affectus, ſunt exigua inflammatio cum puſtula, & veſicula ſenſim increſcens, cum dolore, duritie, & rubore cum Statum attigerit, qui paucos intra dies abſolvitur. Porro tuberculum in acutum tendit, & columbini ovi magnitudinem non excedit. C. Celſus aliud ſignum adjungit, dicens. „ Qui ubi adapertus eſt, & exit, „ ſuper apparet pars carnis in pus verſa, pars cor- „ rupta ſubalbida, ſubrubra, quem ventriculum „ Quidam Furunculi nominant.

Prognoſis. V. Idem Celſus *loco citato* docet, in Furunculo nullum eſſe periculum, etiam ſi nulla Curatio adhibeatur. Matureſcere enim per ſe, atque erumpere. Sed dolorem efficere, ut potior Medicina ſit, quæ maturius liberet.

Dicendum ergo Furunculum periculo vacare, niſi morbo graſſante maligno in Anthracem degeneret. Sed quoniam Cacochimiæ ſoboles eſt Furunculus, hinc rarò fit quod ſolitarius erumpat, ſed fere multis corpus ſcateat, atquè inquinetur.

Curandi methodus. VI. In Curatione Furunculi, quum humor hujuſmodi Tumorem efficiens craſſus ſit, impurus, acido-acris, & aliquando malignus, nunquam Repellentibus utendum eſt, ſed ex ſententia Galeni, & Pauli Æginetæ, Furunculus coquendus appoſito Pane maſticato, & in Cataplaſmatis formam redacto; vel Diachylo cum gallinaceo adipe; vel ex C. Celſi præſcripto, Gummi Galbano.

VII. Igitur aplicandum mox emplaſtrum Diachylum cum gummi, vel quid ſimile facilè confici poteſt ut Puris generatio promoveatur & acceleretur, v. gr.

℞. *Picis navalis, liquidæ an* ℥ij.	*Gummi Sagapœni* ʒß.
Emplaſtri Diachyli cum gummi ℥ß.	*M. F. S. A. Emplaſtrum.*

Vel.

℞ rad. lilior. alb. rec. ℥ij.
caparum ſub cineribus aſſatar. ℥iß.
fol. althaæ, flor. camomillæ, meliloti an Mj.
Coctis in aqua pura, vel cerevíſia tenui ad mollitiem, & in mortario contuſis adde mellis virginei an. ℥ij. vitellos duorum ovorum
Farinæ Secaliginis unguenti Baſilicoris ℥iß.
M. F. *S. A. cataplaſma.*

Furunculo aperto, & expreſſo omni Pure, vix ulla ultrà Curatio neceſſaria eſt. Equidem Puris eductio ut facilius fiat, imponendum porrò Emplaſtrum Diachylum cum gummi, cum Unguento Baſilicone, alio quodam mundificativo poſtea Emplaſtrum Diachylum ſimplex, vel Diapalma.

VIII. Sed malignus ſi ſit Furunculus, & ex venenata materia excitatus, malignitas illa priuſquam applicentur remedia, foras trahetur ad motâ cucurbitulâ cum multâ flammâ.

IX. Cæterum ut præcaveatur, ne ſæpius hujuſmodi tubercula infeſtent, præcipiunt Multi, ut Nux Moſchata Mas veſtibus inſuatur. Sed qua vi & proprietate Amuletum hoc ab iſtis Satellitibus immune corpus reddere queat, Sagacioribus expendendum relinquo.

CAPUT IV.

De Epinyctide, & Terminthо.

I. AD Furunculum haud ineptè referri poſſunt Epinyctis, & Terminthus EPINYCTIS, ex C. Celſi, Pauli Æginatæ, & Aëtii ſententia, eſt puſtula peſſima, colore ſublivida, vel ſubnigra, vel rubicunda, vel alba, circa quam vehemens ſuboritur inflammatio cum ingenti dolore, noctu magis affligens, cumque aperta eſt, intus mucoſa Epinyctis quid.

reperitur exulceratio. Color eſt humori ſuo ſimilis, ab eaque cruenta emanat ſanies, Dicta verò Græcis *σπινύκτις* quia fere ſemper noctuoritur. Arabes *Eſſere*, *Sere*, vel *Saire* appellarunt.

Epinyctidis cauſæ. II Epinyctis haud ſecus ac Furunculus, è ſanguine impuro, acri, maligno, criticè in corporis ſuperficiem expulſo.

Diagnoſis III. Signa verò quibus cognoſcitur Epinyctis, ſunt quod puſtulæ hæ ſua ſponte proveniant, colore ſint rubicundæ, vel ſublividæ, vel albicantes, atqui gravius noctu quam interdiu affligant. Cæterum dolor in Epinyctide vehementior eſt, quam pro ejus magnitudine, fabâ major non ſit: ſponte exulceratur, & cùm rumpitur mucoſam parit exulcerationem, unde ſubcruenta emanat ſanies.

Prognoſis IV. Equidem puſtulæ hæ, ex C. Celſi ſententia maximè eveniunt in puerili ætate, raró in medio corpore, ſæpè in eminentibus partibus, & verno tempore, ſuntque nullius periculi, niſi in curando error committatur, quamvis pravos humores in corpore redundare indicent.

Curatio. V. In curatione Epinyctidis, haud ſecus ac in Furunculo curando, procedendum; viz. Puſtula maturanda, & Puris generatio acceleranda, appoſitis uvis paſſis contuſis; vel impoſito cataplaſmate ex Uvis paſſis, caricis pinguibus, & Ruta viridi ſimul comminutis; vel Emplaſtro Diachylo cum gummi, cum Unguento Baſilicone, vel, ut malignitas ſi quæ adſit corrigatur, tali Digeſtivo.

℞ *Unguent. Baſili-conis* ℥i. *Therebinth. venet.* ℥ß *Theriaces Andr.* ʒij	*Mellis virginei* ʒvj. *Olei Scorpionum* ʒiij. *M.F.S.A: Digeſtivum.*

Poſtea ulcus mundetur Digeſtivo communis; Unguento Aureo vel Baſilicone impleatur; atque impoſito emplaſtro Diapalma, vel Styptico tandem cicatrice tegatur.

VI. TERMINTHUS autem Tuberculi ſpecies eſt, & Epinyctidi fere ſimilis cui ſuperne & inferne nigra puſtula incumbit, qua ruptâ infernè deſquammatio apparet: diſſecto autem tuberculo pus invenitur. Terminthus quid. &c.

Sed cum Terminthus ex eadem cauſa, qua Epinyctis, *hoc eſt*, ex aduſto, acri & venenato ſanguine fiat, eadem pars afficiatur; hinc eadem curatio ei convenit, idemque Prognoſticum, quod Epinyctidi.

CAPUT V.

De Eryſipelate.

TUmor, qui Græcis ERYSIPELAS, Latinis *Ignis Sacer*, ſeu *Roſa*, Noſtratibus (*De Rooſe*) nuncupatur, ab Auctoribus malè deſcribitur; quod ſit Tumor præter naturam ex Bile ferè in ſolam cutem, quandoque etiam in muſculos ſubjectos effuſa, dolorem, calorem, aliaque ſymptomata cauſante. Si namque ſola Bilis in cutem effunditur Herpes, non Eryſipelas oritur.

II. Sed quum vera Inflammatio, atque adeo Phlegmonis ſpecies ſit Eryſipelas, potius dicendum videtur, quod ſit Inflammatio valde ardens maximèque circa cutem conſiſtens, & aliquando ſubjectæ carnis aliquid occupans, orta ab effuſo, extravaſatoqueললbilioſo, tenuiore, & ſubtiliore ſanguine, cum tumore vel exiguo, vel ſæpè, quoad ſenſum, nullo; cujus color pallidior, aut magis flaveſcens eſt, quam Phlegmonis, & ſi tetigeris facilè ſanguis ſubterfugit, rurſuſque illabitur exquiſitè tenuis, aſpectuque rubens. Eryſipelatis Deſcriptio.

III. Eſt autem Eryſipelas duplex; verum ſeu legitimum, & non verum ſeu ſpurium. Verum Ery- Differentiæ.

ſipelas ſimplex eſt, ſimplici fervore & rubore affectum ſine ulla exulceratione, è ſanguine bilioſo, tenuiore, fervidiore, in quo Acidum volatile prædominatur, genitum. Non verum ſeu ſpurium Eryſipellas trium vulgò habetur generum: Unum quod oritur ex ſanguine bilioſo tenuiore at acri, pungente, & rodente, qui idcircò latam, & aliquandò profundam ſatis efficit exulcerationem: alterum Eryſipelas ſuperium eſt ſine partis affectæ exulceratione; in eo tamen exiguæ ſuccedunt puſtulæ & veſiculæ, quæ nonnihil inciſæ, perforatæque Saniei aliquantulum fundunt: Tertium genus eſt, quod fit quidem è ſanguine tenui, fervido, at ſimul vel copiâ peccante, vel ſerô abundante, vel terreſtribus, acido auſteris, ſimilibuſve particulis redundante, unde Eryſipelas dicitur vel Phelgmonodes, vel Oedematodes, vel Scyrrhodes.

Cauſæ. IV. Igitur verum ſeu legitimum Eryſipelas è ſanguine bilioſo, tenui, ſubtili, fervido, in quo Aciditas volatilis abundat, generatur; qui ex minutiſſimis capillaribus vaſculis exiliens, præ ſua tenuitate & ſubtilitate in interiore carne ſubſiſtere nequit, ſed per extremam cutem, parteſque ei vicinas diffunditur, atque ardentem ibidem excitat Inflammationem.

Eryſipelas à Phlegmone ſit diſtinguendum. V. Ardens autem illa cutis, partiumque proximè ei ſubjectarum Inflammatio, Eryſipelas dicta, à Phlegmone diſtinguitur, 1. Colore; eſt namque Inflammationis color ruber, Eryſipelatis ex rubro flaveſcens. 2. Pulſatione, quæ magna adeſt in Phlegmone, parva vel nulla in Eryſipelate, 3. Tumoris magnitudine; Etenim in inſignem tumorem Inflammatio partem attollit, cum & cutem & ſubjectos muſculos occupet; Eryſipelas verò partem affectam modicè elevat, adeo ut vix appareat tumor, cum cutaneas partes ſolummodo ardens hæc Inflam-

matio invadat. 4. Calore, qui major eſt in Eryſipelate, quam in Phlegmone. 5. Dolore, qui in Eryſipelate minor eſt at pungitivus; in Phlegmone tenſivus, & gravativus, 6. Duritie & Mollitie; cum inflammatio tactui non cedat, ſed renitatur; Eryſipelas, verò ſi tangatur, tactui cedat. 7. Eo, quod rubedo, quæ in Eryſipelare adeſt ſi digito prematur, ſtatim abeat, & cutis ſub digito alba evadat, deinde vero mox redeat eadem rubedo, ob tenuem ſubtilemque ſanguinem, à quo fit Inflammatione verò hoc non accidat 8. Quod in Eryſipelate nulla tenſio, ut in Phlegmone appareat. 9. Loco affecto; Eryſipelas namque loco dimovetur, ſerpit, & vicinas partes ſimiliter afficit; Inflammatio autem in uno figitur loco, ab eoque nec diſcedit, nec dimovetur.

VI. Signa itaque, quibus hic affectus cognoſcitur, ſunt æſtus ingens, dolor acris non valdè vehemens, rubedo ad flavedinem tendens, ad tactum ut facilè cedens, ita & facilè radiens, partis intumeſcentia, ac tenſio levis, pulſatio minor; fitque invaſio ejus plerumque cum Febre, niſi à cauſa externa oriatur. Signa Eryſipelatis Diagnoſtica.

VII. Equidem rarò periculoſus eſt affectus Eryſipelas, niſi ab exterioribus ad interiora materies repellatur: periculoſior verò, ſi circa oculos. fauces aliaſve nobiles partes conſiſtat; aut ſi vulneri ulceri, fracturæ, luxationi ſuperveniat. Ut autem facilius tutiuſque ſanetur, reſolutione, aut inſenſibili tranſpiratione, ſeu per diaphoreſin terminari debet, non ſuppuratione, quæ in hoc affectu mala admodum eſt, difficiliſque curationis. Prognoſtica.

VIII. Ut verò Eryſipelas rite curetur, 1. Conveniens inſtituenda Diæta, atque eadem ſex rerum nonnaturalium diſpenſatio hic obſervanda, quæ in Phlegmone. Dein Anteceden Materia evacuanda Quæ in Eryſipelaris Curatione obſervare oporteat.

Cholagogis blandioribus, Venæſectione, ac imp mis Diaphoreticis iterandis, reiterandiſque.

IX. Tertia Cura erit de Medicamentis Topici Quæ in Principio minimè ſint validè Repellenti Exſiccantia, Adſtringentia, quod illorum uſu Mat ria acrior intrò compulſa vicinas partes corrodat, exulceret. Sed ſi exiguum fuerit Eryſipelas, pars a fecta à nobilioribus remota, humoreſque adhuc fl xerint, applicentur modicè Repellentia, at Reſc ventibus mixta; ne occluſis nimium poris, hinc r diente nativo calido ferè ſuffocato, Gangræna a cedat.

X. Peſſimè quoque ægris ſuis conſulunt Chirurg qui partem Eryſipelate affectam inungunt Unguent Nutrito, de Ceruſſa, Populeo, Roſaceo; Ole Roſarum, violarum, ſimilibuſve pinguibus; utpot quæ bilioſum, tenuem, fervidum, atque in parte cutaneas effuſum, extravaſatumque ſanguinem exci tant magis, incendunt, adeoque ardenti huic In flammationi maximè adverſantur, ut rectè mone Galenus *lib.* 5. *de ſimpl. Med.* *Facult*, Et ſcribi Fabricius Hildanus, *cent. I. obſerv.* 82. ſe obſervaſſe Eryſipelas ex Olei Roſacei inunctione in Gangræ nam mutatum fuiſſe.

XI. Modicè ergò Repellentia, at Reſolventibus Volatilibuſque permixta, quæ ſimul Acidum volatile infringere ac mitigare poſſunt, hic ſunt apponenda, v. gr.

> ℞. *Aquæ florum* Sambuci ℥viij. *Aceti Sambuci* ℥ij Spir. *vini* ℥iß.
> *Saccari Saturni gr.* xv. *camphoræ* ℈j.
> *Miſceantur pro Epithemate.*

Vel

> ℞. *Aquæ florum Sambuci* ℥viij *Vini albi Gallici* ℥iiij. *Miſceantur.*

Vel

℞. Aqua florum Sambuci ℥vj. *Spiritus vini* ℥j. *camphora* ℈j. *Trohc. alb. Rhaſis* ℈ij. *Miſceantur.*

Vel

℞. Col. *Malva, althaa, Parietaria, Salvia; an*, Mj Flor. *Sambuci, camomilla an* Mij *Roſarum Rubr.* Mj *coq. in aq. part. ac comm. & Vini albi Gallic. ad* ℥xxx *pro comento.*

Vel decoquantur Flores Sambuci in Lacte Dulci, vel Ebutyrato, & applicentur.

Vel fiat Saccnlus interſutus ex Floribus Sambuci, iſque in Aqua Florum Sambuci, tantillo Aceti Sambucini addito, madefactus iterumque leviter expreſſus calidè parti affectæ applicetur, & ſæpius renovetur.

Vel diſſolvatur Sapo Venetus in Aqua Pluviali, vel Florum Sambuci, atque iſto lixivio imbuantur panni lanei mundi, qui dein fortiſſimè exprimantur, & parti affectæ calidi applicentur, ac identidem permutentur.

Sunt qui Stercus ovillum in vino aut aceto decoctum uſurpant.

Alii laudant cretam pulveriſatam ope chartæ emporeticæ parti impoſitam.

Nonnulli Spiritum Vini, in quo Theriaca diſſoluta eſt, linteis duplicatis aut quadruplicatis imponunt.

XII. Sed remediis hiſce ſi Eryſipelas curari nequeat, quin potius exulceretur, hoc vel ſimile illinatur Unguentum. Eryſipelas quando exulceratur, quid agendum.

℞. Troch. albor. Rhaſis, Tutia prapar. an ʒj *Lithargyri* ʒiß. *ceruſſa* ʒij. Flor. *Sulphuris* ℈j. *camphora* ℈ß. *Olei Roſarum* ℥ij. *cera alba q. s.*

Terantur diù, & exactè lavigentur in Mortario plumbeo, ac F. S. *A. unguentum.*

XIII. Sin vero in Facie fuerit Eryſipelas, nulla apponenda ſunt Repellentia vel Adſtringentia, ne quidem Reſolventibus mixta; ne materia ad Oculos: Fauces, aliaſve partes nobiles pellatur. Sed imponatur Sacculus interſutus ex Floribus Sambuci, in calida Aqua Florum Sambuci, addito Vino albo Gallico, madefactus, leviterque expreſſus, qui identidem renovetur. Vel calidè applicetur Sacculus, ſubtiliſſimâ Tritici vel Hordei Farinâ repletus.

Si Caput occupet. XIV. Atqui cum caput occupet Eryſipelas, uti Mulieres aliquando experiuntur, nulla omnino humida ſunt apponenda; ſed lintea munda recenter lota, adeoque vapore Saponis perfuſa, calida imponantur, ſæpiuſque permutentur. Vel calidè applicetur laudatus ſacculus, ſubtiliſſimâ Tritici vel Hordei Farinâ repletus. Vel Lixivium fiat fortiſſimum ex Sapone Veneto cum Aqua Florum Sambuci; eo imbuantur lintea munda, quæ dein exſiccata, & calidè appoſita, identidemque renovata, mirum in modum Ardentem illam in capitis partibus cutaneis Inflammationem diſcutiunt, reſolvuntque.

CAPUT VI.

De Oedemate.

OEdema apud Hippocratem, & pleroſque Veteres Medicos generaliter denotat omnem Tumorem præter naturam. οἶδος namque, ſeu οἴδημα nil aliud ſignificat, niſi Eminentiam. Sed potius cum Neotericis *Oedema* nos appellabimus Tumorem ab humore pituitoſo genitum.

II. Sit igitur OEDEMA Tumor frigidus, pituitoſus, mollis, laxus, doloris, & caloris expers, plerumque albidi coloris. Vel dicatur, Tumor præ-

ter naturam ab humore ſeroſo aut pituitoſo ortum habens, albus, mollis, indolens, prementi digito cedens, per congeſtionem frequentius, quam per affluxum humorem productus.

III. Atqui diſtinguitur vulgo Oedema in duas ſpecies. Nimirum eſt Tumor hic, vel cum humore collecto cumulatus, certa circumſcriptione definitus, iſque genuinum & legitimum dici ſolet *Oedema*; vel eſt ſine ulla circumſcriptione, aut humoris in unum locum collectione, ſed per partem diffuſus & expanſus ac rectè nũcupatur *Oedematoſus Tumor*. Verum legitimumque Oedema fit ab humore ſubcruento, crudo, ſeroſo-pituitoſo, ſubacido, à ſanguine in aliquam partem ſecreto, ibidemque congeſto, atquè mollem, laxum, indolentem, certaquè circumſcriptione definitum tumorem excitante. Tumor vero Oedematoſus fit ab humore crudo, ſeroſo-pituitoſo, ſubacido, è Cruore itidem amandato, vel Lymphatico, per totam partem diffuſo, diperſoquè, quam ita tumefacit ac diſtendit, ut cum digito prematur fovea quædam fiat, quæ remanet atquè ſui veſtigium ſervat, ut in Tabidis, cachecticis, autaliter male habitis indies obſervatur. Oedema quid ſit.

IV. Cauſæ ergo Oedematis ſunt humores crudi, ſeroſopituitoſi, ſubacidi, in ſanguine redundantes, hinc in partem quandam effuſi, in eaquè Tumorem hunc per congeſtionem potius quam per fluxionem excitantes. Procatarticæ vero, ſeu Primitivæ cauſæ eſſe poſſunt, caſus, Percuſſio, Aër nimis frigidus & humidus, cibi viſcini ac glutinoſi, crapula, Somnus longior, Otium nimium, vita ſedentaria, & ſimilia, quæ ſanguinem crudum, ſeroſum, pituitoſum, ſubacidum, producere valent. Oedematis Cauſæ.

V. Signa autem quibus cognoſcitur Oedema, ſunt Albedo, Molities digitis cedens, ut fovea relinquatur, quod maximè proprium eſt Oedematis Signa Diagnoſtica.

ſignum. Minor quoquè adeſt Dolor, minorquè Pulſatio.

Prognoſtica.

VI. Solet præſertim Oedema generari hieme, & frequentius Senibus, corporibuſquè phlegmaticis accidere. Terminatur vero pluribus modis, vel per reſolutionem, vel per ſuppurationem, vel per Indurationem. Per Reſolutionem ſeu Inſenſibilem Tranſpirationem ſæpius terminatur, ſæpè etiam Induratur, raro per Suppurationem ſolvitur, quia ex humore oritur frigidiore ac mitiore, qui haud facilè in pus vertitur: aliquando tamen hic Tumor Suppuratur, ſi in calidioribus fiat partibus. Atqui in Scyrrhum aut abſcenſum ſi abeat Oedema, difficilioris eſt curationis, Periculoſum item ſi Pthiſis aut Hydrops adfuerit.

Quæ in Oedematis Curatione ſunt obſervanda.

VII. Oedematis curatio duplicem ſibi ſcopum proponit: unum qui antecedenti materiæ ſe opponat: alterum qui cauſam conjunctam evacuet. Antecedens materies emendabitur recto ac legitimo rerum nonnaturalium uſu, qui ſanguinis, aliorumque humorum dyſcraſiam immutare & corrigere queat. Cibus & Potus, ſimiliter ac Aër moderatè calefaciant, exſiccentquè. Caro aſſata præſtat elixatâ. Nocent Fructus Horarii, Caſeus, Piſces Marini. Nocet & quantitas Cibi Potuſquè nimia.

Diæta.

Conducit Vinum, per ſe uſurpatum, aut herbis calefacientibus alterarum. Exercitia proſunt moderata. Obeſt ſomnus longus, item Alvi durities, Quies; Triſtitia, Venus.

VIII. Sed præter convenientem rerum nonnaturalium adminiſtrationem Antecedens Cauſa corrigetur inſuper, ac educetur Remediis Generalibus, quæ crudos, ſeroſo-pituitoſos, ſubacidos humores emendare, ac evacuare ſolent. At quoniam affectus hujus cauſa antecedens in ſanguine non fervido, ſed vappido, ſeroſo, ac aliter vitioſo conſiſtit, hinc *Venæſectio* nequaquam conducit. Atquè non

Venæ ſectio non conducit.

niſi

niſi rariſſimè in Oedemate curando inſtituitur. Et ſi aliquando ſanguis ſit mittendus, id non ratione morbi, aut cauſæ conjunctæ, ſed ratione alicujus ſymptomatis, aut cauſæ antecedentis fieri ſolet.

IX. Frequentius vero locum habent quæ viſcera roborant, obſtructiones aperiunt, humores ſeroſo-pituitoſos attenuant, eoſquè Tranſpiratione auctâ Inſenſibili, promotiſque tum Diapthoreſi, tum Diureſi nec non per Alvum factâ Purgatione educunt. v. gr. *Humores in Oedemate præparantia, aceducentia.*

♃. Raſur. *Ligni guajaci* ℥iij *Saſſaphras.* ℥ß *Infund. per noctem calidè in Aqua pura* ℥LXX. *Dein S. A. coq addendo.* Rad. *fæniculi*, *Petroſelini an.* ℥j. *Galangæ* ʒij. *Cor. med. Sambuci rec.* ℥ij. *herb. Calamenthæ*, *Chamæpiteos an.* Mj. *Baccar. Juniperi* ℥iß. *Pulpæ Colocyntidis* ʒj *vel* ℈iv. *Glycyrrhyzæ* ʒiij. *f. ex his S. A. Colatura* ℥xxxx.

X. Corpore ſic purgato, utile erit Decoctum Diaphoreticum, ſimulquè Diurericum, ex quo mane in lecto adhuc decumbens, & horâ à meridie circiter quartâ largiorem hauſtum calide ſumat Æger; atque matutino tempore, quouſque vires concedant inde ſudores moveat.

♃. *Raſur. Ligni Guajaci* ℥iv. *Saſſaphras* ʒvj. *Rad. chinæ* ℥j. *Infund. ut prius in Aqua pura* ℥LXX. *Dein coq. add. Rad. Bardanæ rec.* ℥iij. *Petaſitidis, Bac. Juniperi an* ℥iß. *Sem. Apii* ℥ß. F. *ex his S. A. Decoctio ad* ℥xxxx.

XI. Alter Curationis Scopus eſt, humorem parti affectæ inhærentem evacuare Topicis admotis Medicamentis Sint autem Ea, Incidentia; attenuantia, Digerentia, exſiccantia, Reſolventia. Tumoribus namque à congeſtione ortis repellentia nunquam ſunt imponenda. Igitur acre ſumatur lixivium, prout majore aut minore reſolutione opus eſt, cui admiſceatur acetum, Sal gemmæ, aut alu- *Quæ Topica Oedemati curando ſunt imponenda.*

men, vel Sal commune, idque cum nova ſpongia imponatur. v. gr.

℞. *Ciner Ligni Quercini. Stipitum fabarum Sarmentorum Vitis an. p. aq. per hos transfundatur Aqua fabrorum extinctionis ferri calida, adito aceti vini modico, idque toties fiat, donec efficatiam acquiſiverit lixivium. In cujus* ℔ iiij. *diſſolve ſalis nitri, alumini, an.* ʒiiß. *ſulphuris vivi* ʒ ij. *miſceantur pro fotu.*

Lixivii loco uſurpari poteſt fomentum.

℞. *Rad. Ebuli. Brioniæ an.* ℥iß. *cucumeris aſinini* ℥j. *Herb. Alſynthy, abrotani, ſalviæ, calamenthæ an.* M j. *Flor. camomillæ* Mjß. *Roſar. Rubr.* Mß. *Sem. cumini* ʒvj. *coq. In S. Q. cereviſiæ tenuis ad* ℔iij.

Barbette *chir. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 4. Laudat ceratum,

℞. *Sulphuris crudi ciner ſarmentorum vitis ſalis gemmæ* ʒij. *farinæ fabarum* ℥ij. *Aceti* ℥j. *Olei nucum* ʒj. *therebinthinæ, & ceræ q. ſ. f. Ex his S. A. unguentum vel ceratum.*

Nonnulli olea & unguenta calida inungunt; ſed puto ea poros obſtruendo, adeoque tranſpirationem cohibendo, parum prodeſſe.

XII. In ſtatu & declinatione non malè applicatur hoc vel ſimile cataplaſma.

℞. *Rad. althææ rec.* ℥iß. *Bryoniæ, cucumer aſinini rec. an.* ℥j Fol. *ſalviæ, Rutæ.* Flor. *camomillæ an.* Mj. *coctis in cereviſia tenui ad mollitem, & in mortario minutim contuſis adde farinæ fabarum* ℥ij. *Ciner. Ligni Quercini, ſtercoris Vaccini an.* ℥j. *ſalis Nitri* ʒij. *Olei anethini* ℥ij. *M.* F. *S. cataplaſma.*

Alii haud abſque ratione imponunt *Stercus Vaccinum calidum*, quod reſpectu *ſalis volatilis* ac *nitroſi* in eo abundantis potenter poros aperit, ac Tumorem Oedematoſum reſolvit, diſcutit. Vel Ca-

taplaſma conficiunt ex Stercore Vaccino, quod una cum Aceto frigunt, ac parum Aluminis & Sulphuris ei admiſcent. ex gr.

℞. Stercoris Bubuli ℥iij
Fimi Columbini ℥ij.
Frigantur ſimul in ſartagine cum Axungia, aut Butyro, aut quovis Oleo, vel bulliant in Oxycrato, atque Sulphure & Alumine additis,
F. *S. A. Cataplaſma.*

Inſuper Emplaſtra Reſolventia utiliter imponi poſſunt, qualia ſunt, de Meliloto, de ranis ſine Mercurio, de Spermate Cœti, & ſimilia, quibus pro re nata & alia Attenuantia, Reſolventia addi poſſunt.

XIII. Scultetus *poſt Armamentarium Cheirurgicum obſ.* 72. refert, ſe multos Tumores Oedematoſos diſcuſſiſſe *Calcis Aquâ* per aliquot dies uſurpatâ. „ Sumitur autem, *inquit*, fruſtulum Calcis „ vivæ, ad quantitatem Nucis Juglandis & in A- „ quam ferventem immittitur, donec diſſolvatur „ quo facto Calx cum Aqua agitatur, & poſtea ſpon- „ tè reſidere ſinitur. Hinc clarior Aqua, per inclina- „ tionem in aliud vas transfunditur, in qua ſpongia „ nova exprimitur, calidèque parti affectæ ſuperliga- „ tur. Notandum verò, quod Pars Oleo Amygda- „ larum dulcium, vel Axungia Porcina veteri de- „ beat inungi: facilè enim fieri poteſt ut portio „ quædam Calcis, quæ eſt acerrima & corroſiva, „ in Aquam transfuſam abjerit, quæ cum Spongia „ applicita erodere, partemque mordicare poſſet.

Idem *Obſervation* 98. in Tumoribus Oedematoſis, ſimulque Eryſipelatoſis curandis admodum extollit hoc Epithema,

℞. Lixivii ex Cineribus ſarmentorum vitis ℔j.
Salis comm. ʒi. *Nitri* ʒiß.
Aceti vini optimi ℥j.
Fiat Mixtura, quæ ſpienio duplici tepidè excepta

applicetur, faciiſque ſtrictè loco affecto ſuperligetur.

XIV. Cæterum pro Crure & Pede Oedematoſo ſequens aliquoties expertus ſum ſummoperè conducere.

℞. Spiritus Vini optimi
Aceti Vini an. ℥vij. *in iis diſſolve*
Salis comm. ʒiij. *aut circiter.*

Hic liquor cum panno immerſo tepidè applicetur. Deinde pes & tibia univerſa faciâ lineâ longâ, digitos tres quatuorve latâ, à digitis pedum incipiendo, ſurſumque ad genu uſquè procedendo, ſtrictè ligetur, ita tamen ne pars effecta nimis comprimatur, & cavendo ne plicis aliqua in crus fiat impreſſio.

D. Si verò ſpernat hoc remedium Æger, veſperi cubitum iturus per ſemihoram pedibus inſideat Balneo clido, (quod fiat ex *Semine Graminis exſiccati*, hoc eſt, *fœni*, *Cineribus Ligni Quercini*, & *Sale communi* in *Aqua pura* decoctis) & dein, pedibus mappâ calefactâ probè abſterſis, in lectum ſe conferat, cruribuſquè magis ſolitò elevatis decumbat manè autem faſciâ linea Pedes, Tibiæquè univerſæ dicto modo ligentur.

Attamen omnibus hiſce ritè adminiſtratis Oedematoſus Tumor ſi non diſcutiatur, conſulendum ut *Termas Aquiſgranenſes*, *aliaſve calidas* adeat Æger, quæ potenter humores ſeroſo-pituitoſos diſcutere, ſimulque interna viſcera ſuâ caliditate roborare valent.

XV. Sed Suppurationem ſi minetur Oedema; quod raro contingere obſervamus, Cataplaſma imponatur cui addantur Herbæ Emollientes, Fermentum acre, Fimus Columbinus, Ungentum Baſilicon, &c

℞. *Rad. Liliorum albor. recent.*
Caparum ſub cineribus aſſat. an. ℥ij.
F*ol. Malvæ, Althææ, Salviæ,*
F*lor. camomillæ an.* Mj.
caricarum ping. No. x.
Coctis in Aqua pura ad mollitiem, & in mortario contuſis adde farinæ fabarum ℥iiß. *fermenti acris fimi columbini an.* ℥iß. *Unguenti Baſiliconis* ℥ij.
M. F. S. *A. cataplaſma.*

Cataplaſmatis loco *emplaſtrum Diachylum cum gummi* applicantum ſuppurationem abundè promovet.

X V I. Quum igitur ſuppuratum, & ad maturitatem perductum ſit Apoſtema, curandum ut id tum loco commodo, tum tempore opportuno aperiatur. Etenim lenta frigidaque materies nos fallit nonrarò, quod ſua effecta extrinſecus rarius producat, quam intrinſecus, ubi partes interiores paulatim ſine magno dolore corrodit, exeditque. Tutius autem hujuſmodi frigidum Apoſtema Potentiali Cauterio, quam Scalpello aperiri ſolet; quod contrarium in calidis tumoribus obſervamus. Illud namque ad humorem illum frigidum, viſcidum Pituitoſum, maturandum, atquè ulterius coquendum non parum juvat.

Apoſtemate aperto, ulcus conveniente digeſtivo mundandum, & dein Sarcotico impoſito unguento carne replendum.

Sin verò alicujus morbi ſymptoma ſit Oedema, ut Pthiſeos, Hydropis Cachexiæ, vel ſimilis, morbus à quo provenit imprimis curandus.

C A P U T V I I.

De Tumore Flatuoſo.

I. TUmorem Oedematoſum proximè excipit *flatuoſus*, qui Græcis ἐμφύσημα *Inflatio* Flatuoſus Tumor quid ſit.

aut *Apoſtema ventoſum* dicitur. Eſt autem TUMOR FLATUOSUS, qui ex flatibus intra membranoſas alicujus membri partes, aut ſub ipſa denſiore cute, aut inter muſculorum interſtitia concluſis oritur. Vel *flatuoſus tumor* nuncupatur, qui ex flatulendo ſpiritu in aliqua parte coacervato gignitur. Fiunt namque Tumores hi ex vapore & flatu, alias ſub cute, alias ſub membranis coërcito; hinc aliquandò ſæviſſimi excitàntes dolores, ob partium exquiſito ſenſu præditarum diſtenſionem, divulſionemque.

Tumor hic quomodo fiat.

II. Cauſa vero flatuoſi tumoris eſt nativi in parte affecta caloris, vel ſpiritum radiantium partemque vivificantium imbecillitas, ac debilior motus, qui ſeroſo pituitoſum glutinoſumque humorem, è quo facilè ſuſcitantur flatus, reſolvere & diſſipare nequit. Enim verò quum crudi, pituitoſi, viſcidique humores in ſanguine redundantes, hinc in partem quandam effuſi, ſuâ glutinoſitate poros ejus obſtruant, facilè datur intelligere, qua ratione tardior ſpirituum vitalium per eandem partem motus, debiliorque radiatio vitioſos illos humores reſolvere, & ultrà promovere nequiens flatus gignat, qui membranoſas intra partes concluſi Tumorem hunc excitant.

Diagnoſis.

III. Cognoſcitur Tumor flatulentus, & ab aliis Tumoribus diſtinguitur, 1. quod compreſſus veſtigium ſeu foveam non relinquat, ut Oedema. 2. Quum percutitur murmur, ſeu ſonum quendam edat. 3. Addit Avicenna renitentiam manus comprimentis. 4. Ait Guido, lucidum quendam ſplendorem apparere in ejus ſummitate. 5. Non perpetuò, ſed interdum dolor adeſt, ob nimiam diſtenſionem. Interim Tumor hic nec rubet, nec calet, ſed friget potius, albetque ut Oedema Articulos ſæpè occupat, præſertim Genua.

IV. Magnus autem flatuoſus Tumor periculoſus eſt, ob ſui magnitudinem, & partem affectam debili calore præditam. At parvi ſi ſint hujuſmodi Tumores, omnis periculi experites meritò cenſentur. Porro Hyeme frequentius, quam Æſtate evenire ſolent. Prognoſis.

V. In curatione generalibus circa Diætam, & intus ſumenda medicamina roborantia ac evacuantia præmiſſis, haud ſecus ac in Oedemate, partis læſæ meatus aperiendi, in eaque contenta flatulenta materies attenuanda, diſcutienda, reſolvenda. Quem in finem conducunt calida, Siccantia, & Attenuantia, *carminativa* dicta, ut appertis membris læſi poris humores flatuſque diſſipari queant v. gr. Flatulenti. Tumoris Curatio.

℞. *Herb. Menthæ, Pulegii, Rutæ an.* Mj.
Flor. camomillæ Mjß.
Sum. Anethi, flor. Roſarum rubr. an. Mj.
Sem. Cumini ℥j. *Bacc. Lauri* ʒvj.
Coq. in S. Q. cereveſiæ tenuis vel Æq. Part. Aq. puræ & Vini Albi ad ℔iij.
Colatura ſit pro fomento.

Egregios aliquandò vidimus ſucceſſus in hujuſmodi Tumore reſolvendo ſolo *oleo cucumeris Aſinini* illito. Poteſt tamen ejus loco fieri Linimentum. v. gr.

℞. *Olei cucumeris aſinini* ʒvj.
Anethi, rutæ an. ℥ß.
Nuciſmoſchatæ expreſſ. ʒjß.
cumini ſtillat. gut. vj.
Miſceantur.

Barbette *chirurg. part. 2. Libr. 1. cap. 7.* laudat hoc cataplaſma.

℞. *Fol. Ruthæ calamenthæ an.* Mß.
Farinæ fabarum ℥ij.
Sem. Aniſi, cumini an. ℥ß.
Baccar. Lauri, ſalis comm. an. ʒiij.
Nitri, ſulphuris an ʒj.

ſtercoris caprilli ʒvj.
Olei anethini, *Nardini an.* ℥j.
Vini albi gallici q. ſ.
Coq ſimul S. A & contund. in formam cataplaſmatis.
Conducit quoquè *emplaſtrum de meliloto de Ranis cum*, aut *ſine mercurio.* Vel.
℞. *Emplaſtri de meliloto.*
de Ranis ſine mercurio an ℥j.
Gummi Galbani in aceto ſoluti ʒiiß,
Pulv. caſtorei ℈ij.
Olei cumini ſtillat. gutt. vj,
Ceræ & therebentinæ q. ſ.
M. F. *S, A. Emplaſtrum*, *extendendum in corio*,

Sed notandum ejuſmodi medicamenta actu calida parti ægræ ſemper imponenda eſſe, caloremque conſervandum appoſitis linteis, lateribus, lagenis, ſimilibuſque rebus calendibus.

Genu inflatio quo modo curanda.

V I. Veruntamen Genu cum Flatuoſo tumore vehementer inflatum ſit, nonnulli ſequens commendant.

℞ *Fœcis ceræ novæ ex prælo* ℔iß,
Micæ panis furfuracei ℔ß.
Florum roſarum Rubr. ℥j.
Bulliant in vino albo, *dein contundantur*, *& addendo piperis*, *cariophyllorum*, *Nuciſmoſchata*, *Zinziberis an* ʒiiß. *ſem. cumini*, *aniſi*, *fœniculi*, *ammios an.* ℥ß. *Olei chamæmelini*, *anetini*, *Rutacei an.* ℥ij. *M.* F. *S. A. cataplaſma.*

Platerus *obſerv. libr.* 3. tumorem in genu immenſum, mollem, laxum, & diuturnum diſcuſſum, ac penitus curatum ſcribit impoſito cataplaſmate ex *Radicibus Brioniæ*, *iridis*, & *liliorum* recentibus, ſimul contuſis, atquè in *vino*, additâ etiam *aquæ vitæ* decoctis.

Vel fiat cataplaſma ex raſura *radicis raphani ruſ-*

tici cùm *aceto roſaceo*, quod calidè apponatur..

Magno quoquè cum levamine inflato & tumido admodum Genu aliquandò applicari juſſi Veſicatorium magnum, ex *cantharidibus* & *fermento acri*, addito *aceto*, confectum.

CAP. VIII.

De Teſtudine, *&* *Talpa* ſive *Topinaria*.

I. ALtum inter veteres de tumoribus hiſce fuit ſilentium atque illorumne ulla quidem ab illis unquam facta eſt mentio; Hæc tamen nomina à Recentioribus excogitata ſunt. Teſtudo & Talpa quid ſint.

Teſtudo, ut inquit Guido, eſt *abſceſſus magnus, humoralis, mollis, & latiori formâ in modum Teſtudinis* unde denominationem ſumpſit. Alii tamen definiunt teſtudinem, quod ſit *Tumor mollis, vel non valdè durus, ſatis autem magnus, in quo pinguis materia, tunicâ quadam incluſa continetur, quæ calvariæ ita inhæret, ut ipſam plerumque vitiet.* Talpa verò, ſive topinaria Guidoni & aliis dicitur *Teſtudinis ſpecies*, & inquiunt eſſe *Teſtudinem ipſam in capite ortam*.

II. Igitur TESTUDO ſeu TALPA, ſive TOPINARIA dicta eſt tumor in Capite, ortus ex impuris, viſcidis, glutinoſis, acri-ſalinis, nec non acido-acribus humoribus, è ſanguine ibidem depoſitis, atque intra cranium & cutem corrumpentibus, teſtudinis ſeu talpæ formam referens, vel terræ à talpa egeſtæ ſimilis. Sunt autem hujuſmodi tumores vel cum, vel ſine exulceratione, & cranii eroſione; atque ſubſiſtunt plerumque cranium inter & cutem, aut nonnunquam inter binas cranii tabulas in diploë, hinc ad craſſam uſque menyngem totum cranium non raró eroditur.

Cauſæ. III. Materia ergo tumorem hunc faciens eſt *humor viſcidus*, *glutinoſus*, *acri ſalinus*, *& acido acris*, *exedens*, calvariam non raro erodens, in eaque *cariem* excitans. Cauſæ vero antecedentes ſunt dicti humores in corpore redundantes, qui in Capitis partes depoſiti exedunt, & ad ſubjectam uſque membranam carie frequenter calvariam erodunt.

Diagnoſis. IV. Signa quibus dignoſcitur hic affectus ſunt, tumor mollis & latus, teſtudinis vel talpæ ſimilitudinem referens.

Prognoſis. V. Eſt autem periculoſus hic tumor, ne cranium erodat atque corrumpat. Qui tamen eſt abſque cranii eroſione & corruptione facilius curatur quam, qui calvariæ corruptionem ſeu cariem jam induxit; Et ſi magna adſit cranii corruptio, præſtat patientem dimittere, atque curationem non aggredi: vel ſi ſuſcipere curationem coacti ſimus, curâ tantum palliativâ uti oportet.

Teſtudinis Curatio. VI. Sed quanquam teſtudo ſeu talpa nonnunquam ſit ſine calvariæ eroſione & carie, aliquando cum cranii carie & corruptione; utriuſque tamen curandi ratio communia habet præcepta. Primum in univerſalibus conſiſtit, *hoc eſt*, in cauſæ antecedentis correctione, ac eductione legitimo rerum nonnaturalium uſu, remediiſque uſurpati, generalibus, haud ſecus ac de Oedemate curando diximus.

VII Secundum præceptum conſiſtit in Materiæ intra Tumorem contentæ evacuatione, dein ulceris mundificatione, hinc partis affectæ conſolidatione. Id aſſequi debemus, vel Reſolventibus, vel Suppurantibus, vel Manuali Operatione.

VIII. Si ergò Tumor ſit ſine Calvariæ corruptione, aut Ulcere, Incidentibus & Reſolventibus, Capitæ XI. de Scyrrho proponendis, inprimis tentanda Curatio. At Reſolvi ſi nequeat, Supuratio promovenda impoſito hoc vel ſimili Cataplaſmate,

℞ *Rad. Liliorum alborum rec.* ℥iij.
Caparum ſub cineribus aſſatarum ℥ij.
F*ol. Malvæ , althææ ,*
F*lor. meliloti an* Mj.
Caricarum pinguium No. xij.
Coctis in aqua pura ad mollitiem , & in mortario minutim contuſis , adde.
F*arinæ fabarum* ℥ iij.
Ungenti Baſiliconis ℥ij
Vitellos trium ovorum.
M. F. S. A. cataplaſma.

Equidem perfecta ſuppuratio expectanda non eſt, ſed eâ duntaxat incipiente , ne carie inficiatur cranium , profunda inciſione mox tumor aperiendus , ac porrò ex arte curandus.

IX. Atqui cum cranii corruptione ſi fuerit teſtudo, ſentit Guido palliativâ utendum eſſe curâ : Et ſanè ſi magna ſit cranii corruptio , ſolo utendum Prognoſtico , ægerquè ita dimittendus , vel cura ſit tantum fucata. Verum parva ſi inveniatur oſſis corruptio , curandus erit Affectus , ut fractura cranii ; ſc. facta inciſione , cranium Trepano perforandum , oſquè corruptum modiolo tollendum , vel Scalpris radendum , deinde pars affecta detergenda , carne replenda, eademque tandem convenit curatio, quæ in vulneribus capitis cum Cranii Fractura.

C A P U T. IX.

De Atheromate , Steatomate , & Meliceride.

I. TUmores folliculis incluſi varii occurrunt , quorum præcipui ſunt *Atheroma , ſteatoma ,* & *Meliceris* , atque materiæ contentæ ratione inter ſe differunt. Namque folliculo quum includitur

pituita pultis conſiſtentiam habens, tumor *Atheroma* dicitur, ab ἀτήρα *pulticula*. Sed incluſa folliculo materies ſi ſimilis ſevo, quod ςέαρ Græcis dicitur, *Steatoma* nuncupatur. At contentus intus humor quando colore & conſiſtentia mel refert, *Meliceris* appellatur.

Atheroma quid ſit. II. Igitur ATHEROMA eſt Tumor indolens, cuti concolor, in membrana ſeu nervoſa tunica humorem continens lentum, glutinoſum, ſimilem pulti, quæ ex farina in lacte cocta conficitur. Interdum tamen in atheromate juxta humorem pultaceum lapidoſa quædam, duraquè corpuſcula, & alia veluti ſulphuris ramenta inveniuntur. Nonnunquam tanquam manſa eſſent gallinarum oſſicula, ſæpè etiam velut pili complicati tactui occurrunt. Vel dicatur *Atheroma*, Tumor præter naturam propriâ capſulâ comprehenſus, ab humore pulti ſimili, ſine dolore, ſimplicis coloris, nec digitis facilè ſedens, nec iis remotis facilè iterum extuberans.

Quid Steatoma. III. STEATOMA verò tumor eſt præter naturam proprio folliculo comprehenſus, à materia ſevo ſimili, ejuſdem ubiquè coloris, mollis, ab exiguo principio augmentum ſenſim ſumens, digitis difficulter cedens, iis tamen remotis ad priorem magnitudinem facilè rediens.

Quid Meliceris. IV. At MELICERIS eſt tumor præter naturam dolore carens, rotundus, in quo incluſus folliculo humor reperitur tenuis, mellis ſubſtantiam repræſentans. Differt autem ab atheromate & ſteatomate meliceris figurâ & humoris ſubſtantiâ: Figurâ namquè & rotundior eſt, & humoris ſubſtantiâ tenuior. Proinde meliceris magis quam atheroma extenditur, digitorumquè preſſione celerrimè cedit, atque remotis digitis ad priſtinum ſitum pari celeritate redit.

V. Sed qua in parte hi folliculis incluſi tumores

potiſſimum eveniant exponit C. Celſus *lib 7. cap. 6.* Dicens, *atheroma, ſteatoma, & meliceridem evenire poſſe in qualibet corporis parte.* Si tamen materia pulti, ſevo, melli, vel viſcidiori ovi albumini ſimilis folliculo incluſa circa articulos ſubſiſtat, *Ganglion*, nuncupatur.

V I. Cauſa horum tumorum humor eſt pituitoſus, viſcidus, glutinoſus, è cruore huc amandatus, atque in uno magis, in alio minus alteratus; qui folliculo incluſus diu paulatimque increſcit, atque vel atheroma, vel ſtaetoma, vel meliceridem tandem producit, prout materia tunicâ ſuâ incluſa pulti, ſevo, aut melli ſimilis eſt: raro namque aliud quid ei adinixtum obſervatur. **Horum Tumorum Cauſa.**

V I I. Signa porto quibus diſgnoſcuntur & ab aliis diſtinguntur hi tumores, ex deſcriptione illorum nunc tradita ſatis patent. In genere vero tumores cyſti includi palam fit ex eo, quod mobiles ſint, cutiſque inter tractandum facilè ſeparetur. Atqui fixi quum ſint, carniquè adhærentes, nulla eos involvi membranulâ iudicium eſt. **Diagnoſtica.**

V I I I. Atheroma, ſteatoma; & meliceris, quandoquidem tumores ſunt folliculis incluſi, vix niſi per manualem operationem curantur; ſiquè inter operandum contingat, quod membranula rumpatur, aut tota non auferatur, fiſtula fere, aut ulcus fœdum remanet, quorum difficilis & tarda plerumque curatio. **Prognoſtica.**

I X. Curationis conſilium tribus hiſce abſceſſum generibus, atheromati viz. Steatomati, & meliceridi commune eſt, ut quod tunica illa continet diſcutiatur, aut medicamentis totum cum ſua tunica exedatur, vel ſuppuratur, aut ſectione auferatur. Triplici hac ratione curatur meliceris, utpote humorem continens liquidiorem. Sed atheroma, humorem continens glutinoſiorem, vel ſectione tolli- **Curandi Methodus.**

tur, aut medicamentis exeditur ſeu ſuppuratur, atqui nunquam diſcutitur. Steatoma verò nec diſcuti, nec exedi aut ſuppurari poteſt; at ſolâ manus operâ, *hoc eſt*, ſectione duntaxat curatur, quoniam ſevo haud abſimilis materies nec reſolvi, nec ſuppurari aut exidi poteſt, ſemperque duriore includitur tunicâ.

X. Notandum quoquè hujuſmodi folliculis incluſos tumores, ſi recentes ſint ac molles, & reſolvi, & ſuppurari poſſe, duros verò & inveteratos ſolâ cheirurgiâ curari, Hinc diligenter in eo laborandum, ut ſingulæ differentiæ diſcernantur. *Steatoma* quippe durius eſt, reſiſtitquè tangenti, & baſin habet ſolidiorem. *Meliceris* è contrario facilè ſubſider, cedit in ſe compreſſa, lentequè diſſilit, citò tamen revertitur. *atheroma* eſt veluti medium inter utrumquè extremum.

Folliculis incluſi Tumores quando & quomodo ſint reſolvendi.

XI. Igitur hujuſmodi Tumor ſi mollis ſi, *Reſolventibus* erit tentanda curatio impoſito ſcilicet *Emplaſtro ſtiptico Paracelſi*, vel *è Ranis cum Mercurio*; vel manè diu fricetur Tumor digitis *ſalivâ hominis jejuni* identidem madefactis, Cui ratione ſalis volatilis & ſpiritum in eâ abundantium vis attenuandi reſolvendiquè copioſa ineſt; vel poſt Tumoris diutinam frictionem illinatur *Balſamum Peruvianum*, quo ſolo ſcribit Barbette ſe aliquandò moliores hujuſmodi Tumores curaſſe.

XII. Scultetus *poſt armament chir. obſerv. 66.* eum in finem valdè laudat *ceratum diaſinapios*, quo duas Melicerides reſolviſſe ſcribit, alteram in Humero, alteram in Genu, ovum anſerinum ſuâ magnitudine æquantem, quam tamen hoc ſolo Creato menſis ſpatio intergrè diſcuſſiſſe refert Ceratum Diaſinapios aquapendens deſcribit *c. de meliceride*, & à Spigelio correctum ita proponit Scultetus *Armam. chirug. Tab.* 43.

℞. *Salis gemmæ, ceruſſæ, lythargiri an.* ℥iiij. *ceræ, therebinthinæ an.* ʒij. *Galbani, opoponacis an.* ℥ß. *Pulveris ſeminis ſinapi* ℥ij. *olei veteris* ℥ix. *Aceti acerrimi q. ſ. M.* F. *S. A. ceratum.*

Barbette hoc habet Emplaſtrum.

℞. *Gummi ſagapani, ammoniaci an.* ℥ß. *Pulv. Euphorbii, rad. Pyrethri an.* ʒß. *Sulphuris* ʒiij. *Olei ſuccini* ʒj. *M* F. *S. A. Emplaſtrum.*

Alii laudant id quod ſequitur.

℞. *Paſſullarum majorum enucleatarum* ℔ß. *Contundantur minutim in mortario, & addendo Pulv. Sem. cumini.* ℥iij. *ſalis Nitri* ℥iß. *Simul ſubigantur*, & *adhibeantur.*

XIII. Alterum curationis conſilium eſt, ut folliculi hi *cauſtico exedantur*: viz. Cauterium in medio imponatur potentiale; aut ſi magnus ſit tumor multa ſimul admoveantur cauteria, cumquè Cruſta deciderit immittantur penicilli *unguento ægyptiaco* & *apoſtolorum* illiti, aut *Melle* cum *Mercurio Præcipitato*. Joh. de vigo menſis intra ſpatium omnes excreſcentias idolenter erodit: Accipit *Linteorum uſu detritorum & decerptorum* ℥ij. *Medullæ Panis albi* ℥iij *ſublimati, tenuiſſimè pulveriſati* ʒj. *aquæ roſarum & plantaginis an.* ℔j. *omnia ſimul coquit in vaſe æneo ad conſumptionem duarum aut trium partium; dein expreſſa linamenta exſiccat in furno mediocriter calido, quæ iterum diſcerpta ſervat in vaſe benè operto ad uſum*, qualem ipſe ita deſcribit. *Primum Defenſivo vicinæ partes muniantur; deinde ulcus qud fecit pyroticum prædictis linamentis impleatur ſupponatur unguentum de Tutio, vel de ceruſſa, atque ita perſiſtendum, donec viva appareat caro, tum ulcus melle roſaceo & therebinthina mundandum, &c.*

Quomodo Cauſtico exedantur, Vel Suppurentur.

Nonnulli *arſenico* utuntur & *auripigmento*, ſed non niſi ſummo cum periculo ea uſurpantur, quia

actia nimis ſunt parteſquè ſubjectas penitus erodunt.

Non deſunt quoquè qui parva hujuſmodi tubercula tranſverſim incidunt, moxque implent *alumine*, aut *vitriolo uſto*, quæ folliculum erodunt ſimul, & hæmorrhagiam ſiſtunt, vel *oleum* aut *ſpiritum vitrioli* cum plumaceolis applicant; magna verò cruciatim trajiciunt duplici ſetone, altero ſecundum longitudinem, altero per tranſverſum.

Sin ad *ſuppurationem* tendant hi tumores, quod tamen rarò contingit, naturam cheirurgus adjuvet maturantibus fortioribus.

Quomodo per Sectionem & Separationem Atheroma, Steatoma, & Meliceris auferri debeant.

XIV. At verò omnium tutiſſima curationis methodus eſt, *tumores hoſce per ſectionem & ſeparationem auferre.* Fit autem hoc modo: primò tum ad lumen illuſtre, tum ad cheirurgum quam commodiſſimè vel in ſella, vel in lecto collocandus eſt patiens; dein atramento ſignetur ſectionis longitudo, quæ ſit tanta, quanta eſt tumoris rotunditas, tum elevanda cutis, quæ incidenda vel ſimpliciter vel cruciatim, eaquè poſtea circumquaquè lato ſpecillo, aut ſcalpelli manubriolo, aut indice digito ſeperanda, donec integer folliculus appareat, qui tum circa pedunculum reſecandus eſt, ſimul cum vaſe tumori nutrimentum adferente, ne vel minima relinquatur folliculi portio, tumorque regeneretur. Quo in caſu nota Joh. van horne *in microtechne*, prius arctè vaſculum tumorem nutriens eſſe ligandum, antequam reſecetur. Hoc peracto, & folliculum poſtquam extraxit cheirurgus vulneris labia ſunt conjungenda linteolis Emplaſticis in cruappoſitis, &c.

Quod ſi folliculus jam ruptus ſit, aut per ſe, aut per cheirurgi negligentiam, tum neceſſe eſt, ut vel tumor revertatur, vel ulcus remaneat fœdum, & fermè incurabile, niſi cathærericis abſumatur folliculus

folliculus. Plura de modo excidendi hujuſmodi Tumores videri poſſunt apud Fabritium ab Aquapendente *operat. Chirurg. part. 2. lib. 1. cap.* 16. & ſcultetum *armament. cheirurg. Tab.* 35.

XV. Sed hujuſmodi tumor ſi ingentis ſit magnitudinis, magniſquè vaſis, arteriis puta, venis, nervis, adhæreat, ſinendus is eſt aut ſaltem magna in excidendo requiritur induſtria. Ita refert ſcultetus *obſerv.* 88. ſe in externa femoris parte Atheroma ovum gallinaceum magnitudine ſuperant exciſione curaſſe. Et ſcribi Petrus de Marchettis *obſerv. medico-cheirurg.* 21. ſe meliceridem majoris oculi anguli, ad pupillam uſquè protenſam, illæſo oculo, cum folliculo extirpaſſe, atque *obſerv.* 24. & 25. duas non minus raras addit hiſtorias; alteram Atheromatis inferioris palpebræ, internâ parte, prope angulum majorem occuli, ab ortu geniti, avellanæ mole, in puella quinquè menſium, ſectione extirpati & ſanati; alteram meliceridis colli prope aſperam arteriam, & venas jugulares externas, in cujus diſſecto folliculo alius ejuſdem generis tumor, ſed minor delituit ſuâ & ipſe membranulâ concluſus. Haud minus rarum fuit ſteatoma in torſo circa finem vertebrarum colli, quod pondus librarum ſeptem excedens, à Joanne Griffonio medico-chirurgo feliciter extirpatum fuit: uti videre eſt apud fabritium Hildanum *cent.* 6. *obſerv.* 16.

XVI. Cæterum tunicatis hiſce tumoribus propè accedere videntur *propenduli*, qui non exciduntur, ſed funditus amputantur; in puſillanimis filo ad ſtuporem partis conſtricto & relicto, donec tumor decidat; in animoſis ſcalpello. Quod ſi poſt tumoris propenduli abſciſſionem, ſanguis copiosè profluat, aut filum aliquid de radice relinquat, ne recidiva fiat locus candente ferro leviter tangatur, & eſcara ablata, cicatrice obducatur: vel id quod ex radice

Tumores Propenduli quo modo tollendi.

relictum eſt abſumatur admotis cathæreticis, uti *alumine uſto* cum *mercurio præcipitato* inſperſo, vel *unguento baſiliconi* admixto, ſicquè impoſito, &c.

CAPUT X.

De *Ganglio*, & *Lupia*.

Ganglion quid ſit. I. AD tumorum folliculis incluſorum numerum haud immeritò adjungi ſolent Ganglion & Lupia. Apparet autem *Ganglio* ſæpè in Manuum carpis pedumquè malleolis, in ſumma cute, nec unquam profundius deliteſcit; eſtquè ſecundum Paulum Æginetam, *nervorum concretio ex percuſſu & labore proveniens*; & ex Aëtii ſententia, *nervi nodoſa concretio ac tumor ex plaga aut labore obortus, raroquè ſpontè proveniens*. Sed perfectior erit deſcriptio, ſi dicatur GANGLION tumor corpori concolor, renitens, doloriſquè expers, ſed vehementer preſſus obtuſum quendam doloris ſenſum exhibens, circa articulos plerumquè, parteſquè illorum nervoſas & tendinoſas, ac ſæpius in carpo exiſtens; hinc Noſtratibus non ineptè dicitur (*Een Pees knoop.*)

Partes Affectæ. II. Partes igitur à Ganglio affectæ ſunt pleræque corporis partes, præſertim verò motui dicatæ, ut articuli, manus, pedes, brachialia, malleoli: frequentius enim manuum juncturas ac talos occupat, rarius cubitum & caput, &c.

Ganglii Cauſæ. III. Cauſa hujus tumoris eſt *tendinis* in articulo *Imbecillitas*, ex contorſione, extenſione, ictu, labore, aliave ſimili cauſa contracta; cujus occaſione fibræ motrices ita diſtorquentur, ut humores, inter circulandum per minimos porulos, multas obſtructiones pro obſtaculo offendentes, ſtagnent inter ten-

dinis debilitati motrices fibras, tandemque ab humoribus ultrà accedentibus propellantur uſquè ad membranam, quæ tendinem inveſtit ubi efformatâ ſibi cavitate, colliguntur & concreſcunt aliquatenus, particulæ viſcoſiores & glutinoſiores, ovi albumen ſuâ conſiſtentiâ referentes, tenuioribus interim abeuntibus, & ita oritur tumor hic folliculo incluſus, qui *ganglion* nuncupatur.

IV. Equidem alii malunt ganglion oriri ex lympha in partibus articulorum nervoſis ac tendinoſis ita debilitatis & contorſis extravaſata, ac in hujuſmodi lentum, viſcidum, glutinoſumque humorem concreta, quæ folliculo incluſa, atquè in articulo hærens *ganglion* excitat.

V. Signa verò quibus cognoſcitur & ab aliis tumoribus diſtinguitur ganglion ſunt quod hujuſmodi tumor parvus ſit, cuti concolor, inæqualis, tactui renitens dolore vacans; ſi tamen violenter præmatur, quendam exhibet torporis ſenſum; non altè, ſed ſub ipſa oritur cute, atque ad latera tantum movetur, prorſum & retrorſum nequaquam, etiamſi violenter adigas. Differt à meliceride & atheromate tumoris inæqualitate, & renixu, & quod non orbiculatim velut illa transfertur, ſed dextorſum ſolum & ſiniſtrorſum pro ſitu tendius affecti flectitur. Signa Diagnoſtica.

VI. Ganglion porrò cheirurgia *hoc eſt*, exciſione rarò curatur, præſertim ſi in quodam manus pediſve articulo ſitum ſit: eſt namque, monente Paulo Ægineta *lib.* 6. *cap.* 39. periculum ſi quid illic excidatur, mutilum reddi illud membrum. Prognoſtica.

VII. Sed Ganglion ut tollatur, imponenda ſunt molliendi, attenuandi, & diſcutiendi vim habentia medicamenta. v. gr. Methodus curandi.

℞. Emplaſtri de meliloto, oxycrocei, de mu-

cilaginibus an. Part. Æq. Olei Petræ tantillum. M. F. S. A. Emplaſtrum, extendendum in corio
vel

℞. Gummi galbani, ammoniaci, ſagapeni in aceto ſolut. an. ʒß. Emplaſtri è ranis cum duplicato mercurio ℥ß. M. F. S. A. Emplaſtrum

Vel

℞. Gummi ammoniaci, ſagapeni in aceto ſolut. an. ℥ß. Liquefiant, hinc addendo ſulphuris vini pulveriſati ʒij. M. F. S. A. *Emplaſtrum.*

Eundem in finem conducit *gummi ammoniacum*, vel *galbanum in ſpiritu vini diſſolutum*, atque Emplaſtri modo impoſitum. Vel imponatur *emplaſtrum de ranis cum mercurio*, & *ſtricta ſatis ligatura*, quæ impediat, ne viſcoſi denuò humores affluere, cum aliis concreſcere, ſicquè ganglion augere queant.

Felix Platerus laudat hoc cataplaſma, quo ganglion pugni magnitudine in utroque genu curavit, ut refert *lib. 3. Obſervationum.*

℞. Red. brioniæ, iridis noſtrat. rec an. ℔ß. *Liliorum alborum rec.* ℥ij. *coctis in aceto fortiſſimo ad mollitiem, & in mortario minutim contuſis, adde. Olei liliorum alborum* ℥ij. *gummi ammoniaci in ſpiritu vini ſoluti* ℥iij. *Pulv. Rad. Iridis florent.* ʒij *M. & S. A. Redigantur in formam amplaſtri ſeu cataplaſmatis.*

VIII. Cum igitur remediis hiſce emollitus ſit tumor, atterendus tantiſper, quoad ſub digito cyſtis frangatur; mox *lamina plumbea argento vivo illita* fortiter ipſi apprimatur, & advinciatur, quæ quod ſupereſt tumoris tabefacere & conſumere queat. Etiam crebra tantummodo tumoris frictione, humoriſque hac illuc diſtractione non rarò ſanatur Ganglion. Et ſcribit Antonius Chalmeteus *in Enchiridio chirurgico*, ſe Ganglia in carpo exiſtentia frequenti cum Saliva frictione ſæpius curaſſe, abſ-

què aliorum medicamentorum uſu.

Reinerus Solenander *conſil. Medicin.* 24. ſequens commendat emplaſtrum.

℞. Emplaſtri Oxycrocei ℥j *Gummi ammoniaci. Bdellii diſſol. an.* ʒij. *Pulv. Rad. Iridis florent.* ℈j. *Lumbricos terreſtres vino lotos & diſſolutos* No. iij *commixtis omnibus cum pauco Oleo therebintinæ & cera nova F. S. A. ceratum, quod extendatur in corio, applicetur tumori, & faſciâ arctè conſtringatur.*

Tumore autem cerati ope quodammodo emollito, *addit;* ſingulis quatuor quinque, ſexve diebus ſolutâ faſciâ, & ablato cerato, tumorem debere ſuffumigari ſuffitu aceti acerrimi, cui ſatureia, origanum, vel ſimilia incocta ſunt, affuſi pyritidi, vel lapidum molarium fractis candentibus; dein abſterſo ſudore, compreſſo attritoquè ſatis tumori rurſus ceratum imponi. Tandem hiſce aliquoties factis præcipit, ut tenuis plumbi lamina arctè Ganglio illigetur, qua ulterius conſumatur.

IX. Sin vero his modis Ganglion non ceſſerit, nonnulli volunt ferro reſecandum & extirpandum eſſe. Quorum ſententiæ tamen minimè ſubſcribimus, ſi in manus pediſve articulo exiſtat, ob tendines aliaſquè partes nervoſas ibidem facilè læſuras. Sed potius ſectione tumor aperiatur, atque viſcoſo educto humore, impoſitoquè *Balſamo peruviano*, aut *Balſamo ſulphuris therebinthinato*, Ulcus porrò curetur.

X. Jobus MeKeranus *obſerv. chirurg. cap.* 60. prolixe docet, quomodo Ganglion in carpo exiſtens *contuſione* curari queat. Viz. manus plana menſæ imponatur, hinc Cheirurgus manu in pugnum contracta bis terve tumorem vehementer contundat, donec cyſtis findatur, humorque contentus effundatur, qui dein continuo articuli motu, accedente

inſuper crebra partis affectæ frictione, facilè reſolvitur; præſertim ſi hoc vel ſimile linimentum frequenter inungatur.

℞. *Olei ceræ*, *terebinthinæ an.* ℥ij. *Philoſophorum* ℥vj *Vitellum unius ovi. M.* F. S. *A. Linimentum.*

Lupia quid ſit.

XI. Ganglio affinis eſt tumor mollis, rotundus, fermè lupini figurâ, ſæpius in juncturis ſedem figens, qui LUPIA, noſtratibus (*Een Vven*) dicitur. Non differt autem tumor hic à Ganglio, eandemque agnoſcit cauſam. Sed cum manus pediſve articulum occupet, *Ganglion* appellatur; atqui circa aliarum partium articulos quum emergat, *Lupia* dicitur.

Lupiarum Species.

XII. Lupiarum ſpecies variæ occurrunt: ſunt nimirum maximæ, mediocres, parvæ. Aliæ porrò exiſtunt in partibus nervoſis, nec procul ab artubus. Quædam oriuntur ſub poplite, in brachii flexura, & ejuſmodi locis: in omnibus namque proveniunt corporis partibus. Inſuper nonnullæ baſi latâ ſunt, quædam anguſtâ, aliæ mediocri; omnes tamen in membrana concluſæ.

Lupiæ Curatio.

XIII. Ad curationem vero quod attinet. Materia hæc nec reſolutioni, nec veræ ſuppurationi facile cedit; ſed ut humor evacuetur; tumor hic aperiendus eſt. Quod ut tuto ac feliciter fiat, tumoris magnitudo, ſitus, latitudo ſeu denſitas, denique & baſi ſeu fundamentum conſideretur.

Si igitur magnus ſit tumor, vaſis majoribus, partibuſve nervoſis ac tendinoſis proximus, ſinendus is eſt ob periculum, quod ex apertione facile conſequitur.

At ſi parvus ſit, in quacunque parte fuerit, ſæpe reſolvitur comprimendo, digitis ſaliva madefactis identidem fricando, frangendo tamen cyſtim ſeu folliculum, quo includitur, ut hinc illinc effuſus

humor diſpergatur, & dein naturæ ipſius beneficio diſcutiatur, reſolvaturque.

Quod ſi Lupia eo in loco ſit, in quo validam compreſſionem facere non liceat, ut in facie, thorace, ventre, gutture, ſimilibuſve locis, emplaſtrum aliquod in ganglii curatione præſcriptum apponatur, quod reſolvendi vim habeat.

Scribit Riverius *in obſerv. Communicatis à Dioniſio Pomaret*, Lupias reſolutione curatas fuiſſe *foliis acetoſæ charta madida involutis, & ſub cineribus coctis*, quæ poſtmodum cum cineribus per cribrum trajectis incorporabantur in formam cataplaſmatis, calide applicandi.

Sin Lupia mediocris ſit, neque in articulo exiſtat, tollatur exciſione, ut atheroma, ſteatoma, vel meliceris.

Quod ſi baſin habeat anguſtiorem, infima illius pars ligetur, non aperiatur. Neque ſecetur; atque ſingulis diebus ligatura conſtringatur, donec alimentum ei omnino detrahatur, ſicque Lupia ſponte decidat.

CAPUT XI.

De Scirrho.

I. SCIRRHUS græcis & latinis ita dictus, arabibus *ſephiros*, hoc eſt, *lapidoſum apoſtema*, Aliis *durus tumor* vocatur. Eſtque tumor durus, renitens, doloris expers, cum ſenſu aut exiguo, aut prorſus nullo, ex craſſo, viſcido, lento & auſtero humore genitus. Scirrhus quid ſit.

II. Hunc autem tumorem ab humore melancholico, aut pituitoſo, aut ſimul ab utroque originem habere, non ſine ratione cenſuerunt veteres. *Humorem* namque *auſterum*, ſanguinem facilè in Scirrhi Cauſæ.

aliqua parte fundentem, ſimulque lympham vehementer coagulantem, *præcipuam* exiſtimamus *Scirrhi Cauſam.*

III. *Auſterum*, hoc eſt, *acidum potentius* ac *validius* nos accuſamus, ſive in cruoris maſſa genitum, & ad partem aliquam propulſum, in eaque collectum & concretum; ſive relictum ex alio tumore nimis tardè, negligenter, vel malè curato, quapropter facilè in magis auſterum deſinere poteſt ſcirrhus, ac in cancrum degenerare, qui tandem ob ſummam & pertinacem auſteritatem vim corroſivam nactus exulceratur, atquè incurabilis redditur.

IV. Igitur ſcirrhus aliquando eſt primarius, fitquè à principio, nullo præternaturali tumore præcedente; quum nimirum humor ille auſterus, ſanguinem fundens, limphamquè coagulans, in aliqua parte congeritur, minimiſquè ejuſdem meatibus inhærens tumorem hunc excitat. Congeritur autem humor craſſus, viſcidus, auſterus in partibus, vel propter malam victus rationem, vel ob hepatis, lienis, aliûſve viſceris diſcraſiam, vel ob hæmorrhoidum aut menſium ſuppreſſionem, adjuncta partis affectæ imbecillitate, qua vitioſi hujuſmodi humores in ſanguine rudundantes facilè ſuſcipiuntur.

V. Sed nonnunquam ſymptomaticus eſt ſcirrhus; viz. qui malæ phlegmonis, eryſipelatis, aliorumve tumorum curationi ſuccedit, uti non raro fit cheirurgi imperitiâ, quod præter modum uſus fuerit narcoticis, aut nimium refrigerantibus, vel immodicè reſolventibus, quibus tenuiores humorum particulæ diſcutiuntur, ſolis craſſioribus viſcidioribuſquè remanentibus, atque in parte induratis.

VI. Haud ineptè ergò ſcirrhus dividitur 1. in

primarium, verum, exquiſitum, & ſymptomaticum, illegitimum, ſpurium; qui magis propriè *tumor ſcirrhoſus* nominatur. 2. In purum, & impurum; qui fit, quum humori viſcido, craſſo, auſtero, ſcirrhum facienti admiſceatur alius humor, unde *ſcirrhus* dicitur *phlegmonodes*, *œdematodes*, *eryſipelatodes*.

VII. Diſtinguitur porrò ſcirrhus ab aliis tumoribus hiſce ſignis. A phlegmone, dolore Ab eryſipelate, duritie & calore. Ab œdemate, tactus renitentiâ. A tumoribus aquoſis & flatuoſis, quod hi percuſſi ſonitum edant, ſcirrhus verò minimè. A ſtruma, ganglio, lupia, aliiſque folliculis incluſis tumoribus, ſua immobilitate. Deniquè à cancro, quod in cancro dolor adſit pungitivûs, ſcirrhus autem dolore caret; dein cancer citius augetur ſcirrho, quia Materia ejus eſt magis mobilis. Diagnoſis.

Atqui deprehenditur ſcirrhus ex duritie ſumma, immobilitate, omniſquè doloris abſentia. Et ejuſmodi ſcirrhoſi tumores non tantum in partibus conſiſtunt externis, ſed internis quoque, ut in hepate, liene, pancreate, utero, aliiſve.

VIII. Cæterum Exquiſiti ſcirrhi nullam admittunt curationem, atque remediis quandoquè ita efferuntur, ut in cancrum tranſmutentur. Verum ſcirrhoſi tumores, in quibus aliquis, etſi valdè obſcurus, ſupereſt ſenſus, aliquando, licet admodum difficulter, Curationem ſuſcipiunt. Sed lividi coloris ſcirrhus valde periculoſus eſt, & ſæpius in cancrum degenerat. Prognoſis

IX. In curatione haud neglecta legitima rerum nonnaturalium diſpenſatione, uſurpatiſque humores craſſos, viſcidos, auſteros præparantibus ac expurgantibus remediis, applicentur leviter emollientia, attenuantia, incidentia reſolventia. Fugiantur tamen nimis vehementer emollientia, Indicationes curativæ.

ne tumor in ulcus cancroſum abeat. Vid. Fabric. Hildan. *cent.* 1. *obſerv.* 89. Immodicè quoque diſcutientia caveantur, ne craſſiore tantum humoris ſubſtantia remanente diſcuſſa tenuiore, tumor reddatur incurabilis. Validioribus namque adhibitis digerentibus, primis diebus cura procedere videtur: ſed quod remanet, id inſanabile omnino evadit, quod reſoluto tenuiore, craſſum reſtitet lapidoſum. Leviter igitur emollientia & reſolventia, nec non auſterum humorem mitigantia tumori applicentur, quale eſt *emplaſtrum de ranis cum* aut *ſine Mercurio*. Idem efficiunt *gummi in aceto ſoluta*, quæ emolliunt ſimul, & reſolvunt vel.

℞ *Gummi ammoniaci, galbani, ſagapœni in aceto ſolut.*
Styracis liquidæ an. ʒiß.
Emplaſtri de meliloto, de Mucilaginibus an. ʒij.
M. F. S. A. Emplaſtrum.

Barbette commendat emplaſtrum, & cataplaſma.

℞ *Gummi galbani, ammoniaci, opponacis in acet. Sol. an.* ℥j.
Flor. ſulphuris, myrrhæ rubræ an ℥ß.
Camphoræ ʒj.
Olei liliorum alborum, axungiæ amatis an. ʒvj.
Ceræ q. ſ. M. F. S. A. emplaſtrum.

℞. *Rad. althææ rec.* ℥iij.
Iridis ℥j.
Fol. braſſicæ, parietariæ, malvæ,
flor. camomillæ, meliloti an. Mj.
ſeminis lini ℥ij.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & minutim contuſis, adde
ſtercoris Caballini rec. ℥ij. *caparum coctarum* ℥ß.
Axungiæ porci, olei chamæmelini an. ℥j.
M. F. S. A. cataplaſma.

X. Sed priuſquam admoveatur emplaſtrum vel

cataplaſma, non nulli ſcirrhum foveri volunt decocto aliquo emolliente. Alii deſiderant Suffitum ex aceto forti & ſpiritu vini ſuper lapidem molarem, pyritem aut laterem candentem effuſis: ſic namque viſcidum craſſumque humorem incidi, attenuari, & reſolvi cenſent. Mox per intervalla repeti volunt emollientia, hiſquè ſuccedant reſolventia ad reliquam portionem, quæ ſimul evacuari non potuit, abſumendam; atque ſic cercilii filio ſcirrhum ſanavit Galenus. Verum enim vero etſi acetum craſſos humores diſſolvat, excicetque, quoniam equidem *auſterum*, hoc eſt, *acidum potentius* & *validius* hic peccat, videtur mihi frequentem nimis aceti uſum hunc affectum augere poſſe, adeoquè uſus ejus ut mediocris ſit, neceſſe eſt, id quoque monente Fabritio Hildano *cent*. 6. *obſerv*. 75.

XI. Itaquè inter remedia ſcirrho imponenda præſtant *leviter emollientia*, & *reſolventia*, nec non *auſterum humorem mitigantia*, ita tamen ut toto curationis decurſu conjungantur, modo unius, modo alterius quantitatem augendo. *ſuppurantibus* verò nunquam, utendum quoniam quæ exulcerationem, vel etiam minimam tumoris excorationem promovent, facilè tumorem ſcirrhoſum in ulſus malignum & cancroſum degenerare faciunt.

XII. Sunt qui *exſciſſionem* vel *inuſtionem* tentant, ſed nimis audacter, niſi proprio contineatur folliculo, tuncque ſcirrhi nomen talis tumor minimè meretur. At quam periculoſa ſit ſcirrhoſi tumoris exſciſſio docet Fabritius Hildanus *cent*. 3. *obſerv*. 28. exemplo cujuſdem, qui, cum ipſi excidendus eſſet tumor ſcirrhoſus ex interna femoris parte, inter operandum animam DEO reddidit. Inſuper docet idem *cent*. 2. *obſerv*. 80. quomodo incipiens mammarum ſcirrhus ex lacte coagulato fuerit ſanatus. Et *cent*. 3. *obſerv*. 79. ſcirrhi gra-

viſſimi in carpo curationem tradit. Quemadmodur *cent. 2. obſerv.* 49. ſcirrhi lienis compendioſai deſcribit curationem.

CAPUT XII.

De Tumore Aquoſo.

Aquoſus Tumor quid ſit. I. MArcus Aurelius ſeverinus *ſynopſ. cheirurg l. 1. p.* 48. *aquoſum tumorem* definit, quod ſit *ſeroſi & aquoſi humoris in aliqua corporis parte præter naturam collectio, cum ejuſdem partis ſecundum quantitatem exceſſu.* Sed potius dicatur TUMOR AQUOSUS aut SEROSUS, humoris aquoſi ſeu ſeroſi in aliquo corporis membro collectio, mollis, ſine dolore, digitis facile cedens; at illicò reſiliens.

Quomodo fiat. II. Redundantia igitur ſeroſæ humiditatis in corpore hujuſmodi tumoris cauſa eſt, orta ob læſam ſanguificationem, quâ loco laudabilis, dulcis, ac balſamici ſanguinis, cruor generatur vitioſus, vappidus, aquoſus; qui crudas, quibus ſcatet, humiditates in aliquam corporis partem effundit, in qua eæ tumorem hunc per congeſtionem excitant.

Diagnoſis III. Diſtinguitur vero tumor aquoſus 1. ab Oedemate, quoniam dum comprimitur comprimentis veſtigium ac fovea in eo non relinquitur, ut in Oedemate. 2. à tumore flatuoſo, quod percuſſus ſonum non edat, veluti flatuoſus tumor. 3. A phlegmone & eryſipelate, quia iſtis in tumoribus dolor adeſt, minime autem in tumore aquoſo. 4. A ſcirrho, quoniam tacui non renititur, veluti ſcirrhus.

IV. Signa porto quibus cognoſcuntur aquoſi tumores ſunt, quod ii legitimo ac exquiſito oedemate ſint laxiores, molliores, minuſque tactui renitentes, quamvis prementis digiti veſtigium non re-

maneat, ſicut in oedemate. Inſuper ſi percutiantur vel premantur aquoſi tumores, inſtar murmurantis aquæ ſonitum reddunt. Cæterum minus turbidi ſunt oedemate, & ſi quis ad lucem ipſos intueatur, perlucentes & ſplendidi apparent. Denique perculiare hujuſmodi tumorum ſignum eſt, quod cum pruritu fiant; ob ſalſedinem ſcilicet; quæ ſeroſæ adeſt humiditati.

V. Tumores aquoſi, qui ob viſcerum quorundam dyſcraſiam, atque adeo læſam ſanguificationem fiunt, periculoſi ſunt, non ratione tumoris, ſed ratione principum partium affectarum: ii autem qui à nullo viſcerum vitio foventur, periculoſi non ſunt. Difficulter tamen curantur omnes aquoſi tumores, inprimis circa articulos, & in illis. Prognoſis

VI. Curatio aquoſi tumoris eadem fere eſt ac œdematis, & tumoris flatulenti. Conſiſtit nimirum in ablatione cauſarum. Eſt autem cauſa humiditas tum univerſalis, in toto corpore redundans; tum particularis, quæ ipſum parit tumorem. Hinc duplicem quoque ſibi ſcopum proponit curandi methodus: unum qui ſeroſitatibus in toto redundantibus ſeſe opponat: alterum, qui humiditatem tumorem facientem evacuet. Seroſitates in toto redundantes amoventur rectâ & legitimâ rerum nonnaturalium diſpenſatione, nec non generalibus uſurpatis remediis, quæ antecedentem hanc materiam emendare ac evacuare poſſint, haud ſecus ac de œdemate curando diximus. Scopi Curativi.

VII. Equidem conjuncta cauſa è parte affecta evacuabitur topicis admotis digerentibus, exſiccantibus, reſolventibus. v. gr.

♃. Emplaſtri de meliloto, de cumino de mucilaginibus, an. ℥ß. *Pulv. Caſtorei* ʒß. *M.* F. S. *A. Emplaſtrum, extendendum in corio.*

Barbette eundem in finem ſequentia commendat.

℞. *Thuris*, *maſtichis*, *myrrhæ an.* ℥ß. *Stercori. caprilli* ℥iß. *Sulphuris vivi*, *ſalis communis*, *Sem*, *Cumini an.* ʒiij. *Camphoræ* ʒß, *Therebinthinæ & ceræ q. ſ. M.* F. S. *A. Emplaſtrum.*

℞. *Stercoris vaccini* ℥ß. *Columbini* ʒi'. *Sulphurii vivi* ℥ß. *Salis Nitri* ʒij. *Mellis*, *aceti an.* ℥iß. *Farina fabarum* ℥ij. *Baccar. Lauri*, *ſem. cumini an.* ℥ß. *Olei anethini*, *nardini an.* ℥j. *vini albi gallici q. ſ. M.* F. *S. A. cataplaſma.*

Alii laudant ea quæ ſequuntur

℞. *Salis nitri* ʒx. *Piperis*, *baccar. Lauri an.* ℥j. *Olei Laurini* ℥vj. *ceræ q. ſ. M.* F. *S. A. Linimentum.*

℞. *Sem. Sinapi*, *urticæ*, *ſulhpuris vivi*, *ſpumæ maris*, *Bdellii. Rad. Ariſtolochiæ rot. an.* ℥j. *Gummi ammoniaci*, *olei veteris an.* ℥ij. *M.* F. *S. A. ceratum.*

Sed præter deſcripta nunc medicamenta, omnia illa quæ in œdemate & tumore flatuoſo curandis expoſuimus, huc quoque referri poſſunt.

VIII. Quod ſi nec ita tumor aquoſus cedat, aperiendus eſt ſcalpro, ſeu potius potentiali cauterio, ut de oedemate docuimus.

Inſuper ad aquoſos tumores curandos, conſulendum ſæpè ut *thermas calidas* adeant Ægri, *aquiſgranenſes* puta, *aliaſve ſulphureas & aluminoſas*, quæ humiditates potenter diſcutere, ſuâque caliditate debilitata viſcera ſimul roborare queant.

CAPUT XIII.

De Hidrocephalo.

I. AD aquoſos tumores quum abſcribi ſoleant hydrocephalus, hydromphalus, & hydrocele, tumores ſcilicet manu quoquè Cheirurgi curandi,

de iis ut in ſpecie quædam dicamus ordo poſtulare videtur.

Hydrocephalus igitur *aquoſum capitis apoſtema*, ſeu *aquoſitas quæ in capite reperitur* dici conſuevit. " Congregatur autem interdum, inquit manardus „ *Epiſtol. Med. lib.* 7. *Epiſt.* 2. „ in capitibus præ- „ ſertim puerorum aqua in medio aut cutis, aut pe- „ ricranii, aut hujus & oſſis, quam ὑδροκέφαλον Græci vocant. Pariter Galenus aquam in capite extra cranium interdum eſſe admittit, tuncque mollem apparere tumorem; aut quandoquè ſub cranio exiſtere, neque tum foris conſpici; vel nonnunquam utrobiquè ineſſe. Aſſerunt porro nonnulli, ejuſmodi morbum nequaquam fieri, neque inchoari, niſi in recens natis puerulis, idque ex morbi hujus cauſis ritè penſiculatis conſtare putant, nihilominus tamen obſervatum fuit, pueros ſeptem, octo, decem, duodecim annorum hoc affectu laboraſſe. Hydrocephalus. quid ſit.

II. Eſt autem HYDROCEPHALUS tumor aquoſus, vel totam exteriorem capitis partem, vel majorem ejus portionem occupans; hinc quibuſdam haud immeritò *Hydrops capitis* appellatur.

III. Cauſa itaque hujus affectus eſt humor aquoſus in toto corpore redundans, hinc in capitis partes, exteriores plurimum, effuſus qui, nonnunquam ſeroſus, aliquando pituitoſus & ſubcruentus, ſemper verò lentus ac ſubviſcidus exiſtit. Hydrocephali Cauſa.

IV. Cæterum quatuor hujus affectus enumerari ſolent differentiæ deſumptæ ex ſede diverſa. Aliquando namque aquoſus humor inter cutem conſiſtit & pericranium, tuncque mollis eſt tumor, doloris expers, eique impreſſa digitorum inhærent veſtigia. Nonnunquam pericranium inter & cranium humor colligitur, eſtque tumor magno cum dolore, neque tam facilè tactui cedit. Aut inter cranium & craſſam menyngem; Vel ſub menyngibus in ipſius Partes affectæ, &c.

cerebri ventriculis humor continetur, atque tum foris nulla tumoris mollities eſt, ſed futurarum cranii dehiſcentia ſentitur, quemadmodum viſum fuit in bienni puella, cujus meminit Andræas Veſalius, intra cujus cerebri ventriculos novem propè aquæ libræ deprehenſæ fuerunt; uti refert *Humani corp. Fabric. lib.* 1. *c.*5.

Prognoſis.

V. Equidem aquoſus humor ſi extra cranium hæreat, hydrocephalus aliquando curatur, niſi ob tenellam patientis ætatem remedia adhiberi nequeant. Sed ſub cranio, vel ipſo in cerebro ſi humor collectus ſit, lethalis eſt affectus: hinc rectè ait J. C. arantius *lib. de tumor pr. nat.* „*caput.* 1. eorum, qui ab interna cauſa Hy„drocephalo corripiuntur, & præcipuè altius latitante malo, neminem evaſiſſe vidi. Si apoplexia aut lethargus accedat, mors præ foribus eſt.

Hydrocephali Curatio:

VI. Ut autem tollatur hic affectus, antecedentes cauſæ primo ſunt removendæ. Quem in finem circa victum, reſquè cæteras nonnaturalés, & circa Remedia univerſalia, ſi ægrotans adultus ſi, eadem conveniunt, quæ pro œdemate curandò propoſuimus. Sin vero infans ſit, nutrix parcè tenuiteque vivat, & ſiccantibus utatur, humectantia fugiat, ac parum bibat; dein curandum ut tum infanti tum nutrici alvus ſemper libera ſit.

VII. Sed ad continentem cauſam ex parte læſa tollendam, duplex occurit curationis methodus. Altera eſt, quæ topicis convenientibus abſquè manuali operatione omnem humiditatem abſumit. Altera vel unicâ inciſione, vel pluribus ſcarificationibus aquoſam materiem educit. Prima curationis methodus ſanè tutior eſt, in puerulis præſertim natu minoribus; atquè poros cutaneos aperientibus, materiamquè conjunctam attenuantibus & reſolventibus

Prima Curationis methodus.

ſolventibus perficitur, ſub quacunquè formâ capiti applicentur. ex. gr.

℞ *Rad. calami aromat.* ℥iij.
F*ol. Betonicæ*, *majoranæ*, *ſalviæ*, *roſmarini*,
Summ. anethi an. Mj.
F*lor. ſtœchados arab.* Mjß.
Bacc. Juniperi. ℥ß.
Sem. cumini. ℥iij.
Cereviſiæ tenuis vel *Vini albi gallici* ℔iiij.
Coq. S. *A. in diplomate pro fotu.*

Hoc fomentum cum pannis laneis capiti calidè admoveatur, ac identidem renovetur, exactè interim cavendo, ne unquam refrigeretur. Et quia ſæpe id prohiberi nequit, hinc fomenti loco capiti imponatur *cucupha* ex *foliis majoranæ*, *Betonicæ*, *ſalviæ*, *calamenthæ*, *floribus ſtæchados*, *lavendulæ*, *roſis rubris*, *nuce moſchata*, *&c.* quæ ſæpius permutetur.

VIII. Malunt alii totum caput linimento inungere,

℞ *Olei cucumeris aſnini.* ℥j.
Rutæ anethini an. ℥ß.
Abſynthii ſtillat. gut. xv.
M. F. *Linimentum.*

Eiquè inunctione factâ mappam probè calefactam; vel modo laudatam cucupham imponere.

In adultioribus haud inutiliter *ſpiritu vini calido* caput fricari ſolet, quod tamen non temerè in infantibus tentandum.

J. B. Corteſius laudat unguentum à Foreſto deſcriptum & probatum, quo ſpatio trium dierum, in puero quindecim dies nato hydrocephalum ſe curaſſe refert,

℞ *Pulv. abſynthii.*
Flor. *camomillæ* aut *meliloti an.* ℥ij.
Butyri recent.

Olei camomillæ aut *anethini an.* ℥iiij.
Ceræ parum q. ſ.
M. F. S. A. Unguentum.

Alii cataplaſma ex cephalicis in vino coctis compoſitum, & capiti applicatum multum laudant.

Cataplaſma ex *cochleis cum decocto cephalico minutim contuſis* extollit avicenna, eoque ægram ſe ſanaſſe refert Carolus Piſo.

Altera Curationis Methodus, quæ Manuali operatione peragitur.

IX. Sed remediis hiſce ſi morbus non cedat, ad alteram curationis partem, cheirurgiam puta, deveniendum eſt, quæ proponitur ab Ætio & „Paulo Ægineta, dicendo: quod ubi aquoſa „materia inter cutem & pericranium, vel inter „pericranium & cranium continetur, & quando „tumor parvus eſt, apex ipſius unica inciſione „per diametron à parte poſtica ad anteriorem „ducta incidendus. Si vero materia inter peri„cranium & cranium contineatur, & tumor ma„jor ſit, duas per medium ſe mutuo ſecantes, „crucis inſtar inciſiones moliemur vel triangula„ris formæ. Sin grandior adhuc ſit tumor, ter„nas literæ H figuram æmulantes, aut etiam „plures juxta tumoris magnitudinis proportionem.

X. Equidem curatio hæc, quæ per inciſionem fit, quamvis à graviſſimis deſcripta ſit auctoribus, cum vix tuta ſit, mihi non probatur; atque de periculoſa illa hidrocephali apertione teſtatur Fabritius Hildanus *cent.* 3. *obſ.* 17. imprudenter illos agere, qui in hydrocephalis multa promittunt, ſectionemque tentant. Si tamen per impoſita exſicantia & reſolventia medicamenta aquoſus humor abſumi nequeat, atque adeò cheirurgia requiratur, præſtat in pluribus capitis locis maximè tumidis (cavendo à muſculis temporalibus) cum phlebotomo parvas facere inciſuras, quales in venæſectione, aut partis poſt appoſitas cucurbitulas ſcarificatione fieri ſolent; Deinde mappæ ſiccæ ac probè calefactæ im-

ponantur, quæ identidem, quoties à ſuſcepto humore ſeroſo madefactæ ſunt, permutentur, uſque dum omnis aquoſitas ablata, & hydrocephalus ſanatus ſit.

XI. Alii cauſticis capitis cutem aperire, vel actuali cauterio inurere, quinque, ſex, pluribuſve in locis ſuadent: ſed videtur talis cheirurgia meritò ſuſpecta, & ob cerebri vicintatem admodum periculoſa. Atqui potius uſu venirent veſicatoria, fonticuli, ſetacea.

XII. Si ſub cranio, viz. craſſam menyngem inter & cranium, vel ſub menyngibus ipſo in cerebro hæreat aquoſus humor, nulla tentanda cheirurgica operatio, ſed per ſola topica eſt procedendum, & reliquum opus naturæ committendum: rectè namque inquit Ambroſius Pareus *cheir. lib.* 7. *cap.* 1 ex tumore & humore intus ſub cranio contento neminem convaluiſſe vidi. At de variis, nec non monſtroſis hydrocephalis videantur ſchenKius *obſ. medic. libr.* 1. *p. m.* 10. 11. 12. fabritius hildanus *cent.* 1. *obſ.* 10. *cent.* 3. *obſ.* 17. 18. 19. *cent* 4. *obſ.* 10.

CAPUT XIV.

De Hydromphalo, & Hydrocele.

I. HYDROMPHALUS ſeu AQUOSUS UMBILICI TUMOR eſt tumor ille, qui ob aquoſæ materiæ intra umbilicum collectionem oritur ac fit, & à Nonnullis *Umbilici procidentia* nominatur. Hydromphalus.

II. Quæ verò ſit hujuſmodi tumoris cauſa, indicare videtur Aëtius, dicens: „ procidunt pueris umbilici, dum aut in diuturno ejulatu, & multum diſtenduntur, aut ex plaga, aut caſu. Sed „ fit tumor hic, ex aquoſo humore peritonæum inter & rugoſam umbilici cutem collecto, hinc umbilicum ita diſtendente. Ejus Cauſæ, Signa &c.

III. Signa verò quibus dignoſcitur hic tumor ſunt manifeſta, quoniam umbilicus turgidus & prominens apparet, taliſquè tumor laxus eſt, & ſi prematur, quædam aquæ fluctuatio perſentitur, atque ad digitorum compreſſionem neque minuitur, neque increſcit, neque occultatur, appoſitoque lumine perſpicuus apparet.

IV. In puerulis hujuſmodi tumor facilè curari ſolet, eſtque ferè ſine periculo. Topica imponantur, quæ exſiccandi & reſolvendi vim habent, quæque in aquoſi tumoris curatione modo propoſuimus, ac in aquoſæ herniæ tractatione porro proponemus.

Hydrocele.

V. HYDROCELE autem tumor eſt aquoſus, qui ſcrotum replet, dilatat, diſtendit; unde & *aquoſa hernia* dici conſuevit.

Ubi aquoſa materia colligitur.

VI. Colligitur aquoſa hæc materies non fluctuans in ſcroto, inter darton, tunicam & cutem, neque darton inter & erythroidem membranam; ſed inter erythroidem ſeu vaginalem & albugineam ſeu nerveam membranam, tanquam intra ſacculum concluditur.

& quomodo.

VII. Accidit hic tumor frequenter cum hydrope aſcite, ſeroſitatibus ex abdominis cavitate per peritonæi proceſſus ſolitò laxiores in ſcrotum affluentibus, & ſpatium illud, quod tunicam vaginalem inter & albugineam eſt, replentibus ac diſtendentibus, hinc ut teſticuli in aquis fluctuare videantur. Aliquando etiam fit hydrocele ſine hydrope aſcite, quando aquoſa materies ob læſam ſanguificationem toto in corpore redundans, tum per vaſa ſanguinea, tum per lymphæductus intra proximas teſticulorum membranas deponitur, quæ ibidem congeſta ſcrotum ſenſum diſtendit, atque tumorem hunc efficit.

Diagnoſis

VIII. Facilè verò dignoſcitur, & ab aliis tumo-

rum generibus diſtinguitur hydrocele. Senſim namque ſine magno dolore augetur tumor, gravis eſt, ſeu ponderoſus, vitreâ fere claritate pellucidus, quod oppoſito candelæ lumine facilè cognoſcitur: preſſo quocunque modo ſcroto aqua undique movetur, niſi forte nimia copia univerſi ſcroti capacitatem diſtendat & occupet. Rariſſime tamen in abdomen compelli poteſt, uti omentum, vel inteſtinum; quia tumor ſcroti aquoſus ſæpius oritur peritonæi proceſſu recte ſeſe habente & minime relaxato: alioquin enim in abdominis cavitatem facile compelli poſſet aqua, uti cernitur ſi accidit hydrocele cum hydrope aſcite.

IX. Differt igitur aquoſus ſcroti tumor ab hernia inteſtinali, quoniam in hernia aquoſa tumor fere ſemper ejuſdem magnitudinis eſt, & nunquam ex toto remittit, quod contrarium accidit in inteſtinali. Differt etiam ab hernia omentali, quoniam inguen in hydrocele plerumque ſecundum naturam ſeſe habet, quod non evenit in omentali. Diſtinguitur itidem ab hernia ventoſa, *hoc eſt*, ſcroti tumore flatuoſo, quoniam in eo tanta non cernitur pelluciditas, quam in tumore aquoſo, & ſubito fit.

X. Hydrocele porro pro cauſarum varietate nunc magis nunc minus periculoſa eſt; quæ enim cum hydrope conjungitur, non curatur, niſi ſanato prius hydrope, ejuſdemque cauſâ ablatâ. Nam licet aquoſus humor vel diſcutiatur, vel ſcroti apertione evacuetur, novus tamen rurſus affluit. Si vero cauſa aquam generans minus gravis ſit, facilius curatur. Equidem inveterata hydrocele, ne teſtes corrumpantur, haud inmerito ſuſpecta eſt. Prognoſis

XI. In curatione autem herniæ aquoſæ, univerſalibus ad tollendas cauſas antecedentes haud neglectis, ut de oedemate, nec non de tumore tum flatulento, tum aquoſo curandis dictum fuit; vel Medendi Methodus

topica ſcroto prætumido applicentur calida, ſiccantia, reſolventia, digerentia, contentam adeo in eo aquoſitatem abſumentia; vel ſcroti quocunque modo apertione aquoſa materies educatur.

XII. Fallopius *tom. 2. tract. de tumor. p. n. cap.* 34. haud abs re duplicem ſtatuit herniam aquoſam; unam, in qua dilatato nimium peritonæi proceſſu, aqua ex abdominis cavitate in ſcrotum deſcendit, adeoque fluere & refluere poteſt: hæc autem non curatur, niſi prius ex abdomine omnis educatur aqua.

Altera herniæ aquoſæ ſpecies eſt, in qua nimium non aperto peritonæi proceſſu, aquoſa materies per extrema tum ſanguineorum, tum lymphaticorum vaſculorum oſcula in ſcrotum, vaginalem inter & albugineam teſticuli tunicam, effunditur. Atque in hac ſpecie topica medicamenta calida, reſolventia, & digerentia adhibita multum proſunt, eaque ſemper experiri oportet, priuſquam ad ſcroti apertionem veniamus. v. gr.

℞. *Rad. cucumeris aſinini* ℥j. *fol. calamenthæ, abrotoni, rutæ, Sum. Anethi, flor. camomillæ, Roſar. rubr. a.* M. *Sem. cumini* ʒvj. *coq. in aqua pura & vini albi an. p. æq. ad* ℥xxx. *colatura ſit pro fomento.*

Magnæ quoque efficaciæ talia dicuntur medicamenta, ſi *aceto* incoquantur.

℞. *Rad. cucumeris aſinini bacc. Lauri ſem. cumini, agni caſti an.* ℥ß. *fol. Lauri, rutæ, roſmarini an.* Mj. *Decoq. in aceto ad* ℥xxx. *colaturâ pars affecta cum ſpongia foveatur.*

Vel fomentum fiat ex *lixivio cinerum ſarmentorum vitis*, in quo ſimilia cocta ſint, nec non *ſal, ſulphur*, aut *alumen* liquatum fuerit.

Etiam litus hîc multum proſunt. ex. gr.

℞. *Olei cucumeris aſinini* ℥j. *Rutæ, laurini an* ℥ß. *Cumini ſtillat. Gutt.* x. *Miſceatur pro linimento.*

Laudant alii cataplaſma ex *ſtercore vaccino* mixtis *cineribus Plantarum digerentium*, aut *ſeminibus rutæ, viticis cumini, baccis lauri, juniperi*, ſimilibus.

Nonnulli imponi volunt *emplaſtrum de meliloto, de cumino*, vel ſimile.

Scoltzius *conſil. Medecin.* 131. Vehementer laudat id, quod ſequitur.

℞. *Rad. cucumer. Aſin. rec. contuſ. & in aceto ſcyll. macer.* ℔j. *Mellis deſpumati* ℔ij. *Miſceantur, & bulliant in cerati conſiſtentiam, addendo in fine ſem. cumini ſubt. pulv.* ℥iiij. *M.* F. S. A. *Emplaſtrum.*

XIII. Sin his, ſimilibuſve remediis tumor reſolvi nequeat, ad Cheirurgiam, *hoc eſt*, ſcroti apertionem veniendum. Quo modo autem & ordine ſcroti apertio inſtituenda ſit, docent Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 62. & C. Celſus *lib.* 7. *cap.* 18.

Nonnulli ſcalpello ſcrotum aperire ſolent, cui tamen methodo vix aſſentimur, quoniam id ex collecta aqua diſtentum admodum, & flaccidum difficulter conſolidatur; atque non raro ob partis affectæ poroſitates obſtructas, ſpiritumque per eam radiationem valde imminutam gangrena accedit.

Alii hanc apertionem cauſtico, vel ignitis ferramentis efficiunt, atque apertum diu ſervant foramen cannulâ immiſſâ argenteâ vel plumbeâ.

Quidam ſcrotum aperiunt, acum filum duplicatum vel quadruplicatum ducentem ſetacei in modum trajiciendo, & quotidie bis terve protrahendo.

Avicenna in inguinis regione candentibus ferramentis inurit, ut pars corrugetur, ne aqua iterum deſcendere poſſit.

Sed potius ſcrotum aperiatur acu perforatâ barbetianâ, vel blocKianâ, ſicque aquoſa educatur materies. Atque hac methodo ſæpius hydrocelen curavimus, eduximuſque aliquando ex ſcroto tres,

aliquando quatuor aquæ libras. Etiam nunc inter mortales verſatur Vir ſeptuagenarius, cui ſingulo præter propter biennio ſcrotum perforatâ acu aperiri ſolet, ad collectam in eo aquam evacuandam. Similiter Fabritius Hildanus *cent. 4. obſ. 66.* ſcribit, ſe noviſſe Virum ſexagenarium, cui ob herniam aquoſam ſingulis annis ſcrotum ex inferiore parte perforabatur, & ſeroſus humor evacuabatur, ac poſtea ad cicatricem ulcus perducebatur: additque hominem illum ad ſummam perveniſſe ſenectutem. Equidem circa ſcroti apertionem utiles quaſdam admonitiones & obſervationes proponit idem hildanus *cent. 4. obſ. 65. 66. 67.68.*

CAPUT XV.

De Bubone.

I. HIppocrates magnas in emunctoriis ſitas glandulas vocat *bubones*, traducto nomine ab affecta parte, quandoquidem illarum inflammatio *bubo* nuncupari ſolet. Ita Galenus *lib. 2. ad glauconem cap. 1.* & *de differ. febr. lib. 1. cap. 5.* inquit, *bubo eſt glandularum ſeu glanduloſarum partium inflammatio.* Et *lib. 11. de meth. med.* ait, *bubonem eſſe affectionem corporis glandoſi, & quandoque peſtiferæ febri aſſociari.*

Bubo quid ſit. II. Eſt igitur BUBO inflammatio, ſeu potius tumor præter naturam glandularum rubicundus, dolens, renitens, ex impuro ſanguine criticè in illas expulſo ortus. Hinc pars affecta in bubonibus ſunt plerumquè glandulæ pone auriculas, ſub axillis, aut in inguinibus ſitæ: aliis namque in glandulis vix unquam aut ſaltem raro bubones fiunt.

Buborum Differentiæ. III. Hujuſmodi verò glandularum tumoris quædam dantur differentiæ. Enimvero minor ſi ſit tumor, minuſque dolens, facilè tamen ſuppuretur *phyma*

dici conſuevit. Sin ad eryſipelatis naturam magis accedat, neque facilè ſuppuretur, quin potius diſcutiatur, *phygetion* appellatur. Si ſub maxilla exiſtat *panus*; atqui poſt auriculas *parotis* nominatur.

IV. Inſuper bubones alii critici ſunt, alii ſymptomatici, & horum alii contagioſi, alii non contagioſi. Qui contagioſi alii peſtilentes ſunt, quia peſtilentes ſequuntur febres, atque vulgo *bubones maligni* ſeu *peſtilentiales*, belgis (*Peſt Buylen*) nuncupantur. Alii non ſunt peſtilentes, qui *venerei* ſeu *gallici bubones*, noſtratibus (*Clap-Ooren*) appellantur, cum à gallica lue proveniant.

V. Generalis ergo bubonum cauſa eſt ſanguis vitioſus, aceſcens, dictas in glandulas naturæ robore expulſus; qui illic hærens, cum propter abundans *acidum* ſanguinis formam amiſerit, atque ſuppuretur, tumorem hunc excitat. Cauſæ.

VI. Cauſa vero efficiens eſt partium internarum robur, quæ in glandulas, ſeu vera emunctoria, vitioſos ablegant humores. Sed quod in glandulis tantum bubones contingant, ratio eſt, non quod deſtinatione quadam naturæ cruoris recrementa has in partes deferuntur; at cum vitioſæ particulæ ubique paſſim in ſanguine ſcatent, in glandulis, ſeu partibus laxioribus, velut in communi foco promptius aggeruntur, præſertim quem ſanguis illic ad arteriolarum extrema delatus, difficulter & non ita promptè ſuſcipitur, ac refertur à venis: atque hoc circa glandulas fieri experientiâ, & hodiernorum anatomicorum obſervationibus liquidò conſtare putamus: quare cum in locos glanduloſos vitioſi in toto corpore ſcatentes humores promptius, quam alias in partes deponuntur, impuritatis velut nidus ibidem conflatur. Cur Bubones in Glandulis contingant.

VII. Ita *peſtilens bubo* fit, quando particulæ venenatæ & malignæ in glandulas pone aures, aut Bubo peſtilens.

ſub alis, aut in inguinibus, aut in colloſitas, naturæ robore expelluntur.

Bubo Venereus.

VIII. Atqui *venereus bubo* plerumque in inguine fit eſtque tumor, qui nec ſponte, intimoque vitio, nec ullo ſimplici attactu, congreſſuve, aut corrupti aëris inductione, ſed impuro duntaxat concubitu contrahitur: atque adeo efficiens ejus cauſa haud in merito cenſetur maligna & venenata quædam labes, quæ coitu in penè primum accepta, nonnunquam puſtulis, tuberculis, & ulceribus ipſum conſpurcat, & ſeſe manifeſto prodit, antequam partium continuatione altius in corpus propagetur: nonnunquam verò, penè adhuc integro, clanculum penitius ſeſe inſinuans, inteſtinas partes primum afficit, fœdatque, nullis adhuc notis extrinſecus conſpicua. Quæ ſi exigua infirmiorque eſt, corpus verò ſanum & firmum, humorum vitium atque corruptela parva conſequitur, quam natura ſuis facultatibus tanquam copiis nixa, in partes externas, inguinum puta glandulas deponit, unde *bubonem venereum* naſci contigit,

Signa diagnoſtica.

IX. Equidem varia hæc bubonum genera facile dignoſcuntur, & ſignis à ſe invicem diſtinguuntur. Ita ſymptomatici, non tamen contagioſi bubones cognoſcuntur ex tumore, rubore, dolore, calore, tenſione, renitentia, pulſatione, quibus ſæpe febris adeſt. In critico bubone eadem adſunt ſigna; ſed inſuper adjungitur præcedens morbus, per erumpentem bubonem morbi ſublevatio, & dein ab eodem morbo liberatio.

Peſtilentis bubonis ſigna ſunt quod conjuncta ſit febris maligna, peſtilens, malignis ſymptomatibus, ut nauſeâ, vomitu, cordis oppreſſione, animi deliquio, & ſimilibus, quæ in peſte obſervari ſolent, comitata: inſuper ſi Ægrotans verſatus fuerit in aëre peſtilenti, aut in loco, in quo plures peſte ſunt correpti.

Venerei bubonis ſigna ſunt, nonſolummodo tumor, dolor, rubor, calor, & alia propoſita; ſed coitus cum perſona gallica lue infecta: nonnunquam & alia adſunt luis venereæ ſigna, ut penis ulcera, virulenta gonorrhæa, dolores vagantes & noctu magis affligentes, pilorum defluvium, &c.

X. Cæterum benigni bubones periculoſi non ſunt, niſi tarde diſſipentur aut ſuppurentur. Nam quamvis ex ſua natura non ſint periculoſi, facile tamen, ſi diutius protrahantur, in fiſtulas abeunt; quæ non ſolum ſunt difficiles curatu, ſed ſæpe periculoſæ. Prognoſtica.

In genere bubones citius maturantur ſub axillis, quam in inguinibus, & hic citius quam poſt aures.

Malignus ſeu peſtilens bubo ſubitaneæ mortis non raro prodromus eſt; minus tamen periculoſus eſt, qui præcedit febrem peſtilentialem, quam qui eandem ſequitur. Qui in inguine apparet, minus habet periculi, quam pone aures, aut ſub alis. Etiam talis bubo quo minor eſt, eo periculoſior.

Venereus bubo lethalis non eſt, ſed difficilis curationis, idque non bubonis ſed venereæ infectionis ratione: eſt equidem ſalubris, eo namque mediante brevi ſæpe curatur venerea lues.

XI. Cum igitur bubonum ſpecies hoc modo diſtinxerimus, proponenda erunt unicuique propria & accommodata remedia, ſic in *bubonibus, benignis, ortis per modum expulſionis*, antecedens cauſa primo eſt evacuanda. Quem in finem lenis *purgatio* ſæpe admodum neceſſaria eſt. *Venæſectio*, niſi febris gravior aut plethora exegerit, ne inſtituatur, quippe quæ ſanguinem perturbare, atque adeo naturam in opere expulſionis impedire poſſit. Verum *ſudoris provocatio* in omni bubone valde prodeſt. Quæ in Bubonum curatione ſunt obſervanda. Bubo Benignus quomodo curandus.

XII. Deinde ad conjunctæ materiæ correctionem & evacuationem, nec non ſymptomatum mitigationem conducunt reſolventia, imo & attrahen-

tia, ac maturantia foris impoſita: repellentia verò ne admoveantur, quæ vitioſos robuſto naturæ conatu expulſos humores cohibere, adeoque interiora verſus repellere ſolent, unde gravia oriuntur ſymptomata, atque non raro pallida mors ſuccedit; ita hildanus *cent. 3. obſerv.* ſe obſervaſſe ſcribit, ex intempeſtivo repellentium ad emunctoria applicatorum uſu mortis periculum ſequutum fuiſſe.

Sed in dolorifico Bubone neceſſarium omninò eſt *dolorem ſedare* antequàm ulla alia imponantur remedia, admoto hoc vel ſimili Cataplaſmate.

℞. Fol. *Malvæ, althææ an.* Miß.

Coctis in aqua pura ad mollitiem, & minutim contuſis adde

Farinæ *Hordei, althææ, fænigræci an.* ℥iß.

Vitellos Ovorum No. ij. *croci pulver.* ʒj.

B*utyri rec.* ℥iß.

M. F. *cataplaſma.*

Sedato pauliſper dolore Attrahentia & Suppurantia admovenda ſunt. v. gr.

℞. *Rad. Lilior. Albor. rec.* ℥iiij.

Caparum ſub cinerib. aſſat. ℥ij

Fol. *Malvæ, althææ.*

Flor. Meliloti an. Mj.

Caricar. ping. conciſſ. No. x.

Coctis in aqua pura ad Mollitiem, & minutim contuſis adde

F*arinæ Sem. Lini, fænigræci an* ℥ij.

Olei Lilior. alb. ℥iß.

Unguenti Baſilici ℥j.

M. F. *cataplaſma.*

Suppuratus Bubo quam citiſſimè aperiatur, Ferro potiùs quam Cauſtico, atque apertus ſervetur, donec omnis materia fuerit evacuata, & dein aliorum ulcerum ad inſtar curetur: viz. *Emplaſtrum Diachylum cum Gummi*, aut *de Mucilaginibus* ap-

plicetur. *Solo* ſæpè *Oleo Olivarum*, *Raparum*, *camomillæ*, vel *Liliorum Alborum* curatur.

XIII. In *Venereo* autem ſeu *Gallico* Bubone nec Repellentibus utendum eſt, nec Reſolventibus: verùm omni operâ curandum, ut quamprimùm fiat Maturatio & Suppuratio, cum indies videamus, Bubones hi ſint matureſcant, & ad ſuppurationem deveniant, ſæpiſſimè à Lue Venerea evadere Ægrotantes. E contrariò in Gallicam Luem facilè illos incidere, in quibus vel Repellentibus, vel Reſolventibus Bubones curare conamur. Hinc nec Venam ſecare, nec corpus purgare licet, quamdiù ulla ſpes eſt Topicis Medicamentis eos curari poſſe. Curatio bubonis venerei.

XIV. Igitur ad malignorum humorum perfectam expulſionem ſi tardior ac imbecidior videatur natura, Attrahentibus adjuvanda eſt, imponendumque Cataplaſma. v. g.

℞. *Caparum ſub cineribus aſſat.* ℥ij. *Saponis nigri*,
Emplaſtri Diachyli cum Gummi an. ℥iß.
Unguenti Baſiliconis an. ℥iß.
Fiat ex his S. A. cataplaſma.

Vel

℞. *Rad. liliorum albor. ſub cinerib. coct.* ℥iij.
Caparum pari modo coctarum ℥iiij.
Axungiæ Porci ℥ij. *croci pulv.* ʒj.
Vitellos duorum Ovorum,
M. F. S. A. *cataplaſma.*

verum tamen quum talis Bubo pertinax ſit, nonnunquam *cucurbitula cum magna flamma* imponi ſolet.

Botallus *lib. de lue Venerea cap.* 10. ad Gallicos Bubones maturandos *frictiones* & *cucurbitulas Ventoſas* valdè commendat, nihilque his citiùs vel meliùs ſuppurationem accelerare ait. Fricentur autem digitis ſimpliciter, vel recenti Butyro illitis, uſque dum tumentes; & Phlegmone obſiti tactum ampliùs ferre nequeant; quo tempore ſuppurantia imponenda.

Fallopius *lib. de Morbo Gallico cap.* 91. commendat motum, & mandat ut ludant gladio, vel pillâ parvâ, ut ſaliant, & motu iſto fiat fluxio, ac promoveatur ſuppuratio.

XV. Supuratus hujuſmodi Bubo mox aperiatur, ferro potiùs quàm cauſtico; etiam *ſemicoctâ exiſtente materiâ.* Enimverò tardius facta apertura ſæpè noxia eſt, quod ampliorem, quam par eſt, ſibi ſedem efficiat venereum venenum, vicinas partes inficiat, peſſimaque ſymptomata inducat, ut exemplo demonſtrat Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 65.

Hiſce tamen omnibus nihil efficientibus, universâ tum ſanguinis tum lymphæ maſſâ infectâ, curatio porrò inſtituatur ut in Lue venerea.

In bubone peſtilenti quid agendum.

XVI. Similiter *in peſtilenti Bubone* nec Venæſectio, nec Purgatio (quidquid etiam contra adferant Adverſarii) locum habet; ſufficiunt ſudorifera & Alexipharmaca, ut in generali peſtis curatione.

Extrinſecùs nonnulli ſuadent Bubonibus hiſce imponere Diſcutientia, quos inter eſt Cl. Sylvius, qui *prax. medic. lib.* 5. *Tract.* 2. laudat Peſtilentes Bubones in principio diſcutere litu *olei cornu cervini.* Sed cum modus hic periculoſus ſit & incertus, ei non ſubſcribimus; verùm præſtat per Attrahentia & ſuppurantia curationem inſtituere.

XVII. Quum ergo peſte correpti duritiem cum dolore ſentiunt pone aures, in collo, ſub Axillis, vel in inguinibus, mox ei applicetur *veſicatorium ex cantharidibus & fermento acri*, ut venenata materies naturæ robore expulſâ foras ulteriùs protrahatur. Altero die admoveatur cataplaſma attrahens, & vehementer maturans. ex. gr.

℞. *Rad. liliorum albor. rec.* ℥ij.
Fol. Rutæ, *Malvæ*, *althææ ſcabioſæ an.* Mj.
Caricarum ping. conſciſſ. N°. x.

Omnia in aqua pura cocta in mortario contundantur, additis tribus bulbis cœparum ſub cineribus aſſatis, &

Farina althaa, Tritici an. ʒvj.

Fimi columbini ℥iiß. *Fermenti acris* ℥jß

Mellis ℥j. *Unguenti Baſiliconis* ℥iß.

Butyri rec. ℥ij.

M. F. S. A. *cataplaſma.*

Equidem in ſecundo Cataplaſmate *fimus columbinus, fermentum acre*, & *cœpa poſſunt omitti.*

Vel

℞. *Rad. althaa, cœparum ſub ciner. aſſat. an.* ℥iß.

Fol. ſcabioſa, malva ruta an. Mj.

Coctis in aqua communi ad mollitiem, & contuſis adde

Emplaſtri Diachyli cum Gummi ℥iß.

Olei ſcorpionum

Mithridatii an. ℥ß. *croci pulver.* ʒj.

M. F. S. A. *cataplaſma.*

Vel

℞. *Cepam unam, qua excavetur, & cavitas impleatur Theriacâ vel Mithridatio; dein chartâ involutâ ſub cineribus calidis coquatur, hinc teratur cum oleo ſcorpionum, & fiat* S. A. *cataplaſma.* Cui nonnunquam *fermentum acre* addi ſolet.

Vel ſolæ *cœpa ſub cineribus aſſata*, contuſæ, & cum pauxillo, *Theriaces* & *Butyri inſulſi* mixtæ, Cataplaſmatis formâ per biduum aut triduum imponantur.

Barbette hoc in caſu vehementer laudat emplaſtrum.

℞. *Emplaſtri Diachyli cum Gummi de Mucilaginibus* ℔ß.

Unguenti Baſiliconis an. ℥iiij.

Sem. ſinapi pulver. ℥iij.

M. F. S. A. *Emplaſtrum.*

Nonnulli Gallinam aut Ranam viventem atque diſciſſam parti affectæ applicant, ſæpiùs eandem reno-

vando. Alii Gallinæ aut Columbæ viventis podicem deplumatum admovent. Quidam totum Bubonem ſectione auferre conantur, quod periculoſum valdè, & nequaquam permittendum. Neque etiam Cucurbitulæ vel infrà Bubonem, vel ipſi buboni appoſitæ conducunt, quoniam in peſte, & peſtilenti bubone eæ admodum damnoſæ ſunt.

XVIII. Tumor verò maturus mox ſcalpello incidendus, ut puri exitus detur: & quidem aperiendus eſt, priuſquàm omninò matureſcat ut de Bubone Venereo dictum fuit, cum citiſſimè Venenum ſit educendum. Atque hujuſmodi Bubo aliquandiù, quantùm fieri poteſt, apertus ſervandus; dein ab omni ſorde mundificandus, & aliorum ulcerum adinſtar porrò tractandus: quem in finem ſummoperè conducit. *Digeſtivum* ex *Unguento Baſilicone*, *Melle*, *Theriaca*, & *Balſamo Sulphuris Therebintinato*.

CAPUT. XVI.

De Carbunculo ſeu Anthrace.

Nomina, &c. Bubonem ſequitur Carbunculus ſeu *Carbo*, ità dictus, quia extinctum Carbonem refert; vel (ut alii volunt) quia illius color in ambitu inſtar carbunculi lapidis obſcuro rubore ſplendeſcit. Nominatur etiam *Anthrax*, ab *ἀνθραμάω in carbonem* muto, quia occurrit Affecta Pars extincta quaſi, & in Carbonem mutata; hinc Noſtratibus (*Ein Koole*) appellatur. Arabibus *Ignis Perſicus* & *Pruna* nuncupatur, quia non malè refert exuſtionem cum Pruna ignita factam, vel ut mavult Galenus; quia vicinæ partes vehementer inflammantur, & quaſi uruntur.

II. Nonnulli inter anthracem, Carbunculum, & ignem perſicum, aliquam ſtatuunt differentiam, cum

cum tamen reipsà nihil differant, neque veteribus ullum diſcrimen fuerit cognitum: Et Avicenna in curatione ignis perſici eadem præſcribit medicamenta, quæ Galenus in carbunculi curatione commendat. Verum nulla alia hic obtinet differentia, quam quod modò major, modò minor, quandoque magis, quandoque minùs malignus ſit carbunculus.

III. In cognitione autem carbunculi graviter hallucinatum eſt inter Medicos Galenus namque ulcerum ordini Anthracem annumerans in *Com. ad Hipp. Aphor.* 45. *Sect.* 6. ait: *Anthrax eſt Ulcus cruſtoſum cui conjungitur multus partium circonſtantium fervor.* Et alibi; *Carbunculus eſt Ulcus cruſtam citò cum valida Phlegmone circumſtantium particularum inducens.* Hanc Galeni definitionem ſequitur Paulus Æginata *lib.* 4. *cap.* 25. Cui plerique poſteriores Medici ſubſcripſerunt. Verumenim verò ſi carbunculi eſſentiam curioſius indagemus, obſervabimus has definitiones ipſi non ſatis propriè accommodari: etenim carbunculus non eſt partis alicujus exulceratio, ſed potiùs ejuſdem Necroſis ſeu Sideratio à particulis acri-ſalinis lixivialibus inducta. Eſt igitur *Carbunculus* partis alicujus Gangræna, dum in fieri eſt; vel ejuſdem ſphacelus, dum in facto eſt, quorum neutrum ulceribus annumerari poteſt. Sphacelum eſſe, & non ulcus, indè liquet, quia nullâ naturæ vi edomari & in pus converti poteſt carbunculus, quod poſſet ſi ulcus eſſet; ſed in eget à vicinis partibus ſeparatur.

Carbunculus ſeu Anthrax quid ſit, & unde oriatur.

IV. Præterea in *cauſis carbunculi* adhuc gravius erratum eſt. Galenus *lib. de Tumor. pr. nat.* dicit, *carbunculos excitari cum ſanguis tanquam fervens & inflammatione propinquus cutem exurit.* Haud ſecus aquapendens *Oper. Chirurg. part.* 2. *lib.* 1. *cap* 27. ſcribit, *carbunculum fieri à fluxione ferventiſſimi ſanguinis ad partem. Paulus Æginata lib.* 4. *cap.* 17. &

F

Mercurialis *de peſte cap.* 18. putant *illum cauſari à craſſis & aduſtis humoribus.* Actuarius *Meth. Med. lib.* 2. *cap.* 12. credit *eum oriri à ſanguine melancholico fervente.* Fernelius *craſſum torridumque ſanguinem* Foreſtus *ſanguinem corruptum, fervidum cum ſuccho melancholico vel atrabile, carbunculi cauſam* ſtatuunt ſed à veritate longiſſimè aberrant, & illi, & quotquot hactenùs illorum ſententiis ſubſcripſerunt Medici, namque Carbunculus ſeu Antrax eſt partis alicujus vel incipiens, vel perfecta mortificatio aut corruptio, à particulis acri-ſalinis lixivialibus ac venenatis, criticè in illam expulſis, orta, undè excitatur tumor maximè adurens, & nigram cruſtam habens.

Carbunculi Definitio.

Signa Diagnoſtica.

V. Ut plurimum autem ab exili puſtula, in ambitu inflammata, ac dolente; interdum à pluribus parvis puſtulis, quæ poſtea in unam veſiculam coëunt; aliquando ſine puſtula incipit anthrax. Dein pars affecta dolorem ſentit, pungitivum, & quaſi conſtringitur, hinc paulatim magis magiſque corrumpitur, ac nigrum vel cinereum acquirit colorem: partes, quæ proximè carbunculum circumſtant, alterantur, haud ſecus ac in gangræna fieri ſolet; etiam valdè inflammantur, acriterque dolent, quas natura, antequam mortificationis labes in illas quoque proſerpat, ſuppurat, atquè hac mediante ſuppuratione corruptam & emortuam particulam, viz. Carbunculum, à ſanis ſeparat, ejicitque.

Prognoſtica.

VI. Omnis anthrax ſuâ naturâ periculoſus eſt, præſertim tempore; peſtilenti, quique niger eſt, parti principi vicinus, magnus, & ſubito evaneſcens. Minus vero lethalis eſt carbunculus, qui primum ruber, dien citrinus apparet, qui liveſcit aut nigricat, neminem fere non jugulat.

Carbunculi ſeu Anthracis Curatio.

VII. In curando carbunculo *purgantia* valde mihi ſuſpecta ſunt imo ſuſpecta magis *venaſectio,*

Sed *ſudoriferis* & *alexipharmacis* ſolum modo inſiſtendum, quibus particulæ venenatæ acri-ſalinæ domentur & per habitum corporis expellantur. *Topica* vero *medicamenta ne repellant*, *ſed potius foras trahant*. Itaquè locus affectus altè ſcarificetur, atque ne ſanguis corruptus concreſcat, liberiuſque ut effluat, foveatur *ſpiritu vini in quo diſſoluta theriaca*; dein ſuperponatur cataplaſma.

℞. *Farinæ ſeminis lini* ℥iß.

Coq. cum ſ. q. lactis dulcis recentis & addendo Croci pulver. ʒß. *Vitellum unius ovi.*

Mellis q. ſ. F. S. A. Cataplaſma.

Sed quoniam anthracis curatio exigit, ut quamprimum *promoveatur ſuppuratio*, & *exitioſa mali inhibeatur propagatio* præſtans remedium ſæpè eſt, ut *candente ferro pars affecta inuratur*. Nequè enim dolor metuendus, quia caro emortua non ſentit, finiſque adurendi eſt, dum omni ex parte ſenſus doloris adſit. Sunt tamen qui eo horrendo nimis (ut dicunt) præſidio abjecto, *cauterium potentiale* aut *veſicatorium* eligunt; quod utrumque etiam conducit, quoties aut fortia ſatis videntur, aut alio medio uti non licet: ſæpius namquè multiſciorum adſtantium voluntati obtemperare cogitur medicus, etiam cum damno Ægrotantis.

Hoc in caſu vigerius *chir. lib. 1. cap. 9.* ad malignitatem & virulentiam carbunculi corrigendam, iſtud laudat remedium.

℞. *Calcis vivæ & non extinctæ.* ℥j.

ſaponis mollis q. ſ.

Formentur in formam unguenti ſolidi, & fiat emplaſtrum, quod carbunculo applicetur per duas treſve horas.

Cl. Sylvius *praxeos medicæ lib. 4. tract. 2. §. 690.* teſtatur, nihil „ſe hactenus noviſſe, quod poten„tius, ac certius, citiuſque ſerpentem carbunculo-

„ rum mortificationem ſiſtat, quam *butirum antimo-* „ *nii*, ſi circumcirca illinatur parti affectæ; ad mi- „ raculum enim tunc ſiſtitur partium omnium cor- „ ruptio ſerpens, ac omnia depaſcens.

At verò eſcaræ ſeparationem premovet inunctum *unguentum baſilicon* vel *butyrum recens*, vel id quod ſequitur,

> ℞. *Butyri inſulſi* ℥iß. *Unguenti baſiliconis* ℥ß.
> *Theriaces* ʒj. *Vitellum unius ovi.*
> *M.* F. *S. A. Linimentum.*

Barbette ad cruſtæ ſeparationem commendat emplaſtrum,

> ℞. *Theriaces, mitridatii an.* ℥ß.
> *Therebinthinæ, fermenti acris an.* ℥ij
> *Mellis roſarum* ℥iß· *Butyri rec.* ℥ij
> *Vitrioli albi* ℥j. *fuliginis* ℥ ijß.
> *Saponis nigri* ℥iij. *Croci pulver.* ʒiij
> *Vitellos trium ovorum.*
> *M*· F· *S. A. Emplaſtrum.*

VIII. Nonnulli in principio curationis, omiſſâ ſcarificatione, carbunculo imponunt *folium braſſicæ rubræ aſſatum*, *oleo raparum inunctum*; ac poſtea hanc vel ſimilem applicant pulticulam, ſæpius eam permutando,

> ℞. *Rad. Conſolidæ maj. pulver.*
> F*ol. Scordii pulver. an.* ʒij
> F*arinæ althææ, lini, tritici an.* ℥ß.
> C*oq. paulatim in aqua pura, ut mucilagines ſolvantur, & compoſitio ad pulticulæ craſſioris conſiſtentiam deveniat, cui adde*
> *Mellis, therebinthinæ unguenti apoſtolorum an.* ʒiij. *Picis liquidæ, unguenti baſiliconis an.* ʒij *Croci pulveriſati* ℈j. *Vitellum unius ovi. Miſceantur.*

Vel *Pix navalis & liquida æqualibus partibus mixta*, formâ emplaſtri imponatur, aut *emplaſtrum diachylum cum gummi.*

IX. Carbone ſeparato & exempto, ulcus aliorum ulcerum inſtar curetur, diligenter ſc. abſtergendo; quem in finem admodum conducit *mundificativum ex apio*; cujus hæc eſt deſcriptio,

♃. *Succi foliorum apii depurati* ℔j.
Vel ejus loco
Abſinthii, plantaginis craſſulæ an. ℥iiij
Thuris, mirrhæ, maſtichis an. ℥j.
Therebinthinæ ℥iiij.
Farinæ hordei, fabarum, orobi an. ℥iiß
Mellis optimi ℔iß.
Coq. ſimul S. A. ad ſpiſſitudinem mellis, & ſit uſui.
Vel loco hujus mundificativi,
♃. *Fol. ſcordii pulv.* ʒij. *Vitellum unius ovi*
Mellis therebinthinæ, unguenti apoſtolorum an. ℥ß. *miſceantur.*

Poteſt quoque hîc uſurpari *unguentum fuſcum fellicis Vurtzii.* Sed notandum ulcera hæc nimis citò occludenda non eſſe, quin potius aliquamdiu aperta ſervanda, ut venenata materies probè expurgetur.

CAPUT XVII.

De Gangrena, & Sphacelo.

I. GAngrana & *ſphacelus* nec tumores ſunt, nec ulcera; imo nec morbus *ſphacelus* eſt, ſed partis affectæ νέκρωσις & mortificatio: *gangrana* verò via ad mortificationem tendens, quæ nonnunquam ſine tumore invadit: quia tamen frequentiſſimè tumores ſubſequitur, inflammationes præſertim graviores, plerique inter tumores de affectibus hiſce agere conſueverunt; quorum ductum nos ſequentes de iis hoc loco etiam ſumus dicturi.

II. GANGRÆNA igitur, quam vulgò (*het* Gangrænæ

Sphaceli Deſcriptio. *heete Duer*, *ofte den Heiſſen-brand*,) & *ignem S. Antonii vel Marcelli* nominant, incipiens eſt partis mortificatio aut corruptio ad νέκρωσιν ſeu mortificationem tendens, cui niſi celerrimè ſuccurratur, membrum plane emoritur, omnemque ſenſum & vitam amittit nihilquè ſeu ſecetur ſeu uratur percipit, quæ νέκρωσις ità perfectè latinis SIDERATIO, Græcis σφάκελος, noſtratibus (*het Koude Duer*) nuncupatur, adeo ut duo hi affectus non niſi gradu differant. In ſphacelo namque pars omni ſenſu & vitâ deſtituta eſt, planequè emortua: in gangræna verò perfecta partis corruptio nondum adeſt. Et cum in gangræna nondum ſit tanta corruptio, neque perfecta mortificatio, molliores partes ſolummodo invadit; ſphacelus verò, utpote qui eſt perfecta ac integra partis corruptio, non ſolum partes molliores, cutem puta, carnem, venas, arterias, nervos invadit, ſed & ipſa oſſa intacta non relinquit.

III. Hinc multi gangrænam definiunt, quod ſit *incipiens mortificatio partium corporis mollium, ferè inflammationem gravem, aut malè curatam inſequens.* Galenus *lib. de tumoribus præter naturam*, videtur definire, quod ſit *initium mortificationis in parte ægra, quæ paulatim ſic invadit & occupat partes vicinas & adjacentes, ut niſi adferatur remedium, Perfecta ſubſequatur mortificatio.* Et alibi inquit *gangrænam eſſe diſpoſitionem mediam inter ſummas inflammationes & ſphacelum, eamque inflammationibus eſſe tanto deteriorem, quo mitior eſt gangræna ſphacelo.* Alii aliam dant gangrænæ definitionem. Sed omnes omnium definitiones aut deſcriptiones adferre infinitum foret, ſufficit ſi dicamus, GANGRÆNAM eſſe incipientem & imperfectam partium mollium, cutis ſc. muſculorum, venarum, arteriarum, nervorumque mortificationem. SPHACELUM verò plenam, perfectam, & abſolutam mortifica-

tionem, non ſolum ſupradictarum partium, ſed & oſſium quoquè aliarumque plus minus ſolidarum. Vel GANGRÆNAM eſſe partis fientem mortificationem, SPHACELUM verò jam factam & deploratam.

I V. Cum itaque uterquè affectus, gangræna nempe & ſphacelus, ſit mortificatio, hic quidem perfecta, illa autem imperfecta, adeoque nec differant niſi gradu, ideo utriuſque *Eadem* erunt *cauſæ*. Affectuum horum cauſæ.

V. Gangrænæ & Sphaceli cauſa eſt, quum Pars Spiritibus, quibus foveri & vivificari ſolebat, deſtituitur. Spiritibus pars deſtituitur, vel quia in iſta parte ſuffocantur, vel quia in eam transferri non poſſunt. Suffocantur & oprimuntur Spiritus aut nimia inflammatione; aut aquoſo humore in partibus collecto; aut nutrimenti defectu, aut animalis venenati punctione ſeu morſu, aut nimio æſtu externo ex ambuſtione aut magnâ partis contuſione; aut ſcorbuto. In partem perferri nequeunt Spiritus, quum nimiâ vaſorum & pororum obſtructione via interclusa & obturata eſt.

VI Namque gangræna haud raro oritur, quandò naturalis vivificans calor ex impedita tranſpiratione ſuffocatur, uti evenit in mannis inflammationibus; præſertim ubi temerè iis adhibentur. Frigida, adſtrigentia, & Emplaſtica medicamenta, Bolus viz. Armenus cum Ovi Albumine, ſimiliave, quibus ſpiritus influentes, ipſumque nutrimentum arcentur & repelluntur quaſi à parte affecta: ipſiſque adeo vaſculis capillaribus, poriſque cutaneis eorundem medicamentorum uſu conſtrictis, empyreumata per inſenſibilem tranſpirationem evacuari ſolità parti impinguntur valdè, ac veluti inculcantur; atque ita obruitur, ſuffocaturque quantulumcunque ineſt calidi innati, *hoc eſt*, ſpiritus radiantis ac partem vivificantis. Gangrænæ Cauſa Prima.

Secunda. VII. Inſuper ab ingenti frigore externo ſæpè oritur gangræna, atque non rarò obſervatur hyeme per nives & glaciem iter facientibus extrema pedum, manuum, aures, naſum, emori ob externi frigoris vehementiam. Sed priuſquam extremæ hæ partes planè emoriantur, primò acutus & pungens oritur dolor, quo ceſſante Gangræna, hinc & Sphacelus adeſt. Enimvero quum tardius in extremitatibus ſanguis circulatur, facilè, vaſculis capillaribus poroſitatibuſque externis vehementi frigore conſtrictis, ibidem ſtagnat & condenſatur; interim affluens cruor ultrà moveri nequiens itidem ſubſiſtit, concreſcitque: qui, poſtquàm Spirituoſæ & Salinæ volatiles particulæ evanuere, per fluorem ſalinarum particularum acrior factus nervoſas, tendinoſas, aliaſve membranoſas fibrillas vehementius rodit & lancinat, adeoquè acutum pungentemquè dolorem excitat. Atqui corrupto magis ſanguine, vaſculiſque capillaribus exeſis, ceſſat dolor, ceſſat ſpiritus vivificantis radiatio, ſuffocatur nativus calor, hinc incipiens primò dein perfecta accedit partis mortificatio; cujus color rubicundus in lividum ac nigricantem protinus mutatur.

Tertia. VIII. Etiam gangrænæ cauſa quandoque eſt humor aquoſus in partibus inferioribus, cruribus, puta, pedibus, ac ſcroto collectus; quo partes hæ nimis diſtenduntur, poroſitates obſtruuntur, inſenſibilis impeditur tranſpiratio, hinc (recrementis per eam exhalare conſuetis in partibus retentis) vivificantium ſpirituum radians motus imminuitur, tandemquè aboletur, atque adeo innatus calor extinguitur, oriturquè gangræna.

Quarta. IX. Cæterum alimenti, ſanguinis ſcilicet, ſpirituſque influentis defectu nonnunquam oritur gangræna. Cum enim radians vivificanſquè ſpiritus perpetuo nutrimento, ſeu flamma oleo, indigeat; id ſi denegetur, ſuffocatur & extinguitur, ut flamma

in lāpade deficiente oleo. Et hoc modo extremis corporis partibus accidit interdum gangrænain atrophia, tabe, ſimilibuſve affectibus chronicis; præſertim in ſenibus, in quibus, præ ſiccitate plus debito occluſis corporis poris, motus humorum retardatur nimis, tandemque ſiſtitur, ut adeo nativus calor ſuffocetur, parſque hæc vel illa emoriatur. Eadem de cauſa, ſi luxatus articulus non benè reponatur, luxatum os vicina comprimit vaſa, ſanguiniſque ac ſpirituum tranſitum impedit, unde partis extenuatio, ac nonnunquam mortificatio accedit. Simili plane modo fit gangræna, ſi pars quæpiam nimis arctè & diu vinculis conſtringatur: atquè gangrænam paralyticorum ex interceptione ſpirituum animalium ita oriri nonnulli volunt.

X. Adhæc è mala febrium, præſertim malignarum, criſi oritur aliquando gangrena & ſphacelus; viz. Cum humores acri-ſalini ad partem quampiam debilem, per quam evacuari nequeunt, ruunt, atque ibidem agesti ſanguinis ſpirituſquè motum intercipiunt, nec non vitalem radiationem, *id eſt*, innatum calidum ſuffocant, extinguunt. Sic refert Hildadanusde puella peſte afflictâ, cui, cum ſanata videretur, & liberata ab omnibus ſymptomatibus, ſubitò tantus exortuseſt dolor in utriuſque pedis digitis, ut ſiderati illico fuerint, adeoque ad ultimam uſquè articulationem amputandi: quo facto, & adhibitis remediis tandem convaluit. Memini quoquè, me ſimile quid vidiſſe ante octodecim annos, cum in hoc athenæo ſub auſpiciis cl. DiemerbroecKii ſtudiis medicis operam darem, in virgine triginta præter propter annorum, decumbente in xenodochio noſtro, atque menſium, ſuppreſſione laborante; cui naſi, auricularum, vulvæ labiorum, denique & manuum ac pedum digitorum extremitates emoriebantur, quibus omnibus ſeparatis, Obſervatio prima

Secunda. priſtinam illa recuperavit ſanitatem. Alterum ſuccurrit exemplum, quod nobis videre contigit ante ſexdecim circiter annos in quodam Medicinæ Doctore, cui, cum curatus omninò videretur à febre tunc temporis in hac urbe epidemica, ecce inopinatò mane evigilanti crus ſiniſtrum jacebat planè immotum ac torpidum, doloribus tamen acutis & pungentibus per intervalla genu infra ſupraque affligentibus; id quod paucos eis dies planè corruptum & emortuum obſervavimus. Et quoniam indies deficiebat magis natura, partiumque corruptio & mortificatio longius proſerpebat, etſi variis in locis magnæ ſeperatæ fuerint portiones, ivit unde redire negant quemquam.

Cauſa Quinta. XI. Porrò ex ictu aut morſu animalis venenati fit aliquandò gangræna, quatenus acri-ſalinum valdè, ex ſaliva iſtiuſmodi animalis, venenum læſæ vel per morſum contuſæ parti communicatur, in qua humores & ſpiritus condenſando, ac corrumpendo, illorumque motum & radiationem inhibendo, innatum calidum extinguit. Idem præſtant Medicamenta ſeptica quæ carnem exedendi & corrumpendi vim habent, non ſatis prudenter adhibita, in locis præſertim calidis & humidis, uti emunctoriis, pudendis, ſimilibuſve.

Sexta. XII. Enormes uſtiones interdum excipit gangræna, vel etiam ſphacelus; quoniam uſtione vaſa corrugantur & conſtringuntur, ſic ut tum ſanguis affluens, tum ſpiritus influentes liberè permeare, ac per partem affectam radiare, eamque vivificare nequeant; hinc ſuffocato, extinctoque nativo calore pars emoritur, corrumpitur. Præterea tum empyreuma, tum cutis corrugatio ſummum accendit dolorem ac proinde humorum excitat affluxum, quibus in parte ægra incaleſcentibus, & inflammationem concipientibus, extinguitur

ſpiritus vitalis radiatio ; ipſumque adeo innatum partis calidum ſuffocatur.

XIII. Deniquè ex partis alicujus magna contuſione nonnunquam oritur gangræna, quandoquidem læſis apertiſque per contuſionem vaſculis humores effluunt ; qui extravaſati, condenſati & in parte contuſa ageſti peroſitates obſtruunt, inſenſibilemque impediunt tranſpirationem, ac proinde incaleſcentes inflammationemque concipientes, ſuffocant tandem, extinguuntque vivificantium ſpirituum radiationem. Septima.

XIV. Scorbutus quoquè non raro gangrænæ cauſa eſt, & partes quaſdam emori facit, crura præſertim, nec non gingivas, aliaſve oris internas ; ex eo ſcilicet, quod ſanguis acri-ſalinis, lixivis, ac auſteris particulis abundans tardius per vaſa moveatur, atquè alicubi aggeſtus & ſtagnans, nec non inſenſibilem tranſpirationem prohibens, exulcerationes primum excitet, ac dein vivificantium ſpirituum radiantem motum perimat, extinguat. Octava.

XV. Cognoſcitur verò gangræna ex eo, quod pars affecta liveſcere ac pallere, & color illius verè naturalis imminui incipiat, tanquam ſi proximum ſui interitum perſentiſceret : floridi namque coloris extinctio denotat, alteratum eſſe ſpiritum ſanguiniſque in partem affluxum, eſtque floridi coloris cauſa radians per partes ſanguis. Dein ægra pars molleſcit, flacceſcit, marceſcit, ac cuticula non raro ſeparatur. Tandem magis magiſquè ſedatur dolor, pulſus ceſſat, febriſque accedit continua, maligna. Signa Diagnoſtica.

XVI. Variant tamen gangrænæ ſigna pro cauſarum varietate. Quæ namquè ingentes ſequitur inflammationes inde dignoſcitur, quod color ille floridus, qui ſolet adeſſe inflammationibus, in pallidum & lividum mutatur ; dolor pulſans, qui

prius infeſtabat, ceſſat; partis affectæ ſenſus hebetatur; puſtulæ oriuntur glandiores, ichore carnium loturæ ſimili plenæ.

Eadem hæc ſigna plerumque apparent, ubi ab enormi combuſtione ortum habet gangræna.

XVII. In gangræna, quæ à frigore externo ortum ducit, ſubitò acutus & pungens oritur dolor, rubor in parte affecta apparet, qui paulò poſt in lividum & nigrum mutatur colorem, calor partis extinguitur, ac frigus & ſtupor cum horrore percipitur.

XVIII. Sin ictum aut morſum venenati animalis excipiat gangræna, dolores & febres continuò affligunt, ſyncopes adſunt frequentes, quandoquè deliria, puſtula hic oritur, ſub qua nigra eſt macula, quæ dein per partem diſpergitur. Talis namquè gangrena in partibus ſeſe manifeſtat extremis, ut manus pediſve digito, atque in totum brachium, totamve tibiam ſubito ſæpè derivatur.

XIX. Ob defectum verò alimenti ſi partem gangræna corripiat, nullus adeſt dolor, nullus tumor, nulla inflammatio; ſed macies potius, corpuſque ſtatim refrigeratur, & accidit plerumque in extremitatibus, ubi puſtulæ tandem oriuntur, ac naturalis color in lividum mutatur.

XX. Si autem ex conſtrictione ac ligatura eveniat gangræna, pars ægra tumet & diſtinditur, exoriunturquè puſtulæ majores, ichore carnis loturæ ſimili plenæ. Præterea pars ingraveſcit, fitquè immobilis, atquè impreſſi digiti veſtigium in ipſa remanet, & cutis à partibus ſubjectis diduci videtur.

XXI. Ex ſcorbuto ſi oriatur gangræna ferè à pollice pedis initinm ſumit, maculiſve ac lineis ſubnigris exterius ſeſe manifeſtat, quæ in cruſtam ſiccam degenerant, quam ſequitur partis affectæ ſtupor, & tandem ipſa mortificatio, ſine ullo fœtore. Dolor

quandoquè nullus adeſt, aliquando intenſiſſimus. Cauſas equidem evidentes ab Ægris facilè expiſcari poſſumus, ex iiſque intelligere, è quonam præcedente affectu eveniat gangræna.

XXII. Ad ſphacelum verò quod attinet; ſigna ejus intenſiora ſunt ſignis gangrænæ: cum enim uterquè affectus ſit mortificatio, nequè differant niſi gradu, ideo utriuſque eadem ſunt cauſæ, & eadem ſigna. Partis ſideratæ color niger eſt, eaquè ſi pungatur aut ſecetur, non ſentit. Membrum inſuper cadaveroſum ſpirat fœtorem, fitque molle & putridum, atque impreſſi digiti veſtigium in eo remanet. Cutis ſi attollatur, facilè à carne ſubjecta ſeparatur, quia deeſt ſpirituum per partem radiatio. Sed hoc potiſſimum ſigno affectus hi diſtingui poſſunt: ſi pars ægra ſecetur, pungatur, vel adduratur, nihilque prorſus ſentiat, dicitur *ſphacelus*; quia ſphacelus ſeu ſideratio eſt omnimoda ſanguinis circulantis, ſpirituumque radiantium extinctio, tum partis corruptio: ſin vero ſenſus aliquis adeſt, *gangræna* nuncupatur.

XXIII. Probè cognitis gangrænâ & ſphacelo, priuſquam curam ſuſcipiat cheirurgus, proſpicere debet, quis morbi futurus ſit eventus, utrumne ſanabilis ſit, nec ne; gangrænam namque periculoſum eſſe affectum, cuivis facilè patet. Enimverò niſi citiſſimè adferatur auxilium, in ſphacelum brevi degenerat, parſque affecta planè emoritur. Qua de cauſa nullus hic cunctationi locus, ſed ſtatim ſuppetiæ ferendæ; quod non ita difficulter fiet in vegeto adhuc & juvenili corpore, ubi ſpiritus ſunt robuſtiores, eorumque radiatio nondum magnopere læſa eſt. Prognoſtica.

XXIV. Sed gangræna quæ fit ex humorum affluxu, multo difficilius curatur, quam quæ fit ſine eo. Difficulter quoque hic affectus curatur in ore,

palato pudendis, alliiſve partibus humidis; uti & in hydropicis. Pernicioſa quoquè eſt gangræna partium nervoſarum & tendinoſarum.

Gangræna à pede aut tibia orta, indequè genu tranſcendens, in ſphacelum ſæpius mutatur, & lethalis eſt.

Ex defectu nutrimenti quæ oritur gangræna, ut plurimum lethalis.

Sed gangræna ex prohibitis ac interceptis ſpiritibus, ac potiſſimum quæ à luxationibus malè reſtitutis provenit, ut & quæ à vaſis tranſverſim diſſectis proficiſcitur, dificillimè ſanatur; in ſphacelum verò degenerans lethalis.

Ex ſcorbuto quæ eſt gangræna ad multos menſes protrahi poteſt, & raro perfectè curatur.

At vero ſphacelus longè periculoſius malum eſt. Nec enim pars ſphacelo correpta reſtitui poteſt; ſed mox ea exſcindenda, & à viva ſeparanda eſt.

Quâ methodo gangræna curari debeat.

XXV. Atqui gangræna ut curetur, prudenter prognoſticatione factâ, nec *purgatio*, nec *venaſectio* locum habet. *Sudorifera* tamen & *alexipharmaca* apprimè conducunt, ut æquabilis ſanguinis motus, ſpirituumque per partes radiatio, quantum quidem poſſibile, ſervari poſſint. Itaque.

℞. Rad. *Scorſoneræ rec.* ℥ij.
Contraïervæ ʒiij.
Fol. *ſcordii* Miß.
Raſuræ cornu cervini ℥ß.
Coq. S. A. in aqua pura ad ℥xxiv.

Ex hoc decocto bibat patiens ter quaterve de die hauſtum; & interim quotidie bis ſumat pulverem ex ʒß. *Oculorum cancrorum*. Horum loco etiam cochleatim exhiberi poteſt mixtura. ex. gr.

℞. *Aq. cardui bened.* ℥ij. *Meliſſæ* ℥iß.
Theriacalis ſimpl. ʒvj.
Confect. hiacinthor. ʒj.

Pulv. oculor. cancror. ℈ij.

Syr. Limonum ℥vj

Miſceantur.

Utile quoquè eſt veſperi ſub hora ſomni exhibere ʒj. *Theriaces* aut *mithridatii*, cum *hauſtu vini*. Etenim febris, ſi adſit, ut maligna curari debet.

XXVI. Igitur generalibus hiſce non neglectis, ipſius membri affecti cura aggredienda, quæ conſiſtit in ſpirituum, qui ei deſunt, reſtauratione; nec non ſtagnantis ac putreſcentis in parte ægra humoris correctione, ejuſdemquè motus imminuti aut penè aboliti reſtitutione.

XXVII. Hæc ſpirituum ad partem revocatio, atque ſtagnantis & putreſcentis in ea humoris correctio, ejuſque motus propemodum aboliti reſtitutio, abſolvitur per topica Medicamenta calefacientia, incitantia, detergentia, & putredinem tollentia; quæ tamen varianda ſunt pro cauſarum, è quibus oritur gangræna, diverſitate.

XXVIII. Et ad ſpecialem gangrænæ curationem ut accedamus, primò *qua ratione gangræna, qua magnas inflammationes ſubſequitur, curari debeat* indagabimus. Quo in caſu *Affecta pars ſcarificanda* multis inciſuris, iiſquè ſatis profundis, ut ſtagnantes & in parte ægra corrupti humores evacuari queant, hinc & applicita Medicamenta penitius penetrare. Sed in magnitudine & profunditate ſcarificationum reſpiciendum ad ipſius affectus magnitudinem; viz. intuſne gangræna, & in membri fundo inceperit, an verò tantum foris ſit, & in exteriore ejus parte. Enimverò partem externam ſi duntaxat comprehenderit, levibus ac ſuperficiariis ſcarificationibus cutis incidenda. Sin autem profundas atquè internas membri partes occupet, indeque ſenſus aut amiſſus planè, aut multum ſaltem fuerit imminutus, pars profundioribus inciſuris

Gangrænæ, quæ magnas Inflammationes ſequitur, Curatio.

ſcarificanda, uſquè dum ſanguis effluat, & vitæ ſenſuſque indicia ſeſe prodant.

XXIX. Factâ ſcarificatione pars abluatur *Spiritu vini in quo theriaca diſſoluta eſt*, vel *aquâ contra gangrænam cum theriaca.*

Thomas Bartholinus *in miſcellaneis curioſis medico-phyſicis*, ſeu *ephemerid. Germanor. Anni ſecundi obſerv.* 2. admodum extollit *aquam marinam, cui abſynthium incoctum eſt.*

Alii ſcarificatam partem abluunt *ſpiritu vini in quo diſſolutus lapis alchymiæ* vel *ſpiritu vini cum unguento ægyptiaco* eiquè *ægyptiacum* cum *unguento apoſtolorum* & *baſilicone* poſtmodum imponunt. Cui tamen methodo non ſubſcribimus quoniam, auſtera & vehementer exſiccantia (qualia ſunt lapis alchymiæ & unguentum ægyptiacum) poros nimium conſtringendo ſuppurationem, hinc & ſeparationem prohibent.

XXX. Facta Ablutione parti circumjiciatur fomentum calefaciens & aperiens, quod ſæpius renovetur.

℞. *Herb. malvæ, ſcordii, abſinthii,*
Rutæ, artemiſiæ an. Miß.
F*ol. Dictamni cretici,*
F*lor. camomillæ, ſambuci an.* Mj.
Coq. inſ. q. cerevisiæ tenuis ad ℔iij. *pro fomento.*

Vel

℞. *Herb. ſcordii, abſinthii, rutæ artemiſiæ.*
F*ol. Dictamni cretici an.* Mj.
Vini albi gallici ℔iij.
C*oq. S. A. in diplomate, dein coletur: & colaturæ addendo theriaces.* ℥iij.
Miſceantur pro fomento.

Jobus Neekeranus *obſerv. chirurg. cap.* 62. Fomenti loco hoc imponit cataplaſma.

℞. *Micæ panis albi inveterati* ℔ij.

Fol.

Col. ſcordii, rutæ an. ℥iß.
Summ. abſinthii ℥j.
Fiat omnium pulvis, qui miſceatur cum vino albo gallico, & poſt levem ebullitionem ſit cataplaſma, quod calidè applicetur.

Barbette *chirurgiæ part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 14. id quod ſequitur, commendat,

♃. *Summ. abſinthii,*
Flor. camomillæ, ſambuci an. Mß.
Herb. ſcordii Miß. *Rutæ* Mß.
Micæ panis ſimilaginei ℥vij
Fimi caballini ℥iij.
Coq. in aqua muriatica & ſub finem addendo;
Atramenti ℥ij.
Spiritus vini ℥iij.
F. *S. A. cataplaſma.*

Etiam laudibus ſuis meretur famoſum illud,

♃. *Cicutariæ aquaticæ*, hoc eſt, *phellandrii* Mv.
Abſinthii, ſcordii ſalviæ an. Mj.
Micæ panis albi. q. ſ.
Fiat omnium pulvis, qui coq. ſ. a in ſ. q. vini albi, & addendo ſpiritus vini quantum admiſceri poteſt,
F. S. *A. cataplaſma.*

Alii cataplaſmatis aut fomenti loco applicant *flores cerevisiæ*, noſtratibus (*giſt.*)

Haud inutile quoque erit medicamentis gangrænæ applicandis, ſive cataplaſmatibus, ſive fomentis, admiſcere *tincturam caſtorei*, aut *aſſæ fœtidæ*, aut *camphoræ*, aliave *balſamica*, & *ſale volatili oleoſo abundantia*; quibus poroſitates aperiantur, ſtagnantes putreſcenteſque humores corrigantur, hinc & ſpirituum per partem radiatio imminuta valdè, & propemodum abolita reſtituatur.

XXXI. Sed priuſquam circumjiciatur fomentum aut applicetur cataplaſma, partis ſcarificatæ

cum petiis imponatur *unguentum baſilicon*, vel *baſilicon cum theriaca & unguento apoſtolorum*, vel *digeſtivum vulgare cum baſilicone*, vel id quod ſequitur.

℞. *Mellis comm.* ℥iiij.
Therebinthinæ venet. ℥ij.
Farinæ hordei ʒx.
pulv. aloës, mirrhæ an. ʒiiß.
Croci ℈j.
Vitellos duorum ovorum,
Spiritus vini ℥ij.
Mel & therebinthina ſimul coquantur continuo agitando, addendoque in fine farinam hordei, & poſt levem ebullitionem remove ab igne, ac adde aloën & myrrham, cumque aliquantulum refrixerit ovorum vitellos, tandem crocum ſpiritui vini permixtum, & F. S. A. Digeſtivum.

Jobus MeeKeranus *in obſervationibus chirurgicis, loco citato* hoc commendat ſeparatorium,

℞. *Digeſtivi comm.* ℥iij.
Unguenti baſiliconis ℥iß.
Pulv. mirrhæ ʒij.
Mercurii præcipitati ʒiß.
Spiritus abſinthii gutt. xxij.
M. S. A.

Cheirurgus verò quoties ad ægrum accedit, remediis hiſce factæ eſcaræ ſummam partem tollere conetur, aut ſcalpelii acie incidat ad partem uſque ſanam, ut impoſita penetrare queant medicamenta ad corrigendum quidquid corruptum eſt; nec aliâ procedat methodo, donec videat morbum ſuperatum.

XXXII. Inſuper ad ſerpentem gangrænam ſiſtendam ſummoperè conducit *butyrum antimonii* in circumferentiæ circulo inter partem ſanam & ægram illitum, ut de carbunculo dictum fuit.

XXXIII. Factam eſſe ſeparationem partis ægræ à ſana ex eo cognoſcitur, quod latius malum non ſerpat, atquè appareat circulus exactè rubens, exquiſitè ſenſus, in quo ſpiſſa & alba reperitur materia.

Inducta verò quovis modo cruſta tollatur iiſdem medicamentis, quæ de anthrace cum in finem propoſuimus.

XXXIV. Atqui *à nimio frigore externo aut congelatione ſi fiat gangræna*, accuratè perpendendum, incipiatne affectus, an jam aliquantiſper adfuerit; id quod ab ægro, & adſtantibus, nec non ex indiciis hiſce promptum erit intelligere. Namque morbus duntaxat incipiens eſt, ſi eximio rubore affecta pars ſcintillet dolor ſit vehementiſſimus, punctorius, exurens. Sin verò inveteratus ſit pars livida erit, & frigida. Cura Gangrænæ à nimio frigore externo.

XXXV. Igitur ſi incipiens ſit, morbus non ſtatim pars affecta igni admovenda, aut calida quælibet ei apponenda; quin potius *aquâ frigidiſſimâ* membrum irrigandum, aut *nive* perfricandum, unde ſenſim incaleſcere, & priſtinum calorem recuperare ſolet. Hoc ipſum quilibet facilè hyeme experitur, ſi manus frigore propemodum congelatas fricet *nive* aut *aquâ gelidâ*: ſic enim ſubitò incaleſcunt; at igni admotæ magnum ſenſiunt dolorem, eumquè pungitivum. Enimverò cum præ nimio frigore tardius in extremis corporis partibus ſanguis circuletur, & fermè ſubſiſtat, ſi patiens propius igni admoveatur, particulæ igneæ poro, vehementer intrantes rapidiſſimo ſuo motu ſtagnantes, condenſatoſquè humores diſſolvere ulterius hinc & corrumpere; partiumque interitum & mortificationem cauſare facilè poſſunt. Sed *nive* ſi membra ex nimio frigore congelata fricentur, aut *frigidiſſima aquâ* irrigentur,

ſubtilis materia leniter ac placidè admodum per poros intrans congelatos humores nec non ſuffocatos ferè vitales ſpiritus excitat blandè, eorumdemque radiationem, adeoque & nativum calorem plerumquè reſtituit. Et hæc ratio eſt, quod regionum ſeptentrionalium incolæ homines valdè refrigeratos, rigidos, & penè emortuos aquæ Frigidæ primò ſoleant immergere, & manus, pedes, naſum, aliaque refrigerata membra, priuſquam hoſpitium ingrediantur nive fricare, & gelidâ aquâ abluere. Cujus rei memorabile exemplum refert fabritius hildanus, *libr. de gangræna & ſphacelo cap.* 13. quod ita habet:

Obſervatio ſingularis.

„Vir generoſus & pius narravit, ſe, cum regiones ſeptentrionales peragraret, incidiſſe in viatorem frigore rigidum, ac penè emortuum: quem plauſtro ſuo impoſitum, cum deduxiſſet in diverſorium, hoſpes illicò demerſit in frigidam: quo facto undiquaque erupit gelu, ut ipſius corpus glacie contectum conſpiceretur. Tum quoque propinatum illi, aïebat cyathum ampliorem hydromelitis, addito pulvere cinamomi; caryophillorum, & macis, unde ſudor in lecto provocatus eſt; atquè ita ægrum ad ſe rediiſſe, & convaluiſſe, amiſſis duntaxat manuum, pedumquè extremis articulis.

XXXVI. Conjiciens autem cheirurgus ex ſedato pungente dolore, ipſam quoquè congelationem magna ex parte mitigatam & correctam, miſſam faciat aquam frigidam, aut nivem; at lenes adhibeat *frictiones*: dein fotus ex *Lacte dulci, cui bacca lauri, folia roriſmarini, ſalviæ, flores lavendulæ*, & ſimilia calida incocta fuerint, applicetur. *Raparum decotio* aut *rapæ cocta, & cum recenti butyro, oleo roſaceo, & ovi vitello in mortario contuſæ*, plurimum juvant, teſte Johanne de vigo *chirurg. lib.* 4. *cap.* 3.

Vel pars affecta (non neglectâ interim, ſi neceſſe ſit, ſcarificatione) fricetur hoc, vel ſimili.

℞. *Spiritus Juniperini* ℥j.
Tinctura caſtorei ʒß.
Olei therebinthinæ ʒij.
Camphoræ ℈ij.
Miſceantur S. A.

BIBLIOTECA DE LA FACULTAD DE MEDICINA

Dein calidè applicetur fomentum, quod identidem renovetur.

℞. *Herb Rutæ, ſalviæ, roſmarini, abſinthii an.* Mj. *fol. nicotianæ* ℥iß.
Sem. ſinapi cumini,
Rad. bryoniæ an. ℥j.
Coq. in vini gallici, & urinæ hominis adulti an. p. æq. an ℥xxx. *pro fomento; cui & ſpiritus vini addi poteſt.*

Barbette in curatione gangrænæ ex nimio frigore, ſequens præſcribit,

℞. *Herbar. ſcordii* Miß.
Vincetoxici Mj. *Rutæ* Mß.
Sem. naſturtii, urticæ rom. an. ʒiij.
Coq. in ſ. q. vini gallici ad ℔ iij. *colat. addendo:*
Spir. vini ℥ij. *M. pro frotu.*

Inſuper conducunt, tum fomenta tum cataplaſmata, tum alia medicamenta ſuperius præſcripta.

XXXVII. Hiſce peractis componatur Æger in lecto, probequè tegatur, eique exibeatur *cum vino colido theriaca. mithridatium*, vel ſimile ſudoriferum & alaxipharmacum; quo diaphoreſis promoveatur, atque adeo æquabilis humorum motus, ac ſpirituum corpus vivificantium ordinata radiatio ſervetur. *Gangrænæ ſi fiat ab humore ſeroſo nimium in partibus collecto, quid agendum.*

XXXVIII. Sin *ex humore ſeroſo in partibus extremis, cruribus puta & ſcroto, collecto eveniat gangrana*, univerſalibus haud neglectis *Pars affecta ſcarificanda*, ſive altius, ſive ſuperficietenus, pro-

ut malum magis minuſve altas radices egerit; dein ſequenti fotu abluenda & fovenda.

℞. Rad bryoniæ ſiccat. ℥ij.
Herb. ſcordii, rutæ, abſinthii an. Mj.
Pulpæ colocynthidis,
Salis tartari an. ʒij
Muriæ limonum ℥xv. *Aquæ puræ* ℥xxvj.
Coquantur S. A. & colaturæ addendo
Spiritus vini, in quo ʒiß.
Camphoræ ſit ſoluta, ℥iij
Pulv. aloës, mirrhæ an. ʒij.
Miſceantur pro lavamento & fomento, quod fervidè parti applicetur.

Poteſt quoque parti affectæ imponi cataplaſma. v. gr.

℞. Rad. vincetoxici, angelicæ an. ℥iß.
Herb. phellandrii Miij.
Abſinthii rutæ, ſcordii an. Mj.
Baccar. juniperi ℥ij
Sem. ſinapi ℥j.
Coq. in vino albo & urina hominis adulti ad mollitiem, dein in mortario contund. & addendo farinæ fabarum ℥iij.
Salis armoniaci ʒiij.
M. F. S. A. cataplaſma.

Pars ſic curata in lecto eſt continenda, nec non arena probè calefacta ſacculiſque incluſa ei circumponenda, ut in perpetuo calore membrum ſervetur.

XXXIX. Cheirurgus interim dum removet fomentum vel cataplaſma, conetur acie ſcalpelli eſcaram ſeparare; dein abluat denuò partem affectam præſcripto fotu, admoveatque idem vel fomentum, vel cataplaſma: nec aliter ſe gerat, donec ſiſti malum animadvertat tandem ſeparare nitatur eſcaram pharmacis ante commemoratis: imponendumque interea vel fomentum, vel cataplaſma, quod putrefactioni reſiſtit.

XL. In gangræna, *quæ ex alimenti defectu, & atrophia evenire ſolet*, atque ut plurimum in partibus excitari extremis, quavis ratione corpus humectandum & reficiendum, tum commodo victu, tum quibuſvis, quæ pro præſenti cauſa convenire videntur, ritè uſurpatis. Gangræna ex Alimenti defectu quomodo tractanda.

XLI. Quoad partem affectam; indagandum prius. Num atrophia velut cauſa futuræ gangrænæ ſolummodo adſit; an vero gangræna ipſa jam invaſerit; ſi nihil præter metum gangrænæ ex atrophia adſit, quavis ratione humectanda ac reficienda pars affecta, pori aperiendi, ſanguinis ſpiritumque in ea motus reſtituendus, hinc & alimentum alliciendum. Quem in finem pars fovenda *jure tepido inteſtinorum capitis, & pedum vervecis*; cui nonnunquam *lumbrici terreſtres* incoqui ſolent. Poſtquam verò aliquamdiu fota fuit ægra pars, *ventoſæ* applicentur *cucurbitulæ*, uſque dum rubeſcere incipiat; tunc autem demendæ, & ſequenti linimento pars ungenda, diuque fricanda,

℞. *Olei laurini* ℥j. *aluminis plumoſi* ℈j.
Guajaci ʒiij *Miſceantur exactè pro litu.*

Alii laudant partem affectam inungere *ſucco lumbricorum terreſtrium*, qui potenter calefacit, humectat, nec non pororum ac vaſculorum obſtructiones aperit, ut ſpiritus, aliique humores liberius permeare queant; atque ex præſcripto Johannis Wieri *in tractatu de ſcorbuto*, ita præparatur.

„ Sumit ille lumbricos cæmeterii pinguiſſimos, „ quos aqua primum deinde vino exacte lotos mi„ nutim incidit, & phialæ immittit paſtâ obvo„ lutæ: hanc furno inſerit cum alio pane, hocquè „ cocto phialam paſtâ obvolutam quoque eximit, „ ac ubi refrixerit mergit in aqua, hinc, paſtâ mol„ leſcente ac phialam deferente, lumbrici in li„ quorem reſoluti ſeſe offerunt. Percolatus liquor

„ ſervetur uſui ; ſed alterno quoquè die renovandus,
„ cito namque corrumpitur, tempore præſertim
„ æſtivo.

XLII. At vero ſi jam invaſerit gangræna, *ſcarificatio hic non facienda, niſi urgente neceſſitate.* Sed pars affecta foveatur tali fotu.

℞. *Rad. brioniæ ſicc.* ℥ij.
Herb. phellandrii, naſturtii aquat. an. Mij.
Rutæ, ſcordii, ſalviæ an. Mj.
Baccar. lauri ℥iß. *Sem. ſinapi* ℥ij.
Stercoris columbini ℥iij.
Coq. S. A. in vino albo & urina hominis adulti ad ℔iij. *pro fomento.*

Poſtquam aliquandiu pars ita fota eſt, ad luculentum ignem moderatè fricetur, & fricando inungatur ſequens; quo poroſitates aperiantur, & ſanguinis ſpirituumque radians motus reſtituatur,

℞. *Spiritus cochleariæ* ℥iß.
Juniperini ℥j.
Tinct. caſtorei ʒiij.
Camphor. ℈ij.
Miſceantur.

Poſt frictionem & inunctionem imponendum denuò fomentum, vel ejus loco cataplaſma pag. 68. præſcriptum; vel

℞. *Herb. ſalviæ rutæ, ſabinæ an* Miß.
Sem. ſinapi, bacc. lauri an. ℥iß.
Coq. S. A. in vino albo & urina hominis adulti ad mollitiem, dein in mortario contundantur, & addendo
Stercoris bubuli rec. ℥iij.
Camphoræ in ℥iij *ſpiritus vini ſolutæ* ʒiß.
F. *S. A. cataplaſma.*

Sedatâ gangrænâ, mundificandum & incarnandum eſt ulcus, hinc cicatrice obducendum. Atqui ubi nulla ſpes apparet, membrum conſervari poſſe,

amputandum id eſt. Sed antequam hic amputetur pars emortua, neceſſe eſt, ut Cheirurgus ventura pericula prædicat, eaque palam commemoret apud ægri amicos & adſtantes. Nam etſi amputetur altius pars affecta, in ipſa quoque carne viva, malum equidem ut plurimum truncum iterum invadit, atque occupat, eſtque omnis gangræna ex alimenti defectu plerumque lethalis.

XLIII. Ad hanc gangrænæ ſpeciem curandam proximè & illa accedit gangræna *quæ ex mala febrium, præſertim malignarum criſi ortum ducit* & quoniam illa magnam cum anthrace habet ſimilitudinem, eodem ferè modo ac carbunculus curari debet. Gangræna ex Mala Febrium Criſi.

XLIV. Cum vero gangræna oriatur *ex ictus aut morſu animalis venenati*, periculum in mora eſt, atque ideo *affecta pars cauterio actuali mox inurenda*, & abſumendum ſubito, quidquid ejus malignitatis particeps eſt. Aut ejus loco pars altè *ſcarificetur*, & abluatur *ſpiritu vini* vel *ſimplici*, vel *aromatico*, vel *aqua contra gangrænam in qua diſſoluta camphora & theriaca* dein hoc vel ſimile imponatur cataplaſma. Cura Gangrenæ ex Ictu aut Morſu Animalis Venenati.

℞. *Herb. rutæ, ſalviæ, roſmarini an.* Mj.
Sem. cumini ℥j. *Nuc. moſchatæ* ʒiij.
Coq. inſ. q. vini gallici ad mollitiem, dein in mortario minutim contund: & addendo
Farinæ lupinorum ℥ij.
Theriaces ʒvj. *pulv. croci* ℈ij.
Spir. vini in quo ʒj. *caphuræ ſit ſoluta* ℥iß.
F. S. *A. cataplaſma: fervide imponendum.*

Vigierius *chir. lib.* 1. *cap.* 11. hoc proponit emplaſtrum ex Hildano,

℞. Fermenti *acris. farinæ lupinorum*
Aliorum ſub prunis coctor. an. ℥ij.
Fol. rutæ, ſcordii, dictamni cretici an. Mß.

Pulv. rad. angelicæ, vincetoxici an. ℥ß.
Theriaces, mithridatii an. ℥j
M. cum ſ. q. decocti ſcordii, & F. S. A. emplaſtrum vel *cataplaſma.*

XLV. Interea exhibeatur *theriaca cum vino calido*, vel cochleatim utatur patiens ſequenti mixtura diaphoretica & alexipharmaca,

℞. *Aq. corduibened. meliſſæ an.* ℥iß.
Theriacal. ſimpl. ʒvj.
Theriaces ʒj.
Salis abſinthii ℈ij.
Camphoræ gr. IV.
Syrupi limonum ℥ß.
Miſceantur.

Sedatâ gangrænâ mundificetur, incarnetur, & cicatriſetur ulcus, ut in carbunculo.

Gangræna, *quæ è medicamento ſeptico corpori admoto evenit*, eodem fere modo curetur.

Quid agendum, ſi ex Scorbuto originem duxerit Gangræna.

XLVI. Non prætereunda hic gangræna, *quæ è ſcorbuto originem ducit*, & plerumque partes extremas, crura præſertim, afficit; nec non partes oris internas, gingivas puta, palatum, genas, linguam, aut fauces non raro occupat, imprimis in infantibus. In iſtiuſmodi gangræna curanda remedia interna omnia, quæ in ſcorbuti curatione conducunt, minimè ſunt omittenda, quæ tamen non enumerabimus quoniam alterius ſunt loci.

Equidem patiens continuò utatur tali mixtura,

℞. *Aq. meliſſæ, antiſcorbuticæ an.* ℥iij.
Spir. cochleariæ per ſe deſtillat. ʒiij.
Salis volatilis cornu cervi gr. XV.
Syrupi limonum ʒvj.
Miſceantur.

Interim crus affectum, præmiſſis ſcarificatione & ablutione cum ſpiritu vini, &c. foveatur hoc vel ſimili fomento.

℞. *Raſuræ ligni guajaci, ſaſſaphras an.* ℥j.
Rad. angelicæ, chelidonii majo. an. ʒvj.
Fol. cochleariæ, naſturtii aquat an. Miß.
Seminis fœniculi ʒvj.
Inciſa & contuſa digerantur per noctem calidè in vaſe clauſo in ſpiritus vini ℥xxviij. *mane fiat colatura, quæ ſit pro fotu.*

Vel loco fomenti applicetur cataplaſma,

℞. *Herb. phellandrii* Mij.
Rutæ, ſalviæ abſynthii an. Mj.
Baccar. lauri, juniperi an. ℥j.
Seminis fœniculi ʒv.
Coq. in vino gallico ad mollitiem, dein minutim contund. & add. farinæ fabarum ℥ij.
Pulv. aloës, mirrhæ an. ʒij.
Spiritus cochleariæ cum ſpir. vini diſtill. ℥ij.
F. S. A. *cataplaſma calidè applicandum, identidem renovandum.*

Cæterum ulterius procedendum, ut de gangrænæ, quæ magnas ſequitur inflammationes, curatione dictum fuit.

XLVII. Sed hujuſmodi gangræna ſi in partibus oris internis, gingivis viz. Palato, genis, lingua, faucibus, fiat; atque affectæ partes corruptæ, nigricantes, ac omnino putridæ ſint, peſſimumque emittant fœtorem, generalibus haud neglectis, conducit mixtura, qua partes hæ labe ſcorbuticâ infectæ, hinc & corruptæ, frequenter laventur & fricentur. v. gr.

℞. *Muriæ limonum,*
Aquæ antiſcorbuticæ an. ℥vj.
Spir. vini ℥iß.
Theriaces ʒj. *ſalis abſinthii* ℈ij.
Pulv. myrrhæ ʒß. *aluminis crudi* ℈iv.
Mellis roſacei ℥iß.
Miſceantur pro oris collutione

Interim tamen ſi durities quædam in gena appareat, foris applicetur cataplaſma ad tumorem emolliendum, & citiorem promovendam ſeparationem.

℞. *Herb. ſalviæ* Mi ß.
Rutæ abſinthii an. M ß.
Nucis moſchatæ ʒ iij.
Aloës, mirrhæ an. ʒ ij.
Farinæ fabarum toſtar. ℥ ij.
Pulver. & cum ſ. q. ſpiritus vini leviter ebulliant in formam pultis, eique addendo Gum. ammoniaci in aceto ſoluti ℥ ß.
F. S. A. *cataplaſma calide applicandum, & ſæpius permutandum.*

Cum vero curari incipiat affectus, oris collutio mitigetur, donec perfecta ſequatur ſanatio. v. gr.

℞. *Aq. antiſcorbuticæ, plantaginis,*
Salviæ an. ℥ i ß.
Vini albi gallici ℥ ij.
Elixir. proprietatis ſine acido ʒ ij.
Salis abſinthii ʒ j
Aluminis crudi ℈ iv.
Mellis roſacei ℥ j.
Miſceantur.

Cura Gangrænæ, quæ Combuſtionem ſequitur.

XLVIII. Succedit nunc *quæ ex combuſtione oritur gangrana*, ad cujus curationem tradendam haud abs re foret, prolixam de ambuſtione, & ambuſtionis cura materiam hic exponere; ſed quoniam de ea libr. 3. fuſius ſumus dicturi, ſufficiet hoc loco tantum monere, quod ſi magna combuſtio curam ritè non ſuſcipiat, quin potius in gangrænam vergere incipiat, conducere ſequens medicamentum, quod parti affectæ, prius ſcarificatæ, cum linteo carpto calide applicetur, ac identidem renovetur,

℞. *Spir. vini* ℥ ij.
Tinct. caſtorei ℥ iij.
Camphoræ ℈ ij.

M. S. A.

Dein ſuperponatur cataplaſma,

℞. *Herb. phellandrii* Mij.
Rutæ, ſcordii, ſalviæ an. Mj.
Caparum crudar. ℥ij.
Baccar. juniperi ℥iß.
Coq. in vino albo ad mollitiem, dein minutim contund. & addendo
Farinæ *fabarum* ℥iij.
Pulv. Nuciſmoſchatæ ʒiij.
Aloes, Myrrhæ in ſpiritu vini ſolut. an. ʒij.
Unguenti baſiliconis ℥ij.
F. S. *A. cataplaſma, fervidè applicandum; & ſæpius renovandum.*

Hinc ulterius procedendum pro re nata, ut ſuperius expoſuimus.

XLIX. *A ſpirituum in partem interceptione ſi eveniat gangræna*, pro morbi ratione & Ægrotantis viribus, diligenter indaganda cauſa, ob quam ſpiritus arceantur à parte affecta, eaquè ſi fieri poſſit ſtatim tollenda. Hinc ſi arctior ſit ligatura, laxanda eſt. Dein admovenda pharmaca calefacientia, aperientia, reſolventia. Quæ à ſpirituum in partem interceptione evenit.

Eum in finem hildanus proponit hoc cataplaſma,

℞. *Farinæ lupinorum, fabarum, lentium an.* ℥ij.
Pulv. ſcordii, Abſyntii, florum camomillæ an. ℥ß.
Cum oxymelite, aut ſirupo de acetoſa,
F. *S. A. cataplaſma.*

Sin invaleſcat nihilominus malum, *Locus affectus ſcarificandus*, & abluendus *ſpiritu vini vel ſimplici, vel cum theriaca*, ac portò in curatione procedendum, ut in gangræna ex nimia inflammatione.

L. Verumenimvero quum gangræna, remediis nunc ſatis propoſitis licet commodè adhibitis, ulterius poſerpat, magiſquè ac magis invaleſcat Cura ſphaceli.

non amplius *gangrana* eſt, ſed *ſideratio*, hoc eſt, *ſpirituum radiantium omnimoda extinctio*, *totaque partis corruptio & mortificatio*, hinc & curari non poteſt, cum pars planè emortua ad vitam revocari nequeat. Sed unicum tunc, ut patiens ſervetur, reſtat remedium; viz. *membrum corruptum reſcindere & extirpare*, quo quamvis dubio, gravi, & violento utendum tamen, moxquè ſideratum membrum amputandum, ne pars ſincera trahatur, crudelem ſiquidem Medicum neceſſitas facit; nam crudele malum crudeli remedio expugnandum, atquè nihil intereſt, an ſatis tutum ſit præſidium, quod eſt unicum: ſatius eſt anceps auxilium experiri, quam nullum: melior eſt dubia ſpes, quam deſperata ſalus: ſatius eſt motum alicujus partis perire, quam totum hominem. Nam, ut ait Hippocrates, extremis morbis extrema conducunt remedia: item, quod non ſanat medicamentum, ſanat ignis; quod non ſanat ignis, ſanat ferrum; nec illa dura videtur curatio, cujus eſt ſalutaris effectus.

LI. Cum igitur ſphacelus ſit perfecta partis mortificatio, ideo cura ejus non conſiſtit in medicamentorum facultatibus; ſed in unico, coquè ultimo & extremo remedio, quod eſt partis ſphacelo affectæ, infecteque, & corruptæ extirpatio; nam quod à naturæ regimine non amplius pendet, exſcindendum & amputandum eſt. Atquè ità omnibus diligenter conſideratis, ubi Cheirurgo de ægrotantis voluntate, dequè ejus viribus planè conſtiterit, tum ad munus ſuum ritè præſtandum ſeſe accingat, omnibuſque ante operationem, in operatione, & poſt operationem neceſſariis inſtructus patientem in oppoſito, commodoquè ſitu collocet, extirpationemque agrediatur. Sed cum partis corruptæ extirpatio variis modis à

variis auctoribus tradi ſoleat, haud gravabor quorundam de ea proferre ſententias.

LII. Nonnulli ſcarificationi profundiori inter partem ſanam & mortuam, inſpergunt pulverem ex arſenico; vel imponunt unguentum Ægyptiacum, cui admixtum arſenicum. Modi quidam extirpandi partem mortuam traduntur.

Alter modus extirpandi quod corruptum eſt, fit actuali cauterio, dum uritur quidquid infectum & emortuum, ac removetur eſcara.

Tertius modus eſt, novaculâ ſimul reſecare quidquid corruptum & emortuum; dein actuali cauterio vulnus inurere, tum ut ſanguinis fluxus ſiſtatur, tum ut reliquiæ corruptæ carnis porrò abſumantur. Sed operationes hæ quanquam exerceri poſſint, cum ſphacelus ſit in corporis porte quam non ſit neceſſe aut poſſibile totam extirpare; clunibus puta femore, ſimulibuſve. Si tamen totum membrum ſit corruptum, adeoquè amputandum: nequè cauterio actuali, nequè potentiali, nequè novacula id expediri poteſt, ſed integri membri, manus ſc. pediſve amputatione opus eſt. Verum qua ratione, & quo in loco operatio hæc tutius & commodius inſtitui poſſit, non una eſt auctorum ſententia. Iique refutantur.

LIII. Multi ex recentioribus ſtatuunt ſatis commodum locum eſſe in ipſo articulo, quamvis in praxi contrarium vulgo obſervetur, tum ob difficultatem, quæ in ipſa ſectione occurrit, quod non tam promptè inveniri poſſit locus conjunctionis duorum oſſium; tum quod cicatrix tardè admodum, & difficulter inducatur. Quo in loco membrum emortuum ſit extirpandum, diſquiritur.

LIV. Sed cum non ſemper malum ſit propè articulum, at ſæpe circa medium aut finem membri, nunc porro quæritur, *ſit ne facienda membri amputatio in parte emortua, an in parte ſana*; qui in parte corrupta atquè emortua ſectionem inſti-

tuendam autumant, his nituntur rationibus; tum quia ſic minorem dolorem ſentiet patiens; tum quia in magnam non incidet hæmorrhagiam, ob quam nonnunquam animi defectio oritur, & in ipſa operatione ægri motiuntur. Atque hujus ſententiæ videtur fuiſſe Galenus *lib.* 2. *de curandi ratione ad glauconem cap.* 9 ubi ſic ſcribit: „ membrum emortuum ſtatim reſcindere oportet, quo ſanam partem vicinam attingit. *Et paulo poſt*: ſatius eſt ob „ majorem ſecuritatem, quando abſcindis & circumcidis id quod jam putruit, eam, quæ velut „ radix eſt ſanæ parti adjunctam adurere. Hanc „ quoquè ſententiam defendit Johannes de Vigo „ *lib.* 4. *chir. cap.* 7. ſic inquiens: incidendum eſt „ membrum propè ſanum, ita ut aliquid remaneat „ corrupti. Ex hoc de tribus cauſis, 1. ut inciſio „ ſine dolore fiat. 2. Ut ſanguis fluxus evitetur. 3. „ Ut poſt remotionem oſſis fiat cauteriſatio cum pau- „ co dolore. Inter recentiores idem ſentit Fallopius *tract. de tumor. Pr. nat. cap.* 26. ubi docet, aliquid reliquendum eſſe potius de parte corrupta, quam ut ſanam incidamus, ob eaſdem fermè, quas de vigo habet, rationes. Hieron. Fabritius ab aquapedente *chir. lib.* 1. *cap.* 19. & *de operat. chirurg. titulo de ſphaceli chirurgia*, tantam corruptæ carnis partem relinqui vult, quanta eſt craſſities unius aut ſeſqui digiti: idque ideo, quod ſi in vivente parte inſtituatur ſectio, duo inevitabilia ſequantur ſymptomata; vix. ſanguinis profuſio ex præciſione magnorum vaſorum; & dolor intolerabilis, cui nonnunquam convulſio accedit. Quæ incommoda evitari poſſe putat, in parte emortua ſi inſtituatur ſectio. Ne autem ſideratio ulterius extendatur, abſciſſo oſſe, ferramentis candentibus relictam partem putridam undique inurit, donec vim ignis perſentiat ægrotans, & aliquem patiatur

tur dolorem. Ita enim partem emortuam in cruſtam degenerare, quæ vaſis eſt operculum, & partem vivam ità per uſtionem corroborari teſtatur ut ſpatio tridui aut quatridui appareat ſeparatio mortui à vivo, & ita ſiſtatur mortificatio ſine dolore, & ſine ſanguinis profuſione. Sed conſilium hoc periculoſæ plenum aleæ nobis videtur, quia certi non ſumus, malum illud, quod relinquitur, non ſeſe multiplicaturum, & quis fidem nobis faciet, os ipſum, quod carni ſubeſt, non eſſe altiori in loco corruptum.

LV. Contrarium igitur meritò ſentiunt Alii, quos inter eſt C. Celſus, qui *lib. 7. cap. 33.* inter ſanam viriatamque partem carnem Scalpello incidere uſquè ad os jubet, ſic ut potius ex parte ſana aliquid excidatur quam ex ægra relinquatur. Haud ſecus Guido de Galico jubet membrum incidere ſupra corruptum aliquantulum in loco, in quo cum ſtilo immiſſo invenitur dolor & firmitudo. Hos Alii ſequuntur, inter quos Ambroſius Paræus *chir. lib 11. cap.* 18. qui Celſi conſilio minimum ejus, quod ſanum eſt, amputare jubet, ſic tamen ut ex parte ſana potius aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Hujus quoque opinionis eſt Fabritius Hildanus *lib. de Gangræna & Sphacello.cap.* 17. ubi plures adducit Cheirurgos, planè idem ſentientes. Quapropter concludimus tandem, in parte ſana faciendam eſſe ſectionem, proximè tamen ad ægram, ſpatio unius circiter digiti tranſverſi. Equidem hæc regula exceptionem patitur in Tibia; in qua ſi Sphacelus ſit ſupra malleolos, prope genu extirpatio eſt facienda; quod enim relinquitur, nullum præſtat uſum, imo magnum incommodum ægro adfert, cum ligneo crure ipſi utendum ſit, parſquè otioſa in poſteriora vergat: adde quod in tendinoſa muſculorum, & excarni tibiæ parte inſtituta ſectio conſolidatio-

nem faciat longè difficilem. In Brachio verò tantum conſervetur, quantum commodè alligandæ & aptandæ manui ferreæ ſufficiat.

LVI. Cæterum amputationis locum in manuum pedumvè digitis quod ſpectat; rectiſſime in ipſo articulo fit ſectio. Nam in digiti articulo minore cum periculo fit amputatio, ac minore cum dolore nervi enim & tendines inciſi ſurſum contrahuntur carne conteguntur, & vix ullum accidit incommodum.

Modus quo mébrum emortuum amputari debeat, exponitur.

LVII. Explorato & deſignato amputationis loco, ad membri corrupti extirpationem veniendum eſt. Sed ut operatio hæc ritè inſtituatur, quæ ad eam neceſſaria ſunt inſtrumenta in promptu ſint, eaquè ita collocanda, & ordine diſponenda, ut in operatione unum alteri minimè ſit impedimento, uti accidit Cheirurgo, cujus meminit Hildanus; qui cum crus emortuum abſcinderet, & in medio eſſet operæ, ſerra faſciæ (qua cutem & carnem ſurſum reduxerat) ità involuta fuit, ut ab opera aliquandiú deſiſtere cogeretur, dum ſerram è faſcia iterùm extricaret.

LVIII. Sunt verò *Inſtrumenta* ad hanc operationem neceſſaria, *culter propemodum* Falcatus, *Serra*, interdum ſed rarò *Scalpe. Exciſorius* aut *Exciſoria* Forfex, *cauteria actualia*, *pulvis ad ſiſtendum ſanguinem*, *tenacula ad liganda vaſa*, *defenſiva*, *faſcia oxicrato madefacta*, *pulvilli*, *Stuppa ovi albumine intincta* & *pulvere ad ſanguinem ſiſtendum adſperſa*, *veſica bovina*, & ſi quæ alia.

LIX. Igitur corpore, omnibuſque neceſſariis ad operationem præparatis, & ordine diſpoſitis, id quod agendum inchoëtur. Atque ſi Tibia v. gr. amputanda ſit, implorato priùs ſupremi numinis auxilio, oportet Ægrotantem hauſtum largiorem vini aut cardicum aliquod aſſumere, ne inter operandum deficiat. Nonnulli opiatæ alicujus confectionis, vel laudani opiati aliquid exhibent ad ſenſum ſopiendum quos tamen

meritò reprehendit Fallopius, atque levia ſoporifera nihil prodeſſe exiſtimat, valida autem periculoſa, quoniam ſpiritus indè profligantur, hinc vires proſternuntur magis.

LX. Patiens verò pro natura, ſitu, & varietate partis affectæ convenienter & commodè collocetur, atque ne pars in operatione vacillet, aut Æger eam movere poſſit, firmiſſimè vinculis & miniſtris comprehendatur, detineaturque. Deinde à viro robuſto cutis & caro ſana (quantùm fieri poteſt) ſurſum attrahenda, ut eadem poſtmodum relaxata denudato oſſi meliùs obduci queat. Tum ſuprà ſectionis locum valida fiat ligatura vinculo non ità lato, ſed forti, idque ut Æger minùs dolorem percipiat; tam ut, ob vaſorum conſtrictionem, ſanguinis fluxus meliùs compeſci poſſit. Guido vult, vinculum alterum adhiberi parti emortuæ ut inter duo illa vincula fiat inciſio: nec male fortaſſis. Cùm enim adſtantes terreantur ſanguinis eruptione hujuſmodi ligatura coercetur ſanguis intra venas partis emortuæ, ne effundatur.

LXI. Hiſce peractis, ubi locus conveniens fuerit electus, Cheirurgus cultro propemodum falcato totam circumquaque Carnem Muſculoſam quam poteſt feſtinanter reſecet. Hinc Serram Acutiſſimam adhibeat prius ad fibulam deinde ad Tibiam, ſicque os præcidat.

LXII. Si geminum ſit os, ut in crure aut cubito, nonnulli cultellum ancipitem inter duo oſſa à miniſtrante Cheirurgo inſeri volunt, tum ut auferatur perioſtium, tum ut vaſa majora ibidem delitescentia diſcindantur; ſed perperam, quoniam in vivis hæc duo Focilia, tum in crure, tum in cubito, tam propè ſibi conjuncta cernuntur, ut impoſſibile ſit, vel minimum cultellum inter illa inſerere. Inſuper morâ iſtâ ſanguis copioſè nimis proflueret, undè & ægrotanti facilè animus deficeret.

Factâ membri emortui amputatione, quid porrò agendum.

LXIII. Factâ amputatione, ſi magna & immodica ſanguinis adfuerit profuſio (nam ut mediocriter ſanguis fluat ſinendum) ſiſtenda eſt: rarò tamen id fit, modò fortis inſtituatur ligatura; adeò ut nonnunquam ad aliquot cochlearia non profundatur cruor, aut ad tres quatuorvè uncias ad ſummum. Igitur ad ſanguinis immoderatum profluvium ſiſtendum aliqui Cauterio utuntur Actuali ad vaſa inurenda & cruſtam carni inducendam: quod remedii genus à multis tutiſſimum judicatur, cum ignis non ſolùm fluentem ſanguinem ſiſtat, at etiam reliquias putredinis, & mali radicem, ſique ſuperſit, abſumat, & quo citius oſſis fragmenta excidant, etiam ipſum os inurendum præcipiunt. Sed metuendum eſt inquit, Cl. van Horne *in Microtechne*, ne eâdem illâ, quæ ab inuſtione actualis cauterii inducitur, cruſtâ decidente novus fiat ſanguinis fluxus, & antequam ad eum ſiſtendum advocetur Cheirurgus, jam æger ad plures abierit. Addit Paræus *Cheirurg. lib.* 12. *cap.* 35. crudele id eſſe, cum ſummum dolorem adferat, ſi in viva carne, uti debet, ſectio facta fuerit; undè partibus nervoſis prava ſæpè ſuperveniunt accidentia. Quapropter idem *cap.* 31. 32. 33. ſuadet, ut tenaculâ vel volſellâ vaſa apprehendantur, & acu transfigantur, atque adducto filo deligentur.

Conſtrictis autem vaſis, ſeu ligatura, ſeu actuali cauterio, vincula ſolvenda, & membro ſtuppæ albumini ovi imbutæ, & pulvere ſanguinem ſiſtente conſperſæ, imponendæ.

Pulvis ſanguinem ſiſtens, qui valdè laudatur ab Hildano *lib. de Gangrana & Sphacelo cap.* 17.

℞. *Farinæ volatilis* ℥vj.
Thuris, *ſanguinis draconis an* ℥j.
Boli armeni, *terræ ſigillatæ an.* ℥ß.
Gypſi ℥iß. *muſci cranii humani* ℥j.
Ranarum aquatil, præpar. ℥ij.

Pilorum leporis minutiſſimè inciſor. ℥ij.
Pulv. album. Ovorum ſole exſiccat.
Spumæ maris, ſpongiæ torrefactæ an. ℥j.
M. F. Pulvis ſubtilliſſimus.

Plerumquè etiam ſine cauterio actuali & ligatura ſanguinis profuſio cohiberi poteſt, ſi *fungum*, quem *Crepitum Lupi*, vulgò *Boviſt* appellant, in uſum ducamus; viz. ut in ſpatio inter duo oſſa medio, portiunculas ejuſdem, pulvere ſanguinem ſiſtente plenas, & ovorum albumine madefactas, applicemus: aut ſi ex eodem Fungo excavato veluti Scutellam conficiamus, pulvere ſtegnotico repletam, cui tunc membri extremitas imittatur.

Alii liquorem ſtipiticum ex calchanto & ſimilibus præparatum cum linteo diſcerpto, aut ſtuppa cannabina imponunt, ſitque ſanguinis fluxum protinus ſuppriment, ex gr.

℞. *Vitrioli Ungarici,*
Aluminis crudi an. ℥vj.
Phlegmatis Vitrioli. ℔iiij.
Coq. tamdiù donec omnia fuerint diſſoluta: liquorem refrigeratum filtra, & à cryſtallis ſubindè concretis ſepara, ac addendo ſingulis libris,
Olei vitrioli. ℥j.
M. & ſervetur uſui.

Hoc liquore lintea quintuplicia humectata vulneri vel orificio arteriæ, vel trunco membri extirpati ſuperimponantur, adhibitâ conveniente ligaturâ, & obſervatur ſanguinem protinus eſſe coagulatum. Plura de ſtiptico hoc liquore addit Joh. Corn. weber, *in Anchora Sauciatorum*, *Pag.* 124. 125. Aliam porrò methodum, qua Hæmorrhagia poſt amputatas manus ſubitò fuerit ſedata, proponit Felix Platerus *libr.* 3. *obſerv. pag. mihi* 772.

L X I V. Coërcito autem nimio ſanguinis fluxu, & cæteris ità conſtitutis, membri extremitas, ejuſ-

que apparatus ità in ſitu detineatur beneficio emplaſtri Defenſivi & Glutinantis, quibus omnibus veſica bubula ſuperinducatur, donec hæmorrhagiæ metus tranſiverit; tandem cruciata faſciatio inſtituatur.

XLV. Atque hic primus apparatus eſt, ſeu prima deligatio, quæ ante ſecundum aut tertium diem æſtate, hieme ante quartum non eſt ſolvenda, niſi quid valde urgeat; interim membrum figurâ mediâ collocandum in pulvinari ſolutâ verò ligaturâ, & ablato primo apparatu, aliquot pulvillos ex ſtupis aut goſſypio paratos, nec non albumine ovi madefactos, & pulvere ſtegnotico adſperſos, in promptu habeat cheirurgus; qui omnia prudenter admoveat: pulvilli tamen, qui in primo apparatu vaſis impoſiti fuere, ſi aliquo modo, quantumvis leviſſime adhæſerint, propter hæmorrhagiæ metum, in proximam uſque deligationem reliquendi ſunt. Sin vero facile, & velut per ſe deciderint, recentes vaſis imponere convenit, at reliquo vulneri applicetur *digeſtivum*, *commune*, vel *mundificativum de apio*, Vel.

℞. *Therebinthinæ venetæ vino lotæ* ℥iij
Mellis roſacei ℥iß.
Pulv. rad. ariſtol. rot.
Iridis florent.
F*arinæ hordei an.* ʒiß.
Theriaces ʒj. *Spiritus vini* ℥ß.
M. F. S. A Mundificativum.

LXVI. Interea tamen poſtquam ligatura ſoluta, detractaque fuerit; cutis jam leviter reducenda eſt ad vulnus regendum, quo tempore fieri id poterit: quem in finem paræus & alii cutis extremitates quatuor in locis acu & filo traducto ad ſe invicem adducunt, & nudatum os obtegere ſatagunt, ne ab aëre lædatur. Sed quorſum opus eſt ægrum non pro-

futuris carnificinis exctuciare ; cum enim truncus poſt operationem intumeſcat, ſutura hæc mirum in modum dolores auget ; filum quoque , intumeſcente carne , cutem abrumpit. Unde ſutura relaxatur, & plane inutilis evadit. Hinc commodior videtur ea , quam ſiccam vocant , quæque per emplaſtra conglutinantia ſatis apte peragitur.

LXVII. Tandem dum curatur hoc modo vulnus , procurandus eſt caſus extremorum oſſium , quæ aëris & ferræ contactu alterata fuere. Eum in finem cheirurgi pulveres catagmaticos inſpergere perperam ſolent ; quoniam iis os conſervatur , hinc nec ſquammæ ſeparatio promovetur : ſed pinguia potius , & oleaginoſa oſſium extremis imponatur ; quæ oſſa corrumpere , adeoque illorum ſeparationem feſtinare ſolent. Accelerat quoque caſum oſſis , ſi peractâ amputatione cauterium actuale leniter leviterque oſſi applicatam fuerit.

LXVIII. Sed ipſo in trunco luxurians ſpongioſaque caro ſæpius excreſcit , quæ coërcenda eſt inſperſo pulvere *radicis iridis florentinæ* , aut *aluminis uſti*, aut ſequente , quem hildanus proponit,

> ℞. *Aluminis uſti* ℥ii
> *Vitrioli calcinati* ℥ß.
> *Ceruſſæ* , *lapidis calaminaris* ,
> *Plumbi uſti an.* ℥j
> *M.* F. *pulvis.*

Hinc inducenda cicatrix *emplaſtro diapalmâ* , *de ceruſſa* , *unguento deſiccativo rubro* , *diapompholigos* , ſimilibuſve

Poſt curationem vero quomodo tibia lignea , aut integrum ex ligno factum crus ſit adaptandum , exponit Ambroſius Paræus *cheirurg. lib.* 23.

CAPUT XVIII.

DE AFFECTIBUS CUTANEIS.

ET PRIMUM,

De maculis quibuſdam levioris momenti, quæ ephelides, lentigines, & hepaticæ vulgò nuncupantur.

Ephelides. I. INter Affectus merè, aut ſaltem maxima ex parte cutaneos primò occurrunt maculæ, *Ephelides* vulgò, noſtratibus (*Sproetelem*) nuncupatæ, quæ verè & æſtate, quoniam ab in ſolatione potiſſimum excitari ſolent, plurimum increbeſcunt, atqui circà Hyemen rurſus evaneſcunt.

II. Sed cum in formoſioribus, ac cutem rariſſimam habentibus maximè contingant, in iis præcipuè locis, ubi cuticula, ſoli & aëri expoſita, denſiſſima eſt, ſc. in facie ac manibus maximè erumpunt. Porrò coloris ſubflavi aut fuſci, ad magnitudinem morſus pulicaris, inæquales tamen, & quoad figuram irregulares exiſtunt. Atque hæ maculæ parum aut nihil differunt à puncturis illis ſubfuſcis, aut flavis, quas nonnulli *lentigines* vocant, quæ lentis magnitudine faciei partes crebris quaſi guttis inſigniunt. Lentigines.

Harum macularum cauſæ. III. Harum macularum materies ſeu continens cauſa videtur eſſe, *biliosi humoris tinuior portio, vi ſolis illam attenuantis, & poros cutis aperientis, exterius prolecta*; quæ evaporare incipiens, in cute exteriore, aut cuticulæ, quam pertranſire nequit, concavo defigitur, Et certè maculas haſce à bile, ſimilibuſve flavis ſanguinis recrementis procedere indicio eſt, quod maximè familiares ſint iis, quorum pili flaveſcunt.

IV. Equidem præter exiguas haſce maculas lenticulares & ephelides, aliæ inſuper occurrunt multo ampliores, palmæ longitudinem ac latitudinem nonnunquam excedentes, quæ cutem variis in locis, præcipue circa pectus & dorſum, lituris, modo fuſcis, modo luridis, aut ſubnigris conſpurcant, ac *hepaticæ maculæ* nominari ſolent, iiſque, plurimum inſigniti, jecur minus ſanum, aut ſaltem haud bene ſanguificum habere creduntur: quod tamen ſub hac ratione verum non eſt; at ſolummodo quatenus humores billioſi, cum non ſatis intra hepar à maſſa ſanguinea ſeceruntur, ad cutem protruſi eam ita diſcolorant. Maculæ hepaticæ.

V. Lituræ iſtæ potiſſimum tempore æſtivo apparent, & maximè ſupra pectus & dorſum, viz. quo tempore, & quibus in locis ad ſudandum homines ſunt plurimum apti: ipſum nimirum ſanguinis ſerum, quod fæculentias iſtas è cruoris maſſa in cutis anguſtias provehit, eas penitus evaporare inidoneas, illic relinquit.

VI. Affectus hi, quoad valetudinis ſtatum, nihil mali indicant, aut ominantur; & quamvis ephelides, lintiginesque nonnihil turpitudinis referunt, id tamen compenſatur, quatenus ita maculoſi puriori conſtitutione prædíti obſervantur. Macularum dictarum prognoſis.

VII. Ad curationem vero horum affectuum quod attinet; cum maculæ hæ plerumque ſint criticæ eruptiones, pharmaca intus ſumenda, quibus illarum materies, ſeu continens cauſa tolli poſſit; vix ulla occurunt; niſi quod ſudorifera blanda aliquando uſurpata bilioſi humoris recrementa, in cute, aut cuticulæ concavo defixa, magis evaporare faciant. Sed ad ephelides. Lentigines, & maculas hepaticas tollendas, ars coſmetica propriè ſpectat. & propter hæc cutis deturpamina delenda, ſine quavis medendi methodo, medicamenta qui- Curandi Methodus.

bus cuticula decorari ſolet tantum præſcribuntur; quorum apud domicellas, alioſque de cute curanda ſollicitos, ingens ubique & uberrima eſt ſeges. Ea tamen omnia, quatenus duas ſolum medendi intentiones reſpiciunt, ad bina hæc capita reduci poſſunt: illa nimirum aut cutis ac cuticulæ poros aperiendo, atque hanc interdum excoriando, humorem foras attrahendum & prorſus evaporandum moliuntur: vel è contrario, & ſæpè non minore cum ſucceſſu adhibentur illa quæ materiam maculoſam è cute repercutiunt, ac intus adigunt,

VIII. Primo igitur ad cutem detergendam, & macularum materiem foras extrahendam, ſequens conducit linimentum,

℞. *Unguenti roſacei* ℥ij.
Florum ſcinci, hoc eſt, *magiſterii marcaſitæ* ℥ij.
Miſceantur exactè pro litu, quo veſperi facies inungatur, hinc mane cum panno laneo mundo denuo detergeatur.

Etiam facies ſubindè lavetur *aqua florum fabarum*, cui admixtus *liquor tartari*, ſiquè aquam hanc efficacem magis deſideremus, aliquot guttulæ addantur *aquæ aluminoſæ ſeu mercurialis.*

Cl: Williſius *pharmaceut. ration. part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 5. illud præſcribit,

℞. *Lixivii è ſale tartari minus ſaturati* ℥iiij.
Olei amygdalarum amararum q.ſ. idque in tali proportione miſceatur, ut totus liquor lacteſcat. Cum hac mixtura partes hujuſmodi maculis affectæ mane & veſperi illinantur, ac blande fricentur.

IX. Sed ad maculas è cute diſcutiendas, earumque materiam repellendam intuſque adigendam, *lac virginis* à pluribus commendatur, quod ad hunc modum ſæpe conficitur; viz. *ſolutio lithargyri in*

aceto deſtillato facta, ab affuſo oleo tartari per deliquium parato, in liquorem lactis inſtar albicantem præcipitatur; quo facies bis in die lavetur & blande fricetur. Vel

℞. *Camphoræ* ℥ij.
Teratur in mortario vitreo. ſenſim affundendo,
Succum unius limonis, dein adde vini albi ℔j.
M. exacte, & detur uſui.

Vel

℞. *Benzoini optimi* ℥ß.
Spermatis cœti ʒj.
Spiritus vini ſummè rectificati ℥iiij.
Stent in digeſtione per aliquot dies, dein fiat per Chartam emporeticam colatura.
hujus liquoris (rubicundi) tantillum miſceatur cum vino albo gallico, (quod illico lacteſcit) quo facies lavetur, & blande fricetur.

Foreſtus *libr.* 31. *obſ.* 1. pro faciei maculis hanc commendat aquam,

℞. *Albumina ovorum ad duritiem coctorum, eaque more chymico, deſtillato, & liquorem deſtillatum uſui ſervato.*

Idem *lib.* 5. *obſerv. chirurg.* 4. ad delendas lentigines mirum in modum extollit *aquam è cochleis deſtillatam.*

Ad eaſdem maculas tollendas vult ſennertus *prax. lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 3. facies ut ſæpius abluatur *aqua florum ſambuci & fabarum*, cui aliquid *camphoræ in ſpiritu vini ſoluta* addatur.

Platerus *prax. med. tom.* 3. *libr.* 1. *cap.* 2. ad faciem decorandam proponit aquam, qua Maria medicea Regina Mater uti ſolebat,

℞. *Tres capones albos ſtatim poſt jugulationem; axungiâ detractâ, conciſos,*
Caſeos duos recentes ex lacte caprino confectos,
Pulpam ſex limonum corticibus detractis,

Albumina octo ovorum
Boracis, ſulphuris an. ℥ß. *camphoræ* ℔
Aq. florum fabarum, nymphææ an. ℔j.
Collocentur in B. M. atque in alembici re
tro aliquot grana moſchi, deſtillentur S. A
& liquor exitllans ſervetur uſui, eaque ſi
noctem facies lavetur.

X. Attamen fœminæ curioſiores vix ullis nun remediis cutaneis, niſi *mercurialibus* contentæ ſunt quapropter ſequens aqua ad pleraſque faciei turp tudines ſummopere commendatur,

℞. *Mercurii ſublimati* ℥j.
Pulveriſetur & ponatur in vaſe ſtanneo cum
Aqua fontana ℔iij. *ſtent per* xxiv. *horas*
cum ſpatula lignea ſubinde agitando, done
totus liquor nigreſcat, qui tamen per chartam
emporeticam colatus limpidus evadit: cum
petia aut pluma huic intincta facies ſemel intra
diem unum aut alterum blande obducatur.

Hujuſmodi medicamentum contra turpitudinem quamcumque cutaneam in igniter juvat; quatenùs nempè humores intra porulos & foraminula u minutiſſima impactos expedit, totamque ubi applicatur cutem, quoad meatus ejus malè conformatam, reſtituit. Sed quandoquidem hydrargyri particulæ, unà cum ſalibus (à quibus in minutias dividuntur, acuunturque) faciei applicatæ, materiam defœdatoriam intus repercuſſam inſequuntur ſicquè ſanguini & lymphæ ſe facilè inſinuant, hinc & gravia œconomiæ animali non rarò pariunt incommoda coſmetica mercurialia haud immeritò mihi admodum ſuſpecta ſunt.

Puncta nigricantia, quibus faciei par-

XI. Porro accidit interdum, pleraſque faciei partes, præſertim verò naſum & frontem, *punctis Nigricantibus* creberrimis, quaſi à pulvere pyrio exploſo inuſtis, inſigniri; idque procedit quod pori

cutanei, ſeu vaſculorum ſudoriferorum oſcula, humore atro craſſiore, vermiculos nigra capita habentes referente, implentur; atque in tali cutis affectione lotiones, & litus nulli præter Mercuriales prodeſſe ſolent. tes ſæpe defœdari ſolent.

CAPUT XIX.

De Herpete.

POſt affectus cutaneos ſimpliciores, qui nempè ſine tumore aut exulceratione contingentes, cutem ſolummodò maculis defœdant, jam ordine agendum erit de affectibus gravioribus, & continuitatem ſolventibus, atque imprimis de eo, qui ab effectu & ſymptomate Græcis *Herpes* dicitur, ſiz. à ſerpendo, quod nimirùm proſerpere videatur, quodque unâ parte ſaneſcente morbus in proximam ſerpat: Arabibus *formica corroſiva*, C. Celſo *Ignis Sacer* nuncupatur. Eſt autem HERPES, *Tumor*, *ſive Puſtuloſa Inflammatio cum pruritu & rubedine*, *Partem*, *in quam ſerpit*, *exulcerans*: vel dicatur, *tumor bilioſus*, *qui cutem ſerpentibus minimis puſtulis exaſperat*, *roditque*. Herpes quid ſit.

II. At verò Herpetis ſpecies duæ ſunt. Prima namque *ſimplex eſt Herpes*, qui intra cuticulam conſiſtens minimis puſtulis, milii ſemini ſimilibus, cutis ſuperficiem exaſperat, undè *Herpes miliaris*, Belgis (*Springend vuer*, *ofte voozcruijpendem Pairvozm*) nuncupatur. Vel eſt *Exedens*, Græcis ἐσθιόμενος, qui ipſam exulcerat cutem, latèque in ambitum ſerpit, cujus medium citius ſanatur, quam extrema noſtratibus (*Ineetenden Pair-vvozm*. Herpetis ſpecies duæ ſunt.

III. Veruntamen *Ignis Sacer* C. Celſo dictus, fit maximè in pectore, præcordiis, aut lateribus: eſtque hic affectus, cujus meminit Ampliſſ: Tulpius

obſer. med. lib. 3. *cap.* 44. quique Plinio *Zoſter* Scribonio Largo *Zona*, Noſtratibus (*Ommeloe* ſive *Ambitus* nuncupatur; quod in extimo Dia phragmatis ambitu variis circulis, diverſimodè di perſis, hominem aliquatenus ambit.

Partes in herpete affectæ.

IV. Affecta igitur Herpetis Miliaris pars eſt cu tis ſuperficies ſeu cuticula. Herpetis verò excedenti tota cutis: cum ſpecies hæc integram cutem ad ſub jectam uſque carnem ſoleat exulcerare.

Herpetis cauſa.

V. Efficiens autem, & conjuncta herpetis cauſ eſt *humor tenuis*, *bilioſus*, *acri-ſalinus*, *ſimulqu glutinoſus*, qui ſanguini inexiſtens ab eodem ſecerni tur, ac cum eo ad corporis ſuperficiem per malan criſin propellitur: impeditur tamen in ſui excre tione per poros cutaneos ob admixtum ipſi humo rem glutinoſum, nec non poros in cuticula quan in cute arctiores, hinc circà cutem ſub forma puſ tularum hæret, undè vitioſa ibidem contingit effer veſcentia, & quidem calida, ob quam ſummus i parte affecta pruritus & ardor deprehenditur. Tali porrò noxius humor in corporis ſuperficiem expul ſus, ampliùs ibidem vitiatur, quin allabentis ſan guinis partem ſimul corrumpit, & pruritum a dolorem in viciuis partibus excitat. Cùmque humo hic cuti inhærens ſit tenuior & minus acris, *herpe* oritur *Miliaris*; ſin acrior magiſque glutinoſus *herpetem* producit *ferum excedentem*, ἐσϑιόμενον.

Diagnoſis

VI. Cæterum herpes cum ſenſibus pateat, no ità difficulter cognoſcitur: eſt enim tumor latus ſine omni ferè altitudine, ut vix attollatur pars potiuſque exaſperari quam intumeſcere videatu Adſunt prætereà puſtulæ exiguæ, milii ſemini ſi miles, calor, pruritus, & quàmvis puſtularu quædam ſanantur, aliæ tamen oriuntur, ut malu ad vicina proſerpere videatur. Si puſtulæ rumpantu ichoroſus effluit humor; eſtque ſubrubicundus locu

affectus. Ferus autem, ſeu exedens dicitur Herpes, cum ulcuſcula ſerpentia ac foraminula multa apparent, quæ tamen ultrà cutem non procedunt; ſeu, ut C. Celſus *lib. 5. cap. 20*, ait, eſt malum cum ſumma cutis excoriatione, & exulceratione ſine altitudine, latum, ſublividum; inæqualiter equidem, mediumque ſaneſcit extremis procedentibus; atque non raró id quod jam ſanum videbatur, iterum exulceratur.

VII. Herpes porrò periculoſus affectus non eſt, niſi ſit valdè exulceratus: nihilominus tamen difficilè curatur, & non raró diuturnus eſt morbus. Atqui prout humor ille, è quo oritur herpes, mitior vel acrior, magiſque vel minùs glutinoſus, eo etiam magis vel minùs periculoſus eſt. Prognoſis

VIII. Equidem ut affectus hic tuto curetur, ratio habenda eſt & cauſæ antecedentis, & continentis partiſque affectæ. Atquè ad cauſam antecedentem quod attinet; quum ex humore tenui, bilioſo, acri-ſalino, ſimulque glutinoſo Herpes oriri ſoleat, hic imprimis per convenientem rerum nonnaturalium uſum eſt corrigendus, deindeque è corpore purgandus: niſi enim totum corpus exactè purgetur, nunquam patiens perfectè ſanatur; & quamvis uno in loco adhibitis topicis medicamentis pars ſaneſcere videatur, in partibus tamen vicinis denuo malum ſeſe prodit. Herpetis curatio.

IX. *Dietum* itaque quod ſpectat *aër*, *cibus & potus* ſint refrigerantes: nocent omnis generis acria, calida, ſalſa, fumo ſiccata, pinguia, dulcia, ſimiliter & *motus corporis* nimius, *vigiliæ*, *alvi durities*, *venus*, *ira*. Ad antecedentem herpetis cauſam tollendam quid obſervandum.

Inſuper ſummè utilis hic eſt *purgatio*, qua bilioſi, acri-ſalini, ac glutinoſi humores, in partem affectam alioquin ruentes atque morbum foventes, toto è corpore vacuentur.

Eum in finem præſcribi poſſunt pulveres, vinum medicatum, Decoctum.

℞. *Cremoris tartari* ℥iiß.
Tartari vitriolati gr. xxv.
Diagridii ʒß.
M. F. pulvis, devidindus in doſes No. vj. *æquales, quarum ſingulis vel alternis diebus mane patiens unam ſumat cum juſculo.*

℞. *Rad helenii, polypodii querq. an.* ℥ij.
Summ. abſynthii.
Fol. eupatorii cannab. an. ℥iß.
Cort. med. ſambuci ſicc.
Baccar. juniperi an. ℥iij.
Fol. ſennæ mund. ℥vj.
Aloës, ſem. carui an. ℥iß.
Inciſa & contuſa dentur in ſacculo, ſuſpendendo in vini albi ℔iiij. *de quo quotidie mane Æger bibat cyathum.*

℞. *Raſuræ ligni guajaci* ℥iv.
Saſſaphras ℥vj.
Rad. ſalſaparillæ ℥iß.
Macerentur per noctem calide in aquæ puræ ℔v. *dein S. A. coq. add. rad. lapathi acuti rec.* ℥iij.
Herb. fumariæ Mij.
Chamæpitheos Mj
Pulpæ coloſynthidis ʒj. *liquiritiæ raſæ* ℥vj.
Fiat *colatura* ℔iij. *de qua ſemel vel bis quotidie Ægrotans bibat.*

Venaſectio hîc non ducit, niſi in plethoricis.

Thermarum ac *acidularum uſus* ſæpè ſingularis eſt: Tales enim aquæ debito tempore ſumptæ tutò cum affectum tollunt.

Decoctum ſalſaparillæ, chinæ, &c. continuo uſurpatum, plurimum etiam valet ad vitioſos iſtiuſmodi humores corrigendos, atque, tranſpiratione auctâ inſenſibili

inſenſibili, provocatiſque liberius urinis, conſumendos; hinc & *ſudorifera* quoque huic morbo curando multum conducunt.

X. Ubi jam cauſæ antecedenti ſatisfactum eſt, ad ipſam continentem accedendum; cui tollendæ multum ſæpè efficimus inunctâ *ſalivâ hominis jejuni*, cujus ope acris, bilioſus, glutinoſuſque humor cutis poroſitatibus inhærens attenuatur reſolvitur.

Contin. herpetis cauſa quomodo corrigenda.

Scribit Barbette, ſummo cum ſucceſſu multoties adhibitum ſe vidiſſe *pulverem lapidis ſciſſilis cum aceto mixtum*.

Sunt qui *ſinapi* uſurpant *cum butyro liquefacto & aſſato*, quibus aliis *pulveris pirii aliquid* addunt.

Ipſa *urina* affectui huic ſanando prodeſt aliquando.

Multum ſæpè efficimus *lavamento ex aqua pura, cum ſale communi*, & *vitriolo albo*. ex. gr.

℞. *Aquæ pluvialis* ℔ij. *in ea diſſolve.*
Salis communis ℥ß. *vitrioli albi* ʒij.
pro lavamento.

refert aquapendens, aliquoties ſe feliciter uſum fuiſſe *aquis thermarum*, quæ brevi tempore ſanant herpetem: atqui ubi deſunt thermarum aquæ, ſumit *aquam marinam*; aut *aquæ ſalitæ admiſcet ſulphur & alumen*, atque in hac membrum affectum detinet.

Summoperè quoque morbo huic curando conducit inunctum *unguentum emulatum cum mercurio*, quod puſtulas tabefacit, exſiccat, ac viſcidum glutinoſumque humorem abſumit. Conducit & hoc,

℞. *Unguenti roſacei* ℥ij.
Mercurii præcipitati albi ʒij.
Miſceantur exactè pro litu.

Vel

℞. *Butyri aſſati.*
Unguenti nutriti, populei an. ℥ß.
Sulphuris V vi pulver. ʒiß. *cretæ albæ* ʒß

M. F. S. A. linimentum.

Pulvis cretæ cum lactis cremore mixtus, & illitus hunc affectum non raro ſanat, præmiſſâ fomentatione calidâ cum *vapido vino gallico*.

Joh. Heurnius pro herpete commendat *facem vini* inter duo linteamina applicatam.

Hartmanus *in praxi chymiatrica* cum linteo diſcerpto applicat *aquam calcis vivæ*, cui aliquando *alumen dulce*, aliquando *ſaccharum ſaturni* addit.

Folia tuſſilaginis viridia membro affecto impoſita, identidemque renovata, herpetem nonnunquam ſanant.

Equidem ſequens *lac virginale* huic malo curando admodum conducit, ſi ægra pars eô frequenter lavetur & blande fricetur,

℞. *Rad. hellebori albi, enulæ campanæ,*
Iridis florentinæ, althææ an. ℥ß.
Pulpæ colocynthidis ʒij.
Fol. ſabinæ, nicotianæ an ʒiiij.
Aluminis crudi ℥j.
Lithargiri ℥iiij.
Contund. & coq. in ſ. aquæ pluvialis ad ℥xviij.
Colat. add. aceti vini ℥vj.
Miſceantur uſui.

Vel ita conficiatur,

℞. *Rad. hellebori albi* ℥j.
Althææ, eſulæ minoris,
Enulæ campanæ, iridis florent. an. ʒvj.
Fol. ſabinæ Mj.
Pulpæ colocynthidis ʒiij.
Aluminis crudi ℥ß.
Sem. ſtaphiſagriæ ʒvj. *lithargyri* ℥vj.
Ciner. ligni quercini ℥viij.
Coq. in ſ. q. aquæ pluvialis ad ℥xxiij. *colat. add.*
Aceti vini ʒvj.
Miſceantur.

In Herpete pertinaci Barbette ſequentia proponit,

℞. *Unguenti fuſci felicis wurtzii* ℥iij.
Albi camphorati ℥iß.
Ceruſæ, ſulphuris, mirrhæ, lithargyri an. ℥iß
Mercurii dulcis, æruginis an. ℥ß.
Olei roſacei q. ſ. M. F. S. A. *unguentum,*

℞. *Lapidis prunellæ* ℥j. *floris ſulphuris* ℥ß.
Sacchari ſaturni ℥iß. *olei raparum veteris q. ſ.* M. S. A. *pro linimento.*

Aliquando in pertinaci herpete prudenter applicetur *aqua aluminoſa* ſeu *mercurialis*, *ſecundum pharmacopœam ultrajectinam*, vel ſola vel potius *additis vino & aquâ plantaginis magis temterata*, cujus vires & facultates in hujuſmodi affectu curando non ſemel obſervavimus. Sed notandum in iis, qui ſunt calidioris temperaturæ, hanc aquam minus convenire, & facile inflammationem excitare.

CAPUT XX.

De ſcabie, ejuſdemque ſpeciebus.

I. MOrbus herpeti admodum affinis generali vocabulo *ſcabies* dici conſuevit, quæ in variis totius corporis locis, cutem puſtulis exiguis, modo ſiccis & ſæpe ſquammoſis, modo humidis ac ad ulcerationem diſpoſitis, cum pruritu valdè moleſto infeſtat; atque hujuſmodi affectio propriè iſtius partis morbus eſt, utpote quæ in ipſa cute propter contagium externum ſæpe incipit, & frequenter per media tantum cutanea curatur.

II. Dicitur autem *ſcabies* ſeu *ſcabrities*, quia cutem ſcabram & cruſtulis obductam diverſis certiſvè in locis reddit. *Pſora* verò, ἀπὸ τοῦ ψῶ *furfurem mutatum excerno*, quia in cute non tantum eſt aſperitas, ſed & levis exulceratio & excoriatio puſtu- Scabies ſeu pſora quid ſit.

larum, à quibus furfuracea quædam, & nonnunquam ſanies, quæ tunc *ſcabies humida* dicitur. Enimvero variæ ſunt ſcabiei ſpecies, de quibus omnibus, aut ſaltem pleriſque agere conſtitui.

III. SCABIES igitur, ſeu PSORA definitur, quod ſit *ea in cute aſperitas, quæ eſt cum puſtulis humidis, & inſigni pruritu.* vel deſcribitur, *puſtularum in toto corpore ſparſim eruptio, ab humore acri & ſalſo, intra poros cutis aggeſto procedens, hinc pruritum inſignem, adeoque & ſcalpendi neceſſitatem inducens.*

Continens ſcabiei cauſa.

IV. Continens hujus morbi cauſa nec videtur eſſe pituita, nec bilis, nec melancholia, nec etiam ipſe ſanguis per ſe extravaſari aptus; porro nec materia hîc peccans è duobus vel pluribus horum ſimul mixtis conſtat: ſi namque ex hujuſmodi humoribus hic morbus unquam oriretur, non ita facile per merum & leve contagium ſuſcipi, aut ſolo litu curari poſſit. Quamobrem potius cenſemus, *eſſe humorem limphaticum in glandulis ſubcutaneis conſtant.r reſidem, qui ab indole ſua genuina deſciſcens à ſalino volatili in acidum & acri-ſalinum, nec non aliter vitioſum non raro degenerat.* Enimvero cum humori huic lymphatico ita depravato, & perpetim evaporanti, ſupplementa continua è ſanguine adveniant, humores iſti, vetus & recens, non facile congruunt aut uniuntur, at ſalium diſſimilium ritu mutuo efferveſcentes in materiam recrementitiam coagulantur, quæ poros cutaneos implens ac diſtendens ubique paſſim in tumores attollit; inſuper ſanguinem in tranſitu nonnihil impedit, & extravaſari quaſi cogit. Hinc puſtulæ crebræ excitantur, & quatenus materia iſta in ichorem fateſcens, à ſero & ſanguine ſubſequentibus uſque prorſum & foras urgetur, in moleculas aſſurgunt; de in ſpiritus animales fibras ner-

veas, ut ichoris iſtius excretionem promoveant, inordinatè ſubeuntes, moleſti pruritus ſenſum efficiunt.

V. Inſuper ad ſcabiem & eruptiones puſtuloſas quod ſpectat; humor hic lymphaticus tribus potiſſimum de cauſis depravari ſolet. 1. Ipſe ſanguis valde impurus, ſimulque diſſolutus, corruptelas & recrementa ſua ubertim in glandulis ſubcutaneis relinquit, quæ ibidem fermenti corrupti naturam induentia cum aliis ſuccis adventitiis, aut pertranſeuntibus effervefcunt, & varie coagulantur, adeoque non ſolum *affectus ſcabioſos*, verum & *leproſos* diverſimodos pariunt. Hinc carnium & piſcium ſalitorum, & ſole ac fumo ſiccatorum uſurpatio crebra & aſſidua, aliaque incongrua comeſta aut epota eruptiones cutaneas paſſim cient. 2. Humor glandulis ſubcutaneis aggeſtus interdum merâ ſtagnatione ſcabiem producit; quare non tantum diu incarcerati, ſed & qui vitam ſedentariam agentes, ſqualori inſuper, & poëdori aſſuefiunt, huic affectui obnoxii degunt. 3. Humor hic cutis glanduloſus à miaſmate virulento ab extra communicato, non raro vitiatur; idque obſervatione vulgari liquido conſtat, in quantum maxime ſani, & optimâ conſtitutione præditi, vix unquam in eodem lecto ubi ſcabioſus ſimul decumbit, aut nuper decubuit, impune dormiunt: nec ita tantum, quin & ſcabioſorum ſudaria aliis in eodem lavacro lotis, ejuſdem affectus ſæpe contagium impertint. Cauſæ primitivæ.

VI. Itaque Scabies quoad originem ſuam, aut *per contagium* accipitur, aut *propter Malam victus rationem* incendiculum & ſomes ejus à Chylo & ſanguine vitioſis communicatur, vel ob *pædorem & tranſpirationis defectum* in ipſâ cute generatur, quibus addi poteſt, infantes quandoque hanc labem à Parentibus hæreditario contractam nanciſci.

Diagnoſis VII. Cæterum cutaneæ eruptiones, quoad formam juxtà affectorum conſtitutiones diverſimodas variant. Nam in quibuſdam ſiccioris temperaturæ, bilioſæ viz. aut melancholicæ, Scabies tantum ſicca, & quatenus ob ſeri defectum minus evaporat, cum pruritu non adeo moleſto excitatur: in aliis vero temperamento humidiore, & ſanguine impuriore præditis, Exanthemata plurima, Ichore plena, & ſummoperè Prurientia ad ſcalpendum vehementer irritant, atque, propter excitata inde ulcuſcula, pruritus ſubindè in dolorem mutatur.

Prognoſis VIII. Scabies porrò, ob turpitudinem & deformitatem, moleſtus eſt affectus; non autem ità periculoſus, & in ætate juvenili ſæpè ab aliis morbis præſervat, imo & alios morbos ſanat. Equidem tuta ſemper ſcabies non eſt, ſique diù continuata ſit, in Lepram mutari poteſt. In ſenibus pertinax eſt, ac curatu difficilis.

Medendi methodus, IX. Circà ſcabiei ſive Pſoræ curationem duæ occurrunt primariæ indicationes, ac utraque duplex; viz. prima *curatoria* hæc duo reſpicit, ut humor glandulis ſubcutaneis inhærens, atque vitioſus, ad debitam craſin reducatur: deinde, ut cutis pori & meatus, ichoroſis concretionibus liberati, priſtinam conformationem recuperent.

Indicatio ſecunda *Præſervatoria* hæc duo præcavet. 1. Ne ſcabiei impuritates & miaſmata corruptiva è cute excuſſa, in ſanguinem & lympham regurgitent, iiſque non tantum dyſcraſias, ſed inſuper Oeconomiæ animali noxam graviorem inferant. 2. Item navetur opera, ut humorum & partium nobilium labes, à materia ſcabioſa prius contractæ, dum cutis vitia emendatur, eradicari queant.

X. Omnes hæ medendi intentiones, per remedia tum interna, tum externa ſimul uſurpata, una complicari debent; nempe ut materies morbifica loculis

ſuis excuſſa, in nullas uſpiam latebras ſecedere, ac nullibi deliteſcere queat; quin omni ex parte per medicamenta convenientia in totum amoveatur. Itàque *Recta victus ratio* in primis obſervetur, vitando *cibos ſalitos* & *piperatos* nec non *muriâ conditos*; etiam à *vino*, *aquis ardentibus*, *cereviſia fortiori*, & à liquoribus quibuſque ſanguinem incitare nimis ac fermentare aptis, temperetur. Inſuper in ſcabie pertinaci & corpus cacochymicum occupante, expediet *pharmaca* exhibere *catharctica*, quibus acri-ſalini glutinoſique toto in corpore redundantes humores expurgentur. v. gr.

℞. Cremonis *tartari* ℈j.
cholagogi ſimplicis,
M. F. *Pulvis*.

℞. *Extracti catholici* ℈j.
Mercurii Dulcis gr. viij.
F. *Pill.* No. v.

℞. *Rad. Bardanæ*, *Lapathi acuti rec. an* ℥iß.
Turbith Gummoſi,
Santali citrini an. ℥ß.
Herb. fumariæ, *agrimoniæ an.* Miß.
Fol. Sennæ mund. ℥j.
Glycyrrhyſæ raſæ ʒiij.
Coq. in ſ. q. aquæ puræ ad ℥xxx. *fiat colatura*, *de qua ſemel vel bis quotidiè patiens hauſtum ſumat.*

℞. *Rad. polypodii querc.* ℥ß.
Helenii ʒij.
Fol. Eupatorii cannab. ʒiij.
Turbith Gummoſi.
Baccar. Juniperi an. ℥ß.
Aloës, *Sem. carui an.* ℈v.
Inciſa & contuſa dentur in ſacculo, ſuſpendendo in vini albi gallici ℔iiij. *de quo quotidiè hauſtum bibat ægrotans.*

Inſuper *Venæſectio*, niſi aliquid contraindicet, ab initio celebretur. Ad hæc *Alterantia*, quæ ſangui-

nem, cæteroſque corporis humores ſecundarios purificant, vices ſuas habeant; quem in finem conducit *ſerum lactis dulcis* frequenter potum, vel *decoctum ſalſaparillæ, chinæ, ſantali citrini, raſuræ cornu cervini*, & *liquiritiis*. Etiam *ſudorifera*, aliquando uſurpata multum proſunt.

Quæ topica in ſcabiei curatione ſunt uſurpanda.

XI. Interim commodus uſus hîc eſt *Balneorum*, tum dulcium, tum mineralium ac calidorum, inter quæ precipuè laudari ſolent *ſulphurea*. Sed cum Balnea iſta mineralia non ubique reperianrur, alia pro iis ſubſtituere licet, quæ facultatem digerendi, & detergendi, & poros cutaneos extergendi atque purgandi vim habent. Ea ex ſulphure & vegetabilibus parari vulgò ſolent; atque non lavacri communis ritu, cutis tantum ſordes eluendo, ſed & incongruum ejus fermentum deſtruendo, morbum hunc ſanant.

℞. *Aluminis crudi* ℥iß. *ſulphuris vivi* ℥ij.
Salis communis ℥iij. *nitri* ℥j.
Fiat omnium pulvis, qui in aqua calentis labrum conjiciatur.

Barbette ſequens proponit,

℞. *Rad. Bryoniæ, Lapathi acuti an* ℥vj.
Fol. fumariæ Mvj. *florum camomillæ* Miiij.
Furfurum Mj. *ſulphuris crudi* ℥ij. *nitri* ℥j.
Aluminis crudi ℥iß. *ſalis comm.* ℥ij.
Contuſa coquantur in aqua pura pro Balneo.

Equidem reſtat alius pruritum ſanandi facilior modus; nempè, ut camiſia aquæ puræ cum ſulphure pulveriſato incocta & per ſolem vel ignem exſiccata, ſuper nudum corpus per quatuor vel quinque dies geſtetur; ità namque morbus hinc ſine Balneatione, aut litus ſqualore, nonnunquam curari ſolet.

XII. Sed & *Unguenta* cuti illinenda pro ſcabie curanda præſcribi ſolent: atqui aliis pleriſque tumo-

ribus aut ulceribus quæ adhibentur, minimè hîc juvant; verum *ſulphur* ejuſque præparata in hoc morbo virtutem quandam ſpecificiam habere videntur, adeo ut linimenta ferè omnia contra ſcabiem ea recipient, & totius compoſiti baſis haud immerito habeantur. Exempli loco hæc ſint;

℞. *Sulphuris comm. pulver.* ℥ß.
Zinziberis pulver. ʒß.
Butyri inſulſi ℥iiij.
M. F. S. A. *Linimentum.*

℞. *Sinapi confecti* Noſtratibus (Moaſtart) ℥iiij.
Sulphuris comm. pulver. ʒvj.
Olei raparum veteris q. ſ. M. F. S. A. *Litus.*

℞. *Unguenti roſacei* ℥iiij.
Sulphuris comm. pulver. ℥ß.
*Olei tartari per diliquium parati q.ſ.*F.S.A. *Litus*

℞. *Butyri inſulſi aſſati* ℥iiij.
Pulv. zinziberis, ſulphuris, vitrioli albi an ʒj.
M. F. *Linimentum.*

℞. *Unguenti roſacei* ℥iß.
Vitrioli albi ʒij.
Miſceantur exactè.

℞. *Unguenti enulati ſine Mercurio* ℥iiij.
Pulver ſulphuris comm. ℥ß.
Olei tartari per deliquium parati q. ſ.
F. S. A. *Linimentum.*

Sin vero talia affectum non curent, aut grave vel inveteratum ſit malum, ad *Mercurialia* veniendum.

℞. *Argenti Vivi* ℥ß.
Aqua fortis ℥j.
Solvatur Mercurius in aqua forti, dein ſimul exactè miſceantur cum axungia porcina ℥viij.
& fiat S. A. *Unguentum, quo partes affecta leviter illinatur, & blandè fricentur.*

℞. *Axungia porcina* ℔iiß.

Olei veteris, therebinthinæ commun. ℥iiij.
Pulveris ceruſſæ ℥viij. *Aluminis* ℥ß.
Mercurii ſublimati ℥ij.
Miſceantur exactè in mortario pro Litu.

maximoperè verò hîc conducit *Unguentum Enulatum cum Mercurio.*

Sed de linimentis mercurialibus notandum, quod pueris, aliiſve tenerioris conſtitutionis non facile ſint adhibenda; verum adultis tantum, iiſque fortioribus, quia in nonnullis ſalivationem facile movent, quæ in infantibus facillime, & non niſi ſummo cum periculo contingit.

Inſuper mercurialia linimenta non ſemper omnibus locis ſcabioſis ſunt inungenda, præſertim ea, quæ copioſum recipiunt mercurium, quia facillime tunc ſequitur ſalivatio; ſed tantum manuum carpis, ac artuum majorum juncturis. Quem in finem à multis laudatur hoc unguentum.

℞. *Axungiæ porci, Butyri inſulſi an.* ℔j.
Succi citri, radicis enulæ, lapathi acuti an. ℥iß.
Salis communis calcinati, ſulphuris, reagalis.
Rad. zinziberis, hellebori albi pulver. an. ʒiij.
Therebinthinæ, Mercurii vivi an. ℥iij
Miſceantur S. A. *& fiat unguentum.*

XIII. Nec tantum ſub formâ linimenti; ſed & pluribus aliis modis prædicta medicamenta uſurpari poſſunt. *Aqua mercurialis* ſeu *aluminoſa*, vel ſola vel temperata magis, ſi cuti in locis maxime ulceratis cum linteo diſcerpto applicetur, ſcabiem non rarò tollit. Vel præparetur lavamentum,

℞. *Rad. ari, lapathi, enulæ companæ an.* ℥j.
Hellebori albi ʒiij.
Salis Gemmei ʒij.
Coq. in aqua pura ad ℥xvj. *colaturæ add.*
Spiritus ſalis armoniaci gutt. xxvj.
Miſceantur pro lavamento.

Barbette laudat id, quod ſequitur,

℞. Gypſi uſti ℥iß. *Calcis vivæ* ℥ij.
Lithargyri ℥ß. *Boli armeni* ℥j.
Fol. nicotianæ ſicc. ℥iij.
Vini albi gallici ℔ij. *Aquæ puræ* ℔ij.
Coq. ſimul S. A. *& colatura detur uſui.*

Alii volunt, ut circa nudum corpus geſtetur *cingulum, cui Mercurius crudus inſutus eſt.*

XIV. Si vero omnibus hiſce remediis ſcabies non cedat, ſed inveterata & valdè pertinax ſit, omni ſtudio annittendum, ut per crebras purgationes, ſudationes, & venæſectiones ſanguis hâc labe impurus imminuatur, ac humor cutaneus variis modis corrigatur, hinc & affectio hæc curetur. Scribit Riverius *cent.* 1. *obſerv.* 62. quendam adoleſcentem cis paucos dies à fœda ſcabie fuiſſe liberatum exhibito pulvere ex *Mercurii Dulcis* ℈j. cum *Diagridii* ℈ß. refert Platerus *prax. tom.* 2. *cap.* 17. empiricum quendam *decocto ſtibii calcinati cum ſalſaparilla, additis & aliis, pernicioſas* ſcabies aliquoties ſanaſſe. Tandem Bartholinus *obſerv. cent.* 6. *hiſtor.* 73. inquit: „ Nihil viliùs detritis calceis. „ Novi tamen puerum Melitenſem toto corpore fœdis cruſtis obſitum, qui aſperſo cinere corii combuſti calceorum, cum oleo roſaceo convaluit.

XV. Inter ſcabiei genera numerantur & *tinea*; & *ſcabies fera*, affectus nimirum infantibus in primis moleſti. FERA hæc SCABIES omnes corporis partes occupare poteſt, , quamvis frequentius faciem & Pectus, quandoquè & Brachia afficiat. TINEA verò caput, præſertim ſecundum partem ipſius capillatam, vexare ſolet, unde vocatur (*Pair-vvorm*) ſicut prior affectus (*Dau-vvorm*) dicitur; ac ſi à vermibus exiguis perforatæ forent cutis partes variæ, ex quibus humor tenax erumpit ac effunditur inſtar roris, cruſtas varii coloris

Tinea & ſcabies fera.

producens, unde nomen accepit (*Dauvv-vuorm*: ſicut *Pair-vvorm*,) quando in ſpecie nocet capillis, adeo ut ſæpius excedans, & ſegnius, vel nunquam iterum excreſcant, relictis plagis in capite undoſis pilis carentibus.

*Affectus hi unde oriantur, diſquiritur.

XVI. Continens horum affectuum cauſa eſt humor tenuis, acriſalinus, & quid ni acidus quoque, qui glutinoſo humori junctus, ſicquè ſanguini inhærens ab eodem ſecernitur, ac cum eo ad corporis ſuperficiem propellitur; ubi in glandulis ſubcutaneis exiſtens, & ab indole ſua genuina indies magis deſciſcens atquè degenerans, nec non vitioſè ibidem efferveſcens, poros cutaneos implet ac diſtendit, hinc puſtulas crebras ſummo cum pruritu & ardore producit. Cæterum vitioſus hic humor in glandulis poriſque cutaneis hærens amplius vitiatur, quin ſanguinis ac limphæ allabentis partem ſimul corrumpit, & pruritum ac dolorem, nec non eroſionem, exulcerationemque vicinis in partibus excitat.

XVII. In ſcabie illa fera erumpere ſolent primum parvæ puſtulæ, hanc aut illam cutis partem obſidentes, ac præſertim faciei, aurium brachiorumve, quandoquè totius penè corporis, ſummo cum pruritu; ob quem infantes, quoties poſſunt, unguibus partem affectam ſcalpunt & lacerant, & ſi ſcalpere nequeant, cuivis rei occurenti faciem affricant, nec deſinunt, licet poſt frictionem ſuccedente rubedine; mox & cutis externæ apertione, tum liquor acer mordaxquè, tum ſanguinis effundatur: quibus omnibus non minuitur, ſed augetur potius malum, latius nimirum ſerpendo, & novam moleſtiam itidem alibi producendo. Humor porrò fricatione illa promanans obſervatur varius, aliàs aqueus, aliàs flaveſcens, vel magis etiam obſcurus. Equidem tenax plerumquè eſt, ac glutinoſus, partibus adhærens, tandemquè ite-

rum concreſcens, atque cruſtam excitans, quæ, niſi nuda ſit pars, ut eſt facies, accreſcit quoquè induſiis aliiſve linteis aut veſtimentis parti affectæ proximis; quocirca ſine cruſtæ abruptione, ac plerumquè ſanguinis quoquè, vitioſique humoris nova eruptione nequeunt ab ipſis removeri.

XVIII. Tinea verò, ſeu ſcabies fera in infantibus ad valetudinem facere haud abſque ratione à pleriſque creditur, cum vitioſi in toto redundantes humores robuſto naturæ conatu in corporis ſuperficiem expelluntur, unde &, ſi ſpontè ac ſubitò affectio hæc evaneſcat, in febres non tantum, ſed & morbos alios longè graviores infantes non raro incidunt. Huc ſpectat, quod hippocrates, *lib. de morbo ſacro* ſcriptum reliquit; viz. infantes, ſi ipſis ulcera in capite, vel circa aures, vel in facie, vel reliquo in corpore excitentur, liberari ab epilepſia.

XIX. Quoniam igitur infantes vel tineâ, vel ſcabie ferâ laborantes: à variis, iiſque gravioribus morbis ſæpius immunes ſunt, atque hoc malo affecti hilares plerumque, & jucundi obſervantur, hinc Doctiſſimorum Medicorum autoritate, niſi parentibus, urgentibus, à curatione multi abſtinent. Quod ſi vero inirent parentes, Medicamenta duntaxat levia adhibent, ac præcipuam curationem in nutricem rejiciunt, quam per intervalla blandè expurgant. Indicationes curativæ.

XX. Ipſa interim affectuum horum curatio ſolis externis medicamentis aliquando abſolvitur. Sed quum obſerventur inſuper alia in humoribus vitia, ob quæ internâ opus ſit medicinâ, eadem hîc eſto indicatio, ac in ſcabie. Equidem ipſa illa medicamenta aſſumta tineam aut ſcabiem feram non curant, niſi forſan producta ſit à ſudore quovis modo impedito: quo in caſu utile erit, *ſudoriferis blandis*

ſæpius uſurpatis denuò viam parare humoribus in corporis ſuperficie hærentibus, ibidemque ita corruptis, ut feram hanc ſcabiem producant.

XXI. Atqui quum criſeos modo ad cutem expulſus ſit humor acer, qui ob admixtam glutinoſitatem ibidem hærens tineam aut ſcabiem feram produxit, cæteris functionibus illæſis, ſolis topicis hoc malum ſæpius curatur; imo pharmaca intus ſumenda, quatenus corporis humores exagitant, tunc obeſſe aliquoties obſervavimus. Hoc igitur in caſu varia à practicis laudantur, & præſcribuntur remedia. Sedulo tamen cavendum, ne in horum affectuum curatione cutis poros occludant impoſita medicamenta, adeoque peccantem humorem ad interiora repellant, unde graviſſima excitari ſolent ſymptomata: quapropter talia ſunt uſurpanda topica, quæ cutis poros ſervent apertos, quin eoſdem aperiant, quæque humorem acidum ac acri-ſalinum temperent, glutinoſum incidant, abſtergant, ſicque partem ægram reſtituant, conſolidationemque promoveant: quæ omnia præſtant, abſolvuntque *ſalia volatilia blandiora*. Igitur affectæ partes identidem laventur *vino gallico, quod ex vaſe per epiſtomium aneum guttatim ſtillavit*, Noſtratibus (*leck vviin*) Vel præſcribatur lavamentum,

℞. *Aqua plantaginis, ſolatri an.* ℥iß.
Florum ſambuci ℥iij.
Camphora in ℥iß. *ſpiritus vini ſoluta* ʒj.
Spiritus ſalis armoniaci gutt. xxv.
Miſceantur.

Foreſtus *lib.* 8. *obſerv.* 13. hanc præſcribit lotionem,

℞. *Malva, beta, lapathi acuti cum radicibus,*
Hedera arborea, centaurii min. an. Mj.
Caulium rubrorum Mß.
Colocynthidis ʒiij. *agarici* ʒj.
Hellebori nigri ʒiß. *fol. ſenna mund.* ℥ß.

Coq. in ſ. q. aquæ puræ ad ℔iiß. *colaturæ add.*
Salis comm. p. 1. *M. pro lavacro.*

Idem *obſerv.* 17 hoc laudat unguentum,

℞. *Lithargiri cum aceto acerrimo, & oleo roſaceo nutriti* ℥ij. *ceruſæ cum aqua ſolatri lotæ* ʒj. *aluminis uſti* ʒß. *fuliginis camini, pulv. rad. helenii*, vel *chartæ combuſt. an.* ℈ij.
Axungiæ gallinæ, porcinæ,
Olei ovorum an. ℥ß.
Roſarum, laurini, &
Aceti an. q. ſ. M. S. A. pro linimento.

Et *obſerv.* 20. pro tinea inveterata iſtud habet,

℞. *Butyri ſaliti, axungiæ porcinæ an.* ℥j.
Sulphuris pulv. ℥ß. *vitrioli crudi* ℈j.
Argenti vivi cum ſaliva extincti ʒj.
Miſceantur exactè in mortario pro litu.

Alii laudant id quod ſequitur,

℞. *Butyri majalis inſulſi* ℔ß.
Pulv. ſulphuris, olibani an. ℥ß.
Sabinæ ʒj.
Mellis comm. ʒij.
M. F. *S. A. Unguentum.*

Laudatur quoquè linimentum plumbi compoſitum; ſeu de Amiantho Boëtii de Boodt, quod deſcribit Scroderus *Pharmac. med. chim. lib.* 2. *cap.* 87.

℞. *Amianthi* ℥ß. *plumbi uſti* ℥xij. *tutiæ prapar.* ℥ij
Calcinentur, dein pulveriſata macerentur cum Aceto Stillatitio, ac per menſem quotidiè agitetur materia: quæ dein ebulliat per horæ quadrantem, iterum quieſcat, donec clareſcat. tum
℞. *Aceti hujus clari, olei roſacei an. p. aq.*
Miſceantur exactè in formam linimenti.

Interim dum hoc modo hi affectus curentur, danda opera, ne cruſtæ à partibus ſubjectis facilè ſeparentur, cum ſub ipſis felicius tota extingat cura.

CAPUT XXI.

De Impetigine ſeu lepra græcorum, &c.

I. POſt ſcabiem cum pruritu, ſimileſque affectus cutaneos, agendum ſequitur de affectu alio, hiſce ob puſtularum eruptionem nonnihil affini, qui communiter *impetigo*, quibuſdam *lichen* & *vitiligo*, aliis *lepra græcorum* appellatur. Morbus hic uti diverſa ſortitur nomina, ita eadem ab auctoribus variè applicantur, & ab his morbis ſpeciem unam, & ab illis aliam deſignare perhibentur.

Lepra Græcorũ qualis ſit affectus.

II. LEPRA igitur ἀπὸ τῶν λεπίδων à ſquammis denominata, *ſummus quidam pſora ſeu ſcabiei gradus eſt*, Hanc *græcorum lepram* Arabes dicunt *Albaram nigram*; cujus ſpecies eſt *albaras alba*, quæ græcis *vitiligo*, *leuce*, aut *alphus* nuncupatur, uti colligere eſt ex avicenna, qui *ſept. quart. tr.* 2. *c.* 9. ſic ait: „ Albaras nigra eſt „ illud, quod etiam impetigo excoriativa dicitur, „ eſtque ſcabioſitas accedens cuti, aſpera, vehe„ mens, & facit ſquammas, ſicut ſquammas piſ„ cium, cum pruritu, atque eſt cum humore „ melancholico, & eſt de antecedentibus lepram.

Quomodo oriri & afficere ſoleat.

III. Lepra verò, ſeu potius IMPETIGO (quæ mitior tantum lepræ gradus, adeoquè curatu facilior eſt) ad hunc modum oriri & afficere ſolet: viz. in primis puſtulæ rubræ modo ſingulares, modo plures ſimul congeſtæ, in variis corporis partibus, præſertim verò in brachiis & cruribus excitantur; quibus ſingulis (morbo in creſcente) undiquè novæ adjunguntur, & brevi ejuſmodi molecularum plures velut aggeries ſeu corymbi fiunt. Etenim papillæ juxta unamquamque

quamque ſtirpem, primò indies erumpentes, & latius uſquè ſerpentes, ſeſe in orbem diffundunt, adeoquè exanthematum aggeries quaſi ampliari faciunt. Cujuſquè harum ſuperficies aſpera, & nonnihil albida, ac ſquammoſa apparet, unde ſi ſcalpatur ſquammæ decidunt, & ichor ſæpè tenuis exudat, qui tamen mox exſiccatus in ſquammam cruſtaceam rurſus indureſcit.

Hi papilarum corymbi primò exigui, & pauciores exiſtunt; in brachio, aut crure, aliove membro ſingulari, tres forſan, aut quatuor ad magnitudinem denarii circiter apparent: poſtea verò, ſi morbus creſcere ſinatur, crebriores ubiquè erumpunt, quæ ſenſim augentur. Porrò in hoc ſtatu non ſiſtitur; ſed affectus, niſi per Medicinam cohibeatur, in pluribus uſquè locis ebulliens, & latius ubiquè ſerpens, tandem non ſolum integra membra ſed & totum corpus *vitiligine leproſâ* obducit: atque hanc impetiginis ſpeciem Arabes quidem *Lepram*, ſed græci ELEPHANTIASIN, noſtrates (*Lazarus, Melaatsh-nd Gu--d-ſert*) apellant; eſtquè ſummus hic impetiginis gradus ex ſententia veterum plerumquè incurabilis.

Totam hujus mali idæam C. celſus *de Re medica lib. 3. cap. 2. 5.* ità deſcribit: Totum corpus „ afficitur ità ut oſſa quoquè vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebroſque „ tumores habet. Rubor harum paulatim in „ atrum colorem convertitur. Summa cutis inæ„ qualiter craſſa, tenuis, dura molliſque; quaſi „ ſquammis quibuſdam exaſperatur, corpus emar„ ceſcit, os, ſuræ, pedes intumeſcunt. Ubi „ vetus morbus eſt, digiti in manibus, pedibuſ„ que ſub tumore conduntur, febricula oritur, „ quæ facilè tot malis obrutum hominem con„ ſumit.

Morbi hujus differentiæ. IV. Ex dictis itaque impetiginis differentiæ præcipuæ innoteſcunt; ac in primis juxtà morem ejus plus aut minus malignum, diſtinguitur, juxta quod propius ad lepræ aut ſcabiei naturam accedit, vel ſtatu medio ſe habet. Inſuper notare eſt, affectum hunc quandoque membra quædam ſingularia, uti brachia forſan, aut crura, corporis reliqui partibus intactis, infeſtare; interdum verò in iis omnibus ſimul incipere, & ubique ſparſim papillas excitare.

Cauſæ. V. Cauſa impetiginis materialis non eſt humor merè cutaneus, propter miaſma ab extus ſuſceptum aut alias ob occaſiones depravatus, & à naturali ejus conſtitutione degener factus, quia nimirùm non tam facilè, uti in ſcabie, per contagium aliis communicatur, neque ſtatim per totum corpus diſpergitur. Sed puſtulæ circà morbi initia primò erumpentes, indè procedere videntur, *quod in maſſa ſanguinea concretiones quædam acido-ſalinæ contingant, quæ cum ſubigi, aut rurſus diſſolvi nequeant, in cutem pellantur.*

VI. Igitur affectus hujus cauſa continens ſeu conjuncta in eo conſiſtit, quod in primis abſque ullo cutis vitio, ſanguis particulis ſalinis diverſimodi ſtatus & indolis ſaturetur; atqui ſalia iſta, præſertim ubi fixa & acida præpollent, ſe mutuò præhendant, adeoque in coagula quaſi tartarea concreſcant; quæ portiones in ſanguinem protruſæ, papillarum eruptiones, quaſi totidem morbi hujus nidos inchoënt; dein illæ ſenſim juxtà materiæ ſupplementa tum numero, tum magnitudine indies auctæ, morbi hujus, initium, incrementum, & vigorem, qui Græcis ἐλεφαντίασις dicitur producant.

VII. Sed multa occurrunt, quæ ad *humoris* iſtius *acido-ſalini* generationem faciunt. Enimverò nonnullis hic affectus hæreditarius eſt, ab impuro pa-

rentum vel avorum ſemine communicatus ; interdum contagio contrahitur : quandoque etiam ſpontè proprioque vitio producitur : atque hoc etiam facit frequentior uſus ciborum ſalinorum, acrium, & craſſorum, ſimulque immoderatior vinorum acidorum potatio : inſuper vulgaris obſervatio eſt, plures in hunc affectum à carnis porcinæ, & piſcium in primis cruſtaceorum comeſtione nimis crebra, aut aſſidua diſponi. Atque hujus rei inſtantia ſatis notabilis, eſt, quod potiſſimum in morbi hujus Prophylaxin ſeu præſervationem, cibus iſte ſub lege Moſaica interdicebatur & ſcribit Williſius *Pharmaceutices rational. part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 7. olim in Anglia Cornuvienſes, oram ferè undique maritimam incolentes, quatenus ex iis pauperiores ferè tantum piſcibus veſcerentur, affectibus lepros plurimum obnoxios evaſiſſe ; in tantum ut propter horum ſublevamen, multa in ea regione noſocomia conderentur. Inſuper ex eſu carnium humanarum, præſertim leproſarum, hunc affectum quandoque excitatum fuiſſe, refert Scultetus *poſt armament. cheirurg. Obſerv.* 100.

VIII. Hinc affectus leproſi, etſi mortem aut imminens periculum rarò minantur, poſtquam tamen altius radices egerunt, curatio eorum perdifficilis aut nulla eſt. *Incipiens impetigo*, atque puſtulas earumque aggeries, in membro forſan uno aut altero pauciores excitans, curationem quandoque admittit. Sin verò morbus eo proceſſerit, ut papyllarum corymbi crebri ac lati toto in corpore ſparſim appareant, adeoque *vera* ſit *Græcorum lepra* rarò admodum curatur. Quod ſi morbus, invitis omnibus remediis, indies in pejus evectus, tandem in *Lepram confirmatam & inveteratam*, quæ & ἐλεφαντίασις dicitur, accreſcat, curationem planè reſpuit, & pronunciat C. Celſus, hanc curari non poſſe ; ideo- Prognoſis

que ab ea abſtinendum eſſe.

Scopi curativi. IX. Quoniam igitur lepra confirmata aut inveterata, *hoc eſt*, Lepra Arabum, ſeu Elephantiaſis Græcorum, nunquam curatur, & lepra Græcorum ſimiliter vix ullam medelam admittit; quædam de levioris ejus ſpeciei, *impetiginis* viz. *Therapeia* breviter adjungemus. Circà hanc duæ occurrunt primariæ indicationes, ſcilicet *Præſervatoria*, quæ morbi cauſam, & *curatoria*, quæ ſymptoma, puta eruptionem puſtuloſam reſpicit. Ab indicatione præſervatoria ſemper incipere debet medendi methodus, quæ morbi cauſas per remedia interna amovendas procurat, ſecùs namque exteriora ferè nunquam (uti in ſcabie) cum fructu adhibentur; ſed præſciſſis intra ſanguinem morbi radicibus, Æffloreſcentiæ cutaneæ citò emarceſcunt.

X. Quapropter cum affectus hic recens fuerit, cauſæ evidentes & externæ amoveantur; mala victus ratio, & aëris inſalubritas omni modo emendentur. Deìn reſpectu, cauſæ conjunctæ, duæ ſunt præcipuæ medendi intentiones; nimirùm ut viſcerum & humorum impuritates citò expurgentur: item ut ſanguinis dyſcraſiæ acidoſalinæ in meliùs reducantur; propter quos fines, tum *catharctica* validiora, tum *medicamenta alterantia* (quæ in herpetis, ac præſertim ſcabiei curatione præſcripſimus) præſcribenda; nec non *phlebotomia* celebranda: & & quoniam pertinaciſſimus ſit hic affectus apprimè convenit, uſurpato validiore decocto ſudorifero ex *Guajaco*, *Salſaparilla*, *&c.* In hypocauſto quotidiè *ſudores movere*; ut hoc modo, ſeu in luis venereæ curatione fieri ſolet, mali fomes penitiùs eradicetur. Eandem ob cauſam, remediis aliis nihil juvantibus, multi *ſalivationem*, quaſi ultimum remedium, & tanto hoſti unicè par, commendant.

XI. Interim ut ſanguinis dyſcraſiæ uſque magis

corrigantur, pro potu ordinario ſequens aut ſimile decoctum bibat patiens.

℞. *Raſuræ Ligni Guajaci* ℥iiij.
Rad. ſalſaparillæ ℥iß. *chinæ* ℥ij.
Contuſis affunde aquæ puræ ℔x. *ſtent in infuſione calida, dein* S. A. *coq. addendo in fine coctionis*,
Liquiritiæ raſæ ʒvj
Fiat colatura ℔vj.

Similiter ad ſanguinem alterandum præſcribantur pulveres.

℞. *Salis prunellæ* ʒvj.
Floris ſalis armoniaci ʒiß.
Simul terantur in mortario, atque hujus pulveris circiter ℨß. *detur bis terve in die, cum jusculo vel ſuprascripto decocto.*

vel quotidiè bis exhibeatur pulvis ex *gr.* viij. *aut circiter, ſalis volatilis cornu cervini.*

valdè quoquè hîc laudatur *ſal viperarum* ſimiliter uſurpatum.

Scribit Solenander *in conciliis medicinalibus*, ſe in lepræ curatione felici cum ſucceſſu hoc uſum eſſe: „ Accipit duas aut tres *Viperas*, aut ſi haberi ne- „ queant Viperæ, alios *Serpentes*, quos vivos diſ- „ ſecat, atque multô adjectô *Hordeô* in aqua co- „ quit, donec hordeum crepitet. Hordeo iſto, & „ ipſa etiam carne ſerpentum pullos alit gallinaceos, „ ac aliud nullum iis alimentum præbet; quo ubi „ aliquot dies nutriti fuerint, implumes evadunt, „ tandemque plumis rurſùs veſtiuntur.

„ Hac poſtmodùm carne, & Juſculo paulatim Æ- „ grum alit. Et uſitatum fuit antiquis remedium ex „ viperis: viz. receperunt viperas, &, cauda ac „ capite abſciſſis, cuteque abjecta, coctas earum „ carnes Ægris comedendas dederunt.

XII. Quoad *Topica Remedia* cuti exteriori, ut ſquammoſæ eruptiones & puſtularum corymbi tol-

lantur, adhibenda; eadem fermè hîc conducunt *balnea artificialia*, *linimenta*, & alia medicamenta, quæ in herpetis ac ſcabiei curatione propoſuimus: quæ tamen niſi *ſanguinis diatheſi acido ſalina* ac *tartarea priùs* tollatur, raró aut nunquam per ſe juvant.

CAPUT XXII.

De Strumis ſeu Scrofulis.

I. POſt cutaneos affectús proximè de ſtrumis agere geſtit animus. Eæ Græcis *χοιράδες* Latinis *Strumæ* ſeu *Scrofulæ* dicuntur, quia frequenter ſcrofis, *hoc eſt*, ſuibus in collo fiunt vel à multiplici partu, quoniam ſicut Sues multos edunt partus, ſic in ſcrofulis ex una poſtmodùm plures fiunt.

Strumæ ſeu ſcrofulæ quid ſint.

II. Sunt autem STRUMÆ vel SCROFULÆ *tumores in glandulis*; & quidem nihil aliud ſunt, quam *glandulæ induratæ*, *ſeu ſcyrrhoſæ*. Enimverò ſtrumarum ſubjectum ſunt glandulæ, infarctæ craſſo, lento, viſcido, ac tenaci humore, qui nonnunquam ità obdureſcit & exſiccatur, ut gypſeus ac calculoſus evadat.

Strumarum differentiæ.

III. Sed plerumque in cervice ſtrumæ conſiſtunt atque differunt, quod aliæ aliis ſint majores, vel quod aliæ aliis ſint benigniores minùſque malignæ. Non malignæ judicantur ſtrumæ, quæ ſunt non admodum duræ, ſine dolore & inflammatione, quæque circumſcriptum habent tumorem rotundum, æqualem. Malignæ vero cenſentur, quæ ad ſcyrrhi duritiem accedunt inæquales ſunt ac inflammationem conjunctam habent cum dolore pulſante.

Unde & quomodo fiant ſtrumæ.

IV. Ortum habent ſtrumæ ex *humore viſcido*, *craſſo*, *tenaci*, *ac gypſeo Glandulis inhærente*, *eaſque opplente*. Humor hic ex ſententia veterum medi-

corum, à ſanguine pituitoſo, craſſo, viſcido & tenaci producitur ac ſuppeditatur: quod tamen veriſimile nobis non videtur, quoniam ex ſanguine alterato hujuſmodi tumores induratos produci poſſe non putamus; ſed planè alterius naturæ.

V. Alii cenſent ſtrumarum materiem eſſe *ſuccum nervoſum degenerem*, atquè nervis in membranarum interſtitia deponi, ibidemque in tumorem glanduloſum ac ſtrumoſum concreſcere. Sed in tanta copia, per tam exiles nervorum funiculos, viſibilem liquorem deferri, nondum liquidò conſtat.

VI. Hinc potius ſtatuimus, continentem ſtrumarum cauſam eſſe, *humorem lymphaticum in glandulis hiſce naturaliter ſegregari ſolitum, qui à particulis viſcidioribus ibidem detentus, adeoque ſtagnans, ab exuperante acrimonia acida in materiam ſtrumoſam facilè concreſcit, glandulas infarcit, opplet.* Cæterum lympha ab acrimonia acida, ſimul cum glucinoſitate, ità in colli glandulis concreta materiem conſtituit viſcidam, tenacem gypſeam, & quandoque calculoſam, quæ à præterlabente ſanguine ac lympha indies augetur, ſicque ingentis magnitudinis ſtrumas ſæpè producit. Equidem ſi ab humore præterlabente acriores & ſubtiliores particulæ ſtrumarum materiæ admiſceantur, quibus effervescentia ac dein exulceratio inchoatur, ulcus evadit ferocius & malignius carcinomatis conditionem retinens, tuncque *ſtruma cancrodes* appellatur.

VII. Cauſæ vero antecedentes ſeu remotæ ſunt, victus intemperantior, cibi crudi & craſſi, undè & ætati puerili malum hoc familiarius eſſe pronunciavit modo Hippocrates. Accedit potus aquarum crudarum & nivalium: qua de cauſa, qui carinthiam & ſtyriam, & alia ibidem loca altes verſus incolunt, plerique ſtrumis in gutture laborant. Langius *libr.* 1. *Epiſt. Med.* 43. & *libr.* 3. *Epiſtol.* 4.

in hydrargyrum, ſeu aquas ex montibus metallorum feracibus ſcaturientes, & mercurium in ſe continentes, cauſam hujus rei refert.

Diagnoſis VIII. Signa ſtrumarum diagnoſtica ex iis, quæ nunc diximus, ſatis manifeſta ſunt, modo conſideremus, eas eſſe glandulas, induratas, vel tumores in glandulis, quæ aſperæ arteriæ adjacent; ſcyrrhoſos, duros, inæquales, indolentes. Porro non ſubito & confertim, ſed paulatim generantur ſtrumæ: etenim primo corripitur una glandula, quæ ſtrumoſa fit, hinc & aliæ ſimiliter afficiuntur, in quibus itidem mollis excitatur tumo, qui deinceps induratur, donec tandem multæ glandulæ racematim quaſi ex loco affecto dependent.

Prognoſis IX. Quoad prognoſin; ſtrumæ tardioris ac difficilioris ſunt curationis, in primis ſi plures fuerint, aut fixæ. Periculum minantur ſimulac dolorificæ evadunt, adeoque cancroſæ, aut ſi cum nervo, aut vena, vel arteria inſigni conjunguntur. Inſuper haud abſque periculo curantur exciſione, ob nervos recurrentes eò loci latentes, qui ſi læduntur vox perit, & animal protinus obmuteſcit, uti id aliquoties medicinæ ſtudioſis in canibus demonſtravimus.

Strumarum curatio. X. Sed verò ſtrumæ ut curentur, obſervatâ rectâ ac legitimâ rerum nonnaturalium uſurpatione, medicamenta intus ſumenda, quæ antecedentem cauſam conſumere queant, ne omittantur. Profunt hîc *pharmaca cathartica*, quæ viſcidos, glutinoſos, tenaceſque humores incidere, attenuare, ac evacuare apta ſunt. v. gr.

℞. *Gummi galbani in aceto ſoluti,*
Aloës roſata an. ℨj.
Myrrha, aſſa fœtida,
Vitrioli martis calcinati an. ℈j.
Trochiſc. alhandal. ℨß.
Olei juniperi gutt. xv.

M. F. S. A. Maſſa, ex qua formentur pilulæ No. XLII. *quarum bis in hebdomada duas capiat ægrotans ſub cœna.* Decocta ex *ligno guajaco, ſaſſaphras. Radicibus ſalſaparillæ, chinæ liquiritiæ, &c.* quæ *blandè ſudores provocant, & urinas ducunt*, admodum prodeſſe ſolent.

Inſuper appropriata ab auctoribus Medicis proponuntur remedia; quæ à tota ſubſtantia ſtrumas tollere dicuntur, & ſenſim imminuere.

Hercules Saxonia, & Joannes Prævotius tanquam longè certiſſimum ad ſcrofulas curandas remedium, pro ſecreto habuerunt hoc electuarium.

℞. *Lacertas, ſive communes, ſive virides,* No. 100. *abſciſſis capitibus & caudis, exemplisquè intraneis infundantur in aceto Vini acerrimo per quatuor dies; dein exſiccentur, & macerentur in alio aceto, ſiccenturquè iterum in umbra aut ſole, ac in pulverem redigantur,*

quo facto,

℞ *Hujus pulveris* ℥j.
Mellis Deſpumati ℥iiij.

M. F. *Electuarium, de quo per* XXX. *aut* XL. *dies pueris quotidiè dentur* ʒij. *adultis verò* ʒiiij. *vel* ʒvj

Plurimum quoquè laudantur *ſpongiæ recentes*, ſi vel decoquantur in cereviſia, pro potu, bis terve quotidiè ſumendo: vel eædem calcinentur & pulveriſentur, hujuſque pulveris ʒß. mane ac veſperi exhibeatur. Alii alia ſpecifica ſummoperè extollunt, quæ paſſim apud Rei Medicæ ſcriptores inveniuntur.

XI. Verumtamen ad continentem ſtrumarum materiem tollendam, conducunt topica mitiora, emollientia, incidentia, attenuantia, digerentia: vitentur acria & erodentia, iis quippe ſtrumarum

Quæ topica in ſcrofularum curatione

Fnt uſurpanda, &c. materies excitatur, effervefcit, hinc in cancroſum ulcus facilè eæ degenerant. Quidam ſequens pro ſecreto habent,

℞. *Folia acetoſa viridia,*
Involvantur chartâ madidâ, & ſub cineribus coquantur, eaque poſtmodum cum cineribus per cribrum trajiciantur, pro cataplaſmate.

Scultetus *poſt armament. Chirurg. obſerv.* 31. Oleum logadorum, ſeu de lacertis valdè extollit ad ſtrumas abſumendas, cujus hæc eſt deſcriptio,

℞. *Lacertas vivas virides q. v.*
Coq. in oleo communi, donec lacerta comburantur, & oleum nigreſcat. Colatura indatur vitro, & reponatur ad ſolem, uſquè dum fœces ſubſideant, oleum clareſcat, & fuſcum colorem acquirat.

Barbette hoc laudat emplaſtrum,

℞. *Gummi galbani, ammoniaci, bdellii an.* ℥ß.
Pulv. pyrethri, baccarum lauri,
Sem. cumini, ſtaphyſagria an. ʒvj.
Stercoris caprilli ʒiij. *columbini* ʒj.
Axungia porci ℥iß. *olei camomilla* ℥j.
Cera & picis q. ſ. M. F. S. *A. emplaſtrum.*

Inſuper linimentum præſcribit, quo ſcrofulæ bis tervè quotidiè inungantur, ac dein emplaſtrum ſuperponatur.

℞. *Olei laurini, myrtini an.* ℥ß.
Unguenti martiati ℥j.
Argenti vivi floribus ſulphuris extincti ʒvj.
M. F. S. *A. Linimentum.*

Vel inungatur ſcrofulis id, quod ſequitur, & deſuper ponatur *emplaſtrum de ranis cum ſimplici, vel duplici mercurio.*

℞. *Unguenti althaa compoſiti.* ℥j.
Olei laurini ʒß. *Philoſophorum* ʒij.

Juniperini ʒj.
Spir. ſalis ammoniaci ʒj.
Miſceantur exactè pro uſu.

Ex *ſtercore* quoque *bubulo & caprillo*, *additis farinis reſolventibus*, utiliter fit cataplaſma.

Quantam porrò ſcrofulis laborantibus opem ferat *paronychia fo in rutatacco*, oſtendit Boyle *tract. de utilitate Philoſoph. experiem. part.* 1. *ſect.* 2. ubi refert, ſe vidiſſe juvenem, hoc morbo graviter afflictum, ſine dolore, paucos intra dies viliſſimæ hujus plantæ in cereviſia infuſæ beneficio quam optimè curatum: ſine ulla evacuatione ſenſibili humorem peccantem conſumit, dolores ſedat, tumores diſcutit, & ulcera ſanat; ita ut ad hunc affectum oppugnandum mirabiles prorſus poſſideat virtutes.

XII. Atqui ſtrumæ interdum non reſolvuntur, verum ſuppurantur. Igitur id ſi contingat, ut ſtruma in pus fuerit converſa, & aperta, applicandum hoc unguentum, quod aquapendens *oper. chirurg. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 29. & ex eodem ſcultetus *obſerv.* 31. ſummoperè commendant.

♃. *Olei laurini*,
Ceruſſæ pulveriſatæ, & cum aquâ vitæ lævigatæ an. ℥j.
Aluminis rochæ ℥ß. *ſalis comm.* ʒij.
M. S. A.

XIII. Quod ſi nec hoc modo ſtrumæ curatio ſperare liceat, eam per *ſectionem* extrahendam eſſe multi volunt; ſed quandoquidem nec ſuo caret periculo hæc operatio, non temerè eam inſtituendam cenſemus.

XIV. Alii ſtrumas tollere conantur per impoſita *cauſtica* & *exedentia medicamenta*; ſed illa quum ſuâ acrimoniâ *diatheſin cancroſam* facilè inducant, prudenter admodum iis utendum eſt, ne ſubitò ingraveſcat malum, & in ulcus cancroſum tranſeat.

Saltem iſtiuſmodi erodentia ſi forent applicanda, ſedulò tamen cavendum ab *arſenico*, id quod non ſolum ſtrumas, ſed & partes vicinas erodit, corrumpit. Videatur hildanus *cent.* 6. *obſerv.* 80

XV. Etiam fertur vulgo, regibus galliæ *ſolo attactu* ſanandi ſtrumas poteſtatem à ſummo numine conceſſam eſſe; atque hinc paſſim è vicinis & peregrinis locis ſtrumis laborantes quotannis affluere ſolent, quibus manum rex imponit, & hæc verba gallico ſermone profert: REX TE TANGIT, DEUS TE SANAT; atque, appoſito crucis ſigno, ab uno & triuno DEO vim eam derivari publicè profitetur. De qua mirabili ſtrumas ſanandi vi, ſolis galliæ regibus conceſſa, peculiarem ſcripſit librum Andræas Laurentius, qui videatur.

CAPUT XXIII.

De cancro.

Cancer ſeu carcinoma quid ſit.

I. CAncer, *carcinoma* Græcis, arabibus *ſartam*. Quibuſdam *cancroſus tumor* appellatur, ut inquit Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 26. à ſimilitudine, quam habet cum cancro fluviatili, quoniam circa malum hoc venæ turgeſcunt, & inſtar pedum cancri animalis intenduntur. Quidam vero hoc nomen deſumptum aſſerunt, quod ab his, quas occupavit, partibus ægrè avellatur, veluti cancer, aquaticum animal; qui ſi quid pedunculis ſuis ceperit, id haud facile avellitur: inſuper hujuſmodi tumor cancri animalis colorem præ ſe fert, qui eſt lividus, atque cinereus. Igitur CANCER *tumor eſt rotundus, durus, inæqualis, coloris lividi aut ſubnigri, magnas & eminentes circumquaque habens venas dolore, caloreque gravis, aſpectu teter & horribilis.*

II. Species verò hujus affectus duæ ſunt: etenim cancer eſt vel non exulceratus, qui propriè *carcinoma* audit, vel exulceratus, iſque *phagadæna* Græcis, germanis (*de Wolf*) appellatur. Quæ autem à cancro affici poſſunt, ſunt omnes corporis partes, imprimis laxiores & fungoſæ; quales ſunt Mulierum Mammæ: unde Galenus *lib. 2. ad glauconem cap. 10.* ſic ait:,,cancroſi tumores in omnibus conſueverunt fieri corporis partibus, ſed præcipuè in ,, mammillis mulierum, quæcunque ſua naturali ,, purgatione privantur. Et C. Celſus *lib. 5. cap 28.* ,, Id vitium fit maxime in ſuperioribus partibus, ,, circa faciem, nares, aures, labia, Mammas Fœminarum, &c. — Ejuſdem ſpecies ac differentiæ, &c.

III. Quoad *cancri ſeu carcinomatis cauſas*; eas quique Auctores peculiares ac ſpeciales huic Tumori explicando aſſignant. Galenus tanti Mali Cauſam putat *naturalem melancholiam*, quæ *ſanguinis fex* ipſi dicitur *libr. de tumor. pr. nat. cap. 12.* vel *bilem atram redundantem*, quæ ſi in univerſo corpore exiſtat ſuperflua, *elephantiaſin*; uni autem parti inhærens, *cancrum* excitari contendit. Galeno ſeſe opponit Sennertus *prax. libr. 5. part. 1. cap. 20.* Cancri cauſam dicens *atram bilem, in quam humor melancholicus naturalis, vel bilis flava degeneravit*; illam quippe adhuc naturalem, & nondum aduſtam, potius Scyrrhum, quam cancrum producere affirmat: primam nihilominus occaſionem cancroſo tumori humorem melancholicum præbere poſſe non negat, atram interim & aduſtam accuſans bilem in venis hærentem propter craſſitiem ſuam, & per exiles meatus non penetrantem, quandoquè mitiorem, minus calidam & acrem, quandoquè calidiorem & acriorem, illam *cancrum non ulceratum*, hanc verò *Ulceratum* gignentem. Bilem atram, quam defēdit hujus mali cauſam, humorem dicit cali- — Cancri cauſæ.

dum & ſiccum, acrem, ſalſum, cuncta erodentem & corrumpentem; adeoquè non frigidum & ſiccum, *hoc eſt*, humorem verè melancholicum Avicenna *melancholiam aduſtam*; oribaſius *bilem fervefactam* Tagaultius *ſanguinis faxem*; Aquapendens, Paræus, & plures Alii, *bilem atram, imo omne id, quod ſanguinem aduſtum ac melancholicum generare aptum eſt*, accuſant. Atquè hæ præcipuæ ſunt antiquorum de cancri generatione ſententiæ. Veriſimilis equidem nos putamus, *proximam ſeu continentem cauſam eſſe humorem acido-ſalinum & auſterum, intra partem aggeſtum*; & quo humor his majorem vel minorem habet acrimoniam, hinc cancrum produci vel Ulceratum, vel non Ulceratum.

IV. *Auſterum* hoc eſt *acidum acre potentius ac valentius* accuſamus, ſive relictum ex alio tumore nimis tardè, negligenter, vel malè curato, quapropter facilè in *magis auſterum* deſinere poteſt, adeoque in ſcirrhum hinc in cancrum degenerare; qui tandem ob ſummam & pertinacem auſteritatem vim corroſivam auctus exulceratur, & planè incurabilis evadit.

V. Atqui *Cauſæ Antecedentes ſeu Remotæ variæ eſſe poſſunt*; omnes nimirum, quæ hujuſmodi acido-acrem & auſterum humorem quovis modo generare, & in corpore augere poſſunt: tales ſunt *Aer impenſè calidus; vitioſi admodum, & craſſi cibi & potus*, ut Allium, cæpa, legumina, carnes ſalitæ & fumo ſiccatæ, vina acida; *Vigilæ immodicæ; animi paſſiones vehementes*, præſertim *ira*. Quibus accedunt *viſcerum quorundam Obſtructio*; *menſium, hæmorrhoidum, aliarumve conſuetarum evacuationum Suppreſſio*.

Signa hujus affectus diagnoſtici.

VI. Cancer porro in ſuo origine, cognitu quidem difficillis eſt, at curatu facilis: ſed in progreſſu facilè cognoſcitur, difficilè autem curatur. Itaque in principio vix, niſi à ſagaci & erudito Me-

dico vel cheirurgo dignoſcitur: nam, ut inquit galenus *Meth. Med. l.* 14. *c.* 9. quum primum oriatur, accidentia habet mitiſſima, & maximè confuſa; tuncque parvus eſt, & dolens tumor, qui poſtmodum auctus majorem in molem acreſcit, non decreſcente interim dolore, inſuper durus eſt, tactui renitens, lividus, plumbeus, inæqualis, venis circumcirca turgidis quaſi inflammatus? adhæc ſi talis tumor ſit in parte ſuſpecta, in mammis puta, labiis, naribus, lingua, aut pudendis, de cancri præſentia vix amplius dubitatur. Dein à ſcyrrho diſtinguitur imprimis *dolore*: etenim verus ſcyrrhus indolens eſt, cancer autem continuo dolorem facit; atque tum ſcyrrhum in cancrum degenerare conjicimus, quum incipiat acriter dolere. Verum cancer exulceratus cognoſcitur facilè, ex ulceris fœditate, labiis craſis, tumidis, inverſis, lividis, inæqualibus, eroſis, ſaniem ſeu potius ichorem fœtidum & copioſum eructantibus, acriter dolentibus, atquè ſanguinem frequenter fundentibus.

VII. Cæterum cancer, ſive ſit non ulceratus, ſive ſit ulceratus, gravis eſt morbus, atque perniciosum malum, tum ratione ſymptomatum, tum cauſarum, difficiliorisque curationis? hic tamen illô longè gravior eſt affectus, quod confirmat hippocrates *ſect.* 6. *aphor.* 38. „ Quibus cancri oculti „ adſunt, non curare melius; curati enim citius „ intereunt, non curati longiori tempore vivunt. Ratio eſt; quod cancri non exulcerati, impoſitis medicamentis facilè exarcebari, hinc exulcerari queant. Prognoſtica.

Incipientem cancrum ſe curaſſe affirmat Galenus *lib.* 2. *ad glauconem*. Sed quum in molem creverit inſignem, citrà Cheirurgiam non eſſe ſanabilem; hujus quippe mali tanta ferocitas, tantaque ſævitia, ut vehementiſſima quæquè reſpuat medicamenta;

quin illis irritetur potius, & excandeſcat, quam ulla ratione curetur: hinc deteſtabile nomen, *noli me tangere* ſortitum eſt malum hoc, quod intactum relinquendum ſit, & curâ tantum palliativâ curandum.

Medendi methodus.

VIII. Ad *curationem* itaque *hujus affectus* quod attinet abſtineat in primis ægrotans ab iis omnibus, quæ humorem acido-acrem, & auſterum generare, atque in corpore augere poſſunt. Dein iſtiuſmodi humor, antecedens cancri cauſa, è corpore educatur *purgantibus medicamentis* per intervalla exhibitis. Interim *phlebotomia*, ſi nihil contraindicet quoque celebretur. Præterea in mulieribus menſtrua, ſi ſint ſuppreſſa, provocanda. Hæmorrhoidum fluxus, quibus fuit familiaris, promovendus: nec non aliæ evacuationes ſuppreſſæ excitandæ; viſcerum obſtructiones reſerandæ, ut ſic acidi & auſteri generatio, quantum quidem poſſibile, prohibeatur.

Cura cancri chirurgica qualis eſſe debeat.

IX. At verò *cura cancri cheirurgica* duplex eſt. Una fucata, ſeu palliativa. Altera vera, ſeu legitima. *Cura palliativa* topica tantum applicat medicamenta ad inhibendum mali impetum. Sed *legitima* conſiſtit in extrahendo, tollendoque omni eo, quidquid eſt cancroſum in parte affecta. Atqui ſcitè hic animadvertit hildanus *cent 6. obſerv.* 81. nullum ferè affectum hodie id cheirurgia occurrere, in quo majores committuntur errores, quam in curando cancro. Dum enim vident tumorem duriſſimum, curationem adhibere volunt methodicam, ideoque medicamenta imponunt calida, humida, emollientia; & quam periculoſa hæc ſint in curando hoc morbo, quotidiana docet experientia, & exemplis confirmat hildanus *cent.* 1. *obſer.* 80. Enimvero pharmaca emollientia atque pus moventia ſi imponantur, magis utique exitant, & acriorem reddunt humorem cancroſum, ut tandem omnia exulceret, erodatque. Et quoniam vicinæ partes ab emollientibus admotis

admotis relaxantur ſimul, atque dilatantur, facile deinde diſpergitur, vicinaſque partes invadit illa acrimonia; quæ eſt fermenti adinſtar, quod ſanguinem; lympham, alioſque humores inficit, & ſibi ſimiles, *hoc eſt*, acres ac auſteros reddit: quapropter Hipocrates merito hocce ſuum decretum poſteris reliquit *aphor.* 38. *ſect.* 6. *quibus cancri occulti naſcuntur, non curare præſtat*: quod intelligendum de curatione methodica, quæ contrariis perficitur; nequaquam de ſectione vel uſtione; quæ ſola, ut Galenus teſtatur, ſunt cancri remedia. *Curati enim ſubito intereunt*, ſcilicet per impoſita emollientia, quæ protinus exaſperare ſolent cancroſum tumorem *non curati vero diutius vivunt*; nimirum curationem methodicâ, per topica emollientia atque pus moventia; ſed inſtitutâ ſolummodo palliatione. Hippocratis & Galeni ſententia circa cancri curationem.

X. Igitur occulti cancri, ſi penitus exſcindi nequeant, non methodicâ, ſed palliativâ tantum curâ ſunt tractandi, ne exulcerentur. Cancer namque occultus latet ſæpe diu ſine offenſa: ſed irritatus exedit cutem; eâque ſive ſponte, ſive curantis imperitiâ, adapertâ, coërcetur deinceps nullis repagulis? ſed inſtar ſevientis feræ, depaſcitur quidquid obvium. Et quo liberius exhalet vapor illi incluſus; eo impenſius quoque affluit humor, tumorem adaucturus. Ad cujus intima ſiquidem penetret circumfluus aër à tunicis antea excluſus, inſequitur illicò & major putredo, & uberior partis affectæ luxuries. Blanda quippe remedia ut nihil proſunt, ſic nocent ſummè acria: & quò plus puris, eò penitius deſcendit virus; ſeca itaque mature, vel blandire prudenter. Et ſi lubet, audi C. Celſum, qui *lib.* 5. *cap.* 28. hæc habet: „ plerique nullam vim adhibendo; qua tollere id malum tentent; ſed imponendo tantum lenia medicamenta, Cancri cura Palliativa.

„ quæ quaſi blandiuntur; quo minus ad ultimam
„ ſenectutem perveniant, non prohibentur. Ita ſcribit Hildanus *cent. 3. obſerv. 86.* Matronam cancro occulto in dextra mamma per quadraginta annos laboraſſe, abſque dolore, & ullo incommodo. Et refert ampliſſ. *tulpius obſerv. med. lib. 1. cap. 47.* quandam in ſiniſtris temporibus quinquaginta amplius annos durum ac inæquale carcinoma, ſine ullo ulcere, ullave gravi noxa tuliſſe. Cui poſt tot annos exulceranti, cum levamine imponebatur hoc ceratum.

℞. *Olei roſacei* ℥ij. *ceræ albæ.* ʒvj.
Plumbi uſti ac loti ℥ß.
Oleum cum cera liquefiat, & addito Plumbo agitentur ſex horas in mortario plumbeo, ut fiat ceratum.

Ejus loco & hoc applicari poteſt,

℞. *Olei roſacei* ℥viij.
Teratur in mortario plumbeo, cum piſtillo plumbeo, donec craſſeſca, & plumbi colorem acquirat; tunc admiſceantur exactè ceruſæ, Lithargyri an. ℥j. *& detur uſui.*

Enimverò ulceratum cancrum, etſi non attingendum plurimi exiſtimant, cum tamen inhumanum ſit, ægrum etiam tali morbo laborantem deſerere, palliativâ cura mitigare conemur; qua ſaltem detur opera, ne phagadæna facilè proſerpat, dolorquè ut leniatur atquè minore cum moleſtia vitam ducere poſſit patiens. Hoc efficiunt medicamenta, quæ impoſita moderatè ſiccant atque acidum & auſterum imbibunt, edulcorant. Talia ſunt, quæ nunc propoſuimus. Et ſcribit inſuper ampliſſ. Tulpius, *loco citato*, ſe feliciter cancris ulceratis admoveri vidiſſe *pulverem concinnatum ex plumbo liquefacto, cum mercurio vivo*; quod medicamentum *amalgama mercurii* dici conſuevit.

Aquapendens, chalmetæus, & alii pro cancro ſive non ulcerato, ſive ulcerato, miris laudibus extollunt *ungnentum de ranis viridibus*, cujus hæc eſt deſcriptio.

> ℞. *Ranas virides, in aquis puris degentes; eas conjicito in vas fictile vitreatum, multiſque exiguis foraminibus in fundo pertuſum, illatumque ora butiro impleto; hinc vas, ne quid exhalet, lutô diligenter oblinito, cui alterum effoſſâ terrâ concluſum ſupponito, ignemque in ambitu accendito, dein oleum, ſeu liquorem ſtillantem colligito, atque cum ranarum pulvere exacte miſceto, pro linimento.*

Sunt, qui *aquam cancrorum fluviatilium* hic commendant.

Alii *oleum è cochleis deſtillatum* laudant.

Nonnulli *aquam ranarum* miris modis prodeſſe ſcribunt, cujus deſcriptio apud Hildanum *lib. de gangræna & ſphacelo cap.* 19. ita habetur.

> ℞. *Ranas aquatiles, eaſque ſuſpende in eucurbita vitrea, ita tamen, ne fundum attingant, neque comburantur, & aqua extillans gravem odorem acquirat: accenſo igne aquam in arena clementer extrahe, ac ad uſum reſerva. Interim ne removeatur ignis, priuſquam omnino exſiccatæ fuerint ranæ, nec ulla amplius extillet aqua.*

Scultetus *poſt armament. cheir. obſerv.* 56. ad cancrum occultum & ulceratum laudat *ceratum oxilæum*, & *linimentum ſimplex, in mortario plumbeo agitatum*; quorum deſcriptiones tradit *obſerv.* 52.

> ℞. *Olei communis veteris* ℔j.
> *Aceti vini.*
> Lithargyri *an.* ℔ ß.
> *Miſceantur ad ignem lentum, donec cerati acquirant conſiſtentiam.*

Ceratum Oxylæum

Linimentum Simplex.

℞. *Succi ſolatri,*
Olei roſacei an. ℥xx.
Coq. ſ. a. ad conſumptionem ſucci, tunc add.
Ceruſſa, lithargyri an. ℔j.
M. *S. A. in formam unguenti.*

Ex his nunc ſequens componit.

℞. *Cerati oxylai, linimenti ſimplicis an.* ℥j.
Olei myrtini ʒij.
Miſceantur diu in mortario plumbeo, pro linimento.

Cancro occulto imponi quoque poteſt hoc emplaſtrum.

℞. *Emplaſtri diapompholigos* ʒj.
Plumbi uſti ʒiß.
Argenti vivi extincti ʒß.
Miſceantur exactè, & fiat in corio emplaſtrum.

Vult paræus, ut cancro non ulcerato imponatur *lamina plumbea argento vivo illita.*

Refert Petrus de marchetis *obſerv. cheirurg.* 29 ſe cancrum naſi exulceratum curaſſe *unguento albo camphorato, in mortario plumbeo ducto*, nullo alio adhibito remedio. Atque ſic horum, ſimiliumve medicamentorum uſu cancer non ulceratus, atque incipiens aliquando curatur: ulceratus vero ad multos annos eodem in ſtatu ſervatur.

Cura cancri Legitima.

XI. Equidem Cheirurgia omnibus palmam præripit ad eradicandum malum cancroſum; eaque hujuſmodi tumorem, tum in principio, tum in augmento, exſcindere, ac ſectione peritâ penitus auferre potis eſt. Hinc avicenna cancros minores radicitus exſcindit, craſſioremque ſanguinem, factâ ſectione, circumquaquè exprimit, locum poſtea actuali cauterio inurens, ut mali cancroſi reliquiæ porrò abſumantur membrum corroboretur, & hæmorrhagia ſiſtatur.

Igitur deteſtabile hocce malum ſi manum Chei-

turgi efflagitet; ac ſubire potius vitæ periculum, quam miſerè ſemper vexari, conſultum ducat ægrotans; affectus erit conſiderandus, ejuſdemque locus, num commodè ſectio inſtitui poſſit. Tunc enim comprehendendus totus. Tumor, qui latô & acutiſſimo cultrô quam celerrimè & promptiſſimè fieri poterit, radicitus amputandus eſt. Non autem diſſecta vaſa ſunt adurenda; ſed imponenda potius medicamenta ſanguinem cohibentia.

Sed cancrum ſectione etiamſi benè curatum, anno aut biennio poſt, in loco viciniore ſæpius reverti, praxis docet quotidiana. Nihilominus tamen non ſemper contingit, ut idem malum revertatur; atqui curatus aliquando manet hic morbus. Videantur C. Celſus *libr.* 5. *cap.* 28. & Hildanus *cent.* 3. *obſerv.* 87.

XII. Nonnulli cancrum extirpandum cenſent admotis cauſticis: ſed in re ejuſmodi, quæ acria medicamenta repellit, iiſque irritatur, ea curandi ratio dubia eſt, & periculoſa, uti ſcite ait Pigræus *prax. cheirurg. libr.* 1. *cap.* 22. Et Hildanus *cent. epiſtol.* 40. hac de re „ ſic ſcribit: extirpatio quæ „ fit cauterio actuali, vel medicamentis eſcharo- „ ticis, ſive quovis ſimili medicamento erodente, „ mihi ſuſpecta eſt, quia experientia docuit, can- „ croſa ulcera hujuſmodi remediis exacerbari, at- „ que pejora fieri.

Sectionem verò, & manum Cheirurgi ſi renuant ægri, vel non admittat tumor ob profunditatem, vel exulcerationem; *cura* tantum *palliativa* ob vitam feliciorem, & ne malum, ulterius ſerpendo, parteſque erodendo; majorem inferat dolorem, inſtituatur; de qua abunde nunc dictum eſt.

CAPUT XXIV.

De Polypo.

Polypus quid ſit.

I. POlypus eſt excreſcentia narium carnoſa, ab Oſſe ethmoide fere orta; viz. ex carne illa laxa & fungoſa, quæ nares intra atitat, & ſpongioſa narium oſſa opplet. Dicitur autem *polypus*, ut ait Galenus, à carne polypi marini, quam ſubſtantiæ ſuæ proprietate refert. Etenim mollis & lubrica hæc caro eſt, coloremque, ut piſcis ille, alium atque alium habet, pro natura humoris, è quo gignitur. Et, quod Paulus Ægineta addit *libr*, *6. cap.* 25. ſicut Polypus venatorum manus pedibus ſuis præhendit; ità hæc excreſcentia radice, tanquam pediculo uno, vel pluribus, ſeſe ità naribus affigit, ut ægro & reſpirationis, & loquelæ expeditum uſum adimat. C. celſus *libr.* 6. *cap.* 8. Polypum eleganter ità deſcribit: „ Caruncula eſt modo alba modo ſubrubra, quæ „ narium oſſi inhæret, & modo ad labra pen„ dens, narem implet, modo retro per foramen „ id, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, „ adeo increſcit, ut poſt uvam conſpici poſſit, „ ſtrangulatquè hominem, maximè auſtro vel „ euro flante; ferequè mollis eſt rarò dura: eaquè „ magis ſpiritum impedit & nares dilatat, quæ „ ferè καρκινώδης eſt, itaquè attingi debet.

Polypi definitio, & modus fiendi exponitur.

II. Igitur POLYPUS eſt *caruncula mollis in naribus orta, ex radicibus plerumquè tenuibus pendens, & in latum ſeſe pandens, & nunc è naribus propendens, vel eas certè implens, nunc etiam in palatum deſcendens.* Enimverò narium intra cavitatem polypus, *hoc eſt*, Fungoſa hæc caro, è ſpongioſis narium tubulis enaſcitur, tum loque-

læ, tum reſpirationis difficultatem inducens; quotieſcumquè è cerebro per oſſa cribriformia in narium interiora tranſmittitur viſcibus, glutinoſus, ſimulquè acris humor; qui fungoſam hanc carnem implet, erodit, & ultrà excreſcere facit. Inſuper ex Ulceribus malè curatis: item ex Caſu, ſimilive de cauſa, qua hæc narium caro conteritur, vel aliter læditur malum hoc frequenter oriri ſolet.

III. Sed duplex vulgò cenſetur pclypus. Vel enim turundæ formam refert, *Sarcoma* dici conſuevit: vel ramulis variis ad oris interiora, aut naſi exteriora ſeſe extendit, atque *polypus* propriè vocatur.

IV. Cæterum polypus, ſi mollis fuerit, & albicans, & doloris expers, facilius curationem admittit: difficilius verò ſi rubicundior: nunquam, ſi lividus nigricans aut fœtidus; utpote cancro cognatus. Quantò quoquè profundius hæret polypus tantò eſt periculoſior. Prognoſis.

V. Curandi autem polypum ratio ſatis difficilis eſt. Ejus incremento per initia, quantum fieri poteſt, obſiſti debet. Sed factus, confirmatuſquè polypus (ſive is exulceratus ſit, ſive non) auferri & exſtirpati oportet, ſi ipſius radix ſeu pedunculus comprehendi inſtrumento conveniente queat. Polipi cura.

VI. Igitur tentetur primum, poſſitne Incipiens polypus per admota medicamenta tolli. Quem in finem varia proponuntur. mitiora; viz. quæ partim adſtringunt, partim exſiccant; vel erodentia ſeu eſcharotica. Inter hæc meritò laudatur *pulvis vitrioli calcinati*, Chymici *caput mortuum* ſeu *colchotar. vitrioli* vocant.

Scribit pigræus *prax. cheirurg. libr. 5. de Ulceribus cap. 9.* præſtantiſſimum ad tollendam carnis hujus ſuperfluitatem remedium eſſe *pulverem Sabinæ*: quod ſi tertia pars *ocræ* illi admiſceatur, majoris efficaciæ fore putat. Quibus remediis ſanè corruga-

tur magis, quam aperitur. polypi tunica. Nec penetrat hic pulvis per anguſtiam prope naſi finem, ab excreſcentia hac obturatam,

Barbette hoſce proponit pulveres,

℞. Cort. granatorum, flor. balauſtiæ an ʒj.
Cademiæ foſſilis ʒij. *antimonii crudi, croci martis an.* ʒß.
Maſtichis, Myrræ, lythargiri, lapidis magnetis an. ʒj *M.* F. *Pulvis ſubtilis,*

℞ Aluminis Uſti, balauſtiæ, boli armeni an. ʒij. *M.* F. *Pulvis ſubtilis.*

℞. Vitrioli ℥ß. *gallarum, aluminis, cort. Granatorum an.* ʒij.
Myrrhæ Rubræ, ariſtolochiæ uſtæ an. ʒj.
M. F. *Pulvis ſubtilis.*

Idem teſtatur, ſe polypos radicitus extirpatos vidiſſe *aquà cui incoctus. mercurius ſublimatus.*

Haud ſecus Joannes de vigo *Cheirurg. lib.* 2. *cap.* 5. laudat *linteum diſcerptum cum mercurio ſublimato aquæ* ſequenti modo *incoctum, ac iterum exſiccatum*; quod dein *aqua plantaginis* rurſus madefactum polypo admoveatur, & bis quotidie renovetur.

℞. Filorum diſcerptorum panni linei veteris ℥ij.
Medullæ panis albi ℥iij. *mercurii ſublimati* ℥ß.
Aquæ roſarum, plantaginis an. ℔j.
Coq. in vaſe ſtanneo ad conſumptionem dimidii, dein fortiter linteum carptum exprimatur, & in furno ſiccetur.

Platerus *obſerv. med. libr.* 3. acriora adhuc proponit remedia.

Atque bis, terve de die cum penicillo polypo admovet *oleum vitrioli*, vel hunc liquorem,

℞. Olei vitrioli ℈j. *aluminis uſti* ʒj.
Aqua plantaginis ℥j. *Miſceantur.*

Vel

℞. *Mercurii ſublimati* ʒj.
Coq. in aquæ fabrorum ℥iij. *ad conſumptionem medietatis*, *add. olei vitrioli* ℈ß. *aluminis uſti* ʒj. *miſceantur.*

Dein unguentum hoc cum petia naribus intrudit, & Polypo admovet,

℞. *Unguenti ægyptiati* ℥ß.
pulv. gallarum, *cort. granatorum an.* ʒß.
Olei vitrioli ℈j. *miſceantur.*

Sed rarum valdè eſt, medicamentis polypum tollere. Et vere docet Julius Cæſar Arantius *lib. de tumor. pr. nat. cap.* 21. admota medicamenta pro curando Polypo, plus moleſtiæ quam utilitatis adferre. Ad hæc cauſtica, & eſcharotica, fungoſam hanc carnem profundius erodendo, diatheſin cancroſam facilè accerſunt. Idem eſto judicium de *cauterio actuali*: nihilominus tamen obſtructionem utriuſque naris à Polypo Spurio, ejus ope feliciter ſe ſanaſſe, refert Petrus de Marchetis *obſerv. cheirurg.* 27.

VII. Si ergo mitiora adſtringentia, & exſiccantia pro polypo curando nihil adferant emolumenti ad Cheirurgiam ſeu manualem operationem deveniendum, quæ genuina & certiſſima eſt polypum curandi ratio. Atque in hac polypi per cheirurgiam cura monet C. Celſus *lib.* 7. *cap.* 10. oportere ſurſum per nares immitere ferramentum acutum, in modum ſpathæ factum, & ipſum Polypum ab oſſe liberare, adhibitâ diligentiâ, ne ſubjecta cartilago lædatur, quia difficilis ſuccedit curatio. Ubi Polypus abſciſſus eſt, unco ferreo extrahendus; tum implicitum linamentum, ad ſupprimendum ſanguinem, imponendum: hinc purgandum; & denique pinna impoſitâ medicamento cicatricem inducente obductâ, ſanandum.

Paulus Ægineta vult, ut, Ægro collocato in ſedili adverſus ſolis radios, Cheirurgus ſiniſtrâ ma-

nu narem aperiat, & dilatet; dextrâ verò ſpatulâ ad id factâ, in myrtacei folii modum acutâ, orbicularim polypum præcidat; illic acie ferramenti impoſitâ, ubi naribus coaluit poſtea inſtrumento in oppoſitum converſo, ipſius manubriolo ſuccifam carunculam foras eximat: idque toties efficiat ſecando, & eximendo, quouſque totus polypus fuerit exemptus. Indicat vero totum eſſe exemptum polypum, ſi reſpiratio per nares libera, & ſine obſtaculo recurrat, ſiquè vox ſeu loquela concinna ſequatur.

Aquapendens novum proponit inſtrumentum, quo utitur pro extrahendo polypo; id quod apprehendit, ſimulque præcidit,& foras trahit. Sed ineptum huic operationi cenſemus hoc inſtrumentum; quippe quod radicitus polypum non evellit, ſed radicem propè fungoſam hanc carnem exſcindit; quæ idcircò velocius poſtmodum ſolet repullulare.

Verum ſumendum potius ferramentum, vulgò *roſtrum corvinum* dictum, nec quicquam ſecandum; ſed ejus ope polypus firmiter apprehendendus, atque hinc inde vertendus, ut illius radix frangatur, & integra evellatur caro fungoſa.

Quod ſi poſt polypi extractionem, fluxio ſanguinis ſupervenerit, illi medendum eſt, ut cæteris ſanguinis ex naſo fluxionibus: medicamentis viz. Adſtringentibus naribus impoſitis.

Exemplum polypi admirandi, utramque narem cum ſpiritu difficili, & continuò ſuffocationis metu obturantis atquè in faucibus deindè extracti, videri poteſt apud ampliſſimum tulpium *obſerv. medicar. lib.* 1. *cap.* 26. Inſuper de Polypo,ejuſdemque curationis modo, conſulatur Jobus MeeKeranus *Obſerv. Cheirurg. cap.* 10. 11. 13.

CAPUT XXV.

De Epulide & Parulide.

I. QUemadmodum laxa, fungoſaque intra nares excreſcens caro *Polypus*, ita *hyperſarcoſis* ſeu *carnea gingivarum circum dentes excreſcentia* EPULIS dicitur. Hæc vehementer aliquandò increſcit, atquè augetur, ut adeo & loquendi, & manducandi adimat facultatem viſcidam, tenacem, ac fœtidam effundit ſalivam, & non raro in cancrum quaſi degenerat. Epulis.

II. Solet verò affectus hic ex *ſcorbuto* ſemper oriri. Enimverò ſanguis labe ſcorbuticâ infectus, recrementa ſua acri-ſalina tum per arteriolas, tum per vaſcula ſalivalia, in gingivas quoquè deponit; quæ laxam, fungoſamque illarum carnem erodunt; hinc & corrumpunt ſæpè, ut dentes ſtabilire nequeat; aliquandò vero eroſam gingivarum carnem ultrà excreſcere faciunt, adeoque *epulidem* cauſant: quæ idcirco in norvegia, aliiſque ſeptentrionalibus regionibus, ubi ſcorbutus Endemius eſt morbus, admodum frequenter contingit. Unde oriatur.

III. Refert Paræus *cheirurg. lib.* 7. *cap.* 4. ſæpius ſe obſervaſſe, carnoſam hujuſmodi excreſcentiam in cartilagineam, & oſſeam vetuſtate induruiſſe: quapropter quam celerrimè fieri poterit, *curationem hujus* aggrediendam eſſe ſuadet. Igitur exilis quum ſit epulis, tentanda ejus per medicamenta curatio, atque univerſalibus, ut in ſcorbuti cura fieri ſolet, haud neglectis, topica adhibenda ſunt exſiccantia & aſtringentia; viz. *Aluminoſa*, aliaque *antiſcorbutica* v. gr. Curandi Ratio.

℞. *Aq. Plantaginis, ſalviæ, antiſcorbuticæ, Vini albi gallici an.* ℥iß.

Aluminis crudi pulver. ℥ij.
Aquæ cinamomi ℥iij.
Miſceantur pro oris collutione.

Sed medicamentis ſi tolli nequeat hic gingivarum tumor, quam citiſſimè filiô, vel cultrô abſcindatur, ne præter modum induretur, vel in cancrum abeat. Ubi verò abſciſſa eſt epulis, ægrotans frequenter os colluat, atquè gingivas fricet præſcriptâ nunc oris collutione, vel ſimili.

Parulis. IV. Naſcitur quoque in palato tumor ex viſcoſa & acri materie, quæ os inter & membranam hærens, illud non raró putrefacit, atque corrumpit, hinc ulcus grave excitat. Tumor hic PARULIS dici conſuevit, atque contingit ex *ſaliva Præter modum acri & ſalſa, ſimulque glutinoſa*; quæ per exiles palati ductus prodiens, & ob ſuam ipſius viſciditatem membranæ poros tranſcolari nequiens, adeoquè inter os & membranam ſubſiſtens, tumorem hunc producit. Qui ut *curetur*, diſciſſa *pinguis ſcarica* apponatur; hinc quamprimum, non expectatâ ſuppuratione, ſectione latâ & profunda, ad os palati uſquè incidatur, & acris, viſcidus, nec non ſubcruentus humor exactè exprimatur: ſecus enim ſubjectum os facillimè corrumpitur, oriturque fiſtuloſum, ægreque ſanabile ulcus. Facta vero ſectione, evacuatoque concluſo humore, abſque medicamentorum ope, ſola *ſaliva* aperturam ſanat.

CAPUT XXVI.

De Ranula.

Ranula quid ſit. I. NOnnunquam ſub lingua, prope ejus vinculum ſeu ligamentum tumor oritur, Græcis *βάτραχος*. Latinis *ranula* dictus, quod hoc ſublinguali tumore correpti coaxando magis, quam lo-

quendo mentis ſenſum ennunciare videantur. Eſt autem RANULA *tumor mollis, laxus, muci ple-nus, ſub lingua prope ejus frenulum ſubſiſtens, atquè loquela libertatem adimens.* Enimverò tumore hoc aperto mucus prodit, ovi albumini colore & con-ſiſtentiâ non multum abſimilis. Et ſcribit aquapen-dens, ſe aliquando hujuſmodi tumorem vidiſſe adeo ingentem, ut omnes fermè oris partes labe-factarit. Equidem errat ille, quando meliceridis ſpeciem hunc tumorem eſſe putat; quum non ea-dem in hoc, atquè in meliceride contineatur ma-teries.

II. Circa *cauſam verò hujus tumoris* veteres om-nes, cum Medici tum Cheirurgi, quibus latuit ve-ra organorum ſalivialium ſtructura, perperam ratio-cinantur, ſanguinem accuſantes craſſum & terreſ-trem; ſeu, ut loquuntur, 'humorem tartareum in venis ſub lingua coacervatum; aut piruitam, len-tamquè humorem è cerebro eò ſtillantem', parti-busſquè hiſce infixum. Sed, repertis ac palam oſ-tenſis organis ſalivæ generationi & excretioni dica-tis, potius dicamus, *oriri ranulam à ſaliva nimis uberi ſimulque viſcidiore*, quæ per inferiores ductus ſalivales erumpens, atque ob ſuam ipſius viſcidi-tatem extrema ipſorum orificia liberè permeare ne-queiens, hinc ſub lingua propè ejus ligamentum ſub-ſiſtens, hunc ibidem tumorem, ingenti cum dolo-re, excitat. Unde oriatur.

III. Sed ut tollatur ſublingualis hic tumor, multi laudant pulverem, quo identidem ranula fri-cetur. ex gr. Medendi methodus.

℞. Pyrethri, Zinziberis an. ʒj.
Salis communis, gemmei an. ℈ij.
Rad. Iridis, hermodactyli an. ʒß.
Origani, calamentha, maſtichis an. ℈j.
M. F. *Pulvis.*

Ex *iiſdem in aqua & vino decoctis* oris collutio fieri poteſt.

Avicenna extollit *origanum*, *cortices granatorum*, & *ſal*, quibus mixtis & pulveriſatis ranula fricetur. Veruntamen hiſce, aliiſque medicamentis, quæ paſſim apud auctores deſcribuntur, raro admodum curatur ranula, vixque ea ſanatur, niſi Cheirurgiâ.

Paræus *Cheirurg. lib.* 7. *cap.* 5. Vigierius *cheirurg. libr.* 1. *cap.* 36. & alii, tumorem hunc ſublingualem aperiendum cenſent *actuali cauterio*; hinc materiem intus contentam educendam, ne malum revertatur.

Alii *Acum per tumorem tranſmittunt*, *atquè vulnus deinceps cum Scalpello dilatant*, ut concluſus humor effluat; quo effuſo, cum aqua Mulſa gargariſare jubent, quam & per ſiphunculum in apertum tumorem immittunt, ac ulcus tandem legitimè claudunt. Sed quoniam contentus in hoc tumore humor nimis viſcidus eſt, & tenax, quam ut per exiguam hanc aperturam poſſit evacuari; ideo cum Fernelio, multiſque aliis, *legitimam hujus tumoris curationem* eſſe puto, ut *ranula ſcalpello utrinque aperiatur*, & quidem ſectione latâ & profundâ, quæ citrà periculum fieri poteſt: ubi verò humor effluxerit, & ultrà expreſſus ſit, ſæpius os colluatur *hordei decocto cum melle roſaceo*, *tantillo addito ſalis prunellæ*, donec nihil amplius humoris in loco affecto reliquum ſit.

Nigra auten, vel fuſca, & dura ranula, quæ cancroſa eſt, attingi non debet.

CAPUT XXVII.

De Aneuriſmate.

I. ANEURISMA (quod Barbaris depravatâ voce *Emboriſma*,& *mater Sanguinis* dicitur) eſt *arteria dilatatio*: eu potius, *tumor tactu mollis*, *pulſans*, *digitis cedens ab arteria tunica interioris quidem apertione*,*exterioris verò dilatatione ortum habens*. Vel dicatur, *tumor præter naturam*, *pulſans*, *indolens*, *digitis facilè cedens*, *at iterum illicò ſeſe extendens*, *ortus ab interna arteria tunica dehiſcente*, *cæteris dilatatis*. Enimverò arteriæ tubus quum quatuor diſtinctis conſletur tunicis, uti nunc palam eſt; viz. *intimâ nerveâ*, *ſecundâ muſculari*, *tertiâ glandulosâ*, & *extimâ vaſculosâ*, ſi contingat internam hanc tunicam nerveam rumpi, ſanguis in tunicam muſcularem, & ei proximas illabitur, quæ propter teneritudinem mox extenduntur, hinc fit tumor ille pulſans, qui *aneuriſma* vocatur. Aneuriſma quid ſit,& quomodo fiat.

II. Hæc verò interioris arteriæ tunicæ apertio, & exteriorum dilatatio, quæ *proxima* eſt *aneuriſmatis cauſa*, originem ſuam debet ſanguinis impetui vehementi; externæ etiam cuilibet vehementiæ arteriam nimium diſtendenti, nonnunquam & Cheirurgi imperitiei, arteriam pro vena, vel ſimul cum vena ſecantis; nec non vulneri arteriæ quovis modo inflicto, tunc enim exterioribus tunicis, utpote mollibus, iterum coaleſcentibus: atqui internâ tunicâ duriore propter pulſationem continuam manente, apertâ, per aperturam ſanguis erumpit, qui exteriores ſimul cum ſuperſtrata cute extendens, pulſatilem hujuſmodi tumorem excitat.

III. Attamen contra hanc ſententiam plures ſeſe opponunt, contendentes aneuriſma non fieri ex arteriæ interna tunica dehiſcente, & exterioribus Objectio.

dilatis ; ſed ex integro arteriæ canali diſrupto, hinc cruore muſculos inter, aliaſve partes effuſo, qui ex viſcidioribus ſui particulis ſibi ipſi pelliculam generat, in qua continetur. Audi quæſo, Cl. van Horne, qui *Microtechne ſect.* 2. *Part.* 1. §. 35. hæc habet : „ Nunquam ſanè potui concipere, quomo„ do ruptâ internâ & craſſâ arteriæ tunicâ, integrâ „ remanente externâ tenuiſſimâ & aranearum telis „ ſimili, aneuriſma poſſet generari, cum hujuſmo„ di tunicarum diſtinctio omninò ſit à rei veritate „ aliena. Sed duplicem agnoſco generationis mo„ dum unum à cauſa externa, alterum ab interna : „ externa eſt vulnus arteriæ ab imprudente Chirur„ go factum ; conſolidatur enim ſuperficietenus ar„ teria, ſed non tam firmiter, quin ſanguis impe„ tuosè irruens in imbecillem tunicæ partem eam „ in tumorem non attollat : interna cauſa eſt aper„ tura ſeu anaſtomoſis arteriolæ, è qua ſanguis „ egrediens in ſpatium ſeu interſtitium muſculorum, „ denſatur in thrombum, qui ſenſim adauctus, „ magiſque per moram excoctus, in carniformem „ maſſam tranſit muſculis haud abſimilem, quæ & „ reperitur concava, & in ſui centro copiam nigri „ concretique ſanguinis continet. Haud ſecus Pla„ terus *prax. med. tom.* 3. *cap.* 3. & Dodonæus *rarar. obſerv. med. cap.* 57. mediæ cuidam inſtituerunt viæ, ut non ſemper ex ſola arteriæ dilatatione, ſed frequentius à manifeſta aliqua ejuſdem apertione Aneuriſma generari arbitrati ſint. „ Tunc „ enim, *ait* Platerus, ſanguis tenuis & ſpirituoſus „ ex arteria erumpens, cutem in tumorem attollit, „ illicque ſinum ſibi format, in quem arteriæ eo „ ferè modo, quo arteriæ in ſinus craſſæ membranæ „ cerebri naturaliter ſeſe exonerare ſolent, præter„ naturaliter ſanguinem cum ſpiritu in diaſtole ef„ fundendo, & in ſyſtole in ſe rurſùm rapiendo, pulſationem

„ pulſationem in aneuriſmate efficit. Sed non conſiderant hi viri, quod ſanguis in aneuriſmate contentus non corrumpatur, nec unquam apoſtemata facia, cum alioquin ſanguis copioſus extra vaſa in partes effuſus ſemper corrumpatur, ac inflammationem & apoſtemata generet, ſecundum Hippocratem *Aphor.* 20. *ſect.* 6. Si in ventrem ſanguis effuſus fuerit præter naturam, nec ſeſe eſt ſupurari. „ Præterea ſanguis extravaſatus ſibi membranas inve„ſtientes generale nequit, at quamprimum putreſcit. Objectionis Solutio.

IV. Igitur cenſemus, aneuriſma non oriri ex arteria omnimodè diſrupta, verum dilatata ſolummodo: dehiſcente nimirum tunicâ vaſis illius interna, ſanguis pulſione in tunicam muſcularem, aliaſque proximas impingens, eas magis magiſque dilatat, in iiſque quaſi in ſacco coacervatus tumorem producit, in quo manifeſta imò ſæpè admodum moleſta pulſatio, nec non ſyſtoles ac dyaſtoles reciprocatio ſentitur: qui tumor ſi diſrumpatur, vel ab imprudente Cheirurgo aperiatur, Ægrotans ob immenſam hæmorrhagiam, quæ cohiberi nequit, citiſſimè perit. Plura videri poſſunt apud Sennertum *prax. lib.* 5. *part.* 1. *cap.* 43. & Fabritium Hildanum. *cent.* 5. *obſerv.* 44.

V. Cognoſcitur vero, & ab aliis tumorum generibus diſtinguitur aneuriſma, quod tumor hic cuti ſit concolor, ſenſim increſcat, atque continuo pulſet, inſuper mollis eſt, & laxus, digitorumque preſſioni plerumque cedit, ſanguine in arteriam recurrente, unde mox rurſum effluit. Notant tamen Paræus, Barbette, & alii in aneuriſmate interdum, ſi magnum ſit, nec pulſum percipi, nec ſanguinem compreſſum ad interiora redire; atqui ſtrepitum, quaſi bullientis aquæ, hîc obſervari. Diagnoſis

VI. Cæterum difficulter admodum curatur aneuriſma. Equidem quod minus eſt, & recens cura- Prognoſis.

tionem aliquando admittit. Antiquum vero, & majus vix unquam curatur, niſi unà cum membro, in quo occurrit tollatur.

Aneuriſmatis curatio.

VII. Quoad *curandi rationem*: in principio dum aneuriſma excitari animadvertimus (ſubitò namque non oritur, ſed dehiſcente internâ arteriæ tunicâ, ſenſim illa exteriorum tunicarum dilatatio fit) mox adſtringentia & repellentia imponenda, ut impetus ſanguinis compeſcatur, & arteriæ apertura conſtringatur. Eum in finem commodè imponatur *Emplaſtrum aliquod adſtringens*, ac dein firmiter ſuperligetur *Lamina plumbea*, ſi forſan rupta & dilatata arteria rurſus coaleſcere & conſtringi poſſit.

VIII. Veruntamen hoc modo ſi non ſanetur pulſatilis hic tumor neque incrementum ejus prohiberi queat, quin è contrario increſcat, à multis duplex Cheirurgia commendatur. Una fit duarum acuum operâ quarum altera arteriam rectâ in longum pungit circà tumorem; altera vero obliquè intranſverſum eam ſecat, quas in crucis formam poſitas, & ſibi propinquas filo circumdare oportet, ſuturæ umbilici adinſtar, eaſque firmiter vincire & tamdiu ibi detinere, donec arteria penitus coaluerit. Altera operatio cheirurgica fit, quum arteriam detegendo, tum ſupra, tum infra tumorem, illam prudenter à vena & nervo ſeparant; deinde filo ſubtus tranſmiſſo, eamdem tum ſuprà, tum infrà ligant & ſecant, ut in varice; denique vulnus, ut artis eſt, curant. Videatur Paulus Ægineta *libr. 6. cap. 37.* Sed quis non videt, hanc aneuriſmatis, per manualem operationem, curam non ſolum crudelem valdè, ſed & eſſe non ſine maximo periculo, neque ægrum ſanare. Etſi namque ligetur arteria; poſtquam tamen fila ſolvuntur, metus eſt, ne vel immodica hæmorrhagia, vel novum aneuriſma fiat. Quapropter tutius eſt, tumorem hunc vinculis ſaltem, & emplaſtro, nec non laminâ plumbeâ conſ-

tringere & comprimere ; ut amplius augeri nequeat. Atque hoc modo aneuriſma non rarò ſanatur, uti videre eſt apud ampliſſimum Tulpium. *Obſerv. Medic. libr. 4. cap. 16.* & Hildanum. *cent. 3. obſervat. 44.* Equidem ſi indies ità augeatur hicce tumor, ut rupturam minetur, adeoque ægrotantis vita periclitetur, ultimum remedium foret, integrum membrum, cui inhæret aneuriſma, tollere: etenim partem aliquam perire præſtat, quam totum hominem.

CAPUT XXVIII.

De Varicibus.

QUemadmodum *Aneuriſma* Arteriæ, ſic VARIX *Venæ præter naturam dilatatio eſt* : in qua tamen non ſimpliciter dilatantur Venæ, ſed & quodammodo intorquentur, ſubindèque ceu nodos quoſdam contrahunt, & efformant nigricantes. Varix quid ſit.

II. Accidunt autem varices in variis corporis partibus : frequentiſſimè in cruribus ; aliquando in temporibus nonnunquam in ima abdominis parte ſub umbilico ; quandoque in ſcroto ſuprà teſticulos, qui tumor in ſpecie κιρσοκήλη nominatur. Etiam in internis corporis partibus hujuſmodi venarum tumores oriri poſſunt, atque in pulmonis venis quondam varices notavit Hippocrates. Nec mirum; venæ quippe ubique valvulis ſcatent, ad quas craſſus & terreſtris ſanguis ſubſiſtens, ac continuò incrementum capiens, venarum tunicas (utpote teneriores) facilè diſtendere poteſt.

III. Equidem non ſemper varices fiunt, quod craſſior ſanguis circà valvulas ſtagnans, venas ità extumeſcere faciat. Sed & varices nonnunquam oriuntur, haud ſecus ac aneuriſmata, cum intima venarum tunica diſrupta ſit, exterioribus integris, at Quomodo contingant varices.

ſolummodò dilatatis : Venæ namque ac arteriæ quatuor donantur tunicis, tenuioribus licet, uti per ἐγχείρησιν anatomicam palam nunc oſtenſum eſt.

IV. Enimvero haud infrequenter contingit, ut craſſus ac terreſtris ſanguis, qui præ craſſitie venas commodè pertranſire nequit, circà valvulas ſubſiſtens, intimam venarum tunicam ibidem dehiſcere faciat, unde magnam in latitudinem rei quæ diſtinduntur : atque hinc fit, quod malum hoc melancholicis & hypochondriacis familiare ſit, præſertim in cruribus, ubi ingentes nonnunquam obſervantur varices Meminit Lowerus *tract. de co de cap.* 2. Varicis in crure, magni farciminis adinſtar, circiter duas ſanguinis libras continentis. Hildanus quoquè *cent* 4. *obſerv.* 85. ſcribit de Varice Monſtroſo, longitudine ſpithamam, latitudine aut craſſitie brachium æquante, ab ipſo curato.

Diagnoſis & prognoſis.

V. Porrò facilè cognoſcuntur Varices, cum in membrorum, præſertim crurum, ſuperficie turgentes, venæ conſpicientur, atque pars affecta aut livida, aut nigra appareat, & preſſus tumor retrocedat, ſed mox iterum revertatur.

Solent quoque Varices plus moleſtiæ afferre, quam periculi.

Varicum curatio.

VI. Equidem ut curentur Varices, cautè hîc procedendum : ſanguis mittendus, corpus aliquoties purgandum, ac talis porrò inſtituatur cura, qualis inſtitui ſolet in affectione hipochondriaca. Deinde adſtringentibus, exſiccantibus & digerentibus topicis medicamentis, faſciiſque & ligaturis, quæ ſanguinem ſuperiora verſus protrudunt, utendum. Atquè à compreſſione, aliavè externa cauſa ſi intumeſcat vena, adſtringens aliquod emplaſtrum inponendum, & ad partem affectam firmiter ligandum, haud ſecus ac in aneuriſmatis cura fieri ſolet.

Digitized by Google

VII. C. Celſus *lib. 7. cap.* 31. duos proponit curandi modos, quorum alter fiebat ferramentis candentibus alter exciſione peragebatur, ſub ferramento candente aduſtus contabeſcit varix ex celſo, & uſtio fit in varice recto, aut ſimplici tranſverſo, & exiguo. Cutis ſuperinciditur, tum patefacta vena tenui & retuſo ferramento candente modicè premitur, vitaturquè ne plagæ ipſius oræ adurantur, quas reducere hamulis facile eſt; id interpoſitis ferè quaternis digitis per totum varicem fit, & tunc medicamentum ſuperimponitur, quo aduſta ſanantur. Altera cheirurgia, quæ exciſione varices curat, cutem ſupra varicoſam venam incidit, dein hamulo oras cutis excipit, & ſcalpello venam undiquè ſeparat, cavetquè ne ſcalpello vena lædatur, quæ num hamulo attollitur, & primum in uno, mox in altero extremo præciditur, evellitur, & foras trahitur. Similem ferè varicum per exciſionem curandi modum proponit Paulus Ægineta *lib. 6. cap.* 28. Sed hæ antiquorum ad varices curandos Cheirurgiæ adeò difficiles & crudeles ſunt, ut unum tantum Cajum Marium, qui ſepties Romæ Conſul fuit, ſtantem ſibi extrahi paſſum fuiſſe Plinius, auctor eſt.

VIII. Hinc aquapendens *in operat. Cheirurg. de varicum Cheirurgia* mitiorem proponit manualem operationem; viz. cutem ſectione latâ aperir, dein varicoſam venam à circumjacentibus ſolvit partibus, ac ſupra & infra filo duplicato varicem firmiſſimè ligat, eundemquè aperit, & ſanguinem effluere permittit. Sed de hac aquapendentis Cheirurgia ſcribit Scultetus *in armament. cheirurg. tab.* 43. ſe hunc operandi modum ſemel tentaſſe; ſed errore patientis, motus ſcilicet nimio (qui nullus eſſe debuiſſet) ſequutam fuiſſe inflammationem, quæ ægrum vehementer afflixit, & prohibuit, ut

voto non potuerit reſpondere exitus. Atque hoc famæ naufragium ſemel paſſus Scultetus, varicibus in extremis affectos, deinceps ſolis topicis, ſubtibialibus ex pelle canina confectis, tractavit.

IX. Atqui multi & variè complicati varices ſi in cruribus exiſtans, ac faſciis, ligaturis, ſimilibuſque externis curari nequeant, ſcalpello ſunt aperiendi; deindè compreſſione ſurſum deorſumque factâ contentus ſanguis exprimendus atque vacuandus, hinc aliquot dierum imperatâ quiete, & convenientibus appoſitis medicamentis vulnuſcula curentur.

CAPUT. XXIX.

De Panaritio ſeu paronychia.

II INter tumores haud immeritò à Cheirurgis refertur *reduvia* ſeu *paronychia*, quippe quæ in vicinia ſeu lateribus unguium in digitis generari conſuevit: Latinis *panaritium* nuncupatur, Noſtratibus (*de Vijt*, germanis *der Wurm oder das Ungenade.*) Vulgus enim in ea eſt ſententia, vermem in illo tumore latere, qui rodendo tantos excitat dolores, eumque nominatum exaſperari, ideoque nominandum non eſſe.

Panaritium qualis ſit Affectus.

II. Eſt autem PANARITIUM ſeu PARONYCHIA *Tumor in digiti extremo, admodum dolens, ex acido-acri atque ferino humore, tendines, nervulos, perioſteum imo os ipſum rodente, ortus.* Eſtquè duplex hic affectus: alter enim ad unguis radicem naſcitur, ac plerumque in ſuperficie duntaxat, cum nonnullo dolore. Alter verò profundior eſt, ad ipſum uſquè perioſteum. cum acerbiſſimo & acutiſſimo doloris ſenſu; iſque ſymptomata graviſſima, febrem puta, ſyncopen, convulſionem

ulcus malignum, cariem, interdum & totius partis corruptionem infert.

III. Igitur ortum habet hic tumor ab humore acido-acri, & acri-ſalino, ſimulque volatili, aquæ ſtygiæ aut abſimili, præterquam quod hic multo volatilior ſit; qui cum ſanguine per arteriolas ad digiti extremum, & quidem ipſum in perioſteum delatus, immanem roſionem, hinc acerbiſſimum dolorem, ſimulque ex continuo affluente ſanguine inflammatione excitat. Unde oriatur.

IV. Signa vero quibus dignoſcitur hic affectus, ſunt tumor, rubor, dolor circa unguem intolerabilis, qui continuo ægrum affligit, atquè non raro ob conſenſum partium nervoſarum per totum brachium extenditur, & comitem habet febrem continuam, ac lypothimiam, &c. Cæterum quo peccans humor magis vel minus acris, ita malum hoc mitius vel deterius eſt. Quandoquè os, digitus, tota manus corrumpitur, imo aliquando ex dolore mortuus fuit ægrotans. Diagnoſis & prognoſis.

V. Sed quemadmodum de cauſa hujus affectus ſuperſtitioſas opiniones (viz. Vermen in hoc tumore latere; qui rodendo tantos excitat dolores, &c.) Vulgus habet, ità & de curatione: putat nimirum, ſi quis tempore verno ſpermate ranarum manus madefecerit, ac ſponte ſiccari ſiverit: & poſtmodum digitum hac inflammatione laborantem comprehendat, inflammationem ſedari. Alii talpam vivam ſingulis annis manu comprehendunt, & pronunciatis conceptis quibuſdam verbis talpam comprimendo occidunt, atque hinc per totum annum vermes iſtiuſmodi ſe occidere poſſe jactitant. Verum ut nugas haſce omittamus, genuinam panaritii conſideremus curationem. Medendi methodus.

VI. In qua, generalibus, venæſectione ſcilicet, & univerſali purgatione haud neglectis, affectus

digitus aliquamdiu foveri poteſt hoc vel ſimili decocto.

℞. *Florum camomillæ, meliloti, ſambuci an.* Mj.
Seminis lini, fænigræci an. ℥ß.
Coquantur S. A. in lacte vaccino.

Vel applicetur cataplaſma,

℞. *Fol. Hyoſciami.*
Flor. Anethi, ſambuci an. Mj.
Sem. lini, papaveris an. ʒiij.
Farinæ althææ ℥iß.
Coq. in lacte vacinno, & fiat ex his S. *A. cataplaſma.*

℞ *Farinæ hordei, lini an.* ʒvj.
Butyri recentis, mucilag. pſyllii an. ℥j.
Vitellum unius ovi, pulv. croci ℈j.
Miſceantur S. A.

Nonnulli laudat ea quæ ſequuntur.

℞ *Farinæ avenaceæ*, vulgo (*haver.gert*,)
Coq. S. *A. in aceto vini in formam cataplaſmatis, quod calide applicetur, & identidem renovetur.*

℞. *Herb. ſenecionis, ſedi majoris an. part. aq.*
Ex his contuſis fiat cataplaſma.

Scribit aquapendens, quaſdam mulieres hunc affectum in initio (viz. cum digitus incipit dolore, *hoc eſt*, in primo doloris impetu, neque adhuc in digito ullus tumor ruborve apparet) ſtatim curare, digiti extremum in ebullientem aquam aliquoties immittendo ita tamen ut vix digitus aquam attingat; eſt enim remedium quod materiam exiguam fluxam ſtatim diſſipando evacuat. Probat quoque hanc immiſſionem in aquam ferventem ſeverinus *in pyrotechnia.*

Alii volunt, ut aliquandiu in ovo putrido teneatur digitus; idque ſæpius hunc affectum curaſſe affirmant.

Riverius peculiari medio hunc affectum curat, de quo *cent. 4. obſerv. 6*, hæc habet: „ Virgo quædam paronychiam patiebatur in indice manus ſiniſtræ, quæ ipſam vehementer afflixerat per quatuor dies; juſſi ut digitum immitteret in aurem „ felis, & intra duas horas doloris expers fuit: ſentiebat per intervalla attractionem digiti in auris „ cavitatem, ac ſubinde dolor totum brachium invadebat, uſque ad humerum: eo denique tempore felis vociferatur, ut credibile ſit, eum dolore affici à veneno attracto: tota manus intumit, „ ac poſtea detumit, excepto digito, qui tumefactus remanſit, ſed doloris expers, ſublato dolore digitus extractus eſt, & ſuppuratus apparuit, „ ac deinceps ſolo emplaſtro diapalmâ curatus.

VII. Saltem in principio curationis dolorem lenientia, & acrimoniam humorem mitigantia, ſuppurationemquè adjuvantia digito affecto admoveantur. Itaque ægrotans aliquandiu digitum detineat in hujuſmodi ſpiritu fervefacto:

℞. *Spiritus vini* ℥iij.
Theriacæ, *camphoræ an.* ʒj.
Opii ℈ß.
Miſceantur.

Deindè imponatur cataplaſma;

℞. *Herb. rutæ*, *ſalviæ an.* Mß.
Flor. camomillæ, *ſambuci*, *meliloti an.* Mj.
Sem. cumini ℥j.
Coctis in aqua & vino ad mollitiem, *& in mortario contuſis adde.*
Farinæ lini, *hordei an.* ℥j.
Pulv. ſabinæ ʒiij. *croci* ʒß.
Butyri recentis ℥iß.
& M. F. S. A. cataplaſma.

Sed quandoquidem hujuſmodi tumor valde contumax & ſuppuratu difficilis eſt, & is maximè qui

os attingit, ſi adhibitis remediis ſuppuratio tardè promoveatur, ille profectò, etiam ante perfectam maturitatem aperiendus erit. Id quod tutum ac unicum remedium eſt, & ad ſedandum dolorem, & ad ſupradicta ſymptomata impedienda commodiſſimum. At enim tumor hic alia ratione ſecandus eſt, quam cæteri abſceſſus propterea quod non ſemper facilè eſt de loco, ubi pus reſideat, judicare; quippe quod quantitate exiguum, profundum adeo, & oſſi proximum. Igitur ſectio facienda eſt in medio digiti in interiore parte, non longe à digiti extremo, ad os uſque; deinde ulcus curandum.

Quod ſi negligentiâ ægrotantis aut Cheirurgi ſideratus digitis fuerit, extirpetur, niſi totum negotium naturæ committere placeat, quæ ſæpius oſſiculum corruptum ſeparat, ejicitque.

Sin caruncula luxurians, ſeu carnea excreſcentia in orificio excreverit; ea vel ferro, vel medicamentis exſiccantibus aut exedentibus tollenda.

Quum vero tardius accerſitus Cheirurgus magnam humorem collectionem reperiat, diſſipantia & ſuppurantia applicentur. Hinc rupto vel aliter aperto tumore, ſumma habeatur cura, ne tendines corrumpantur, atqui corrupti qui ſunt, ſeparentur ſive medicamentis, ſive inſtrumento ſecante.

VIII. Fabritius Hildanus, uti refert *cent.* 1. *obſerv.* 97. Inflammationem aut notabilem tumefactionem, & ſuppurationem non expectat; ſed in muliere, quæ dolore acerbiſſimo in extremitate digiti, cum febre, lypothymia, nauſea, aliiſque ſymptomatibus laboravit, curationem ſic inſtituit. Primò digitum *Lacte vaccino, cui flores camomillæ, meliloti, ſemen fœnigraci & cydoniorum incoxerat*, aliquandiù fomentavit. Deinde cutis ſuperficiem paulatim diſſecuit. Cute abraſâ *Maculæ quadam rubicundæ* apparuere, quibus acie cultelli inciſis, gut-

tulam unam aut alteram *aqua rufa* ſub cute invenit. Illâ evacuatâ linteum madefactum *ſpiritu vini, in quo diſſoluta theriaca* applicuit: quibus mox ſedatus eſt dolor; atque unico hoc remedio ſanatus fuit digitus altero die.

In alia quoque matrona, quæ per triduum ob vehementem ex paronychia dolorem dormire nequiverat, abraſâ cute maculam in apice digiti ſub cute invenit, in qua vix una guttula ichoris contenta fuit. Maculâ inciſâ, applicatoque digito goſſipio *ſpiritu vini cum theriaca* imbuto, manui vero & carpo *lintheo reduplicato ac poſcâ madefacto*, ſtatim ceſſavit dolor; ità ut poſtero die omninò ſanus fuerit digitus. Equidem addit Hildanus, ſtatim ab initio inciſionem hanc fieri debere, alias ex concurſu humorum inflammationem & tumorem excitari, atque ſubjectos tendines, imò etiam oſſa erodi.

CAPUT XXX.

De hernia in genere, atque in ſpecie de inteſtinali & omentali.

I. AD tumores haud ineptè referrimus quoque *disjunctam partium mollium contiguitatem*: ea autem obſervatur in Hernia, Ani Procidentia, & uteri prolapſu. Dicitur HERNIA RAMEX RUPTURA, Græcis κηλη, Noſtratibus (*een Breuch of Scheurſel*;) quod nomen & inteſtinorum, & omenti procidentiæ tribuitur. Hernia quid ſit, & quæ ſint ejus differentiæ.

II. Atqui variæ ſunt *herniarum differentiæ*; quæ pendent vel à loco in quo fit tumor, vel à materia quæ tumorem facit. *Ratione loci* triplex datur Hernia, viz. ὀσχεοκήλη *Hernia Scroti*, βουβωνοκήλη *Hernia Inguinis*, ἐξόμφαλος *Hernia umbilici*. *Ratione materiæ quæ tumorem facit* plures dantur differentiæ;

ſcilicet εντεροκήλη quando inteſtina prolabuntur ſcrotum, inguina, vel umbilicum; επιπλοκήλη, quando omentum procidit in inguina, ſcrotum, vel umbilicum; εντερο-επιπλοκήλη quando omentum & inteſtina ſimul prolabuntur; σαρκοκήλη, quando ſubſtantia quaſi carnoſa teſtibus, viciniſque membranis accreſcit; πνευματοκήλη quando Flatus ſeſe inſinuant ſcroto, inguinibus, vel umbilico; υδροκήλη, quando aquoſa materies prolabitur frequentius in ſcrotum, rarius in umbilicum, vel inguina; κιρσοκήλη *Hernia Varicoſa*, quando venæ ſpermaticæ intra ſcrotum dilatantur in modum varicum, ità ut interdum tertium mentiantur teſticulum. Quin & compoſitæ ſpecies huc emergunt, ut præter εντερο-επιπλοκήλην dantur & ὑδρο-εντεροκήλη ὑδρο-πνευματοκήλη ὑδρο-σαρκοκήλη, &c.

III. Sed verò omnes hæ herniarum Species veræ herniæ non ſunt: veræ namque herniæ tantum duæ occurrunt; viz. Inteſtinorum, vel omenti extra abdomen Prolapſus, atque ex duabus hiſce tertia ſæpius oritur nempè εντερο-επιπλοκήλη; de quibus nunc ſumus dicturi.

IV. Igitur ἐπιπλοκήλη omenti extrà abdominis cavitatem procidentia eſt. Verum ἐντεροκήλη inteſtinorum prolapſus. Atqui inteſtina & omentum ſi ſimul excidant, ἐντερο-επιπλοκήλη hæc Herniæ ſpecies nuncupatur. Prolabuntur autem inteſtina, vel in umbilicum, tuncque ἐξόμφαλος, ſeu *Hernia umbilici* aut *umbilici relaxatio* dicitur, vel in ſcrotum, & ὀσχεοκήλη ſeu *Hernia ſcroti* appellatur; vel in inguina, atque βουβωνοκήλη ſeu *Hernia Inguinalis* nuncupatur.

Hernia inteſtinalis, &c.

V. Quoad *cauſam* ſeu *rationem formalem Herniarum*; vulgaris opinio eſt, fieri prolapſum omenti, & præſertim inteſtinorum in inguina, ſcrotum, vel umbilicum, peritonæo vel rupto, vel relaxato.

Herniæ quomodo fiant.

Sed illis, qui peritonæum in herniofis diſruptum cenſent, ſubſcribere non poſſumus. Etenim impoſſibile eſt, validam hanc membranam dilacerari aut diſrumpi poſſe, niſi hoc fiat ex caſu, ſimilivè violenta cauſa externa: quæ equidem eandem non diſrumpit, dilaceratvè; atqui ſi vulnus peritonæo infligatur quod cute conſolidatâ apertum reliquitur, tunc ruptura ejus Herniæ cauſa eſſe poteſt. Inſuper in Herniofis poſt obitum nunquam ruptura, verum dilatatio peritonæi ſemper obſervatur. Igitur peritonæum in Herniis ſolummodò relaxari putamus; cumque laxetur vel in ejuſdem proceſſibus, aut alibi, tum omentum, tum præcipuè inteſtina in debilitatem hanc membranam impingere; hinc in locum patentem, inguina puta, vel ſcrotum, vel umbilicum deſcendere. Videatur Hildanus *in Epiſtola ad Michaëlem Doringium de Hernia uterina pag. mihi* 899.

VI. Cauſæ vero, quæ peritonæum ultrà modum ità extendunt, relaxantque, ſunt motus violentus, caſus, percuſſio, ſaltatio, equitatio, vomitus, tuſſis, oneris gravioris elevatio, alvus dura & quæ cum difficultate redditur, conatus in partu, flatus in inteſtinis, vocis intentio, ſpiritus retentio, & quodcumque ſpiritum concitare, atque, diaphragmate & abdominis muſculis tenſis, impetum in inferiorem abdominis regionem inferre poteſt. Accedit peritonæi ejuſdemvè proceſſuum debilitas ac humiditas: facilius namque partes debiles & humidæ laxantur, undè pueri frequentius in herniam incidunt.

VII. Sed inteſtinalem Herniam adeſſe cognoſcitur ex eo, quod tumor modo accreſcat, modo minuatur, interdum ferè totus evaneſcat; prout major vel minor inteſtini portio deſcendit, vel inteſtina tur magis minuſvè replentur, vel etiam planè retrocedunt. Enimvero tumore compreſſo, aut re- Herniarum Signa diagnoſtica.

ſupinato Ægro inteſtina in abdominis cavitatem; & equidem cum murmure relabi ſolent. Præterea hic tumor ferè abſque dolore eſt, niſi forſan fæces delapſæ ſint in inteſtinum, vel flatus adſint; tunc enim dolorifica admodum Hernia. *Flatus* ſiquidem adfuerint in inteſtino, venter totus iis diſtentus eſt, murmura adſunt, flatuſque & per os & per alvum exitum ſortiuntur. *Excrementa* quod ſi in prolapſo inteſtino indurata, alvus ægro obſtructa, tumorque magnitudine, gravitate, atque duritie augeſcit.

VIII. Verum in Hernia Omentali tumor mollis eſt, laxus, lubricus, & ferè ſemper idem, cum prolapſum Omentum non ità facilè reponatur ut inteſtinum; atqui ſcroto & peritonæi proceſſibus tam firmiter non raró accreſcat, ut nunquam reponi queat, quemadmodum id aliquoties in diſſectis cadaveribus viſum fuit. Cæterum Omentalis Hernia minus dolet, quam Inteſtinalis; eaquè in latere ſiniſtro frequentius, quam in dextro fieri ſolet.

Prognoſtica.

IX. Cæterum quævis Hernia non facile curam ſuſcipit: in infantibus tamen facilius curatur; in ſenibus difficulter, aut nunquam. Quod ſi inteſtinum flatibus aut excrementis repletum ſit, ſequitur dolor, atque hunc, ſi non illicò tollatur, inflammatio, Gangræna; hinc paſſio iliaca, ac ipſa denique mors ſuccedit. Rarum eſt, quod refert fabritius Hildanus 1. *cent. obſerv.* 55. fœminam ſeptendecim annos Herniâ laboraſſe, & circa annum ætatis tertium & ſexageſimum maximis vexatam fuiſſe torminibus, inteſtinumquè in abdominis rupturam impulſum ac inibi retentum dolores non leves, ſimul & inflammationem, aliaque graviora excitaſſe ſymptomata. Vocatus ad curam Hildanus invenit dextrum inguen gangrænâ affectum: Tumore itaque ſcarificato, &

cæteris quæ ad gangrænæ curationem attinent adhibitis, caro putrida & caloſitas rupturæ exciderunt; unde dolor, inflammatio, febris, tormina, Lypothymia, nauſea, vomitus, omnia denique ſymptomata ſedata ſunt: ſed inteſtinorum materia, nondum penitus excrementitia, velut ilei & cæci, per abdominis rupturam excernebatur, circiter duos menſes. Ægra tamen admirantibus omnibus curata, & à ruptura perfectè ſanata fuit, nullâ relictâ fiſtulâ.

X. Atqui *Ratio curandi herniam*, in primis *inteſtinalem*, in hiſce tribus conſiſtit: viz. in inteſtini intra abdominis cavitatem repoſitione; in repoſiti conſervatione, ne rurſus deſcendat; in relaxati peritonæi conſtrictione. Inteſtinalis & omentalis Herniæ Curatio.

XI. verum ante repoſitionem cheirurgus diligenter conſideret, an hernia ſit parva, vel magna? an recens vel inflammatione correpta, an flaccidum adhuc, vel materia aliqua repletum ſit inteſtinum? Prolapſum inteſtinum quomodo reponi debeat.

Si hernia parva ſit & *recens*, *inteſtinumquè vacuum*, facillimè reducetur ſi æger ſupinus in lecto collocetur, capite declivi pedibuſquè elevatis, quoniam hac ratione inteſtina ſurſum ruentia ſecum trahunt id quod prolapſum eſt.

Sin verò *magna ſit* & *recens hernia*, oportet cheirurgum inteſtinum nullâ materiâ diſtentum digitis tractare, idquè, ægrotantis capite declivius poſito, ſenſim tamdiu molliter circumagere, donec paulatim abdominis cavitatèm ingrediatur.

Atqui *Hernia quæ aſſociatur aut inflammatio*, quam indicant dolor, calor, febris; *aut Flatus* adſunt, qui cognoſcuntur ex eo quod æger percipiat totum abdomen à flatibus diſtendi, ſi flatus emittat, & rugitus in inteſtinis audiantur, dolorquè extendens ſit ſine gravitate; *aut fæces*, alvuſquè ſupprimitur, tumor ſenſim increſcit,

& pondus majus, majorque durities percipitur; tunc à reductione inteſtini deſiſtendum eſt, uſquè dum inflammatio abierit, fæces egreſſæ, & flatus diſſipati fuerint.

Igitur *inflammatio cum adſit herniæ*, ſcroto vel inguini calidè imponatur cataplaſma emolliens, digerens, ſimulque roborans, ex *farina hordei*, *furfuribus tritici*, *foliis*, *malvæ*, *althææ*, *floribus ſambuci roſarum*, *vino rubro*, *&c.* idquè identidem renovetur. Etiam ex Fallopio, pars affecta foveri poteſt *lixivio calido*, *in quo cineres ex ligno fagino ebullierint*. Accipiantur itaque *duæ fili crudi maſſæ*, *indantur cacabo*, *& coquantur cum* Mß. *Seminis cumini in lixivio acri*; deinde maſſarum una extrahatur quæ inter duos diſcos exprimatur, atque expanſa calidè quantum ferre poteſt Æger, apponatur; verum tepeſcens removeatur, & alia ſubſtituatur, eaque repetatur, donec omninò ſublata ſit inflammatio.

Si *cum inflammatione concurrant fæces*, quæ repoſitionem inteſtini impediant, caſus quidem eſt maximè deſperatus; nihilominus tamen fæcum tentetur eductio clyſteribus lenientibus, identidem injectis; nec non fomentis, aut cataplaſmatibus diſtenſionem relaxantibus. v. gr.

℞ *Fol. parietariæ*, *malvæ*, *althææ an.* Miß.
Fol. camomillæ, *meliloti*, *ſambuci*,
Sum anethi an. Mj.
Sem. cumini, *fœniculi an.* ʒß.
Inciſa & contuſa coq.... ſ. q. lactis vaccini, *pro fotu*.

℞. *Rad. liliorum alborum rec.* ℥ij.
Fol. malvæ, *violariæ*, *parietariæ*,
Flor. camomillæ, *meliloti an.* Mj.
Furfurum Mß.

Coctis in aqua pura ad mollitiem, *& in mortario minutim*

minutim contuſis add.

Farinæ althææ , hordei , lini an. ℥ij.

Olei roſarum , liliorum alborum an. ℥iß.

℞. F. *Cataplaſma.*

Vel tumor continuò foveatur mappis calefactis ; *Oleo camomillæ* & *anethino* imbutis , atque ſubindè renovatis.

Sed & *Flatus* non rarò abſque inflammatione inteſtinum replent ; quo in caſu uſurpanda ſunt fomenta ex emollientibus, calefacientibus & diſcutientibus compoſita , nec non clyſter calefaciens & carminativus injiciendus eſt, haud ſecus ac de inteſtino prolapſo , & vel inflammatione obſeſſo vel fæcibus repleto , reponendo nunc diximus.

Sublatâ verò inflammatione , excretis fæcibus , flatibuſque diſſipatis , reponatur in propriam ſedem inteſtinum. Viz. collocetur Ægrotus capite plurimum demiſſo , affectâ autem parte elevatâ , deindè manibus tumor capiendus , tentandumque ut materies paulatim eo , undè exiit regrediatur ; digitum nempe ſub tumorem reponendo , repellendoque leniter in ventrem quod ex eo delapſum eſt, atque diligenter cavendo , ne contuſio livorvè inteſtino adferatur , quod ea pars gangrænæ obvia ſit , & opportuna.

Atqui è contrario cum , omnibus fruſtrà tentatis remediis inteſtinum prolapſum, & vel inflammatum , vel fæcibus flatibuſvè repletum , reponi nequeant , adeoque præſens ægroto immineat periculum , extrema quoque tentanda ſunt. Quo in caſu Ambroſius Paræus *chirurg. lib.* 7. *cap.* 15. ad Chirurgiam accedere , & ductum illum , per quam inteſtina elapſa ſunt , ſectione dilatare ſuadet , ſic ut digito reponi queant. Sed ardua eſt manualis hæc operatio ; quæ quomodo ſit inſtituenda videre inſuper eſt apud Pigræum. *Prax. chirurg. lib.* 2.

cap. 41. & præſertim apud Jobum Meekeranum *obſerv. chirurg. cap.* 45. & 46.

Inteſtinum repoſitum quomodo conſervandum, ne rurſus procidat.

XII. Ubi jam inteſtina repoſita fuerint, proximum eſt cavere, ne iterum excidant. Quem in finem maximi ſunt momenti faſciæ ſeu ſubligacula, adeo ut in Herniis recentioribus tota ferè curationis ſpes, in iis ſita ſit. Parandi autem faſcias commodiſſima hæc videtur ratio. Fiat cingulum ſeu faſcia ex corio, quæ lino molliori ſeu panno goſſypino, atque etiam goſſypio nonnihil ſuffulto inducatur, quæ ligulâ ſtringi poſſit. Atque hæc faſcia ventri infrà hypochondria ſupra coxendicem propè inguina applicetur; ità tamen, ne partes quæ ſunt ſupra ilia & oſſa lædat, & atterat. Huic autem faſciæ ſeu cingulo alia faſcia cum ſplenio ſeu pulvinari quodam ità adaptari debet, quantum opus eſt conſtringi poſſit, ipſumque pulvinar recta loco affecto, ſeu parti ubi inteſtina excidere ſolent, incumbat, ſuoque incubitu inteſtinorum prolapſum prohibeat. Quod ut rectiùs præſtet, faſciæ, quæ ventrem ambit, nonnulli geminas habenas adaptant, quæ ad humeros aſcendunt & collum ambiunt.

Faſciæ loco parari poteſt cingulum ferreum cum ſcuto ferreo,quod locum ubi inteſtina procidunt arctè tangit,& inteſtinorum prolapſum prohibet. Rationem vero conficiendi omnia hæc inſtrumenta praxis docet. Icones habentur apud Paræum *chirurg. l.* 7. *c.* 15. Scultetum, *Armament. chirurg. Tab.* 39. alioſquè.

Relaxatum quoquè peritonæum roborandum, ac conſtringendum.

XIII. Equidem inteſtinum poſtquam repoſitum eſt, priuſquam adhibetur Bracherium adſtringens aliquod relaxato peritonæo applicari poteſt emplaſtrum, quale eſt *Oxycroceum*, ſeu *Emplaſtrum ad rupturas* in corio extenſum, vel ſimile; v. gr. illud Pigræi,

♃. *Gummi Elemmi* ℥j. *Maſtichis* ʒij.
Olibani, *ſarcocollæ an.* ʒj.
Emplaſtri contra rupturam ℥iß.

Pulv. Boli armeni ℥iß. *Olei therebentinæ q. ſ. M. F. S. A. Emplaſtrum.*

Emplaſtri loco nonnulli laudant fotus adſtringentes adeoquè relaxatum peritoneum roborantes, *ex corticibus granatorum, balauſtia, ſumach nucibus cypreſſi, floribus cammomillæ, alumina, ſimilibuſve, in aqua fabrorum, & vino rubro adſtringente decoctis*, Allii inungunt *Oleum ovorum.* Sed imprimis *Quies* hîc imperanda eſt, quâ ſolâ nonnunquam graves ſanatur. Herniæ; cujus rei memorabile adfert exemplum Hildanus *cent 5. obſerv.* 54. cujuſdam generoſi Bernenſis ſexagenarii, qui viginti annos inſigni Herniâ inteſtinali laboraverat; cui curandæ tum Hildanum, tum alios in Gallia & alibi expertiſſimos fruſtrà adhibuerat Medicos & Cheirurgos: tandem cum de recuperanda ſanitate ne quidem cogitaret amplius, & ſubligaculis, ne malum ingraveſceret, uteretur, in morbum incedit, quo ultrà ſex menſes lecto affixus fuit. Poſt morbum hunc ne minimùm quidem Herniæ, qua tamdiù laboraverat, indicium perſenſit, nec amplius ſpleniis aut ſubligaculis uti neceſſe habuit.

XIV. Igitur faſciâ inteſtinâ, ne rurſus prolabantur, contineri poſſunt, quod ubi factum danda opera, ut excrementa potius mollia ſint quam dura, alvuſque ne ſupprimatur, atque in egerendis fæcibus obſervandum, ut manu inguina & ſcrotum probè contineantur, ne fæces emittendo inteſtina extrudantur. Deinceps abſtinendum à cibis flatulentis, ne flatus inteſtina diſtendentes producantur. Inſuper omnis vehemens motus, ſaltus, curſus, oneris gravioris geſtatio, vociferatio, aliaque vehementiora vitentur exercitia. Denique in tuſſi & ſternutatione idem obſervandum, quod modò in egerendis alvi fæcidus attendendum diximus.

Quæ porrò in Herniæ curatione ſint obſervanda.

XV. Hiſce alii addunt ad accelerandam relaxati

peritonæi confirmationem varia intus ſumenda medicamenta, & inter illa huic affectui, curando ſpecifica, qualia dicuntur *Radix conſolidæ*, *oſmunda regalis*, *herniaria*, *hyperi um*, *&c.* quorum formulæ plures habentur apud auctores.

XVI. Veruntamen ſi integram ſanitatem iis æger conſequi non poſſit, bracherio contentus ſit; quô ſolô ſi rectè contineantur inteſtina, omnibus vitæ actionibus ſine magno impedimento vacare poterit. Atqui hiſce qui contentus non eſt; ſemetipſum Chirurgiæ tradat, quæ per ablationem didimi herniam penitus curare potis eſt; de qua videantur Pigræus *prax. Chirurg. lib.* 2. *cap.* 40. Scultetus *armam. chirurg. tab.* 40. Cl. van horne *in microtechne ſect.* 2. *part.* 1. §. 24.

XVII. Quæ autem hactenus de cura herniæ inteſtinalis dicta ſunt, quoquè applicari poſſunt herniæ ex omenti prolapſu ortæ. Iidem enim in ejus curatione ſunt ſcopi primò nimirum reducendum eſt omentum manuum operâ; deinde prohibendus elapſus, quod itidem bracherio fieri ſolet. Atqui ſi omenti prolapſus non exactè prohibeatur, adeò ut frequentius illud elabatur, facilè peritonæi proceſſui per fibras arctiſſimè accreſcit, hinc reduci in abdominis cavitatem nunquam poteſt, manetque immedicabilis epiplocele.

CAPUT XXXI.

De *tumoribus ſcroti, herniis impropiè dictis; viz. Hydrocile, Pneumatocele. Sarcocele, circocele.*

I. DE *Hydrocele* ſeu *herniâ ſcroti aquoſâ* ſuperius *cap.* XIV. abundè egimus, ſed in ſcroto quandoque, viz. inter tunicam vaginalem & albu-

gineam, haud ſecus ac aqua in hydrocele, *flatus* continetur; qui ibidem congeſtus partes haſce membranoſas, ipſumque adeo ſcrotum ſenſim diſtendens tumorem excitat, qui *Pneumatocele* ſeu *flatulenta hernia* dici conſuevit diſtinguitur vero ab hydrocele, quod tumor hic rubicundior ſit; præterea in hernia flatulenta non ità pellucidum apparet ſcrotum, quam in aquoſa. Curatio quoque eadem eſt, atque per topica medicamenta calida, reſolventia, & digerentia abſolvitur: verum ſcroti apertio hic locum non habet, uti in hydrocele. Pneumatocele.

I I. Atqui carnoſum quid non raro naſcitur in ſcroto, teſtibuſque adnaſcitur, & iſtum ſcroti tumorem excitat, cui *herniæ carnoſæ* nomen inditum eſt. Eſt autem SARCOCELE ſeu HERNIA CARNOSA *tumor præter naturam ex ſanguine impuro copioſius in teſticulos adfluente, ibidemque in ſubſtantiam heterogeneam, quaſi carnoſam degenerato, productus.* Enimvero generatur carnoſa hæc hernia è ſanguine impuriore, ſimulque acri; in ſcrotum teſtiumquè involucra, nec non intimam eorundem ſubſtantiam copioſius affluente, atque in ſubſtantiam heterogeneam, in multis fungoſæ carni ſimilem, ibidem mutato. Quæ aliquando ſcroti tunicis, nonnunquam illis teſticulorum adnata cernitur; quandoque vero ipſis teſtibus ita connata & innata reperitur, ut magnam in molem adaucti teſticuli eandem cum heterogenea illa carne videantur habere ſubſtantiam: quemadmodum hujuſmodi ex ſarcocele adauctum didymum, 1684. menſe Auguſto arenaci, extirpari vidimus, uncias ultra viginti pendentem. Huic autem ſanguinis affluxui occaſionem præbent hernia inteſtinalis, ictus, percuſſio, lapſus, ſectio herniæ non ritè inſtituta, &c. Sarcocele quid ſit. Quomodo fiat. Hiſtoria.

I I I. Igitur veram cenſemus *herniæ carnoſæ cauſam*, tenuiſſimorum & pluſquam capillarium vaſ-

culorum in ſcroto vel teſticulis eroſionem, rupturam, aut dilatationem; unde plus ſanguinis in partem ruit, quam ad nutritionem requiritur: è quo tenuiores, acrioreſque particulæ ſecedentes, porro erodunt, & novo affluente ſanguine in hujuſmodi heterogeneam, & quaſi carnoſam ſubſtantiam continuo excreſcunt.

Diagnoſis, & Prognoſis IV. Adeſſe vero ſarcocelen cognoſcitur ex eo, quod tumor in ſcroto durus ſit, ſine inguinis tumore, ſenſimquè adauctus, quo ſigno diſtinguitur ab hernia inteſtinali, quæ mollior eſt, & ſubito oritur; inſuper major hic moleſtia eſt, quam dolor, niſi pravi humores confluant. Indagandum quoquè diligenter, ne hydrocele vel alius teſticuli tumor pro carnoſa hernia habeatur; quod interdum contingit, ſi aqua profundius lateat, & foris nulla ſui ſigna exhibeat. Tale exemplum profert foreſtus *libr. 27. obſerv. 25. in ſcolio.* de quodam, qui teſtem unà cum ſcroto in modum ſcyrrhi, paulatim majorem in molem auctum, & durum per quinquennium habebat, ut omnès ſarcocelen putarent. Poſtea tamen cum emollientia & maturantia applicarentur, tumor mollis evaſit, & facto abſceſſu magna aquæ copia, quæ intus latuerat, cum impetu erupit, unde ſcrotum & teſticulus detumuit, ægerque penitus curatus fuit.

Equidem medicamentorum ope vix unquam curatur ſarcocele. Sed Cheirurgiæ operâ tolli ſolet, ut plurimum cum didymo, cui adhæret, vel inhæret, heterogenea hæc ſubſtantia. Ad inguina ubi ſe extenderit, ferè incurabilis eſt.

Curandi methodus. V. Quoad *medendi rationem*; ea duplex eſt, ſcilicet ut vel tumoris incrementum prohibeatur, & porrò tumor abſumatur: vel ſubſtantia hæc carnoſa Cheirurgiâ tollatur. Primæ intentioni ut ſatisfiat, medicamenta interna ad tollendam ſarçocelen quo-

què commendantur. Et ſcribit Mathiolus *in dioſcoridem lib.* 3. *cap.* 18. ſe noviſſe quendam, qui *ononidis radicis pulvere* duntaxat plures menſes ſumpto carnoſum ramicem abſumpſit, & ſanatus eſt; licet à Medicis nullo alio remedio quam ſolâ ſectione, uſtioneque hunc curari poſſe eſſet ſtatutum.

Inter topica medicamenta valdè hîc commendat Rulandus *cent.* 9. *obſerv.* 66. ſuum *oleum ſulphuris*, hoc eſt, *balſamum ſulphuris* quotidie bis illitum. Alii imponere malunt hoc emplaſtrum,

℞. *Gummi ammoniaci in aceto ſoluti* ℥iß.
Bdellii ſimiliter ſoluti,
Pulv. ſeminis ſinapi, urticæ an. ℥j.
Ariſtolochia rotunda ʒvj. *ſulphuris* ℥ß.
Therebinthinæ, lapidis ſpongiæ an. ℥j.
Spiritus vini ℥iß. *ceræ* ℥vj. *olei olivarum* ℥iiij.
Ex hiſce S. *A. fiat. emplaſtrum.*

Scultetus *poſt armament. cheirurg. obſerv.* 74. ſcribit, plures ſe curaſſe, exhibito quotidie *pulvere radicum ononidis*, & impoſito hoc emplaſtro,

℞. *Gummi ammoniaci, galbani, bdellii an.* ℥ß. *diſſolutis in aceto adde,*
Adipis anatis ℥iß. *ceræ citrinæ* ℥ij.
Medullæ crurum bovis, olei liliorum alborum an. ʒx.
Miſceantur in formam emplaſtri, quod linteo inductum ſcroto applicetur, & quarto quoque die renovetur.

V I. Sin hoc modo carnoſa hernia non imminuatur, ſed è contrario augeatur, ſequenti methodo tentari poteſt curatio. Fiat foramen exiguum in ſcroti parte ſuperiore; per hoc petiæ ope medicamenta applicentur ſuppurantia, quo ſic carnoſa hæc ſubſtantia tolli poſſit, quavis deligatione pus expurgando; verum non totum, ad meliorem reliquæ carnoſæ ſubſtantiæ conſumptionem.

Quod ſi nec hæc ſucceſſerint, teſticulus extrahendus, & ſectione tantum carnoſæ excreſcentiæ tollendum, quantum ſine læſione fieri poteſt; hinc reſtituendus iterum in ſuum locum didymus, & quod reliquum eſt carnoſæ ſubſtantiæ ſuppuratione auferendum.

Quum vero nulla ſpes ſit, dictis modis ſarcocelen tollendi, didymus, cum adnatâ ipſi carnoſâ ſubſtantiâ, vel totâ ſuâ ſubſtantiâ tumefactus exſcindendus eſt.

Cirſocele quid ſit affectus &c.

VII. Præterea venæ ſpermaticæ in ſcroto varicum ad inſtar dilatantur nonnunquam, & tumorem in ſcroto efficiunt, qui CIRSOCELE ſeu VARICOSA HERNIA nuncupatur. Ea namque nihil aliud eſt, quam *circa teſticulos ſpermatica vena dilatata, & varicum modo conglomerata, contortaque.*

VIII. Hinc & eadem hujus affectus cauſa eſt, quæ varicum; viz. ſanguis craſſus ac terreſtris, circa valvulas venarum ſpermaticarum ſubſiſtens, atque varicoſum hujuſmodi tumorem in ſcroto excitans.

IX. Facilè quoquè manifeſtum fit hoc malum, quod in Scroto ſupra Teſticulum circa peritonæi proceſſum venæ turgidæ, conglomeratæ, & capreoleorum modo intortæ tangantur; quodquè deorſum magis deſcendat teſticulus.

Varicoſæ herniæ curatio.

X. Cura equidem hujus affectus facilis non eſt. Ea tamen ut abſolvatur commodo aliquo ſubligaculo, aut faſciâ convenienter appoſita Scrotum cum incluſis teſtibus ſubſtentetur; hoc namquè tam certum eſt remedium; ut teſte Fallopio, quidam eô ſolô curatus fuerit, quod teſtes per duos menſes faſcia ſuſpenſos geſtaverit, & quotidie *aquam è nucibus cypreſſi deſtillatam* adhibuerit, eâque ſcrotum humectaverit, & per ſe exſiccari ſiverit.

XI. Alii emollientibus & diſcutientibus curam moliuntur, ideoque Balneum uſurpant, ſeu ſemicupium ex *radicibus althææ*, *ſemine lini*, *ſimilibuſve in aqua decoctis*, ac deinceps *oleo amygdalarum*, vel *quovis alio* locum inungunt. Alii id, quod ſequitur, imponunt emplaſtrum,

℞. *Picis navalis* ℥vj. *colophoniæ* ℥iij.
Gummi ammoniaci, *bdellii*, *opopanacis*, *maſtichis*,
Litargyri, *therebinthinæ an.* ℥j.
Boli armeni, *thuris*, *ſanguinis draconis*,
Sarcocollæ, *aloës*, *centaurii*, *ſymphiti*,
Gallarum, *malicorii*, *nucum cypreſſi*,
Lumbricorum terreſtr. an. ʒij.
Glutinis pellis arietin diſſol. in aqua chalyb. &
Aceto q. ſ. M. F. S. *A. Emplaſtrum.*

Quod ſi nec iſtis remediis morbus hic curetur, ad cheirurgiam deveniendum; & vel, aperturâ in ſcroto factâ, varicoſæ teſtium venæ incidantur; vel ſimul cum didymo eædem exſcindantur.

UNIVERSIDAD ... BIBLIOTECA ... FACULTAD DE ...

CAPUT XXXII.

De ani procidentia.

I. PRolabitur quoque interdum anus ſive podex, ac recti inteſtini pars extrema ità, ut poſt conſuetam illam, quæ in egerendis alvi fæcibus accidere ſolet, eminentiam, rurſus ſuum in locum, & intra corpus reduci nequeat, ſed extra promineat, quod malum ANI PROCIDENTIA nuncupari ſolet. Ani procidentia qualis ſit affectus,

II. Accidit autem ani procidentia, interdum ex nimio in excernendis alvinis excrementis conatu, quô anus adeo propellitur, ut partem recti inteſtini ſecum ducat; item in difficili ac laborioſo partu. & quomodo fiat.

Fit quoque nonnunquam ob magnam irritationem, unde in dyſenteria, teneſmo, & lithotomia ſæpius contingit. Inſuper ob muſculorum, qui poſt alvi egeſtionem anum propulſum retrahere ſolent, imbecillitatem aut reſolutionem quandoque oritur hic affectus; & ex hac cauſa ſymptoma hoc interdum ità adaugetur, ſevitque, ut ſe vidiſſe ſcribat aquapendens ani procidentiam tam longam, ut cubiti menſuram æquaret, ac ità craſſam, ut ambos cubitos ſimul junctos metiretur. Atqui hæc muſculorum ani levatorum imbecillitas accidit, vel quia frequens & diuturna fuit ani procidentia, vel à ſeſſione ſuper lapide frigido, aut mora in aqua frigida, adeoque horum muſculorum refrigeratione, quibus nonnulli & mollitiem nimiam ac humectationem addunt, qua de cauſa infantibus hoc malum familiarius eſt.

Diagnoſis & prognoſis.

III. Malum hoc per ſe patet, & viſui manifeſtum eſt. Difficilius vero curatur in ſenibus, quam in junioribus. ſi ob ſolum conatum vehementem, nullâ aliâ accedente cauſâ, podex foras prolabatur, ſponte interdum in locum ſuum redit, vel manus operâ facilè reducitur. Sin ex dyſenteria aut teneſmo fit ani procidentia, vix curatur niſi ſublatâ cauſâ. Quum autem ab imbecillitate aut reſolutione muſculorum anum retrahentium originem habeat, & quotieſcunquè alvus excernitur, procidat, vix aut ſaltem difficulter curam ſuſcipit.

Affectus hic quomodo curari debeat.

IV. Igitur anus ubi prolapſus eſt, molliter manu ægri vel cheirurgi intra corpus reponendus: vel, ne facilè deinceps prolabatur, inungatur prius *Unguento adſtringente fernelii*, aut *Oleo roſarum & Myrtillorum, cui tantillum pulveris adſtringentis additum*, hinc, digitorum aut lintei mollioris ope prolapſum inteſtinum reſtituatur.

Quod ſi intumuerit, atquè hinc repoſitio impediatur, fovendus anus *Lacte dulci tepido*, vel *decocto malvæ althææ*, *florum camomillæ ſeminum Lini*, *fænigræci*, & *ſimilium*.

Vel talis fiat fotus, præſertim inflammatio ſi adſit,

℞. *Summ. abſynthii*, *hyperici*,
Flor. ſambuci, *camomillæ*, *meliloti an.* Mß.
Roſarum rubr. P. ij.
Coq. in lacte dulci, *vel vino rubro adſtringente.*

Noxium hîc valdè externum frigus, ſiquidem gangræna ſubitò accederet. Celerrimè adeoquè cheirurgus repoſitioni ſeſe accingat, hinc conſervationi vitalis caloris, uſu fomenti præſcripti, calidorumquè linteorum, operam omnem impendat.

V. Repoſitus anus ſuos in loco ut retineatur, adſtringens aliquod fomentum ſpongiæ ope aliquamdiu ei admoveatur. v. gr.

℞. *Cort. grannatorum* ʒiij.
Fol. plantaginis, *quercus an.* Mj.
Flor. *camomillæ*, *roſarum rubr. an* P. ij.
Balauſtiæ ʒij.
Aluminis crudi ʒiij.
Coq. in aqua ferrata, *vel vino rubro adſtringente ad* ℥xx.

Interea danda opera, ut laxa ſervetur alvus, fæceſquè molliores & ad facilè excernendum apræ reddantur, ne tanto conatu in iis excernendis opus ſit.

VI. Modum adhuc alium, (ridiculum ſanè!) prolapſum hoc inteſtinum in ſuum locum reponendi deſcribit Barbette *cheirurg. part.* 1. *cap.* 9. viz. manu forti aliquoties nates ægri percutit, unde ani levatores muſculi illicò rectum inteſtinum in ſuum locum retrahunt.

VII. Quod ſi nec hiſce modis anus ſuo loco reſtitui queat, jubet Hippocrates, ut ex pedibus pendens æger concutiatur; futurum enim, ut illa concuſſione remigret hocce inteſtinum. Atque in hunc ferè modum refert Fabritius Hildanus *cent. 5. obſerv. 76.* ſe virum quinquagenarium, cui, cum in via publica alvum exonerare vellet, anus prolapſus erat, & ex aëre frigidiore maximus in eo exortus dolor, nec non prolapſum inteſtinum ad magnitudinem ovi ſtrutio-cameli tumefactum, curaſſe. Primo hoc applicuit fomentum.

℞. *Fol. & flor. verbaſci,*
Fol. camomillæ, meliloti,
Rad. & fol. althææ an. Mj.
Sem. lini, fœnigraci an. ℥j.
Aniſi. ʒj.
Coq. in lacte vacino pro fotu; qui linteamina duplicata intinxit, & per integram horam calidè applicuit.

Deinde toti inteſtino hunc inſperſit pulverem,
℞. *Flor, roſarum rubr. cort. granatorum,*
Nucum cypreſſi, maſtichis, thuris,
Croci martis, plumbi uſti an. ʒj.
F. ex his S. A. pulvis.

Tandem caput ægri in terram inclinavit, pedes verò in altum à duobus fortiſſimis viris elevari curavit; mox indice manus dextræ molli linteo involuto, & præſcripto decocto intincto, atquè in medium inteſtini prolapſi immiſſo, id ſuum in locum feliciter reduxit; & porrò quæ neceſſaria erant peregit.

CAPUT XXXIII.

De uteri Prolapſu.

I. QUemadmodum anus, ita & uterus quandoquè prolabitur; viz. ubi is deorſum tendit, atquè interdum extra vulvam propendet. Hic autem uteri prolapſus nunc major eſt, ità ut ad dimidium coxarum uſquè deſcendat; nunc minor, ut vix extra pudendum promineat.

II. Prolabitur autem UTERUS, cum ejus ligamenta, parteſquè membranoſæ, quibus naturaliter ſua in ſede detinetur, relaxantur; quod aliquandò contingit, ob magnos in dejectionibus difficilioribus conatus, vel propter vim partus, nimiam corporis humiditatem, &c. vel ſi ſaltu, aliavè corporis commotione validâ ac ſæpius iteratâ uterus in ſinum impellatur. Atquè hic uteri prolapſus prout major vel minor eſt, ſic interdum ad mediam prolabitur vaginam; aliquando ad vulvæ uſquè orificium, ut uteri oſculum in ſinum pudoris decidat, & vaginâ inverſâ, extrà propendeat; nonnumquam deniquè totus extrâ vulvam excidit, ac variis modis afficitur. Uteri prolapſus qualis ſit affectus, & quomodo fiat.

III. Sed hanc uteri procidentiam multi negant, cenſentque laxitatem quandam vaginæ, quæ extra pudendum prominet, hæc ludibria facere. In primis Jobus Meekeranus *obſerv. cheirurg. cap.* 51. & Henricus à Roonhuyſen *obſerv. part.* 1. *obſerv.* 2. pluribus tum rationibus, tum exemplis probare conantur, uterum ipſum prolabi nunquam poſſe; ſed relaxationem & procidentiam rugoſæ vaginæ ſubſtantiæ pro utero prolapſo haberi & curari. Hiſce adſtipulatur Kerckringius *ſpicil. anatom. obſerv.* Vera Uteri procidentia an detur. Negatur.

20. & Cl. van Horne, qui *Microtechne ſect.* 2. *part.* 1. §. 28. ita ſcribit.: „ Circa uteri procidentiam „ hoc monendum habeo, vix ac ne vix quidem, „ imo omnino non contingere poſſe, ut uteri „ corpus propendeat extra vulvam; atque proinde „ non adeo frequentem eſſe hunc affectum ac vulgò creditur. Cæterum decipiuntur Obſtetrices, „ & cum iis magna pars medicorum, à vagina rugoſa uteri, quæ poſt difficilem partum aut etiam „ ab imperita obſtetrice, à ſubjectis partibus avulſa, „ accedente pituitoſorum humorum affluxu ità extenditur, atque in tantum ſæpè augetur hoc malum, ut extrà vulvam pendula vagina imitetur „ vaſculum aliquod pyriforme, nam quo major eſt „ prolapſus, eo radix ipſius anguſtior fit; ac proinde cum ob Gangrænam abſcindere eam cogimur, parvo admodum periculo idem fit.

IV. Verum fateamur licet, rugoſam uteri vaginam poſt difficilem partum, aut ab imperita obſtetrice, à partibus ſubjectis avulſam, accedente pituitoſorum humorum affluxu, nonnunquam ità extendit, ut extra vulvam pendeat; hoc tamen non probat, ipſum uterum quoque prolabi non poſſe. Sic legimus apud Carpum, *in Iſagoge anatomica*, hiſtoriam mulieris, cui uterus non tantum foras prolapſus, verum etiam exſectus eſt. Habemus apud Paræum *chirurg. libr.* 23. *cap.* 41. exemplum uteri prolapſi, & à Paræo exſciſſi, ac poſt mulieris mortem in abdomine non inventi. Similiter apud Hildanum *cent* 4. *obſerv.* 60. 61. 62. tria hujuſmodi uteri prolapſus extant exempla. Et plura diſcribunt Felix Platerus *obſerv. libr.* 3. Th. Bartholinus *cent* 2. *obſerv.* 91. *cent.* 5. *obſerv.* 9. Dom. de Marchetis, *Anat. cap.* 7. Cl. Diemerbroekius *anat. libr.* 1. *cap.* 24. Stalpert vander wiel *obſerv. Anat. & Cheirurg.* 69. aliique quandoquidem igitur ratio

Aſſeritur.

dictat, humores à toto corpore defluentes uteri ligamenta humectare, ac relaxare in tantum poſſe, ut in vulvam is deſcendat; & experientia confirmat, in locis humidioribus hunc morbum ſatis familiarem eſſe, de vero uteri prolapſu amplius dubitare non licet. Imò verò ab eo conatu, quem in partu mulier adhibet, ſi præſertim ob difficultatem pariendi magna vi peragatur, uterus cum fœtu in ſinum vaginæ quandoque detruditur. Ità memini me ad mulierem difficulter parturientem vocatum 20. Januarii 1686. in qua cum obſtetrice & præſentibus mulieribus obſervari uterum cum incluſo fœtu in vaginam ad vulvæ uſque orificium prolapſum, prominente extrà pudendum interno uteri oſculo ad duorum digitorum latitudinem. Hiſtoria.

V. Haud ineptè igitur Cl. Blaſius *obſerv. medic. part. 3. obſerv.* 1. & 2. uteri procidentiam diſtinguit in veram, & imperfectam. Vera uteri procidentia dicitur, quando ipſe uterus, membranoſis ejus ligamentis laxatis, deorſum tendit, atque in vel extrà vulvam propendet, foras prominente interno ejus oſculo. Verum imperfecta procidentia nuncupatur, quoties relaxata, & extrà pudendum prominens vagina hæc ludibria facit.

VI. Cæterum altera hîc reſtat difficultas, ſcilicet *an ipſe uterus inverti poſſit?* huic quæſtioni reſpondemus, in difficili partu, dum placenta firmiùs utero adhæret & ab imperitis obſtetricibus nimium protrahitur, id quandoque contingere poſſe, qualia exempla occurrunt apud Petrum de Marchettis *obſ. chirurg.* 61. Kalper vander wiel *obſ. anat. & chirurg.* 67. alioſque in virginibus vero hoc impoſſibile judicamus, propterea quod craſſa & membranoſa colli uteri ſubſtantia in illis exiguo tantum foramine pervia ſit. Ipſe Uterus an prolabens inverti poſſit?

VII. Uterus vero ſi prolapſus fuit intra vul- Diagnoſis.

vam, exiguus apparet tumor, quaſi extenſæ pellis, & pondus veluti ovi majoris circa pudenda percipitur. At quum omninò prolabatur, tumor adeſt ovi anſerini adinſtar, in cujus ima parte foramen conſpicitur exiguum, quod eſt internum uteri oſculum. Sin autem rugoſa vaginæ ſubſtantia, relaxata, nimium extra pudendum promineat, id haud difficulter obſervatur.

Prognoſis. VIII. Equidem affectus hic dum recens eſt, & potius uteri in vaginam deſcenſus, quam ejuſdem extra vulvam procidentia, facilius curatur. Atqui diutius ſi duraverit hoc malum, indieſque augeatur, difficulter, & non niſi longo tempore ſanatur. Inſuper facilius curam ſuſcipit in junioribus, quam adultioribus; quibus uterus, etſi reponatur, levi de cauſa iterum procidit. Imperfecta quoque uteri procidentia curatu haud ità difficilis eſt.

Curandi Methodus. IX. Igitur morbi hujus curatio. (ſive uteri procidentia ſit vera, *hoc eſt*, ipſius uteri prolapſus; ſive ſit imperfecta, *id eſt*, rugoſæ vaginæ uteri ſubſtantiæ relaxatio, & extrà vulvam procidentia) repoſitionem ejus quod prolapſum eſt, repoſiti in ſuum locum conſervationem, nec non laxatarum partium adſtrictionem & confirmationem requirit.

X. Sed ante repoſitionem conſiderandum eſt, an uteri aut vaginæ relaxatæ procidentia ſit ſimplex, an vero adjungatur ipſi inflammatio, aliuſvè tumor. Hiſce namque apparentibus, repoſito nec tentetur, niſi evanuerint hæc ſymptomata. Quem in finem pars prolapſa foveatur *decocto florum camomillæ, meliloti, herbarum calamenthæ, pulegii, roſmarini, ſeminis, dauci, leviſtici, &c.* Hinc tumore imminuto evacuatoque per clyſterem ſtercore, atque urinâ excretâ, (ut undique à compreſſione liber ſit uterus) Ægra in lecto ſupina collocetur, & coxis elevatis, poplitibuſque reflexis, ac capite quantum fieri

fieri poteſt demiſſo. Ipſa baſin tumoris manibus apre-hendat, eumque introrſum adigat. Quod ſi ipſa perficere nequeat, Cheirurgus aut Obſtetrix digitum in ejus orificium immittat, ac ſenſim uterum attollat: vel accipiat candelam ceream, ſuâ craſſitie vaginæ muliebri reſpondentem, & eâ citrà violentiam omne id protrudat, quod procidit, donec tota moles ſuum in locum reducatur.

Scribit Roderius à caſtro *de morbis mulierum lib. 2. cap. 16.* Utile eſſe, ut Medicus vel Cheirurgus ferrum ignitum manu oſtendat, ſimuletque, quaſi eo tangere vellet prolapſum uterum: ſic enim retrahi uterum, uti & prolapſa inteſtina. Atque refert Cheirurgum exercitatiſſimum ita curaſſe quendam, qui vulnus in ventre acceperat, per quod inteſtina egrediebantur; quæ cum nullo remedio reduci potuiſſent, nihil aliud profuiſſe, quam quod magnum ferramentum candens, coram patiente manu tenens, vulneri applicaturum finxit; cujus rei ſubito terrore inteſtina è veſtigio ſuum in locum reducta fuiſſe.

IX. Poſtquam autem uterus fuit repoſitus in ſuum locum, ut ibidem contineatur, mulier in lecto reclinetur cruribus extenſis, ità ut unum alteri incumbat, & iſto in ſitu aliquot dies maneat interim adſtringens & roborans fotus uteri regioni ſpongiæ ope continuò adhibeatur. v. gr.

℞. *Rad. conſolidæ majoris, rubiæ tinctorum an.* ℥iij. *Iridis florentinæ* ℥ij. *Herb. matricariæ, ſalviæ, pulegii*, *Fol. Quercus, flor. roſar. rubr. an.* Mj. *Balauſtiæ, glandium, aluminis, Sem. cumini an.* ℥ij. *Coq. in ſ. q. vini rubri adſtringenti ad* ℔iij. *pro fotu.*

Regioni umbilicali nonnulli imponunt *Emplaſtrum ad rupturam*, vel *oxycroceum*, vel id quod ſequitur,

℞. *Opoponacis* ℥ij. *Styracis liquidæ* ℥ß.
Turis, maſtichis, picis, boli armen. an. ℥ij.

Cera q. ſ. F. S. A Emplaſtrum.

Etiam valde hic laudantur *ſuffitus ex cortice, vel pulvere ligni Quercini* dicto (*Kun,of. ſaag. meel.*) Alii volunt, ut ſuffimigetur *pelle anguillæ ſale condita.*

XII. Interim cura habeatur, ne alvus pigrior ſit, vel laxior. Si enim duræ ſint fæces, uterus in iis egerendis facilè præcipitatur, lubrica verò alvus membranas uterum alligantes plurimum laxat. Inſuper & omnes cauſæ, quæ prolapſum hujus partis excitare valent, tollendæ; atquè corpori univerſo, tum utero ipſi proſpiciendum. Quem in finem multum conducunt *Decocta ex guajaco, ſalſaparilla, china ſaſſaphras, additis & iis, quæ uterum roborare valent* continuo uſurpata.

XIII. Sin verò nulla perfectæ curationis ſpes ſit; ut tamen à procidentia hac, quæ facilè iterum accidit, ſecura ſit fœmina, *Peſſulos*, ſeu potius *globulos cereos* in uterum intrudere, ibidemquè relinquere ſolent, de quibus videantur Rouſſetus *de partu cæſareo ſect. 6. cap.* 34. paræus *libr.* 23. *cap.* 41. hildanus *cent.* 4. *obſerv.* 61. loco peſſariorum in uteri procidentia quædam uti ſolent *circulis ex ſubere factis, & cerâ obductis.* Vid ſcultetus *armam. cheir. tab.* 17. veruntamen *ſubligaculum* ſeu *zona* (quæ pro re nata diverſimode parari ſolet) hic potius adhibenda mihi videtur; hac enim munitæ mulieres ſine periculo procidentiæ ambulare, & munera ſua obire poſſunt.

XIV. Atqui prolapſus uterus quum gangrænâ corripiatur, nec ea ſiſti poſſit, quin potius in ſphacelum abeat, eum abſcindendum nonnulli ſuadent; ſed cum periculoſa admodum ſit hæc cheirurgia, eam non facile inſtituendam cenſeo. Si tamen relaxata nimium vagina extrà vulvam procidat, atque ſideretur; ea, vel ſectione, vel ſtrictiore ligaturâ ſine periculo auferatur, ac porrò curetur.

PRAXEOS CHEIRURGIÆ
LIBER SECUNDUS.
DE
VULNERIBUS.

CAPUT I.

Quid Vulnus, quæ ſint illius Differentiæ, Cauſæ, Diagnoſtica.

I. VULNUS ex communi omnium conſenſu nihil aliud eſt, quam *ſolutio continui* ſeu *continuitatis*. Sed ut melius innoteſcat natura vulneris, videndum eſt, qualis nam ſit hæc continui ſolutio, ad quam pro cognitione vulneris nos tranſmittunt veteres, enimverò *ſolutio continui*, quæ quibuſdam *ſoluta unitas* vel *unitatis diviſio* dicitur, eſt *ſeparatio ab invicem partium alicujus membris*, cui ſeparationi contraria eſt unio, & continuitas. Sed cum contrariorum eadem ſit ratio & diſciplina, ſi viderimus, quid ſit hæc partium unitas, ex hac quoque palam fiet, quid erit unitatis ſolutio. *Unio* autem, ſive *unitas partium* dicitur *conſtitutio ſecundum naturam*, atquè *naturalis compaginatio* ſeu *conjunctio*. Quum ergò unio ſit conſtitutio naturalis, ſolutio hujus unitatis erit habitus præter naturam; unde ſequi- Vulnus quid ſit.

tur, quod ſit morbus. Equidem non omnis continui ſolutio vulnus eſt: idem namquè dici poteſt de ulcere, atquè fractura.

II. Hinc alii ſtrictius definiunt vulnus, *ſolutionem continui in carne cæſim factam*: quo dicto nec contuſio, nec punctio, nec morſus alicujus animalis inter vulnera numerari poteſt; quibus tamen affectibus vulnerum nomen jam dudum inditum fuit. Unde & nos per vulnus intelligimus omnem continui ſolutionem, tam cæſim, quam punctim, ſivè per contuſionem factam, non ſolum carnis, ſed nervorum, venarum, arteriarum, aliarumque mollium partium. Idquè definimus, quod ſit *ſolutio continui recens, cruenta, in parte molli, extrinſecus incidens, ſive ab externo quodam inſtrumento inflicta*. Atquè hæc vulneris definitio ſanè perfecta eſt; quippe quæ optimè ejus naturam explicat, nequè magis, nequè minus comprehendit; nec non ab ulcere, & fractura manifeſte illud diſtinguit.

Vulneris definitio

III. Sed quum vulnus dicatur continui ſolutio in parte molli tam cæſim, quam punctim, & contuſim facta, modo dicendum, qui unaquæquè harum continui ſolutionem ſpecies ſit.

Vulnerum ſpecies ac Differentiæ.

Inciſio eſt plaga, ſive vulnus cæſim illatum inſtrumento longioris aciei, ut enſe, cultro, ſimiliſvè.

Punctio eſt partis alicujus mollioris perforatio à re acuta, ut ſagitta, pugione, mucrone; aut ab alicujus animalis morſu, ictuve facta.

Contuſio eſt partis carnoſæ ſolutio continui interna, integra manente cute, quæ fit ab inſtrumento gravi ac rotuſo; ut ſi quis membrum aliquod in lapidem impingat, aut ligno fortiter percutiat.

Differentiæ porrò vulnerum permultæ ſunt. Enimverò differunt quædam reſpectu partium vulnera-

tarum, unde alia ſunt in carne, alia in tendine, alia in nervo, alia in vena, alia in arteria, alia in capite, alia in collo, alia in thorace, &c.

Quædam differunt ratione vulneris eſſentiæ, unde vulnera alia ſimplicia ſunt, alia compoſita. Simplicia dicuntur, quæ cutem duntaxat carniſquè portionem occupant, ſine ulla partis deperditione. At compoſita, ſunt, quando & cutem & carnem cum ſubſtantiæ amiſſione invadunt.

Alia differunt ratione periculi & ſecuritatis, vel impedimenti remanſuri & ſic quædam lethalia, quædam non lethalia, quædam nullum adferunt poſt ſanationem impedimentum, quædam membra poſt ſanationem vel impedita, vel debilitata vel deturpata relinquunt.

Alia differunt reſpectu inſtrumentorum vulnerantium; & hac ratione quædam cæſim inflicta ſunt, quædam punctim, quædam cum inſtrumentis ſecantibus, quædam diſcerpentibus, quædam contundentibus, & ſic porrò.

Deniquè differunt vulnera juxta quantitatem, quo pacto quædam magna ſunt, quædam parva, quædam mediocria, quædam altè penetrantia & profunda, quædam lata & ſuperficiaria. &c.

Generales Vulnerum Cauſæ.

IV. De *cauſis vulnerum* multa dicere opus non eſt. Eæ namque ſunt omnia illa, quæ extrinſecus advenientia continuum ſolvere ac dividere poſſunt; incidendo, pungendo, rumpendo, contundendo, perforando. Sic vulneris cæſim facti cauſæ ſunt omnia inſtrumenta, quæ incidendi vim habent, ut enſis, culter, vitrum, &c. Puncturæ cauſæ ſunt quæcunque acuta, ut ſagittæ, acus, dentes animalium. Rumpunt quæcunque partem mollem diſtendunt, & in partes contrarias divellunt, ut gravioris ponderis elevatio vel geſtatio, caſus, percuſſio, vociferatio. Contundunt gravia, dura, ac retuſa,

ut lapis, lignum, plumbum, &c. Perforant ferrum ignitum, globi plumbei è ſclopetis emiſſi, &c.

Signa vulnerum Diagnoſtica.

V. Quoad *diagnoſin*: vulnus ipſum per ſe ſenſibus manifeſtum eſt, nec ſignis, quibus cognoſcatur, opus habet. Verum etſi ſenſui pateſcat, quis in cute locus ſit vulneratus; ſi equidem vulnus ad interiora penetret, quæ intus partes vulneratæ ſint, haud ità obvium eſt. Enimvero vulnera omnia quæ corpus noſtrum lædunt, aut ſunt externa & in partibus continentibus, aut interna ac penetrantia. Si externa ſunt, judicium de iis viſu & tactu fieri ſolet ac poteſt: ſin vero interna & penetrantia; ea quidem ſunt aut in capite, aut in thorace, aut in inferiore ventre, una cum partium contentarum læſione, aut ſine earum læſione.

Si vulnus in cavitatem aliquam penetret, nec partes quæ ibi continentur offendat; ea penetratio dignoſcitur ſpecillo ferreo, aut plumbeo, vel tenui cerea candela partes autem internæ nullo modo offenſæ videntur, quum nullum grave ſymptomata ſeſe prodat. At ſi penetrando præcipuam quandam partem contentam læſerit vulnerans inſtrumentum, ejus læſionis ſigna breviter nunc exhibebimus.

Quod ſi vulnus igitur in caput penetraverit, atque cranium fregerit, (id quod viſu & tactu judicare debet Cheirurgus) vel Menynges læduntur, vel ipſum cerebrum offenditur.

Membranarum cerebri læſarum ſigna ſunt, maximi ac extremi dolores qui repente ſuperveniunt, nauſeæ vomitiones, nec non ſanguinis per aures, oculos, nareſque effluxus; inſuper mentis accedit alienatio, præcipue ſi punctum vulnus inflictum fuerit. Interdum tamen læſum pericranium eadem ſymptomata parit. Quod ſi cerebrum in ſua ſubſtantia læſum ſit, omnia hæc accidentia augentur, magis intenditur febris, atque non raro mutus fit patiens,

omniqueloquendi facultate prorſus deſtituitur.

Quum vero in thoracem penetret vulnus, plerumque offendit aut pulmonem, aut cor, aut pericardium, aut diaphragma, aut vaſa quæcunque. At thoracem penetrare cognoſcitur ſpecillo, viſu, tactu, quumque aër è vulnere exeat, aut quum æger medicamentorum vulneri impoſitorum ſaporem ore percipiat.

Atqui pulmonem læſum eſſe judicamus, quando tum è vulnere, tum ex ore egeritur tenuis, ſpumoſuſque cruor; nec non ſonora, premens, ac difficilis eſt reſpiratio.

Quum vero lædantur vel ipſum cor, vel magna in thorace vaſa, immodicus fit ſanguinis fluxus, qui totam mox implet capacitatem, extremitates refrigerantur, ſudorque frigidus erumpit, certus mortis nuntius & index.

Quod ſi diaphragma continui ſolutionem recipiat, magna ſpirandi difficultas, acutas febris, aliaque gravia accedere ſolent ſymptomata.

Quum autem in ventrem inferiorem vulnus penetret, (id quod ſpecillo, viſu, tactu, & vaporibus exhalantibus judicamus) offendi aut jecur, aut lienem, aut ventriculum, aut inteſtina, aut renes, aut vaſa majora, aut veſicam urinariam, aut uterum, ſi patiens ſit mulier.

Ventriculus ſin vulneratus ſit chylus per vulnus exit, hinc perpetuus vomitus conſequitur, tandem ſingultus, animi deliquium, aliaque plura ſuperveniunt, accidentia.

Inteſtina vulnerata eſſe cognoſcimus, quum per ipſum vulnus quoque exeant excrementa, vel magis minuſve craſſa ac fœtentia, prout aut craſſum aut tenue læſum ſit inteſtinum. Cæterarum porro partium vulneratarum ſigna ex antedictis nunc abunde innoteſcent, & ſuis locis tradentur.

CAPUT II.

De Vulnerum prognoſticis.

I. SEd priuſquam vulneris curam aggrediatur Medicus, omninò de PROGNOSTICIS ſollicitus eſſe debet. Viz. Præcognoſcendum, ſit ne ſanabile vulnus, vel inſanabile. Sin ſanabile, an curatu facile ſit, an verò difficile, atque integra & priſtina ſanitas an ægrotanti reſtitui queat, vel an ſanatus membri alicujus ſit paſſurus actionem læſam. Atqui inſanabile ſi ſit vulnus, an lethale ſit, & ad mortem vergat, an verò in ulcus curatu arduum ſit degeneraturum.

II. Primo itaque diligenter expendendum, *quæ vulnera ſint lethalia, quæ non.* Etenim quæſtio hæc magni momenti eſt, atque diligenter & accurate Medico penſitanda, ac cognoſcenda. Namque cum in judiciis & foro vita nonnullorum ob vulnera aliis inflicta periclitetur, & à Judicibus Medicorum ſententia hac de re requiratur, diligens danda opera, ut talem de vulneris natura ſententiam ferat Medicus, qua innocens non condemnetur, nec reus abſolvatur.

Quæ vulnera lethalia ſint dicenda.

III. Idcirco hîc notandum, non omne vulnus, quod mors ſequitur, dicendum eſſe lethale; ſed id ſolum, quod ſuapte naturâ mortem adfert. Atquè hoc ſenſu Vulnerum quædam lethalia dicuntur, quædam indifferentia; quod aliquando lethalia ſint, aliquandò non, pro Medentis induſtria, ægri natura, conſtitutione, ætate, robore, & obedientia, pro temporis ratione, regionum qualitate, &c. Lethalium igitur alia abſolutè, ſeu ex neceſſitate lethalia ſunt, quod omnino ſemper ægrum interimant; alia non neceſſario, ſed ut plurimum occidunt.

I V. *Vulnera ex neceſſitate lethalia* ſunt ea, quæ omne medelam effugientia brevi temporis ſpatio vitam adimunt, uti ex Juriſconſultis notat Farinac. *de homicid. quaſt.* 126. *num.* 5. *lethalia ut plurimum* ſunt, quorum curatio difficilis eſt, & ſæpius malè ſuccepit, non quod ſemper interficiant, adnotante ex ipſis Juriſconſultis Barboſ. *in collect. doct. tit.* 12. *cap.* 18. *num.* 7. *tom.* 2. Nam poteſt quidem vulnus eſſe ſecundum plurimum lethale ex ſua natura, & tamen vulneratus ex vulnere convaleſcere; quemadmodum etiam aliqui morbi, tametſi lethales videantur ſuâ naturâ, nonnunquam curantur.

V. Sunt autem lethalia vulnera judicanda, primò & præcipuæ *ex natura partis vulnerata*, dehinc ex vulneris qualitate ex ejuſdem quantitate, ætate patientis, ſexu, temporis conſtitutione, loci conditione, ſtatu ipſius vulnerari, qualitate inſtrumentorum vulnerantium, accidentibus plerumque vulneribus ſupervenire conſuetis, aliiſque nonnullis conditionibus ab extra accedentibus. At, ſeu dixi, *natura ipſius partis vulnerata pracipua cauſa eſt periculi & ſecuritatis vulnerum.* Cætera enim omnia per accidens ad id concurrunt, uti palam eſt; cum hæc, ſiquidem vulnera ex partis vulneratæ natura ſint lethalia, faciant ad mortis accelerationem aut retardationem: aut ſi lethalia non ſint, poſſint ea reddere minoris vel majoris ſecuritatis, facilioris aut difficilioris curationis, ex. gr. vulnus ſimplex in parte carnoſa omnem ſecuritatem, quantum ex ſe eſt, ſolet promittere; quale eſſet vulnus in carnoſa parte brachii. Quod ſi id ipſum vulnus magnum ſit, ſi accedat aëris conſtitutio contagioſa, ſi æger ſit debilis, ſenex, aut valetudinarius, ſi arma fuerint venenata; hoc ipſum vulnus, quod aliàs tutum erat, evadet dubium, & lethale.

I V. Hinc ſapienter dictum eſt ab hippocrate

lib. 2. prædict. quod ex omnibus vulneribus contingit homines mori: quod idem monent Valleſius *comm. 5. epid. text.* 16. Paræus *chirurg.* 8. *cap.* 4. aliique. Quia poteſt vulnus eſſe ſalutare, & tamen vulneratus vel ob morboſum corporis habitum, vel ob occultam quandam læſorum circumſtantiumque corporum cacoëthiam decedere, vel aliis accidentariis ex cauſis. Unde etiam ſi, quoad magnitudinem, vulnuſculum nullo modo conſideretur, ita ut neque vulneris nomine dignetur; reſpectu tamen partis læſæ poteſt eſſe abſolutè lethale: ex. gr. ſi cor attigerit, aut ſi ad internas alias nobiliores partes penetraverit, aut ſi acus in nervoſam particulam profundius adapta ſit; quale exemplum habemus apud hippocratem *libr. 5. epidem. text.* 44. ſutoris ſolearum veteramentariarum, qui acu ſeſe pupugit juxta genu, & tertio à vulnere die mortuus eſt; ſic etiam ariſto apud eundem hipp. *libr. 7. epidem text.* 97. ex vulnere digiti pedis, ſuccedente gangrænâ mortuus eſt, quod fortè nervoſam partem læſiſſet. Conjung. Foreſtus *libr. 6. obſerv.* 49. 50. Hildanus *cent.* 1. *obſerv.* 21. *cent.* 5. *obſerv.* 2. 85. Quæ exempla ſatis declarant, vulnus aliquando eſſe quidem reſpectu magnitudinis parvum, ſed partis vulneratæ ratione maximum, quia mortem facillimè accerſit.

VII. Ergò partis natura præ cæteris omnibus vulnerum conditionibus venit conſideranda, juxta quam lethalia vulnera Hipprocrates „ ſeptem pro„nunciat *Sect. 6. aphor.* 18. Cui perfecta eſt ve„ſica, aut cerebrum, aut cor, aut ſeptum tranſ„verſum, aut aliquod ex inteſtinis tenuibus, aut „ventriculus, aut hepar, lethale. Hunc tamen „aphoriſmum tum limitat, tum ampliat *in coacis* „*aphor.* 509. *in cod. fœſii* dum inquit: Ex vulnere „ferè mors contingit, ſi cui vulneratum fuerit

„ cerebrum, aut ſpinalis medulla, aut jecur, aut ſeptum
„ tranſverſum, vel cor, aut veſica, aut quædam
„ grandis vena. Mors quoquè ſubit, ſi in arteriam
„ & pulmonem inſignes valdè plagæ inflictæ fue-
„ rint, ità ut percuſſo pu mone, minor ſit, qui
„ per os prodit ſpiritus, quam qui per vulnus ex-
„ cidit. Intereunt verò, quibus nervi interiores,
„ ſive tenuis aliquis, ſive craſſus vulnus acceperit
„ ſi plaga tranſverſa fuerit, & magna: quod ſi parva
„ & recta, nonnulli periculo eximuntur. Minimè
„ autem ab his vulneribus mors, impendet, quæ
„ in corporis partes, in quibus hæc non ſunt, aut
„ ab his quam longiſſimè abſunt, infliguntur. E-
„ tiam C. Celſus *lib. 5. cap.* 26. ſententiam hip-
„ pocratis ad hunc modum expreſſit. Servari non
„ poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtoma-
„ chus, cui jecinoris portæ, cui in ſpina me-
„ dulla percuſſa eſt, cuiquè aut pulmo medius,
„ aut jejunum aut tenuius inteſtinum, aut ventri-
„ culus, aut renes vulnerati ſunt, cuivè circa
„ fauces grandes venæ, vel arteriæ præciſæ ſunt.
„ Vix autem ad ſanitatem perveniunt, quibus ulla
„ parte pulmo, aut jecinoris craſſum, aut mem-
„ brana quæ continet cerebrum, aut lien, aut vulva,
„ aut veſica, aut ullum inteſtinum, aut ſeptum tranſ-
„ verſum vulneratum eſt. Hi quoquè in præcipiti ſunt,
„ in quibus uſquè ad grandes, intuſquè conditas
„ venas, in alis vel poplitibus mucro deſedit. Peri-
„ culoſa etiam vulnera ſunt, ubicumque venæ ma-
„ jores ſunt, quoniam exhaurire hominem proſu-
„ ſione ſanguis poſſunt. Idque evenit non in alis
„ tantum, atque poplitibus, ſed etiam in his venis
„ quæ ad anum, teſticuloſque perveniunt. Præter
„ hæc malum vulnus eſt, quodcumque in alis,
„ vel feminibus, vel in anibus locis, vel in ar-
„ ticulis, vel inter digitos eſt, item quodcumque

„ muſculum, aut nervum, aut arteriam, aut mem-„ branam, aut os, aut cartilaginem læſit. Sed partium harum vulnera ordine nunc conſideremus, & quæ vel abſolutè vel ſimpliciter lethalia ſint, quæ non videamus.

Qualia ſint vulnera cerebri.

VIII. Igitur inter lethalia referri debent *Vulnera Cerebri*; at non omnia. Vidit namque ipſe Galenus hujuſmodi vulnera curata, uti refert *comm. in Hipp. Aphor.* 18. *ſect.* 6. & *libr.* 8. *de uſu part cap.* 10. Exempla quoque habentur apud Valleriolam *lib.* 4. *obſ.* 10. *lib.* 5. *obſ.* 9. *lib.* 6. *obſerv.*4. Hildanum *cent.* 4. *obſerv.*1. 2. 3. Et longum catalogum illorum, qui vulnera cerebri ſanata viderunt, reſencet Joh. Andr. à Cruce, *de Vulner. lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 14. *de cerebro ſauciato.* Imò obſervatum fuit, particulâ cerebri amiſſâ, Ægrum nihilominùs convaluiſſe; cujus rei variæ hiſtoriæ notatæ ſunt à Nicolao maſſa, Carpo, Fallopio, Chriſt. à Vega, Franciſco Arcæo, Horatio Augenio, Petro de Marchettis,aliiſque præſtantiſſimis practicis. Sunt quoque notatu dignæ hiſtoriæ de periculoſiſſimis cerebri vulneribus, quæ extant apud Cabrolium *obſ.* 16. 22. 34. Henricum petræum Matthiam Glandorpium, Sennertum, Diemerbroeckium *in anatome corporis humani.*

At non ſolum vulnera cerebri parvi facienda non ſunt; ſed nec leviſſima capitis vulnera unquam negligenda, uti cum Hippocrate monent Horatius Augenius *lib.* 9. *Epiſt.* 3. Aquapendens *oper. cheirurg. libr.* 2. *cap* 15. Et ex Juriſconſultis Farinacæus *quæſt.* 126. 127. Habent enim capitis vulnera quid peculiare, ac omninò diverſum à pleriſque aliis vulneribus, quum partium aliarum vulnera, etiamſi non cotemnendæ ſint magnitudinis, negligi tutius poſſint, quam leviſſima capitis.

Medulla. Spinalis.

IX. Quoad *Spinalis Medullæ Vulnera*; cum Spinæ Medulla in partibus ſub cerebro ſitis, cerebri

vices gerat, & cum cerebro ſubſtantiam, membranaſque communes habeat, haud ſecus ac cerebri vulnera, ea Spinalis Medullæ lethalia meritò pronunciantur; in primis ſi ſuperior ejus pars vulneretur: qua læſa, ſpirituum animalium in totum corpus influxus tollitur, hinc omnium capiti ſubjectarum partium ſenſus, motuſque aboletur, adeoque & cæteræ omnes actiones ſilent, & brevi pallida mors ſequitur.

X. *Cordis Vulnera* quoque inter lethalia, non ſine ratione, recenſentur ab Hippocrate: namque ea abſolutè vel ex neceſſitate ſemper ægrum interimunt. Et licet nonnulli cum iis per exiguum tempus vixerint, nunquam tamen ſanari potuerunt: imo plerique eo ipſo ferè momento, quo vulnus in ventriculos penetrat, tanquam fulmini icti, concidunt, quod ſemel nobis videre contigit. 4. Octobris 1680. Si tamen vulnus admodum exile in ventriculos penetret, tum interdum, etſi rarò accidit, hominem tam ſubitò non corruiſſe, ſed paucas horas ſupervixiſſe. Ità vidit Paræus virum in corde vulneratum per ducentos paſſus cucurriſſe. Meminit Scenkius *obſerv. Medic. lib.* 2. ſtudioſi, qui vulnus punctim per utrumque ventriculum recepit, & tamen plateæ longæ ſpatium curſu confecit, ac mente ſanus ferè per horam vixit. Jonſtonus, Henricus ab Heers, Tulpius, & plures alii, varia referunt exempla eorum, qui corde vulnerato aliquot horas, imò diem unum & alterum vixerunt. Hoc & nos obſervavimus in quodam Juris ſtudioſo; qui 1688. 9. Julii octavâ circiter veſpertinâ enſe vulneratus fuit in ſiniſtro thoracis latere juxtà papillam, penetrante vulnere inter quartam & quintam coſtam. Hoc poſtquam inflictum fuit, difficulter admodum ſpiravit, ac cruor immodicè profluxit, adeò ut animo fermè deficeret, & Cheirurgus foramen pro-

Cordis.

Obſervatio rara.

tinus occludere cogeretur. Quo facto augebatur in horas ſumma ſpirandi difficultas, ut tandem 11. Julii horâ ante meridiem undecimâ expiraverit. Vocati à Nob. & Ampliſſ. Prætore ac Judicibus cadaver aperuimus, & vidimus ſiniſtram thoracis partem ſanguine fermè repletam, atque penetraſſe gladium per pericardium in ſiniſtrum cordis thalamum, qui prope mucronem penitus perfoſſus fuit. Quod verò inflicto hoc lethali vulnere, ultrà triginta octo horas ſupervixerit patiens, factum fuit quoniam ſingulis cordis contrictionibus, mucrone ad baſin aſcendente, ventriculi iſtius vulnera ità fuerunt occluſa, ut nihil niſi per quam exigua cruoris portio emanaverit, unde nec patiens tam ſubitò extingui neceſſe habuerit. Fernelius *Patholog. libr. 5. cap.* 12. dicit: „ Vulnera cordi inflicta, quæ „ non altè in ventriculos penetrant, non protinus „ interimunt. In quodam, qui ſenſim contabeſ- „ cens & liqueſcens, de medio tandem ſublatus eſt „ tria ulcera in corde reperi non parum cava „ & ſordida, multo ante jam tempore contracta. Simile quid de cordis ulcere refert Petrus de Marchettis *obſerv. Chirurg.* 47. de quondam, qui paulatim longo temporis tractu omninò emaciatus, tandem obiit in cujus diſſecto cadavere invenit magnum ulcus, quod non ſolum cordis capſulam, verum etiam ſubſtantiæ cordis magnam partem excederat, uſque dum tandem penetraſſet in ſiniſtri ventriculi cavitatem, ægrumque ſic occidiſſet. Sed oppidò rarum eſt exemplum, quod habet Cl. Diemerbroekius. *Anat. libr.* 2. *cap.* 6. cujuſdam viri robuſti in corde vulnerati, vulnere penetrante in ſuperiorem partem dextri ventriculi, ſuprà valvulas tricuſpides, prope ingreſſum venæ cavæ; qui tamen ultrà novem dies ſupervixit. At quoniam anguſtum admodum erat vulnus, & ſuprà valvulas inflictum, hinc factum fuit, quod in cordis conſtrictione totus,

qui in dextrum ventriculum è cava profluxerat, ſanguis, propter valvularum tricuſpidum impedimenta, per vulnus expelli non potuerit, ſed maxima ejus pars per arteriam pneumonicam, quæ vulnere multo latior erat, in pulmonem fuerit propulſa, atque inde porrò ad ſiniſtrum ventriculum, & arteriam pericardium & thoracis cavitatem expelli potuerit, unde etiam vires tardius collapſæ ſunt. Hiſtoria quoque per quam rara militis, qui in corde ſaucius vitam ultrà quindecim dies ſuſtentavit, habetur apud Sennertum *Prax. libr. 5. part. 4. cap. 3.*

Verumenimvero vulnera in cordis cavitatem penetrantia non ſolum abſolutè, & ex neceſſitate lethalia ſunt, ſed & vulnera ſi cordis ſubſtantiam muſculoſam tantum attingant, omnem quoque medelam effugiunt, atque patienti vitam adimunt; quia quacunque cordis partem quomodocunque attigerit vulnus, coaleſcere, ob continuum ejus motum, non poteſt; unde & inflammatio, aliaque gravia ſymptomata ſuperveniunt, quæ neceſſario hominem, ſi non ſubito, ſaltem non multo poſt interficiunt. Audite de cordis vulnuſculis non penetrantibus, lethalibus equidem, hiſtoriam, quam Paulus Zacchias *quæſt. med. legal. libr. 5. titul. 2. quæſt. 2.* ità deſcribit: „ Maniacus quidam ſacer- „ dos cum furore ductus ſe primum caſtraſſet, imo „ univerſum panem cum ſcroto & teſtibus abſci- „ diſſet, in eodem furore perſiſtens, accubus qui- „ buſdam fortibus pectus ſub ſiniſtra mammilla ſi- „ bi transfodit, tandemque poſt nonnullos dies, „ quinque nimirum aut ſex, ab hiſce vulnuſculis „ illatis vitam, quam oderat, facilè amiſit. Aper- „ to cadavere, acus omnes ad cordis ſubſtantiam „ penetraſſe repertæ, cum quibus tamen potuit per „ nonnullos dies ſupervivere. Igitur quomodocun-

que ſit, quod aut eadem horâ; ac momento, vel ſubſequenti die, vel etiam poſt duos, treſve, aut plures dies, qualeſcunque cordis vulnus interficiat; ea concluſio rara ac firma maneat, quod *cordis vulnera, ſive in ventriculos uſque penetrent, ſive non, neceſſario ægrum interimant.*

Pulmonis XI. Non minori jure *pulmonis vulnera* inter lethalia refert hippocrates *in coacis prænotionibus.* At vero tam abſolutè quæcunque pulmonis vulnera pronunciari nequeunt lethalia, ac ſi nullum huic viſceri inflitum vulnus unquam curetur: quapropter ipſe hipp. addit limitationem; ſi viz, vulnus ſit magnum, ut pulmone ſauciato minus ſpiritus per os prodeat, quam è vulnere excidat; atque ſi vel vas ſanguineum magnum, vel aſperæ arteriæ ramus lædatur. Enimvero omnia pulmonis vulnera lethalia ſemper non eſſe, docuit nonnunquam experientia, qua conſtat, nonnullos per totum thoracem & pulmonem fuiſſe perfoſſos, & nihilominus convaluiſſe. Videantur hildanus *cent.* 2. *obſ.* 32. *cent.* 3 *obſ.* 36. *cent.* 1. *epiſt.* 52. ſennertus *prax. libr.* 5. *part.* 4. *cap.* 3. valleriola *libr.* 4. *obſ.* 10. Nicolaus Maſſa, Franciſcus Arcæus, Fallopius Foreſtus, Tulpius, & alii.

Ea igitur pulmonis vulnera abſolutè lethalia non ſunt, in quibus ſaltem pulmonis ſubſtantia, non vero magna vaſa; læſa ſunt; neque illa, quæ non adeo magna ſunt, ut nec reſpirationem graviter lædant, nec alia quæcunque gravia accerſant ſymptomata.

E contrario ſi magna ſint pulmonis vulnera, & non ſolum pulmonis ſubſtantia, ſed & magna in eo vaſa vulnerentur, ea pronunciare licet ex neceſſitate lethalia, utpote in quibus ſanguis, ſpirituſque vitalis profunditur & diſſipatur; vel à copia cruoris extrà vaſa effuſi pulmo ac cor opprimuntur, & homo ſuffocatur.

Inſuper

Inſuper mortem plerumque adferunt ea pulmonis vulnera, in quibus exulcerari incipit veſiculoſa ejus ſubſtantia, atque Phthiſis excitatur: vel in quibus ſanguis in thoracis capacitatem effuſus, ibi putreſcere incipit, & vel febrem, vel empyema excitas. Sed quæritur hîc, *nonne tale pulmonis vulnus, cui Phthiſis ſuccedit, quæ poſtea mortem ægro adfert, dicendum ſit abſolutè ex & neceſſitate lethale, & an tali in caſu reus non teneatur de homicidio*; quidam ex Juriſconſultis cenſent, vulnus non eſſe dicendum ex neceſſitate lethale, ſi accidentia remittant, ſi vulneratus melius habuerit, ſi poſt triduum è lecto ſurrexerit, & ambulaverit, licet deinde ex recidiva mortuus fuerit; adeoque vulnerans jam ultrà non teneri de occiſo, tanquam ſi non præſumatur ex vulnere mortuus. Damhoud *in enchirid. rer. crimin. cap.* 77. *n.* 10. menoch. *de arbitr. caſ.* 275. *num.* 9. Farinaceus *de homicid. quæſt.* 126. 127. Sed nos quod ſpectat, ſententiam hanc omninò improbamus, eâ ratione ducti, quod malignæ ægritudines, & ipſa quoque maligna & necantia vulnera aliquandò remittant; imo & hoc habeant proprium, teſte galeno, quod remittere videantur, ac dehinc repentè recrudeſcant, hominemque è medio, quaſi inopinato, tollant. Difficultatem vero auget id, quod ipſimet Juriſconſulti ex recidiva conjecturam deſumant, vulnus fuiſſe lethale, & vulneratum ejus culpâ deceſſiſſe ob recidivam. Farinac. *loc. cit. quæſt.* 127. *num.* 77. quæ è directo contraria videntur iis, quæ circa hanc conjecturam ex ipſorum ſententia ſuperius allata ſunt. Haud ſecus de vulnere pulmonis, cui Phthiſis ſuccedit judicandum puto; viz. abſolutè id eſſe lethale, & vulnerantem teneri de homicidio, licet poſt longam hebdomadarum ſeriem demum vulneratus moriatur. Phthiſis quidem, non vulnus, proxima mortis cauſa eſt; at

vulnus mortis cauſa remota. Et quod in ſano corpore ſe habet, ut cauſa remota, eſt ipſa occaſio mortis: dum namquè conſtat, accidentia ex ipſo vulnere originem habuiſſe, & ſemper uſque ad mortem perſeveraſſe, ex vulnere præſumi debet mortuus vulneratus.

Aſperæ arteriæ. XII. *Aſperæ arteriæ vulnera* non lethalia eſſe, verum ſanari poſſe, docet laryngotomia. Ea nimirum ſanantur; quæ magna non ſunt, & in quibus membranæ ſaltem, quibus trachææ cartilagines connectuntur, vulnerantur. ScenKius *obſerv. medic. libr.* 2. At annulli cartilaginei ſi vulnerentur, ob duritiem pars coaleſcere nequit. Hippocr. *libr.* 6. *Aphor.* 19. *libr.* 7. *aphor.* 28. Galenus 5. *meth. med. cap.* 7. Hæc igitur vulnera haud inepte lethalia cenſentur. Equidem non ſubitam, ſed lentam mortem adferre ſolent; dum vel ab aëre per vulnus confertim ingrediente pulmones alterantur & debilitantur, vel calloſa quædam ſubſtantia vulneri ſuccreſcit, quæ ſpiritum ſenſim intercipiendo tandem hominem jugulat, ità ad octodecim hebdomadas vulnere tali laborantem vidit Barbette, antequam moreretur.

Diaphragmatis. XIII. *Diaphragmatis vulnera* inter lethalia quoquè recenſet Hippocrates. Diſtinguit equidem Galenus *lib.* 5. *meth. med. cap.* 9. inter ea, quæ diaphragmatis parti tendinoſæ, & quæ carnoſæ infliguntur; atque illa ſtatuit eſſe lethalia, hæc ſanabilia. Scribit porrò *comm. in hipp. aphor.* 18. *ſect.* 6. nervoſæ diaphragmatis partis vulnera non ſemper lethalia, ſed magna ſolum: plane enim gravia tum ſuperveniunt ſymptomata, delirium puta, difficilis reſpiratio, febris, convulſio, ſingultus, riſus ſardonius, ut ridendo ægri moriantur.

Ventriculi. XIV. Haud ſecus *ventriculi vulnera* inter lethalia numerantur; & meritò, quia in parte hac magis

membranoſa ægerrimè ſanantur ; ac ſi infligantur ſuperiori ejus orificio , quod Stomachus nuncupatur, ob nervorum ei inſertorum copiam , convulſionibus & ſingultibus continuis ægrum occidunt : ſin verò ventriculi fundo infligantur , ingeſta alimenta mox effluunt in abdominis cavitatem ; illic alia viſcera brevi corruptura.

Verum etſi uſus & ratio illud hippocratis effatum confirment , hanc tamen regulam interdum , quamvis raro , exceptionem admiſiſſe , & ſubinde vulnus ventriculi ſanatum fuiſſe , obſervatum fuit ; cujus curationis hiſtorias ſibi viſas deſcribunt Fallopius *de cap. vuln. cap.* 12. cornax *in epiſtol. reſponſ. ad D. ægidium bartogh.* Julius Alexandrinus *annot. ad cap.* 4. *lib.* 6. *Therap. Galeni.* DiemerbroecKius *anat. lib.* 1. *cap.* 6. & ex aliis collegit ScenKius *obſ. med. lib.* 3. Sunt quoque admirandæ illæ hiſtoriæ , quæ de duobus cultrivoris referuntur : quarum alteram deſcribunt Bernhardus Suevus *in tract. de inſp. vuln.* Crollius *in præfat. Baſilicæ hymicæ.* Sennertus *prax. lib.* 1. *part.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 15. & *lib.* 5. *part.* 4. *cap.* 3. de Ruſtico Bohemo, qui 1602. Pragæ cultrum novem pollicum longitudinis deglutiit ; qui poſt ſeptem hebdomadas è ventriculo exciſus , & æger ſanitati reſtitutus fuit. Alteram ſibi ipſis viſam enarrant Georgius Lothus , & Rutgerus Hempſingh *in peculiari germanico tractatu.* De juvene duos & viginti annos nato , qui regiomontii in Pruſſia 1635 cultrum longitudine duas tranſverſas palmas excedentem, deorſum deſcendente manubrio , caſu deglutiit ; qui poſt ſextam hebdomadam à Cheirurgo exciſus , ægerque intra menſem ſanatus fuit. Culter hic poſtea à Daniele BecKero , Medico Dantiſcano, D. Othoni Heurnio , quondam Lugduni in Batavis Medicinæ profeſſori, donatus , ibidem inter alia rara in Theatro Anatomico aſſervatur.

Ex allatis igitur hiſtoriis haud immeritò concludimus, vulnera ventriculi fundo inflicta non abſolutè ſeu ex neceſſitate, verum ſimpliciter lethalia eſſe dicenda: ſed quæ ſuperius ejus orificium ſeu ſtomachum penetrant, omnem medelam effugere, adeoquè neceſſariò & ſemper ægrum interimere. Eo namque graviter afflicto, ob maximum cum cerebro & corde conſenſum, lethalia plerumque excitari ſolent ſymptomata.

Inteſtinorum. XV. Ejuſdem naturæ ſunt *inteſtinorum vulnera*, quæ ab hippocrate inter lethalia quoquè referuntur. Sunt tamen periculoſiora vulnera tenuium, quam craſſorum inteſtinorum; ob ſubſtantiam illorum membranoſam magis, minuſque carnoſam.

Hepatis. XVI. Succeduut *hepatis vulnera*, quæ inter lethalia etiam non ſine ratione enumerat hipp. *libr.* 1. *de morbis* & *lib.* 6. *aphor.* 18. propterea quod copioſa hæmorrhagia citius ægrum occidat, quam ſiſti medicamentis poſſit; & ſi forte ſiſtatur, tamen ulcus poſt vulnus relictum tam raró & difficilè ſanetur, ut ex tribus millibus ea parte vulneratis vix unus aut alter evadat, & inter miracula fere habendi ſint, qui ſervati ex iis fuerunt. Equidem tradit Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 28. vulnerato hepate, abſciſſâque ejus parte, hominem ſervari poſſe. Et Hiſpanum Juvenem, cui magna hepatis portio per ilei dextri vulnus erumpebat, ſanatum fuiſſe refert Corn Gemma *Coſmocritic. lib.* 1. *cap.* 6. Et nobilem poſt inflictum circa hepatis regionem vulnus, ac particulâ ex ejus ſubſtantia abſciſſâ, extractaque, ſanum evaſiſſe, ſcribit Bertinus *med. lib.* 13. *cap.* 7. Idem obſervarunt hildanus *cent.* 2. *obſ.* 34. Matthias Glandorpius *in ſpec. chirurg. obſ.* 34. Sed hæc ſunt naturæ miracula, qualia in curationibus aliquando contingere, olim averoës tradidit.

Lineis. XVII. *Lineis vulnera* eodem ferè modo ſe ha-

bent, ut hepatis; atque lethalia ſemper obſervantur.

XVIII. De *renum vulneribus* quæritur, ſintne ea lethalia? Reſp. profunda renum vulnera abſolutè & ex neceſſitate eſſe lethalia, atque ex centum ità vulneratis vix unum ſanitatem recuperare. Quæ quidem lethalitas non procedit à renum nobilitate aut præſtantia; ſed à ſymptomatum ſyndrome, uti à magna hæmorrhagia, vaſorum diſſectione, urinæ obſtructione, ejuſve continuo effluxu, inflammatione, dolore, & quidem præcipuè abſceſſu, ac exulceratione ob acris ſeri tranſitum vix curabili, aliiſque, quæ ægrorum vires ad mortem uſque conterunt. Renes quippe licet non ſint partes principes, ſunt tamen tales, quarum uſu carere non poſſumus; quo ſublato, vel graviter ſaltem impedito, vita tollitur. Contigit quidem nonnullos renibus vulneratos aliquamdiu ſupervixiſſe, & minus peritis ſanatos viſos fuiſſe, ſed tandem tamen ſurperſtites abſceſſus ægros è medio ſuſtuliſſe. Sic fallopius, corn. Gemma, dodonεæus, foreſtus, valleriola, aliiquè, varia referunt renibus vulneratorum exempla, qui aliquot annos ſupervixerunt; tandem vero ex iſtis vulneribus mortui ſunt. Quod autem alii citius, alii tardius fatis cedant, fit prout illa vulnera magis minuſvè profunda, & ſymptomata majora vel minora fuerint. Renum,

XIX. Inſuper in catalogo vulnerum lethalium apud Hipprocratem reperiuntur *veſica urinaria vulnera*. Diſtinctione tamen hic opus eſt. Nam quod collo veſicæ infligitur vulnus ſanari poſſe, docet litothomia. At fundo ejus vulnerato, atquè penitus perfoſſo, ire ſolet patiens, unde redire negant quenquam. Veſicæ urinariæ.

XX. Tandem occurrunt & *venarum, arteriarumquè majorum vulnera*, quæ ſæpius ſunt lethalia. Venarum, arteria-

rumquè majorum, &c.

Namquè cum ligaturâ conſtringi nequeant, cruore immodice effuſo, vires ſubitò dejiciuntur, & patiens plerumquè extinguitur. Equidem cum chirurgus alius melius alio vulnus claudere poſſit, cauſa mortis in vulnerantem non ſemper conjicienda.

Vulnera nervorum majorum ferè incurabilia ſunt, quandoquè lethalia.

Vulnera venenatis inſtrumentis aut *animalibus* inflicta ferè ſemper lethalia ſunt.

XXI. Atquè hæc ſunt vulnera, quæ hippocrates lethalia eſſe rectè ſcribit. Quorum tamen, ſeu dixi, quædam ſunt abſolutè vel omnino lethalia, quædam ſimpliciter lethalia. Abſolutè vel ex neceſſitate lethalia farinaceus *tit. de homicid. quæſt.* 125. definit, quæ non requirunt curam & conſilium medicorum; ſed ſunt talia, è quibus vulneratus ſtatim moritur, *hoc eſt*, ob quæ, quamvis omni arte & induſtriâ curentur, æger nihilominus moritur. Lethalia ſimpliciter, *id eſt*, non omnino mortalia, vel ad mortem certa, idem farinaceus deſcribit, ex quibus vulneratus non ſtatim moritur, & ex quibus quandoque etiam non moritur.

XXII. Quæ igitur vulnera ſimpliciter tantum lethalia ſint, *hoc eſt*, è quibus etſi aliqui interdum convaleſcant, hic vel ille tamen ex iis revera mortuus dici poſſit, ex ſuperioribus abunde patet. Hoc equidem addendum, *ex eventu maximè judicari, an vulnus actu lethale fuerit.* Nam etſi robuſtus aliquis, aut alias exactè ſanus ex vulnere convaluerit, tamen non neceſſarium eſt, ut ex ſimili vulnere ſenex, puer, vel debilis quiſpiam convaleſcat: ſed licet ille à ſimili vulnere ſanatus fuerit, hic ex eo neceſſario mori poteſt. Enimvero ex præcedenti ſtatu vulnerati vulnus accipitur conjecturâ majoris aut minoris periculi: vulnera namquè quæ ſiunt in corporibus morboſis; cacochymicis, con-

valeſcentibus, valetudinariis, magis abſque dubio periculoſa ſunt; & idcirco non male juriſconſulti voluerunt, vulnerantem infirmum, ſi ille decedat, teneri de homicidio, etiam vulnere non exiſtente mortali. Nam quamvis vulnus per ſe non mortale poſſit fieri lethale ex corporis vulnerati impuritate, videtur tamen vulnerans dediſſe proximam cauſam mortis, ut in caſu de quo manardus *libr. 6. epiſt. medic. 1.* in quo cum ſupervenerit vulnerato, duobus vulneribus læſo non quidem mortaliter, ut ipſe probat, eryſipelas, ob corporis impuritatem mortuus eſt die quarto decimo; cumque unuſquiſque huic periculo ſubjici poſſit, non videtur ullo modo vulnerans excuſandus, præſertim ſi deliberato animo occidendi vulneraſſe conſtet, ſi lethalibus non exiſtentibus vulneribus, vulneratus ex corporis impuritate decedat, ex qua tamen abſque inflictis vulneribus non deceſſiſſet: qui enim cauſam damni dat, damnum feciſſe videtur; at juriſconſultis hæc decidenda relinquimus.

XXIII. Inſuper quæritur hic, *an vulnus, quod ex ſua natura nequaquam lethale ſit, poſſit incuriâ, medentis, vel ipſiuſmet vulnerati, & per accidens, fieri lethale*? Res hæc videtur magni momenti, quia etiamſi quando vulnus eſt abſolute & ex ſua natura lethale, non excuſatur vulnerans ex malo regimine, aut ex negligentia & imperitia medicorum, ſed omnino de homicidio tenetur; quod dominetur præſumptio, vulneratum ex vulnere deceſſiſſe. At vero ſi vulnus fuerit ambiguum tam ad ſanitatem, quam ad mortem, & vulneratus non adhibuerit medicum; aut adhibuerit imperitum; aut ſi ſuâ ipſius negligentia & inobedientiâ mortuus fuerit, tunc vulnerans de homicidio non tenetur, cum ſuâ ipſius culpâ præſumatur mortuus. Semper enim præſumptio militat, quod vulnere non exiſ-

tente ex neceſſitate lethali, vulneratus ex vulnere non deceſſerit; quoniam mortis præſumptio ex vulnere ſumi debet non ſimpliciter ex vulnere, ſed ex aliis quamplurimis, quæ vulneri conjungi conſueverunt. Sunt autem hæc reducenda vel ad medicum, vel ad ægrotum, vel ad externa.

XXIV. Quoad medicum, vel cheirurgum; vulnus non lethale aliquando occidit, ſi ex ignorantia. Ille non noverit vulneris qualitatem, ut in caſu, de quo Langius, ubi cheirurgus curaturus ſauciatum in capite Equitem cum cranii fractura, vulneris exiguitati ſiſus, cranii fracturæ, nullo modo medicatus eſt, unde vulneratus eum ob errorem è medio ſublatus, aliàs forſan non periturus. Haud abſimilem caſum citat foreſtus *libr. 6, obſerv.* 2. de vulnere non lethali, ex quo tamen æger medici culpâ interiit. Idem quoquè antè biennium à nobis viſum fuit in ruſtico, qui vulneratus in ſiniſtro thoracis latere, hinc difficulter ſpirans, à medico ac cheirurgo ut pleuriticus curatus, vulnere fere neglecto, obiit. Namque eadem ratione, ſi medicus neſciat opportuna adhibere remedia, aut adhibeat contraria ægrum perimit. Obſervatio.

XXV. Quoad ægrotum; manifeſtum eſt, ejus culpâ id ipſum ſuccedere poſſe, ut ſi medicum non adhibuerit, aut adhibuerit imperitum; cum paria ſint, medicum non adhibere, aut adhibere imperitum. Farinaceus *de homicid. quæſt.* 120 *ſect.* 4. *num.* 76. Imo præſtat medicum non habere, quam inexpertum habere. Roder. à caſtro *med. polit. lib.* 1. *cap.* 7. Si item medicamenta opportuna ſibi adhiberi non permiſerit, aut quicquam moliri circa ſe renuerit, quod erat ad ſanitatem neceſſarium: ſi contra medicorum ſententiam aëri ſeſe expoſuerit: aut ſi quomodocunque in uſu ſex rerum nonnaturalium inſigniter peccaverit. Equidem non quilibet error vulnerati hac in re culpari poteſt, ſed debet eſſe

notabilis. Farinac. *loc. cit. quaſt.* 126. *num.* 25. Et eo inſignior, quo magis leve ac tutum vulnus à peritioribus judicatum fuerit: tunc enim oportet, ut talis ſit negligentia, & tales ſint errores in victu & medela, ut evidenter conſtet, ex eorum vitio ægrum deceſſiſſe. At tunc quidem debent periti medici de erratis hiſce judicare, ac nominatim determinare, quod hic error cum hoc vulnere, tametſi non eſſet mortale, potuerit mortem accerſere.

Inſuper ex mala corporis vulnerati conſtitutione, vulnuſcula aliquando nullius momenti & è quibus plurimi convaleſcunt, nonnullis poſſunt eſſe lethalia: ſic de philæ puero ſcribit hipp. *libr.* 7. *Epidem* quod ex ſola oſſis denudatione in fronte, uno die febre ſuperveniente, & oſſe livore contracto, mortuus fuerit, idem refert theodori cujuſdam puerum ex oſſis denudatione nullius pene momenti, die vigeſimo tertio mortuum eſſe. Et magnæ navis perfectum quendam, cum anchora manus dextræ indicem & os colliſiſſet, inflammatione ac convulſione ſuperveniente, decimo tertio die vitam cum morte commutaſſe. Telephanem quoque ex harpeli liberta filium, plagam in pedis pollice accepiſſe, ex eâque inflammationem, vehementemque dolorem conſecutum fuiſſe, quo remittente, ægrum in convultionem incidiſſe & tertio die mortem obiiſſe. Refert foreſtus *lib. 6. obſ. chirurg.* 50. Conſulem quendam alcmarinum, cum pedes more ipſi conſueto lavaret, & callum ſub pedis plantas cultello abradere & abſcindere ſtuderet, ſe vulneraſſe & ſtatim ſubſequente ſpaſmo extinctum fuiſſe. *Et obſerv.* 49. quendam tibiam ad rem duram alliſiſſe, ipſamque cum contuſione & vulnere læſiſſe, quem deinde ſuperveniens gangræna ſuſtulit. Hildanus quoque *cent.* 5. *obſ.* 2. duo recenſet exempla, unum de operatio, qui ſpinâ pedem

punxit; alterum de fœmina, quæ ſpina apicem indicis dextri vulneravit, qui ambo ſupervenienre gangræna mortui ſunt. Joh. matthæus *quaſt.* 27. ſcribit, quendam graſſatorem in humero haud adeo profunde vulneratum, mortuum fuiſſe: alium quoque in comitatu oldenburgico in media femoris regione cultello leviter vulneratum, confeſtim interiiſſe. Et Horatius Augenius *tom.* 1. *libr.* 9. *epiſt.* 2. plures eorum recenlet hiſtorias, qui ex parvo & levi vulnere perierunt. Atque hujus rei exempla alibi etiam paſſim nota ſunt, in primis apud jobum Meekeranum *in obſervationibus chirurgicis.*

Tanti igitur faciendus morboſus corporis apparatus in vulneribus, ut non ſolum in mediocribus, ſed & in minimis maxima ejus ratio ſit habenda, cum facile ex ejus culpa poſſit minimum vulnus, & ſalutare alioquin, pravitatem contrahere, ex qua deinceps ægrum perire facillimum eſt.

XXVI. Quoad externa; multa ſunt, quæ mortem ex non lethali vulnere adferre poſſunt: viz. ipſa armorum qualitas, aër externus, regio, temporis conſtitutio, & alia, de quibus abunde nunc dictum fuit.

Enimvero ſi gladius, vel telum, aut quodcunque quo vulnus inflictum eſt, inſtrumentum ſit venenatum, leve etiam vulnuſculum mortem adferre poteſt.

Dein aëris conſtitutio, ac loci proprietas hic peculiarem vim habent. Sic capitis vulnera, quæ in multis locis lethalia non ſunt, in aliis obſervantur lethalia. Scribit Vidus Vidius *libr.6. de curat. morbor. cap.* 90. Florentiæ vulnera capitis pleriſquè eſſe lethalia,& cauſam refert in aërem frigidum tenuem; piſis vero, & Lugduni paucos ex iis interi-

re cum cœlum ibi ſit craſſius. Amatus Luſitanus *cent. 5. curat.* 100. inquit, florentiæ & bononiæ capitis vulnera eſſe periculoſa, non ità raguſæ. Et abroſius paræus teſtatur, Lutetiæ quam Avenioni capitis vulnera eſſe difficiliora. Et ſic de cæteris. Quæ utrum ejus momenti exiſtimanda ſint, ut reum ab homicidio excuſare queant, non leviter dubitandum: illud certum eſt, non eſſe hæc talis ponderis, ut promiſcuè in quocunquè leviſſimo vulnere mortis cauſa eſſe poſſint: in mediocribus tamen vulneribus multum cooperari haud dubitandum, ex quibus Juriſconſulti cætera decidere poſſunt, quæ ad id negotium facere videntur.

CAPUT III.

De vulnerum curatione in genere.

I. IN quolibet morbo curando prima indicatio ab ipſius affectus eſſentia deſumi ſolet, quæ præcipit & oſtendit *contrarium per ſuum contrarium eſſe tollendum.* Et hoc eſt, quod innuere videtur Galenus, quum *libr. de artis conſtitutione* ſic inquit: „ quare „ generaliſſimus curandorum morborum ſcopus „ erit, contraria contrariis remedia eſſe, & par„ ticularibus particularia contraria.

II. Vulnus ergò, cum ſit *ſolutio continui*, indicat *unitionem*, ſicut quælibet alia continui ſolutio. Etenim hæc ſoluta unitas partes, quæ ſejunctæ ſunt, uniendas eſſe præcipit, quatenus quidem vulnus ſimplex eſt. Si vero alii affectus, ſeu morbi, ſeu cauſæ, ſeu ſymptomata vulneri conjungantur, tot dantur indicationes, quot ea ſunt, quæ ità affectum compoſitum conſtituunt.

III. Sin aliquid de ſubſtantia carnis amiſſum ſit, duplex datur indicatio; ſcilicet id quod divi-

ſum eſt, uniendum; quod deeſt, regenerandum. Si cutis & caro contuſæ ſint, quod contuſum eſt in pus mutandum, ut abſcedat. Et ità de reliquis affectibus, quæ vulneri conjunguntur, ſeſe res habet.

IV. Hæc vero unio, quæ eſt prima & generalis vulnerum curandorum indicatio, ſolius naturæ opus eſt; hujuſque unius operâ partes vulneratæ ut & fractæ, disjunctæ iterum coaleſcunt & conglutinantur. Cum autem ad id medium quoddam, & quaſi gluten requiratur, utitur naturâ ipſâ materiâ, quâ partes nutriuntur, ſanguine ſcilicet, continuo in partem propulſo; qui in poris parietum & labiorum vulneris hærens, in ſubſtantiam parti vulneratæ ſimilem mutatur: atque ità ejus ſeu naturalis cujuſdam balſami, beneficio, quæ disjuncta erant coaleſcunt, & ex duobus unum fit, haud ſecus ac taleolæ arbori inſertæ cum eadem arctiſſimè uniuntur. Atquè hoc quidem opus etſi ſolius naturæ ſit, Medicus tamen hac in re naturæ miniſter eſt, ac niſi Medicus naturæ ſubſidio veniat, ipſa in multis ſine ſuo fruſtratur, nec conglutinationem moliri poteſt.

V. Ea autem quæ Medico hac in re agenda ſunt, ad quatuor capita reduxit Galenus *art. med. cap.* 90. ubi ſic inquit: „ coaleſcere facit ea, quæ invicem „ diſtant, & priſtinam unitatem reſtituit ipſa na- „ tura; noſtrum vero opus eſt, applicare extrema „ diſtantium partium, atque in unum coacta con- „ ſervare, & tertio hoc cavere, ne quid labiis vul- „ neratis incidat, & quarto ipſam partis ſubſtan- „ tiam ſalubrem conſervare.

VI. Atque ità in vulnerum curationem quatuor à galeno recenſentur Medici officia, idque haud immeritò: namque ut Medicus ſuum finem ac intentionem *hoc eſt*, ſolutæ unitatis unionem, conſequatur, laborandum 1. Ut omnia ſymptomata vulneri

ſupervenientia; quæque unitionem impedire poſſunt, tollantur. 2. Ne quid extranei in vulnere & inter labia ejus hæreat, vel relinquatur. 3. Ut dehiſcentes vulnerum partes conjungantur, conjunctæque ità ſerventur. 4. Ut partis vulneratæ temperies & robur conſervetur.

CAPUT IV.

De vulnerum ſymptomatibus.

I. Primam itaque indicationem in vulneribus curandis diximus, *accidentium ſive ſymptomatum correctionem*, quæ admodum neceſſaria eſt, cum nullo pacto vulnera perfectè curari ac ſanari queant, niſi ſymptomata, quæ ea conſequuntur, abigantur, & profligentur; ſuntque aliquando tam magna, ut ad ſe totam trahant curationem: inter quæ primo numeratur *ingens ſanguinis profuſio*, quæ non ſolum vires dejicit, atque vitam interdum homini eripit, ſed & curationem impedit. Quamdiù namque ſanguinis fluxus continuatur, in curatione nihil proficitur. Accidit autem Hæmorrhagia vulneratis arteriis aut venis, vel majoribus vel minoribus. Hæmorrhagia in Vulneribus ſiſtenda.

II. Igitur vulnere inflicto, ſi modicè ſanguis fluat, permittendum ut tantum effluat, quantum commodum videbitur. Quod ſi immodice cruor profluat, ut vires dejiciat, quamprimum ſiſtatur. Eum in finem omnia ea præſtanda ſunt, quæ motum ejus impedire ac inhibere poſſunt.

III. Impeditur ſanguinis fluxus, ſi convenientibus remediis & deligatione orificium vulneris occludatur: occluditur vero vulneris orificium, vel labiorum vulnerati vaſis conjunctione vel orificii obſtructione. Conjunguntur vulneris labia, vel digitis orificium

vulneris tamdiù comprimendo, quouſque ſanguis grumeſcat, ac ità ipſe vaſis orificium obſtruat; vel faſciis vulneris orificia invicem adducendo. Sed tutiſſimum eſt, operam dare, ut orificium vaſis ſanguinem fundentis obſtruatur *linteo carptó.* Vel ejus loco vulnus impleatur *Fungo iſto orbiculari* quem *crepitum lupi*, vulgò (*Bovyſt* appellant.

IV. Equidem ſi huic ſoli fidere non libeat, fiat pulvis adſtringens, qui excipiatur albumine ovi, atque cum linteo carpto vel ſtupa cannabina vulneri imponatur. Galenus *libr. 5. meth. med. cap.* 4. hoc medicamentum ad ſanguinem ſiſtendum præ reliquis commendat, & omnium quæ noverit optimum eſſe ſcribit:

℞. *Thuris* ℥j. *Aloës* ʒiß.
M. F. *Pulvis, qui miſceatur cum ovi albumine, & pilis leporinis, vel ſtupâ canabina excipiatur, ſicque vaſi læſo, totique vulneri imponatur.*

Poſſunt & alii pulveres adſtringentes eum in finem præſcribi. v. gr.

℞. *Boli armeni* ℥ij. *farinæ volatilis* ℥ß.
Maſtichis, Thuris, cap. mort. vitrioli an. ʒj.
M. F. *pulvis, albumine ovi excipiendus.*

℞. *Gallarum* ℥ij. *boli armeni* ʒij.
Terræ lemniæ ʒiij. *vitrioli cyprei* ʒß.
Aluminis crudi ʒj. *M.* F. *pulvis.*

Hildanus *libr. de gangrana & ſphacelo cap.* 19. ſuum pulverem valdè extollit, cujus deſcriptionem dedimus *libr.* 1. *cap.* 17. *pag.* 106.

Hiſce ità vulneri impoſitis conviens ſuperinjicienda ligatura. Neque ab uſu horum medicamentorum deſiſtendum, donec caro quæ gignitur, circa vas ità ſit producta, ut ejus orificium claudat. Hoc enim niſi fiat, ſemper metuenda eſt hæmorrhagia.

V. quod ſi nec hiſce ſiſtatur ſanguinis effluxus,

cauſticis nonnulli utuntur, quæ cruſtam inducunt, cujus beneficio vaſis orificium occludunt. Quo in caſu quidam laudant *liquorem ſtypticum*, momentaneâ coagulatione miraculoſè ſanguinem ſiſtentem, quem tradidimus quoquè *libr.* 1. *cap.* 17. *pag.* 106.

Si ne ſic quidem ſanguinis fluxus ſiſti poſſit, admoveatur *cauterium actuale.* Sed de hiſce latior erit dicendi occaſio, ubi de vulneribus arteriarum & venarum ſumus dicturi.

VI. Non raro quoque vulneribus ſupervenit *inflammatio*, vel quum parum ſanguinis profluxerit, quod ſcribit hippocrates *libr. de ulceribus*: „ ſi ſtatim pro valetudine ſanguis plus minuſve à plaga „ fluxerit, & ipſum vulnus, & quæ juxta ſunt, minus inflammatione premuntur; vel ratione partis læſæ, ut ait Celſus *lib.* 5. *cap.* 26. ſic vulneribus partium nervoſarum ut plurimum inflammatio accedit, cum ob dolorem ſanguinis ad partem affectam affluxus concitetur. Vulneri ſuperveniens Inflammatio.

Si ergo ſanguis non ſatis fluxerit, atque inflammatio metuatur, vel jam adſit, vena ſecanda, & pro viribus ægrotantis ſanguis evacuandus; quamprimum namque ei occurrendum, cum vulnus ſanari nequeat, niſi inflammatio tollatur.

VII. Sæpiſſimè etiam *dolor* vehemens vulneribus accidit. Etſi enim nullum fere vulnus ſit ſine dolore; equidem non raro ille tolerabilis eſt: interdum verò plane vehemens, id quod fit maximè cum nervi, parteſque nervoſæ vulneratæ ſint. Hinc quamprimum ſedari debet, cum excitet vigilias, vires dejiciat; nec non humorum in partem affectam affluxus, inflammationis, febris, gangrænæ, cauſa ſit. Dolor.

Sed quum non ſemper eandem ob cauſam dolor accidat, ſi medicamenta acria nimis, & calida illum produxerint, mutentur illicò. Si externum aliquid

vulneri inhæreat, aut turunda nimis longa vel craſſa ſit, aut oſſis fragmentum vicinas partes pungat, extrahatur. Si à puris recenti copia dolor proveniat, liber exitus ipſi detur. Inflammatio ſi doloris cauſa ſit, venâ ſectâ, imponatur hoc vel ſimile cataplaſma,

℞. Herb. malvæ, althææ, violariæ,
Flor. ſambuci, camomillæ an. Mj.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & contuſis adde
Farinæ hordei ℥iß.
Fabarum, lini an. ℥j.
Pulv. croci ʒß.
M. F. *cataplaſma.*

Pruritus. VIII. Inter ſymptomata quæ vulneribus accidere ſolent, obſervatur & *pruritus*, qui etſi leve videatur ſymptomata, tamen quia hoc etiam ægrotantem torquet, & ſi partem ſcalpat, vel inter dormiendum fricet, periculum eſt, nec immodicè è vulnere profluat cruor, vel doloroſa accedat partis excoriatio, vel humorum ad partem affectam concitetur fluxus; ideo removendus, præſertim quum à ſaniei acrimonia ut plurimum procedat. Igitur pars affecta aquâ tepidâ perfundantur ac abluatur; vel potius calidum applicetur fomentum, identidem renovandum, ut apertis poris materia pruritum excitans diſcuti facilius, ac evacuari poſſit: vel ilienatur *Unguentum nutritum* aut *album camphoratum*, aut ſimile.

Convulſio IX. Inſigne etiam, & periculoſum ſymptomata ſæpè vulneribus accidit, *convulſio* ſeu *motus convulſivus*; qui hîc fit vel à nervorum punctura, eorumque ingenti dolore; vel ab acri humore aut vapore partem nervoſam vellicante: ad quem expellendum inſurgens natura, irregularem ſpirituum in nervos influxum, ſeu eorundem expulſionem excitat, hinc & partium contractionem ſpaſmodícam ciet. Sunt autem ſatis periculoſæ convulſiones in vulneribus.

Hippocr.

Hippocr. *ſect.* 5. *aphor.* 2. 3.

Qua ratione vero ſpaſmodicæ affectiones ſint curandæ, non hujus loci eſt indagare. In convulſione tamen vulneri ſuperveniente hoc unguentum laudat Barbette.

℞. *Oleilimacum, lumbricorum, ſeſamini an.* ℥j.
Ping. Vlpis, arietis an. ℥ß.
Butyri inſulſi ʒvj. *Spir. vini* ℥iij.
Coq. ad ſpiritus vini conſumptionem, add.
Olei ſpicæ, roſmarini, ſuccini an. ʒij.
Miſceantur.

Ad hæc *Balſamus ſulphuris*, *Balſamus peruvianus*, *Oleum therebinthinæ*, *Oleum Petræ*, *Oleum Philoſophorum*, & ſimilia valde commendatur.

Si ab ingenti dolore accedat convulſio ejus cauſa tollenda. Verum à nervi, partiſvè nervoſæ punctura aut morſu convulſis quomodo ſit ſuccurrendum, in ſequentibus, de nervis tendinibuſque punctim vel cæſim vulneratis, exponemus.

X Interdum & *caro* in vulneribus luxuriat *Fungoſa*, & ultra modum exceſcit; quæ efficit, ut cicatrix vel turpis fiat, vel nulla. Accidit autem hoc Medentis negligentiâ, qui minus quam par eſt, ſiccantia medicamenta adhibuit. Quod ergò ſuperfluum eſt, tollendum ut vulnus cicatrice claudi queat. Eſtque hoc opus medici, qui medicamentis fortiter ſiccantibus, detergentibus, ac ſi opus ſit, etiam non nihil erodentibus carnem ſuperfluam abſumit. Eum in finem inſpergatur *pulvis rad. iridis florentinæ*, vel *pulvis ex æq. part. ochræ & ſabinæ*, vel *alumen uſtum*, vel *Mercurius Præcipitatus Ruber*. Quidam ſequentia commendant: Hyperſarcoſis.

℞. *Aluminis crudi, viridis æris an.* ʒij.
Coq. in vini ℥xviij. *ad quartæ partis conſumptionem, colat. add. camphoræ* ʒj.
Miſceantur.

℞. *Gallarum*, *balauſtia*, *thuris*
Myrrha, *aluminis uſti an* ℥j.
Ceruſſa, *æruginis*, *ſanguinis draconis an.* ʒß.
M. F. *Pulvis.*

Febris. XI. *Febris*, quæ frequenter admodum vulneribus accidit, plerumque *Symptomatica* eſt, adeoque nec ità metuenda; quippè quæ ratò peculiarem ſui curationem requirit.

CAPUT V.

De Rebus Alienis è Vulnere eximendis.

I. DEindè ut vulnus ritè curetur, animadvertertendum *ne quid extraneum illud ingrediatur* atque ideò quando *pili* circà vulnus ſunt, ii tondendi, vel radendi, vulnere prius molli linteo vel filamentis repleto, quoniam intra id ſi incidant, atquè non extrahantur, glutinationem impediunt. Nonnunquam etiam intrà vulnus reperiuntur ſanguinis grumi, pili, oſſis particula aſpera & pungens, calx, arena, terra, vel telum aliquod, ut ſagitta, vel mucro, vel ſpina, vel arundo, vel globulus plumbeus, vel ſimile.

II. Ex hiſce *ſi quid intra vulneris labia hæreat*, *ejus glutinationem impedit*, *adeoque id totum extrahendum.* Quod ut fiat, vulnus, niſi ſatis hiet, dilatandum, quantum opus fuerit, modo ne magnæ arteriæ aut venæ, nervi, tèndineſvè ſecentur. Atque ſi adſit *ſanguis in grumos concretus*, is expreſſione, ſuctione, aliovè modo auferri debet: ità enim & minus puris generabitur; & ſymptomatum copia minor notabitur. At vero quandiu hæmorrhagiæ metus eſt, cruor omnis ex vulnere eximi non debet.

III. Quum vero *pili* vel *calx*, vel *arena*, vel *terra* vel quid ſimile intrà vulnus reperiatur, vino

calido id abluendum, & abſtergendum.

Oſſicula fracta mobilia ſi ſint in vulnere, prima in deligatione eximantur, niſi hæmorrhagia inhibuerit; ſi vero aliis oſſibus adhuc adhæreant, naturæ conatus expectandus, & vivendum an ea iterum cum reliquo oſſe unitura, an ſeparatura ſint.

IV. Sin *Vitrum fractum*, *ſpina*, *feſtuca*, *ſagitta*, *globus plumbeus*, vel aliud genus armorum, quo vulnus inflictum eſt, ei inhæreat, leniter ac jucundè vel digitis, vel volſellâ, vel forcipe, ſimilivè inſtrumento, pro ut res poſtulare videtur, apprehendi & evelli debet. Sed priuſquam extractionem hanc tentet Cheirurgus, videndum an Æger, extracto tali alieno corpore, vivere poſſit, ne is mortem patienti accerſiſſe dicatur.

V. Modum vero *Globulos plumbeos* extrahendi quod ſpectat, primum perpendere oportet, num globulus tam altè carni inſederit, ut oppoſitæ parti magis ſit vicinus, & per cutem, aut ſubjectam quoque carnem exterius tangatur: ſolet enim ad tactum apparere ex duritie & figura, tuncque incidere, partem oppoſitam oportet, & globulum ità recipere. Quod ſi tam altè non inſederit, ut exitus ejus ex parte oppoſitâ commodè haberi nequeat, tum ſpecillo per vulneris foramen & globuli ingreſſum tentetur, globuloque reperto utcunque longum ſit ſpatium, tentanda ejus extractio forcipe, vel volſellâ, quæ ſerratâ extremitate eundem apprehendit, vel inſtrumento apud Hildanum *cent.* 1. *obſerv.* 88. depicto.

Quod ſi globulus ſpecillo non obſervetur, uti non raro evenit in vulnere profundiſſimo, membrum ità collocandum, ut ſuo pondere ſimul cum pure exire is poſſit. Hoc ſi non fiat, vulnus curetur, expectetque Cheirurgus, donec circà cutem ſeſe manifeſtet globulus, quod non raro poſt longam annorum ſeriem demum fieri ſolet. Et

ſcribit Scenckius *obſerv. Medic. libr.* 5. Juvenem quendam æneo tormento ictum excepiſſe tribus ſub ventriculo digitis, globulo in viſcera adacto; eumque paucos cis dies, emiſſo per anum globulo, nullâque noxâ ullo in viſcere relictâ, ſanatum fuiſſe. Simile exemplum refert Paræus, de milite, qui nono poſt inflictum vulnus die glandem per anum excrevit, & planè intrà tres dehinc hebdomadas convaluit. De globulo plumbeo menſes ſex, nullo ſupervenienre ſymptomate, inter cranium & craſſam menyngen detento, exemplum ſingulare habet Hildanus *cent* 2. *obſerv.* 2. idem *cent* 3. *obſ.* 67. ſcribit, globulum plumbeum, ictu ſcropeti in vacuum veſicæ immiſſum, triginta poſt annos calculoſâ materiâ, ovi molem adæquante, obductum inventum fuiſſe. Atqui audite eundem, quum *cent* 1. *obſerv.* 88. ità inquit: „ Non raró globuli plumbei ſcropeto projecti per multos annos „ in parte aliqua corporis ſine dolore, aut alio „ aliquo incommodo deliteſcere poſſunt. Eſt tamen „ officium rationalis Chirurgi extrahere quidquid „ extraneum eſt in vulneribus, nec idcircò ullo „ modo in iis relinquendus eſt globulus donec e- „ nim vel minima etiamnum feſtuca, aut oſſis „ fracti ſquamma; vel ſimile quid extraneum parti „ inhæſerit, vulnus incurabile exiſtit. Globulus verò „ ſi nonnunquam ob peculiarem plumbi facultatem „ in corpore remaneat, longam & difficilem red- „ dit curationem propterea quod ægrè carne ob- „ duci poſſit globulus. Præterea ſi globulus in par- „ tem aliquam nervoſam projectus fuerit, & ner- „ vum vel tendinem, vel membranam compreſſerit, „ maximos excitabit dolores; hinc varia & prava „ accidentia. Si circà ventris alicujus regionem „ lateat globulus, metuendum, ne temporis ſuc- „ ceſſu in ventrem ipſum penetret, & de novo

„ morbum excitet : mutat enim ſitum & locum „ propter pondus. Si remanſerit globulus ſubter „ vaſe quodam. & calloſâ ſubſtantiâ fuerit ob-„ ductus, periculum eſt ne comprimat adjacentia „ vaſa & membri extenuationem ac interitum pro-„ ducat. Hactenus ille.

VI. Eodem ferè modo extrahuntur *Sagittæ*. Et licet inter Chriſtianos milites hodiè non uſurpentur tela, Medici tamen, ac Chirurgi intereſt ſcire, qua methodo in corpus immiſſa extrahi debeant. Hæc ritè extrahere ſatis difficilis eſt operatio, oriturque illa difficultas ex loco potiſſimum, in quem in corpus immiſſa penetraverunt. Modum equidem quæcumque tela è corpore extrahendi accuratè „ tradit Celſus *lib.* 7. *cap.* 5. „ Omne autem telum „ extrahitur, aut ab ea parte qua venit aut ab ea „ in quam tetendit. Illic viam qua redeat, ipſum „ ſibi fecit. Hic à ſcalpello accipit. Nam contra „ mucronem caro inciditur. Sed ſi non altè telum „ inſedit, & in ſumma carne eſt, aut certè magnas „ venas & loca nervoſa non tranſiit, nihil melius „ eſt, quam qua venit, id evellere. Si verò plus „ eſt, per quod telo revertendum, quam quod „ perrumpendum eſt : jamque venas nervoſque id „ tranſiit, commodius eſt aperire quod ſupereſt, „ itàque extrahere. Nam & propius petitur, & tu-„ tius evellitur, & in majore membro ſi medium „ mucro tranſiit, facilius ſaneſcit quod pervium „ eſt, quia utrinque medicamento fovetur. Sed ſi „ retrò telum recipiendum eſt, amplienda ſcalpello „ plaga eſt, quo faciliùs id ſequatur, quoque minor „ oriatur inflammatio : quæ major fit, ſi ab illo ipſo „ telo dum redit, corpus laniatur, &c.

Hoc modo igitur extrahitur telum ; vel manibus, ſi foras promineat, & in ſola carne infixum ſit ; vel volſellâ, cum profundius inhæreat ; vel aliis

inſtrumentis, cujuſmodi ſunt forcipes longæ, denticulatæ, rectæ, incurvæ, extremâ parte latæ, rotundæ, quibus recentiores Chirurgi varia nomina à figura indiderunt, & roſtrum corvinum, giconeæ, anatis, anſeris appellarunt, quorum icones habentur apud Joh. Andr. à Cruce, & Ambr Paræum. Sed de telorum extractione plura videantur apud Celſum *loco citato*, & Paulum Æginetam *lib. 6. cap.* 88.

VII. Si vero oſſis fruſtulum, vel ſpina, vel feſtuca, vel quid ſimile carni inhæſerit; quod nec manu, nec inſtrumentis extrahi poſſit, id medicamentis hâc vi præditis extrahendum multi volunt, qualia dicuntur *Dictamnus, Gummi Galbanum, Sagapanum, Pix, Axungia Leporis, Mus Vivus diſſectus, muſca Vulgares, Stercus Anſeris, Magnes, Fermentum Acre, Emplaſtrum Opodelpoch*, & plura alia; è quibus præparantur Emplaſtra, quæ videri poſſunt apud Fallopium, Peccettum, Sennertum, Barbette, alioſquè. Sed talia, utpote parvi momenti, & forſan nullius utilitatis, lubenter negligimus.

VIII. Atqui cum nulla arte telum, vel quidquid amorum eſt, è vulnere extrahi poſſit, totum negotium naturæ committendum, quæ non raro miracula hîc præſtat, & præter naturam corpori immiſſa, per vias quaſcunque poteſt, expellit. Cujus rei hiſtoriæ paſſim occurrunt. Sic Hippocrates *libr. 5. Epidem.* cuidam, qui juxtà inguen ſagitta percuſſus fuerat, cuſpiden poſt ſex annos eduxit. Et Hildanus cuidam cultrum, qui ſpinæ dorſi infixus erat, poſt biennium extraxit *cent* 1. *Obſerv.* 62. Simile quid ſe vidiſſe refert Sennertus *Prax. lib. 5. part. 4. cap. 5.*

CAPUT VI.

Modus exponitur, quo Vulneris Labia ſint conjungenda, conjunctaque ſervanda.

I. Tertium, quod in vulnerum curatione neceſſarium pronuntiavimus, eſt, *ut diviſa ac disjuncta vulneris labia ad ſe invicem aducantur, adducta que conſerventur*, quo poſſit natura, mediante naturali quodam balſamo, eadem arctiſſimè unire, haud ſecus ac taleolas arbori inſertas cum eâdem coaleſcere videmus.

II. Fit autem *Adductio* hæc vel *Deligaturâ* vel *Sutura*, vel *Glutine*, vel *inſtrumento comprimente*: his omnibus vel ſimul, vel ſeparatim uti poſſumus. Deligatura, Sutura, & Inſtrumentum comprimens, ſunt materiæ antiquitus inventæ; Glutinum vero, ſeu Gluten eſt materia à poſterioribus excogitata.

III. *Deligaturam* ſeu *faſciationem* quod ſpectat; ea nonnunquam ſufficit in vulneribus artuum ſecundum longitudinem factis, & non admodum profundis; atquè ubi ſperamus, ſolâ deligaturâ vel faſciatione vulneris labia conjungi poſſe, non temerè inſtituenda eſt ſutura. Sit autem faſcia linea, nec dura nimis, nec mollis, cujus latitudo ea eſſe debet, ut ſemel injecta non vulnus tantum, ſed & utrinquè aliquid ad oras ejus comprehendat. At longius ſi fuerit vulnus, melius anguſtâ & ſtrictâ faſciâ, *hoc eſt*, trium circiter digitorum, deligatio perficitur. At ligatura hæc nec nimis laxa ſit, nec nimis arcta: ſi enim laxior ſit, non continet adducta vulneris labia; ſin ſtrictior, dolorem, humorum affluxum, atque inflammationem parit. Terminus ergò ac ſtrictionis bona erit ægri tolerantia Deligatura.

Sed ut facilior fiat labiorum in magnis vulneribus adductio, adhibeatur inſuper *ſplenia* utrinque labia comprimentia.

Sutura. IV. Alterum inſtrumentum quo vulneris labia adducuntur, adductaque conſervantur, eſt *ſutura*; quæ per *acum* fieri ſolet, optimum foret, cheirurgum acu nunquam indigere: ſic enim æger à dolore, vulnus ab inflammatione, ipſequè cheirurgus à variis moleſtiis liberaretur. Equidem res nonnunquam exigit, potiſſimum in vulneribus tranſverſim inflictis: aut cum faſciationem locus affectus non patitur; aut ubi particula nondum à ſuo continente ſeparata eſt, ſed per tenuem adhuc cutis portionem eidem adhæret.

V. Ad ſuturam igitur ritè inſtituendam opus habemus *acu triangulari* cujus cuſpis nonnihil incurva ſit; *Filo cerâ oblito*; & *canali* extremâ parte *feneſtrato*, cui vulneris labium innitatur, ne in hanc aut illam partem, dum acus adigitur, commoveatur.

VI. Fit autem Sutura hoc modo: in medio vulneris acu duplex filum ceratum trahente, ſi vulnus ſit magnum, vulneris labia transfiguntur, & facto nodo, filum paulò ſupra nodum reſecatur. Hæc ſuturæ ſpecies uſu venire poteſt in vulneribus ſuperficiariis, quæ cutem non excedunt; eaque *interſciſſa* vocatur, quod poſt ſingulos punctus facto nodo filum abſcinditur.

VII. Sed interdum ſuturam inſtituimus, cum acum unam pluresvè in carne relinquimus, iiſquè filum circumglomeramus, haud ſecus ac mulieres acus in veſtibus fixas aſſervare ſolent, & ita conſuevit fieri in labiis leporinis, aut admodum profundis vulneribus.

VIII. Quandoquè pellionum more, acum cum filo ſæpius traducimus & circumvolvimus; qualis ſutura debetur vulneratis inteſtinis, abdomini, & partibus pendulis.

IX Interim verò notandum, ne nimis rara, nec nimis crebra ſit ſutura: etenim nimis rara non continet; nimis crebra dolores & inflammationes parit. Igitur tale intervallum inter unum & alterum punctum intercedat, ut cutis ducentem quaſi ſubſequatur, & oræ ipſæ ex toto ſe contingant, exceptâ parte exiguâ, turundæ inferendæ inſerviente, ut puri ſuperfluo exitus detur.

X. Atqui faſcitatio ubi non ſufficit, & ſutura non neceſſaria eſt, conveniens valde *Glutinum* ſeu *Emplaſtrum glutinatorium*; idque adhibetur in vulneribus faciei, ad evitandam deformitatem, quam alioquin puncturæ acus adferre ſolent. Inſuper & glutini uſus eſt in tranſverſis, & magnis, ſive longis vulneribus. Glutinum

Quondam fiebant emplaſtra glutinatoria ex pannis lineis triangularibus per habenas adductis: viz. lintea comparabantur valida, æqualia, mollia, quadrangularis, triangularis, vel alterius figuræ, prout vulneris ſitus & membri, cui applicari debebant, natura requirebat, quæ in parte, qua vulnus reſpiciunt, complicabantur, aut ſuebantur ſubtiliter, & fila per latitudinem eorum aliquoties trajiciebantur. Iſtis linteis annectebantur anſulæ è filo duplicato vel multiplicato, & contorto, cerâ oblito, ea diſtantiâ, quam ſuturæ habere ſolent, aut etiam minore. Linteis iſtis inducebatur glutinum è medicamentis adſtringentibus & viſcoſis compoſitum: quæ hoc modo glutine inducta & anſulis ſuis inſtructa, duo utrinquè ad latera vulneris, pollicis diſtantiâ, ità apponebantur, ut anſulæ ſibi rectè reſponderent, & tamdiu reliquebantur, donec glutine ſiccato lintea cuti firmiter adhærerent lintis cui jam arctè de hærentibus anſulæ ſeu fila mutuo colligebantur, & conſtringebantur, ut vulneris labia rite unirentur, videantur Joh. Andr. à cruce *lib.* 2. *tract.* 2. paræus

libr. 10. *cap.* 26. Guillemæus *tab.* 6.

XII. Suturam verò per glutinum applicandi modum peculiarem habet Cæſar Magatus; viz. Ceratum aliquot extendit ſuper linteum, dein ex linteo hoc tot partes longitudine digitum æquantes, vel etiam longiores, latitudine autem ligulam adſtrictoriam, in extremitatibus verò paulò latiores, quot punctura in vulnere requiri videntur, abſcindit; primamque in vulneris medio applicat, ità tamen, ut uni ſaltem lateri vulneris dimidiâ ſui parte adhæreat, reliqua libera ſit. Huic è latere oppoſito aliam applicat; atque ità per vices procedit, unam in dextra, alteram in ſiniſtra parte applicando: poſtea partes quæ liberæ ſunt, nec dum cuti adhærent, unam quidem dextrâ, alteram ſiniſtrâ manu apprehendit, & utramque verſus labium oppoſitum contrahit, donec labia ad mutuum contractum adducantur. Hinc utramque portionem, quam manu continet, labio oppoſito, cui non adhæret, applicat, utque recte omni ex parte adhæreant, curioſè ſtudet, ſicque in reliquis procedit, ità ut inter unam & alteram tantum ſit intervallum, quantum aliàs inter acus puncturas ſolet intercedere.

Et ſanè ſufficiunt nunc pro glutine, emplaſtra digiti minimi latitudine, cuti pertinaciter adhærentia; quæ adeò validè vulneri conglutinantur, ut nec ſanies, nec ſanguis, nec alia quævis humiditas. Ea ſolvere queat. Quem in finem ſæpe uſurpatur *emplaſtrum ſtipticum crollii*, vel aliud quoddam glutinatorium, cujus formulæ variæ ex variis auctoribus peti poſſunt; hîc tamen meritò excellit *emplaſtrum diapalma* ritè præparatum.

XIII. Hildanus *lib. de gangræna & ſphacelo cap.* 19. Glutinum ad labia vulneris applicat, ita tamen ut labia minimè attingat, ſed ſpatium minimi ferè digiti ſit inter labia vulneris & emplaſtrum. Poſte-

ro die emplaſtro ſiccato, & tenaciter cuti adhærenti, acum filo trajectam inſerit, ſicque vulneris labia haud ſecus conjungit, ac ſi ipſam cutem & carnem perforaſſet. Glutini autem, quo utitur, deſcriptio hæc eſt;

℞ *Farinæ volatilis* ℥j.
Pulv. roſar. rubr. maſtichis, thuris,
Sang. draconis, gum. tragacanth. an ʒij.

M. F. Pulvis ſubtilis, cui adde albumen unus ovi, aqua roſacea q. ſ. ut mellis ſpiſſitudinem acquirat; ità relinquatur per noctem, & ſi altero die nimis ſpiſſum ſit glutinum, iterum affunde aquam roſarum, aut plantaginis, ac dein utere.

XIV. Inſuper prætermittere hîc non debemus, *Inſtrumenta* quæ *comprimendo* venæ arteriæquè læſæ orificia, ad earundem conſolidationem non parum juvant; ſive ea ex ligno, ſive ex ferro, ſive ex ære, ſive ex alia quavis materia conficiantur, quorum icones apud Scultetum, alioſque paſſim licet videre. **Inſtrumentum comprimens.**

XV. Deniquè circa vulnerum delitionem indagandum, an vulnus ſimplex & unicum ſit, an vero duplicatum. Accidit namquè interdum, ut licet in cute unum ſit vulnus, in muſculis tamen ſub cute duo ſint, vel tria vulnera. Hoc enim ſi fiat, & Cheirurgus unum ſaltem vulnus curet, reliquum, quod latet, negligat, pus in altero colligitur, atque dolorem inflammationem; febrem, aliaque gravia excitat ſymptomata; cujus rei hiſtorias notavit hildanus *cent.* 3. *obſerv.* 84. 85. ubi etiam docet, qua ratione ſinus ille latens poſſit aperiri, ac inſtrumenta ad eam rem idonea depicta exhibet.

CAPUT VII.

De medicamentis ad vulnera curanda neceſſariis, & partis vulneratæ ſubſtantia ſalubri conſervanda.

I. ATque hæc Cheirurgi officia ſunt, quæ circà vulnerum curationem præſtare debet: ipſa vero partium vulneratarum unio & coalitus opus naturæ eſt; quæ non raro ſine ulla medicamentorum ope, (quod præcipuè in vulneribus internis accidit) ea, quæ disjuncta ſunt, glutinat.

II. Fit autem unio hæc & coalitus alicujus glutinis interventu, cujus materia nulla alia eſſe poteſt, quam eadem; ex qua nutriuntur ipſæ partes; ſcilicet ſanguis ſanus, qui ad partes nutritionis gratiâ delatus in parietibus vulneris, nec non poroſitatibus & tubulis carnium hinc inde roris inſtar reſudans à naturali partis calore elaboratur, & excoquitur viſcidiorque redditur ac denſatur, ut neceſſario per eum coëant, quæ diſtabant partes.

III. Cum igitur natura ſit efficiens cauſa conglutinationis, ſanguis materia; duo hæc ut rectè ſe habeant neceſſe eſt. Et quoad prius; duo ſunt in ſanando vulnere naturæ officia. Primum ut laudabile pus generet. Alterum ut ea, quæ disjuncta ſunt, conglutinet. Namque licet Galenus ejus rei expreſſam mentionem non faciat, cum de vulneribus curandis in genere agat; tamen rhaſes, avicenna, & celſus, pus ex vulnere jam ad ſanitatem ſpectante fluere, primoque pus movendum hinc purgandum, & implendum, tandemque cicatrice vulnus claudendum docent. Atque felix experientia iſtam curandi rationem probavit; & medicamenta, quæ eo fine applicantur, *digeſtiva* vulgo nuncupantur.

IV. Medicus enim hac in re naturæ ſuccurrere debet, medicamenta admovendo digeſtiva, poſtea ſarcotica ſeu glutinantia. In praxi equidem hîc diſcrepare videntur auctores; dum alii, ſuppurantibus ſeu digeſtivis neglectis, mox ſiccantia adhibent, Balſama ſcilicet vel naturalia, vel artificialia, quibus & vulnus illinunt, quæque in profundum inſtillant, & per turundas imponunt; alii pus moventia ſeu digeſtiva præmittunt. Et ſane *αὐτοψία* docuit, utramque curandi rationem, finem ſuum aſſequi. Non tamen ſine diſcrimine utraque medicamenta uſurpanda videntur. Digeſtiva enim ſi incaute & nimis diu adhibeantur in ulcus ſordidum non raro degenerat vulnus. itaque tutiſſimum puto, non ſemper uni medicamento confidere, ſed pro affectæ partis temperaturâ ea componere, & digeſtiva ſarcoticis ac glutinantibus miſcere, cum experientia teſtetur, talia longè felicius, quam mera ſuppurantia uſurpari.

V. Parantur autem digeſtiva ſeu pus moventia è *Vitellis ovorum, melle communi terebinthina, gummi elemi, oleo roſarum, farina tritici, hordei, &c.* v. gr. Digeſtiva ſeu Pus moventia

℞. *Therebentinæ, Mellis an* ℥j.
Vitellum unius ovi, farinæ hordei q. ſ.
M. F. *Digeſtivum.*

℞. *Olei roſarum* ℥ij. *Ceræ citrinæ* ℥ß.
Thuris, Maſtichis an. ʒj.
Vitellum unius ovi, butyri Inſulſi q. ſ.
Miſceantur.

VI. Ubi deterſum eſt vulnus, & laudabile pus apparet, proximum eſt, ut quod vulneratum & disjunctum eſt, carne repleatur, ac conglutinetur. Atqui abunde deterſum & mundificatum vulnus eſſe conſtat, quod colore rubro appareant infectæ partes carnoſæ, nervoſæ vero albæ ac ſplendentes, oſ-

ſa itidem candida vel ſubrubra. Tunc autem ſarcotica apellata medicamenta imponantur. Ea tamen minus ſcitè ità dici manifeſtum eſt, cum re verâ carnem non gignant, ſed tantum impedimenta removeant; temperando viz. Acrimoniam puris acidam, & abſumendo omnem humiditatem, quæ inter agglutinanda ora poſſit eſſe impedimento, quo minus vulneris labia inter ſe uniri ac coaleſcere queant.

Sarcotica. VII. Sunt vero ſarcotica dicta medicamenta varia. v. gr. *Radix ariſtolochiæ rotundæ, conſolidæ majoris; ſanicula, centaurium, hypericum, pimpinella, plantago; ſemen ſanigraci, lini; thus, aloës, bolus, colophonia, reſina pini, gummi elemi, maſtix, myrrha, ſarcocola, ſtyrax, therebinthina, cera, ceruſſa, lapis calaminaris, lythargirum, plumbum uſtum, oleum hyperici, laurinum; unguentum, aureum, baſilicon; balſamum peruvianum, ſulphuris, mel roſarum*, & plura alia, è quibus compoſita varia pro re nata parari ſolent.

Injectio hæc carnis generationem egregiè promovet, & cava, ſinuoſaque vulnera replet;

℞. *Balſami Sulphuris therebintinati* ℥ij.
Olei hyperici, camomillæ,
Styracis liquidæ an. ℥iß.
Mellis Roſacei ℥ij.
Lactis dulcis vel *vini albi gallici q. ſ.*
Miſceantur pro injectione.

Alii ſequentia laudant,

℞ *Therebentinæ, gummi elemi an.* ℥iß.
Ping. caſtrati ℥ij. *Porci antiq.* ℥j.
Liquefiant ad ignem, & miſceantur.

℞. *Reſinæ, ceræ, therebinthinæ,*
Olei roſarum an. ℥ij.
Thuris, maſtichis, myrrhæ an. ℥ij.
M. F. S. *A. Unguentum.*

Aquapendens *operat. cheirurg. part. 2. libr. 2. cap.* 7. tanquam medicamentum præſtantiſſimum, in primis ad partium nervoſarum vulnera commendat id quod ſequitur: additque, ſe ab Hiſpano quodam ſacerdote ejus deſcriptionem accepiſſe; qui retulit in Hiſpania non licere hoc medicamentum componere, quod homines medicamenti viribus confiſi, facile degladientur, inquè arenam deſcendant. Eſt autem hoc;

℞. Olei vetuſtiſſimi ℥iv. Therebenthinæ claræ ℥viij.
Frumenti integri ℥iß. Florum Hyperici ℥ij
Rad. Valerianæ, cardui bened. an. ℥j.
Thuris pulveriſati ℥ij.

Radices & Herba craſſo modo contundantur, in olla ponantur, & tantum vini Albi ſuperaffundatur, ut omnia in vino ſubmergantur, atque per biduum factâ infuſione, Oleum & frumentum adjiciantur, omniaque coquantur ad vini conſumptionem: mox factâ forti expreſſionem addatur Thus ac therebintina, & iterum parum ſinantur bullire, atquè in vaſe vitreo ſerventur.

Sanat vulnera, ut aiunt, ſpatio viginti quatuor „ horarum. Modus autem utendi hic eſt: „ vulnere „ prius vino albo frigido abluto; ſtatim totum vul- „ nus inungatur oleo hoc calente: quod ſi hoc „ commode fieri nequeat, per ſiphonem intra vul- „ nus immitatur, & confeſtim vulneris labia ad mu- „ tuum contractum adducantur deligaturâ, aut ſu- „ tura, aut glutine; deinde partes adjacentes eo- „ dem quoque inungantur oleo; at ſuprà vulneris „ labia jam reducta linteum imponantur hoc oleo „ madens, & ſuper hoc aliud vino nigro imbutum „ atque expreſſum; mox alia lintera ſicca; dein faſ- „ cia circumligetur.

Et plura hujuſmodi olea, unguenta, & balſama vulneraria ex ſennerto, cæſare magato, peccetto,

aliiſque auctoribus peti poſſunt ; inter quæ tamen haud infimam laudem merentur *unguentum baſilicon*, *balſamum ſulphuris therebinthinatum* vel *ſuccinatum*, nec non *balſamum peruvianum*.

Inſuper emplaſtra ſarcotica dicta varia à Chirurgiæ ſcriptoribus proponuntur ; ſed quoniam ea in curandis vulneribus operculi vicem tantum præbere poſſunt, hinc operæ prætium non exiſtimavi ullas eorum formulas hic exhibere.

VIII. Ubi vulnus carne repletum fuerit, cicatrice claudendum, cutis, ſeu ejus loco cicatrix, generanda, ejuſque beneficio ſoluta continuitas plane unienda. Atqui ut in gignenda carne natura eſt opifex, materiàm ſanguis ſuppeditat ; ità quoque in producenda cicatrice accidit. Medicus namque impedimenta tantum removet, medicamenta imponendo magis ſiccantia, quæ idcirco epulotica ſeu cicatricem inducentia dicuntur talia ſunt *radix conſolide*, *mirrha*, *maſtix*, *ſarcocolla*, *lapis calaminaris*, *lythargyrum*. *Minium*, *plumbum uſtum*, *tutia*; *unguentum de tutia*, *album camphoratum*, *diapompholicos*, *deſiccativum rubrum*, *&c.* *Emplaſtrum diapalma*, *gryſeum*, *opodeltoch*, *de minio. &c.* In quibus eligendis partis affectæ temperatura & ſtructura probe conſideranda eſt.

Barbette hoc habet emplaſtrum,

℞. Empl. diapalma, gryſei, diapompholigos an. ℥j.
Gummi elemi ʒij. *Sachari ſaturni* ʒß.
Ceræ q. ſ. M. F. S. A. Emplaſtrum.

Sed inter epulotica dicta medicamenta palmam facilè præripit *Mercurii amalgama*, quippe quo, juſto tempore uſurpatum, citius cicatricem inducit; cujus hæc eſt deſcriptio :

℞. Plumbi ℥j *liquefacto adde.*
Argenti vivi ℥j.
Effunde ſuper chartem. Dein excicatum, pulveriſatum,

veriſatum, *Emplaſtro diapompholigos*, *vel ſimili* *miſceatur*, *ac uſurpetur.*

IX. Externis hiſce remediis *Interna* quædam, *Vulnenaria* dicta, jungemus, quæ in vulnerum curatione non parum prodeſſe obſervantur. Sunt autem ea leviter adſtringentia ac detergentia, adeòque puris laudabilis generationem promoventia, hinc vulnus mundificantia & conſolidantia: qualia dicuntur *Radix*, *conſolidæ*, *Gentianæ*, *ariſtolochia*, *zedoaria*, *biſtorta*; *pyrola*, *ſanicula*, *archimilla*, *bugula*, *plantago*, *millefolium*, *artemiſia*, *agrimonia*, *vinca per vinca*, *piloſella*, *virga aurea*; *dictamnus*, *centaurium minus*, *oculi cancrorum*, *&c.* Ex quibus varia, pro partis affectæ ſtructura & temperaturâ, præparantur compoſita, imprimis potiones vulnerariæ. Vulneraria interna.

X. Equidem de potionibus vulnerariis diſſentiunt practici. Nonnulli eas quidem admittunt in vulneratis iis partibus, ad quas ejuſmodi potiones pertingunt, quales ſunt Gula, Ventriculus, Inteſtina, Renes, Veſica urinaria, tuncque ſunt loco Topicorum Medicamentorum: in partibus vero vulneratis externis eas prorſus rejiciunt, utpote ad quas ob ſitus diſtantiam penetrare poſſe non credunt.

E contrario Joh. Manardus Potiones ejuſmodi ad vulnera nova & antiqua utiles, eſſe, ſeque eas non ſemel expertum, atque curaſſe iis ſolis peſſima & deſperata ulcera, teſtatur. Eaſdem uſurparunt & alii, non ſolum Empirici, ſed quoque doctiſſimi Medici ac Cheirurgi, ut Guido, Joh. de Vigo, Nicolaus Maſſa, Joh. Tagaultius, Johan. Andr. à Cruce, Fallopius, Matthiolus *comment. in dioſcor.* Ambr. Paræus, Aquapendens, Ludov. Septalius, & plures, quos experientia, docuit, Potiones haſce ad vulnera curanda maximè utiles eſſe. Ideoque experientiæ refragari, & medicamenta longo uſu pro-

bata rejicere, aut negligere, nefas ſit. Etenim *præſtat ea quæ fiunt, quomodo fiant, quærere; quam, quod fiant, negare.* Galen. 5. *de loc. aff. c.* 3. Et ſanè cum ſanguine, ſeu vehiculo, arteriarum ductu particulas vulnerariorum medicamentorum ad quaruncunque partium vulnera pervenire poſſe, haud dubitandum; ubi acrimoniam puris acidam temperando, hinc & detergendo ac mundificando, eorum conſolidationem non parum juvare queunt.

XI. Non tamen uſurpandæ iſtiuſmodi potiones in principio, & ubi nihil periculi in vulnere eſt, atque ad integram ſanationem ſola topica ſufficiunt; ſed tum imprimis, quum, ob vitioſam partis conſtitutionem, curationem vulnera non facilè ſuſcipiunt; hinc non ſolum in vulneribus, ſed & ulceribus ac fiſtulis feliciter uſurpantur. Qua de re Ambr. Paræus ſic ſcribit: „ natura tali potione „ adjuta planè mira feciſſe, mihi non raro viſa „ eſt in carioſorum oſſium correctione, & ulcerum „ conſolidatione. Hæ namque potiones etſi humo„ res noxios per alvum non expurgent; valdè ta„ men efficaces ſunt detergendis ulceribus, & ab „ omni excrementitiorum humorum colluvie vindi„ candis, ſanguini defæcando, & ab ichoribus, om„ nique impuritate repurgando, fractis oſſibus aglu„ tinandis, & nervis unioni reſtituendis. Hæc me„ dicamenta admirabili & propè divinâ vi ſuâ ſic „ ſanguinem expurgant ut ex eo, tanquam ex ma„ teria apta & laudabili caro & quævis alia ſubſtantia „ deperdita promptè reſtitui & reponi poſſit, & „ pars priſtinæ unioni reddi. Et Matthiolus *com„ ment. in libr.* 4. *dioſcorid.* ait; ejuſmodi potioni„ bus vidi ego cum thoracis, tum inteſtinorum vul„ nera ſanari, quæ lethalia & nullo profus auxilio „ curari poſſe cenſebantur. Plura de decocto vulnerario, deque ejus uſu ac abuſu, videantur apud

Hildanum *in obſervatione ſingulari de vulnere ſclopeti graviſſimo, operi ſuo poſt tractatum de ambuſtionibus inſerta, pag. mihi* & *libr. de Ichore & Melicetia celſi cap. 7.*

XII. Hujuſmodi verò decocti vulnerarii variæ occurrunt formulæ. v. gr.

℞. *Rad. conſolida Maj.*
Ariſtolochia rotund. an. ℥vj.
Herb. bugula rec. Mij.
Pyrola Sanicula, alchymilla an. Mj.
Coq. in Aqua comm. part. ij *vini rubri part.* j. *ad* ℥xxx.
Colatura detur uſui.

℞. *Herb. alchimilla, ſanicula artemiſia, Conſolid. ſaracen. hadera terreſtr. an.* Mj.
Vini albi gallici ℔ij.
Coq. in vaſe clauſo & colentur.

℞. *Raſura ligni guajaci* ℥iv.
Rad. Salſeparilla ℥iß.
Santali citrini ℥ß.
Contuſa macerentur per noctem in aqua pura ℥xix.
dein ſ. a. coq. add.
Herb. pyrola, ſanicula, fragaria, Summ. hyperici an. Mj.
F. S. A. *Decoctio* ℥xxxx.

Barbette ſequens extollit.

℞. *Rad. ariſtolochia rot.* ℥iß.
Cyclaminis ℥j.
Herb. prunella, geranii robbert. an Mj.
Sabina ʒiij.
Mumia, Galanga an ʒij.
Oculor. cancror. ℥ß.
Contuſa & conſciſſa coq. in vino rubro ad ℔iij.
colatura add. ſyrupi de ſymphito fern. ℥iv.
Miſceantur.

Alii laudant decoctum D. Freidachii. viz.

℞. *Rad. conſolida maj.* ℥ij.

Herb. ſanicula, pyrola, ambroſiana, meliſſa, Veronica, artemiſia, hyperici, cent. min. an. Mj.

Ocul. cancror. pulv. ʒj.

Coq. in cerevıſia melioris nota ℔vij. *ad* ℔iv ß.

Colatura uſurpetur.

Nonnulli extollunt ſequentia.

℞. *Ocul. cancror. crud. pulv.* ℥j.

Aceti vini fortiſſ. ℥xiv.

Digerantur ſimul, atque bis terve quotidiè vulneratus ſumat circiter unum cochlear.

℞. *Ocul. cancror. crud. pulv.*

Rad. zedoria an ℥ß.

Herb. ſanicula virid. Mij.

Coq. in vini rhenani ℔ij. *aqua pura* ℔j. *dein colentur.*

Bibat patiens manè & veſperi ℥v. *aut circiter.*

Vel quotidiè exibeatur vulnerato *pulvis ex oculorum cancrorum* ʒß. *vel* ℈ij.

Diæta vulneratorum, &c. XIII. Cæterum ut partis vulneratæ ſubſtantia ſalubris conſervetur, rerum quoque nonnaturalium uſus conveniens ſit temperaturæ vulnerati in genere, & in ſpecie parti læſæ accommodatus. *Aër* nec frigidus ſit, nec calidus valdè; verum *temperatus* potius. ſeu *tepidus. Cibus* & *potus* tales ſint, è quibus ſanguis generetur laudabilis, quique pravis ſymptomatibus occaſionem præbere nequeant. *Quies* vulneratis convenit, in primis parti vulneratæ. Recta præthereà inſtituatur *Somni* & *Vigiliarum* ratio. *Animi* quoque *motus nimii* ſunt vitandi, *Ira* præſertim, uti id exemplis confirmat Hildanus *cent.* 1. *obſerv.* 17. 18. Et Fallopius *tract. de vulner. in genere cap.* 16. ait: „ quandoque in vulneribus puerorum noxia quædam eſſe concedenda, „ ne fiat fletus, qui maximè nocet puerulis vul-

neratis, & ne alia pejora ſuccedant incommoda. Inſuper & *veneris uſus* nocet vulneratis: *Alvus* autem ſi non reſpondeat, aperta ſervetur Clyſtere potius, quam medicamento exhibito purgante.

Denique, ſi ſanguis in corpore vulnerati abundet, ut metuatur ejus ad vulnus defluxus, hinc & varia metuenda ſint accidentia, *Venæſectio*, ut inſtituatur, niſi anteà cruor multum fluxerit, ſummoperè neceſſarium erit.

CAPUT VIII.

De *Particulari vulnerum curatione.*

ET PRIMUM,

De vulnere carnis ſimplici, & profundo.

I. IGitur in genere de vulnerum curatione, nec non de methodo, qua eorum ſymptomata aut impediri aut moderari debeant, abundè dictum fuit: nunc geſtit animus, quonam ordine ad ſpecialem uniuſcujuſque vulneris curationem ſit procedendum, exponere. At vulnera, quæ externas duntaxat corporis partes occupant, ſunt aut in cute, aut carne, cum vel ſine contuſione, aut in carne cum continuitatis ſolutione in venis, arteriis, aut nervis, partibuſvè, nervoſis: de hiſce primum; deindè de partium compoſitarum (capitis puta, thoracis, abdominis, &c.) vulneribus agere conſtitui.

II. Communiter autem per *Carnem* intelligitur cuticula, cutis, Pinguedo, Panniculus Carnoſus, ac ſubjecta muſculorum caro. Eſtque hujuſmodi CARNIS VULNUS, quod incidendo contingit, aut ſimplex & ſine ſubſtantiæ deperdi-

tione aut cum deperditione vel amiſſione ſubſtantiæ. Atqui quod ſimplex eſt, & atque ſubſtantiæ amiſſione, aliud eſt in ſuperficie, & in ſummo reſidens, aliud profundum, aliud magnum, aliud parvum, aliud mediocre. Quod vero eſt cum ſubſtantiæ deperditione, aliud eſt cum ſolius cutis, aliud cum ſubjectæ quoque carnis amiſſione.

Vulnus carnis ſimplex.

III. Vulnus vero cuti duntaxat & carni inflictum, ſi leve ſit & ſimplex, curari non raro ſolet naturæ ipſius beneficio, ſolâ adhibitâ ligaturâ, aut levi quopiam impoſito remedio. Enimverò cum in ſimplici vulnere ſuperficialis tantum adſit diviſio, hinc Medici intentio ſimplex & unica eſſe ſolet; viz. id quod diviſum eſt, reuniri debet. Sed priuſquam hoc fiat, ſi quid extraneum inter vulneris labia hæreat ut ſanguinis grumi, pili, pulvis, vel quid ſimile, id in primis removendum; nec non immodicus cruoris effluxus, ſi adſit, cohibendus. Quo ſupreſſo atque deterſo, mundatoque vulnere, labia ad ſe invicem adducenda, ſimulque unienda, & unita ſervanda, nec non petiæ ex linteo diſcerpto, *balſamo peruviano* aut *italico*, ſimilive ſeu naturali ſeu artificiali, imbutæ imponendæ, ac ſuperponendum *emplaſtrum diapalmaum* vel *defenſivum*, vel *opodeltoch*, ut poſſit natura, mediante naturali partis læſæ nutrimento, disjuncta vulneris labia denuò reunire.

Vulnus Carnis profundum.

IV. Sed vulnus carnis quum profundum ſit citra ſubſtantiæ amiſſionem, tunc in primis animadvertendum, quo ſpectet vulneris orificium, ejuſque fundum. Si deorſum ſpectet orificium, ſic ut ſanies libere effluere poſſit, decenti ligaturâ, & ſuturâ quoque, ſi opus fuerit, admotis inſuper ſarcoticis ac glutinantibus, facillime curam ſuſcipit.

Sin vero ſurſum ſpectet vulneris orificium, deorſumque fundum, atque in cavitate ejus ſanies de-

tineatur, tum videndum, utrum partem vulneratam commodo ſitu ità collocare queamus, ut deorſum orificium, ſurſumque fundum ſpectet, adeoque libere exeat purulenta materies: tunc enim expulſivâ ligaturâ, nec non convenientibus impoſitis medicamentis, citò curabitur, nec novâ opus erit ſectione.

Atqui niſi deorſum ſpectet vulneris orificium, neque conveniente ſitu & figurâ pars vulnerata ità collocari poſſit, ut orificium vulneris deorſum, ejuſdemque fundum ſurſum tendat, ac ſanies in fundo contineatur, ibidem apertio facienda, ut puri exitus detur, vel tota cavitas, *hoc eſt*, ab orificio ad fundum uſque ſecanda. Factâ ſectione pro primo apparatu petiæ ex linteo diſcerpto immittendæ, ſanguiniſque fluxus ſiſtendus; dein conveniente diſgeſtivo vulnus detergendum. hinc Medicamentis utendum ſarcoticis & vim conglutinandi habentibus, tandemque epuloticis ſeu cicatricem inducentibus.

V. Interim ſi vulnus profundum ſit & anguſtum, adeoque inciſione dilatandum, cavendum ne nervi, aut venæ arteriæve majores lædantur: aliter petiis immiſſis craſſioribus curandum, ut vulneris orificium non conſolidetur, niſi bene deterſum, & carne impletum fuerit; quo facto paulatim eſt imminuenda, tandemque relinquenda petia, & vulnus impoſito emplaſtro ad cicatricem perducendum. Vel quum dilatare anguſtum vulnus inciſione non audeat Cheirurgus ob vicina vaſa majora, & ob ſubjectas nervoſas tendinoſaſque partes, vulneri immittatur *medulla ſambuci*, aut *turunda ex radice gentianæ*, vel *ſpongia præparata*, qua intumeſcente & vulnus ex voto medentis ampliatur.

Præparari autem ſpongia ad vulnera dilatanda ità ſolet:

℞. *Spongiam novam*,
Ceræ flavæ q. ſ.
Ceræ liquefactæ immittatur ſpongia, quæ dein inter duo linteamina oleo madefacta in torculari exprimatur, hinc exſiccetur, & uſui ſervetur.

CAPUT. IX.

De Vulnere carnis compoſito, ſeu cavo, & cum Subſtantiæ deperditione.

I. S*implici carnis vulneri* CAVUM ſuccedit; viz. tum illud, in quo aliqua adeſt ſubſtantiæ deperditio, ut cutis, eique ſubjectæ carnis muſculoſæ; tum id, in quo etſi nulla adſit ſubſtantiæ deperditio, atque ex ſimplici inciſione factum fuerit, equidem labia vulneris, ob ejus magnitudinem, & nimiam inter ſe diſtantiam ad mutuum contactum adduci in fundo nequeunt, atque ideo cavitas ibidem remanet: quæ ut impleatur, utque disjunctæ partes ſimul uniantur, nova carnis generatione opus eſt. Enimvero in hujuſmodi vulnere cum duo ſuccurrant, ſcilicet *unitatis diviſio*, & *cavitas*; ideo duplex ejus curationis ſcopus erit. Quod namque diviſum eſt, *unionem*, & cavitas *repletionem* deſiderat. At quum partes à ſe invicem diviſæ hîc uniri nequeant, niſi prius impleatur cavitas; ideo prima indicatio curativa erit, novam carnem generare, dehinc cavitatem replere.

II. Quia vero in tali vulnere materia quædam præter naturam ſemper continetur, quam pars læſa expellere nequit; idcirco hæc prius digerenda erit, & detergenda. Quem in finem digeſtiva & detergentia ſimul miſceantur; ita tamen, ut digeſtiva primum; deinde detergentia prævaleant: utendum vero digeſtivis, quouſque bonum pus appareat,

hoc eſt, quod ſit album, leve, æquale, & minimè fœtidum: tunc enim ſi digeſtivis porro uteremur, in ſordidum ulcus hujuſmodi vulnus commutaretur.

III. Conveniens autem digeſtivum ſeu ſuppurationem movens Medicamentum paratur ex *therebinthina, melle*, & *ovi vitello*. At ſi digeſtiva ac detergentia miſcere cupimus, hoc vel ſimile conficiatur.

℞. *Mellis comm.* ℥iß. *Therebinthina* ℥j.
Farina hordei ʒvj.
Pulv. aloës, mirrha an. ℈ij.
Croci gr. xv.
Vitellos duorum ovorum, ſpir. vini ℥ß.
Fiat ex his S. A. Digeſtivum.

Suis quoque laudibus hic meretur *mundificativum ex apio.*

Verumenimvero anguſtum ſi ſit vulnus, ſimulque profundum, *injectio* conducit ex *vino gallico, vel ſpiritu vini, cum pulvere myrrha & aloës.* Vel

℞. *Herb. malva, violaria, artemiſia,*
Summ. hyperici, centaur. min.
Flor. camomilla an. Mj.
Coq. in aqua pura ad ℥xvj. *colat. adde mellis roſacei* ℥ij. *Spir. vini* ℥iij. *Miſceantur pro injectione.*

IV. Poſtquam vulnus abunde deterſum, & ritè mundatum eſt, imponenda ſunt ſarcotica ſeu carnem gignentia: quæ quidem carnem non generant, ſed carnis gignendæ impedimenta tollunt; ut dictum ſupra, *cap.* 7. Talia ſunt *unguentum baſilicon, unguentum aureum, balſamum peruvianum balſamum ſulphuris*, &c. quæ vel ſola, vel inter ſe & cum aliis mixta utiliter uſurpari ſolent.

Impoſitis ſarcoticis ſurperponendum *Emplaſtrum diapalma*, vel ſimile, tum ad detinenda impoſita medicamenta, tum ad vulnus ab aëre frigido defendendum. Alii emplaſtri loco utuntur *linteis expreſſis in vino calido, vel fomento conveniente*, ad

partem vulneratam corroborandam.

V Vulnere carne ferè repleto ab uſu Sarcoticorum deſiſtendum, & cicatrix inducenda impoſitis epuloticis, *hoc eſt*, medicamentis exſiccantibus & leviter Adſtringentibus: qualia ſunt *unguentum de tutia*: *de Ceruſſa*, *Diapompholigos*, *emplaſtrum gryſeum*, *de menio*, & alia ſuperius expoſita.

VI Cæterum etſi carnis generatio ſit naturæ opus; tamen non rarò ex medentis negligentia ſupercreſcens caro in vulneribus enaſcitur: quando non, uti decet, exſiccantia medicamenta appoſuit, & diu nimis Sarcoticis fuit uſus. Quamobrem cum caro ad juſtam magnitudinem & altitudinem excreverit, imponenda *carpia ſicca*. Sin nihilominus ultrò excreſcat, abſumenda eſt eo modo, ut *cap.* 7. expoſuimus.

CAPUT X.

De Vulneribus Vaſorum, hoc eſt Venarum & Arteriarum.

I. VENARUM ET ARTERIARUM MAJORUM VULNERA totam ad ſe trahunt curationem, idquè non vulneris ratione, quod facile uniri poteſt; ſed ob gravius ſymptoma, quod nunquam non iſtiuſmodi vulneribus ſupervenit: viz. ſanguinis profuſionem, quæ animi deliquia, atquè ſimilia excitare ſolet accidentia. Sed cum ſanguis fluat vel ex venis, vel ex arteriis, & quidem nunc majoribus, nunc minoribus; qui è venis profluit cruor, craſſior eſt, nigrior, obſcurior, atquè ſine pulſu æqualiter effluit, qui verò ex arteriis prodit, tenuior apparet, ſpumoſior, & coccinei coloris, nec non cum pulſatione exilit. Si majus vas ſit apertum, majore copiâ & impetu ſanguis profunditur; minore autem,

ſi minus vas ſit vulneratum. Inſuper ab Anatomes Perito è ſede, locoque vulneris haud difficulter, cognoſcitur num ſit in parte, per quam venæ & arteriæ, vel majores, vel minores tranſeunt.

II Horum verò vaſorum vulnerum curatio dirigenda eſt, & ad immodicum cruoris effluxum cohibendum, & ad apertum vas occludendum. Atque hinc, etſi vulnus vaſis nondum coaluerit, ut ſanguinis fluxus prohibeatur, omnia ea ſunt facienda quæ ejus motum impedire ac inhibere poſſunt. Impeditur ſanguinis fluxus, ſi convenientibus remediis, & deligatione orificium vulneris occludatur, ut *cap.* 4. abunde docuimus. Hujuſmodi Vaſorum vulnera quomodo ſint curanda.

III. Quoad aperti vaſis occluſionem; ea fieri poteſt; vel labiorum ſimus adductione & conjunctione, vel orificii obſtructione. Adducuntur labia nonnunquam ſuâ ſponte, interdum Medici operâ. Spontaneo motu ad ſe invicem accedunt, quando ob nimiam ſanguinis profuſionem tunicæ vaſorum concidunt, ſicquè labium ſuper labium cadit. Medicus verò id facit manuum operâ; viz. vel digitis vulneris labia & vaſis orificium eo uſque comprimendo, ac detinendo ut ſanguis grumeſcat, atquè vas vulneratum obſtruat; vel faſciis liquore adſtringente madefactis, & aliquoties ſupra vulnus revolutis, vulneris labia comprimendo; vel ſuturâ vulneris labia ſimul adducendo.

IV. At ſi non ſperamus hæmorrhagiam ſedari poſſe, adducendo ad mutuum contactum vulneris labia, vel digitis, vel deligaturâ, vel ſuturâ, *vas vulneratum filo vinciatur*: volſellâ ſeu alio quopiam adunco inſtrumento vas apprehendatur, paululum elevetur, dein filum undique obvolvatur, & ſtringatur. Quo facto ſarcoticum ac ſanguinem ſiſtens Medicamentum imponendum, & vincula non removenda, donec ex ſe cadant, atque apertum

vas penitus occluſum ſit. Sed hic ſanguinem ſiſtendi modus in primis locum habet in arterarium vulneribus.

Sin verò apertum vas vinculo ligari nequeat; ob venæ arteriæve profundiorem ſitum, tunc integrum vas oblique præcidendum; ut hoc modo vaſis diſſecti extremis retractis, & ſub carne abſconditis, hinc & occluſis, ſanguis ſupprimatur.

V. Scultetus *in armament. chirurg. tab.* 18. *fig.* 4. deſcribit atque depingit inſtrumentum ad carpi arteriam, conſultò aut fortuitò apertam, comprimendam; idque in arteriarum carpi vulneribus utiliſſimum eſſe, ait *in explicatione tab. ultim. pag. mihi* ubi etiam refert patavii ſuo tempore fuiſſe exercitatiſſimum arteriotomum, qui ex conſilio Medicorum arteriam in carpo nonnunquam incidebat, factaque ſanguinis evacuatione hoc inſtrumento vulnus ità comprimebat, ut ne gutta quidem ſanguinis citrà Cheirurgi voluntatem profunderetur, neque ullum ex compreſſione ſymptomata eveniret. At qua ratione hoc ſuo inſtrumento vulneratam in carpo arteriam compreſſit, ſanguinemque ſuppreſſit, videri poteſt *poſt armament. chir. obſerv.* 89. Inſuper & alia inſtrumenta nunc paſſim habentur, quæ vulneratam in carpo arteriam tuto comprimere, hinc curare queunt.

VI. Atquè hi omnes ſanguinem ſuprimendi modi præcipue in vulneribus abſquè ſubſtantiæ deperditione, & ab inſtrumento incidente factis conveniunt, verum ſi portio quædam ſubſtantiæ ipſius vaſis ſit deperdita, tunc vulneris labia ad invicem ducenda non ſunt; ſed obſtruendo vaſis aperturam, ſiſtenda ſanguinis profuſio. Hæc autem obſtructio fit per ſanguinem intus concretum: digitus enim fiſſuræ imponitur, ac tamdiu detinetur donec circa digitum ſanguis concreſcat. Quo facto, prudenter digitus auferendus, &, ſi opus videatur, alia medicamenta

imponenda; ſin minus, relinquendus eſt grumus, donec ſpontè decidat. Et hoc fuit conſilium Leonardi Botalli, uti refert Illuſtris Satrapa Hooffdius *in Hiſtoria Batava libr.* 19. vulneratam venam jugularem in collo celſiſſimi Principis Auriaci Gulielmi Primi, impoſito ſupra eam digito obturatam, atquè ſanguinis ex eadem fluxum inhibitum fuiſſe.

VII. Niſi hoc modo ſuccedat, extrinſecus vaſis orificium obſtruendum; vel reducendo vulneris partes carnoſas; aut cutem ſuprà vulneris oſculum, quod cum fieri poſſit, optimum eſt, quoniam haud difficulter ea conglutinantur. At ſi vulneris figura hoc non patitur, ſicco linteo diſcerpto vulnus implendum, aliiſvè conglutinantibus medicamentis utendum.

VIII. Sin verò nec his auxiliis ſanguis ſiſti poſſit, ut quando magna vaſis portio eſt ablata, ad cruſtam vel eſcharam inducentia eſt deveniendum. Quæ tamen curatio admodum tuta non eſt: nam ſi forſan contingat, ut, priuſquam ſanguinis profuſio ſiſtatur, cruſta cadat, augetur utiquè hæmorrhagia; quod ex vaſis uſtione amplius factum ſit orificium. Quapropter hujuſmodi remediis non utendum, niſi reliqua fruſtrà fuerint experta. Efficiunt verò cruſtam aut ferramenta candentia, aut cauſtica Medicamenta, quibus, præter vim erodendi, facultas adſtringendi ſit conjuncta.

IX. Inductâ eſcarâ, quam citiſſimè carnis generationi danda opera, ut priuſquam cruſta cadat, vas carne occluſum ſit. Hinc eſcaræ caſus feſtinandus non eſt, quoniam majus fieret ſanguinis profluvium; verum curandum potius, diutius adhæreat.

CAPUT XI.

De Vulneribus Nervorum, & Nervoſarum Partium.

Nervorum & Tendinum Vulnera dupliciter ſunt conſideranda.

I. VULNERIBUS NERVORUM etiam eaquæ TENDINUM ſunt comprehendimus, eo quod in curatione nullum occurrat diſcrimen. Sunt verò *Nervorum* vel *tendinum Vulnera duplicia*; viz. *punctura* aut *inciſio* prout inſtrumentum vulnerans punctim, vel cæſim vulnus infert.

Quibus iſtiuſmodi vulnera cognoſcuntur.

II. Cognoſcitur autem nervum vel tendinem eſſe vulneratum, ex loci vulnerati conſideratione, & ex Anatome, quæ quibus membris nervi, tendineſve inſerantur docet: dein ex dolore vehementi, qui ſtatim poſt inflictumvulnus ægtum infeſta quemque pulſatio, inflammatio, convulſio, & ſimilia plura ſequuntur accidentia; niſi nervus tranſverſim totus ſit diſſectus. Enim vero habent nervi ſenſum exquiſitiſſimum, & propterea iis vulneratis ſtatim in parte vulneratâ gravia hæc ſymptomata oriuntur; quod fibrillis quibuſdam in nervo diſſectis, reliquæ integræ adhuc,tanto magis patiantur à tentione continua,per vehementiorem ſpirituum animalium influxum producta.Inſuper Nervum vel tendinem*Punctim* vulneratum eſſe, cognoſcitur ex ipſo teli genere, & vulneris conditione; ſi nimirum id anguſtum ſit, & nihilominus gravis mox ſubſequatur dolor, atque hinc pulſatio, inflammatio, febris, convulſio, &c.

Atqui ſi nervus vel tendo non punctim, ſed *cæſim* vulneratus ſit, indagandum, an ſecundum longitudinem, an verò per tranſverſum, & quidem, an nervus vel totus diſſectus, vel ex

parte tantum vulneratus ſit, & quantum cutis ſuperjacentis ſit diviſum; cum hujuſmodi horum vulnerum differentiæ non parum curationem varient. Si itaque nervus ſi cæſim vulneratus, verum non totus diſſectus, ſymptomata haud ità gravia ſunt, ac ſi punctim vulneretur. Si ſecundum longitudinem nervus vel tendo ſit vulneratus, convulſionis metus tantus non eſt, cum fibræ non ità afficiantur. Sin totus diſſectus ſit, equidem tantum periculum non adfert, nec ullus convulſionis metus eſt: aliud tamen incurabile malum ſubſequitur, partis ſcilicet, cui nervus vel tendo inſeritur, debilitas in ſenſu & motu, cum ſpiritus animales eam in partem amplius deferri nequeant.

III. Cæterum omnia nervorum vulnera quanquam ſint periculoſa, punctura tamen periculoſior eſt, quam ſectio. Tendinum vulnera minus periculoſa ſunt, quam nervorum. Vulneri ſuperveniens Convulſio, lethale, ait hipp. *aphor.* 2. *ſect.* 5. quod potiſſimum de partium nervoſarum vulneribus intelligendum cenſemus. Horum vulnerum Prognoſtica.

IV. Quoad *curandi methodum*: in omni nervorum atquè tendinum vulnere, cum dolor valdè affligat, & inflammatio immineat, danda opera, ut dolor leniatur, ac inflammatio prohibeatur, quem in finem *venaſectio* adeo conducit, ut ab ea oporteat Medicum vulnerum horum curationem ſemper auſpicari. Curatio.

Specialis vero curatio ab aliorum vulnerum curatione differt, propterea quod alia conſolidari debeant, hæc vero dilatari; quorum eſſentia conſideranda eſt, & ſpecies. Nam inciſus omninò ſi nervus fuerit, minora toti corpori infert ſymptomata, quam ſi aliqua tantum ex parte ſectus ſit; ſed adfert impotentiam, membrum actione privans. Si inciſio in longum fuerit. Minus incommodi parit, quam quum in tranſverſum. At punctio omnium deterri-

ma eſt, ob extremum dolorem, nec non graviſſima ac periculoſiſſima accidentia, quibus promptè ac diligenter occurrendum eſt.

In Nervi, Tendiniſvè Punctura quid agendum, &c.

V. Igitur nervus vel tendo ſi *punctim* vulneratus fuerit, conſiderandum num *punctura* ſit cæca, vel aperta. *Cæca* fieri ſolet ab acu, ſagitta, pugione, aut ſimili inſtrumento: quo in caſu cutis incidenda eſt, vulnuſque dilatandum ad ſubjectum uſque nervum vel tendinem, ut ſanies exire, & medicamentorum particulæ ad puncturam penetrare queant.

At punctura ſi cæca non ſit, verum *aperta*; patens tale vulnus ſervandum, &, ſi opus ſit, latius quoquè incidendum: hinc imponenda medicamenta ſiccantia, calida, tenuium partium, ut nervus punctus roboretur, dolor mitigetur, qualia ſunt *Terebinthina, Cera, gummi elemi, tecomahaca, caranna, opobalſamum, balſamum, copaivæ, balſamum peruvianum, balſamum ſulphuris, ſpiritus vini, oleum therebinthinæ, oleum ceræ, oleum ſuccini*, & ſimilia: etenim in partium nervoſarum vulneribus, ubi nervus vel tendo eſt denudatus, nec unguentum, nec oleum pingue unquam admovendum; quippe quod vehementem mox excitare ſolet inflammationem.

Fallopius inter omnia medicamenta principem locum *euphorbium* tenere ait, idque in nervi tendiniſque punctura *ſacram anchoram* appellat.

Galenus piſcatoribus, qui continuo à ſpinis piſcium pungebantur, ſingulare excogitavit remedium; viz. *Therebinthinam*, quam calidam in puncturam inſtillabat. Et ſane præſtantiſſimum ac præſentaneum remedium eſt *oleum therebinthinæ*; quod nervo aut tendinis denudato actu calidum ſit admovendum, ut ipſius particulæ in majori motu poſitæ facilius & altius penetrent: inſuper imponenda petia hoc vel ſimili digeſtivo illita,

℞. *Terebinthinæ*

℞. *Therebentinæ* ℥jß.
Mellis, Unguenti baſiliconis, olei therebinthinæ an. ʒiij.
Pulv. Myrrhæ ʒiß. *Vitellum unius Ovi,*
M. F. *S. A. Digeſtivum.*

Scultetus *poſt armam. chir. Obſ.* 64. in nervi punctura vehementer extollit id quod ſequitur;

℞. *Therebentinæ* ℥ß. *Pulv. euphorbii.* ℈i.
ceræ parum. M F. *Unguentum.*

VI. Notandum ergò, nulla medicamenta nervo vel tendini vulnerato eſſe admovenda, niſi actu calida, imò & fervida nonnunquam. Et ſi in nervi, tendiniſvè punctura, impoſitis dictis medicamentis, dolor non ſedetur, quin exacerbetur potius, cum affectæ partis inflammatione, labiorum vulneris tumore, & ſeroſæ, tenuis atquè virulentæ ſaniei exudatione, *Spiritus vini* vel *oleum therebenthinæ fervens* inſtillandum, eoquè imbuto linteo ſpatulæ extremo alligato aliquoties contingenda non modo vulneris ſuperficies, ſed & ima ejus pars. Hoc enim, ſeu cauterio, inuſto nervo vel tendine, ſenſus adimitur, proindequè dolor ſedatur. Hac methodo ambr. Pareus carolum nonum galliæ regem (cui loco venæ nervus fuit punctus) curavit: *inſtillato* ſcilicet *in vulnus fervente oleo therebinthinæ cum Spiritu vini, & applicito ſuper totum brachium emplaſtro diapalma in aceto & oleo roſaceo diſſoluto, obvolutâ inſuper faſciâ expulſivâ, quæ à carpo ducto initio, in ſummum humeri articulum deſinebat.*

VII. Ad *dolorem* ſedandum, *cataplaſma ex mica panis, lacte, & croci tantillo*, parti affectæ utiliter. Vel,

℞. *Micæ panis albi* ℔ß. *farinæ althææ* ℥iß.
Flor. camomillæ, anethi an. Miß.
Coq. in lacto dulci ad mollitiem, & dein contund.
Pro cataplaſmate.

Quum autem dolor non tantum, ſed magna inſuper adſit *inflammatio*, uti non rarò contingit, hoc vel ſimile applicetur:

℞. *Mica panis albi* ℔j. *Farina hordei* ℥ij.
Foli. ſcordi ruta,
Flor. ſambuci an ℥j.
Summ. abſynthii ℥ß.
Fiat pulvis, ex eoque cum ſ. q. Vini gallici vel lactis dulcis S. A. cataplaſma.

Dolor verò ſi vehemens ſit,& inflammatio inſignis adeoquè *convulſio* imminere videatur, nervus omninò ſecandus eſt, quo ea impediatur. Nec refert, ſi ex eo membrum futurum ſit paraliticum: ſatius enim eſt, motum alicujus partis perire, quam totum hominem.

VIII. Deniquè in Nervi tendiniſvè punctura quoquè animadvertendum, ut vulnus non conglutinetur priuſquam optimè fuerit purgatum, quod ex doloris ſedatione, aliorumquè ſymptomatum imminutione dignoſcitur. Interim tamen induſtrius ſit cheirurgus in ambiente frigido aëre arcendo, quandoquidem ille *acidum acre* in ſe continet, cujus ratione nervis ſit inimicus. Hipp. *Aphor.* 18. *ſect.* 5.

Notatu digna porrò nervi puncturæ exempla videantur apud Jobum meekeranum *obſerv. cheirurg. cap.* 61.

IX. Haud ſecus procedendum, ſi nervus vel tendo *caſim* vulneratus fuerit. At ſi totus ſit inciſus, ſuadet M. A. Severinus *Efficacis cheirurg. lib.* 2. *cap.* 123. ut nervus, & præſertim tendo diſciſſus conſuatur. Hoc tamen minimè admittendum, quoniam ſi ſuendo pungeretur, eadem ſymptomata acciderent, quæ alias in nervorum punctura oriri ſolent. Idem affirmat petrus de Marchetis *obſerv. cheirurg.* 63. ubi addi, ſe obſervaſſe, incautè nervos, aut

tendines à quibuſdam barbitonſoribus fuiſſe conſutos, ſecutâ convulſione, & morte Ægrotantium.

CAPUT XII.

De Vulnere cum Contuſione.

I. CÆterum differunt vulnera non ſolum partium læſarum ratione; ſed & inſtrumenti, quo vulnus infligitur, conditio vulneris aliquam adfert differentiam. Etenim vulnera alia inſtrumentis infliguntur acutis, alia obtuſis; quod non parum curationem variat. Atquè ideò quum de vulneribus punctim aut cæſim inflictis hactenus dictum ſit, nunc ut de iiſdem obtuſis inſtrumentis illatis agamus, ordo hujus Tractatus expoſtulare videtur.

II. Solutæ igitur Unitatis illa ſpecies, quam inſtrumenta obtuſa in parte molli efficiunt, CONTUSIO appellatur. Fit autem *contuſio in vulneribus*, quando telum aut inſtrumentum, quo vulnus infligitur, non ſolum incidendi & ſecandi, ſed quoquè contundendi vim habet: id quod fit, quum iſtiuſmodi vulnerans inſtrumentum retuſum ſit, aut grave; quo modo & ſine vulnere, & cum vulnere mollis pars contundi, & quaſi comminui poteſt. Vulnus cum contuſione quale ſit.

III. Cognoſcitur autem Vulnus cum contuſione ex inſtrumento, quo vulnus inflictum fuit; ſi ſcilicet obtuſum, & grave id fuerit: dein ex dolore, & livido partis læſæ colore. Atquè tale vulnus periculoſius, & difficilius curatu eſt, quam quod eſt ſine contuſione: præſertim quod pars contuſa, & ſanguis ex dilaceratis vaſis effuſus ſi putreſcere incipiat, gangræna non rarò oriatur. Quomodo cognoſcatur, &c.

IV. Atqui in vulneris hujus curatione cum duo occurrant, vulnus nimirum, & contuſio: hinc intentiones curativæ duæ ſunt, quarum altera ad vulnus, Curandi methodus

altera ad contuſionem ſpectat. Enimverò cum id quod contuſum eſt in integrum reſtitui nequeat, & ſanguis è vaſis effuſus in parte contuſa hæreat, adeoquè facilè corrumpatur; danda opera ut utrumquè vel diſcutiatur, vel potius in pus mutetur, doçente id Hipocrate *Libr. de Ulceribus*: ,, Si quid carnis colliſum, attri-,, tumquè à telo fuerit, ita curandum eſt, ut quam ,, celerrimè ſuppuretur: nam & minus inflamma-,, tione præhenditur, & neceſſe eſt colliſam de-,, tritamquè à Telo carnem in pus converſam tabeſcere, deinde novam creari. Duæ igitur indicationes in contuſo Vulnere curando nobis ab Hippocrate proponuntur; ſuppuratio nimirum, & novæ carnis generatio. Quibus ſcopis ut ſimul ſatiſfiat, vulneri cum petiis immittatur hoc, vel ſimile digeſtivum.

℞. *Terebinthnæ* ℥iß.
Mellis, vnguenti baſiliconis, olei roſacei an. ℥ß.
Pulv. croci ℈j. *vitellum unius ovi.*
M. P. S. A. Digeſtivum.

Partes vero contuſæ dolorem lenientibus, ac leviter reſolventibus inungendæ. v. gr.

℞. *Olei roſarum, camomillæ, trifolii odorati an.* ℥ß.
Ceræ ʒj.
Miſceantur pro litu.

At magna ſi ſit contuſio, inſuper admoveatur fomentum.

℞. *Herb. malvæ, althææ, rutæ, artemiſiæ.*
Scordii, abſynthii,
Flor. camomillæ, meliloti an. Mj.
Coq. in ſ. q. cereviſiæ tenuis ℥xxx.
Colatura ſit pro fotu.

Vel, quoniam quæ contuſa ſunt quam citiſſimè ſuppurari debent, ejus loco calide imponatur, & identidem renovetur cataplaſma:

℞. *Rad. lilior. albor. rec.* ℥iij.
Fol. malvæ, althææ,

Flor. camomillæ meliloti an. ℳj.
Caricarum pinguium No. viij.
Coctis in aqua pura ad mollitiem, & minutim contuſis, add.
Farinæ hordei, ſem lini an. ℥iß.
Unguenti baſiliconis ℥ij.
Pulv. croci ʒß *Vitello duorum ovorum.*
M. F. S. A. Cataplaſma.

V. Vulnere abundè ſupurato, ad detergentia deveniendum: qualia ſunt *Unguentum baſilicon, unguentum aureum, unguentum apoſtolorum, mel roſaceum*, & ſimilia; quibus penicilli, ſive turundæ ex filamentis factæ imbuendæ, & vulneri immittendæ, ac deſuper ſicca linamenta, vel aridæ ſtupæ imponendæ, & contentivâ faſciâ continendæ. Purgato verò, ac deterſo vulnere, impoſitis ſarcoticis vulnus carne implendum; quod facilius conſequemur, turundas in dies imminuendo: hinc ad cicatricem perducendum.

VI. Equidem non ſemper contuſioni adeſt vulnus ſed effunditur quandoquè ſanguis, integrâ manente cute, in ſpatia partium, unde oritur Affectus, qui ἐκχύμωμα ἐκχυμωσις appellatur; latini *Effuſionem, Suffuſionem, ſugillationem*, verterunt. Eſt autem ECCHYMOSIS nihil aliud, quam *cruoris in vicina ſpatia, ob vaſorum apertionem effuſio*, ſi nimirum, cute illæsâ, vaſa ob contuſionem lacera ſanguinem effundant. Etſi verò ſæpius pars in tumorem non attollitur, ſed ità ſanguis effuſus in ſpatia partium ſeſe inſinuat, ut nullus tumor appareat interdum tamen pars intumeſcit ſi extravaſati cruoris copia major ſit: imo interdum tanta in copia ſanguis effunditur, ut ſub cute inter muſculos collectus ſinum efficiat, atquè partem in tumorem attollat; hinc inflammationis, & tandem gangrænæ cauſa evadat. At quam periculoſæ ſint

Contuſio & ecchymoſis ſine vulnere.

magnæ contuſiones, & quam facilè in gangrænam degenerent, exemplo docet hildanus *cent.* 2. *obſerv.* 83.

Qua ratione Curari debeat.

VII. Itaquè facta contuſione, ſanguinis in locum affectum fluxus præcavendus, ne inflammatio excitetur: id optimè fiet per *Venæſectionem.* Qua de cauſa galenus jubet, ut in caſu ab alto, & percuſſionibus, mox vena aperiatur. Deinde parti contuſæ applicetur *ſpiritus vini*, vel *ſimplex*, vel *camphoratus*, aut illinatur *oleum ceræ*, ac ſuperponatur *emplaſtrum de cumino*, *vel Emplaſtrum de ſpermate cæti*, cuius hæc eſt deſcriptio:

℞. *Ceræ albæ* ℥iv.
Spermatis cæti ℥ij.
Gummi galbani in aceto ſoluti ʒj.
Fiat ex *his. S. A. Emplaſtrum.*

At contuſio ſi magna ſit, emplaſtri loco, calidè applicetur fomentum, identidemquè renovetur:

℞. Fol. *malvæ*, *althææ*, *rutæ artemiſiæ*, *calamenthæ*,
Scordii, *dictamni*,
Flor. *roſar. rubr. an.* Mj.
Camomillæ Mij.
Sem. cumini ʒvj.
Inciſa & contuſa coq. in cereviſia tenui, *vel vino gallico ad* ℔iij. *pro fomento.*

VIII. Hiſce verò ſi nulla fiat reſolutio, ſive contuſio non ſit valdè magna, locus affectus incidendus, dein detergendus, tandemque more aliorum abſceſſuum curandus. Cum autem ſuppurationis notæ adſint, utpore cum locus affectus nonnihil intumeſcat, ad tactum mollis appareat, dolor quidam pulſatilis & rubedo circum apparere incipiat, promovenda eſt ſuppuratio. Facta ſuppuratione, abſceſſus aperiendus, dein ulcus purgandum, & detergendum, hinc carne implendum, tandemquè cicatrice claudendum.

CAPUT XIII.

De Vulneribus Morſu Animalium illatis, aliiſque Venenatis.

I. AD Vulnera cum contuſione pertinent EA, quæ ANIMALIUM MORSU inferuntur. Sunt autem *hæc* vel *Venenata*, vel *Veneni expertia*. Enim verò accidit interdum, ut homo à cane, ſimilia, equo, aſino, aliiſvè animalibus non rabidis, vel etiam ab alio homine mordeatur. Nihilominus tamen omnem feræ morſum quoddam virus habere, ſcribit C. celſus *libr.* 5. *cap.* 27. Id quod de feris, iratis præſertim, facilè negari non poteſt. Et quamvis nulla omnino virulentia ſit in vulnere morſu animalis inflicto; contuſio equidem, quæ omnia vulnera periculoſiora & curatu difficiliora reddit, vulnera hæc graviora facit. Nam cum animalium dentes non ità acuti ſint,ut gladius, vel culter, vel aliud armorum genus, dum vulnerant, ſimul contundunt. Vulnera Morſu Animalium illata, qualia ſint

II. Quam periculoſa autem ſint vulnera etiam Hominis morſu illata, docet Jobus meekeranus *obſerv. chirurg. cap.* 64. exemplo cujuſdam furis, qui lictorem morſu in pollice dextræ manus ità excepit, ut in plures particulas os comminutum, & mors ſequuta fuerit. Affirmat idem tribus exemplis Hildanus *cent.* 1. *obſ.* 84. 85. Quorum primum eſt mercatoris, inter pocula morſu alterius in apice dextri indicis vulnerati; cui ex morſu tota manus fuit inflammata, & gangræna ſequuta, cum convulſionibus, febre ardente, ſyncope, & maxima inquietudine. Alterum eſt de medico, à phrenetica, cum incautè linguæ explorandæ gratiâ, digitum in os mulieris immitteret, demorſo; cui vehemens

dolor non ſolum in digito, ſed & toto in brachio ſtatim exortus fuit. Tertium eſt viti, ab alio furioſo ad primam pollicis articulationem graviter morſi; cui itidem dolor vehemens per totum brachium mox exortus eſt, febriſquè ſequuta, & ſyncope. Haud abſimilem hiſtoriam recenſet Matthias Glandorpius in *Speculo cheirurg. obſ.* 49. de viro, qui dentibus alterius irati in pollice circa primum articulum ſauciatus fuit; unde dolor maximus, totius manus inflammatio, febris, corporis inquietudo, lypothymiæ frequentes, & intenſus capitis dolor exortus eſt. Et ſanè vulneri hæc periculoſa ſunt, tum ex ſe propter contuſionem, tum quod ſaliva iratorum animalium venenati aliquid conjunctum habeat, & eò magis periculoſa ſunt, ſi partes nervoſæ mordeantur.

Quomodo curari debeant. III. Igitur cum in vulnere morſu Animalium illato adſit contuſio, nunc major, nunc minor, prout dentes animalis ſunt magis minuſvè acuti, & ex contuſione magnus inferatur dolor, præſertim quum virulentia quædam morſui adſit, ideo diverſam curationem hujuſmodi vulnera ab aliis requirunt; atque tum contuſionis, tum malignitatis, tum doloris habenda eſt ratio. Quapropter ſanguis primum diligenter è vulnere exprimendus, idque abluendum *aceto acerrimo*, vel potius *ſpiritu vini*, aut *ſimplici*, aut *camphorato*, ſeu *ſpiritu vini in quo diſſoluta Theriaca*: hinc imponendum hoc vel ſimile Digeſtivum;

℞. *Ungnenti Baſiliconis* ℥j.
Mellis Therebinthinæ an. ℥ß.
Theriaces, Olei Scorpionum an. ʒvj.
Vitellum unius ovi.
Miſceantur pro Digeſtivo.

Interin ad malignitatis virus per corporis habitum expellendum, & ſymptomata graviora præcavenda,

mixtura continnò utatur patiens ſudoriferâ & alexipharmacâ, ex *aqua meliſſæ*, *cardui benedicti*, *confectione hyacinthorum*, *ſale abſynthii*, *oculis cancrorum*, *&c.* At à venæſectione, & purgatione, quas multi hîc nimis temerè proponunt, omnino abſtinendum.

Ad inflammationis & doloris ſedationem admoveatur cataplaſma: v. g.

℞. *Farina avenacea*, vulgò (*havergort*,) ℥xij.
Pulv. fol rutæ, *ſcordii*,
Flor. *ſambuci an.* ʒvj.
Coctis in cerevisia tenui ad pultis conſiſtentiam add.
Butiri rec. ℥ij. *aut* ℥iij.
M. F. *Cataplaſma.*

Dolore ſedato, morſuquè probè digeſto, vulneri imponatur mundificativum v. g.

℞. *Mellis* ℥ij. *Therebinthinæ* ℥j.
Theriaces, *farinæ hordei an.* ʒv.
Pulv. aloës, *myrrhæ*, *ariſtoloch. rot. an.* ʒj.
Croci gr. xv.
Spir. vini ℥j. *vitellum unius ovi.*
M. S. A. pro mundificativo.

Deterſo tandem, & mundificato vulnere, carne id replendum, & cicatrice claudendum, ut aliàs fieri ſolet.

Sin gangræna imminere videatur, pars affecta ſcarificanda, & porro tractanda, ut *lib.* 1. docuimus.

IV. Denique & peculiarem requirunt curationem VULNERA VENENATA; ſive venenum globis, ſagittis, telis, aut quocunque armorum genere ſive animalium, ut canis vel lupi rabidi, vel alterius venenoſi morſu, ſive ictu ſcorpionis, aſpidis, vel aliùs venenati inſecti inferatur. Vulnera Venenata quænam ſint.

V. Hujuſmodi autem venenata vulnera ab aliis minus venenatis, haud ità difficulter dignoſcuntur. Si namque ab animalibus venenoſis inflicta ſint, ex

ægri relatione innoteſcunt. Verum à globulo plumbeo, vel telo, vel alio armorum genere ſi vulneratus ſit patiens, cognoſcitur id ex eo, quod in loco vulnerato ſenſus doloris & punctionis major ſit, partis vulneratæ color naturalis mutetur, & in lividum ac nigrum degeneret, moxque ſimptomata præter rationem vulneris gravia ſequantur; viz. toto in corpore nunc ardor, nunc obſtupeſcentia, & præcordiorum anguſtia, interdum & tremor ac lypothimia percipiatur. Quamprimum enim venenum per venas & nervos receptum eſt, ſeſe in ſanguinem & ſpiritus diffundit, quibus infeſtum admodum eſt; unde gravia hæc excitantur ſymptomata. Quæ quidem generalia venenati vulneris ſigna ſunt; quibus tamen plurima alia pro veneni cujuſque naturâ accedunt ſymptomata.

VI. Cæterum omne vulnus, quod venenato armorum genere, vel à venenoſo animali inflictum eſt, longè gravius & periculoſius eſt, quam quod veneno caret; adeo ut vulnus etiam exiguum venenatum mortem adferre poſſit, cum magna etiamnum vulnera aliàs ſanari queant.

Qualis curatio ipſis competar.

VII. Quoad *indicationes curativas*: vulnus, quatenus vulnus, quomodo curandum ſit, nunc abunde expoſuimus. Sed ſi ſpectetur ut venenatum, danda opera, ne altius in ſanguinem & ſpiritus penetret venenum; dein ut ejus vis infringatur alexipharmacis.

Primum ergo attendendum, an telum venenatum adhuc intrà vulnus hæreat: omnis ſiquidem fruſtrà tentatur curatio, niſi id extrahatur; atque ideo, ut manus operâ quamprimum eximatur, laborandum.

Deinceps venenum ipſum extrahendum, & ad exteriora evocandum. In quem finem veteres adhibebant *ſuctiones* & qui id præſtabant *pſylli* apellabantur,

exiſtimabantque, eos proprietatem quandam habere venenum ſuctione extrahendi, eidemque reſiſtendi; cum tamen id ſaltem audaciâ præſtarent. De hiſce Celſus *lib.* 5. *cap.* 27. ita ſcribit: „Si ne id quidem eſt, homo adhibendus eſt, qui vulnus exugat. Neque hercules ſcientiam præcipuam habent „hi qui pſylli nominantur, ſed audaciam uſu ipſo „confirmatam. Nam venenum ſerpentis, ut quædam „etiam venatoria venena, quibus galli præcipue „utuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent. Et „*paulo poſt*: „Ergo quiſquis exemplum pſylli ſecutus, id vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & „tutum hominem præſtabit. Illud, ne intereat, „ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave parte oris ulcus habeat. Hic modus, venenum è vulneribus & ictibus venenatis educendi, in India Orientali nunc etiamnum familiaris eſt, ut ſæpius mihi narravit Nob. ac Illuſtr. D. D. van Rheede tot Draakeſtein; oculatus teſtis; ubi hoc curationis genere multi victum & amictum ſibi quærunt: viz. ex ictibus, morſibuſve ſerpentum, aut aliorum venenoſorum animalium venenum ſuctione extrahendo; dum interim ore identidem colluto ac deterſo *limonum ſucco*, ſeſe præmunire, ac tutos reddere norunt ad acrimoniam & malignitatem exucti veneni.

VIII. Alii venenum è vulneribus venenatis, præſertim è morſibus ictibuſvè venenoſorum animalium, extrahunt *cucurbitulis*, quæ eo potentius operantur, ſi profundiores adhibeantur ſcarificationes. Amotis cucurbitulis gallinam vel columbam vivam deplumato podice, vel per medium ſectam, vulneri imponunt.

Alii, ſi locus affectus nervoſus non ſit, in venenatis vulneribus, carnem undique exſcindunt, vel partem læſam abſcindunt, & refert Galenus, vini-

torem quendam, à vipera morſum, confeſtim læſum digitum falce abſcidiſſe; atque ità omne periculum evitaſſe, ac evaſiſſe.

IX. Abluere quoque vulnus utile erit *aceto acerrimo*, aut *ſpiritu vini ſimplici*, vel *camphorato*, aut *aqua contra gangrænam*, aut *ſpiritu vini in quo theriaca diſſoluta*.

Nonnulli ſi vulnus non ſit in parte nervoſa, ſeu efficaciſſimum remedium, laudant *actuale cauterium* quod vi ignis & venenum abſumere, & ne ad interiora penetret prohibere valet: atqui curandum, ut citò decidat cruſta; quod niſi fiat, ſcalpello ſeparanda, nec ulcus ſtatim conglutinandum, at diu apertum ſervandum, tandemque ſenſim curandum. Ipſi autem vulneri imponunt *capam cum ſale*, vel *allium ſylveſtre*, vel *rutam cum theriaca aut ſtercore columbino contuſam*, vel tale emplaſtrum;

> ℞. *Caparum coctarum* ℥iij. *Theriaces* ℥ß
> *Stercoris caprilli* ℥j. *Pulv. rad. angelicæ* ʒiß.
> *Olei ſcorpionum* ℥iß. *Mellis & ceræ q. ſ.*
> *M.* F. *S. A. Emplaſtrum aut cataplaſma.*

Barbette ex guidone proponit, & laudat hoc, quod ſequitur:

> ℞. *Gummi, galbani, ſagapœni opoponacis, Myrrhæ,*
> *Aſſæ fœtidæ, piperis, ſulphuris an.* ʒvj.
> *Stercoris columbini, anatis an.* ℥j.
> *Mumiæ* ℥ß. *pulv. rad. conſolid. maj.* ʒiij.
> *Olei Hypericonis. q. ſ. M.* F. *S. A. Emplaſtrum.*

X. Interea dum hæ fiunt, & quidem ſtatim accepto vulnere, exhibenda ſunt antidota, quæ veneno reſiſtunt, idque per latum cutis ſpiraculum, excicato ſudore, expellunt; qualia ſunt *Theriaca*, *Mithridatium*, *diaſcordium*, *confectio hyacinthorum*, *Lapis bezoar*, *cornu cervi*, *antimonium diaphoreticum*

bazoardicum minerale, *Unicornu*, *&c.* At venæſectio, & purgatio nocent ſummoperè.

Atque hæc in genere ſufficiunt de vulneribus venenatis. In ſpecie de morſu canis rabidi, & de variorum animalium venenoſorum, viperæ puta, ſcorpionis, aranei apis, muſcæ, &c. morſibus, ictibuſve agere animus non eſt. De quibus videri poſſunt C. celſus *libr.* 5. *cap.* 27. Senertus *prax. libr.* 1. *part.* 2. *cap.* 16 & *libr.* 6. *part.* 8. Hildanus *cent.* 2. *obſerv.* 98. & plures alii.

CAPUT XIV.

De Vulneribus Sclopetorum.

I. INſuper ad contuſa vulnera non ſine ratione EA, quæ SCLOPETIS infliguntur. Etenim Vulnus à glande ſclopetorum factum non ſimplex eſt vulnus, ſive ſimplex continui ſolutio; ſed eſt vulnus cum contuſione, & laceratione plerumque muſculorum, vaſorum partium nervoſarum ac non rarò quoquè cum oſſium fractura conjunctum.

Vulnera Sclopetorum in quibus ab aliis vulneribus differant.

II. Igitur vulnera ſclopetorum globis inflicta differunt à Vulneribus acuto telo illatis, partium, quas globus pertranſit, contuſione & dilaceratione. Equidem differunt hujuſmodi vulnera inter ſe; quod alia magna ſint, alia parva; alia profunda, alia minus profunda; interdum globus ex ſclopeto emiſſus partem pertranſierit, interdum in parte adhuc hæreat; interdum ſolus globus in corpus penetraverit: interdum armaturam, vel alias res, per quas tranſiit, ſecum corpus rapuerit.

Horum vulnerum diagnoſis

III. Signa, quibus hæc vulnera in genere cognoſcuntur, tradere opus non eſt; cum ſufficiat, cognitum habere, aliquem à globo è bombarda

emiſſo vulneratum eſſe. Quæ autem partes vulneratæ ſint, vel ſtilo immiſſo explorandum, vel è partium ſitu, per anatomen noto cognoſcendum.

Prognoſis

IV. At ſclopetorum vulnera, quoniam inſignem conjunctam habent contuſionem, ſunt longè periculoſiora, quam ea, quæ gladio aut telo infliguntur. Atque ideo ex quibus vulneribus gladio illatis multi ſanantur, puta ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, &c. ex iiſdem ſclopetorum glande factis rarò quis convaleſcit. Sed quanquam hæc vulnera ſint periculoſiora vulneribus inſtrumento acuto inflictis; non tamen facilè æger deſerendus, cum hîc natura ſæpè miracula faciat, & eos, qui ſepulturæ tradendi videbantur, convaluiſſe obſervatum ſit. Cujuſmodi hiſtoriæ paſſim notæ ſunt, ac ſingularem iſtiuſmodi obſervationem & curationem operibus ſuis quoque ſubjicit Fabritius Hildanus *poſt librum de combuſtionibus pag. mihi* 935. *ad* 949. in qua multa lectu digna narrantur.

Cæterum quo plures partes & nobiliores ſunt vulneratæ, contuſæ & dilaceratæ, ac in primis ſi oſſa ſimul fracta & comminuta ſint, eo vulnus eſt periculoſius, & curatu difficilius.

Scopi curationis.

V. Indicationes curativas horum vulnerum quod ſpectat: eæ treſſunt. Prima eſt, globi, ſi adhuc parti vulneratæ inhæreat, extractio. Secunda, contuſæ carnis in pus mutatio. Tertia, quæ reliquis vulneribus communis eſt, ut vulnus carne impleatur, ac porrò cicatrice claudatur.

VI. Primum ergò quæcunquè extranea in vulnere fuerint, ut in dumentorum fruſtula, globi, oſſium fragmenta ſeparat & pungentia, ac alia quæ conſervari nequeunt, ut ſanguis extravaſatus, caro contuſa ac lacera, pus, & ſimilia, ſi abſquè maximo dolore fieri poteſt, extrahenda; & hoc faciendum vel digiti, vel volſellis, aut tenaculis, aut

forcipibus denticulatis ac noſtri inſtar aduncis, aliiſvè ſimilibus inſtrumenti, uti Cap. 5. latius expoſuimus.

VII. Deinde curetur, ut id quod contuſum eſt in pus mutetur, & à carne ſana, partibuſquè ſanis ſeparetur. Atqui cum contuſæ partes facilè putreſcant, & hinc gangrænæ periculum immineat, vulgata illa in aliis vulneribus digeſtiva & ſuppurantia hîc ſimpliciter locum non habent; præſertim ſi partes nervoſæ contuſæ ſint, quæ hujuſmodi humida & pinguia non tolerant, ſed ſicciora requirunt. Hinc in ſclopetorum Vulneribus à multis laudatur hoc *oleum catellorum*; cui mira vis eſt dolorem ſedandi & ſuppurandi, ſi calidum vulneri inſtiletur.

℞. *Olei Violarum* vel *liliorum alborum* ℔iiij.
in eo coquantur catelli duo nuper nati, ad oſſium diſſolutionem addendo interim,
Lumbricorum terreſtr. in vino lotor. ℔j.
Coq. ſimul, & ſine forti expreſſione colentur. In colatura liqueſiant,
Therebenthina Venet. ℥iij. *Spiritus vini* ℥j.
Miſceantur.

Utilia ſunt & hæc;

℞. *Olei Sem. lini liliorum alborum an.* ℥iij.
Unguenti baſiliconis ℥j
Miſceantur.
A. *Therebenthina* ℥iiij. *Thuris, maſtichis an*, ʒiij
Myrrha ʒj. *Olei hypericonis* ℥ij.
Vitellos duorum ovorum. pulv. croci ℈j.
Miſceantur. S. A.

Barbette in ſclopetorum vulneribus ſequens extollit.

℞. *Therebenthina, galbani, picis liquida an.* ℥ij.

Maſtichis , Thuris nitri , ſalis armoniaci an. ℥j.
Aluminis ʒß. *viridis Æris, vitrioli albi, camphra*
Pulv. lumbricorum an ʒj. *Olei lini , roſarum an.* ℥ij.
Olei lumbricorum , therebenthina an ʒj.
M, F. *S. A. Mundificativum.*

Interim hîc laudandum non videtur conſilium Jouberti, Quercetani , aliquorumquè , qui ſclopetorum vulneribus per aliquot primos dies imponi volunt *Mercurium pracipitatum rubrum cum axungia proci , aliavè pinguedine mixtum.* Mercurius namquè præcipitatus, præterquam quod contuſioni non proſit , parti vulneratæ gangrænoſam conſtitutionem addet. Hinc aliquod ex propoſitis digeſtivis potius u urpetur ; vel poſt tertiam , quartam , aut quintam deligationem ; haud inutile erit hoc :

℞. *Therebenthina venet.* ℥iiij.
Olei roſarum ℥j. *Mellis roſacei* ℥iij.
Pulv. myrrha , aloës , maſtichis ariſtoloch. rot. an. ʒiß.
F*arina hordei* ʒiij. *Vitellos duorum ovorum.*
F*iat ex his S. A. Digeſtivum.*

Inſuper parti ſanæ ad dolorem ſedandum cogimur quandoquè imponere anodynum cataplaſma. v. g.

℞. *Herb. malva , althaa , hyperici abſynthii ,* F*lor. camomilla , meliloti an.* Mß.
Coctis in lacte vaccino ad mollitiem , & minutim contuſis , add.
F*arina althaa , fabarum an* ℥jß.
M. F. *Cataplaſma.*

Circa applicationem verò medicamentorum , & hoc monendum , ne turundæ ſit nimis craſſæ , ut ſaniei exitum prohibeant,& ſic inflammationem, aliaquè gravia inducant ſyptomata ; vel ne nimis longæ ſint ,

ſint,ut pungant ; vel duræ nimis, ut lacerent. Adhæc ſi globus totum membrum penetraverit, ut vulnus utraquè parte pateat, utriquè foramini turunda immittatur. In principio etiam una deligatio quovis die ſufficit : vulnera enim ſclopeto inflicta rarò ante diem tertium aut quartum pus exhibent : deinceps puris copia aut acrimonia ſatis ſemel, an bis, tervè de die deligatio ſit inſtituenda, determinabit.

VIII. Poſtquam abundè digeſtum eſt vulnus, atquè id quod contuſum eſt, maxima ex parte, in pus mutatum, vulnus abſtergendum, carne implendum, ac cicatrice claudendum. Et quidem ubi vulnus purum fuerit, neceſſaria omninò eſt carnis generatio; cum contuſa caro in pus mutetur, & vulnus omnino cavum fiat.

Ad abſtergentia vero quod attinet; ea mitiora vel fortiora eſſe debent, prout major vel minor puris copia adeſt, & vulnus vel purius vel ſordidus eſt : quem in finem conducunt *Unguentum aureum, apoſtolorum*, & alia in ſuperioribus propoſita. Quædam autem Vulnerum ſclopetorum globis inflictorum exempla, lectu digna, videri poſſunt apud Scultetum *poſt armament. chirurg. obſerv.* 17. 53. 58. 94.

IX. Sed in ſclopetorum Vulneribus non raro contingit, ut *Facies pulvere pyrio comburatur, & nigris maculis inficiatur*. Et quidem, exploſâ bombardâ, duobus modis per pulverem pyrium facies læditur, atquè aduritur : nimirum, aut à pulveris flamma, ſi prope hominem accendatur, vultumque contingat; aut citrà flammam ab ipſo pulvere, qui dum in faciem è ſclopeto proſpergitur, cutem per vim trajicit, nigraſque maculas ac vibices producit ut adeo fœdum in modum facies deformetur : ſi namque grana hujus pulveris integra profundè cuti inhæreant, & non eximantur; maculas iſtiuſmodi

Facies pulvere pyrio adusta, & maculata quomodo curanda.

pariunt nigricantes & lividas.

X. Quum igitur facies à pulveris pyrii flamma aduratur, nihilque pulveris cutem trajecerit, omnes jam factæ veſiculæ forfice ſunt incidendæ, ut acris humor effluat. Sed cum tali in caſu oculi plerumquè afficiantur, pluriumque interſit oculorum, ſumma viſui conſervando adhibenda eſt diligentia quare ſæpius *lac mulibre, vel vaccinum recens ac tepidum* oculis inſtilletur, eoque linteamina duplicata vel triplicata imbuentur, oculiſque imponantur. Loco lactis recentis ac tepidi, oculis inſtillari & admoveri poteſt *aqua roſacea, in qua tantillum ſeminis cydoniorum & fœnigraci maceratum eſt.* Dolor vero ſi admodum vehemens ſit, imponatur inter duo linteamina hoc, vel ſimile cataplaſma:

℞. Pulpa pomorum acidul. repurg, ℥iiij.
Coq. in ſ. q. Aqua roſarum & fœniculi, dein conter. & add.
Mucilag, ſem. fœnigraci· ℥iß.
Lapid. hæmatitid. præp. ʒiß.
Albumen unius ovi.
Fiat ex his. S. A. cataplaſma.

Partibus verò faciei ambuſtis admoveatur unguentum dolorem leniens, cutem combuſtione induratam emolliens, ac cicatrices impediens. Quem in finem Hildanus *in tract. de ſclopetaria curatione cap.* 3. hoc commendat;

℞. Gummi elemi puriſſimi. ʒj.
Olei ovorum, amygdalar. dulc.
Ping. vrſina, humana an. ℥ß.
Mucilag. ſem. cydonior. in aq. roſ. extract, ʒij.
M. S. A. pro Linimento, quo tota facies illinatur.

Scultetus *poſt armament. chirurg. obſerv.* 33. ſequens valdè laudat:

℞. *Butyri rec. ſæpius liquefacti, & in ad. ſperniola loti* ℥iij.

Olei è vitellis ovorum ℥j.

Miſceantur pro linimento.

X I. Si verò pulvis ſclopetarius cuti infixus fuerit, is confeſtim acu, aliovè acuminato inſtrumento, quantum fieri poterit eximendus; quodquè hoc modo auferri nequeat, id ſpongiâ aquâ calidâ imbuta eluendum, nequè deſiſtendum, niſi omni omnino pulvere exterſo; dein facies aliquo ex ſupraſcriptis linimentis inungenda. At vehemens ſi urgeat dolor, linteum *Aquâ roſaceâ & plantaginis, in qua tantillum ſeminis cydoniorum & fœnigraci ſit maceratum*, imbutum calidè prius imponendum.

Nitratus item pulvis oculis inſperſus diligenter quoquè parvâ ſpongiâ lacte calido madefactâ eluendus; dein acquieſcendum, omnique alio, vel aciculæ, vel cæterorum inſtrumentorum uſu, cui extra oculos locus eſt, ſuperſedendum, ne patiens de viſus, vel cheirurgus de exiſtimationis diſcrimini laboret. Etenim pulvis hic ſi pupillæ fuerit infixus, vulneratus de viſu ut plurimum periclitatur.

CAPUT XV.

DE

Partium Compoſitarum Vulneribus.

De Vulneribus Capitis.

I. VULNERARI poteſt, CAPUT pluribus modis: vel enim tantum cutis afficitur; vel cutis & pericranium; vel cum his etiam cranium, &c. Vulnerum capitis differentiæ.

Vulnera quæ ſunt in cranio, vel totum cranium

penetrant, vel non quæ penetrant, vel ſunt cum craſſæ menyngis læſione, vel ſine ea: ſi læditur craſſa menynx, ea vel ſola vulneratur, vel ſimul cum tenui menynge, nonnunquam & incluſo quoquè cerebro.

II. Species verò ſolutæ unitatis, quæ in cute & pericranio fieri poſſunt, ſunt *inciſio*, *punctio*, *contuſio*. At in crani quinquè recenſeri ſolent; viz. *Fiſſura*, *contuſio*, *depreſſio*, *ſedes teli*, & *contrafiſſura*.

III. FISSURA ſeu RIMA eſt *diviſio quædam continui in cranio tenuis & ſubtilis, quæ utplurimum habet circumpoſitum os colliſum & contuſum.* Accidit autem fiſſura, cum ab inſtrumento gravi ac contundente, ut lapide, ligno, caſu ab alto, & in rem duram impulſu, cranium ita læditur, ut vaſis teſtacei in modum findatur, ſeu rimam contrahat. Et ſemper quidem à re gravi & contundente rima provenit, nonnunquam tamen ſimul ab incidente & acuta, ut gladio acuto ſimul & gravi. Atqui ex fiſſuris aliæ utramquè cranii laminam non penetrant, aliæ totum cranium penetrant, ubi ſcilicet utraquè lamina ad craſſam uſquè menyngem finditur: cui fiſſuræ interdum & hoc accidit quod menynx ab interna calvaria ſeparatur, unde vaſa divulſa ſanguinem effundunt, qui ſub cranio collectus, niſi via ipſi ad exitum pateſiat, ægrotanti extremum diem adfert. Vel ubi utramquè cranii lamina ad menyngem uſquè finditur, non rarò cranii fruſtula abſcedunt, quæ menyngem comprimunt, pungunt, & variis modis afficiunt, unde gravia, imò lethalia ſuccedunt accidentia. Equidem externa cranii tabula finditur quandoquè, illæ â internâ. Vel interna rimam ſeu fiſſuram contrahit, tabulâ externâ manente integrâ, cujus rei exempla citant Fallopius *in libr. Hippocr. de vulner. capitis cap.* 13. Scultetus *poſt armament. chirurg. obſ.* 14.

Tulpius *obſ. Med. libr.* 1. *cap.* 2. Atquè in interna hac cranii lamina, externâ remanente integrâ, fiſſura oriri poteſt, quando exterior lamina tantum contunditur in ſe ipſam cedendo, inferior verò lamina cum duriſſima ſit, cumquè propter ſummam ejus duritiem in ſe cedere non poſſit, rimam contrahit.

IV. Secunda ſolutæ unitatis in cranio ſpecies eſt CONTUSIO ſeu COLLISIO, cum ſine rima & fiſſura, ab irruente & illiſo extrinſecus violenter, aut obſtante aliquo duro & obtuſo corpore, os ità contunditur, ut, etſi externa ejus facies ad ſenſum permaneat integra, in profundo tamen ſit continui ſolutio, dum intus deprimitur, & in ſe cogitur cranium; ut idem ferè ei contingat, quod carnibus, dum à re dura & gravi læduntur, accidere ſolet.

V. Tertia differentia eſt DEPRESSIO ſeu INTROCESSIO, cum ſinditur cranium, ſed non, ut in ſimplici fiſſura, in ſuo loco manet verum intrò cedit: id quod ſit ex validis obtuſorum telorum, lapidum, fuſtium ictibus, vel capitis ex lapſu ad rem duram obtuſam vehementiore alliſione. Equidem deprimi deprimitur interdum cranium ſine rima & fiſſura, quod in puerorum capitibus; quorum oſſa ſunt molliora, ferè accidit. In adultis verò rimam introcedendo plerumquè contrahit: quorum enim oſſa ſunt duriora, in iis vix deprimi poteſt cranium, quin ſimul frangatur.

VI. Quarta eſt SEDES, SESSIO VESTIGIUM, cum à telo acuto cranium læditur, ita ut aciei teli impreſſum veſtigium, & ſedes, qua parte telum inſedit, manifeſtè appareat.

VII. Quinta & ultima ſolutæ unitatis in cranio differentia vulgò cenſetur CONTRAFISSURA, qua findi cranium dicitur in parte oppoſita illi, in qua ictus ſit, hanc Hippocrates videtur

deſcribere *lib. de vulneribus Capitis* cum ſic ait: „ os ſub vulnere frangitur alia capitis parte, „ quam qua vulnus eſt, & os nudatum eſt. Atquè ex hoc Hippocratis loco plurimi de hac fiſſuræ ſpecie non dubitarunt; eamquè nic. Fontanus *annot. in cap. 1. Epitom. Veſalii*, etiam confirmare nititur exemplo pueri, qui è muro quindecim pedes alto ceciderat, in quo fractura cum multis fiſſuris mox deprehenſa fuit circa Muſculum Temporalem: ſed ſecto poſt mortem cranio, adhuc duæ aliæ contrafiſſuræ in latere oppoſito repertæ ſunt. Equidem haſce contrafiſſuras fallopius *de vulneribus Capitis, cap. 13.* Galenus, Paulus Ægineta,& plures alii ſtrenuè negant: quibus & nos calculum noſtrum addimus. Enimvero fiſſura in cranio contingens ſe non extendit ulterius, quam per unum os, & ad proximam ſuturam ſiſtitur.

Quantum ad citata Hippocratis verba: ille non loquitur ibi de contrafiſſura, ſed docet, interdum pus ſub cranio alia parte colligi, quam quæ os fractum eſt: aut ſaltem non dicit in parte oppoſita ſemper cranium frangi, ſed alio loco, quam quo vulnus eſt, oſquè nudatum fuit; & addit, non ſcire poſſe medicum, ubinam malum hæreat, & quanam parte vulneratus ſit æger: cum tamen facile id ſciri poſſet, ſi in contraria parte ſemper læſio eſſet.

Signa vulnerum capitis diagnoſtica.

VIII. *Diagnoſtica vulnerum capitis ſigna* quod ſpectat: Ea quæ partibus cranio ſuperpoſitis accidunt, & *cutis, carniſque vulnera* dicuntur vel ipſo intuitu, vel ſaltem ſpecilli indagine patefiunt. At *pericranium* ſi ſimul vulneretur, graviora accedunt ſymptomata, præſertim quum incaute de barbitonſore pinguia admoveantur medicamenta; qualia ſunt dolor vehemens, capitis totius inflammatio, febris continua, ſopor, &c. Cæterarum verò

partium læſiones non ità facile innoteſcunt; eæque petuntur primum ab effectis ſeu ſymptomatibus, quæ plagæ ſupervenire ſtatim ſolent. Ipſa calvaria cum oſſea plane ſit, ſenſuſque per ſe expers, neque dolorem, neque aliud grave ſymptomata excitare poteſt; ſed tantum ex menyngum & cerebri compreſſione, punctura, lancinatione, mala accidentia oboriri ſolent: de quibus C. Celſus *libr*.8. *cap*.4.
,, pertusâ calvariâ, protinus requirendum eſt, num
,, bilem is homo vomuerit, num oculi ejus obcæ-
,, cati ſint, num obmutuerit, num per nares au-
,, reſve ſanguis ei effluxerit, num conciderit,
,, num ſine ſenſu quaſi dormiens jacuerit. Hæc
,, enim non, niſi oſſe fracto, eveniunt. Quibus addi poteſt oculorum rubedo, vertigo tenebricoſa. Augetur ſuſpicio, ſi Æger in percuſſionis actu ſtridorem quaſi fracti oſſis perceperit. De his etiam loquitur Hippocrates *ſect*. 6. *aphor*.50. *ſect*. 7. *aphor*. 14. 24. 58.

Verum ſigna hæc etſi propria, equidem inſeparabilia ſemper non ſunt: atque accidere poteſt, ut fracto etiamnum Cranio nihil iſtorum appareat; ſi ſcilicet fractura ſit parva, & caput robuſtum. Teſtatur quoquè paræus, ex enumeratorum ſignorum abſentia non uſque adeò firmiter illæſam eſſe calvariam pronunciari poſſe, dum multis cranium fractum fuiſſe fatetur, quibus nihil tale ab ictu ſupervenerit Memorabile exemplum narratur ab Hildano *cent*. 5. *obſerv*. 24. de ruſtico in capite vulnerato, cum fractura cranii, & læſione atque effluxu cerebri ſubſtantiæ; in quo vino nihil planè illorum ſignorum, quæ auctores requirunt, apparuit, toto morbi decurſu, præter ſymptomaticam febriculam, quæ brevi ceſſavit.

Equidem horum ſymptomatum quædam ut plurimum ſtatim invadunt; viz. ſubitus in terram la-

pſus, vertigo, oculorum caligo, vomitus bilioſus, ſanguinis è naribus, auribuſve, aut ore fluxus, aphonia; quædam poſtmodum ſuperveniunt, ut convulſio, febris delirium, ſopor, paralyſis.

IX. Adhæc ſigna quoquè deſumenda ſunt ab omnibus iis, quæ ad contuſionem efficiendam concurrunt. Percunctandum igitur, num facta ſit percuſſio lapide, ligno, aut ferro, & num levi vel ponderoſo, aſpero vel leni, vehementer aut leviter, num patiens ſit juvenis vel ſenex robuſtus vel debilis, num habuerit caput ſanum, an male diſpoſitum, &c.

X. Veruntamen ipſe ſenſus, fideliſſimus teſtis, fracturas detegit, & hîc Hippocrates jubet, ut medicus, priuſquam aliquid tentetur, quo ægrum & adſtantes ſibi confidentiores reddat, primo capillos conſideret. Si enim hi telo ſunt diſſecti, & ipſo in vulnere continentur oſſis denudati & læſi ſignum id eſſe docet. At certior explorandi modus eſt, qui fit per ſpecillum.

C. Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licet nec minima rima appareat; tamen ſi ex teli vel ictus conditione & ſupervenientibus ſymptomatibus de cranii fractura ſuſpicio ſit, oſſi atramentum ſcriptorium inducere jubet & poſtea os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recepit, nigrum manet, reliquum verò raſurâ album fit, & naturalem colorem acquirit. Arquè repertam hoc modo fiſſuram porrò radere ſecundum profunditatem oportet: ſi enim raſione omnis nigredo eximatur, indicio eſt fiſſuram minorem eſſe; ſin deleri nequeat, profundiu penetrat.

Quidam præter hæc ſigna, etiam his utuntur: ſumunt *Thuris, ceræ, ladani, an.* ℥ij *Therebinthinæ, Aceti, farinæ fabarum an.* ℥j. Hæc mixta imponunt capiti deraſo, in loco contuſo, & ſequenti die auferunt:

ſiquè medicamentum in una parte, magis quam in alia, ſiccatum appareat; ibi os fractum ſubeſſe dicunt.

Alii volunt, ut patiens in una extremitate filum dentibus apprehendat, in altero extremo manu teneat, idquè dein baculo vel digito percutiatur; hinc ſi æger in aliqua capitis parte dolorem ſentiat, ibi os fractum eſſe putant.

Nonnulli ſuadent, ut æger dentibus admygdalum vel nucem frangat, & ubi dolor ſentitur, ibi os fractum cenſent. Sed incerta eſſe ultima hæc ſigna, exemplo docet ſcultetus *poſt armament. chir. obſ. 19.* Scribit quoquè paræus etſi utrumquè ſæpius tentaverit, horum tamen ſignorum veritatem experientiâ non potuiſſe comprobare.

Inſuper calvaria interdum non frangitur in loco contuſo, ſed in parte vicina; & talis fractura in principio cognoſci non poteſt, verum in progreſſu ex accidentibus, ut ſunt bilis vomitus, vertigo, obcæcatio, &c. demum conſtat. Hiſce enim præſentibus, ſi in loco, ubi cuti diſciſſa eſt, fractura non apareat, alia in parte conſiderandum, num locus ſit mollis, num tumeat, unum doleat: hæc ubi apparuerint, cutis protinus incidenda, ſub qua os fractum non rarò reperitur.

Capitis vulnerum prognoſtica.

XI. Quoad *prognoſin:* quæ vulnera etſi per ſe periculoſa non ſint, præcipuè cuti & panniculo carnoſo inflicta, nemoque ex iis, ſi recte tractentur, moriatur; tamen nec illud male dicitur, *nullum capitis vulnus contemnendum eſſe*, quod monuit Hippocrates in *præmio libr. de vulner. capitis.* Atque ideo in iis curandis, quam in aliarum partium cutaneis, & non profundis vulneribus, plus diligentiæ adhibendum; cum, ſi quid negligatur, magnum ſæpe accerſatur periculum.

XII. Si cranium quocunque modo læſum ſit, periculo non vacat, nec vulnus contemni debet;

etiam ubi omnia bene ſe habere videntur: ſcribitque paræus, & à veteribus proditum, & experientiâ confirmatum eſſe, in cranii fractura neminem extrà periculum poſitum cenſeri debere, niſi poſt centeſimum diem. Minus tamen periculi eſt, ſi externa ſaltem tabula læſa ſit: & minus adhuc, ſi inciſa ſolum: contuſio verò majus conjunctum habet periculum.

Si verò utraque lamina diviſa ſit totaque aperta carvaria, majus adeſt periculum: minus, ſi ſit ſedes teli, aut lata & ampla fiſſura: majus, ſi fiſſura ſit anguſta: adhuc majus, ſi ſit contuſio & rima ſimul; ac imprimis ſi rima illa ſit anguſta: maximum periculum eſt, ſi rima ſit in aliâ parte ab ea, quæ ictum excepit.

Augetur periculum ſi præter cranium & craſſa menynx, ac præſertim ſi ſimul tenuis menynx, & ipſum cerebrum læſa ſunt: & quo vulnus profundius penetrat, eo periculoſus eſt.

Inſuper & hîc conſideranda ſunt aëris ambientis, regionis, ipſius vulneris conditio, aliaque accidentia. Atque hinc æſtate capitis vulnera ſunt periculoſiora, ob imminentis inflammationis metum: hieme quidem etiam ob frigus: quod tamen aëre igne temperato facile evitari poteſt. Etiam in humida regione capite vulnerati plus periclitantur, quam in ſicca.

XIII. Cæterum in occultis rimis & contuſionibus ſumme periculoſum, ſi inter duas cranii tabulas diploë compreſſa ſit, ſanguiniſque aliquid effundat; qui eo loci putreſcens oſſis corruptionem adfert, ut interdum non ſolum aliquot poſt acceptum ictum hebdomadibus, ſed & menſibus, nihil mali ſuſpicans æger moriatur; cujus rei notabile exemplum habet Petrus Pavius *in comment. ad hipp. de vulner. capit.* de quodam, poculo ſtanneo in ca-

pite percuſſo, in quo nulla fiſſura deprehenſa fuit; & vulnere conſolidato æger bene ſe habere putans, poſt decimum menſem inter deambulandum vertigine correptus concidit, neque diu poſt obiit. Aperto cranio deprehenſum eſt, os in loco ictus plane corruptum fuiſſe: & menyngem in conſenſum traxiſſe haud abſimilem hiſtoriam refert. Scultetus *poſt armament. cheirurg. obſ.* 7. cujuſdam ruſtici, qui ab aliis pugnis exceptus, valide in nudo capite percuſſus fuit, crebroſque ac vehementes ictus ſuſtinuit; quod tamen magni non æſtimavit, & per aliquot dies conſueta munia obiit, quamvis dolores non parvos ex percuſſione ſenſerit. Quid fit? ingraveſcentibus poſtmodum ſymptomatibus, ruſticus hic centeſimo demum die, ob intermiſſum trepani uſum ivit unde redire negant quemquam.

XIV. Porrò vulnera in media capitis parte periculoſiſſima cenſentur; in occipitio contrà ſeſe res habet; in parte anteriore, *hoc eſt*, in fronte medio modo ſe habent. Item quæ ad ſuturas fiunt plagæ ſunt periculoſæ cum propter cranii eo loci imbecillitatem, tum propter craſſam menyngem, quæ fibris ibi annectitur.

Simplex capitis contuſio quomodo fiat, & qua ratione curari debeat.

XV. Igitur capitis vulnerum differentiis, diagnoſticis, & prognoſticis abundè expoſitis, ordo nos ducit ad eorundem curationem, tum generalem, tum ſpecialem. Enimvero varia & diverſimoda cum ſint capitis vulnera, diverſæ quoquè erunt. Illorum curationes;quas ſingulatim deſcribere oportet, initium ducendo à *Simplici capitis contuſione*. Eſt autem *contuſio* interna alicujus partis ſolutio continui,& colliſio, cute plerumquè manente integrâ,quæ fit à re gravi, dura, & obtuſa, quam ſequitur ἐκχυμωσις ἐκχύμωμα *ſanguinis* ſcilicet *ſubter cutem effuſio*. Hæc in capite fit, cum vel fuſte, vel alia re obtuſâ id percutitur, vel ex caſu rei duræ ac non acutæ alliditur, & cute plerumque integra, exigua ſubcutanea

vaſcula aperiuntur, ſanguiſque exiis effunditur; unde *tumor mollis*, *lividus abſque magno dolore* excitatur. Qui ſi ritè tractetur, omni vacat periclo. At ſi vel *pericranium* vel *cranium* afficiatur, vel ſi *muſculi temporales* contundantur, non rarò gravia, imò & lethalia quandoque ſuccedunt ſymptomata, puta delirium paralyſis convulſio, &c. qualia exempla habet glandorpius *in ſpec. chirurg. cap.* 10. 11. 12.

XVI. Ut autem *curetur ſimplex capitis contuſio*, humorum affluxus eſt prohibendus, dolor ſi adſit mitigandus, & ſanguis ſub cutem effuſus evacuandus. Eum in finem nonnulli repellentia & adſtringentia adhibere ſolent, locumque affectum *oleo roſaceo* inungunt; deinde *ovi albumen benè conquaſſatum*, *vel ſolum aquâ & aceto roſarum mixtum*, *& ſtupâ exceptum* imponunt, & iſtiuſmodi plura applicant. Sed ut fatear, non video quo jure talia prodeſſe poſſunt; quandoquidem poros obſtruendo, hinc exhalationem impediendo, humorem extravaſatum in parte affecta detinent magis, quapropter diſcutientia & reſolventia, ſimulque partem affectam roborantia potius uſurpentur. Et quidem, ſi contuſio magna ſit calide admoveatur hoc, vel ſimile fomentum, ac identidem renovetur;

℞. *Fol. betonicæ* Mij.
Roſmarini, *majoranæ*, *menthæ*, *rutæ*,
Flor. anethi, *camomillæ an.* Mj.
Roſar. rubr. ſtachad. arab. an. Mß.
Bacc. lauri, *Juniperi an.* ℥ß.
Sem. cumini ℥iij. *vini gallici* ℔iiij.
Coq. S. A. in diplomate, *pro fomento.*

Foreſtu *lib.* 9. *obſerv.* 32. laudat cataplaſma helidei, quod mirum in modum humiditatem in contuſionibus diſcutere ait;

℞. *Herb. abſynthii*, *betonicæ*,
Flor. camomillæ, *roſar. rubr. an.* Mj,

Coctis ad mollitiem, & dein contuſis, add.
Farinæ fabarum, ℥iij.
Olei roſacei, vini Nigri ſtiptici an. q. ſ.
M. F. S. *A. Cataplaſma.*

Jacobus à roonhuyſen ad omnes capitis contuſiones hoc ſuum emplaſtrum admodum extollit;

℞. *Ceræ flavæ, emplaſtri diachalciteos an.* ℔ß.
Olei myrtillorum, roſarum an. ℥iij. *Laurini* ℥ij.
Pulv. myrtillorum ʒij. *Sem. cumini* ʒvj.
Fiat *ex hiſce emplaſtrum.*

Si contuſio nimis magna non ſit, mox ab ictu locus affectus inungatur *oleo ceræ*, ac imponatur *emplaſtrum è cumino*, aut *deſpermate cæti*, vel ſi affluxus humorum metuitur, *emplaſtrum defenſivum.* Et ſanè hoc modo contuſiones ingentes, quæ pueris ex caſu contingunt, non raiò ſanantur. Loco olei ceræ utitur nonnunquam foreſtus *oleo. aniſi.*

XVII. Si verò ob ſanguinis extrà vaſcula effuſi copiam, in totus diſcuti nequeat, & ſuppuratio impediri non poſſit; tumor ſtatim incidendus, & contentus intus humor educendus, ne pericranium eique ſubjectum cranium corrumpat; uti obſervavit ſcultetus *poſt armam. chirg. obſ.* 16. in puero, qui ex capitis contuſione, tribus menſibus, inſtante novilunio, convulſionibus vexatus fuit: à quibus tamen, capitis ſectione ad cranium uſque factâ, & evacuatâ materiâ ibibem hærente; nec non cranio nigro ac aſpero debitè deraſo, curatus fuit. Sed & magna capitis contuſio in prima curatione non raro aperiri debet, cum ſubjectum cranium nonnunquam fractum ſit, ejuſquè fragmenta craſſam menyngem vellicent, atque ideo eximenda; cujus rei notatu dignum deſcribit exemplum Jobus meeкeranus *obſerv. chirurg. cap.* 1.

XVIII. At vero vulneratur quandoquè caput ſimpliciter, *hoc eſt*, cranio manente integro: viz. Curatio vulneris

BIBLIOTECA

capitis ſimplicis, *hoc eſt*, ſine cranii, menyngum, & cerebri læſione.

ubi ſolummodo cutis, pannicuius carnoſus, muſculi nonnunquam & pericranium læditur. Quo in caſu indagandum, quouſque tale vulnus penetret. Si namque ſola cutis ſit læſa, nulla alia curandi ratio eſt, quam quæ cæteris cutaneis debetur vulneribus. Nimirum ſanguis, ſi vehementer fluat, ſiſtendus, capilli circa vulnus abradendi, & vulneris labia unienda, unitaque ſervanda, aut ſutura aut potius medicamento agglutinante. Reliqua autem capitis vulnera, quæ ſunt cum pericranii læſione, tutò non conſuuntur, nec agglutinantur; ſed per carnis generationem curari debent.

XIX. Cum igitur primâ læſionis horâ ad vulneratum, ex ſola pericrani inciſione, vocatus fuerit medicus, vulnus ſtatim carpiâ ſiccâ impleatur, quo ſanguinis fluxus comprimatur, ac disjuncta teneantur vulneris labia; capiti vero mappis laneis imponatur fomentum in contuſionis curatione propoſitum;

Vel,

℞. *Herb. betonicæ* Mij.
Roſmarini, Majoranæ, menthæ an. Mj.
Flor. camomillæ, ſtæchad. arab. an. Mß.
Bacc. juniperi ℥ß. *Vini albi* ℔iij.
Coq. S. A. in diplomate, pro fomento.

Altero die, ſanguine cohibito, capilliſque in ambitu deraſis, vulneri imponantur petiæ digeſtivo *ex therebinthina ovi vitello, ac mellis roſacei & ſpiritus vini tantillo*, illitæ, deſuper applicandum *Emplaſtrum Diapalmæ*, vel ſimile, & ſuperponendum fomentum: atque ità pergendum, donec pus appareat bonum; quod eſt album, & non fætidum. Quo apparente, pro vulneris mundificatione digeſtivo aliquod *detergens* admiſceatur, donec omninò deterſum ac mundatum fuerit, tuncque carnis generationi ſtudeat cheirurgus, quapropter unguentum Baſilicon,

balſamum peruvianum, ſimileve ſarcoticum, filamentis aridis inductum, apponat, deſuper emplaſtrum, deinde fomentum, convenientemque faſciam. Atque hiſce utendum ad perfectam uſque carnis generationem; hinc vulnus cicatrice obducendum.

Hiſtoria vulneris, in quo capitis cutis ad pericranium uſque divulſa erat, ſic ut tota ad occipitis initio in frontem & faciem dependeret, curari habetur apud paræum *libr.* 10. *cap.* 15. Haud abſimile exemplum citat Petrus de Marchettis *obſ. chir.* 16. pueri ſeptem annorum, cui capitis cutis urſi unguibus cum pericranio, ad ſuturam uſque lambdoidalem diſcerpta erat, ſuccreſcente in ejus locum alio tegmine, priori analago, cum capillis.

XX. Quod ſi detectum ſit cranium, atque ab aëre ambiente vel alteretur tantum, vel etiam nigreſcat undique tunc abradendum vel ad coloris mutationem, vel donec ſanguis ex eo dimanet: oſſi verò deraſo *ſicca carpia* imponenda, ac vulnus porrò, ut artis eſt, tractandum.

At cutis & pericraniis vulnus ſi ſit cum contuſione, & valdè anguſtum inciſione dilatandum eſt; ſique vulneris poſt dilatationem inſtrumenti ſedes in Cranio appareat, Scalpris abradatur.

XXI. Sed quum vulneratur Cranium ipſum; vel læditur ab inſtrumento incidente aut perforante, & hoc fieri ſolet aliquandò ſine cutis vulnere, nonnunquam cum ejus apertione. Præterea fractura ſeu rima vel totum apprehendit, frangitque Cranium, vel deſinit in aliqua cranii parte.

Curatio ſolutæ unitatis in cranio, ſine menyngum & cerebri læſione.

XXII. Si igitur Medicus ad curandum vulnus capitis cum denudatione Cranii fuerit vocatus quamprimum capillos abradat, & oſſis ſtatum vel ſtilo exploratorio, vel oculis, vel utriſque ſimul quam diligentiſſimè perquirat; ſique fracturam vel rimam invenerit, aut ex antecedentibus & præſentibus

ſymptomatibus fracturæ ſuſpicionem habuerit; aut ſaltem de fractura dubitaverit, vulnus ſtatim in formam crucis aut trianguli dilatet, ut denudatum Cranium neceſſarias manuum operationes per ſcalpra aut terebram admittere poſſit.

Rima ſeu fiſſura non penetrans ſi ſit in cranio quomodo deleri debeat.

XXIII. Vulnere ſatis dilatato, Cheirurgus quamprimum ejus labia & ipſum Pericranium, vel obtuſo aliquo inſtrumento, vel unguinibus à Cranio ſeparet, ſuper os filamenta arida ponat, ac reliquum vulnus carpiâ ſiccâ impleat; non ſolum ut ſanguinis fluxus ſiſtatur; verum etiam ne vulnus concidat, utque in proximum diem abundè pateat. Atqui rima ſi tunc appareat, ſcalpris Cranium abradendum, donec rima ſi penitus deleta ſit, oſque ſub ea album & ſanum appareat; quod certiſſimum ſignum eſt, rimam non penetraſſe.

Oſſi deraſo filamenta arida ſunt imponenda, labiiſque digeſtivum, vel ſarcoticum aliquod unguentum, deſuper fomentum, & conveniens faſcia.

Fiſſura ſi utramque cranii laminam penetret, quid agendum.

XXIV. Quod ſi Medicus, dum ſic ſcalpris operatur inveniat rimam Cranii utramque laminam penetrare, eamque gravia comitentur ſymptomata, quæ collectam inter Cranium & Craſſam Menyngem materiam arguunt, remotis ſcalpris, mox trepano Cranium eſt perforandum, juxtà Hippocratem *text.* 2. *de vulnere cap.* „ poſtquam ſcalpro „ os deraſeris, ſi tibi exigere ſectionem videtur, „ ſecare debes neque pati, ut res tertium diem excedat, priuſquam ſeces, ſed intrà id ſpatium ſecabis. Ab initio enim neglectâ perforatione, propter compreſſionem, aut punctionem Menyngum ab oſſiculis factam, augetur dolor, & membranæ inflammatione corripiuntur: hinc febris, delirium, vomitus, ſpaſmus, paralyſis, aliaque accidentia, imò & mors ipſa, celerrimè ſupervenire conſuevere. Hildanus *Cent.* 4. *Obſerv.*

Nonnulla

Nonnulla circà Capitis Vulnera, cum Cranii fractura obſervanda, magni momenti, & notatu digniſſima, habet Petrus de Marchettis *Obſerv. chirurg.* 15. ubi inter cætera docet, ſi rima, vel ſedes inſtrumenti deſcenderit ad Diploën, omninò deveniendum eſſe ad terebrationem, nullo licet alio præſente ſymptomate. Quod idem affirmat Sculterus *obſerv.* 2.

XXV. Sin plaga in ſutura contigerit, quæritur *an cranium in ipſa ſutura liceat perforare?* Hildanus negat, atque varias pro ſua ſententia adfert rationes *in Epiſtola à Joh. Fredr. Werdenburgio M. D. poſt obſerv.* 8. *cent.* 2. inſerta. Quæſtio.

Joh. Baptiſta Corteſius *com. in Hipp. de vulner. capit.* inquit: „ caſu ità expoſtulante verendum „ non eſt, ad perforationem ſuprà ſuturam deve„ nire: majus enim incommodum accidit vulnera„ tis ex dilatatione atque ſectione cutis, & Peri„ cranii à ſubjecto oſſe ſeparatione, quam ex o„ peratione in ſuturarum regione. Huic adſtipulatur Jacobus Berengarius *de cranii fractura cap.* 36. ubi teſtatur, ſe aliquoties operationem hanc feciſſe, eique ex voto ſemper ſucceſſiſſe. „ Nec eſt „ (porro inquit) tam grande periculum in com„ miſſuris operari, ſicut aliqui dicunt: videmus enim cauteria fieri in commiſſuris: & tamen nullum ſequitur nocumentum.

E contrario Cæſar Magatus *de rara vulner. Med. lib.* 2. *cap.* 33. ait: „ ſi rima ad ſuturas facta „ fuerit, os perforare oportet utrâque ex parte „ ſuturæ in ſutura vero fugienda eſt terebratio, ſicut & abraſio. Fallopius quoque *in Hipp. de vulner. capit. cap.* 19. vult ut propè ſuturas cranium trepano perforetur, non in ſuturis.

Petrus de Marchettis *obſerv. chirurg.* 16. non tantum vult ab hac perforatione ſuprà ſuturas ca-

vendum eſſe, ſed etiam juxtà ipſas, ut pote perniciosâ. Quinimo ſi vulnus fuerit influctum ſupra ſuturas, cum levi earundem labe, lethale plerumque eſſe ait.

Joh. de Vigo *Pract. part.* 2. *libr.* 1. inquit: „ ſi percuſſio ſupra commiſſuram evenire contigerit, dico utramque partem oſſis eſſe perforandam; viz. in dextra & ſiniſtra parte commiſſuræ, „ & hujuſmodi inſtrumento ſemper commiſſuram „ intactam relinquendo. Et ſane ſi plaga ad ſuturam contingat, ſic ut cranium ibidem deprimatur, & quandoque etiam findatur adeoque, & trepano particula oſſis exſcindenda ſit; nunquam in ſutura, verum ab utraque parte juxtà ſuturam Cranium erit perforandum, ne craſſa Menynx, quæ ipſis commiſſuris inhæret, laceretur.

XXVI. Quando igitur ictus ratione ex inſtrumenti qualitate, & ſupervenientibus ſymptomatibus, certum eſt, fiſſuram penetrare, tunc magna ſane diligentia explorandum, *an rima ſit ſatis lata pro evacuatione materiæ, quæ per ipſam ad craſſam Menyngem defluxit, nec ne*? non ſatis lata Cheirurgiam per trepanum inſtituendam expetit, quo per factum in cranio foramen exire poſſit & evacuari tum ſanguis, tum ſanies, quæ præter naturam ſub eo continetur. Igitur, deraſis capillis, cutis unà cum Pericranio novacula eſt incidenda (niſi à vulnere diviſa fuerit) in formam crucis aut trianguli. Hoc facto, Pericranium à ſubjecto cranio unguibus, aut *ſeparatorio* inſtrumento diducendum; ne vero vulneris labia iterum ad ſe invicem accedant, & nudatum os tegant, impoſitis plumaceolis diducta ſunt ſervanda. Hinc altero die, ſituato ut decet ægro, miniſtrorum unus caput teneat quam firmiſſimè, ne vacillet; tum cranium aperiendum, & trepano prope rimam, in

Modus cranium trepano perforandi exponitur.

loco decliviore, pro faciliore exitu materiæ ſuprà craſſam Menyngem collectæ, perforandum. Primo nimirum adhibendus *modiolus mas*, in cujus medio *clavus* eſt, & debitè circumvolvendus, donec tale cranio impreſſerit veſtigium, ut ei modiolus fœmina firmiter inſiſtere poſſit. Dein remoto mare, trepani vertibulo *modiolus fœmina* dictus eſt adaptandus, qui fortiter & æqualiter quoque circumvolvendus, & per intervalla ab oſſe auferendus, tum ut ſcobs è cranis modioli auferri poſſit, tum ut queamus examinare: quouſque penetraverit inſtrumentum. Signum autem certiſſimum, ad Diploën ſeu Meditullium nos perveniſſe, ſanguis præbet ex ejus arteriolis læſis erumpens; unde jam valde prudenter, & ſuſpenſâ manu perforatio eſt continuanda, ne craſſa menynx à demergente modiolo offendatur. Ubi vacillare incipit oſſiculum, non ſolum cautius & mitius terebra comprimatur, verum etiam ſæpius eximatur, ad conjectandum, quantum oſſis perforandi adhuc ſuper ſit; quum autem undique æqualiter modiolum penetraſſe *ſpecillo lato* cognoverimus, tentandum eſt, an blanda vi oſſiculum *volſellâ* auferre poſſimus. Quo facto foraminis in ambitu aſperitas læviganda *lenticulari* inſtrumento. Atqui, ut ſanies exire commodè poſſit; *decuſſorio* dicto eſt deprimenda craſſa menynx, ægerque intereà clauſis ore & naribus ſpiritum contineat, ſic ut materia inter cranium & menyngem profundius contenta egredi poſſit.

Hiſce ità peractis, ſupra craſſam menygem per foramen dimittatur linteolum ex ſericro rubro, vel lineo albo, inſtar orbis rotundum, filo alligatum, ut extrahi poſſit, & *melle roſaceo, additâ tertiâ vel quartâ parte ſpiritus vini*, immerſum; ut membranam mundam ſervet, eamque ob pulſationem ab alliſione oſſis defendat. Linteo immiſſi

foramini globulus ex aridis filamentis inſerendus; ne pus in vulnere genitum ad menyngem deſcendat, oſſi denudato linamenta arida, at labiis digeſtivo quodam illita adhibenda; tandem conveniens faſcia ſuperliganda.

Alii loco Mellis Roſacei cum Spiritu Vini craſſæ menyngi cum linteolo impónunt *Balſamum Peruvianum*, quod hoc in caſu valdè laudant.

Fiſſura ſi admodum lata ſit, quomodo tractanda.

XXVII. At fiſſura ſi hiat ità, ut pus per eam libere poſſit expurgari, neque perforatione cranii, neque dilatatione vulneris per ſcalpellum opus eſt: unde eos animadverſione & reprehenſione dignos merito judicat Chalmatæus, qui non tantum in parva cranii fiſſura, verum etiam in maxima rima ſatis audacter modiolum abhibent quo errore curatio in longum tempus protrahitur, cum ſummo ægrotantis damno, & Medici famæ detrimento.

Cranium quum fiſſum ſit ſub muſculo temporali, quid faciendum.

XXVIII. Cum vero cranium ſub muſculo temporali rimam contraxerit, haud ſecus procedendum, modo inciſio in muſculo temporali fiat ad ductum fibrarum. Ità Petrus Pavius *comm. in Hipp. de vulner. capitis*, ſi neceſſitas expoſtulet, etiam tempora dividere, & ægrum omni ope non deſtituere, jubet: refertque ſe vidiſſe alâ molæ puero ità contuſum tempus dextrum, ut aliquot pertuſi oſſis fragmenta per vulnus eximerentur; nihil tamen incommodi toto curationis tempore patiente puero: imo tempora aperiri manu Cheirurgi non ſemel vidiſſe abſque ullo ſymptomate. Sed duo hic monet: primum, ut non niſi ſumma urgente neceſſitate tempora dividantur; deinde, ut novacula ſemper ſecundum ductum fibrarum muſculi temporalis ducatur.

Exemplum vulneris capitis in muſculo temporali cum rima cranii latiſſima, & duræ matris inflammatione, curati, videre eſt apud Sculte tum *poſt armam. cheirur. obſerv. 3.*

XXIX. Sin punctura ſeu ſedes inſtrumenti ſit in cranio, eaque non penetrans utramque laminam, cranium abradendum, quouſque punctura penetret, uti in cranii fiſſura capillari & non penetrante fieri ſolet: vel *terebra triformi* punctura amplietur, & deleatur ejus veſtigium calvariæ impreſſum. Quum vero utramque perforet laminam, cranium aperiatur modiolis, adhibendo ipſi puncto clavum modioli maris, donec veſtigium aderit, cui modiolus fœmina inſiſtere poſſit.

Punctura ſeu ſedes inſtrumenti in cranio, qua ratione ſit tollenda.

XXX. Interdum quoque accidit, ut cranium, integra manente cute, patiatur depreſſionem, nonnunquam ſimplicem & citrà rimam, interdum cum rima ſeu fiſſura depreſſio citra fracturam in ſolis pueris contingit; at in adultis introceſſio vix unquam fit ſine fiſſura propter ſummam cranii duritiem.

Igitur cranium in pueris ſub illæſis integumentis ſi depreſſum ſit, ita ut tangentibus vel intuentibus fovea mediocris, quam nulla prava ſequuntur ſymptomata, appareat, ab omni Cheirurgia abſtineatur: at capilli circa depreſſionem tantum abradantur, & fomentum aliquod cephalicum calidè cum pannis laneis applicetur, identidemque renovetur; quô ſolo in pueris ſimplex cranii depreſſio, ſine rima, plerumque curari ſolet. Hac de re Cæſar Magatus *de rara vulnerum medicatione lib. 2. cap. 19.* ſic loquitur: ,, compertum eſt ,, etiam experientiâ, non ſemper ad oſſis introceſ- ,, ſionem ſequi prava ſymptomata. Habui ego præ ,, manibus puellam, annum circiter ſeptimum agen- ,, tem, cui ex caſu in frontem os effatu digna ,, quantitate introceſſit, & nullum omnino ſuperve- ,, nit ſimptoma. Habui etiam puerum, annum ,, circiter decimum agentem, cui ex caſu in ſyn- ,, ciput verſus latera os introceſſit ad unguis mi-

Depreſſio cranii ſine rima in pueris quomodo curanda ſit.

„ noris digiti quantitatem, & nullum ſupervenit „ ſymptoma. Adultum etiam vidi ab oſſis introceſſione in fronte convaluiſſe, licet minime elevatum fuerit os depreſſum & fovea remanſerit. „ Quo fit, ut exiſtimem non ſupervenire mala „ ſymptomata, niſi compreſſioni adjunctum ſit „ aliquid, quod membranam pungat, aut quando „ etiam ſanguis ſupra membranam effuſus ſit, aut „ compreſſio fuerit inſignis, ita ut cerebrum comprimatur. Haud ſecus Petrus de Marchettis *obſerv. chir.* 8. refert, ſe puerum ſeptem annorum curaſſe, cum inſigni depreſſione in fronte, quam attollere non potuit; ſed rimam, quæ aderat, ſcalpro deraſorio dilatavit, & cætera lege artis peregit. Et *obſ.* 9. ſcribit de quadam puella, quæ in poſtica capitis parte inſignem oſſis depreſſionem paſſa eſt, & tamen ſanata fuit, ſuperſtite inſigni foveâ, ſine ullâ noxâ. *Non proinde*, ait, *metuendum admodum pueris hoc modo contuſis, ob mollitiem ipſius cranii.* At rarius eſt, quod habet ſcultetus *poſt armament. chir. obſ.* 37. de introceſſione cranii minime fiſſi in ancilla triginta annorum, ejuſdemque curatione, nullis ſupervenientibus ſymptomatibus.

Depreſſio cranii cum rima in adultioribus quomodo tractanda.

XXXI. Enimvero in adultioribus hujuſmodi depreſſiones ſub integra cute rariſſimè ſine fiſſura in cranio reperiuntur. Atqui diſſectâ cute, ſi rima in exteriore cranii lamina non appareat, timendum erit, ne interior tabula patiatur fiſſuram, per quam materia ad menyngem quidem deſcendere ſed iterum per eam evacuari minimè poſſit. Qualem fracturam obſervavit ſcultetus in milite, qui ob depreſſionem cranii ſecundo die mortuus eſt. Quoties igitur in adultorum capitibus talis apparet fovea, ſtatim cutis ſcalpello in trianguli, vel crucis formam incidenda, pericranium à cranio ſeparandum, ac vulnus hians carpiâ ſiccâ ſervandum, non ſo-

lum ut medicus certior fiat, an fiſſum vel depreſſum ſit cranium, verum etiam ut, re exigente, trepano commodè perforari id poſſit quod ut plurimum ad latus depreſſionis fieri ſolet nonnunquam duobus in locis modiolis cranium excidendum eſt, dein foraminum interſtitium ſerrulâ auferendum, ut oſſicula, quæ interdum ab interna cranii tabula ſeparantur, & aculei inſtar Craſſam menyngem pungunt, volſellâ eximi queant. Teſtatur marchette *obſ.* 5. quod viginti intra dies quatuor molitus ſit perforationes, ob gravia permanentia ſymptomata, ſcilicet paralyſin linguæ & brachii ſiniſtri; atque in quarta perforatione impegerit modiolo in oſſis fruſtulum, membranas & cerebrum pungens: quo educto, non diu poſt motum linguæ & brachii patiens receperit.

XXXII. Idem marchette *obſ.* 14. quæſtionem movet; ſcilicet, *num craſſa menynx liceat ſecara, quo exitus pateat purulenta, materiæ, ſupra piam matrem & cerebrum collecta*: & tandem concludit; quando certò conſtat, materiam inter menynges eſſe collectam, tum turò poſſe deveniri ad hanc operationem, utcunquè periculi non expertem, cum alioquin, nullo adhibito remedio, certa mors immineat, atque ex celſo præſtet anceps experiri remedium, quam nullum, impiumquè ſit relinquere ægrum remediis deſtitutum. An dura mater poſſit aperiri.

Coiter *in obſ. anatom. & chir.* de hac quæſtione ſic ſcribi: „ Niſi metuerem reprehenſionem & „ calumnias, in gravibus & periculoſis capitis vul„ neribus; ubi vel contuſionis cerebri, vel vaſis „ perrupti ſub membrana, manifeſta haberem ſig„ na, auderem duram cerebri membranam perſcin„ dere: etenim ut in omnium, ſic in horum vulne„ rum curatione præcipuum eſt, perficere, ut „ vulnera optimè expurgentur, nam omne quod „ tangitur à putrido putreſcit.

Fallopius *in libr. Hipp. de vuln. capit. cap.* 43. aperire menyngem, & materiei exitum dare ſuadet, licet fateatur, ſe nunquam feciſſe.

Paræus quoquè vult, ſi conjectura ſit puris concluſi, ſcalpello eſſe aperiendam craſſam menyngem; idque in multis ægris ſe fortunâ variâ feciſſe inquit *libr.* 10. *cap.* 21. Hinc ut concludendum omnino videatur, craſſam menyngem, ſi neceſſitas id poſtulet, potius aperiendam eſſe, quam permittendum, ut æger ſine auxilio moriatur. Cujus rei hiſtoria habetur apud glandorpium, *in ſpeculo chirurgiæ obſ.* 4. de quodam pugili, cui cum graviter in capite vulnerato tertio die gravia ſymptomata ſupervenirent, ut ſuſpicio eſſet, materiam ſub cranio collectam eſſe, cranium apertum eſt; verum nihil effluxit, ſed dura mater in tumorem elata in conſpectum venit; quæ cum ſcalpello incurvato, ne ipſum cerebrum læderetur, aperiretur, maxima copia ſaniei effluxit, quæ non inter cranium & duram matrem, ſed inter duram & piam matrem latuerat; qua evacuata & idoneis adhibitis medicamentis æger ſanitatem recuperavit.

Curatio cranii fracturæ cum menyngum & cerebri læſione.

XXXIII. Veruntamen quum tam alte penetret capitis vulnus, ut & craſſa menynx lædatur, adeoquè ſanguis copiosè profundatur, & dolor in parte hac membranoſa valde urgeat; os, niſi antea ex vulnere pateat, ſtatim aperiendum, fragmenta cranii fracti, ſi adſint, eximenda, hinc membrana detegenda, eiquè imponenda, ad cohibendam cruoris profuſionem *carpia ſicca.* At in ſecunda deligatione imponatur *mel* vel *ſirupus roſarum, cui vel tertia vel dimidia pars ſpiritus vini mixtus eſt*: aut ejus loco applicetur *Balſamum peruvianum.* Quorum medicamentorum applicatione dura mater læſa uniri ſolet per carnis, aut ſubſtantiæ ei analogæ generationem. Hoc in caſu Joh. Andr. à cruce ſequens laudat;

℞. *Olei therebinthinæ, ſpiritus vini,*
Syrupi de roſis ſicci an. ℥j.
Miſceantur.

XXXIV. Sed tenuis menynx ſeu pia mater, quoniam tenuis omnino eſt, & cerebro prorſus, adderet, vulnerari nequit ſine cerebri ipſius læſione. Atque hujuſmodi capitis vulnera, in quibus non ſolum cranium & craſſa menynx, ſed ſimul tenuis menynx & cerebrum læſa obſervantur, valde periculoſa ſunt; & quo profundius penetrant, eo periculoſiora merito haberi ſolent. Equidem in cerebri ſubſtantia abſceſſum fieri poſſe, vel quemquam cerebri portione abſciſſa poſſe convaleſcere, ſuperius cap. 2. abunde probavi: idque paræus *libr.* 10. *cap.* 23. auctoritate veterum, ac propriâ experientiâ quoquè affirmat. Videatur etiam Petrus de Marchettis *obſ. chir.* 1. 2. 3. 4. 5.

Itaque in hujuſmodi vulneribus curandis abſtinendum omninò ab Oleoſis & pinguibus, ob quæ craſſa menynx facile inflammationem, & cerebri ſubſtantia putredinem concipere ſolet. Verum, ſeu diximus, admoveantur *mel* vel *ſyrupus roſarum, cui tertia circiter pars Spiritus vini, vel aqua theriacalis, vel aqua contra gangrænam admiſceatur.* Etiam conducit *Balſamum peruvianum*, ſi cum plumaceolis tepidè imponatur.

Interim dum vulnus ſolvitur, & medicamenta mutantur, multi ſartaginem ignitam ſuprà caput patientis ſuſpendunt, ad aëris frigus temperandum; verum id æſtivo tempore minimè neceſſarium eſt: hybernâ tempeſtate cubiculi aër ab exſtructo foco calefactus ſit, & ſubinde linteum calefacere, ac loco vulnerato imponere ſufficiat.

XXXV. Porrò ex vulneratis cerebri membranis interdum caro quædam mollis & fungoſa pullulat, quæ idcircò *fungus cerebri* appellatur. Ut

Fungus cerebri quid ſit, & quomo-

do tolli debeat. enim per arborum cortices humor quidam vitioſus quandoquè extillat, qui in fungum concreſcit; ità ſi cerebri membranæ vulnerentur, humor exudans in mollem ac carnoſam ſubſtantiam, quæ fungi inſtar eſt, mutatur, ac brevi temporis ſpatio magnum ſæpè incrementum ſumit, ut ſuprâ cranium & cutem nonnunquam emineat.

Sunt vero hi cerebri fungi periculoſi, & non raro lethales; cum ob vitioſi humoris ad cerebrum affluxum proveniant, tandemquè putreſcentes gangrænam minentur. Atque hinc quamprimum tollendi, & abſumendi ſiccantibus medicamentis. Acriora namquè hic vitanda exciſio autem quæ ferro fit, ut & ligaturâ ac filo ſerico, adeo tuta non eſt; cum gravia ſupervenire ſoleant ſymptomata. Si tamen nimium increſcat fungus, filo ſerico arctius ad radicem ligandus, ut decidat; reliquum medicamentis ſiccantibus abſumendum. Quem in finem paræus inſpergit hunc pulverem.

℞. *Sabinæ* ℥ij. *Ochræ* ℥j. *M.* F. *Pulvis.* Sed hoc in caſu utiliter aliquando uſurpatum vidimus *pulverem ex ſcœnantho & ſpica nardi*. Quo remedio Petrus de Marchettis ſæpius iſtiuſmodi fungos etiam ſanavit, quodque proinde tanquam arcanum proponit *obſ. chir. 6.*

CAPUT XVI.

De Vulneribus Faciei.

Faciei vulnera quomodo curanda. I. FACIEI VULNERA Nihil ab aliorum vulnerum curatione differunt, niſi quod faciei forma & pulchritudo conſervanda ſit, dandaquè in primis opera, ne relinquatur cicatrix: id quod fiet, ſi vulneris labia aut ſuturâ, aut deligaturâ, aut glutinante medicamento ritè colligentur,

ac inter ſe uniantur. Sutura vero in faciei vulneribus prudenter facienda eſt, nec magna carnis cutiſquè craſſities capienda: illa namque per ſe ſatis uniuntur, quod cuti, carni ſic adhæreſcat, ut alterum alteri facile conglutinetur & coaleſcat. Quod ſi emplaſtrum glutinans per ſe ſatis fuerit efficax, eo utendum. Etenim faciei vulnera per ſuturam curari non debent, ſi aliter fieri poteſt, ne cicatrices eam deformem reddant: ſin minus, communis uſurpanda erit ſutura, & puncta propius adjungenda.

Sed quum magnum ſit, ac profundum, vulnus, multumquè à ſe diſten ejus labia, nec glutinis, nec vulgaris, Suturæ vix ullus uſus eſt. Quare acubus utendum triangularibus, vel quadrangularibus, quo in carnem promptius & facilius ſubeant, filum cerâ obductum ducentibus: hiſque vulneris labra tranſmittere, &, quoad vulnus perfecte agglutinatum fuerit, acus in eo relinquere oportet, ſæpius circa eaſdem filum glomerando; haud ſecus ac mulieres acus veſtibus infixas aſſervare ſolent.

II. Cæterum ad vulnera faciei referri ſolent vulnera frontis, Superciliorum, palpebrarum, genarum &c. Atque in FRONTE ſi vulnus inflictum ſit, idque *cum oſſis læſione*, tum decori non eſt ſtudendum, ſed ſecuritati, quia periculoſum eſt vulnus, & curari debet ſine ſuturis, vel aliis inſtrumentis, quæ poſſunt vulneris labia unire; quin imo vulnus apertum ſervare oportet, os deradere, & porro eam adhibere curationem, quæ fieri ſolet in vulneribus capitis cum cranii fractura vel depreſſione. At quum frontis vulnus ſit *ſine oſſis læſione*, quantum fieri poteſt, venuſtati eſt attendendum, idque curandum ut vulnus capitis ſimplex, *hoc eſt*, ſine cranii, menyngum, & cerebri læſione. Vulnus frontis.

III. Haud ſecus procedendum ſi vulnus in SU- Vulnus ſupercilii.

PERCILIO contingat ſecundum *longitudinem*: Si vero *tranſverſim* fiat; vulnus hoc, niſi diligenter curetur, ſequitur caſus ſupercilii, adeoque & palpebræ ſuper oculum: unde, quantum poſſibile, exacte tale vulnus eſt glutinandum. In quo caſu à ſuturis, & quidem profundioribus abſtinendum non eſt, ut labiorum ſuperficies adamuſſim ſe mutuo contingant. Quod ſi vulnus hoc ſit cum deperditione ſubſtantiæ, caute admodum procedendum, ne relinquatur cicatrix ità dura, ut ſurſum retrahat palpebram, & impediat, quo minus ea oculum tegat.

Vulnus palpebrarum. IV. Verum PALPEBRA ſi vulnerata ſit, abſque ulla oculi offenſione, non magnopere quidem mutuendum, cum non difficulter hujuſmodi vulnus ſanetur. Quum tamen vicinarum oculi partium vulnera, ob materiæ affluxum, cæcitatem aliquando induxiſſe obſervatum ſit, palpebrarum vulnera parvi facere non ſemper debemus. Refert Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 17. Quendam vulnus exiguum acie pugionis ad radicem frontis, & quidem in ipſam Palpebram Superiorem accepiſſe, idque ab initio, ob ſui exiguitatem, neglectum fuiſſe: at paulò poſt: exortus eſt dolor graviſſimus totius capitis, cum tanta oculi intumeſcentia, ut ad ovi circiter magnitudinem extra orbitam ſuam promineret, cum corneæ tunicæ ruptura, humorum oculi effluxu. Hildanus medicamentis tum internis, tum externis ægrum quidem reſtituit; viſum tamen, ob membranarum rupturam & humorum deperditionem, nunquam recuperavit. Idem *cent.* 6. *obſ.* 6. ſcribit, puero cuidam quatuor annorum, jactu bacilli ex una parte acuti, vulnus ad Palpebram Superiorem ſiniſtram inflictum fuiſſe. Cecidit mox in terram puer, cibumque indigeſtum evomuit, nec quicquam cibi & potus in ter-

tium diem uſque retinere potuit. Accedens Barbitonſor fruſtulum pinguedinis extrà vulnus propendens reperit, quod filo ſerico ligatum poſt dies aliquot forfice abſcidit, vulnuſque quindecim intrà dies, nullis immiſſis turundis, cicatrice obduxit. Menſibus aliquot elapſis, puerum hunc cæcum eſſe altero oculo obſervatum fuit; interim tamen extimæ omnes oculi partes illæſæ erant, imò ne motus quidem depravatus fuit: quibus Hildanus ſuſpicatur, vulnus hoc inter cranium & oculum ad nervum opticum uſque penetraſſe; unde ille vel læſus fuit, vel à materia aliqua cruda eo confluente compreſſus: aut obſtructus.

V. Igitur Palpebræ vulnus ſi ſit ſimplici inciſione factum, & quidem *tranſverſum*, conſui non poteſt, quoniam muſculi orbicularis fibræ ſunt inciſæ, unde ſuturæ non tenent niſi ſubjecta membrana ſimul conſuatur; quod fieri non debet, quoniam oculi bulbum filum attingeret, ipſumque offenderet, & inflammaret. Quapropter hoc in caſu ſuturâ ſiccâ, *hoc eſt*, emplaſtro glutinatorio magis utendum eſt.

Quod ſi vulnus per *longitudinem* palpebræ fiat, neque per ſubjectam membranam penetret, ſuturâ uti poſſumus, & ſæpe debemus, quæ fiat acu, & filio tenuiſſimo, cerâ oblito. Sive aut ſutura fiat, ſive imponatur glutinatorium emplaſtrum, & ita labia adducantur, adductaque ſerventur: medicamentum imponendum eſt, quod citiſſimè poſſit palpebram glutinare; quale eſt *balſamum ſulphuris*, aut *peruvianum* ſimileve.

VI. Palpebrarum vulnera ſequuntur proximè VULNERA GENARUM; de quibus Fabritius ab aquapendente *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* 31. ità ſcribit: „ in genarum vulneribus il- Vulnus Genarum
„ lud peculiare obſervari, talia vulnera eſſe obno-

„ xia ſanguinis profuſioni, propter venas & arterias
„ ſurſum per genas excurrentes; quæ ſanguinis
„ profuſio vulneris glutinationem impedit, adeo-
„ que illi primum eſt occurrendum medicamentis,
„ & modis, in vulneribus venarum propoſitis,
„ poſtea labiis adducendis, & vulneri glutinando
„ incumbendum eſt. In hujuſmodi vulnere illud
„ non eſt ignorandum, ſcilicet non oportere vul-
„ neratum maſticare, neque loqui, neque buccas
„ inflare, neque ridere, neque flere neque incli-
„ nato corpore ſtare, neque ſpiritus cohibitione
„ uti. Memini namque juvenem quendam in gena
„ vulneratum, inflatâ buccâ, focum accendere
„ voluiſſe, & ſtatim tanta copia ſanguinis profuſa
„ eſt, ut ferè perierit.

„ Hæc genarum vulnera aliquando adeo profun-
„ da fiunt, propter muſculos & multam pingue-
„ dinem, quæ oſſi ſuperſtant: ut cum non poſſint
„ labia in profundo exactè committi, neceſſarium
„ ſit ſinum quendam intercedere; & ſic vulnus ſim-
„ plex in compoſitum degenerat, ut carnis gene-
„ ratione indigeat. Quod ubi accidit, omnino ve-
„ nuſtati cicatricis eſt attendendum, quia gena eſt
„ pars ſpectatiſſima; unde in propoſito caſu, pri-
„ mo labiis glutinô adductis, oportunum fuerit
„ foramen in parte inferna parare, quod immiſſâ
„ turundâ apertum ſervetur, ut inde profunda pars
„ vulneris expurgetur; quod eſt efficiendum, quan-
„ do vulnus genæ in barbam deſinit, unde cicatrix
„ ex adventu barbæ occultatur. At ſi vulnus totum
„ extrà barbam ſit, vel labia vulneris non ſunt
„ adamuſſim anſulis adſtringenda, vel quatenus
„ amplectenda, ut per ipſa ſanies poſſit exire, po-
„ tiſſimum id præſtandum eſt circà partem infer-
„ nam: aut, quod melius eſt, oportet faſciis ita
„ vulnus ligare & comprimere, ut ſinus vitetur;

„ & ita generatio, collectioque ſaniei.

Si autem tota gena fuerit diſſecta, uti nonnunquam contingit, quoniam ab interna parte tegumentum apponere haud poſſumus, & continuâ humiditate os ſcatet; optimum eſt, medicamentum, quod palato arridet, vulneri quoquè per os admovere; quale eſt *mel. Roſarum, vel ſimplex, vel cui tantillum ſpiritus vini, aut tinctura ſaturni admixtum eſt.*

Exemplum vulneris faciei prope naſum inflicti in quo vaginæ gladii vinculum relictum fuit, tandem poſt quatuor annos extractum, nec non ejuſdem curatio, videri poteſt apud hildanum *cent.* 3. *obſ.* 24.

VII. Cæterum & hoc in genarum vulneribus obſervandum; quotieſcunquè vulnera prope aures contingunt, viz. eo loci, ubi ſuperior ductus ſalivalis excurrit, exiguum quoddam remanere foraminulum, per quod, potiſſimum ubi manducare ſolent patientes, magna limpidæ aquæ ſeu humoris ſalivalis copia continuo extillat; qui fluxus non raro per plures menſes durat, ac magnas medenti parit moleſtias. Solet vero curari hujuſmodi ſalivalis humoris per exiguum hoc, & merè fiſtuloſum foraminulum, ſtillicidium per impoſita medicamenta valenter exſiccantia & conſtringentia, inter quæ laudem meretur *pulvis oſſis ſepiæ*, qui foramini inſperſus, & digeſtivo mixtus, non raro moleſtum hoc ſymptomata tollit. Exaperto, in Vulnere Genarum ductu ſalivali ſuperiore orta Fiſtula, quomodo Curanda.

Sed nonnunquam hoc lymphæ profluvium, ut cohibeatur, acria & exedentia requirit, quibus, ſeu potentiali cauterio, fiſtuloſum hoc foraminulum eroditur & ampliatur, hinc denuò conſolidatur, occluditur, adeoquè limpidi humoris continuum ſtillicidium coërcetur. Quo in caſu aliquandò uſurpavimus *turundam exiguam, ex mercurio Præ-*

cipitato Rubro cum ſpiritu vitrioli ſubactam, quæ aperturæ ductus ſalivalis immiſſa, tamquam corroſivum, indurata ac calloſa ejus latera erodendo undiquè abſtulit, & paucos intrà dies moleſtam hanc fiſtulam penitus ſanavit.

CAPUT XVII.

De Vulneribus Oculorum.

Oculorum Vulnera quæ & qualia cenſenda ſint.

I. OCULORUM VULNERA ad ſenſum ſatis patent. Ea verò ſpernenda non ſunt, ſiquidem propter partis læſæ nobilitatem & ſtructuram, ſenſumquè exquiſitum, quæ in aliis partibus parva ſunt, in Oculis magna meritò cenſentur. Enimvero facilè concitantur defluxiones, hinc dolores acerbiſſimi, inflammationeſquè accedunt. Adhæc cæcitatis periculum ex quovis, tametſi exiguo, Oculi vulnere imminet, cum propter continuas defluxiones, tum propter aquei humoris effuſionem.

Alterum Oculis vulneratis imminet, periculum ex collectione materiæ purulentæ, qua humores inficiuntur tunicæquè eroduntur, quamobrem vulnera hæc ità tractanda ſunt, ut omni ſtudio occurratur fluxioni, & quamprimum aglutinentur citrà puris generationem.

Qua ratione curari debeant.

II. Atquè ideo ſimplex quum ſit Oculi vulnus, ut tantum cornea vel conjunctiva tunica incidatur, vulnus tamen non penetret, & ſine humoris effluxu, curatur inciſionem glutinando, dolorem leniendo, ac inflammationem cohibendo. Quapropter abluendus oculus *lacte recenti tepido*, cui & *aqua roſacea* addi poteſt, dein admoveatur *aqua roſacea*, *in qua maceratum eſt Semen cydoniorum & fœnigraci* diligenter interim oportebit inſpicere, an aliquid

aliquid corporis ferientis relictum ſit, nec ne, ut particula ferri, aut vitri feſtuca, vel ſimile namquè ſi particula quædam relicta ſit, auſpicanda eſt cura ab extractione illius, modò appareat, quod præter naturam inhæret.

Scribit Fabritius Hildanus, *cent.* 4. *obſ.* 6. de fabro ferrario, cui fruſtulum ſcoriæ, cum impetu in oculum proſilient, ipſi profundius infixum fuit. Expertus hic chirurgus poſt aliquot dies vocatus, ex inferiore parte pupillæ, ubi iris apparet, ſcoriam reperit: ſed quamvis omnem diligentiam adhiberet & extractionem tentaret, oleum tamen & operam perdidit; unde & totum negotium naturæ, impoſitiſquè medicamentis committere coactus fuit. Igitur corpore purgato, collyrium anodynum & non nihil repellens applicuit, venam in brachio ſecavit, cucurbitulaſque ſcapulis impoſuit, at fruſtraneo eventu: etenim dolor & infixa ſcoria remanſerunt tandem hoc ſaculo applicato penitus convaluit Æger:

℞. *Rad. Althææ minutim inciſ. & contuſ.* ℥j.
Fol. Betonicæ, euphraſiæ,
Flor. camomillæ, meliloti an. Mß. *Roſar. rubr.* Mj.
Seminis fœnigræci ℥ß.

Inciſa & contuſa dentur in ſaculis ejus magnitudinis, ut totum oculum tegere poſſint; hoſquè ſaculos in lacte dulci tepido maceratos identidem Oculo affecto applicuit.

Idem refert *cent.* 4. *obſ.* 18. puerum quendam liquefactum plumbum imprudenter & nimis velociter in aquam frigidam projeciſſe, idquè eo impetu in altum reſiliiſſe, ut non ſolum pileo, verum etiam oculo ſiniſtro infigeretur. Parens accurrit, puerumquè ſtatim ad hildaneum deduxit: qui cum oculum inſpexiſſet, granum unum plumbi ad lentis

ferè magnitudinem palpebræ ſuperiori, ubi crines erumpunt, alterum tunicæ adnatæ infixum reperit, adeo profundè, ut volſellis vix extrahi poſſit. tandem extracto plumbo, oculo Collyrium anodynum & repellens inſtillavit atquè applicuit, occulumquè faſciâ clauſit, ſicquè paucos intra dies patiens convaluit. Et *obſ.* 21. narrat, ruſticum quendam, cum chalybem emeret, & fruſtrum ad fruſtrum allideret, ſcintillam ipſi in illam corneæ partem, ubi iris conſpicitur, proſiliiſſe, eiquè membranæ firmiter inhæſiſſe, maximo cum dolore. Quum vero adſtantes per plures dies omnem adhibuiſſent diligentiam, dolores quinetiam, ac inflammationes vehementer auctæ fuiſſent, fabritius corpore purgato, ac inſtitutâ phlebotomiâ, inſtrumentis ſcoriam extrahere tentavit; ſed adeò exigua fuit, ut extrahere iiſdem non potuerit. Quapropter beneficio ſaculi, cujus ſtatim mentio facta eſt, extrahere illam conſtituit; ſed fruſtrâ. Tandem aliud remedium excogitavit: interim enim dum hildanus ambabus manibus palpebras aperit, alter magnetem oculo quam proximè æger id ferre potuit, admovet. Id cum aliquoties feciſſent, tandem ſcoria ex oculo in lapidem proſiliit. Deinceps applicato collyrio anodyno brevi convaluit. Deniquè *cent.* 5. *obſ.* 15. vulneris occuli ſiniſtri graviſſimi, cum cornæ tunicæ ruptura, & aquei humoris effluxu, hiſtoriam quoquè deſcribit.

Vulnus interno oculi cantho inflictum manubrio flabelli, cujus, ſuborto poſt tres menſes tumore, ex palato fracta portio educta eſt, & tamen ſanatum, videre eſt apud petrum de marchettis *obſ. chir.* 23. Graviſſimi quoquè vulneris oculi, cum infixo fuſi aculeo, curati, exemplum adfert ſcultetus *poſt armam. chir. obſ.* 20.

III. Itaquè eductis ex oculo vulnerato peregrinis corpuſculis, curandum, ut quamprimum

vulnus glutinetur. Sed quoniam pars eſt acutiſſimi ſenſus, tractanda erit medicamentis minimè acribus, ac iis, quæ ſpecificè oculis conducunt, quæquè vim habent dolorem leniendi, & inflammationem arcendi. Quem in finem oculo inſtilletur & admoveatur hoc, vel ſimile collyrium.

℞. Aq. roſarum, plantaginis, chelidonii maj. an. ℥j.
Vini Rubri adſtringentis. ℥ß
Troch. alb. raſis ſubt. ℈ij.
Tutia prap. ʒß. *Sacchar. ſaturni* g. v.
Miſceatur.

Foras vero applicetur anodynum cataplaſma. v. g.

℞. Pulpa Pomorum repug. ℥vj.
Coq. in aqua roſarum & fœniculi ad mollitiem, dein conter. & add.
Mucilag. Sem. fœnigraci. ℥ij.
Pulv. cort. granatorum, lapid. hematit. prap. an. ʒij.
Croci ℈j. *Albumina duorum ovorum.*
Lactis dulcis rec. q. ſ.
M. F. Cataplaſma, inter duo linteamina oculo calidè applicandum.

Ab Oleoſis & pinguibus omnibus abſtinendum in oculorum vulneribus; quippe quæ facilè in partibus membranoſis excitant inflammationem.

At detergentibus & ſarcoticis quum opus ſit, præſcribatur hoc modo.

℞. At roſarum ℥iij. *Mellis deſpumati* ʒiij.
Pulv. alcës ʒß. *Miſceantur pro collyrio.*

Interim maximâ diligentia ſervandi ſunt ægri, ne lumen videant, nequè maneant in loco valdè calido, ob dolorem & inflammationem.

Obſervandum præterea, ut uno oculo vulnerato ambos faſciâ obvelemus; nam ſi ſanus oculus maneat apertus, Patiens eundem ſæpè movet, eodemquè

videt. Atqui motus ille externus oculi ſani vix contingit, quin ſimul moveatur oculus vulneratus. Inſuper quum ſanus oculus occluſus non ſit, viſu multa objecta continuo attingit, id quod fieri nequit, quin ſimul motus de novo producatur in fibrillis nervi optici; atquè ne minima quidem fibrilla nervi optici in oculo ſano moveri poteſt, quin eodem tempòre moveatur etiam fibrilla ejuſdem ordinis in nervo optico oculi læſi; cum naturâ comparatum ſit, non poſſe unum oculum vel extrinſecus moveri, quin alter ſimiliter moveatur: quantum autem motus ſanationi contrarietur, & quam facilè dolorem ac inflammationem excitet, is haud difficulter conjiciet, qui aliquando expertus eſt, quo cum dolore, ac quanto cum emolumento manus aut pes inflammatus, vel vulneratus de loco in locum moveatur.

IV. Quod ſi majus ſit vulnus, & corneam tunicam penetret, hinc & effluat aqueus humor; globoſa tunica cornea mox corrugatur, ac in ſe concidit, adeoquè viſus deperditio ſuccedit, uti non ſemel in praxi obſervavimus.

Hoc in caſu oculo vulnerato cum linteis imponatur collyrium adſtringens & emplaſtricum. v. g.

℞. *Albuminis ovi* ℥j. *Aquæ roſarum* ℥iß. *ſimul agitentur & conquaſſentur, add.*
Pulv. boli armeni ʒß.
Miſceantur.

Dein cum nullus ſuperſit inflammationis metus, imponatur hoc vel ſimile.

Aq. roſarum ℥ij. *Chelidonii maj.* ℥j
Pulv. Troch. alb. rhaſis ʒj *Tutiæ præpar.* ʒß.
Camphoræ, Sacchar. ſaturnæ. an gr. iv.
Miſceantur pro collyrio, cui, re exigente, addi poſſunt *Myrrha*, & *Sarcocolla lacte nutrita.*

Sin adhuc majus & profundius ſit oculi vulnus, ſic ut omnes humores elabantur, ad inflammationem, & dolorem ſedandum, ſi adſint, ea conducunt, quæ nunc propoſuimus: reliqua intentio erit, vulnus carne implere, & quam citiſſimè cicatricem obducere, quia in hujuſmodi vulnere ſemper deperdita eſt viſio Hinc decori incumbendum; quod fiet, ſi oculum amiſſum compenſemus oculo vitreo picto: qui aliquandò ità ſimilis apparet ſano, ut etiam peritis videatur verus oculus. Tales arte factos vitreos oculos in muſæo noſtro ſervamus.

V. At ſi cum oculi globo etiam palpebra vulnerata ſit cavendum, ne inter curandum palpebra cum oculi globo conglutinetur, ſicquè impediatur motus ipſius oculi· ad id evitandum, danda erit opera, ut æger quotidiè inter deligandum aperiat oculum, & in partem opoſitam volvere tentet, & ſi poſſit, volvat.

CAPUT XVIII.

De Naſi Vulneribus.

I. NASUS ubi vulneratur, vel cutis tantum inciditur, vel unâ cum cute oſſa & cartilagines læduntur, potiſſimum in parte inferiore; quo in loco quandoquè tam vehementer vulneratur cartilago, ut naſi globus, & portio Pinnæ amputetur, ac decidat. Naſi Vulnera, quæ & qualia ſint.

I I. Si cutis tantum ſauciatur, ſive in ſuperna, ſive in inferna parte, vulneris labia ad ſe invicem adducenda non ſunt per ſuturam, verum per glutinatoria emplaſtra, ut cicatricis veſtigia evitentur. Quomodo ea ſint Curanda.

Quod ſi factum ſit naſi vulnus in parte superiore, cum oſſis fractura, prima intentio eſt, fractu-

ram conformare, dein vulnus unire. Immiſsâ igitur in nares ſpatulæ caudâ, vel idoneo intruſo bacillo, ſtupis, bombace, vel linteo obvoluto, depreſſa oſſa nativæ ſedi & figuræ ſunt reſtituenda; dein vulneris labia ad mutuum contactum emplaſtris glutinatoriis adducenda; nec non naribus immittendi tubuli, non quidem exactè rotundi, ſed quodammodo lati & depreſſi, quorum beneficio oſſa naſi ſuo in ſitu contineantur, & exitus ſaniei, ac inſpirationi expirationiquè via pateat: tandem conveniens iniicienda ligatura, quæ non nimium præmat ne ſimus reddatur naſus.

Vulnus naſi cum oſſis fractura, idquè à ſculteto curatum, videre eſt *poſt armam. chir. obſ.* 22. Refert quoquè petrus de marchetis *Obſ. chir.* 26. hiſtoriam graviſſimæ naſi contuſionis, cum oſſis fractura & comminutione, feliciter ſanatæ.

III. Quum verò particula niſi abſciſſa ſit, nunquam reunitur, etiamſi vel recentiſſimum ſit vulnus: eadem ſi adhuc illi cohæreat, acus ope eidem jungatur. Etenim ima naſi pars, cum ſit cartilaginea, quaſari quidem, deprimi, & contorqueri poteſt; at non frangi, ut ſuperior, quæ oſſea eſt.

Itàquè naſi portio ſi omninò abſciſſa fuerit, adeoquè nullo pacto poſſit reſtaurari, deperdita illa particula fabricetur ex laminis argenteis, naturali naſi colore pictis. At ex brachii cute nares denuò efformandas eſſe, docuit Talicotius, qui de hujuſmodi curatione magnum volumen orbi erudito exhibuit.

CAPUT XIX.

De Vulneribus Labiorum, Aurium, & Linguæ.

I. LABIA quum ſauciantur, ut plurimum per longitudinem reſcinduntur. Et hujuſmodi labii vulnus ſi ſit abſquè ulla ſubſtantiæ deperditione, ejus labra diligenter ſunt conſuenda decenterquè adaptanda; ut nulla adſit eminentia, ominiſque deformitas vitetur; ac vulnus poro per primam intentionem curandum, conglutinandum. Labiorum Vulnera.

I I. In inſtituenda vero hac ſutura, nonnulli Eâ utuntur, quæ fit acu per utrumquè labii diviſi partem tranſmiſſâ, factô deinde punctô; quale ſuturæ genus in aliis partibus vulneratis plerumquè inſtitui ſolet, ſed oportet acum à labii diviſione longius tranſmittere, quo valentius teneat filium, & non abrumpatur. Vel ob fili facilem eroſionem, & deformem citracicem, potius una, duæ treſvè acus per utramque labii diviſi partem ſunt tranſmittendæ, & in carne relinquendæ, filum ſæpius circa eaſdem glomerando, uti in curandis leporinis labiis fieri ſolet.

Factâ diviſi labii adductione, & per ſuturam ad mutuum contractum conjunctione, imponatur foras linteum *ovi albumina* madefactum, ſimileve exſiccans glutinatorium; intus vero adhibeatur *mel roſarum, vel ſimplex, vel cui Spiritus vini aut tinctura ſaturni tantilium admixtum ſit*: etiam infixæ ſerventur acus, quouſquè facta ſit labiorum proba conglutinatio; quod circa finem ſecundæ hebdomadæ plerumquè contingit, quo tempore licet acus auferre.

Vincula in hiſce partibus, ubi opus fuerit, tantum ad medicamenta continenda conveniunt.

Etenim vulnera labiorum, ut & Aurium externarum plus boni ab acu, quam à ligaturis expectant.

Cæterum in ſutura adhibenda, & poſt ipſam adhibitam, omninò ab omni labii motu eſt abſtinendum, qui vel mandando, vel loquendo, vel ridendo ſit; quod impoſſibile ſit tunc vulneris labra conjungere, aut conjuncta ſervare.

De iſtiuſmodi vulneribus chalmæteus *enchir. chirurg. libr. 2. cap.* 18. ſic loquitur „ labiorum vulnera ſuturam decentem requirunt, ac appoſitionem eorum, quæ glutinant, atque ob frequens ſputum, quod humectat, diligentius eſt excicandum & adſtringendum: ligaturam hujuſmodi vulnera non admittunt, niſi ad medicamenta, quæ apponuntur, retinenda.

Vulnera Aurium. III. Non raro quoque vulneratur AURIS EXTERNA, ſive omnino abſcindatur, ſive aliqua ejus portio ſaucietur.

Externa auris ſi ità abſcindatur; ut portio inciſa conjuncta ſit ſanæ, hanc ſuturà cum ſana conjungere oportet; quæ fit filo continuato, & acu tranſmiſſà per utrumquè labium, dein ſupra vulnus revolutâ, rurſus ex eodem latere tranſmiſſâ & revolutâ, quouſquè tota ſutura facta ſit; in qua facienda, ſubjectam cartilaginem evitare oportet, quia puncta inflammatur, alitervè malè afficitur.

Aliquandò tamen ubi externæ auris portio ità abſcinditur, ut reliquæ ſit conjuncta, à ſutura abſtinere poſſumus, atque ità vitare doloris ac inflammationis occaſionem. & ad vulneris labia ad mutuum contractum adducenda ſæpè emplaſtra ſufficiunt Glutinatoria.

Quibus vero auris tota penitus abſciſſa ſit, iis nihil aliud reſtat, niſi ut infortunii ſui deformitatem curâ palliativâ quantum quidem poſſibile, ſuppleant, & aurem mutilatam ex papyro craſſiore,

vel corio picto reſarciant.

IV. Porro LINGUA etſi intrà os conſiſtat dentium ſepto munita, atquè ab injuriis omnibus tuta ſatis videatur, accidit tamen quandoquè eam vulnerari: quoniam ubi genæ & bucæ inciduntur, & perforantur, ſolet quoque lingua nonnunquam ſauciari; imo dentibus ſæpè propriis reſcindi, uti in epilepſia, aut caſu graviore non raro contingit. Atquè hæc vulnera fiunt vel cum abſciſſione linguæ ferre totius vel alicujus ejuſdem portionis. Vulnus Linguæ.

Subſtantiæ jactura reſarciri nequit, quia pars omnis à corpore vivente, à quo vitam ducebat, diſtracta & avulſa vivere deſinit. Paræus tamen mentionem facit cujuſdam, cui inſignis linguæ portio erat ablata: qui nihilominus ope lignei inſtrumenti, quod ore detinebat voces edebat articulatas. Sic factitiis ligneis cruribus utimur ad incendendum, & ex ferro fit inſtrumentum brachio applicandum, quò in manus defectu, apprehenſio quadantenus exerceri poteſt.

V. Quod ſi linguæ portio abſcindatur, ità tamen ut corpori linguæ adhuc cohæreat, vitanda eſt omnimoda ejus abſceſſio. „ Quod præceptum, in- „ qui aquapendens *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* „ 34. perpetuum eſſe volo, non modo in lingua, „ ſed in omnibus faciei partibus, naſo, digitis, „ & hujuſmodi quoniam ſæpe præter medicorum „ ſpem partes agglutinantur, quæ mens non con- „ cipit glutinari poſſe. Curandi Methodus.

Ubi igitur diſſectio linguæ contingerit, vulneris labia ad ſe invicem ſunt ducenda; atqui alia nulla datur via ea adducendi, adductaque ſervandi, quam per ſuturam, idque propter ſitum partis vulneratæ, & continuo affluentem humiditatem. Sed quoniam lingua propter ſalivalem humorem lubrica eſt & ex manibus facile elabitur, à ſolerti miniſtro

arcte continenda; interim acu, ut decet, conſuatur, ac injectis modi filum juxta nodum ſecetur: nam ſi longius relinquatur, inter maſticandum in dentium interſtitiis implicatur, & lacerantur puncta.

Adductis labiis, quoniam ſitus linguæ, atque humiditas ſalivalis impedimento ſunt ne partem vulneratam, uti decet, tegere queamus, ſatis erit, ſi patiens ore contineat aglutinantia, quæ palato haud valde ingrata ſunt.

Linguæ v. g. adhibeatur *Syrupus de roſis ſiccis*, aut *mel roſarum vel ſimplex, vel cui admixta tinctura ſaturni*; atque identidem os colluat æger hoc vel ſimili gargariſmate,

℞. *Aq. plantaginis* ℥vj *Mellis roſacei* ℥iß.
Tinct. ſaturni ʒiß. *vel* ʒij.
Miſceantur.

Vel,

℞. Fol. *liguſtri, plantaginis, Quercus,*
Flor. roſarum rubr. an. Mj.
Balauſtiæ,
Cort. granatorum an ʒij.
Coq. in aqua pura ad ℥xx. *Colat. add.*
Mellis roſarum ℥iij.
Miſceantur.

Si vero à repungente ſaucia, aliterve transfoſſa fuerit lingua, adeoque nec labia diſſideant, nec portio quædam abſciſſa ſit, ſatis erit parti læſæ admovere *mel roſarum*, *cui ſpiritus vini aut tinctura ſaturni tantillum* additum ſit; reliquum *ſaliva* glutinare ſolet. Interea abſtineat patiens ab omni locutione, & maſticatione forti, ut vulneratum hoc organum quieſcat.

Linguæ vulnus tranſverſim factum, ejuſdemque curatio, habetur apud Hildanum *cent.* 1. *obſer.* 28. Raram quoque hiſtoriam linguæ, ex male curato

ſclopeti vulnere, partibus ſubjectis arcte coaleſcentis, cum impedita locutione, periculosâ & peritâ ſectione ſeparatæ, ac reſtitutæ, habet petrus de marchetis *obſ. chir.* 32.

CAPUT XX.

De Vulneribus cervicis, colli Gutturis, Vaſorum jugularium, & Medullæ ſpinalis.

I. FAciei vulneribus ſuccedunt VULNERA COLLI & CERVICIS. Dicitur autem *collum* ea pars, que capiti proximè ſubjacet, & faciem inter pectuſquè collocatur: figura rotundum; ità dictum, quod caput ſeu columna ſuſtentet. Hoc quum pluribus expartibus componitur, plures in eo contingunt vulnerum ſpecies, pro ut hæ vel illæ in Collo exiſtentes partes ſaucientur; quales præter *cutem*, eiquè ſubjectos *muſculos*, ſunt *arteria aſpera*, *Gula*, *venæ Jugulares*, *ſpinæ medulla*, *&c.* Colli Vulnera, quæ & qualia ſint, &c.

II. Hinc fit, ut ex vulneribus hiſcè alia ſint inſanabilia, alia difficulter, & non niſi maximo cum vitæ periculo ſanentur; atquè ex iis quæ ſanantur, alia fandi potentiam demant, vel perpetuò lædant; alia partis vulneratæ motum vitient, prout ex dictis partibus una vel plures, & magis vel minus fuerint læſæ: attamen quæ citrà læſionem ſunt dictarum partium, atquè in cute & carne duntaxat, nullum adferunt particulum. Nam, ut ait aquapendens *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* 35. „ Generaliter „ nullum colli vulnus periculoſum eſt, etiamſi to- „ tum collum pertranſeant ab una ad alteram par- „ tem, niſi aliqua prædictarum partium vulneretur: in quo caſu vel vulnus eſt mortale, vel periculoſum,

III. Igitur ſimplex ſi ſit colli vulnus, primum cruoris profuſio erit cohibenda, dein ſutura abhibenda, ac porrò per primam intentionem, ut ſimplex carnis vulnus, id curandum.

Quod ſi vulnera colli punctim inflicta fuerint, nec ſtatim mortem adferant, pro ſigno habendum eſſe vult marchette *obj*. 37. Venas jugulares & arterias carotides illæſas eſſe. Qui propterea iſtiuſmodi vulnera hoc modo curare ſolet: viz. turundam immittit breviſſimam, & non craſſam, integumenta haud excedentem, *ovi albumine* imbutam, ſuperjecto linteolo duplicato per totum collum, quoquè *ovi albumine bolo armeno & ſanguine draconis* intincto: omni denique arte prohibere ſtudet puris generationem, utpote quod venas & arterias corrodit, cum mortis præſenti periculo. Duobus tribuſve elapſis diebus, turundam removet, applicatque linteolum *cerato ex ceruſâ* inductum, ſicque octo vel decem dierum ſpatio vulnera hæc ſanare conſuevit.

Quod ſi vulnus trajiciat totum collum, utrinque imponit turundam breviſſimam eodem modo. Obſervavit præterea, hæc vulnera ſpecillo nunquam eſſe tentanda, ne lædantur venæ vel arteriæ, cum ſummo vitæ periculo.

Gulæ. & Arteriæ Aſperæ Vulnera.

IV. Sed & OESOPHAGUS & ARTERIA ASPERA in collo nonnunquam vulnerantur. Et quidem *Oeſophagus* ſi vulneretur, ſanguis creando per os rejicitur, & cibus potuſque per inflictum vulnus exit. Verum *arteriæ aſperæ vulnera* innoteſcunt ex ſitu, & aſſidua cruoris per os cum tuſſi rejectione, voce vel abolitâ vel imminutâ, nec non aëris per vulnus exitu in exſpiratione, & ingreſſu in inſpiratione, præſertim ſi ore naribuſque occluſis patiens reſpirare tentet.

V. Hujuſmodi aſperæ arteriæ vulnus, quoniam

exanguis ea eſt, & in continuo ob reſpirationem, locutionem, & deglutitionem exiſtit motu, ſumme periculoſum, & non raro lethale eſt. Exemplum tamen vulneris aſperæ arteriæ ſanati, lectu dignum habet Tulpius *obſ. medic. libr.* 1. *cap.* 50.

Idem pronunciare licet de Oeſophagi vulnere: præſertim quod hæ partes rariſſime ſaucientur, niſi ſimul vulnerentur venæ jugulares, aut arteriæ carotides, aut nervi vel recurrentes vel partis vagi, unde ingens ſanguinis mox accedit profuſio, & graviſſima alia ſuperveniunt ſymptomata. Experientiâ nihilominus compertum eſt, nonnullos ex gulæ vulnere ſupervixiſſe: & citat SchenKius *obſ. medic. libr.* 3. hiſtoriam vulneris in collo, per quod alimenta egrediebantur, ſanati inſuper gulæ vulnera ſanabilia quandoque eſſe, exemplo probat Pigræus *prax. cheir. libr.* 4. *cap.* 12. ubi etiam docet, ſutura valida & tenaci iſtiuſmodi vulneris labia eſſe adducenda, præcipitque ut reſupino collo patientes bibant, & liquidum alimentum ſumant, ſic ut præcaveatur, ne per vulnus cibus potuſve egrediatur.

VI. Igitur perſciſſa penitus ſi ſit aſpera arteria: quamvis deſperatus ſit caſus; quoniam tamen multum refert, num ægrotans loqui poſſit, diligenter conſuendum erit vulnus, ac deinceps tegumento idoneo tegendum, ut inſpiratus aër per vulnus exire nequeat: quo facto, niſi magna cruoris profuſio ſimul adfuerit, amiſſam loquendi poteſtatem patiens recuperabit, reſque ſuas diſponere poterit. At ſi penitus diſciſſa non ſit, aliqua conglutinationis ſpes eſt; atque ideo vulnus conſuendum, ejuſque labia ad mutuum contactum adducenda; hinc imponendum medicamentum, quod ità valet glutinare, ne ſanguis & ſanies in aſperam arteriam cum periculo ſuffocationis illabantur. Eum in finem aquapendens *oper. chir. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* 36. hoc commendat digeſtivum.

℞. Therebinthinæ lotæ ℥j. pulv. maſtichinis ʒiß. Olei hiperici ʒiij. albumina cum vitellis, ovorum quot ſufficiunt ad efficiendum unguentum.

Ut vero facilior fiat conſolidatio, in ore continenda erunt, quæ agglutinendi vim habent; cujuſmodi ſunt, quæ liquari poſſunt, quo paulatim liquefacta in aſperam arteriam ferantur, ut *ſaccharum althea*, vel *tabellæ ex ſpecie diatragaccantha*, *&c.* vel *linctus ex melle roſaceo*, *ſyrupo althææ*, *de ſymphito cum ſpecie diatragacantha*, *&c.* vel *gargariſma ex radice conſolidæ, tormentillæ foliis plantaginis, quercus, ſaniculæ, & ſimilibus decoctis; addito colaturæ mello roſaceo, aut ſyrupo de roſis ſiccis.*

Si autem vulnus cum deperditione ſubſtantiæ aſperæ arteriæ contigerit, quoniam nullus poteſt eſſe ſanationis locus, niſi chriſtiana pietas aliter ſuaderet, facto prognoſtico foret diſcedendum. Huic ergo vulneri latum linteum denſo medicamento illitum applicandum eſt, ne tam linteum, quam medicamentum ad aſperæ arteriæ cavitatem, dum ſpiritum ducit patiens, moveatur; atque in ore contineat, quæ hujus partis vulneribus conducere nunc diximus.

VII. Pari ratione curandum erit oeſophagi vulnus. Erunt quoquè hîc paulatim deglutienda idonea medicamenta, quæ ſenſim, & tanquam aqua per parietem defluens, ad partem affectam perveniunt, quod facilè ſupino ſitu aſſequimur, cujuſmodi eſt electuarium ex *conſerva roſarum rubrarum, ſpecie diatragaccantha, bolo armeno, terra ſigillata, ſyrupo de ſymphito, &c.* Huc inſuper faciunt linctus, gargariſma, & cætera nunc laudata, quorum particulæ ſenſim deſcendentes perfundere, & tandem conſolidare valent partem vulneratam. Utque vulneris conglutinatio ſuccedat eò facilius, Patiens nihil eorum, quæ deglutitur difficilia ſunt, devoret; ac

omni ratione vomitum præcavere ſtudeat, utpote quô violenter nimis agitatur gula.

VIII. Cæterum colli vulnera ſi magis à lateribus fiant, quandoquidem ibi excurrunt *venæ jugulares* & *arteriæ carotides*, ideo, læſis iſtis vaſis, lethalis non raro fit ſanguinis profuſio. Exiguum vero colli vaſis inflictum vulnus, ſi Cheirurgus tempeſtive accedat, non raro curatur. Etenim INTERNÆ JUGULARES VENÆ vel ARTERIÆ CAROTIDES ſi fuerint vulneratæ, in maximo periculo verſatur patiens, ob nimiam ſanguinis profuſionem, cui ſuccurri non poteſt earum conſtrictione: eo quod jugulum conſtringi non patiatur citra periculum ſtrangulatus & ſuffocationis: quod ſi non conſtringatur, immedicabilis ſuccedit hæmorrhagia. Vulnera Vaſorum Jugularium.

IX. Quum igitur vaſa hæc jugularia fuerint ſaucia, omni ratione occurrendum ſanguinis profluvio. Sed cautè admodum hæc vulnera erunt tractanda, nec in detergendis grumis, aut vulnere mundificando, nimis diligentes eſſe oportebit & ſi medicamentis, in ſuperioribus abundè propoſitis, Cheirurgus ſanguinem ſiſtere nequeat, mox hamulo vulneratum vas apprehendere debet, & attollere, deinde partes utrinque filo ligare, totumque vas tranſverſim præſcindere; ſi forſam cruoris profuſio cohiberi, & ità Æger ſervari poſſit.

Nonnulli vulnera vaſa jugularia obſtruere norunt, digito vas apertum aliquamdiu comprimendo, donec ibidem ſanguis concreſcat, atque concretus vulneris orificium obſtruat, adeoque amplius non permittat cruorem profluere. Et habet Chalmæteus *enchir. Chir. libr.* 2. *cap.* 19. exemplum cujuſdam, in vena jugulari externa vulnerati; qui familiarum operâ, viciſſim vulneri digitum per tres dies admoventium, evaſit. Atque haud abſimili modo vulne-

ratam jugularem venam in collo celſiſſimi arauſionum principis Gulielmi primi, obturatam, ſanguiniſquè ex eadem fluxum inhibitum fuiſſe, ſuperius de venarum & arteriarum vulneribus narravimus.

Spinæ Medullæ Vulnera.

X. Atqui collum ſi in parte poſtica, ſeu cerviſſe vulneretur, nonnunquam læditur SPINÆ MEDULLA; ſive punctim aut cæſim ea ſauciatur, ſive tota per tranſverſum diſcinditur. Hoc ſi contingat oboritur convulſio vel paralyſis in partibus plagæ ſubjectis, nec non urinæ & alvi fæcum citra voluntatem excretio, aut omnimoda ſuppreſſio de hoc vulnere Hippocrates 2. *præd. et.* ità inquit: ,, ſi Spinalis medulla aut ex caſu aut ex alia quapiam ,, cauſa externa, aut ſua ſponte laborari,, & crurum impotentiam facit,ut ne tactum quidem præcipiat æger, & ventris, & veſicæ adeo ut primis ,, quidem diebus ſtercus aut urina non niſi coacte ,, reddatur. Quod ſi morbus invaluerit, & ſtercus ,, & urina, ægro inſcio, prodit, tandemque non ,, longo poſt intervallo perit Addit celſus *lib.* 5. ,, *cap.* 26 ſervari non poteſt, qui in ſpinæ medulla percuſſus eſt. Et refert tulpius *obſ. Medic. libr.* 3. *cap.* 24. hujuſmodi ſpinalis medullæ vulneris exemplum, quod tertio die mortem attulit.

XI. Quia verò ſuccurrendum eſt miſeris ægrotantibus, eadem hîc erunt imponenda, quæ in vulneribus nervorum nervoſarumquè partium. Atque hinc admoveatur *oleum therebenthinæ actu calidum*, vel *Balſamum peruvianum*, vel *balſamum ſulphuris therebenthinatum*, vel *oleum ceræ*; vel quod ſequitur;

℞. *Spir. vini* ℥ij. *Mellis roſarum* ℥j.
Pulv. aloës, myrræ an. ʒj
Miſceantur.

Et ſuperponatur digeſtivum. v. g.

℞. *Mellis, therebenthinæ venet. an.* ℥ß.
Theriaces

Theriaces ℥ij. *Vitellum unius Ovi.*
Pulv. myrrhæ ℥ß. *M.* F. *Digeſtivum.*

Interim in hujuſmodi vulneribus curandum, ut ſanies effluxum habeat ne retenta dolores, inflammationes & graviora alia excitet ſymptomata. Atque ideò ſi ſatis patens non ſit vulnus, erit dilatandum, ut ichor expurgari poſſit: ſi vero viciniæ partes non permittant, ut vulnus dilatetur, plerumque deſperatus eſt caſus. De vulneribus hiſce Joh. de vigo ſic inquit: quæ vulnera ipſius medullæ eodem modo „ tractanda ſunt, ſicuti vulnera cerebri; quare „ ſemper medicus debet eadem ratione curare, & vulnera ſpinalis medullæ, & vulnera cerebri.

CAPUT XXI.

De Vulneribus Thoracis, & partium intus contentarum.

I. THORACIS VULNERA alia ſunt *non penetrantia*, in quibus ſcilicet membrana plura adhuc integra eſt; alia *penetrantia*, in quibus non ſolum thoracis muſculi, ſed & plera perforatur, ità ut vulnus in ipſam penetret thoracis cavitatem. Vulnerum thoracis Differentiæ.

Penetrantia vulnera rurſum ſunt, vel ſine partium in thorace contentarum, vel cum earundem læſione; puta pulmonis, pericardii, cordis, diaphragmatis, venæ cavæ, arteriæ aortæ, &c.

II. Simplex ſi ſit, Thoracis Vulnus, neque in cavitatem ejus penetret, & alius nullus conjungatur affectus, nihil peculiare ad ſui curationem deſiderat, præter reliqua vulnera. Simplex Thoracis Vulnus.

Si autem detecta ſit coſta, ea abradenda eſt ad meditulium uſque dein vulnus ut ſimplex conſiderandum. Quum vero fracta ſit, ea ſuum in locum

reſtituenda, ac porrò curanda, ut inferius de fracturis ſummus dicturi.

Cæterorum Thoracis Vulnerum Diagnoſtica.

III. At profundius cum ſit vulnus, diligenter indagandum, an penetret uſque in thoracis cavitatem, an non, In thoracis cavitatem penetraſſe inſtrumentum vulnerans, indicat aër per vulnus exiens; qui potiſſimum deprehenditur, ſi vulneris orificio tenuis admoveatur cerea candela, aut lana tenuiter carpta vel groſſypium eidem imponatur: ſæpius namque candela extinguitur, vel ſaltem flamma ejus nutare videtur, & lana vel goſſypium quaſi vento agitari conſpicitur. Verum hic aëris è vulnere thoracis egreſſus in primis obſervatur, quoties ægri tuſſiunt, vel ore naribuſque occluſis vehementer conantur exſpirare.

Sed hæc per aërem egredientem exploratio fallere poteſt, ſi vulnus obliquum vel tortuoſum ſit; aut muſculi thoracis ſitu patientis ab eo quem habebat dum vulnus accepit, varient atque vulneris aperturam tegant; vel plagæ orificium, ob non immiſſam turundam, ſit conglutinatum: tum enim aër egredi non poteſt, imò nec ſpecillum vel ſtilus intromitti. Ideoquè ægrum, dum vulnus explorandum eſt, eo ſitu collocare oportet, in quo erat, cum inflictum fuit.

In penetrantibus quoquè & amplis thoracis vulneribus reſpiratio interdum læditur, & voce æger privatur vulnere patente; eô tamen occluſo redit vox, & reſpiratio liberius peragitur. Inſuper dum ſanguis in pectore congeritur, & alia accedunt; viz. febris, tuſſis moleſta, ſputum cruentum, lateris dolor, pondus & gravitas circa coſtas nothas, &c. Et ſi contentæ intus materiæ, aut contentæ alicujus partis vulneratæ adſint indicia certiſſimum erit vulnus penetrare, tametſi ipſum aſſequi ſpecillo non liceat. Partium verò thoracis conten-

tarum vulnera quibus ut plurimum innoteſcant cap. 1. diximus.

IV. Cæterumque in Thoracis anteriore parte, atque à lateribus contingunt vulnera, neque ad interiora penetrant ex ſe omni periculo vacant, etiamſi ſecundum propriam eſſentiam ſint magna. At quæ in thoracis parte poſtica fiunt, magis ſunt periculoſa, quia plures ibi, majoreſque adſunt nervi & tendines: periculoſiora redduntur ſi dorſi medulla vulneretur, propter gravia, imò & lethalia accidentia. Prognoſtica.

Quæ vero intra pectoris cavum penetrant, nullum licet ex contenti, viſceribus lædatur longe periculoſiora ſunt quod aër externus per vulnus non alteratus ingrediatur, internaſque partes offendat; hinc dolor, tuſſis, inflammatio, febris, & cætera procedant ſymptomata.

Adhuc tamen periculoſiora cenſenda ſunt, ſi inſuper ſanguis in thoracis cavitatem fuerit effuſus, qui ibidem putreſcere, & graviſſima excitare accidentia potis eſt

Sed periculoſiſſima ſunt, ſi quæ ex contentis partibus fuerint ſauciæ quapropter haud abs re inquit galenus 4. *Math. 6.*,, vulnus, quod intra thoracem vel peritonæum penetrat, non parvum periculum adfert, præcipuè ſi quid internorum unà ,, ſit vulneratum. Equidem de vulnerum contentarum in thorace partium prognoſticis in ſpecie ,, cap. 2. abunde. egi.

V. Quoad *curandi methodum*: hujuſmodi vulnus non diſſimilem quidem poſtulat curam à reliquis vulneribus in parte carnoſa exiſtentibus; ſi nempe in thoracis cavitatem haud penetret. At ſi penetret in pectoris cavum, fueritque citra contentarum partium læſionem, neque in thorace materia quæpiam contineatur: vulnus quamprimum eſt occlu- Vulnerum thoracis curatio.

dendum, ut aëris externis ingreſſus prohibeatur; hinc protinus conglutinandum.

VI. Si verò contineri intus materiam ſuſpicemur, per dies aliquot vulneris orificium patens eſt ſervandum, ut expurgari ea poſſit; & ſi ob plagæ aperturam minus patentem probè effluere nequeat, ſcalpello plaga eſt dilatanda: utquè facilius profluat, ſupra vulnus vulneratus decumbat. Inſuper, niſi vulnus per ſe ſatis pateſcat, plagæ intra oſculum immittatur tubulus argenteus, vel plumbeus, per quem ſanguis aliavè contenta materies commodè expurgari queat. Deinceps vulnus liberè erit occludendum At vulnerum in thoracis cavitatem penetrantium veram & ſuccinctam curandi methodum tradit petrus de marchetis *obſ. chir.* 41.

VII. Haud ſecus ratiocinatur fabritius Hildanus „ *cent.* 3. *obſ.* 37. Vulnera pectoris; ſi ſanum eſt „ corpus, vulnuſquè recenter inflictum neque „ ſanguis aut pus ullum in pectore collectum, „ vulnus ut diu apertum maneat, minimè opus eſt. „ In cacochymicis verò corporibus alia ratio eſt; „ in iis enim vulnerum & ulcerum pectoris con„ ſolidatio, donec natura ſe probè exoneraverit, „ minimè acceleranda eſt. Scultetus quoquè *in armam. chir. tab.* 37. monet, ne vulnus thoracis penetrans unquam conſuatur, aut per primam intentionem curetur, ne materiæ, quæ in thoracis cavitatem effuſa eſt cum ægrotantis periculo præcludatur exitus: vult autem, ut primò immittatur turunda filo alligata, ad apertum vulnus ſervandum. Quod ſi materies intrà thoracem collecta fuerit craſſa, atque ad exitum per plagam inepta, illa attenuetur injectis per aliquot dies *lavacris ex decoctione hordei, paſſularum, addito melle roſaceo,* ac vulneri immittatur cannula, ut pus, injectaque decoctio ſenſim denuò expurgetur. At plura huc

ſpectantia idem habet *poſt armam. chir. obſ.* 42. 43. 59.

VIII. At tamen ſcribit Joh. de vigo *libr.* 3. *tract.* 1. *cap.* 10. controverſum inter cheirurgos eſſe, de penetrantium thoracis vulnerum conſolidatione. Quibuſdam enim videri ejuſmodi vulnera quamprimum claudenda & cicatrice obducenda eſſe, ne aër frigidus in cor ſubeat, ac ſpiritus vitales exiliant & diſſipentur. Alii è contrario cenſent, talia vulnera diutius aperta eſſe ſervanda: imo ſi per ſe non ſatis pateant, Chirurgiâ amplificanda, quo ſanguini in thoracis ſpatium effuſo exitus pateat, alioquin cunctando putredinem contracturo, unde febris incrementum, ſinus fiſtuloſis, aliaque periculoſa, accidentia.

Priorem ſententiam amplectitur theodoricus *libr.* 2. *cap.* 16. ubi in quacunque parte thoracis fiat vulnus, in continenti labia conjungi vult.

Poſteriori ſubſcribunt Joh. de vigo *loco citato.* Brunus *chir. mag. lib.* 1. *cap.* 4. Rolandus *lib.* 3. *cap.* 19. lanfrancus *tract.* 2. *cap.* 5. gulielmus de ſaliceto *libr.* 2 *cap.* 12. Rogerius *cap.* 23 chalmæteus *in encheiridio chirurgico.* Item paræus de hac quæſtione ſic inquit: „ Prior quidem ſententia ratione & „ veritate nititur, modo nihil aut parum ſanguinis „ in thoracis capacitatem effuſum: poſterior verò „ locum habet, cum magna vis ſanguinis in thoracis ſpatium ſe effudit. Atque hiſtoria utramque ſententiam comprobat, docetque vulnus thoracis penetrans ad duos treſvè dies apertum eſſe ſervandum: at cum animadvertimur ægrum nullo, aut ſaltem exiguo dolore vexari, nullo pondere diaphragma premi, ſpirandi libertatem adeſſe, adeoque detrahi periculum, quam citiſſimè fieri poterit, ad cicatricem vulnus perduci vult. Eadem diſtinctione utitur pigræus *prax. cheirurg. lib.* 4. *cap.*

„ 14. ubi inquit : ſi parva ſanguinis copia in tho„ race fuerit contenta, eam diſſipari & evacuari „ tuſſiendo & ſcreando.

Si ergò certa contentæ in thorace materiæ indicia ſeſe offerant, materia illa ut educatur poſtulat. Educitur autem per tres vias : vel per vulneris orificium, vel per os tuſſiendo, vel nonnumquam per urinæ viam rarum eſt, pus ex thoracis vulnere in cavitatem ejus effuſum, per alvum expurgari, quod ſe obſervaſſe ſcribit marchette *obſ.* 43. At rarius, coſtæ fractæ fragmentum per anum fuiſſe excretum : quod ſe vidiſſe nobis narravit Cl. Diemerbrockius in collegio ſuo chirurgico, cum ſub ejus auſpiciis quondam medicinæ ſtudio operam darem, atquè ipſum illud coſtæ fragmentum quoquè exhibuit.

IX. Curandum igitur, ne præproperè, & priuſquam materia fuerit expurgata, vulneris orificium occludatur : verum apertum id ſervandum, beneficio turundarum, ſic ut non facile externus aër ingredi queat. At ſi copioſa materies intus contineatur, periculum eſt ne ſuo contactu partibus contentis male afficiat in primis quum inter unam & alteram inſpectionem nimis longum tempus intercedat. Quapropter utile eſt inſtrumentum, quod & apertum ſervat foramen, & materiæ exitum continuo præbet ; quale eſt cannula plumbea, vel argentea, aut linteum cerâ albâ oblitum & in cannulæ formam redactum.

X. Sed notandum in vulneribus thoracis tum turundæ tum cannulæ filum ſemper alligandum eſſe ſatis longum ; ne ea, ob perpetuum thoracis in reſpiratione motum, incidat in pectoris cavitatem mortiſque cauſa fiat. Tale exemplum refert hildanus *cent.* 1. *obſ.* 46. cujuſdam, qui duas turundas in cavitatem thoracis delapſas poſt tres menſes tuſſi re-

jecit. Et *cent.* 3 *obſ.* 36. aliam narrat hiſtoriam de quodam in pectore vulnerato, qui duas turundas ſatis longas ultrà biennium ſecum geſtavit, à quibus tandem, ne gry quidem alteratis, caſu potius, quam arte fuit liberatus, atque ità ſanitati reſtitutus. Tulpius quoque *obſ. med. libr.* 2. *cap.* 15. meminit cujuſdam nobilis dani, qui poſt menſem ſextum turundam, in thoracis cavitatem per cheirurgi imprudentiam delapſam, per os excreavit, rarum etiam eſt, quod habet pigræus *prax. chir. libr.* 4. *cap.* 14. de milite, qui ſclopeto in thorace vulneratus, tribus quatuorvè à ſanatione menſibus per arteriam aſperam ſatis craſſum, tribuſque ad minimum digitis longum, coſtæ fragmentum excrevit, atque ab eo tempore nullum amplius incommodum perſenſit.

XI. Inſuper circa turundæ aut cannulæ uſum in vulneribus thoracis notandum, eas oblinendas eſſe medicamento digeſtivo. Etiam ne nimis longe ſint turundæ, ut pulmonem lædant.

Impoſitas hoc modo cannulâ, fiat tegumentum quod injurias aëris, ambientis arceat. Et ſupra plagam patiens plerumque decumbat, quo materies proprio pondere ad vulnus feratur. Per intervalla quoque ore naribuſque occluſis ſpiritus comprimatur, quo pulmo intumeſcat diaphragma contrahatur, ſicque ad vulnus contenta materia exprimatur.

XII. Sed materies hæc ut facilius educatur, & partim etiam abſumatur, nonnulli detergentes & exſicantes liquore per vulnus in thoracis cavitatem quotidie immittere ſolent: quales ſunt, *Hydromel* & *aqua hordei*, cum *melle roſaceo*; aut decoctio leviter abſtergens & attenuans, ex *agrimonia*, *veronica*, *hyperico*, *radice ariſtolochiæ rotundæ*, &c. addito *melle roſaceo* nonnunquam & *ſpiritu vini*. Quibus ſiphonis ope

in thoracem injectis, obturatoque vulnere, jubent ut patiens modo in hoc; modo in iſtud latus ſeſe volvat, quo materia ab omnibus partibus eluatur hinc per plagæ aperturam unà cum injectione educatur: obſervandum interea, ne quid lotionis intrà thoracem maneat, eò quod ipſa ob admixtam purulentam materiam corrumpatur, & prava invehat ſymptomata. Atque hoc modo procedunt, donec materia amplius per vulnus non exeat; & nulla appareant contentæ materiæ ſigna, Jubent præterea, ut patiens tuſſiat, quò materies fortius expellatur ad vulnus, & per os quoquè portio ejus educatur.

Monet etiam ſcultetus *in armam. chir. tab.* 37. in vulneribus thoracis cum parva pulmonis & diaphragmatis ad partem carnoſam inciſione, ut non ſolum promoveatur materiæ per vulnus ex ſe latum, aut ſcalpello dilatatum, aut per novum foramen, aut per urinarias vias excluſio; verum etiam ut per ſiphonem in thoracem infundatur 1. Decoctum vaſa ſanguinem fundentia conſtringens. 2. materiam craſſam attenuans, 3. internum vulnus detergens, 4. illud conſolidans.

Si vero ob plagæ anguſtiam contentæ materiæ non ità pateat exitus congruâ ſectione vulnus eſt dilatandum. At ſi vulnus ſit in ſuperiore pectoris parte, potius in imo thoracis loco, viz. inter ſeptimam & octavam coſtam apertio eſt facienda.

Purulentæ materiæ qualitas etiam exploranda immiſſo ſpecillo; idquè illico extractum ſi nigrum ſit vel fiat, ægrotum vix evaſurum indicat

XIII. Atqui ubi receſſerint ſymptomata, detrahendus tubulus, quumquè materia minui incipiat, ſenſim turunda imminuenda, & carnis generationi incumbendum, ut foramen claudatur: ſi enim

vulnus fiat inveteratum, evadit fiſtuloſum, & non, aut ſaltem difficulter glutinari poteſt.

Foras vero applicetur medicamentum vulneri idoneum; viz exſiccans, ſimulquè carnem gignens acconſolidans. v. g.

℞. Therebenthina venet. ℥j.
Mellis roſacei, olei hypericonis an. ℥ß.
Miſceantur.

Alii in hujuſmodi vulneribus iſtud laudant;

℞. Reſina Pini clara & odora ℥xij.
Therebenthina, olei laurini an. ℥ij.
Gummi elemi ℥iij.
Reſina & gummi ad ignem liqueſcant; dein addantur oleum & Therebenthina, parum bulliant, donec Unguenti craſſitiem acquirant, tandemquè colentur.

Interim à tuſſi, quantum fieri poteſt, æger abſtineat. Enimvero totus thorax quum exagitetur tuſſi, fieri nequit, quin vulneratæ partes denuo lacerentur, adeoquè conſolidatio impediatur. Si tamen tuſſis infeſtet, eo quod ad pulmonem pars contentæ materiæ tranſmittatus, in ore contineat quæ vim habent leniendi, attenuandi expectorandi; cujuſmodi ſunt *Syrupi varii pectorales*, aliaque pro arteriæ aſperæ & oeſophagi vulneribus laudata. Hîc quoque conducit decoctum pectorale quod ſimul vulnerarium fieri poteſt. v. g.

℞. Rad. conſolida Maj.
Liquiritia raſa an. ℥j.
Ariſtolochia rot. ʒv.
Herb. tuſſilaginis, capill. ven.
Fragaria, ſœnicula an. Mj.
Caricarum, paſſular. Enucleatar. an. ℥ij
Coq. in aqua Hordei ad. ℥xxx.
Sumat patiens ter quaterve ℥iij. *vel* ℥iiij. *quotidiè.*

XIV. Sin *interna aliqua pars fuerit ſaucia* quantum ad apparens vulnus attinet, eadem omnino curatio convenit; adeoque nec opus eſt, ut aliquod, præter hæc quæ propoſuimus, medicamentum plagæ immittatur. Attamen in *pulmonis vulneribus* danda opera, ut primum ſanguinis profuſio, quæ ob inſignia hujus viſceris vaſa accidere ſolet, ſiſtatur, & inflammatio, cui pars hæc obnoxia eſt prohibeatur, tandemque vulnus conglutinetur: ſanguis vero, qui in thoracis cavitatem effuſus eſt, evacuetur. Itaque ut inflammatio prohibeatur, niſi nimiâ cruoris profuſione vires ſint dejectæ *vena ſecetur*. Si vulnus ſit anguſtum, hinc ut exitus extravaſato ſanguini non pateat, ſcalpello ampliandum In operatione vero æger vehementer exſpiret, quo pulmo collabatur. Deinde medicamenta adhibenda adſtringentia & emplaſtica:ſive ea ſint, quæ in cavitatem thoracis infunduntur: ſive interna, quæ ore ſumuntur. Talia ſunt *bolus armenus*, *terra ſigillata*, *thus maſtix*, *balauſtia*, *gummi arabicum*, *tragacantha*, *&c.* ex quibus injectiones, pulveres, & ſimilia præparari poſſunt. Sed ut pulvis pulmoni vulnerato applicetur, jubendum ut æger ſpiritum ducat, quo veſiculoſum hoc viſcus infletur, aëremque eo uſque contineat, ut vulnus pulvere ſit conſperſum. Interna autem, & quæ per os ſunt exhibenda, alibi ac præſertim cap. 7. expoſuimus.

Quum vero quædam pulmonis pars è vulnere emineat, & liveſcere ac nigreſcere incipiat, atque ita corruptionis notas exhibeat, ea ferro eſt abſcindenda, uti ex variis cheirurgiæ ſcriptoribus in præcedentibus notavimus.

Diaphragma quum in parte carnoſa ſit vulneratum, eædem ſunt indicationes curativæ. At *tendinoſa pars ſi vulneretur*, vulnus lethale eſt.

CAPUT. XXII.

De Vulneribus abdominis, & internarum Partium.

I. VUlneribus thoracis ſuccedunt ABDOMINIS VULNERA. Per *abdomen* autem intelligimus totum illud ſpatium, quod á coſtis ſpuriis, lumbis, & oſſibus innominatis comprehenditur: conſtans cuticulâ, cute, adipe, membranâ carnoſâ, decem muſculis; quibus partibus peritonæum ſubjacet, includens viſcera in infimo ventre contenta.

Abdominis vulnerum Differentiæ.

Hinc varia exiſtunt *abdominis vulnera.* Aut enim ſunt *non penetrantia*, quum exteriores ſaucientur partes; cutis puta, pinguedo, membrana carnoſa, hiſque ſubjecti muſculi, intacto peritonæo: aut ſunt *penetrantia*, ubi peritonæum quoquè vulneratur. Cæterum penetrantia abdominis vulnera ſunt, aut *cum*, aut *ſine* partium internarum læſione. Vulnus penetrans cum læſione partium internarum, tot habet differentias, quod ſunt partes in infimo ventre contentæ: unde alia vulnera ſunt cum læſione jecoris, vel lienis, ventriculi, inteſtinorum, veſicæ, renum, &c. Rurſus vulnera abdominis penetrantia ſunt quandoquè cum omenti ac inteſtinorum exitu, nonnunquam citrà eum.

Diagnoſtica.

II. An autem vulnus penetret in abdominis cavitatem, an non penetret, indagandum. Penetrans vulnus à non penetrante dignoſcitur immiſſione ſtili vel cereæ candelæ: ſi enim multa portio ingreditur, ſignum eſt plagam penetrare. Advertendum tamen, ne decipiamur: nam fieri poteſt, ut foramine exiſtente obliquo, retorto, aut à ſuperjacentibus partibus occluſo, minima ſtili vel cereæ candelæ portio

in ventrem ingrediatur, tametſi penetret vulnus: & è contrario, multa ſtili aut candelæ portio obliquè inter muſculos progrediatur, etiamſi plaga non ſit penetrans.

Addunt nonnulli: ſi vinum intrà orificium vulneris immittatur, in penetrante id ingredi in ventris cavitatem, in non penetrante retrò egredi per plagam. Sed hunc explorandi modum haud immeritò rejicit Cæſar Magatus *libr. 2. cap. 69.*

Certius verò penetrantis vulneris indicium eſt; ſi inteſtinum aut omentum exeat. Quinimò ſi plagæ magnitudo conferatur cum vulnerante inſtrumento, non rarò conjecturâ aſſequi poſſumus, vulnus num penetret, nec ne.

III. At non ſatis eſt, dignoſcere plagam penetrare, ſed inſuper noſſe oportet, num aliqua contentarum partium ſit ſaucia; id quod petendum ex celſo *libr. 5. cap. 26.*

Sic *hepar vulneratum* indicare ut plurimum ſolent, vulnus in dextro hypochondrio ad coſtas nothas, copioſi ſanguinis per vulnus exitus, vomitus bilioſus, cruentæ dejectiones, acerbi dolores & punctiones in partibus vicinis & propinquis, febris. Quod ſi hujuſmodi vulnus profundius ſit, parit animi deliquium, ſudorem frigidum, ac mortem brevi infert.

Lienem vulneratum ſignificant, vulnus in hypochondrio ſiniſtro penetrans ſub coſtis nothis, copioſi ſanguinis nigricantis per plagam effluxus, ſitis, febris nonnunquam & reſpiratio lædi ſolet, affecto per conſenſum diaphragmate.

Ventriculum vulneratum eſſe ſuſpicamur, ſi abdomen ſit ſaucium è regione ventriculi; ſi præſertim ſingultus accedat, & cibus potuſque aſſumptus vomitu rejiciatur. Et quandoquidem ità læſus ventriculus nec apetere cibum, nec continere, nec fer-

mentare ritè poteſt : interdum crudus cibus & potus, interdum ſemidigeſtus chylus per vulnus exit. Inſuper animi deliquium frequenter vulneratum corripit, potiſſimum ſi ſuperius ejus orificium ſeu ſtomachus ſaucietur, unde & frigidi erumpunt ſudores, aliaque gravia, imo lethalia plerumquè accedunt ſympthomata.

Eadem ferè eveniunt, ſi *vulneretur tenue inteſtinum*: exit namquè per vulnus nondum perfectus chylus, hypochondria tenduntur ac vomitus non raro accedit. Denique & maximi ventris cruciatus vulneratum corripiunt, ut plurimum cum febre ſatis valida. At *craſſum inteſtinum*, ſi *vulneretur* egrediuntur per vulneris orificium fæces, vel ſaltem ſtercoris odor inter deligandum percipitur, cruentaque per alvum dejiciuntur.

Renes vulneratos eſſe exiſtimamus ex loco affecto, præſertim quum urina cruenta ſit, & difficulter reddatur, dolorque gravis partem affectam affligat, qui ad inguina teſticulosquè ſæpè extenditur; cumquè latum ſit vulnus, aquoſus cruor per id egrediatur.

Sin *veſica urinaria ſit vulnerata*, urina per plagam exit, eaquè reddi ſolet cruenta : pecten tenditur, dolorque, dolent, & ilia, nec non febris ut plurimum accedit.

Venam cavam aut *aortam arteriam hìc vulneratam* conjectamus ex inſigni ſanguinis profuſione, quam ſtatim mors ſequitur.

Summatim quæ pars in infimo ventre ſit ſaucia, conjicimus primum ex ſitu partis, deinde ex actione læſa, deniquè ab excreto.

IV. Cæterum vulnera abdominis non penetrantia, ſi ritè curentur, abſque ullo ſunt periculo, niſi ſint valdè magna. Perculoſiora tamen merito cenſentur, quæ in media abdominis parte, quam quæ Prognoſtica.

in lateribus ſunt, propter concurrentes ibidem loci abdominis muſculorum tendines.

At penetrans abdominis vulnus, licet non lædantur partes internæ, periculoſius tamen eſt; præſertim magnum ſi ſit, & profundum, eò quod inteſtina facilè excidant, quæ difficulter poſtea ſuo loco reſtituuntur. Etiam anguſta hujuſmodi vulnera, ſi inteſtina excidant, periculo non vacant. Niſi enim id quod excidit ſtatim in ſuum locum reponatur, intumeſcit ac inflatur, ut poſtea per anguſtum foramen reſtitui nequeat; hinc ab aëre externo alteratur, corrumpitur, & malum ſæpius evadit lethale.

De Vulneribus vero abdominis penetrantibus, cum contentarum intus partium læſione, quid judicandum ſit cap. 2. abunde diximus.

Vulnerum infimi ventris curatio.

V. Vulnera porrò abdominis *non penetrantia* eandem requirunt curandi methodum, quam reliquarum carnoſarum partium vulnera.

Si vero *penetrent, citrà tamen egreſſum vel læſionem internarum partium, ac citra ſubſtantiæ deperditionem*, quamprimum ſunt glutinanda: viz. disjuncta vulneris labia manuum operâ adducenda, adductaque ſervanda idoneâ ſuturâ. Glutine ſiquidem in talibus vulneribus uti non poſſumus, eò quod peritonæum, utpote exanguis membrana, mutuo agglutinari nequeat; quo dehiſcente, in poſterum inteſtina excidere ſolent. Id ergo ne contingat, ita vulnus erit conſuendum, ut hinc inde muſculis agglutinetur peritonæum. Ità quoquè guido de Cauliaco, Fallopius *tom. 2. tract. 7. cap.* 17. & plerique alii docent: viz. vulnera in abdominis cavitatem penetrantia, abſque læſione internarum partium, nullo modo aperta eſſe ſervandas, ſed protinus conſuenda & agglutinanda.

VI. At *inteſtinum ſi ſit vulneratum*, tamdiu vulnus apertum ſervari volunt nonnulli, quouſque

conglutinatum ſit inteſtinum, tumquè vulnus conſuere jubent. Lanfrancus *chir. magn. tract.* 2. *cap.* 7. Rolandus *libr.* 3. *cap.* 26. Gullielmus de Saliceto *libr.* 2. *cap.* 15. Rogerius *libr.* 3. *cap.* 29.

Chalmæteus *enchir. chir. libr.* 2. *cap.* 23. omnia abdominis vulnera unienda & conſuenda eſſe vult. Neque ex ſanguine in infimi ventris cavitatem effuſo magnum damnum imminere inquit, ſi illic quoque retineatur, cum natura ipſum in inguina tranſmittet, atque tumorem excitabit, qui curabitur ut abſceſſus.

Atqui vulnus abdominis penetrans, citrà tamen læſionem vel egreſſum contentarum partium, ſi ob anguſtiam ejus ſuturâ non egeat, glutinatio medicamentis, in ſuperioribus abundè propoſitis, quamprimum adjuvanda; dein conveniente faſciaturâ vinciendum, ita tamen, ut dolorem non inferat.

VII. Sed in curatione *penetrantium vulnerum abſque internarum partium læſione, verum cum exitu inteſtini aut omenti*, non alium præceptorem imitari neceſſum eſt, quam galenum, qui *libr.* 6. *method. med. cap.* 4. hujuſmodi vulneris curam ità deſcribit: „ Primum itaque id agendum eſt, ut inteſtina, „ quæ exciderunt, in ſuum recondantur locum. 2. „ Ut Vulnus conſuatur. 3. Ut medicamentum ap„ ponatur. 4. Ut proſpiciamus, ne præſtantior „ quæpiam pars ſimul afficiatur.

VIII. Quoad primum: ſi mediocrè fuerit vulnus, & *recens exciderit inteſtinum*, manibus & digitis impellendo eſt recondendum: id quod difficulter non raro peragitur, quoniam per exiguum vulnus paulatim, & multum exit, inflatur, intumeſcit, ventoque repletur. Quo in caſu prolapſum inteſtinum fotu calido, ex *abſynthio*, *ſcordio*, *ruta*, *malva*, *floribus camomillæ*, *meliloti*, *ſemine cumini*, *ſimilibuſque in cerevîſia aut vino decoctis*, continuo

foveatur, ſi forſan flatus ità diſcuti poſſint.

Diſſipatis flatibus tentanda erit inteſtini reductio, quæ ut facilius ſuccedat, oportebit patientem ità decumbere, ut plaga ſurſum ſpectet, & contenta intus inteſtina contrariam in partem ferantur.

Quod ſi nec hoc modo inflatio ceſſarit, adeoque reponi nequeat inteſtinum vulnus tantum ampliandum, quantum ad inteſtini repoſitionem opus eſt. Quod ut dextrè fiat, vulneri digitum imponat Cheirurgus, ne forte inteſtinum ferro attingatur: vel utatur ſcalpello incurvo, alterâ tantum parte aciem habente, in cujus extremo adſit globulus, ne inteſtinum mucrone ſaucietur. Factâ idoneâ ſectione introducatur inteſtinum, vulnus conſuatur, ac conveniens medicamentum apponatur. At ne præſtantior pars ſimul afficiatur, animadvertere oportet, priuſquam fiat reſtitutio, num ſanguine fœdatum ſit, aut aliâ re conſpurgatum inteſtinum, vel ipſi adhæreat peregrinum aliquod corpuſculum, tunc enim prius ſedulò ab omni ſorde, & peregrinis corpuſculis eſt abluendum.

IX. Verum *omentum ſi extrà labatur*, nondum tamen fuerit refrigeratum, neque colorem mutaverit, quamprimum intromittendum, cum citiſſimè ab aëre alteretur & corrumpatur. Sed ſi refrigeratum, hinc & alteratum fuerit, tunc, ex hippocratis præcepto *aphor.* 58. *ſect.* 6. ligabitur ea parte, quæ calidæ parti eſt proxima, portioque corrupta amputabitur. Ligari autem omentum hìc debet, ne ipſius vaſa aperta cruorem intrà abdominis cavitatem effundant: qualem caſum deſcribit Marchette *obſ.* 51.

X. Alter ſcopus eſt *Vulnus conſuere*, ne inteſtinum vel omentum denuò prorumpat. Collocetur igitur, ac decumbat patiens in partem plagæ oppoſitam, ut eò minus ad aperturam impetum faciant inteſtina.

inteſtina. Interim miniſter manibus apprehendat vulneris labia, & Cheirurgo tantam porrigat vulneris partem, quanta ad conſuendum eſt neceſſaria. Dein conſuatur vulnus eô modô, ut quoniam peritonæum peritonæo non agglutinatur, tamen agglutinetur muſculis; idque aſſequi poterimus, ſi inter conſuendum hinc inde peritonæum muſculis ipſis adducatur: ſcilicet acus, duplicatum filum ceratum ducens, prímum ab externa vulneris parte ità trajiciatur, ut & cutis & muſculi & peritonæum ſimul trajiciantur; ex oppoſito verò à parte interna vulneris, intacto peritonæo, muſculi cum cute trajiciendi: ab eadem parte ſemidigiti interſtitio extrinſecus poſtmodum infigatur acus ſic; ut partes continentes omnes ſimul cum peritonæo trajiciantur; ſed in oppoſita parte ab internis extrinſecus infigenda acus, ut, intacto peritonæo, cætera infimi ventris integumenta trajiciantur, & ſic deinceps, donec tot injecta fuerint puncta, quot erunt neceſſaria. At quoniam puncta hæc non leve onus ſuſtinent, ne ab ipſis ſcindatur caro, procul à vulneribus ore ferè per digitum ſunt injicienda.

Hunc ſuendi modum comprobavit ac explicavit Galenus *meth. med. libr. 6. cap. 6.* Et ſane alium nullum licet reperire, quô agglutinari muſculis queat peritonæum: ſi namque communi uti velimus ſuturâ, ità ſcilicet, ut vel utraque ex parte peritonæum trajiciamus vel intactum omnino relinquamus, id non conglutinabitur; atque ſic poſt ſanationem vulneris omentum aut inteſtina prorumperent, & inemendabilis herniæ cauſa eſſent.

Si verò hujuſmodi vulnus fuerit cum deperditione ſubſtantiæ, uti contingit, ſi ſclopeto infligatur, nequaquam ejus labia ſunt adducenda; ſiquidem curari oportet, ſicut vulnus cavum, per carnis generationem.

XI. Si tamen *Inteſtina ſint vulnerata*, priuſquam introducantur, idoneâ ſuturâ, ut ait celſus *libr.* 8. ſunt conſuenda. Quod ſi fuerint ſaucia, verum extrà vulnus non prociderint, ampliore reddito vulnere, eadem extrahere oportet, modo commodè fieri poſſit; atquè conſuere eô prorſus modô quo pelles conſui ſolent.

De Vulneratorum inteſtinorum curatione diligenter quoquè agit galenus *libr. 6. Math. Med. cap.* 4 ubi docet vulneratum inteſtinum primò, ſi fieri queat, eſſe conſuendum. 2. applicanda ei medicamenta. 3. ſi prolapſum quoquè ſit; ſuum in locum reponendum. 4. curandum, ne fæces in tranſitu ipſi noceant: tandemque abdominis vulnus claudendum.

Primum ergò ſi vulnus amplum ſit, & vulneratum inteſtinum prolapſum, mox id ſuendum, & priſtinæ ſedi reſtituendum. Niſi enim hoc ſtatim fiat, ab aëre ambiente alteratur, ac lividum evadit, omniſquè curationis ſpes præciditur. Quod ſi prolapſum non ſit, paulatim & placidè foras trahendum, deinde vulneris labia ſimul adducenda, & adducta conſuenda acu ſubtili, brevi, ac rotundâ, & filo lineo, forti æquali, ceraquè oblinito, eô fermè modô, quo pelliones pelles, & mulieres linteamina vulgò conſuere ſolent. Factâ ſuturâ, vulneratum inteſtinum abluatur *Lacte recenti calido*, ſeu potius *vino*, vel *ſimplici*, vel *in quo roſæ, chamamelum, abſinthium, ſcordium, & ſimilia ſunt decocta*: eiquè illinatur *balſamum ſulphuris therebinthinatum*, vel *peruvianum*, vel aliud quodvis ſarcotium ac glutinans balſamum ſe oleum: neq; non modicè inſpergatur conſolidans pulvis. v. gr.

℞. *Aloës, maſtichis, thuris,*
Mumia, ſanguinis draconis an. ℥j.

M. F. *Pulvis ſubtilis.*

His factis, inteſtinum paulatim & leniter in naturalem locum eſt reducendum; dein abdominis vulnus conſuendum, ac porrò ut artis eſt curandum. Sed peractâ vulnerati inteſtini ſuturâ, filum ne abſcindatur; verum utraquè ejus extremitas extrà plagam propendeat, ut ſuo tempore extrahi poſſit.

Interim ut facilius inteſtinorum vulnus conſolidetur, medicamenta uſurpanda conſolidantia. Et quidem ſi plaga in tenue incidirit inteſtinum, exhibendum quoque *decoctum ex radicibus conſolidæ, tormentillæ, herbis pyrola, ſanicula, plantagine, hyperico, & ſimilibus, in aqua pura vel chalybeata decoctis*: nec non *electuarium ex conſerva roſarum rubrarum, bolo armeno, terra lemnia, gummi arabico, tragacantha, ſyrupo de ſimphito, &c.* Quum verò craſſum inteſtinum ſit ſaucium, ano per fiſtulam injiciatur *vinum rubrum aaſtringens*, vel laudatum nunc *decoctum vulnerarium*; vel *clyſter* fiat *ex lacte dulci cum therebinthina veneta, Ovi vitello diſſoluta addito melle roſaceo, &c.*

Atqui *inteſtinorum vulnus ſi fuerit cum ſubſtantiæ defectu*, ut contingit, quando ictus ſclopeto infligitur, aggredi curam non debemus niſi coacti, & cum prognoſtico: caſus enim plerumque eſt deſperatus.

Cæterum non poſſum hîc non meminiſſe admirandæ hiſtoriæ cujuſdam adoleſcentis, enſe paulo ſupra umbilicum vulnerati, de quo refert hildanus *cent. 5. obſ.* 74. quod non tantum magnam concreti, nigri cantiſque & putreſcentis, ſanguinis copiam per alvum excreverit; (non obſcurum vulneratorum inteſtinorum argumentum) verum etiam circa anni finem ab accepto vulnere, alvum exoneraturus, inflicti enſis extremum apicem excluſerit.

XII. *Ventriculi vulnera* probè ſunt conſideranda; an penetrent intra cavitatem ejus, nec ne, & in qua ejus parte ſint; *hoc eſt*, an in orificio, vel in fundo. Quibus perſpectis, *ſi ventriculi vulnus penetrans non* ſit conſuatur plaga abdomini illata, & protinus curetur, atque ventriculi vulnus naturæ beneficio relinquatur.

Si penetret, quamvis tunc ut plurimum lethale ſit, non tamen ſine medela æger eſt relinquendus, cum præſtet anceps experiri remedium, quam nullum, & multa præter medentis opinionem eveniant.

Quum igitur *telo ſcindente vulnus inflictum ſit ventriculi fundo*, & totus promineat ventriculus, vulnus conſuendum eſt eò prorſus modo, quô ſaucia inteſtina conſui ſolent; hinc conſuatur abdomen, ac eadem porro inſtituatur curatio, ac in vulneratis inteſtinis. Si vero non promineat ventriculus, vel parvum ſit vulnus, ac anguſto & perforante inſtrumento factum, adeoque conſui nec poſſit, neque opus ſit, vulnus abdominis ita conſuendum, ut in vulneris inferiore parte relinquatur orificium, quo pus expurgari poſſit, atque intra hoc orificium immittenda turunda, quæ intra ventriculi vulnus nequaquam ingredi debet, ſed ut ſaltem ad id perveniat ſufficit; eaque inungatur *balſamo ſulphuris*, vel *peruviano*, vel *unguento aureo*, vel *baſilicone*, vel digerendum plus ſit,

℞. Therebinthinæ venet. ℥ß. *Olei hipericonis* ℥j. *Vitellum unius ovi. Miſceantur pro digeſtivo.*

Alii hîc laudant linimentum;

℞. Olei maſtichini, abietini an. ℥j. *thuris* ʒij. *Pulv. rad. tormentillæ, conſolidæ an.* ʒj. *croci* ℈j. *Lumbricorum terreſtr.* N°. v. *vini albi* ℥ij. *Coq. ad vini conſumptionem, dein colentur pro linimento.*

Sed plurimum ad hujuſmodi vulnerum conſolida-

tionem juvant aſſumpta, eò quod longam in ventriculo moram trahant; hinc & decocta, & electuaria in vulneratis inteſtinis laudata appiimè hîc conducunt. Enimvero in pharmacis ore ſumendis, nec non in victu, præcipua curationis pars conſiſtit: quapropter parcè admodum comedere debet patiens, ne ex cibi copia diſtendatur ventriculus, verum corrugatus maneat, ſicque facilius vulnus uniatur ac conglutinetur.

Si autem hujuſmodi vulnus ſit *cum ſubſtantiæ amiſſione*, deſperatus plerumque eſt caſus. Uti & quum *in orificio ventriculi ſuperiore ſeu ſtomacho* plaga contigerit. At vulnus thoracis penetrans per ſeptum tranſverſum in ventriculi fundum, ejuſdemque curatio, videri poteſt apud ſcultetum *poſt armam. chir. obſ.* 47.

XIII. *Hepatis* & *lienis vulnera* licet ut plurimum ſint lethalia, parva tamen & ſuperficiaria aliquando ſanari ſolent, atque ideo æger non eſt derelinquendus. Si ergó magnum ſit abdominis vulnus, & per id viſcera hæc erumpant, quamprimum intromittenda, ne ab aëre alterentur, dein vulnus conſuendum, & in inferiore ejus parte orificium relinquendum, in quod turunda, ſupraſcriptis medicamentis inuncta, immittenda, & glutinatio naturæ committenda. Interea decumbat vulneratus, quò diutius citrà moleſtiam poteſt, ſuprà partem vulneratam, quò facilius ad plagam materia feratur.

Cæterum ſollicitos nos eſſe oportet, ne inflammatio accedat, atque ideo revoluſioni potiſſimum ſtudendum, tum per *venæſectionem* in brachio, tum per *clyſteres lenientes & abſtergentes* ſubinde injectos.

Hîc quoquè locum habent *decocta vulneraria & conglutinantia*. Et ſi pus per urinæ viam medicus obſervet, *diuretica* iſtiuſmodi decoctis addantur.

XIV. Si *Renes vulnerentur*, attendendum, num

effluat per plagam purum lotium, vel ſanguis ſeroſus: quoniam ſi non exeat talis materies, quin potius purus effundatur cruor, hujuſmodi vulnus ad ipſam Renum cavitatem non penetrare; verum ſuperficietenus, *hoc eſt*, in parenchymate tantum organa hæc ſaucia eſſe indicio eſt. Quo in caſu infundatur intra vulnus conſolidans aliquod medicamentum; puta *oleum therebinthina calidum* vel *balſamum ſulphuris therebinthinatum*, vel *balſamum peruvianum*, vel *unguentum ſanctum*, ab inſigni affectu ita appellatum, quod Joh. Andr. à Cruce *in ſua chirurgia* ita deſcribit:

℞. *Reſina pini clara & odora* ℥xij.
Therebinthina, *olei laurini an.* ℥ij.
Gumm. Elemi ℥ix.
Fiat ex his. S. A. Unguentum.

Hôc factô abdominis plaga conſuatur: ac porro conſolidetur, & vulnus renis naturæ relinquatur.

Atqui profundius quum ſit renum vulnus, ſic ut urina pura vel ſanguis ſeroſus egrediatur, tunc abdominis plaga non conſuatur, ſed intra eam per ſiphonem injiciatur *calidum vinum rubrum adſtringens*, vel *abſtergens & conſolidans injectio*, *ex radice conſolida*, *tormentilla*, *herbis plantagine*, *alchymilla*, *hyperico*, *roſis rubris*, *balauſtia*: *in aqua ferrata vel vino rubro adſtringente decoctis*, *additis melle roſaceo & tantillo ſpiritus vini*; ac dein vulneri imponatur aliquod conſolidans balſamum vel unguentum, idquè quotidiè ſemel vel bis renovetur, uſque dum vulnus ſanatum ſit.

Patiens interim utatur *decocto vulneratio ſimul & diuretico*, *ex radicibus conſolida*, *ariſtolochia rotunda*, *glycyrrhyza*, *herbis althaa*, *malva*, *alchymilla*, *ſanicula*, *hyperico*, *fructibus alkekengi*, *& ſimilibus in aqua pura vel ferrata decoctis*, *addito ſyrupo papaveris rhaados vel althaa fernelii.* Pro potu ordinario

bibat *ptiſanam* vel *emulſionem ex hordeo mundato, ſemine melonum*, *cucumeris*, *&c.*

Quod ſi in hujuſmodi vulneribus ſupprimatur urina, ob ſanguinem grumefactum urinæ viam obſtruentem ac obturantem, ſumat patiens mane & veſperi decem aut duodecim harum pilularum;

℞. *Therebinthinæ venet. ad conſiſt. pilular. Coct.* ℥j. *pulv. troch. alkekengi* ʒij.
Oculorum cancrorum crud.
Cretæ albæ an. ʒj.
F. S. A. pilulæ magnitudinis cicerum.

XV. Quoad *veſicæ urinariæ vulnera*: Ea *quæ fundo ejus ſunt inflicta* raro ſanantur, præſertim cum urina in abdominis cavitatem continuo effluat. Quæ vero *in collo ſeu cervice ſunt* curari ſolent, haud ſecus ac vulnera pro extrahendis calculis à lithotomis facta: & quidem pro eorum curatione eædem habendæ ſunt indicationes, ac in vulneribus renum.

CAPUT XXIII.

De Vulneribus articulorum.

I. SEd in brachiis & cruribus, præter ea quæ in parte carnoſa contingunt, occurrunt ARTICULORUM VULNERA; quæ peculiarem requirunt curandi methodum.

II. Eſt autem *articulus*, ex galeno *lib. de oſſibus in principio*, oſſium compoſitio ad voluntarium motum comparata. Quæ compoſito fit ex duobus oſſibus, nec non ex ligamentis, tum orbiculari, tum tereti, oſſa hæc ità alligantibus, ut ſe mutuo contingant. Inſuper profundiores obtinet partes hæc conjunctio: etenim ſunt in articulo tendines, ligamenta, venæ, arteriæ, nervi, &c. Hinc & hujuſmodi vulnera non modo curatu difficilia, ſed quo- Articulorum vulnera qualia ſint.

què periculoſa, imo lethalia non nunquam obſervantur. Adhuc tamen periculoſiora ſunt, ſi *luxatio* adſit. Neque enim ſine vitæ periculo articulus tum reponi poteſt, ob dolores hujuſmodi vulnera perpetuo comitantes. Quapropter prognoſtico ſe munire debet Medicus, ne apud vulgum malè audiat: aliàs enim ſi articulum reponat, iſque repoſitus maneat, mortem adfert ægrotanti, videturque non raro ad exiguum vulnus mors ſequuta. Verum de hiſce *libr.* 5. latius ſumus dicturi.

Horum vulnerum curatio.

III. Cæterum horum vulnerum alia ad articuli cavitatem pertingunt, alia non. Quæ euſquè non perveniunt, dici poſſunt *vulnera ſupra articulos facta*, quoniam ad ipſam oſſium conjunctionem non penetrant: in quibus tamen ſi tendines aut nervi vulnerentur, curari debent ut vulnera nervorum, nervoſarumque partium: ſin venæ aut arteriæ ſaucientur, oportet talia vulnera tractare ut *ſuo loco* dictum eſt.

IV. Sola autem ea cenſenda ſunt *articulorum vulnera*, quæ ad articuli cavitatem deſcendunt, in quibus adeo conjunctionis ligamenti inciduntur. Hæc vulnera ut curentur, ab externi aëris injuriis probè ſunt deffendenda; aëris quippe acrimonia acida vulneratis articulorum partibus nervoſis ſummoperè nocet. Labia quoque vulneris ad ſe invicem adducenda quidem, non tamen penitus, ſi profundior plaga ſit, ſaniei, quæ tenuis ſimul & acris hîc colligitur, exitus continuò pareat: deinceps eadem imponenda, quæ in nervorum, partiumque nervoſarum vulneribus conducere *ſuo loco* docuimus; inſuper & ſuperponatur, ac identidem renovetur fomentatio calida, *ex abſynthio*, *ruta*, *ſcordio*, *artemiſia*, *floribus ſambuci*, *camomillæ*, *roſis rubris*, *&c. in cereviſia aut vino decoctis*; vel ejus loco admoveatur cataplaſma. v. gr.

℞. *Pulv. fol. rutæ, ſcordii, farinæ ſem. lini fœni-græci an.* ℥j. *flor. camomillæ, ſambuci an.* ℥j. *Althææ* ℥j. *coctis in cereviſia ad pultis conſiſtentiam add. pulv. croci* ʒß.

M. F. S. A. Cataplaſma.

Multum quoquè refert, quod membrum ritè collocetur, ut ejus actio conſervetur nec non dolor & humorum affluxus præcaveatur: propterea & vena ſecanda, & totum corpus diligenter evacuandum, ut de nervorum, nervoſarumque partium vulneribus abundè dictum fuit.

V. Si ergó antica humeri pars fuerit ſaucia, alæ complicatum aliquoties linteum ſubjiciatur, & aliquo involvatur, quod cubitum ſuſtineat, & caput humeri altius impellat: proprio enim pondere deorſum tractum humeri caput facit, ut vulnus tardius ſanetur. At ima pars quum vulnerata ſit, ſimulac coaluit plaga imperandum ægro, ut brachium huc & illuc per intervalla moveat, ne inducta cicatrice, læſio in motu contingat, quaſi obligato per cicatricem articulo; vel ipſo in articulo callus gignatur, liberum humeri motum in poſterum impediturus. Hiſtoriam vero vulneris ſclopeti in articulatione humeri cum ſcapula, ſanati, decem annos incolumi ægro, à quibus oborto in eadem parte tumore, totum acromium corruptum volſellâ eductum fuit, tradit marchette *obſ.* 40.

V I. Sin cubiti articulo inflictum ſit vulnus, brachium neque extenſum ſervandum, neque inflexum nimis; illa enim figura contractionem, ſanato vulnere, ſolet impedire; hæc liberam extenſionem; quocircà mediâ collocandum figurâ, quæ angulum obtuſum refert.

V I I. At in manu vulneratis carpo, digitorumque articulis, manus ſemiflexa eſt continenda, at-

que digiti non extendendi, ne inductâ cicatrice, rigidum permaneat hoc organum. Hiſtoriam quoque lectu dignam juvenis, cui morſu equi fuerit detruncatum tertium pollicis internodium, cum evulſione tendinis muſculi id flectentis, hocque ex voto ſanatum, refert marchette *obſ.* 62.

VIII. Sed femoris articulus quum ſit ſaucius, ſupinus æger decumbat, & idoneis pulvillis ac deligationibus caput iſtius oſſis ſuo in acetabulo contineatur; & dum cicatrix inducitur, ægro imperandum, ut interdum huc atquè illuc femur moveat, ne, inductâ cicatrice, motus læſio accidat.

Genu vulneratum rectâ figurâ eſt extendendum, & ità collocandum, ut claudicatio evitetur. Atquè ſic de cæteris vulneratis articulis erit dicendum.

PRAXEOS CHEIRURGIÆ

LIBER TERTIUS,

DE

ULCERIBUS.

CAPUT I.

De Ulceribus in genere.

I. AT quandoquidem cum vulnus tum Ulcus ſint continui ſolutio in eodem ſubjecto, nimirum in parte corporis molli; & in utriuſquè curatione eundem quoque finem ac intentionem habere ſoleamus; viz. unire ſeu agglutinare; haud abs re erit, perſpectis vulneribus, de ulceribus nunc verba facere.

Hippocrates tam latè ulceris nomen extendit, ut ſcriptum reliquerit *omnem morbum eſſe ulcus.* Strictius tamen galenus 3. *meth.cap. ult.* Ulcus accipit pro *quarumcumque partium carnoſarum continui ſolutione à quacunque cauſa facta.* Adhuc ſtrictius ulcus ipſi, *libr. de artis conſtitutione*, dicitur *continui ſolutio partium carnoſarum ab eroſione orta.* Ulcus quid ſit.

II. Et ſanè non malè ulcus definitur *ſolutio continui in parte carnoſa, cum ſanie aut pure*, vel potius dicatur ulcus *ſolutio continui, cum imminuta magnitudine, in parte molli, à materia erodente ortum habens.* Quæ ulceris definitio cæterarum om- Ulceris definitio.

nium videtur perfectiſſima; quoniam hæc vulnus & ulcus exactè inter ſe diſtinguit. Enimvero in vulnere tantum eſt ſoluta unitas, nihil vero ex neceſſitate de parte affecta amiſſum eſt: in ulcere autem ſemper aliquid de parte imminutum & amiſſum obſervatur. Cum namque ulcus ſit à cauſa erodente, fieri non poteſt, quin aliquid à parte affecta auferatur. Et ſic vulnus profundum & cavum, præſertim ſi ſit cum ſubſtantiæ deperditione, cujus curatio diu nimis protrahitur in verum ulcus non raro commutatur.

Ulcerum differentiæ. III. *Differentiæ* porro *Ulcerum* ſunt, vel Eſſentiales, vel Accidentales. *Eſſentiales ulcerum differentiæ* ſunt, quæ ab ulceris ipſius forma, ſubjecto, & cauſa efficiente ſumuntur. Ab *ulceris forma* quæ ſumuntur petuntur ab ejus figura, magnitudine, æqualitate, & inæqualitate; & ſi ulcera alia ſunt magna, parva, longa, brevia, lata, anguſta; alia recta, obliqua, intorta, fiſtuloſa, &c. *A parte affecta* ulcera ſunt externa; interna ſuperficiaria, profunda; & quidem in hac vel illa parte. *Ratione cauſæ efficientis* differunt ulcera, quod alia ab interna, alia ab externa proveniant cauſa, uti ex iis quæ de ulcerum cauſis ſumus dicturi palam fiet.

Accidentales verò *ulcerum differentiæ* deſumuntur ab iis, quæ ſunt extra ulceris naturam & conſtitutionem; quales ſunt, quæ petuntur ab ulceris ſitu, tempore, nec non cauſis quibuſvis accidentalibus, & ſymptomatibus: hinc ulcerum quædam recentia ſunt, quædam antiqua, alia pura, ſordida, depaſcentia, maligna, verminoſa, &c.

Generales ulcerum cauſæ. IV. *Proxima ulcerum cauſa* eſt quævis materies erodendi vim habens, quæ ſub ſe non ſolum acres in corpore genitos humores, verum & cauſas externas erodendi vim habentes comprehendit. Enimvero acris hic, ac erodens humor in corpore

genitus, ubi conſiſtit in parte affecta, continens evadit ulceris cauſa: ubi autem in toto redundat, cauſa remota tantum dici poteſt. Inſuper ab igne, aqua, oleo, aliiſque ſuccis ferventibus, nec non à cauſticis admotis ulcera quandoque excitari haud infrequenter obſervamus. Sed quæ ulcerum in ſpecie ſpeciales ſint cauſæ, ſuis locis exponemus.

V. Cæterum ulcera manifeſtis ſatis innoteſcunt *Signis*. At licet externa ulcera ſenſibus expoſita ſint, nec ſignis quibus cognoſcantur opus habeant: interna tamen, & lætantia cognoſcuntur ſpecillo, ſi ad ea aditus pateſcat; item tactu, excrementis, dolore, denique & actione læſa. Enimvero partem affectam excrementa indicant: & ſi per quemcumquè corporis meatum, ſive annum ſive veſicam, ſive nares, ſive aures, pus aut ſanies effluat; vel vomitu, aut tuſſi, & ſputo ejiciatur, ulcus aliquod intus latere indicio eſt. Sed qua in parte lateat, doloris proprietas & ſitus, ac partis læſæ actio indicabunt. Diagnoſis

An verò ulcus magnum vel parvum, rectum vel obliquum, vel alterius figuræ ſit, uti & reliquæ differentiæ, cum ſpecillo tum viſu cognoſcuntur in ulceribus externis: at in internis facilè cognoſci non poſſunt. An tamen ulcus magnum vel parvum ſit, puris copia ſignificabit. Quod ſi cum humorum affluxu, ſigna cacochymiæ in toto docebunt. Specialium vero ulcerum ſigna quoquè ſuis locis trademus.

Quod *Prognoſin*: periculoſa fiunt ulcera ob loci affecti, *hoc eſt*, partis ulceratæ præſtantiam; qua ratione ulcera externa, de quibus potiſſimum nos agimus, minus periculoſa ſunt. At quantò profundius eſt ulcus, & quo affecta pars cute nobilior eſt, eò difficilius curatur. Prognoſis

Dein magnum ulcus, cæteris partibus, longiore

tempore pro ſui curatione eget, quam parvum. Item anguſtum & oblongum ulcus facilius, rotundum difficilius curatur. Etiam ſi ulcus longo tempore non curetur, aut ſi cicatrice obductum recrudeſcat, in oſſe ſubjecto corrupto cauſa eſt.

Deniquè & periculoſum redditur ulcus ob malignam qualitatem, hinc ut omnibus decenter factis, vix tamen, aut omnino non ſanari poſſit; qualia ſunt ulcus putridum, ſordidum fiſtuloſum, &c. Quapropter Hippocrates *Aphor.* 4. *Sect.* 6. oſtendendo ulcerum malignitatem, ait: *ulcera circumglabra maligna.* Ratio eſt, quod, ubi pili decidunt è parte ulcerata, vitioſi admodum, ac erodentes humores in affecta parte abundent.

Si corpus purum ſit, & viſcera benè ſint conſtituta, parſque affecta rectè ſe habeat, de facili ulceris curatione ſpes eſt. E contrario, ſi corpus ſit cacochymicum, viſcera male affecta, parſque ulcerata debilis, diuturnum ulcus futurum merito conjicitur. Dehinc quæ aliis morbis ſuccedunt ulcera, difficulter curantur, cum natura vitioſos in toto redundantes humores eô tranſmittat.

Ulcera porro diuturna & inveterata non ſine periculo curantur, niſi diligenter corpus purgetur, & bona victus ratio obſervetur, cujus rei exemplum recenſet Hildanus *Cent.* 3. *Obſ.* 39. de viro, qui cum ipſi ulcus inveteratum in crure ſini ro ab Emperyco ἀμεθόδως curatum fuiſſet, poſt menſes aliquot Pleuritide in ſiniſtro latere correptus, atque ex ea mortuus fuit; at morbo durante, talia exſpuit, qualia ante ex ulcere fluere ſolebant.

Ulcerum generalis curatio.

VII. Ad *Univerſalem* vero *ulcerum curationem* quod attinet: cum eſſentia ulceris in ſoluta unitate, & imminuta partis affectæ magnitudine conſiſtat, ſoluta unitas conjunctionem; id quod amiſſum & imminutum eſt, ſui inſtaurationem indicat. Ulcus

nimirum, ut ulcus, replendum carne, & uniendum, denique & cicatrice claudendum.

VIII. Sed quibus mediis indicationes haſce exequi in ſimplicibus ulceribus oporteat: omnes concordes aiunt *exſiccantium medicamentorum ope ulcera curari ac uniri.* Et profectò ſanari nequit ulcus, niſi prius fuerit exſiccatum: nam quamdiu humidum manet, aut ſordidum non conſolidatur. Propterea ulcera hydropicorum cenſentur inſanabilia, quia exſiccari nequeunt. Hinc Hipocrates ſcribit, *in princip. libr. de ulceribus*, quod ſiccum eſt ad ſanum, quod madet ad vitiatum propius accedit; atque ſiccantibus ſemper ulcera curari jubet.

IX. Practici in ulcerum curatione quatuor obſervant ſcopos. 1. imponunt pus moventia ſeu digeſtiva. 2. detergentia ſeu mundificantia. 3. carnem gignentia. 4. cicatricem inducentia. Haud ſecus ac *libr. 2. cap. 3. & 7.* de generali vulnerum cura, abundè dictum fuit.

Si vero cum ulcere aliquis alius affectus fuerit complicatus, à quo ulcus fuerit genitum vel foveatur, vel magnum aliquod ſymptoma ſit conjunctum, quod cauſæ rationem habeat, vel propria ulceris cauſa adhuc permaneat, ſine quorum ablatione ulcus curari non poſſit, in primis hæc omnia auferenda. Quoad cauſam adhuc permanentem, ſine cujus ablatione ulcus perfectè ſanari nequit; ſi externa adhuc adſit, ne amplius ulcus foveat, amovenda: ſi interna, ut eſt fluvio acrium, erodentium humorum, qui vel totius corporis vel præcipuæ alicujus partis vitio, vel ex illegitimo rerum nonnaturalium uſu gignuntur, plures intentiones habere debemus; quemadmodum in ſpecialium ulcerum curatione ſuis locis ſumus dicturi.

X. Et in ſpecie ſi ulcera conſiderare velimus, primo loco occurrunt SIMPLICIA dicta; Simplicia ulcera,

qualia ſint, & quomodo curari debeant.

quibus, præter unitatis ſolutionem ab eroſione factam, non copulatur morbus, cauſa, vel ſymptoma. Atque hæc, ſi tantum amiſſa ſit cutis cum inſtrata ſibi cuticula dicuntur PLANA & ÆQUALIA: ſi vero ſubjectæ carnis portio quoque amittatur, appellantur ULCERA CAVA.

XI. In hujuſmodi cavo ulcere curando cum affectus ſit complicatus ex ſoluta unitate & cavitate, indicatur unio, carnis generatio, & cicatricis inductio, quæ operationes quidem à natura fiunt; Medici tamen auxilio ea eget, non alia de cauſa quam propter ulceris excrementa, quæ id reddunt *δύζκρατον*, cacochymum doloroſum. Quare ſi ea ſint bona, *id eſt*, ſi pus ſit album, leve, paucum, craſſum, non fœtidum, ſignificant ulcus poſſe carne impleri. E contrario, ſi mala, *hoc eſt*, ſi pus ſit fuſci coloris, inæquale, grumoſum, fœtidum; indicant non poſſe ulcus carne impleri, niſi materia hæc ſuppurantibus corrigatur; dehinc expurgetur. Enimvero cum fieri vix queat, quin in partium poroſitatibus ſanguinis è vaſis effuſi aliquid hæreat, ut illud digeratur, & in pus mutetur, digeſtiva ſeu ſupurantia ſunt uſurpanda. Ut vero ulcus mundum reddatur, quando pus aparere incipit, ſupurantibus admiſcenda detergentia, ut ab omni eo, quod præter naturam ibidem continetur, ulcus expurgari poſſit. Iſtiuſmodi medicamenta, pro diverſa corporum temperatura, diverſimodè parari poſſunt. v. g.

♃. *Therebint. venet.* ʒiij. *Olei roſacei* ʒvj.
Vitellum unius ovi. Miſceantur.

♃. *Mellis*, *Therebinthinæ an.* ʒv.
Vitellum unius ovi. Miſceantur.

Si majore abſterſione opus ſit;

♃. *Mellis roſacei* ℥j. *Therebinth. venet.* ℥ß.
Farinæ hordei ʒiß. *Vitellum unius ovi.*
Pulv. croci ℈j. *Spir. vini* ʒ iij.

Fiat

Fiat ex his S. A. Digeſtivum.

Applicentur vero ſuppurantia ac detergentia; quouſque laudabile pus appareat; nam ſi diutius quam convenit, ſuppurantia imponantur, ſordidum evadit ulcus.

XII. Verum deterſo ac purgato ſatis ulcere, uſus obtinet, ut id carne impleatur per impoſita ſarcotica. Sunt autem ſarcotica medicamenta talia, quæ modice abſtergendo, nec non puris acrimoniam acidam corrigendo, & exſiccando impedimenta carnis generationis removent: qualia ſunt *unguentum aureum*, *baſilicon*, & cætera plura; inter quæ haud infimum locum meretur *balſamum ſulphuris therebinthinatum* vel *ſuccinatum*; quod vel ſolum, vel unguento baſiliconi permixtum ſi ulceri imponatur, ad ejus mundationem ſeu conſolidationem admiranda non raro præſtat.

XIII. At carne ubi repletum fuerit ulcus, cicatrice claudendum; cutis ſcilicet, ejuſve loco cicatrix gignenda, cujus beneficio unitas ſoluta erit unienda. Efficiunt hoc medicamentum plus, quam ſarcotica dicta exſiccantia; qualia ſunt *Tutia*, *plumbum uſtum*, *minium*, *bolus armenus*, *terra lemnia*, *ſanguis draconis*; *unguentum de minio*, *de ceruſa*, *de tutia*, *diapompholigos*, *deſiccativum rubrum*, *fac totum magiſtri chriſtiani*; *emplaſtrum diapalma*, *gryſeum*, *&c.* in quibus eligendis, ulceris conſtitutio probè eſt conſideranda.

Tempus autem epulotica apponendi eſt, quandò ulcus carne non omnino erit repletum, ſed parum deeſt; & hoc faciendum, ne cicatrix cute circumpoſitâ eminentior ſit. Sed hæc omnia prolixus *libr.* 2. *cap.* 7. expoſuimus.

CAPUT II.

De ulcere cum vitioſi humoris afluxu, ac proinde difficulter cicatricem admittente.

I. Ulcera vero quibus conjungitur vel morbus, vel morbi cauſa, vel ſymptoma, non ità facilè curam ſuſcipiunt. Etenim cum in omni ulcere requiratur, ut natura carnem cutemque gignat per craſin partis ulceratæ, è ſanguine laudabili ſatis in copia affluente; proinde ſi partis affectæ craſis illæſa ſit ſique temperatus cruor in quantitate ſufficiente accedat, haud difficulter ulcera ſanantur: atqui partis ulceratæ dyſcraſia ſi adſit, vel ſi ſanguis qualitate peccet, non niſi cum difficultate caro generari, ac ulcera ſanari queunt.

II. Occurrunt igitur hujuſmodi ægrè curabilium ulcerum duæ potiſſimum ſpecies. Quando enim ulcus oritur ex humorum vitioſorum affluxu, atque in parte ulcerata dyſcraſia non adeſt, dicuntur *Ulcera Dyſepulota.* Sed quum vitium ſit in parte affecta, (ſive vitioſorum humorum affluxus adſit, ſive non) *Ulcera* nuncupantur *Maligna, erodentia Depaſcentia.*

Simili prorſus modo ulcera ægrè curabilia duplicia conſiderat Georgius Faber, qui *in epiſtola ab hildano cent.* 4. *obſ.*79. *recenſita* ſic ſcribit: „ Quemad- „ modum ligna quædam propter nodorum abundan- „ tiam ex naturali defectu & corruptela adeo dege- „ nerant, ut findi nullo modo poſſint, ità etiam in „ quibuſdam naturis (proprietatibus peculiaribus „ Præditis, ad ſanationem inidoneis) ſæpius fruſtra „ inſtituitur ſanatio, ubi præexiſtente inſigni caco- „ chymiâ, & pravorum humorum abundantiâ, „ mumia illa innata medicina eſſe nequit. Quando-

„ què etiam intemperies alicujus particulæ in cauſa „ eſt, quo minus ulcera conſolidationem recipiant.

III. Ulcus igitur difficulter cicatricem admittens DYSEPULOTON dicitur; alii tamen vocant ULCUS FLUXIONE VEXATUM; quod affluens vitioſus humor in cauſa ſit, tale ulcus ægrè ſanari.

Ulcus dyſepuloton quale ſit, & quomodo cognoſcatur.

Cognoſcuntur autem ulcera cum humorum affluxu 1. ex tumore qui non ſolum in labiis, ſed & vicinis partibus apparet. 2. ex dolore, qui non raro moleſtus eſt ægro, 3. ex copia excrementorum, quæ major, quam pro magnitudine ulceris eſſe ſolet. Deniquè, licet omnia ad curationem neceſſaria adhibeantur, ſanatu quoque difficilia ſunt; cum affluentes perpetuò humores ſanationem impediant.

IV. Atque ideo in hoc ulcere, cum ſit duplex affectus, nimirum ulcus & fluxio, duplex quoque oritur intentio curationis viz. & ſanandi ulceris, & removendæ fluxionis. Primum igitur, cum ulcus curari non poſſit, niſi fluxio tollatur; fluxio ipſa, ejuſque cauſa tollenda, ac proinde vitioſi humoris generatio prohibenda, humorque affluens rite præparandus & evacuandus. Et quidem externæ cauſæ, ſi ulcus & fluxionem adhuc fovent, emendandæ *rebus nonnaturalibus rite uſurpatis*. Cauſa vero interna, quæ conſiſtit in vitioſorum humorum redundantia, ut emendetur; eorum generatio prohibenda, affluenteſque humores præparandi & evacuandi, tum *Venæſectione*, tum *repetitâ corporis expurgatione per ſudores, urinas, ac potiſſimum per alvum*. Quem in finem hîc meritò laudamus *decocta ex guajaco, ſaſſaphras, ſalſaparilla, china, additis liquiritiâ, ſaniculâ, pirolâ, veronicâ virga aurea, & ſimilibus*: quorum uſu continuo acres vitioſi humores temperantur, nec non inſenſibiliter abſumuntur cum per tranſpirationem, tum per urinas, nonnunquam &

Quo methodo curari debeat.

per leviter excitatos ſudores. Vel ſi craſſiores & viſcidiores per alvum quoque educere velimus humores, incoctis ſimul catharticis, eadem decocta id efficient. v. g.

℞. Raſuræ ligni guajaci ℥iiij. *Saſſaphras* ʒvij. *Rad. ſalſaparillæ* ℥iß. *Chinæ* ℥j.
Macerentur per noctem calidè in aqua pura ℔v. *dein S. A. vaſe clauſo coquantur, add.*
Rad. polypodii querc. ℥iß. *Turbith gumoſi* ʒv.
Herb. ſaniculæ, pirolæ, veronicæ an. Mj.
Pulpæ colocynthidis ʒj. *Liquiritiæ raſæ* ʒvj.
Fiat decoctio ad ℔iij. *Bibat patiens quotidie ſemel vel bis cyathum, prout magis vel minus operatur.*

Inſuper ad humores, ne in partem affectam fluere continuent, revellendos ac per alium locum evacuandos, in primis hîc locum habent *Fonticuli*, in parte contraria excitati: qui in ulceribus diuturnis ſæpè ità neceſſarii ſunt, ut non rarò abſquè iis curatio abſolvi nequeat.

V. Ipſi verò ulceri imponenda medicamenta admodum ſiccantia: nam & propter ichoroſa in hujuſmodi ulcere ſecreta excrementa, & propter affluentem continuo humorem, validius utique exſiccare hîc oportet. Quem in finem conducunt *plumbum uſtum & lotum, tutia præparata, bolus armenus, os ſepiæ oſtreorum, teſtæ calcinatæ, unguentum de ceruſa, de tutia, diapompholigos, &c.* Igitur ſarcotica hîc eſſe debent validiora, quam in ulcere ſimplici & fluxione non tentato, ut humorem in partis ulceratæ poris hærentem exſiccent magis; citra mordicationem tamen, ne dolor excitetur, fluxioneſque proritentur.

VI. Enimvero tale ulcus in primis detergentibus, quæ partem minimè mordicant, purum reddendum; dein propter influxos humores, hinc &

excrementorum copiam, validius exſiccandum. Cui indicationi ut ſatisfiat, ſi præſertim profundum & ſinuoſum ſit ulcus conducit. *Injectio, ex abſynthio, artemiſia, ruta centaurio, hyperico in aqua pura decoctis, additis colaturæ melle roſaceo & ſpiritus vini tantillo.* Petiis vero imponatur digeſtivum. v. gr.

℞. *Therebinthinæ* ℥j *mellis* ℥ß.
Pulv. Oſſis ſepiæ, tutiæ præparatæ an. ℈ij.
Plumbi uſti & loti ʒj. *vel* ℈iiij. *Vitellum unius ovi.*
Fiat ex his S. A. Digeſtivum. Cui aliquid *thuris* nonnunquam utiliter addi poteſt.

De forma vero medicamentorum hîc obſervandum, ne ſint conſiſtentiâ nimis humida, neque oleoſa & pinguia, cum partem ulceratam laxent magis, & humectent, adeoque ſordidum ulcus reddant.

Notandum quoque, non ſemper hîc in eodem medicamentorum genere eſſe perſiſtendum. Sæpius enim accidit, ut quod ſemel atque iterum profuit, poſtea, humore quodammodo exſiccato, amplius utile non ſit; ſed mordicationem excitet; atque ideo tum medicamentum mutandum, & mitius adhibendum.

VII. Ulcere carne repleto, cicatrix inducenda epuloticis ſiccioribus, è quibus hoc vel ſimile confici poteſt;

℞. *Plumbi uſti & loti.*
Pulv. Teſtarum oſtreorum calcinat.
Rad. Iridis Florent. an. ʒj.
Unguenti diapompholigos, de tutia an. ℥ß.
Miſceantur exacte pro unguento, vel emplaſtro.

Guido hujuſmodi ulceribus imponit *tenuem plumbi laminam perforatam.* Cenſet namque refrigerare plumbi laminam, atque ulceribus hiſce curandis utilem eſſe, ſi commodat acceda ligatura; qua humor è parte ulcerata exprimatur, eaſdemque

in eadem defluxus prohibeatur.

Hyperſarcoſis huic ulceri ſi accedat, quid agendum.

VIII. At vero in ulcerum horum curatione non raro luxuriat caro, eaquè nimis quam par eſt excreſcit, quod malum ὑπερσάρκωσις nominantur. Hoc ſi contingat, impedimento eſt, ne cicatrice ulcus occludi queat. Accidit autem id haud infrequenter ob impoſita ſarcotica & epulotica nimis debilia, & minus quam oportet exſiccantia; atquè hinc excreſcens hæc caro non ſolida, verum laxa & ſpongioſa eſt. Auferri autem ſolet medicamentis adhibitis exſiccantibus, ac erodentibus, uti *libr. 2. cap.* 4. dictum fuit.

Ulceris labra dura ac calloſa quomodo tollenda.

IX. Inſuper contingit interdum, ut ulceris hujus curâ diutius protractâ, partis ulceratæ labia dura & calloſa evadant; tuncquè ulcus curari nequit, nec cicatrice occludi, niſi calloſitas hæc tollatur, & pars affecta ad naturalem ſtatum reducatur, quapropter minor ſi ſit durities, uſurpanda emollientia, *ex mucilagine ſeminis lini & fœnigraci, oleo amygdalarum, lumbricorum, pinguedine gallinæ, anatis, &c.* Quum verò major fuerit calloſitas, hinc ut emollientibus non cedat, tutiſſimum eſt *labia praſcindere, & forfice calloſitatem in totum auferre ad partem uſque ſanam.* Ità etiam Job. de Vigo *in Chirurgia parva* inquit: ulcera dura non ſanantur, „ niſi prius eorum calloſitas & labia dura, auferantur. Atquè eadem eſt Hippocratis ſententia, „ quando ait: *morbos antiquos prius recentes facere* „ *oportet* Horum quoquè conſiliis ſuffragatur Galenus 4. *Meth. cap.* 2. ubi ſic ſcribit: „ cum „ labia tantum ulceris decolorata duravè pluſculum „ fuerint, excidenda ea ſunt ad ſanam uſquè carnem. Cum verò amplius progreſſus ejuſmodi affectus eſt, deliberatio incidit; excidendum ne „ omne id ſit, quod præter naturam viſitur, an ſpacio potius curandum. Proculque dubio eſt ægri

„ animum hoc in caſu conſulendum eſſe. Alii enim „ longiori tempore curari citrà ſectionem malunt: „ aliqui quidvis ſubire, dummodo citius ſanentur, „ ſunt parati.

X. Cæterum ulcera hæc, quæ ſunt cum humorum affluxu, ſi inter curandum malè tractentur, SORDIDA non raro evadunt; cum nimirum illud craſſum & mucoſum excrementum, quod *ſordes* in ſpecie appellatur, copioſè affluat: & PUTRIDA, ſi gravem ac cadaveroſum odorem idem ſpiret; adeo ut *ſordida* & *putrida ulcera* gradu tantum videantur differre. Sed quandoquidem hæc vix diſtinguuntur ab iis, de quibus nunc diximus, & eandem cum iis curam habent, plura ſuper addere operæ pretium non duximus. Ulcera ſordida, &c.

CAPUT III.

De Ulcere maligno, depaſcente, phagadæna, cacoëthe, &c.

I. ENimvero ulcera dyſepulota ſeu ægrè ſanabilia in genere dicuntur omnia ea, quæ ægrè ſanationem recipiunt, & difficulter cicatrice clauduntur. Quoniam tamen horum alia propter ulceratæ partis dyſcraſiam, alia ob affluentem humorem talia fiunt: hinc Galenus inter ulcera δυσεπούλωτα ſeu quæ vix ad cicatricem perducuntur, & κακοήθη ſeu maligna, haud abſque ratione diſtinguit, atque *dyſepulota* ea nuncupat, quæ ex acrium humorum confluxu oriuntur & foventur; quæ vero partis ulceratæ dyſcraſiam tantum agnoſcunt, dicit *cacoëthe* ſeu maligna.

II. CHIROMIA ſeu TELEPHIA ULCERA quod ſpectat; χειρώνιον ἕλκος à Chirone centauro nomen accepit; nominis tamen Chironium ulcus qualé ſit.

rationem, alii aliam tradunt. Cenſent nonnulli, chironem ictum ab Hercule plagam in pede accepiſſe inemendabilem; unde perierit, ut ità immedicabilia ulcera *chironia* dicantur. Alii ab Hercule vulneratum chironem non putant, ſed chironi hoſpitio ab Hercule excepto fortè ſagittam Herculis in pedem incidiſſe, ipſique vulnus periculoſum & venenatum intuliſſe, & *centaureâ*, quæ inde à poſteris chironium dicta fuit, chironem ſemetipſum ſanaſſe; atque eum fuiſſe Chirurgiæ inventorem. Ut adeo Chironium Ulcus dicatur *Ulcus contumax & malignum, quod ob contumaciam chirone aliquo in curando opus habeat, quodque à Chirone primo curatum ſit.* Celſus *libr. 6. cap.* 28. definit *Chironium Ulcus*, „ quod magnum ſit, habeatque oras duras, „ calloſas, tumentes, Exeat ſanies non multa, ſed „ tenuis. Odor malus neque in ulcere, neque in „ ejus tumore ſit. Nulla inflammatio, dolor mo- „ dicus ſit; nihil ſerpat, ideoque nullum periculum „ adferat: ſed non facilè ſaneſcat. Interdum tenuis „ cicatrix inducatur, deinde iterum rumpatur, „ ulcuſquè renovetur. Fiat maximè in pedibus & „ cruribus.

Quænam telephia ulcera dici ſoleant.

III. Sed præter chironia hæc ulcera inſuper recenſentur *telephia*; vel potius eadem, & chironia & telephia, habentur ulcera. Ità ſcribit Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 46. „ Inveterata & quævix cica- „ tricem recipiunt ulcera, nonnulli chironia nomi- „ narunt, tanquam chirone ipſo ad ſanitatem in- „ digentia: alii telephia, propterea quod telephus in tali ulcere diutius perſeverarit. Et ſanè telephia ulcera eadem ſunt cum Chironiis, ità dicta à telepho, qui tali ulcere longo tempore afflictus fuit.

Ulcera maligna quæ ſint dicenda.

In genere equidem MALIGNA vocamus ULCERA, quæ malitiâ ſuâ partem, quam jam occupaverunt, erodendo, ac interdum eſcaram

gignendo, majora atquè ampliora indies fiunt; hinc & VIRULENTA & CORROSIVA nominari poſſunt. Quod ſi hujuſmodi ulcus adeo creſcat, ut non modo ulceratas atquè corruptas carnes, ſed quoque ſanas abſumat & depaſcatur, NOMEN ſeu ULCUS DEPASCENS appellatur: cujus ſpecies cenſetur PHAGADÆNA ſeu ULCUS AMBULATORIUM; quod huc atquè illuc ſerpendo, cutem eique ſubjectam carnem exedat, erodat, atquè in penitiora nonnunquam penetret.

IV. Cæterum oriuntur maligna hæc ulcera *ab humore acri-ſalino, nec non ſubacido, alitervè depravato, & quodammodo glutinoſo*; qui partis ulceratæ poris pertinaciter inhærens, allabentem pro nutritione ſanguinem omnem in humorem ſui ſimilem convertit; ſicque talem in parte affecta efficit dyſcraſiam, ut non ſolum iſtiuſmodi ulcus magis indies depaſcatur, erodatquè vicinas partes, ſed & non niſi difficulter admodum ſanari queat. Ulcerum malignorum cauſa.

V. Ulcus vero malignum eſſe ſuſpicamur, quando labia ejus ſunt malè colorata, nec non rubent ac pruriunt; & licet leviter ſaltem abſtergatur, alitervè tractetur, dolet: tument quoquè vicinæ partes, ulcuſquè indies dilatatur, atquè cutis non tantum, ſed & ſubjecta ei caro continuo exeditur magis, eroditurquè. Hinc & contumax eſt, & curatu difficillimum quodvis verè malignum ulcus. Diagnoſis & prognoſis.

VI. Ulcerum horum curatio vix differt à curatione ulceris dyſepuloti viz. ratio totius habeatur, ſi forſan dyſcraſia partis ulceratæ quoquè à ſanguine intemperato, viſceribuſque malè conſtitutis foveatur. Ipſi autem ulceri applicentur leviter abſtergentia, exſiccantia, adſtringentia, nec non acri-ſalinos, acidoſquè humores temperantia; qualia ſunt *plantago, agrimonia. Scordium, roſæ rubræ, ba-* Curandi methodus.

lauſtia, thus, Maſtix, tutia, ceruſſa lithargyrum, minium, plumbum uſtum, mercurius, unguentum fuſcum felicis Wurzii, diapompholigos, deſiccativum rubrum, de minio, album camphoratum, &c.

Primo igitur ulcus abluatur & foveatur hoc vel ſimile decocto.

> ℞. *Herb. Plantaginis, acrimoniæ, ſcordii an.* Mj.
> *Flor. Roſarum Rubrarum, Balauſtiæ an.* Mß.
> *Coq. in ſ. q. Aqua fabrorum ad* ℥xv. *Dein colentur.*

Utiliter quoque hîc uſurpatur *aqua pura, in qua ſal commune & vitriolum album, modica in quantitate, ſunt diſſoluta.* Qua frequenter, ad iſtiusmodi ulcera ſananda, in Xenodochio noſtro utuntur Cheirurgi, & *aquam noſtram* dicunt. Cætera peragantur, ut ſuperiore capite expoſuimus.

VII. Teſtatur Galenus, *plumbum* ulceribus malignis & inveteratis eſſe utile remedium. Quin & hujuſmodi *laminas plumbeas, Hydrargyro oblitas*, malignis ulceribus, quæ ceterorum remediorum vires educunt, velut quoddam alexipharmacum eſſe, quo ipſorum malitia dometur & abſumatur. Guido, lavato, ulcere cum *aqua aluminoſa*, laminam plumbi tenuem deſuper apponit, & ſtrictè ligat; quæ in omni ulcere maligno & cancroſo admiranda ſæpè præſtat. Inſuper laudandum hîc eſt *mercurii amalgama*, ſi aliis medicamentis prudenter admiſceatur. Sed quoque circa horum ulcerum curationem notandum, medicamenta externa ſingulo triduo aut quatriduo mutari quodammodo debere; natura enim etiam optima diutius juſtò applicata reſpuit.

CAPUT IV.

De Ulcere Verminoſo.

I. NOnnunquam etiam Ulceribus innaſcuntur VERMES, potiſſimum cavis, ſinuoſis, ſordidis, quæ ritè non mundantur, nequé à ſanie & pure purgantur; in primis æſtate, & aëre exiſtente præcalido ac humido Atque ulcera hæc ſi patentia ſint, vermes haud difficulter conſpiciuntur: & ſi ob ſinus anguſtiam vel profunditatem videri nequeant, aliis ex ſignis non raro dignoſcuntur; viz. ex punctione, morſu, & motu undoſo, qui in ulceribus ab ægrotantibus perſentitur: ſæpè inſuper adeſt magnus fœtor, ob immunditiem atquè putredinem inſignem. Ulcera verminoſa, quæ & qualia ſint.

II. Curandi ratio in eo conſiſtit, ut vermes tollantur, atque ulceris putredo inhibeatur. Quapropter ſi in propatulo ſint vermes, ſpecilli cuſpide, vel exiguâ volſellâ, aliove idoneo inſtrumento ſunt extrahendi. Sin lateant, aut pertinaciter parti ulceratæ adhæreant, necandi pharmacis, quæ ſimul loci affecti immunditiem ac putredinem tollere poſſunt: quod præſtant medicamenta amara & abſtergentia, qualia ſunt *abſynthium*, *marrubium*, *centaurium*, *ſcordium*, *dictamnus*, *gentiana*, *helleborus albus*, *aloë*, *myrrha*, *&c.* Hinc ulceri per ſiphonem injiciatur hujuſmodi decoctio, qua diligenter quoque ulcus abluatur; v. gr. Ulcerum horum cura qualis eſſe debeat.

℞. *Herb. abſynthii*, *marrubii*, *centaurii min. an.* Miß.
Rad helleborii albi ℥ß.
Coq. S. *A. in aqua pura ad* ℥xvj.

Deinceps imponatur ex linteo diſcerpto penicilli imbuti *ſpiritu vini cui permixtus eſt pulvis aloës*

& myrrhæ. Vel uſurpetur digeſtivum, v. gr.

℞. *Aloës*, *farinæ lupinorum an.* ℥ij.
Myrrhæ, *floris æris an.* ℥j
Fellis taurini ℥ß. *Mellis*, *q. ſ.*
Miſceantur.

℞. *Mirrhæ*, *aloës an.* ℥j. *Therebinthinæ*. ℥vj.
Unguenti apoſtolorum ℥iij. *Vitellum unius ovi*
Miſceantur.

Vermibus interfectis & ablatis, ulcus ritè detergendum ac porro curandum.

CAPUT V.

De Ulcere cum oſſis corruptione.

I. Accidit quoque interdum, *ut ulceri ſubjectum ſit os corruptum ſeu carioſum*, quæ oſſis corruptio in cauſa eſt, ut ulcus ſanari nequeat, quoniam ad cicatricem ſi nonnunquam perducatur, iterum poſt breve temporis intervallum rumpitur, & ulcus denuo renovatur. Idque quod ab oſſe corrupto purulenta materies continuo prorumpat, quæ obiter conſolidatum ulcus denue excedat, erodat. Etenim OSSIS CARIES nil aliud eſt, quam *ejus corroſio ſeu exulceratio*: atque idem quod in parte molli ſeu carne dicitur *ulcus*, in parte dura ſeu oſſe *caries* nuncupatur.

Oſſis caries quid ſit.

Unde fiat.

II. *Corrumpuntur* autem *oſſa* & *cariem* contrahunt, in primis ab affluentis humoris *acrimonia acida*, quæ fibrillas perioſtri, ac ipſius quoque oſſis diſcindit; ejuſque ſalem volatilem, qui magnâ copiâ ibidem reperitur, planè corrumpit; hinc & reliquam oſſis ſubſtantiam penitus exedit, exulceratque.

Corrumpitur quoque *os* & *cariem* contrahit, inquit Hildanus *cent.* 4. *obſ.* 95. ſi *oleoſa petrefacientia* &

acria medicamenta fuerint applicita.

Ad hæc *ambiens aër* denutato oſſi facilè *cariem* adfert. Sed aër licet maximè inimicus ſit denutatis oſſibus, tamen ut ab ipſo oſſa alterentur & corrumpantur, non ſemper ſequitur, præſertim ſi diligentem curam cheirurgus circa vulnus vel ulcus adhibuerit, nec quicquam acre applicuerit, uti nos praxis non ſemel docuit.

III. *Signa* vero *oſſis corrupti* varia ſunt. Enim vero oſſis corruptio facilè patet, ſi in propatulo id ſit, quia, ut ait Celſus *lib.* 8. *cap.* 2. quod vitiatum eſt, ferè fit pingue, dein flavum, poſt nigrum & inæquale. Atqui ſi lateat os, cariem adeſſe judicant Cheirurgi, 1. ſi fiſtula præceſſerit, aut diuturnum ulcus adfuerit. 2. quod ulcera talia ad cicatricem quidem perducantur, ſed paulo poſt iterum renoventur, rupta cicatrice. Humor namque & ſanies, quæ ex oſſe corrupto promanat, cicatricem erodit, ulcuſque renovat. 3. Si caro ſuperſtrata fiat flaccida, ſpongioſa, pallida, livida. 4. Si ulceri ſpecillum ad os uſque immittatur, idque non glabrum, leve, & durum, ſed inæquale, aſperum ac molle deprædendatur. 5. Si pus effluat copioſum, tenue, ac fœtidum. Addit Fallopius *ſi linamentum ſiccum in vulnus infigatur, ut os contingat, & amotum altero die valdè fœteat, os corruptum arguere.* Quibus ſignis os carioſum cognoſci poſſit.

IV. Igitur oſſis caries curationem ulceris impedit, nullumque ulcus perfectè ſanari poteſt, cui os corruptum ſubeſt. Inſuper ex oſſe ægrotante caro livida malum. Hipp. *aphor.* 2. *ſect.* 7. Enimvero, ut Galenus addit *in comment.* non mediocrem oſſium labefactationem, ſed inſignem corruptionem ſignificat. Porro ſi prope partes nervoſas & tendinoſas, uti in manibus pedibuſque, vel in juncturis ac magnorum oſſium capitibus, oſſium caries ſit, non facilè curatur, & ferè tendines parteſque nervoſæ ſi- Affectus hujus prognoſis.

mul corrumpuntur. Atque ſimiliter ſeſe res habet circa majores arterias, venaſque.

Ulcus cum oſſis corruptione, qua ratione curari debeat.

V. Cæterum præter indicationes curativas quas ulcus præbet, oſſis caries monet, id quod corruptum eſt, eſſe auferendum. Neque enim quod in oſſe emortuum eſt, corrigi & emendari poteſt. Sed ut tolli poſſit os corruptum, primo detegendum & denudandum eſt, ſi carne operiatur, ulcere dilato vel per ſectionem, vel immiſſâ turunda ex *radice gentianæ* aut *ſpongia præparata*.

VI. Os verò corruptum ubi detectum fuerit; auferendum vel Cheirurgiâ, vel medicamentis. Cheirurgiâ utendum, quando oſſis corruptio eſt profundior, aut quando celeriorem deſideramus curationem. Idcirco ſi caries oſſis ſuperficiem duntaxat occupaverit, cumque os detectum fuerit & carne nudatum; tum ſatis erit *id abradere ad partem uſqueſanam*: quod cognoſcitur, quando os album apparet, & aliquantulum cruentum. Quo facto *oſſi imponatur carpia ſicca*, donec caro viva & laudabilis renaſcatur.

Sed quoniam ſeparatio oſſis corrupti à ſano ſolis medicamentis adhibitis non raro ſuccedit, hac oſſis abraſione ſemper opus non eſt verum inſpergatur pulvis ex valide ſiccantibus, & rodentem acrimoniam acidam mitigantibus; quæ idcirco *ſuperfluas in oſſe carioſo rodentes humiditates abſumere, hinc & os corruptum à ſano ſeparare, ſanum vero à corruptione præſervare valent*. Talia ſunt *radix ariſtolochiæ rotundæ, iridis florentinæ, aloë, myrrha, ſabina, ſarcocolla, pumex uſtus, &c.* Inter hæc equidem ſummopere laudandum cenſemus *euphorbium*, quod multum ſalis volatilis, & quidem acerrimi, continet, cujus ratione citius os corruptum tollit, uti prolixius refert Hildanus *cent.* 2. *obſ.* 92. *cent.* 4. *obſ.* 96. *cent.* 5. *obſ.* 22. *cent.* 6. *obſ.* 3. *item libr. de ichore &*

meli ceria celſi cap. 29. ubi inter alia hæc habet:
„ nonnulli oſſi carioſo *oleum vitrioli* vel *aquam fortem*
„ applicant. Maximam enim exſiccandi vim habere
„ referunt; quod quidem verum. Cariem tamen
„ oſſis non corrigere ſed partes adjacentes deſtruere
„ obſervavi. Quapropter caveant ſibi Chirurgi, ne
„ hujuſmodi medicamenta oſſi applicent; ſunt enim
„ ſubtiliſſimarum partium, ità ut ad proximas par-
„ tes longè latequè perfluant, & quæ ſana ſunt deſ-
„ truant. Requirit quidem os carioſum medica-
„ mentum, quod inſigniter exſiccet, ſed neceſſe
„ eſt, ut ſimul ſit craſſarum partium, quale eſt
„ *euphorbium*, quod cariem oſſis corrigit, carnem
„ tamen non adurit, aut inflammationem excitat;
„ quapropter *eô* etiam in pueris uti poſſumus.

Igitur ex ſimplicibus hiſcè medicamentis compo-ſita fiant, quæ vel formâ pulveris, vel additô *melle roſaceo* unguenti ſpecia applicentur. v. gr.

℞. *Rad. ariſtolochiæ rotundæ, iridis florentinæ an.* ʒß
Euphorbii ℈ij. *vel* ʒj. *M.* F. *Pulvis ſubtilis.* Ex quo, addito *melle roſaceo*, linimentum confici poteſt, ope diſcerpti lintei oſſi corrupto applicandum.

℞, *Rad ariſtolochiæ rotundæ* ℥ß.
Sum. Abſynthii, centaurii min. an. Mj.
Fol. ſabinæ Mß.
Coq. in aqua pura ad ℥x. *colaturæ add.*
Spir. vini ℥iij.
Pulv. Aloës, mirrhæ an. ʒiß *aut* ʒij.
Miſceantur pro injectione.

Atque iſtiuſmodi medicamentorum uſui inſiſtendum eſt, donec os carioſum à ſano ſeparatum ſit.

VII. Docet tamen Marchete *obſ.* 57. quandoque à medicamentis validè exſiccantibus & oſſa adurentibus eſſe abſtinendum, quia illorum uſu nonnunquam prohibitur corrupti oſſis abſceſſio. Nimia enim

exſiccatione alimentum oſſi nutriendo accedens ita abſumi putat, ut carnem ſupra os ſanum gignere nequeat, corruptum os eſtrudentem. At eo in caſu totum os corruptum ſcalpro potius abradi vult, donec ex ipſo ſanguis exſudet.

VIII. M. A. Severinus *pyrotech. lib.* 2. *p.* 1. *c.* 4. de carie oſſis curanda ſic ſcribit: „ Procurabimus „ oſſis abſceſſionem per exſiccantia remedia valen- „ tiora, quæ teſtulas oſſis perinde, ut fermentando „ vehementi quadam facultate ſublevent & elidant, „ quale eſt *euphorbium* & *ejus oleum*. Quæ ſi neque „ diu adhibita plurimum præſtiterint, nil melius „ neque medico generoſo dignius, quam vitiatum „ os *ferro candente* perurere. Et ſanè ſi tanta ſit oſſis corruptio, ut tota medicamentis tolli nequeat, *cheirurgia* opus eſt; & vel *abraſione*, ſi denudatum ſit os, leviorque corruptio; vel ſi profundior ea fuerit, *actuali cauteriſatione* os corruptum tollatur. Enimvero ignitum ferrum ſi oſſi carioſo admoveatur, acri-acidos ibidem ſuperfluos humores domat non tantum, ſed & exſiccando ita abſumit, ut ſeparatio corrupti oſſis à ſano brevi ſuccedat. Sed ne in uſtione hac caro vicina ſimul aduratur, ignitum ferramentum per canulam immittatur, qua circumſitæ partes optime defendantur.

At circa actualem cauteriſationem Joh. de Vigo *in Chirurgia parva* hoc monet: „ ſi contigerit cor- „ ruptio in oſſe ſpongioſo, veluti eſt os calcanei, „ tunc remotio oſſis corrupti in illo loco non debet „ fieri cum igne, quia in oſſe ſpongioſo cauteri- „ ſatio ignis raro facit ſeparare os corruptum ab „ incorrupto: quamvis in aliis corporis partibus „ egregia ſit medecina.

IX. Cæterum aduſto per ferramentum ignitum oſſi Cheirurgi vulgo inſpergunt *pulverem aliquem exſiccantem*: ſed male: potius namque imponantur

pinguia

pinguia quæcunque, ut corruptum os eo citius ſeparetur & abſcedat. Factâ oſſis carioſi à ſano ſeparatione, ulcus carne replendum, & tandem cicatrice claudendum.

Interim tamen poſt cauteriſationem, ad inflammationem arcendam, & dolorem leniendum, partibus uſtioni vicinis imponatur, *aqua roſacea cum ovi albumine agitata*, vel *oleum roſaceum cum ovi vitello*, vel *butyrum recens cum melle roſaceo*. Verum de oſſis carie, & qua ratione ſit curanda, legi meretur celſus *libr.* 8. *cap.* 2. ubi præclarè hac de re agit. At de oſſium tibiæ & cubiti ad medullam uſque corruptione inſpiciatur ſcultetus *armament. Chir. tab.* 27. De ſcapula carioſa & curata, videatur idem *Obſ.* 62. Et *obſ.* 81. de tibia corrupta ejuſdemque fere uſque ad inferius caput ablatione, & curatione caſum refert lectu dignum.

CAPUT VI.

De Ulcere profundo, ſinuoſo, ſeu cavernoſo.

I. SI vero pus aut ſanies diu in apoſtemate aut abſceſſu contineatur, atquè acris ſit, vel ob moram talis evadat, cuniculos quaſi agit, & ſinum, Græcis κόλπον dictum, efficit: quale ulcus *ſinuoſum*, *cuniculoſum*, ſeu *cavernoſum* dicitur, & à quibuſdam male *fiſtuloſum* nuncupatur, cum citrà calloſitatem ac duritiem ſit: ulcus namque fiſtuloſum ſemper eſt cum duritie ac calloſitate. Sinuoſum ſeu cavernoſum ulcus quale ſit.

Eſt igitur SINUOSUM ſeu CAVERNOSUM ULCUS, *cujus orificium anguſtum, & profunditas magna ſimul & occulta, quodque multos anfractus ſeu cuniculos hinc inde extenſos, citra tamen duritiem ac calloſitatem, habet.*

II. Sunt autem plures ſinuum ſeu cuniculorum Sinuum

differentiæ. ſpecies ac differentiæ, quæ ſumuntur in primis à cavernarum magnitudine, ſitu, numero, figurâ: ſic alii ſinus ſunt breves, alii profundi & altè penetrantes alii ſurſum, alii deorſum, vel ad latera tendentes, alii ſimplices, alii duplices, vel triplices: alii recti, alii flexuoſi, &c.

Hujuſmodi ulcus quomodo fiat. III. At ſinuoſum ſeu cavernoſum redditur ulcus à ſanie aut pure, quod acrem ac erodendi facultatem, ob longam in parte affecta moram, contraxit. Quoties enim in abſceſſibus pus diutius moratur, ſive quod tardius aperti, ſive quod negligentius expurgati fuerint, morâ longiore corrumpitur, vicinaſque carnes exedit: hinc ulcus fit ſinuoſum cavernoſum.

Diagnoſis, &c. IV. Cæterum ſinuoſum ſeu cavernoſum ulcus eſſe dignoſcitur, quod foris parvum appareat, & anguſtum habeat orificium, atque major puris copia excernatur, quam pro ulceris magnitudine: inſuper ex blanda plumbei ſpecilli vel cereæ candelæ intromiſſione haud difficulter ſinus percipiantur, eorundemque differentiæ deprehendi poſſint.

Curatio. V. Curationis ſcopi ſunt, ulcus replere, agglutinare, cicatrice obducere. Sed quoniam cavitas carne impleri nequit,niſi mundum prius & diligenter ſit deterſum ulcus,in primis id fiat detergentibus injectionibus. Pus facile evacuatur ſinu declivi,acclivi vero difficillime. Tum, ſi forte ſinus non admodum magnusſit&profundus forcipe aut cultello ſecundum ulceris longitudinem tota cutis incidatur, atque ita totum ulcus aperiatur. Sic enim fiet, ut liberè pus effluat, & facilè ulcerata pars repleatur. Quod ſi commodè fieri non poſſit ob vicina vaſa, adjacenteſque partes nervoſas, aut ſinus ſit valdè profundus, aperiatur in fundo, ut ſic ſanioſa materies per utrumque orificium liberè exire queat.

Quod ſi conſtitutio partis affectæ non permittat,

novam inciſionem fieri, exprimente ligaturâ puris excretio erit molienda: ſinus prope fundum arctè ligandus & comprimendus; at orificium verſus ligatura paulùlum relaxanda, ut hoc modo pus veluti elidatur.

Felicem ſinuoſi ſimul ac periculoſi ulceris curationem licet videre apud Valleriolam *obſ. med. libr.* 5. *obſ.* 1. & aliam *obſ.* 7. Sed plura quæ de ulcere ſinuoſo ſeu cavernoſo forent addenda, palam fient ex iis, quæ de fiſtulis nunc ſumus dicturi.

CAPUT VII.

De Fiſtulis.

I. IGitur de ulcere ſinuoſo ſaltem differunt *fiſtulæ*, quod præterea calloſæ & duræ ſint. Namque celeriter ſi non curetur ſinus, pus cuniculos porro agit, pars ulcerata callum contrahit, duriorque efficitur, ſic ut agglutinari nequeat; quod malum tunc *fiſtula* nuncupatur. Enimvero eſt FISTULA. *Sinus Anguſtus & oblongus*, ſeu *ulcus ſinuoſum anguſtum, ſimulque calloſum, ac proinde curam non facile ſuſcipiens.* Id quod fit, quoniam orificio exiſtente anguſto, fundo, autem lato & calloſo, copioſa ſimul & virulenta ſanies ibidem colligitur, indeque continuo emanat. Fiſtula quid ſit.

II. Sunt autem plures *fiſtularum differentiæ*; quæ deſumuntur à magnitudine, numero; figurâ, ſitu. Aliæ enim breves ſunt, aliæ longæ & altius penetrantes. Aliæ unum dumtaxat orificium, namque tantum cavitatem; aliæ vero plures ſinus, diverſaſque cavitates habent. Aliæ ſub cute extenſæ, aliæ in altius penetrant, aliæ in carnem deſinunt, aliæ ad oſſa, vel ad nervos, vel ad venas aut arterias pertingunt. Fiſtularum differentiæ

Cauſæ. III. *Cauſa fiſtularum* haud immerito cenſentur omnes illæ, quæ ſinum efficere poſſunt. Quandoquidem enim fiſtula à ſinu tantum differt calloſitate & duritie; facile datur intelligere, in fiſtulam ſinum degenerare, quum malâ ſinus curatione callus circa ipſum obducatur, ac tandem durus evadat.

Diagnoſis IV. Cognoſcuntur vero fiſtulæ in primis ſtilo in ſinum immiſſo, quô & quò tendat, & quam altè pertingat obſervamus. Quod ſi obliqua fuerit fiſtula, ut ſtylus rectà adigi nequeat, ſpecillum plumbeum, aut potius cerea candela, quæ flecti poteſt, immitatur. Inſuper caro, quæ fiſtulam circumdat, alba apparet, ſicca, dura, ſine aut cum parvo dolore, niſi ſit juxta nervum, partemve nervoſam. Sed an unus, an plures ſint ſinus, ſpecillo vel candelâ cereâ explorandum eſt, idque pus etiam quod effunditur, non rarò teſtatur. Enimvero ſi plus puris, quam probabile ſit unico in ſinu contineri & generari, effluat; aut ſi, ubi æger ſitum mutaverit pus, quod prius ſubſtiterat, denuo fluere incipiat, plures ſinus adeſſe, altiuſque fiſtulam penetrare indicio eſt. At plura ſi ſint fiſtulæ orificia, per ſtylum non ità facilè explorari poteſt; ſed potius per ſyringam uni orificio liquor injiciatur, ſique per omnia orificia is effluat, unâ eſt fiſtula: ſint per omnia non reddatur, plures fiſtulæ adſunt.

Prognoſis V. Cæterum omnes fiſtulæ difficulter ſanantur. Recentes tamen, ſimplices, quæque in partibus ſolum carnoſis ſunt, non profundæ, in corpore juvenili & boni habitus, facilius curantur: difficilius vero, in quibus plures partes ſunt eroſæ, quæque antiquæ ſunt, ſenſu non præditæ, profundæ, flexuoſæ, & varios ſinus habentes, membris nobilibus vicinæ, in corpore ſenili, emaciato, cacochymico. Imo quædam fiſtulæ ne quidem curari debent, quoniam antiquæ ſunt, & à partibus nobilibus re-

motæ, per quas ſuperflui ac vitioſi humores expurgari jam diu conſueverunt.

Sicut & eæ difficulter curantur, ac ferè inſanabiles ſunt, quæ ad muſculorum principia, venas, arterias, nervos, oſſa, articulos dorſi vertebras pertingunt, quæ ad thoracis vel abdominis cavitatem, aut ad contenta intus viſcera penetrant. Tales enim fiſtulæ vel medicamenta non ferunt, vel ad eas medicamenta pervenire non poſſunt. Hinc Celſus *libr.* 5. *cap.* 28. inquit: „ expedita curatio eſt „ in fiſtula ſimplici, recenti, intra carnem; adju„ vatque ipſum corpus, ſi juvenile ſi firmum eſt. „ Inimica contraria his ſunt. Itemque ſi fiſtula os, „ vel cartilaginem, vel nervum, vel muſculos, „ læſit, ſi articulum occupavit, ſi vel ad veſicam, „ vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad gran„ des venas; arteriaſve vel ad inania, ut guttur, „ ſtomachum, thoracem penetravit. Ad inteſtina „ quoque eam tendere ſemper periculoſum, ſæpe „ peſtiferum eſt. Quibus multum mali accedit, ſi „ corpus vel ægrum, vel ſenile, vel mali habitus „ eſt. Et Paulus Ægineta *lib.* 4. *cap.* 49. ait: ſi „ fiſtula ad os uſque decumbat, curari hanc abſque „ manus opera impoſſibile eſt, niſi temporis ſpatio „ ſua ſponte ſquamma, vel os abſcedat.

V I. Quoad *curandi methodum*: duplex occurrit fiſtularum curatio; una vera & perfecta; altera palliativa ſeu imperfecta, qua nimirum fiſtula exſiccatur intus, & foras conſolidatur, manente nihilominus ſinu. Hanc curam innuit Galenus *libr. de tumoribus præt. nat. cap.* 4. ubi hæc habet: „ coërcetur tamen ſinus ſiccatus à medicamentis, ut „ habere ſanitatem irreprehenſibilem pars videatur: „ ſiquidem perpetuo quis accurato victu utens, „ ſalubre ferè, & ſuperfluitatibus vacans corpus „ habet, cohibitus manet ſinus. Superfluitate vero

Generalis fiſtularum curatio.

„ aliqua collecta rurſus repletur , iterumque fit qui „ ab initio fuit abſceſſus: rurſus vero , ut convenit ; medicamentis evacuatur , ſiccaturque & „ coercetur , & ſemper longe faciliora ei hæc omnia fiunt , quam iis , quæ primo abſcedunt. „ Namque enim quæ divelluntur dolent partes : etenim jam diſtant , celerrimequè replentur , facilè „ fluorem ſuſcipiente ſinu. Atque iſtam curationem „ non omnino ſpernendam eſſe exiſtimat. Aquapendens , & interdum bene ſibi ſucceſſiſſe ſcribit , etſi non ſemper perficitur autem hæc cura *legitimo rerum nonnaturalium uſu* , nec non *purgato per intervalla corpore* ; dehinc *fiſtula ſinui immiſſis valide ſiccantibus*. Hoc enim modo coaleſcit orificium, ut ſana videatur fiſtula ; quæ quidem interdum plane coaleſcit ; ut plurimum tamen tamdiu clauſa ſolummodo manet , quamdiu ſuperflui in corpore non colliguntur humores. At poſtquam aliquid humoris denuo in ſinu colligitur , fiſtula quoque iterum aperitur.

VII. Altera autem fiſtularum curatio vera eſt , atque hoc modo perficitur. Primum , conveniente inſtitutâ diætâ , vitioſi in corpore redundantes humores emendandi ac expurgandi , uſurpatis tum vulnerariis dictis , tum humoribus iſtis evacuandis aptis decoctis , *præced. cap.* 2. nec non *libr.* 2. *cap.*7. abunde traditis.

Deinceps danda opera , ut callus removeatur. Sed cum Medicamenta callum abſumentia rite applicari nequeant propter fiſtulæ orificii anguſtiam , *iſtud dilatare* neceſſe erit. Id vero fieri poteſt vel *per ſectionem* , vel commodius & abſque dolore *per immiſſas turundas ex radice gentianæ , aut ſpongiâ præparatâ* Hæ enim fiſtulæ ſinui immiſſæ humiditates imbibunt , & craſſiores redduntur , atque ità pedetentim abſque dolore orificium dilatant : quæ interdum quoque , cum callus dilatationem impedit,

imbuuntur & illinuntur medicamentis quæ callum auferre apta nata ſunt.

VIII. Sed dilatato quantum ſatis eſt fiſtulæ orificio, callus removendus. Fit autem hoc vel medicamentis, vel ferro, vel igne. Medicamentis aufertur callus in iis præcipuè, qui neque inciſionem, neque uſtionem ferre volunt, ubi recens eſt fiſtula, & callus non admodum durus: hujuſmodi autem medicamenta acria & erodentia eſſe debent, & eò acriora vel minus acria, quò callus craſſior vel tenuior fuerit.

Ad removendum fiſtulæ callum ſcultetus *poſt armament. chir. obſ.* 75. hoc laudat unguentum:

℞. Aluminis uſti, mercurii præcipitati,
Viridis æris, ſalis nitri an. p. æq.
Album ovorum, q. ſ. P. S. A. Unguentum.

Barbette iſtud commendat.

℞. Pulv. rad. brioniæ, ℥j.
Thuris, myrrhæ an. ℥ij.
Æruginis ʒß. *Salis armoniaci* ℈j.
Olei olivarum, axungiæ porci an. q. ſ.
Miſceantur pro unguento.

Vel quod magis efficax:

℞. Vitrioli albi ℥iiij. *Aluminis, æruginis an.* ℥ß.
Aceti fortis, ℥vj.
Calcinentur, & fiat exinde pulvis, qui miſceatur cum unguento ægyptiaco pro litu, eòque inungatur turunda fiſtulæ inſerenda.

Eum in finem quoque conducit *unguentum fuſcum Felicis Wurtzii.*

Vel fiat acris injectio, quæ fiſtulæ callum erodat v. g.

℞. Aqua aluminoſa ſeu mercurialis ℥iß.
Plantaginis ℥iij. *Roſarum* ℥j.
Unguenti ægyptiaci ℥ß. *Miſceantur pro injectione.*

Fiſtula verò poſt injectionem bombace, cerâ, vel emplaſtro occludatur, ut quod injectum ſit intus ma-

neat: atque talis injectio quotidie ſemel fiat, *aut bis pro re nata.*

IX. Sed cum ſemper calloſitas fiſtulæ medicamentis non cedat, atque interdum hac in re plus auxilii & commodi adferat manuum opera nonnunquam etiam ad ferrum & ignem accedendum. Aperiendus nimirum totus ſinus eſt dehinc actuale cauterium adhibendum.

X. Ablatâ tandem omni calloſitate, ſinus detergendus eſt, ac purus reddendus, ut caro regenerari, hinc & ſinus conglutinari poſſit. Hoc vero fiat adhibito *unguento aureo*, *baſilicone*, aut *digeſtivo cui aloë*, *myrrha*, *ſimiliave ſarcotica ſint addita.* Vel huic intentioni ut ſatisfiat, uſurpetur injectio, *ex abſinthio*, *agrimonia*, *centaureo*, *radice ariſtolochiæ rotundæ*, *in aqua pura decoctis*, *addito ſpiritu vini cum pulvere myrrhæ*, *&* *aloës*; qua & ſinus appertus probe abluatur.

Fiſtulæ autem perfectæ curatæ cognoſcuntur: ſi humor emanans ſit paucus, craſſus, coctus; item ſi locus affectus ſine tumore, dolore, & omnino ſiccus ſit.

CAPUT. VIII.

De Ambuſtione.

I. AD particularia verò priuſquam deſcendamus ulcera, de *ambuſtione* quoque dicendum videtur, quæ etiam ulcera excitat. Enimverò non rarò contingit, ut caſu fortuito vel aquâ, vel oleo fervente, vel liquefacto metallo membra perfundantur, vel in ignem, aquam ebullientem, aut oleum fervens aliquis incidat: quod ſi contigerit, dolor, veſiculæ, exulcerationes excitantur.

Sed ambuſtio tametſi affectus ſit omnibus notiſ-

ſimus, clarioris tamen doctrinæ gratiâ eum ſic deſcribemus; AMBUSTIO *continui ſolutio eſt cuticulæ, & cutis ut plurimum, nonnunquam & carnis muſculoſæ, venarum, arteriarum, nervorum, cæterarum partium ſubjectarum, vi ignis impreſſa.* Hanc autem ambuſtionem ſequuntur mox dolor acerbiſſimus, inflammatio, puſtulæ: & ſi combuſtio profundior, corpuſque cacochymicum fuerit, in ſordidum ac difficulter ſanabile ulcus non rarò degenerat. Etenim in leviore combuſtione, particulæ igneæ cuticulam abſque continui ſolutione penetrantes, cutem ipſam, ubi venarum, arteriarum, nervorum, ac lymphæ-ductuum extremitates, terminantur ſubeunt: ibidemque has à poſitione ſua alterantes, variè contorquent, & totius texturæ cutaneæ conformationem pervertunt: in tantum ut è vaſis omnibus ſummè irritatis humor aqueus igneis particulis imbutus in magna copia exſpuatur: lympha iſtæc, quia cuticulam pertranſire nequit, eam à cute ſeparat, atque in puſtulas veſiculares attollit; è quibus demum ſpontè, aut occaſionaliter diſruptis effluit. Sed gravior ſi ſit combuſtio, particulæ igneæ altius penetrantes cutem non tantum, ſed & ejuſdem vaſa, eiquè ſubjectas partes corrugari ac conſtringi faciunt, atquè eſcaram inducunt; ſic ut ſanguis; aliiquè continuò affluentes humores retineantur, & ſub cute illa indurata quaſi incarcerentur; hinc magis incaleſcant, effervеſcant, tandemque ſuâ acrimoniâ locum affectum erodant, & magnum ulcus efficiant.

Ambuſtionis definitio.

Ambuſtio quomodo fiat.

II. Notandum autem, multiplices, & diverſas occurrere materias, quibus vim & qualitatem ſuam ignis imprimit; quæ ut ſubſtantiâ differunt, ſic etiam una multo vehementius urit quam altera. Sed quamvis combuſtio à diverſis fiat materiis, nihil tamen, vel parum ad curationem id facit. Atquè

adeo nulla deſumenda eſt indicatio curativa à materia ignita, ſed potius ab effectu, quem communicavit. Ut verò curatio ritè inſtituatur, omnes ambuſtiones, à quacunquè fuerint factæ materia ignita, diſtribuemus in tres gradus ſeu ſpecies; viz. in leviſſimam, mediocrem, inſignem.

Ambuſtionis gradus primus. III. Enimvero materia quæ urit ſi non diu adhæſerit corpori, & levis fuerit, ut ſtramen, linum, ſtupæ, aut leve aliquod lignum, vel aqua quæ citò defluit, ſolum modo puſtulæ ſeu parvæ veſiculæ elevantur: eſtquè hic primus gradus ſeu ſpecies; cujus idcircò indicia ſunt, cutis rubicunda, dolor pungitivus, & niſi ſtatim remedia adhibeantur, cuticulæ à vera cute ſeparatio, cum veſicularum eruptione, in quibus limpida aqua continetur.

Secundus. IV. Secunda ambuſtionis ſpecies cenſetur, ſi materia urens diutius corpori adhæſerit, aut violentiore calore imbuta fuerit, quemadmodum ferrum ignitum, aut liquefactum aliquod metallum, lignum duriſſimum, pix, oleum, cera, vel ſimile: tunc enim non ſolum elevantur puſtulæ, verum & cutis ipſa aduritur, exſiccatur, contrahitur; nondum tamen facta eſt cruſta vel eſcara.

Tertius. V. Tertiùs gradus excitatur, ſi res ignita diutiſſimè adhæſerit, & violentiſſimum in ſe continuerit calorem: tunc enim non ſolum cutis, verum & carò, venæ, arteriæ, nervi, & cæteræ partes ſubjectæ comburuntur, contrahuntur, & in eſcaram ſiccantur. Hujus ſignum eſt, ſi ſubjecta cutis nigra, vel ſaltem livida conſpiciatur, & quum ſcalpello pungatur obtusè ſentiat; durâ nimirum, & exſiccatâ exiſtente cruſtâ, quam demum deciduam ulcus excipit profundum, putridum.

Combuſtionis VI. Cæterum levis combuſtio, ubi ſolummodo cutis læſa eſt, quamvis dolorifica, facilè tamen &

brevi ſanatur, vixquè cicatrix apparebit, modo recta & methodica inſtituta fuerit curatio. E contrario inſignis Ambuſtio difficulter ſanatur, imprimis quæ ob cutis contractionem & deperditionem rugoſam relinquit cicatricem. prognoſtica.

Combuſtiones capitis & faciei, ſi magnæ & profundæ fuerint, glabras relinquunt cicatrices, quandoquidem adeò arefacta & contracta ab igne cutis eſt, poriquè ità ſunt occluſi, ut dehinc pili erumpere nequeat.

Oculorum combuſtio, in primis ciliorum, ac tunicarum adnatæ & corneæ, quantumvis leviſſima ſit periculoſa tamen eſt facillimèquè viſus depravatio, aut ſaltem imbecillitas ſequitur, palpebræquè invertuntur.

Periculoſæ item ſunt combuſtiones inguinum atquè abdominis, & difficulter ſanantur. Periculoſa quoquè eſt ambuſtio à fulmine, & plerumquè lethalis.

Ad vaſa majora quæ penetrat ambuſtio periculoſa eſt, profunda in primis ſi fuerit; atquè Gangrænam non raro accerſit.

VII. Quoad *curandi methodum*: quamvis paſſim infinita ad ambuſtiones in uſu ſunt remedia omnia ad hunc finem tendentia ut empyreuma ſive particulas igneas in parte combuſta relictas aut ſuffocent, aut reſolvant, diſſipentquè: docet tamen praxis, frigida ambuſtiones non curare; ſed iiſdem, igneis particulis intrò retruſis, dolorem ſummoperè augeri, nec non inflammationem, gangrænam, imò & ſphacelum quandoquè excitari: calida vero, quæ empyreuma evocant, ſolummodo prodeſſe; unde & plebeis æquè ac practicis haud ignotum eſt, partes combuſtas non frigidæ immergendas, at potius igni admovendas eſſe. Curandi methodus.

VIII. Ut igitur methodica inſtituatur ambuſ-

tionis curatio, diligenter examinandi & inſpiciendi ſunt omnes ejus effectus & accidentia, ut remedia pro re nata applicentur, & mutentur. In primis autem, ſi nondum elevatæ fuerint puſtulæ, evocetur empyreuma, *hoc eſt*, igneæ in parte affecta relictæ particulæ reſolvantur, diſſipentur, parte læſâ igni admotâ, vel calidæ aquæ immerſâ; aut, ſi fieri id nequeat, intingatur ſpongia aut linteum reduplicatum aquæ calidæ, & loco ambuſto applicetur; vel imponatur *ſapo vulgaris*; ſeu *flores cereviſiæ* admoveantur; *cepæ* quoquè *in mortario cum ſale contuſæ*, & loco combuſto applicatæ, igneas particulas educunt, nec ſinunt ut puſtulæ eleventur. Enimvero ſi præcaveri poſſit, ne puſtulæ oriantur, non eſt, quod patiens deinceps ullam moleſtiam vereatur.

In primo ambuſtionis gradu quid agendum ſit.

Eundem in finem Hildanus *libr. de combuſt. cap.6* hoc laudat unguentum

℞. Ceparum ℥iß. Salis, ſaponis veneti an. ℥j.
Simul in mortario contundantur, &, addito
Oleo roſaceo & amygdalarum dulcium,
fiat unguentum.

Laudibus ſuis quoque merentur ſequentia:

℞. Saponis veneti ℥iij *ceparum* ℥iß. *Salis* ʒvj.
Olei ovorum ℥ß. *roſarum, amygdal. dulc. an.* ℥ß.
Mucilaginis ſeminis cydoniorum ℥j.
M. F. *Unguentum.*

℞. Ceræ citrinæ, reſinæ,
Adipis ovilli, olei raparum an. ℥j.
Miſceantur S. A. Pro unguento.

Barbette ad omnis generis ambuſtiones valde extollit ſequens unguentum, ſi liquefactum parti combuſtæ ſæpius illinatur; dehinc *recens folium braſſicæ, betæ,* aut *plantaginis* ſuperimponatur.

℞. Fol. ſalviæ rec. Mj. *Plantaginis* Mij.
Butyri recentis inſulſi ʒvj.

Stercoris gallinæ rec. albiſſ. ℥iij.

Frixentur per horæ quadrantem, & expreſſio ſervetur uſui.

Paræus in Xenodochio Pariſienſi hoc feliciter uſurpari ſcribit;

℞. *Lardi conciſi* ℔j.

Liqueſiat in aqua roſacea, & coletur per linteum rarum; hinc quater aquâ plantaginis lavetur, tandem add.

Vitellos trium ovorum.

M. F. Linimentum.

Alii iſtud commendant:

℞. *Tinctura ſaturni, oleì roſarum an.* ℥iß.

Agitentur probè pro linimento.

De omnibus tamen unguentis hoc notandum, ita comparata eſſe debere, ut tenaciter parti combuſtæ non adhæreant, ſed facile abſtergi & removeri poſſint. Neque enim hæc ulcera ferunt, ut fortiter abſtergantur, at fere linteo ſubtiliſſimo parti admoto à pure mundari debent.

Notandum quoque, pleraque hæc non convenire *ambuſtioni oculorum*: neque iis eſſe adhibenda; quin potius imponendum collyrium, *ex aqua roſarum & plantaginis, cum mucilagine ſeminis cydoniorum, fœnigraci, &c.*

Veſiculæ aut puſtulæ ſi adfuerint, nec malum idcirco ſit gravius, non ſtatim aperiendæ. Si enim mox aperiantur, ob denudatam cutem excitatur dolor, & tardius curatio abſolvitur. Verum tertio circiter die, ubi cuticula regenerari jam incipit, aperiendæ: quin & diutius apertio non protrahenda, ne contentus humor acrior fiat, cutemque porro erodat, exedat.

Cæterum ad primum hunc ambuſtionis gradum pertinet ea, quæ à pulvere tormentario fit, de qua *libr.* 2. *cap.* 14. dictum fuit.

Secunda ambuſtionis ſpecies quomodo curanda.

IX. Atqui ambuſtio ſi tam alte penetraverit, ut non ſolum puſtulæ eleventur, verum & cutis combuſta ſiccata, & contracta fuerit; tunc neque *cepa*, *ſapo*, *ſal*, & quæ ſunt hujus generis medicamenta ſunt applicanda: ſed imponatur ea, quæ combuſtam & corrugatam cutem emollire ac lubricam reddere queant, quæque humida & temperate calida ſint.

Igitur puſtulæ omnes forficibus in primis incidantur, quo lympha particulis igneis imbuta effluere poſſit. Cuticula quoque, ubicunque ſeparata eſt, à vera cute abſtrahatur, ne ſanioſa materies ſub ipſa colligatur. Dehinc parti combuſtæ imponatur nunc laudatum unguentum, ex *oleo raparum*, *reſina*, *cera citrina*, & *adipe ovillo*.

Vel,

℞. Olei roſacei, liliorum alborum an. ℥ß.
Unguenti baſiliconis ℥j. *Vitellos duorum ovorum.*
M. F. Unguentum.

℞. Butiry rec. inſulſi, pingued. galinæ rec. an. ℥j.
Ceræ citrinæ, olei liliorum alborum. an. ℥ß.
Simul liquefiant, & in mortario admiſceantur Croci pulv. ℈j. *mucilag. ſem. cydoniorum* ℥j. *pro unguento.*

Hildanus hoc laudat unguentum emolliens, dolorem leniens, & paulatim cicatricem inducens.

℞. Butyri rec. & loti aquâ roſaceâ ℥iij.
Olei violarum, ovorum, amygdal. dulc. an. ℥ß.
Farinæ hordei ℥iß. *pulveris croci* ℈j.
Mucilag. ſem. cydoniorum ℥j. *Ceræ q. ſ.*
Miſceantur S. A. in mortario pro unguento.

Proderit item, impoſito uno ex præſcriptis unguentis, cum reduplicatis linteaminibus deſuper applicare *muriam in qua mala limonia conſervantur, modicè calefactam*, quæ mirum in modum empyreumati adverſatur. In facie tamen hujuſmodi medica-

menta, quæ *acetum* aut *ſal* recipiunt, propter oculos, non ſunt applicanda.

Emollitâ & ſatis lubricâ factâ, cute combuſtâ, doloreque mitigato, nonnulli medicamentis exſiccantibus, veluti *unguento de tutia*, *diapompholige*, ſimilibuſve, cicatricem inducendam eſſe volunt. Sed ut fatear, quoniam exſiccantia cutem contrahunt, hinc & turpes non raro efficiunt cicatrices, horum uſus ſemper tutus non eſt. Præſertim quum ſupraſcriptis emollientibus, ad finem uſque curationis uſurpatis, voti ſui compos plerumque fieri ſoleat Cheirurgus.

Interim quia ambuſtiones, præſertim quæ in cutis ſunt ſuperficie, ut plurimum vehementer dolent, obſervent Cheirurgi, ut blandè ulcera hæc abſtergant. Hildanus, ne abſtergendo ulcera excitet dolores, telâ ſubtiliſſimâ, qualis eſt cambriacenſis, aut ſyndone cooperire ſolet totam partem ambuſtam, nec illam removet, donec ulcera ſint ſanata, teſtaturque per hanc telam pus facillimè effluere, & virtutem medicamentorum ad ulcera ſatis pervenire poſſe.

X. Sed periculoſior eſt tertius ambuſtionis gradus, propterea, quod in gangrænam & ſphacelum nonnunquam ſoleat degenerare. Enimverò graviore illa combuſtione cutis vaſa, parteſque ei ſubjectæ corrugantur, ac ita conſtringuntur, ut tum ſanguis affluens, ſpiritus influentes libere permeare, atque per partem ambuſtam radiare, eamque vivificare amplius nequeant: hinc ſuffocato extinctoque nativo calore, pars emoritur corrumpitur.

Tertius ambuſtionis gradus quomodo tractari debeat.

XI. In hac ambuſtionis ſpecie puſtulæ omnes veſiculares primum ſunt incidendæ, ut acre, urenſque ſerum effluere poſſit. Deinceps eſcara leviter eſt ſeparanda, aut ſaltem diverſis in locis ad ſanam uſque carnem incidenda, quò acris ſub cruſta re-

tenta lympha effluere, medicamentum penetrare, & quidquid à combuſtione induratum eſt emolliri poſſit.

Hæc autem eſcaræ ſeparatio primô aut ſecundô die fieri debet, priuſquam affecta pars inflectur; eſtque hoc quoque unguentum ſtatim ab initio adhibendum:

℞. *Butyri rec. inſulſi* ℥iij. *Unguenti baſiliconis* ℥iß.
Olei liliorum alborum amygdalar. dulc. an. ℥ß.
Vitellum unius ovi. M. F. *unguentum.*

Dehinc linteum reduplicatum ſequenti emulſione imbutum tepidè ut applicetur ſuadet Hildanus.

℞. *Sem cucurbitæ* ℥ij. *Cydonior.* ʒij. *Fœnigraci* ʒj.
Contund. in mortario & emulg. cum aqua pura ℔vj. *in colatura ſolvatur ſaponis veneti* ℥ß.

Sed in facie ſi fuerint ambuſtio, *ſapo* minime eſt addendus propter oculos; ſed ejus loco admiſceatur *aqua roſarum & plantaginis.*

Vel loco emulſionis ad mitigandum dolorem, cutem emolliendam, & digeſtionem promovendam imponatur fomentum. v. gr.

℞. *Rad. Althææ* ℥iß.
Sem. cydoniorum, fœnigraci an. ℥ß.
Fol. malvæ, althææ,
Flor. camomillæ, meliloti an. Mj.
Coquantur in aqua pura, aut, ſi dolor vehemens fuerit, in lacte dulci, & colatura ſit pro fotu.

Ubi eſcara, & quod combuſtum eſt ſeparatum fuerit, ulcus mundificandum; carne implendum, & cicatrice occludendum. Verum cicatriſantia non nimis ſicca ſint, ne turpis & rugoſa fiat cicatrix. Atque ideo hîc ab hildano hoc laudatur emplaſtrum.

℞. *Emplaſtri diapalmai* ℥ij.
Ping. galinæ, anſeris an. ℥ß.
Liquefiant ſimul; hinc admiſceantur

Aluminis

Aluminis uſti, plumbi calcinati,
Lytargiri, lapidis calaminaris an. ℨj.
Agitentur in mortario plumbeo, & addendo.
Mucilag. ſem. cydoniorum & fœnigraci q.ſ.
Fiat. S. A. unguentum.

At ſi adeò magna fuerit combuſtio, ut in gangrænam & ſphacelum commutetur, curetur eo modo, ut *libr.* 1. *cap.* 17. docuimus.

XII. Si vero ad ſupercilia, labia, aut in digitis facta fuerit combuſtio, diligenter ea curetur, neque partes hæ contrahantur, & ad invicem conglutinentur, quin potius linteamina, filamenta, aut laminæ plumbeæ tenuiſſimæ partibus, ubi conglutinationis periculum eſt, interponantur. Superciliorum, labiorum, ac digitorum ambuſtio.

XIII. Oculi ſin ambuſtione læſi ſint, ſtatim inſtilletur *lac muliebre vel vaccinum recens ac tepidum*; idque vel *ſolum*, vel *mixtum cum aqua roſacea, in qua parum croci integri maceratum fuerit*. Linteum item reduplicatum, & hoc lacte imbutum oculis tepide imponatur, & quotieſcumque ſiccum fuerit renovetur. Aut loco lactis uſurpetur collyrium; v. gr. Oculi ſi comburantur &c.

℞. *Aqua roſarum* ℥iij. *Plantaginis* ℥j.
Sem. cydoniorum, fœnigraci an. ʒß. *croci integri* ℈j.
Macerentur quatuor horas, & colatura ſit pro collyrio; cui *lac muliebre vel vaccinum recens* admiſceri poſſit.

Dehinc inter duo tenuia linteamina calidè applicetur cataplaſma.

℞. *Pulpa pomorum repurg.* ℥iv.
Cocta in aqua roſacea & fœniculi ad mollitiem, & minutim contrita ad.
Mucilag. Sem. fœnigraci ℥iß.
Pulv. croci gr. xij. *albumen unius ovi.*
Lactis dulcis recr. q. ſ. M. F. cataplaſma.

Atque horum medicamentorum uſui eſt inſiſtendum,

BIBLIOTECA

donec ab inflammatione & dolore immunis ſit oculus. Tunc enim applicetur collyrium magis exſiccans, & viſum roborans.

℞. *Aquæ roſarum, plantaginis, fœniculi an.* ℥iß.
Troch. albor, rhaſis ſubt. pulv. ℥j.
Tutiæ præpar. ℈ij. *ſacchari ſaturni gr.* v.
Miſceantur pro collyrio.

Curandum quoque diligenter, ne palpebræ retrahantur: id enim maximam adfert deformitatem. Hoc tamen ſi contigerit, ſique cutis prope oculos indurata fuerit, Emolliente aliquo unguento affecta pars inungatur; vel illinatur identidem loco combuſto *pinguedo anguillæ aſſata*, ut indurata ac retracta cutis ita emolliatur, & lubrica reddatur.

Inguina ſi comburantur, quid agendum.

XIV. Inguina ſi comburantur, quum ſint loca humida, laxa adeoque humorum affluxui obnoxia, remedia uſurpentur magis ſiccantia, quam in partium aliarum ambuſtionibus. Atque ideo ſi puſtulæ nullæ eruperint, medicamenta ex *ſapone*, *cepis*, ſimilibuſque parata agendum utilia ſunt. Quod ſi elevatæ ſunt puſtulæ, ſtatim aperiantur, ut acris effluere poſſit humor. Dein applicetur unguentum. v. gr.

℞. *Unguenti roſacei* ℥j. *baſiliconis* ʒvj.
Olei ovorum, amygdalarum dulc. an. ℥ß.
Liquefactis admiſceantur,
Pulv. aloës, mirrhæ an. ʒj.
Pro unguento, cum tenuibus filamentis applicando.

Inſuper totam partem affectam hildanus cooperit hoc cataplaſmate;

℞. *Farinæ hordei, fabarum an.* ℥iij.
Pulv. roſarum rubrarum ℥ß.
Fiat ex his cum ſ. q. Oxymellis. S. A. cataplaſma, quod calidè applicetur.

Articuli ambuſti

XV. Sed vero articuli ſeu juncturæ ſi comburantur, cum partes ſunt excarnes, nervoſæ, ac

magno ſenſu præditæ, ne humorum affluxus fiat, hinc & gravius malum excitetur: medicamenta ex *ſapone*, *cepis*, & hujuſmodi acrioribus (niſi combuſtio levis fuerit) minimè ſunt applicanda; ſed emollientibus, lenientibus, & anodynis affecta pars eſt tractanda. Atqui diligenter præcavendum in magnis juncturarum ambuſtionibus, ne tendines, articulorumquè ligamenta retrahantur, & juncturæ incurventur: quamobrem totum membrum ſæpius inungendum *oleo lumbricorum*, *anethino*, *liliorum alborum*, *axungiâ gallinarum*, *caponum*, *unguento althaa*, ſimilibuſque; ut quæcunque indurata ſint lubrica reddantur, & ita ſerventur. Interim quoque ferulæ, aliaque ex ligno vel papyro craſſiore facta inſtrumenta, circum juncturas ſunt ponenda, ut tendinum retractio impediatur. Blande tamen omnia agenda, ne dolor excitetur. Qui ſi ſupervenerit, protinus ſedandus eſt, impoſito cataplaſmate. v. gr. quomodo curandi.

℞. *Mica panis albi* ℔ß.

Cocta in lacte vaccino ad formam pultis, add.

Butyri recentis, olei amygd. dulc. an. ℥j. *ovorum* ℥ß.

Pulv. croci ℈j. *vitellum unius ovi.*

M. F. *Cataplaſma, calidè applicandum, & itendidem renovandum.*

XVI. Verum in principio ſi ſatis diligens non fuerit Cheirurgus, nec ferulas, aliave convenientia inſtrumenta adhibuerit, ſic ut juncturarum combuſtarum tendines, parteſque nervoſæ retrahantur, hinc & articulationes incurventur; pars affecta foveatur decocto emolliente, ex *radice althaa*, *bryonia*, *liliorum alborum*; *foliis althaa*, *malva*, *chamapiteos*, *floribus camomilla*, *hyperici*, *ſemine fœnigraci*, *lini*, *&c.* Atque deinceps inungatur *Unguento*, *pinguedine gallina*, *anſeris*, *&c.* Tandem applicetur *emplaſtrum de mucilaginibus* in corio extenſum. Tendinibus autem & ligamentis articuli

ſic ſatis emollitis, ad extenſionem accedendum eſt: quæ ſine dolore & periculo ſatis commodè fieri poteſt, inſtrumentis ad hoc negotium accommodatis.

Relictæ poſt ambuſtionem cicatrices quomodo ſint tollendæ.

XVII. Deniquè poſt graves ambuſtiones, ob nimiam cutis ab igne contractionem & indurationem, *turpes* non raro relinquuntur *cicatrices*; præſertim ſi ſicca nimis cicatriſantia uſurpata fuere. Hæ ut tollantur, in primis durities cicatricum eſt emollienda, & lubrica facienda litu ex *pinguedine aſſatæ anguillæ*, *caponum*, *gallinarum*, *oleo liliorum alborum*, *ovorum*, *&c.*

At in facie ſi fuerit cicatrix, atque ità elevata, contracta, & indurata, ut maxima inde turpitudo & deformitas ſit, ea tolli nequit niſi per exciſionem. Hildanus *libr. de combuſt. cap.* 14.

CAPUT IX.

DE ULCERIBUS PARTICULARIBUS.

De Oculorum Ulceribus.

Oculi Tunicæ Corneæ & Adnatæ Ulcera quomodo fiant.

I. Perpenſis ulceribus in genere, haud abs re erit, in ſpecie de partium præcipuarum ulceribus quædam ſuperaddere. Inter has OCULI, partes ſanè noſtri corporis haud ignobiles, ulceribus nonnunquam infeſtantur. Atqui quæ *in adnata* vel *cornea tunica* excitantur *ulcera*, auctore Celſo *libr. 6. cap. 6.* ex puſtulis interdum fiunt, aut ab ictu, percuſſione, medicamentis acribus, aut ab acri affluente lympha, quæ membranas ſeu tunicas, nec non tenerrima illarum vaſcula erodens; inflammationem prius excitat, quam & exulceratio non rarò ſequitur.

II. Hæc vero ulcera variis nominibus à Paulo

Oculorum ulcera qui nominibus dici ſoleant.

Ægineta, & aliis appellari conſueverunt. Quod enim cavum, anguſtum, durum eſt, *βόθριον* ſeu *foſſula* dicitur. Sed latius & minus profundum ſi extiterit, κοίλωμα nuncupatur. Quod in iridis circulo externo exortum ambientia quoquè comprehendit, variique coloris eſt, & circa externam iridis partem rubicundum apparet, circa internam candidum, quibuſdam ab albedine ἀργεμόν dicitur, nonnullis *ulcus coronale* vocatur. Quod deniquè profundum, ſolidius, aſperum, & quaſi cruſtoſum eſt, ἐπικαύμα κὰι, ἔγκαυμα vocant. Avicenna ſeptem differentias enumerat: quatuor ſuperficiarias, & tres profundas; quæ ſaltem ratione magnitudinis, & quod ulcus aliud latius, aliud anguſtius, aliud ſuperficiarium, aliud profundum eſt, diſcernuntur.

Oculorum ulcerum diagnoſtica.

III. Cæterum magnitudo & figura ulceris in oculo viſui ferè patet. Atque in tunica cornea ſi ulcus conſiſtat, puſtula præceſſit alba, & ulcuſculum album apparet in nigro oculi. Si vero adnata tunica ſit exulcerata, punctum ſubrubicundum in albo oculi conſpicitur, ob ſanguinem eroſis hujus tunicæ vaſculi extravaſatum.

Prognoſtica.

IV. Sunt porro omnia oculorum ulcera periculoſa, & non raro cæcitatem inducunt; in primis quum cornea tunica ità eroſa ſit, ut aqueus humor, nonnunquam etiam cryſtallinus corruptus effluat. Inſuper periculoſus ſemper eſt ulcus corneæ tunicæ, quam adnatæ: præſertim ſi è regione pupillæ conſiſtat; quod poſt ſanatum hujuſmodi ulcus opaca plerumque relinquatur cicatrix, quæ viſionem lædat.

Medendi methodus.

V. Quoad *Indicationes curativas*: ut aliarum partium ulcera, ità quoque ulcus in oculo indicat, ſolutam unitatem eſſe uniendam; ſi quid imminutum, id regenerandum, & locum cicatrice claudendum eſſe. Igitur univerſalibus (viz. *Veneſectione*

purgatione. Cucurbitulis veſiccatoriis) haud neglectis, topica oculo ſunt imponenda detergentia & exſiccantia. Verum inflammatio ſi ulceri huic adſit, inter duo tenuia linteamina calide imponatur hoc vel ſimile cataplaſma, ac identidem renovetur.

℞. *Pulpæ pomorum dulcium repurg.* ℥vj.
Coq. in aq. Roſaceæ & fœniculi ad mollitiem, hinc contritæ add. mucilag. ſeminis fœnigræci ℥ij.
Albumina duorum ovorum.
Cort. Granator. ſubtilit. pulv. ʒij.
Lap. Hæmatit. exacte triti ʒj.
Lactis Vaccini rec. q. ſ. F. S. *A. cataplaſma.*

Interim deſiccantia & detergentia blandiora ipſi oculo admovenda; qualia ſunt *ſarcocolla*, *aloë*, *tutia præparata*, *corallium præparatum*, *ſaccharum candum*, *aqua chelidonii maj.* & ſimilia. Ex quibus collyrium fiat [illegible]gens oculo inſtillandum. v. g.

℞. *Aq. chelidonii maj. euphraſiæ, roſarum an.* ℥j
Troch. alb. rhaſis ſubtilit. pulv.
Tutiæ præpar. an. ℥ß. *ſacchari cand.* ℈ij.
Miſceantur.

Vel

℞. *Aq. roſarum* ℥iß. *Euphraſiæ, chelidonii Maj. an.* ℥j. *mellis virginei deſpumati* ℥ß.
Miſceantur pro collyrio, cui pro re nata *fel Lucii piſcis* addi poteſt.

Collyrii loco majori oculi angulo inungatur, nec non ipſi ulceri bis quotidiè imponatur unguentum exſiccans & leniter abſtergens. ex gr.

℞. *Tutiæ præpar. nihili albi an.* ʒij.
Corall. rubr. præpar. margaritarum præpar. an. ʒj.
Camphoræ ℈ß.
Unguenti roſacei ℥ij. *aut* ℥iiß.
Terantur exacte in mortario, pro unguento.

℞. *Butyri rec. exacte loti* ℥ß.
Tutiæ præpar. ℈iv. *vitrioli alb. gr.* viij.

F. S. *A. unguentum.*

Atque horum remediorum uſui inſiſtendum, uſque dum ulcus mundum & ſufficienter deterſum ſit. Dein ut cicatrix inducatur collyrium hoc laudat Barbette.

℞. *Plumbi uſti, ſarcocollæ, ſacchari ſaturni: Sief albi rhaſis an.* ℈ß.

Aq. Roſaceæ ℥iv. *Miſceantur ſimul pro collyrio.*

VI. Sed ſanatis ulceribus hiſce, non raro in cornea tunica relinquitur *alba & eminens cicatrix*, quæ nonnunquam corneam totam, vel ex parte ſolummodo tegens, viſionem vel tollit, vel imminuit, aut depravat. Corneæ tunicæ cicatrix poſt oculi ulcus relicta quomodo ſit curanda:

Curationem hujuſmodi craſſarum, denſarum, calloſarum: ac inveteratum cicatricum nequaquam tentari vult Aëtius; cum non niſi collyriis acerrimis, partes oculo vicinas exulcerare potentibus; tolli queant. Superficiariæ vero, & minores aliquam curationem ſuſcipere poſſunt, præſertim in pueris & adoleſcentibus. In quarum curatione rhaſes vult, ut *aqua dulcis tepida aut calida vapor oculo excipiatur, donec oculus rubeat.*

Vel

℞. *Rad. althææ, liliorum albor. an.* ℥ij.
Fol. malvæ, violariæ an. Mi. *ſem fænigraci* ℥j.
Fiat decoctio in ſ. q. aquæ puræ; ejuſque decoctionis vapor oculo excipiatur.

Remedia autem detergentia, quæ leniter attenuare & diſcutere poſſunt, ſunt *fel caprinum* vel *lucis piſcis, mel deſpumatum, ſaccharum candum, vitriolum album, ſuccus chelidonii majoris, ſuccus rutæ, ſuccus fœniculi, ſuccus cerefolii, &c.* Ex quibus collyria unguenta, vel pulveres pro re nata præparari poſſunt. Præſtat tamen medicamenta oculorum maculis & cicatricibus ſub formâ pulveris admovere v. gr.

℞. *Tutiæ præpar. ſacchar. cand. albi an*, ℥j.
Vitrioli albi. gr. iv. *camphoræ gr.* ij.
Corall. alb. præpar. ℈ß.
M. F. *Pulvis ſubtiliſſimus, quotidiè bis terve oculo inſpergendus.*

Sed hujuſmodi albicantes corneæ tunicæ inhærentes maculas, cicatriceſve ſæpius ſanatas, & penitus ablatas vidimus, *ſaccharo cando albo in impalpabilem pollinem redacto, identidem oculo inſperſo.*

Pus ſub cornea tunica ſi colligatur quid agendum.

VII. Verum & aliquando contingit, purulentam materiam ſub cornea tunica ante pupillam, prope humorem cryſtallinum colligi, ſic ut viſio planè impediatur: qui affectus græcis *hypopyon*, noſtratibus (*Een Etter-Oogh*) nuncupatur. Fit verò *hypopyon*, ſeu *oculus purulentus*, dum tumor ſive corneæ, ſive uveæ in abſceſſum degenerat, ut materia purulenta ibidem conſiſtat.

Si igitur pus inter corneam & uveam contineatur exactius illud conſpicitur, & affectus oculus ſano eminentior apparet. Hoc autem pus, ſi per cataplaſmata, fomenta, & collyria leniter diſcutientia reſolvi nequeat, alia tentanda ſunt remedia. Galenus & Aetius narrant, medicum quemdam Romæ capitis concuſſione pus loco ſuo dimovere ſolitum, ne viſioni obeſſet, id tamen ſæpius fruſtra à ſe tentatum, ſcribit Jobus Meekeranus.

Aëtius acu oblique, ſive à latere immiſſa pus per puncturam corneæ educit, tum *albumen ovi* inſtillat, ac dein *ovum integrum cum vino mulſo conquaſſatum, & molli lana exceptum oculo imponit.* Sed quo modo illa corneæ apertio, ac purulentæ materiæ evacuatio ſit facienda, & quid porro ad hanc operationem requiratur, videatur apud Jobum Meekeranum *obſ. chir. cap.* 9.

CAPUT X.

De Fiſtula lacrimali.

I. Cæterum in interno oculi cantho inter duo puncta lacrimalia *caruncula* locatur, *lacrimalis* dicta, quæ continuum lacrimarum per genas defluxum impedit; ſed eas imbibendo ordinatè per vicina puncta lacrimalia in nares dirigit. Hæc caruncula ab acrium humorum affluxu turget nonnunquam intumeſcit & abſedit, ulceraturque ulcere non rarò in fiſtulam abeunte, ut adeo tandem ſubjectum os carie corrumpatur: qui affectus *lacrimalis fiſtula* nuncupatur.

II. Et itaque FISTULA LACHRYMALIS *tuberculum inter majorem oculi angulum & naſi radicem ortum, plerumque cum inflammatione, nonnunquam & ſine inflammatione.* Atque hic tumor aliquando quidem in ſuperficie ſe oſtendit, aliquando magis profundum obſidet, & non niſi tactu ac compreſſione percipitur. Tumor hic ruptus & malè curatus in ulcus abit, quod vel ſimplex remanet, à quo pus coctum plerumque exudat: vel ſerpens & malignum evadit, à quo pus crudum effluit; id quod non raro ſub inferiore palpebra viam ſibi facit, & per tuberculum ibi elevatum, exulceratumque aquoſam & ichoroſam materiam effundit: aut ſi abſceſſus tardius rumpatur in ſinuoſum ulcus, ſeu *fiſtulam oculi*, *lacrymalem* dictam degenerat. Fiſtula lachrymalis qualis ſit affectus.

III. *Cauſa* humor eſt tenuis, acris, ſalſus, qui eo ſtillans primo inflammationem, dein eroſionem, exulcerationem, ac tandem fiſtuloſum & ſinuoſum ulcus, nonnunquam cum ſubjecti oſſis carie, producit. affectus hujus cauſa.

Tuberculum autem ipſum alias majus, alias minus

eſt, inſuperficie eminens & viſui expoſitum, aut in profundo latens, & cum ſoluta unitate in *ægilope*, citrà hanc in *anchilope*. Rumpitur autem tuberculum hoc, aut intus verſus oculum, aut extrà per cutem, aut utrimque. Interdum & os naris proximum perforat; nonnunquam cartilaginem palpebræ ac ipſam palpebram corrumpit.

lacrymalis Fiſtulæ diagnoſtica. IV. Igitur dignoſcitur malum hoc, quod tumeat locus affectus, rubore in ambitu perfundatur, lancinante dolore affligatur; in primis inflammatio ſi adſit. Ubi vero cute exulceratâ rumpitur tuberculum, fit abſceſſus cum ulcere; quod ſi legitimè non curetur, pus diutius coërcitum cuniculos porro agit, ſinumque facit, per quem collecta intus ſanies aut ſpontè effluit, aut preſſo angulo extruditur, tumorque nonnihil ſubſidet, uſque dum nova colligatur materies. Nonnunquam ad os uſque ſubjectum ſinus penetrat, illudque erodit, viamque in narem proximam aperit, è qua graveolens quid continuo excidit.

Prognoſtica. V. At vero affectus hic ægre ſanatur, niſi maturè ei occurratur. Atquè difficilius redditur hoc vitium, ſi ſit conjuncta ſoluta unitas, ſique tumor profundas occupet partes.

Si ruptio ſit interiora verſus, periculoſior; quia metuenda eſt ſubjectorum oſſium corruptio.

Fiſtula recens, & quæ orificium habet extinſecus manifeſtum facilius curam ſuſcipit.

In genere tamen fiſtula lachrymalis chronicum malum eſt, cum propter perpetuum materiæ affluxum, & motum oculi continuum, tum quia conveniens ligatura ea in parte fieri nequit, tum denique quia medicamenta debilia parum agunt, fortia vero oculum lædunt.

Medendi methodus VI. Quoad *curandi methodum*: quandoquidem eodem modo non ſemper ſe habet fiſtula lachry-

malis, non ſemper eadem erit hujus affectus cura. Curatur namque vel ut incipiens; vel ut abſceſſus jam ruptus, cujus tamen latera minime ſunt calloſa; vel ut fiſtula perfecta, oſſe tamen ſubjecto ſano, minimeque corrupto; vel denique ut fiſtula perfecta, oſſe ſubjecto carioſo: atque tum aut Medicamentis; aut Chirurgia.

VII. In genere ut ægilops vel incipiens vel perfectus curetur, primum inſtituenda eſt optima victus ratio. Dein redundantes in toto acres tenueſque humores corrigendi, & tum per alvum, tum per urinas, tum per auctam tranſpirationem evacuandi. Quem in finem conducit decoctum, *ex ligno guajaco, ſaſſaphras, radicibus ſalſaparillæ, chinæ, additis betonicâ, majoranâ, aliiſque cephalicis, nec non* (ſi purgans id deſideramus) *pulpâ colocynthidis, glycyrrhyzâ, &c.* Inſuper *ſeticeum* nuchæ adhibere quantum conducat in curanda fiſtula lachrimali, praxis docet; affirmat Hildanus *cent.* 4. *obſ.* 19.

VIII. Generalibus hiſce præmiſſis, ſi ægilops incipiens ſit, atque nondum apertus, ſecetur ferro ac aperiatur, idque fiat maturè. Si enim apertio differatur, pus vicinas partes erodit, & fiſtulam ſæpe inemendabilem gignit. Incipiens ægilops quomodo tractari debeat.

Aperto autem abſceſſu, ſeu naturâ, ſeu arte, imponantur deſiccantia, detergentia, conſolidantia: quem in finem conducit *unguenta de tutia*, vel ſimile ex *aloë, myrrha, plumbo uſto, tutia, ſpodio præparato* &c.

Chalmetæus *enchir. chir. lib.* 3. *cap.* 20. ſe nihil præſtantius ſequenti eſſe teſtatur;

℞. *Vini optimi*, ſeu potius *ſpiritus vini*,
Mellis roſacei an. ℥j. *myrrhæ optimæ* ʒij.
M. F. *Linimentum, quo mane & veſperi locus illinatur.*

Inſuper ipſi ulceri poſtquam exſiccans aliquod im-

poſitum ſit unguentum, pars affecta comprimatur inſtrumento ab aqua pendente deſcripto, & à ſculteto *armam. chir. tab.* 8. *fig.* 1. depicto, aliove ſimili, ut ulcuſculum ità conſolidetur; & cicatrice occludatur.

Lacrymalis Fiſtula perfecta quomodo curanda ſit.

IX. Si vero Perfecta ſit fiſtula, lateribus adeo calloſis, incidatur ferro, ac dilatetur. Sed ſi patiens ferrum admittere nolit, dilatetur turundi ex *radicibus gentianæ*, aut *ſpongiis præparatis*. Quod ſi hoc fieri nequeat. *tantillum ex cauſtico quodam* prudenter applicetur. Diligenter interim oculus claudatur, ne forſam liquefactum cauſticum in oculum fluat.

Apertâ & ſufficienter dilatatâ fiſtulâ, *mercurius præcipitatus ruber* ulceri inſpergendus, aut filamentis imponendus eſt, ac ſuperponendum emplaſtrum ex *gummi elemi*.

Atque hoc modo callus conſumendus, quo attrito, pars affecta nunc citato aquapendentis inſtrumento, vel ſimili comprimatur, ipſique ulceri *balſamum peruvianum*, vel *tolutanum*, aliudve unguentum exſiccans, detergens, cicatrizans imponatur, ſicque conſolidetur ac cicatrice occludatur.

Os fiſtulæ ſubjectum ſi ſit corruptum, quid agendum.

X. At vero ſubjectum os ſi carioſum obſervetur, (quod deprehenditur, ſi immiſſo ſpecillo aſperitas quædam in oſſe appareat, aut ſonus quidam percipitatur oſſe pulſo, conſumpto ſcilicet perioſteo) quantum fieri poteſt detegendum eſt, dein ferro abradendum: quo ſublato, oſſi ſuperſtiti filamenta arida applicanda, quouſque caro laudabilis ab ipſo excreverit; imponendum quoque vulneris labiis *unguentum de tutia*, ſarcotici loco, propter continuum ichoris ad angulum oculi fluxum: tandem cicatrix inducenda *gummi elemi*, aut *emplaſtro diapalmæ*, ſimilive exſiccante. Si autem os carioſum & probe detectum commode abradi nequeat, *euphorbium in ſubtiliſſimum pulverem redactum* inſper-

gatur. Enimvero nihil præſtantius eſſe *euphorbio* in oſſibus carioſis, & in fiſtula lachrymali oſtendit praxis, ſubſcribit Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 22. & *cent.* 1. *obſ.* 92. Quippe quod adjacentem carnem non adurit, ut perperam nonnulli metuunt.

Sunt qui cariem oſſis *oleo vitrioli*, *ſulphuris*, aut *aquâ forti* corrigere tentant, ſed malè? ad circumjacentes enim partes fluunt, & os ulterius corrumpunt.

Alii oſſis fiſtulæ lachrymali ſubjecti cariem *cauterio actuali* corrigunt, idque non malè; quæ enim ferrum aut ignis non ſanat, inſanabilia eſſe *hyppocrates* pronunciavit. Scribit tamen Fabritius Hildanus, ſibi curationem fiſtulæ lachrymalis cum euphorbio ſemper tam feliciter ſucceciſſe; ut cauterio actuali nunquam fuerit uſus. Interim vero illud non rejicit, atque ideo fiſtula plane occaleſcente. Inuſtionibus utendum, ſi ægri admittant; utpote quæ callum non modo atterunt, partemque ipſam corroborant, ſed etiam citius ſeparant os corruptum.

Quandoquidem igitur & callus fiſtulæ, & oſſis corruptio conſolidationem impediunt, hinc calloſitate oſſiſque carie abſumptis, nec non deterſo ſatis ac mundificato ulcere *balſamum peruvianum*, vel *tolutanum*, vel *unguentum de tutia*, aut ſimile filamentis applicetur ut plana ac pulchra fiat cicatrix.

XI. Per totum autem curationis tempus, collyrium exſiccans ac anodynum oculo frequenter inſtilletur, & linteum reduplicatum, eodemque collyrio madefactum applicetur, ſintque omnia faſciâ diligenter ligata, ut oculi motus quoad fieri poſſit impediatur. Exempli loco eſto id, quod ſequitur.

℞. *Aq. Roſarum*, *plantaginis*, *euphraſiæ an.* ℥iß.
Sem cydoniorum ℈iß. *Maneant in infuſione per horas*, *dein colaturæ admiſceantur*.
Tutiæ præparatæ an. ℈iiß.

Fiat collyrium, calide oculo tandem idem adhibendum. In genere tamen de fiſtula lachrymali inveterata cum magna ſubjecti oſſis corruptione notandum, quod difficulter ea curetur; & ſi curata fuerit, adhuc tamen ex oculo lachrymæ effluant, ob carunculam lachrymalem aſſumptam.

Sed genuinam fiſtulas lachrymales curandi methodum videre licet apud Hildanum *cent. 6. obſ. 3.* & Petrum de Machettis *obſerv. chirurg. 22.*

CAPUT XI.

De Aurium Vlceribus.

Aurium ulcera qualia ſint, & quomodo fiant.

I. Aliquando quoque in Auribus, haud ſecus ac aliis in partibus, excitantur ulcera, eaque ſunt vel apparentia & viſui expoſita, vel occulta ac in profundiore auris parte ſita: iterum vel recentia, vel antiqua, vel cum pauca, vel cum multa ſanie.

Fiunt autem in auribus ulcera, vel ab externis cauſis, vel ab internis. Enimvero caſus, percuſſio, vulnus hîc eodem modo, quo in cæteris partibus inflammationem, dehinc abſceſſum, tandem ulcus excitare queunt. Interdum quoque à diu in meatu auditorio retento cerumine amaro & viſcoſo, ibidemque ob ſalinam oleaginoſitatem putreſcente, hujuſmodi ulcus procedit. Denique acres, pungentes, mordicantes, parteſque auris interiores exulcerantes humores in cauſa non raro ſunt. Communiter vero hîc obſervamus, magnam materiæ quantitatem inde profluere, & difficulter admodum hujus partis ulcera ſanari, ea in primis quæ ſunt in meatus auditorii parte oſſea. Quantitas autem materiæ non ſolum à ſanguine venit qui ſupuratur, ſed etiam ex tunicæ meatum auditorium ſuccingen-

tis glandulis, quæ à pure continuo irritatæ, magnam liquoris quantitatem è canaliculis ſuis excretoriis emittunt.

II. Quoad *diagnoſin*, horum ulcerum ſigna ſunt ſatis manifeſta; cum ex dolore, ardore, punctione, pruritu, ſanie vel pure ab illa parte emanante, in cognitionem devenire poſſimus: & ſi ſanies copioſa effluat, ſordidum ulcus: ſi tenuior, vitulentum: ſi fœtens, putridum indicat; ſique nonnunquam poſt ſaniem aliquid ſanguinis emanet, corroſivum ulcus arguit. An vero ab externis aut ab internis cauſis hujuſmodi ulcus fuerit excitatum, ex ægrotantis & adſtantium quærelis, aliiſque circumſtantiis facilè innoteſcet. Qua ratione cognoſcantur

III. Cæterum recentia aurium ulcera facilius, at inveterata difficilius ſanantur. Difficultas autem ſanandi hæc ulcera inde eſt, quod ſemper à liquore ex meatum auditorium ſuccingente glanduloſa membrana profluente humectentur, adeoque ſiccari nequeant; quo fit quod materia è glandulis hiſce profluens, acris quippe & ſalſa reunionem partium & cicatricem impediat. Difficilius quoque ſanantur ulcera in meatus auditorii parte oſſea, quam in parte cartilaginea, quia oſſeus canalis verſus tympani membranum declivis eſt, & ubi in planum deſcendit, foſſam efficit notabilem, ex qua purulenta materies non niſi difficulter eximi poteſt; cum è contrario meatus cartilagineus concham verſus ſit declivis, hinc & quævis excrementitia materia ſtatim ejiciatur. Ulcerum horum prognoſis

IV. Ad *curandi methodum* quod attinet: aurium ulcera quamvis interdum per ſe ſanentur, poſt cohibitum puris effluxum, plerumque tamen artis auxilio egent. Et quidem, univerſalibus haud neglectis, ſanies erit detergenda, ulcuſque exſiccandum, à levioribus ſemper incipiendo, & quanto recentius Scopi curativi.

fuerit ulcus, tanto tutius absterſione & exſiccatione curatur. Eum in finem eluatur auris *vino calente*. Atque injectiones fiant detergentes, ex *urina pueri*, aut *hydromelle*, aut *aqua hordei cum melle roſaceo*, & ſi fortioribus opus ſit, fiant decoctiones ex *ariſtolochia*, *agrimonia*, *centaurio*, & *ſimilibus in vino albo*, quibus miſceatur *mel roſarum*. v. g.

℞. *Rad. ariſtolochiæ rot.* ʒiij.
Herb. agrimoniæ, Mjß.
Sum. abſynthii, *cent. min. an.* Mj.
Coq. in ſ. q. vini albi ad ℥xij. *colaturæ admiſceatur*
Mellis roſacei ℥iß. *M. pro injectione*:

cui ſi ulcus putridum ſit & valdè ſordidum, addi inſuper poteſt *fel bubulum* vel *aloë cum ſpiritu vini*, aut ſimile. At vero pinguia omnia & oleoſa vitanda ſunt, quippe quæ aurium ulcus ſordidius in dies reddunt.

Galenus teſtatur, ſe hujus generis ulcera inveterata ſanaſſe cum *ferri ſcoria in pulverem redacta*, *hinc cocta cum aceto acerrimo*, *quoad mellis acquirat conſiſtentiam*. Etiam putredinem, qua hæc ulcera ſæpe diffluunt, emendare & ſiccare valet *fel bubulum in forti aceto diſſolutum*, *ac tepide inſtillatum*.

Valeſcus de Taranta ſequens ex Haly commendat & ſcribit, ſe eo Presbyterum, qui aurium ulcere & ſanie octo annos laboraverat, ſanaſſe:

℞. *Mellis* ʒx. *Aceti* ℥j.
Coq. leviter & deſpumentur, *dein add.*
Viridis Æris ʒj.
Miſceantur, & *cum turunda auri impone.*

CAPUT XII.

De Narium Ulceribus.

I. POſt oculorum, auriumque ulcera, proximum eſt, ut ad NARIUM ULCERA accedamus, & quæ inde oriantur ſymptomata perpendamus. Igitur *narium ulcerum plures occurrunt differentiæ*. Alia enim à cauſis oriuntur externis, ab ictu viz. caſu, vulnere. Alia ab internis, ab humoribus puta acribus, malignisve: ſivè ii è toto ſanguine ad nares ferantur, ut fit in lue venerea, ſive à cerebro, aut à craſſa pituitaria membrana eò expellantur. Narium ulcera unde fiant, &c.

Ad hæc narium ulcera in ſe conſiderata alia recentia ſunt, alia inveterata; atque hæc etiam vel cruſtoſa ſine ſanie, vel ſordida, vel putrida ac virulenta, vel corroſiva, vel fiſtuloſa, vel cancroſa. Denique quoad partem affectam; alia externa ſunt & oculis expoſita, alia interna, in intima narium parte, vel in oſſe ethmoide.

II. Signis verò diſcernenda ſunt hæc ulcera, cum inter ſe, tum ab aliis narium affectibus. Recentia enim ulcera non rarò nec acrimonia, nec dolore ſeſe produnt; nares tamen plerumque ichore ſanguineo madent, aut cruſta ſicca, vel nigra emungitur. Dum autem cruſtula diutius hæret, perpetuo ſub ea aliquid exeditur, quod ulcus majus efficit. Vetuſtius tamen & putridum ulcus, quod *ozæna* vulgo nuncupatur, fœtorem emittit talem, ut æger tum ſibi, tum aliis tetri ſpiritus vapore admodum moleſtus ſit. Et ſi diutius duret, paulatim ſerpit longius, atque vel alas narium, vel earum interſtitium, vel tenella oſſa exedit, paulatimque perforat, præſertim ſi vel cancri ſpeciem habeat, Narium ulcerum ſigna.

vel à lue venerea contractum ſit.

Ozæna. III. Igitur narium ulcera fœtorem ferè ſpirantia, *ozæna* dici conſueverunt, ἀπὸ τῆς ὄζειν *ozene* ut inquit Celſus *lib. 6. cap.* 8. ſunt ulcera circa nares plures cruſtas & fœtidum odorem habentia. Et Æginetа *lib.* 3. *cap.* 24. inquit *ozænam* eſſe ulcus carioſum ac putridum, ex acrium humorum alluvie prognatum. Poſſumus ergo & nos dicere, OZÆNAM eſſe *narium ulcus profundum ac putridum, ut plurimum cruſtoſum fœdumque odorem ſpirans.*

Ejus Cauſæ. IV. Quoad *cauſam ozænæ*: Galenus *lib.* 3. *de ſimpl. med. comp. cap.* 3. ait: „ Ozænæ ex humorum acrium, & putrilaginoſorum influxu gignuntur: „ nam ſi humor ſaltem acris eſſet, ægrè curabilia „ ulcera produceret, non graveolentia. Galeno ſuſcribunt Alexander Trallianus & Aetius. Eſto igitur *proxima ozænæ cauſa* humor acri ſalinus; ac erodens, qui ipſa quandoque oſſa, & maximè cartilagineum narium interſtitium corrumpit, ſicque faciem miſerè deformat. Hic autem acris malignus humor, cujus influxu hujuſmodi putridum ac cruſtoſum: nec non graveolens narium ulcus, *ozæna* puta, generatur, vel à venerea lue procedit, vel ab acribus ferinisque catarrhis è cerebro, aut ex membrana pituitaria eò ſtillantibus; quibus propter acrimoniam corruptio facilè accedit; unde putridum ac graveolens hoc ulcus evadit. Ad hæc oritur quandoque hic affectus à ſuffumigiis è mercurio & cinnabare incautè adhibitis; cujus rei tres quatuorve hiſtorias recenſet Fabritius Hildanus *cent.* 2. *obſ.* 23.

Diagnoſtica. V. Cæterum externa narium ulcera oculis conſpiciuntur; interna autem & occulta ex effluente ſanie & cruſtis decidentibus cognoſcuntur. Munda porro, ex ſanie laudabili: ſordida, ex craſſiore: putrida, ex fœtore: corrodentia, ex ſanguinis cum

ſanie effluxu : cancroſa, ex præſentibus canceri ſignis cognoſcere licet.

In ſpecie verò ozæna cognoſcitur ex effluente ſanie, & decedentibus cruſtis : laborans præterea non ipſe ſibi graveolet tantum, ſed & adſtantibus tetri ſpiritus contagio moleſtus eſt.

VI. Sunt quoque narium ulcera curatu plerumque difficilia, ob humiditates viz. tum ex cerebro, tum ex pituitaria membrana, continuo ad partem hanc defluentes; & quo magis vel minus inveterata, eo curatu faciliora erunt vel difficiliora. Celſus de ozæna verba faciens inquit : „ ſciri quidem debet, vix ei malo ſuccurri, nihilominus tamen „ quædam tentanda ſunt, quanquam curatu ſit difficile. Porro tametſi narium ulcera externa, ſuperficialia, recentia, monda, faciliùs curentur; occulta tamen, profunda, antiqua, immunda, cruſtoſa, fiſtuloſa, narium oſſibus communicata, difficulter : putrida vero, corrodentia, cancroſa, periculoſa plerumque exiſtunt. Prognoſtica.

Etiam narium ulcera & ozænæ, ſi omnibus ritè adminiſtratis non curentur, pro deſperatis non ſine ratione haberi ſolent; quia ſuſpicio eſt, ne in cancrum talia degenerent, quem ſatius eſt, non attingere.

Inſuper pro deſperatis hæc ulcera haud immerito habentur, quando oſſa narium tenella excedunt, vel narium alas, earumque inſtertitium magnâ deformitate putrefaciunt, & exeſum palatum perforant; præſertim ſi à lue venerea fuerint orta, quod ut plurimum evenit.

VII. Sunt denique eædem in narium ulceribus curandis indicationes, quas aliarum partium ſordida ulcera exigunt. Viz. totius corporis primo habendam eſſe rationem, & humores in toto ſuperfluos evacuandos. Et quoniam vel à lue venerea, vel ſal- *Indicationes curativæ.*

tem ab acribus & ferinis catharcis profundum, cruſtoſum, fœtidumque narium ulcus ut plurimum procedit; hinc in primis peccantes humores medicamento conveniente è toto corpore iterato expurgandi. Dein vena in brachio ſecanda. Cucurbitulæ per intervalla ſcapulis nunc ſiccæ, nunc cum ſcarificatione applicandæ. Nec non ſetaceum ad tertiam colli vertebram pro majore acrium humorum diverſione adhibendum. At interim, caput, impoſitâ ei cucuphâ, & fiſtulâ tabaci fumiſuctione ſumptâ, ſimilibuſque exſiccandum, roborandum.

VIII. Verum ſi omnibus hiſce ritè adminiſtratis, nihilominus tamen non curetur affectus, quin potius recrudeſcat, curatio inſtituenda, qualis in venerea lue inſtitui ſolet. Utatur patiens decocto ſudorifero, ex *ligno guajaco*, *corticibus ejuſdem*, *ſalſaparilla*, *china*, *turbith*, *hermodactylis*, *foliis betonicæ*, *majorana*, *ſalvia*, *liquiritiâ*, ſimilibus. Et porro in omnibus ſeſe gallici morbi curæ ſubmittat.

IX. Sed ad partem affectam, nares puta, quod attinet: ulceris cruſtæ prius ſunt auferendæ; quod fit aliquo pingui, v. gr. *butyro recenti ac loto illito.* Celſus *mel cum tantillo therebinthinæ in nares immittit, & ſpiritu ſuccum attrahere jubet, donec in ore guſtus ejus ſentiatur*: ita enim cruſtæ reſolvuntur; quæ dein per ſternutationem haud difficulter ejici ſolent.

Cruſtâ remotâ ulcus eluatur *vino, in quo mel coctum ſit*; vel *vino decoctionis agrimoniæ & verbenæ cum melle.* Vel, ſi nimis ſordidum ſit, ad abſterſionem ejus & exſiccationem adhibeatur *unguentum Apoſtolorum*: aut *Ægyptiacum, cui parum ſucci tabaci admixtum ſit.*

Dein aliquandiu ſequens medicamentum naribus injiciatur, ac filamenta eidem imbuta imponantur.

℞. *Sem. cydoniorum groſſo modo contuſ.* ℨj.
Aq. plantaginis roſarum, ſpermatis ranar. an. ℥ij.
Maneant in infuſione per horas in loco calido. Dehinc expreſſioni mucilaginoſæ add. mell. roſarum ℥j.
Pulv. coral. rubr. præpar. C. C. uſti & præpar. tutiæ prep.
Lapid. calaminar. præpar. nihili an. ℨj.
Miſceantur.

Vel immitatur hoc aut ſimile unguentum.

℞. *Plumbi uſti & præpar.* ℈iiß.
Pulv. aloës, myrrhæ an. ℈ij.
Unguenti nutriti ℨiij. *Albi camphorat.* ℥ij.
Ol. roſacei q. ſ.
Diu terantur in mortario plumbeo, & f. ſ. a. unguentum.

Nonnulli commendant *aquam plantaginis, in qua diſſolutum eſt aliquid mercurii dulcis, cum petiis ulceri admovendam.*

Etiam *ſuccus ſcarleæ melli roſaceo mixtus* valdè hîc prodeſſe dicitur. Platerus ſequens laudat unguentum:

℞. *Ceruſæ* ℥j. *tutiæ præparatæ, lithargyri an.* ℥ß.
Plumbi uſti ℨvj.
Pulv. myrrhæ, ariſtol. rot. an. ℨij.
Ol. roſarum, omphacini, ſucci plantaginis an. ℥ij.
Agitentur diu in mortario, & F. *S. A. unguentum.*

Barbette hoc valdè extollit.

℞. *Plumbi uſti, ceruſæ lotæ, tutiæ præparatæ, Lithargyri an.* ℨij.
Cort. thuris ℨj.
Myrrhæ, ariſtol. rot. mercurii dulcis an. ℨß.
Unguenti fuſci fel, Vvurtzii ℨiij. *Alb. camphorat. q. ſ. M.* F. S. *A. linimentum.*

ti & hoc Fabritius Hildanus:

℞. *Succi geranii, ſolatri, ſempervivi maj. an. p. æq.*
Lithargyri, plumbi uſti, ceruſæ, lapid. calamin. an. ʒij.
Indantur in mortarium, affuſo cochleari olei roſacei, & ſucci ſuperioris alternatim, probè agitando, donec in unguentum coëat, quo turundæ illitæ naribus indantur.

Conducit & hîc *aqua aluminoſa ſeu mercurialis*, vel ſola, vel diluta cum petiis prudenter uſurpata.

Præſtans quoque eſt *aqua viridis Hartmanno uſitata*, quæ non tantum in ozænis, ſed in omnibus ulceribus fœtidis narium, palati, uvulæ, gingivarum, & linguæ mirificè valet. Cujus hæc eſt deſcriptio;

℞. *Mellis roſacei* ℥ij.
Sulph. vivi, aluminis crudi, æruginis an. ℥j.
Albi græci, ſabinæ an. ℥ß. *Flor. ſambuci* ʒj.
Fol. plantaginis, hyperici, pulegii, roſmarini, rutæ an. Mß.
Coq. in vini & aquæ lib. ij. *ad caſum tranſverſi digiti. At notandum, quod ærugo non ſimul coquatur, ſed in fine addatur & relinquatur, donec refrixerit: poſtea coletur & uſui ſervetur. Viz. ejus aliquid in cochleari calefiat, tum intingatur penicillum, eoque locus ulceratus attingatur.*

X. Guilielmus Rondeletius *pr. lib.* 1. *cap.* 65. In ulceribus narium poſt ſufficientem deterſionem nihil efficatius ſe inveniſſe ſcribit *ſuffitu*, qui partes illas profundas attingit & ſiccat. Parandus autem ex potentiſſimè ſiccantibus hoc modo:

℞. *Ladani puri, hypociſtidis, maſtichis, myrrhæ an.* ʒiij.
Styracis rubr. & calam. cort. thuris, ſandarachæ, aurpigm. an. ʒij.
Excipiantur omnia therebinthina, & F. Trochiſci, quibus ſuffiatur æger ſerò & manè in cubiculo,

atque ſuffitus naribus infundibuli ope excipiatur.

Optimum etiam eſt parare candelas ex cera rubra: etenim ob *cinnabarim*, cum qua hæc cera conficitur, fuligo iſtiuſmodi candelæ plurimum juvat exſiccationem; ſi præſertim accendatur in cubiculo benè clauſo & anguſto. Quod autem fuligo accenſæ candelæ cum inſpirato aëre excipi ſoleat, experimur, cum diutius in ſtudiis moram trahimus noctu; namque ſputum & narium excrementa fuligine denigrata redduntur. Dein addit: *hac ratione nos ulcus curavimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis curari potuerat.*

Suffitus ſequentis pulveris (inquit Barbette *in chirurgia* prunæ impoſiti multa præſtat, modo cautè, & non niſi ſemel, aut ad ſummum bis quotidie uſurpetur, ne ſalivatio excitetur.

℞. *Benzoini, ſandaracha, maſtichis, thuris, Styracis an.* ℥j.
Cinnabaris factitii ℥ß.
M. F. *pulvis pro ſuffimigio.*

Quæ porro in inveteratæ ozænæ curatione ſunt obſervanda, videri poſſunt apud Scultetum *armament. med. chirur. tab.* 37. Hiſtoriam ozænæ graviſſimæ cum oſſis palati eroſione ſanatæ refert Hildanus *cent.* 2. *obſ.* 22. Exemplum quoque naſi ulceris, apicem illius depaſcentis, feliciter curati, habetur apud Platerum *lib.* 2. *obſervationum.*

CAPUT XIII.

De Labiorum Ulceribus & Fiſſuris.

Ulcera labiorum qualia ſint & unde proveniant.

I. Nonnunquam & labia occupant ulcera cruſtoſa, ſæpe quoque ſerpentia, orta ab *humoribus bilioſis, acri-ſalinis, & quodammodo glutinoſis*, qui miſerè hujuſmodi exulcerationibus labia inquinare & corrumpere ſolent.

Talia ulcera nonnunquam per modum criſeos in febribus intermittentibus contingunt, atque febris ſolutionem indicant. Sæpe etiam abſque criſi ab humoribus vitioſis è toto corpore eò protruſis ortum habent. Vel à gallica lue proveniunt.

Horum ulcerum diagnoſis.

II. Hujuſmodi autem labiorum ulcera oculis obvia ſunt; cauſæ vero ſignis inveſtigandæ. Si per criſin accidant, febris adeſt. Si à morbo gallico, is etiam ſuis ſignis ſeſe prodit. Si & febris & lüis venereæ ſigna abſint, ex latente in corpore cacochymia ortum habent.

Prognoſis

III. Cæterum labiorum ulcera, ſi in febribus cum coctionis ſignis appareant, plerumque bonum ſunt ſignum, atque febris perfectam ſolutionem, vel imminutionem ſignificant, ac per ſe facilè ſanantur. Sed cum viribus debilibus, aliiſque malis ſignis, ſi os & labra exulcerentur, ſæpe lethale eſt. Etiam curatu difficiliora & pejora ſunt, quæ à morbo gallico proveniunt.

Curatio.

IV. Igitur in febribus labiorum ulcera ſi critica ſint, per ſe facilè ſanantur. At à lue venerea quæ oriuntur, curanda ſunt ut venerea lues; curatione ſc. inſtituta per ſalivationem, decocta ſudorifera, & ſimilia. Talium ulcerum curatorum exemplum habetur apud Foreſtum *lib.* 14 *obſ.* 2. ubi ſcribit, ſe juvenem (qui ex lue venerea labia ulcerata, inflata,

nigra, tumida, dura, carcinomatis inſtar, habuit) curaſſe univerſalibus ad morbum venereum, & panno hac decoctione imbuto labiis appoſito:

℞. *Lignisancti p.* ij.
Bulliat in pinta una aqua ſolatri, dein coletur, & colatura add.
Aluminis ʒj. *iterum ſimul ebulliant & colentur, ac colatura detur uſui.*

Si vero ulcera hæc abſque febre & morbo gallico oriantur, ab humoribus nempe vitioſis acribus, è toto corpore eò protruſis, univerſalibus uſurpatis, & diætâ conveniente haud neglectâ, adhibeatur *unguentum de ceruſa*, vel *album camphoratum*, vel *nutritum*, aut ſimile. v. gr.

℞. *Unguenti roſacei, nutriti, albi camphorat. an. p. aq. terantur diu in mortario plumbeo, donec linimentum evadat.*

Quod ſi tale ulcus exſiccari non poſſit, tangatur *aquâ aluminoſâ* Fallopii, deſcripta *cap. de ulceribus venereis.* Aut prudenter uſurpetur *aqua viridis Hartmanni*: vel vulgaris *aqua mercurialis* ſeu *aluminoſa*, quæ *vino gallico* & *aquâ plantaginis* diluta frequenter admoveatur.

V. Atqui cutis cum carni in labiis connnexa ſit tantâ tenuitate, tantâ ſubtilitate, ac teneritudine, ut niſi labris laceratis ab iis ſeparari non poſſit; hinc facilè à cauſis externis, ventis, frigore; ut & internis, humoribus puta & vaporibus ſalſis & acribus, vitiantur, finduntur, & ita ſcinditur, ut interdum etiam ſanguinem fundant. Vitium hoc græci ῥαγάδας, latini *fiſſuras* ſeu *ſciſſuras labiorum* vocant. Quæ ſanè non planè ſunt negligendæ: namque turpitudinem pariunt, atque in cruſtoſa & difficulter curabilia ulcera quandoque degenerant. Labiorum fiſſuræ.

VI. Solent vero haud difficulter ſanari labiorum fiſſuræ, inuncto *candelarum ſevo*: vel inungatur *un-* Quomodo Curari debeant.

guentum roſarum, aut *pomatum*; vel fiat litus ex *recenti axungia gallinæ*, *& cerâ albâ roſaceâ*, *aquâ ſæpius lotis*.

Aëtius *ovi pelliculam internam* fiſſuras labiorum agglutinare tradit.

Sed ad labiorum ut & mammarum fiſſuras admodum conducit *ſevum hircinum liquatum in aqua roſacea*, ſi pars affecta eô illinatur. Etiam utile eſt *oleum è vitellis ovorum recenter expreſſum*: uti & *oleum ceræ ſine fuco recenter deſtillatum*. Vel quod ſequitur:

℞. *Butyri inſulſi* ℥j. *Ceræ flavæ* ℥ß. *Liquatis admiſceatur*,
Succi uvarum cærulearum recentis q. p.
F. *exinde S. A. globulus*, *quô labia fiſſa oblinantur*.

CAPUT. XIV.

De Ulceribus Oris.

Oris ulcera qualis ſint, & quomodo fiant.

I. PRæter ulcuſcula quæ in internis oris partibus oriuntur, illarumque ſuperficiem depaſcunt, & *aphtha* vulgo nuncupantur (de quibus verba facere nunc animus non eſt) *in ore*, *faucibus*, *aliiſque intra os contentis partibus* ſerpentia non raro obſervantur ulcera; quæ aphthas exulceratas nonnunquam ſequuntur: aliquando poſt inflammationes & per ſe, ut in aliis partibus, ex affluxu vitioſorum humorum fiunt; quemadmodum & in gallico morbo excitantur.

Qua ratione Curari debeant.

II. In ulceribus hiſce curandis, quoque totius corporis habenda erit ratio per purgantia identidem exhibita, quandoque venæſectiones, & ſi malignitas adfuerit, decocta ſudorifera, antivenerea, quæ hîc magni uſus ſunt.

Externa media etiam hîc abſtergentia ſint, atque

ſiccantia. Quem in finem Barbette hanc oris collutionem valdè extollit.

℞. *Fol. quercus* Mj. *Flor. roſarum*, *balauſtia*, *an. p. j.*

Cort. granator. ʒij. *Alum. uſt.* ℈ij. *Vitrioli alb.* ℈ß.

Coq. in ſ. q. vini rubri adſtringentis ad ℥viij. *colatura add.*

Diamoronis, *mellis roſacei an.* ℥j.

Miſceantur pro oris collutione.

Ad ſordida oris ulcera utilis quoque eſt *aqua viridis Plateri*:

℞. *Eruginis* ʒj. *Aluminis* ℥ß. *Vitrioli*, *minii an.* ʒj.

Coq. in vini albi ℥iv. *Aq. vita* ℥j.

Huic aqua intincto penicillo loca in faucibus ac ore tangantur, cavendo ne quid deglutiatur. Poſtea lacte dulci in quo calx ignitus ſit extinctus, os colluatur.

Etiam à multis uſurpatur *Unguentum Ægyptiacum in aqua plantaginis cum pauco aceto diſſolutum, addito melle roſaceo.*

Verum acria hæc ſerpentibus horis ulceribus, in primis ſi in carcinomatis naturam vergant, adverſiſſima ſunt. Hildanus *cent.* 3. *obſ.* 86.

Hinc in oris ulceribus non cancroſis hoc conducit linimentum:

℞. *Mellis roſacei* ℥iß.

P. alum. uſti ʒß. *Myrrha optima* ℈j.

Ol. ſulphuris gutt. x.

Miſceantur.

Barbette laudat linimentum *ex* ʒiij. *unguenti fuſci Felicis Wurtzii*, & ʒij. *mellis roſacei*, *inter ſe mixtis.*

Sed ad oris, omniumque ejus partium ulcera, ſive ſint uvulæ, ſive tonſillarum, ſive linguæ, ſer-

pentia, etiamſi cancroſa, ſequens linimentum utiliſſimum ſemper obſervavi:

℞. *Mellis roſacei* ℥iij. *Tinctura Saturni* ʒiij. *vel* ʒiv.
Miſceantur exactè.

Eum in modum quoque fieri poteſt gargariſma vel oris collutio:

℞. *Aq. caprifolii, plantaginis an.* ℥vj.
Mellis roſacei ℥iij. *Tinct. Saturni* ʒiij. *vel* ʒiv.
Miſceantur.

At verò ſi in latere linguæ naſcantur ulcera, videndum num dens aliquis acutior ſit, qui ſaneſcere ſæpe ulcus non ſinit, quique proinde limandus, vel evellendus eſt.

Os palati quum exeſum ſit quid agendum.

III. Cæterum in oris exulceratione *os palati* ab humore corrodente non rarò perforatur & corrumpitur: quod ubi evenit, ſermo vitiatur; cum aër, qui per os elidi debeat, ſimul per foramen illud ad nares penetret, per eaſque egrediatur. In tali caſu ſi os nigrum ſit, radendum id prius, dein ex arte curandum. Sed antequam foramen illud claudatur, vel ſi planè claudi non poſſit, ut vitium illud ſermonis tollatur, fabricanda eſt minutiſſimis foraminibus perforata lamina aurea vel argentea, inſtar clypei, quæ in medio eminentiam habeat, cui ſpongioſa ſicca, foraminis magnitudini reſpondens, alligetur, atque ita foramini adaptetur: ubi enim ſpongia humorem imbiberit, dilatatur, ut lamina firmiter hæreat, foramenque claudat.

Ulcera oris ſcorbutica quomodo tractanda.

IV. Ad ulcera oris, gingivarum præſertim, ſcorbutica conducit linimentum *ex melle vulgari vel roſaceo, cum alumine uſto & ſpiritu vitrioli.* Vel talis oris collutio.

℞. *Aq. plantaginis* ℥iij.
Antiſcorbutica, vini albi gallici an. ℥iß.

Cinamomi ʒij. *Alum. crud. pulv.* ℈iiß.
Miſceantur.

Si vero gingivæ, parteſque vicinæ nigreſcant, adeo ut gangræna metuatur:

℞. *Aq. antiſcorbuticæ* ℥vj.
Theriaces, ſalis abſynthii an. ʒj.
Mellis roſacei ℥j.
Alum. crudi ʒiß. *Sp. vini* ʒvj.
Miſceantur.

Denique *fiſtuloſa* ſæpe *ulcera* gingivas obſident, unde vicini dentis radix cariem contrahit eò uſque, ſaniei acrimoniâ omnino denudetur. Quo in caſu carioſum dentem evellere oportet: ſic enim brevi curabitur fiſtula.

CAPUT XV.

De Pectoris Ulceribus & Fiſtulis.

I. QUandoque & ULCERA in PECTORE excitari ſolent; quorum alia ſunt *penetrantia* & *fiſtuloſa*, hinc & FISTULÆ THORACIS meritò dicta; alia verò *non penetrantia*: & ex his alia majora, alia minora, alia profundiora, alia minus profunda, alia antica, alia poſtica, alia lateralia ſunt. Pectoris ulcera qualia ſint

II. Hujuſmodi autem thoracis ulcera, fiſtuloſa, in primis oriuntur vel ex cauſis internis, vel ab externis. Atque ſequuntur non rarò aut empyema, aut pleuritidem, quæ ritè per ſputum evacuata non fuerit, dehinc foras apoſtema effecerit. Inſuper poſt tumores, aut vulnera thoracis malè curata, fiſtulæ in pectore ſæpe excitari ſolent, quæ difficilis ſunt curationis; præſertim ſi oſſa, ſternum puta, ſpina dorſi, aut coſtæ ſimul afficiantur. & unde fiant.

III. Hæc autem thoracis fiſtulæ cognoſcuntur fa- Morbi

hujus diagnoſis, & prognoſis. cilè, & oculis patent; ſique penetrent, ſtylo, vel aëris egreſſu obſervantur.

Cæterum penetrantia thoracis ulcera in fiſtulas perfectas non rarò terminantur: & quando pus non ritè expurgatur, ac in thoracis cavitate retinetur. Patiens empycus fit; hinc tabidus macilentus & maraſmodes evadit. „ Omnes thoracis fiſtulæ, ait Pigræus *prax. chir. libr. 5. cap. 5.* difficilis ſunt cu-„ rationis, longèque eſt ſatius eas palliativè curare, „ optimâ vivendi ratione adhibitâ, quam accura-„ tius; hac ſpe, quaſi perſanari brevi poſſent.

Atque ideo in primis ſi vetus ſit fiſtula, curâ tantum utendum palliativâ, cum harum partium fiſtulæ rarò ſanentur: unde qui fiſtulâ thoracis penetrante laborant, ſolent plurimum toto vitæ tempore argenteam geſtare fiſtulam. Et ſcribit aquapendens, nonnullos ſe noviſſe, qui viginti quinque & triginta annos talem geſtarunt, & vitam ſatis commodam duxerunt.

Porro quæ in dorſo ſunt fiſtulæ, periculoſiores ſunt ob majorem nervorum copiam & ſpinalem medullam vicinam, ac raro ſanantur. Quæ in muſculis ſunt circa magna vaſa, non ſatis tuto curantur. At non penetrantia thoracis ulcera, quæ ſunt abſque oſſis corruptione, facilè curam ſuſcipiunt.

Curandi Methodus. IV. Enimvero thoracis ulcera non penetrantia, ſicut aliarum partium ulcera curantur: & ſi putrida ſint, ad putridi ulceris curationem reſpiciendum.

Penetrantia autem ſeu fiſtuloſa quæ ſunt, & medicamentis internis & externis curari debent, haud ſecus ac de ulcere fiſtuloſo ſuperius indicavimus. Orificium vero, niſi id ſatis hiet, in primis dilatandum, immiſsâ turundâ ex *ſpongia præparata*, vel *radice gentianæ*, vel *medullâ ſambuci contortâ*, vel aliquo ſimili; quæ filo appendenda, ne in thoracis cavitatem ingredi poſſit. Dein turunda cava plumbea

vel argentea ſimiliter filo alligata immitatur, ut ſic materia ſæpe & ſenſim evacuetur ulcus interim, parteſque internæ detergantur injectionibus *ex decocto hordei cum melle roſaceo*, cui & *hydromel* addi poteſt. Vel fiat talis:

℞. *Rad. ariſtoloch. rot. iridis* Florent. *an.* ℥iij.
Herb. agrimoniæ, hyperici, centaurii min. vincæ per vincæ an. Mj.
Flor. *roſar. rubr.* Mß. *Hordei M. pug.* iij.
Coq. in duabus partibus aq. comm. & una parte vini albi ad ℥xxij. *Colatura add. mellis roſacei* ℥iij. *vel* ℥iv.

Et quum opus fuerit ulcus carne replere,
Pulv. myrrhæ iridis, ſang. draconis an. ʒj.
M. F. ex his injectio.

Quam vero glutinare & exſiccare expedit, haud inutile erit id quod ſequitur.

℞. *Therebinthinæ optimæ* ℥j. *mellis communis* ℥iß.
F*arinæ lupinorum.* ℥ß. *Fabarum* ʒij.
Succi apii, plantaginis, agrimoniæ an. ℥j.
Pulv. myrrh. maſtichis, thuris an. ʒij.
F. *ex his ſuper igne S. A. unguentum*; quô turundæ & penicilli illinantur, ac deſuper ponatur *emplaſtrum de ſcavona*, vel *diapalma*, vel *de minio*, ſicque ulcus carne oppleatur, & cicatrice occludatur.

V. Verum obliquus, flexuoſuſque ſi ſit fiſtulæ ſinus, nec non fiſtulæ finis declivis; præſtat univerſum fiſtulæ flexuoſum, declivemque ſinum *turundâ ex ſpongiâ compreſſâ, vel radice gentianæ* dilatare non tantum, ſed quoque Scalpello, aut potius parvo cultello unam aciem habente, eamque in extremitate paulo intus recurvatam, (cujus cuſpidi inſuper exiguus affixus ſit globulus ex cera alba) diſcindere; ac ad fundum uſque aperire. Enimvero citiſſima & quaſi momentanea fiſtulæ thoracis inci-

Thoracis fiſtula obliqua & flexuoſa quomodo tractari debeat.

ſio eſt, quæ fit ſyringotomo, quod in altera extremitate habet aciem, circa cuſpidem globulo cereo obvolutam, quo minus in immiſſione carnes laceret. Hinc in fiſtulam immittatur, ac ubi ad fundum ejus pertingit, per carnem & cutem ſuperincumbentem dextrâ adigatur, ut globulo cereo in ulcere remanente cuſpis cutelli per foramen factum exeat: qua digitis ſiniſtræ apprehenſa, amborum foraminum interſtitium, unico quaſi ictu, incidatur.

VI. Inſuper contingit nonnunquam, quod fiſtula non ſolum declivis ſit & terminum habeat inferius, ſed etiam à ſpatio intercoſtali ſuperiore ſubtus coſtam ſeſe inſinuet; viz. inter pleuram & coſtam, donec in alterum intercoſtale ſpatium ſubjectum terminetur. In hoc caſu C. Celſus vult, præcidendam eſſe & eximendam ex utraque parte coſtam. Sic enim loquitur *de re med. lib.* 7. *cap.* 4. „ Solent „ autem inter coſtas fiſtulas ſubterire, quod ubi ac„ cidit, eo loco coſta ab utraque parte præcidenda „ & eximenda eſt, ne quid intus corruptum relin„ quatur. Quæ operatio quam difficilis ſit, quam periculoſa, unicuique facilè patet. Hinc potius talis fiſtula pertundatur inſtrumento ab aquapendente excogitato. Imitatur viz. cannulæ argenteæ & incurvatæ extremitas, ad fiſtulæ fundum uſque, ut exterius ſpectet: dein per cannulam fiſtulæ immiſſam impellatur acus longa (quæ non longè à cuſpide foramen habet, & filum ducit) ut fiſtulæ fundus perforetur, & filum per ſuperiorem & inferiorem ſinus portam exeat. Perforato fiſtulæ fundo, eximatur acus per novum ſinus foramen, & fili extremitates colligantur, ut fiſtulæ foramina teneantur aperta, ac materia purulenta per inferius effluat, donec ſinus ſubtercoſtalis vel carne repleatur vel agglutinetur. Hunc fiſtulam thoracis curandi apparatum

tum exponit Scultetus *armament. med. chir. tab.* 38. Atque thoracis fiſtulæ acu pertuſæ, & hoc modo ſanatæ exemplum adfert *obſ.* 44.

VII. Sed non raro quoque accidit, fiſtulam intus penetrare in coſtam, vel claviculam, vel ſternum: quæ oſſa cum ſint cavernoſa, ſolet facilè in iis pus colligi, & ſerpere perpetuo corruptio vel coſtæ, vel claviculæ, vel ſterni. In hoc caſu candens ferramentum per cannulam ad coſtam aut claviculam inſeratur, omniſque putredo exſiccetur & abſumatur, parſque corrupta roboratur; ita enim cicatrice obducetur. Vel fiſtulæ ſinu ad coſtam aut claviculam carioſam uſque, immiſsâ ex *compreſſa ſpongia*, vel *radice gentianæ* turundâ, abundè dilatato, oſſi carioſo inſpergatur *pulvis euphorbii*, ſicque caries auferatur, ac ſinus conſolidetur. Fiſtulæ thoracis, cum eroſione claviculæ, brevi tempore curatæ, exemplum videre eſt apud Scultetum *obſ.* 40.

Ad coſtam, claviculam, vel ſternum ſi penetret fiſtula. quid agendum.

At vero ſi ſternum corruptum, aut aliqua ſaltem labe affectum ſit, amplianda fiſtula, aut ferramento incidente, aut turundâ ex compreſſa ſpongia vel radice gentianæ; dein pars oſſis corrupti abradenda, uſque dum caro laudabilis paucas poſt horas illi accreſcat. Quod ſi caro iſto temporis ſpatio non ſuccreverit, indicio erit, totum corruptum os non eſſe abraſum, ac proinde raſionem repetendam, donec caro optima adnaſcatur, quo aliis poſtmodum remediis detur locus, & curetur fiſtula. At nunquam deveniendum eſt ad inuſtionem ipſius ſterni, uti rectè monet Petrus de Marchettis *obſ. chir.* 39. quia non abſcedit, aliorum corruptorum oſſium more: additque ſe obſervaſſe, inuſtum ſterni os in multis non abſceſſiſſe, niſi elapſis duobus tribuſve annis. Quod idem affirmat Dom. de Marchettis P. F. *Anatomes cap.* 9.

Cæterum ulcera fiſtuloſa in pectoris dextra ſede, juxta papillam curata: videri poſſunt apud Platerum *lib. 2. obſerv.* ubi habetur quoque ulcus fiſtuloſum in dorſo, à ſcapula ad lumbos uſque pertingens, ſanatum. Fiſtula mammæ dextræ curata extat apud Scultetum *poſt armament. med. chir. obſ. 75.* Ex vulnere thoracis fiſtulam ſubortam, quæ ſpatio aliquod menſium pervadens ad capſulam cordis, hujus ſubſtantiam ad cavitatem uſque abſumpſit, obſervavit Petrus de Marchettis *obſ. chir. 47.*

Thoracis fiſtula inveterata & planè deſperata, qua ratio ne tractari debeat.

VIII. Omnes autem thoracis fiſtulæ difficillimam recipiunt curationem, ita ut interdum tum medici, tum ægrotantes defeſſi, & ſpe deſtituti, curam ipſi naturæ relinquant: quo in caſu aquapendens fiſtulæ orificio imponit *pilam ex cera alba*, appenſum filum habentem; præcipitque ut quotidie ea moveatur ac tractetur, veluti ſi eſſet fonticulus, curando ipſam in poſterum ut fonticulum, non ut fiſtulam, ſicque temporis progreſſu caro gignitur quandoque per totum fiſtulæ ductum, atque ita fiſtula, alioquin inſanabilis, non raro ſanatur.

CAPUT XVI.

De Abdominis Ulceribus & Fiſtulis.

Abdominis ulcera qualia ſint.

I. HAud ſecus ac in *thorace*, ita quoque in VENTRE INFERIORE quæ excitantur ULCERA, alia ſunt *penetrantia*, alia *non penetrantia.* Non penetrantia dicuntur illa, quæ peritonæum non perforant: penetrantia verò, quæ uſque ad partes intra peritonæum contentas pertingunt.

Unde oriantur.

II. Oriuntur autem ulcera in infimo ventre iiſdem ex cauſis, ex quibus in aliis partibus excitari ſolent: ex caſu viz. percuſſione, inveterato vulnere,

poſt ſuppuratum apoſtema, ex acris erodentis materiæ confluxu, ex acribus medicamentis appoſitis, hiſque ſimilibus. Et ſanè abdominis abſceſſus, à quibus poſtea ulcera relinquuntur, frequentius occurrunt, quam vulgus medicorum putat. Ita Galenus *lib. 5. de locis affectis cap.* 7. refert, Steſianum quendam, quaſi abſceſſum in hepate haberet, ab aliis medicis curatum fuiſſe: id quod Galenus negavit & monſtravit abſceſſum fuiſſe inter muſculos tranſverſos & obliquos abdominis. Similem fere hiſtoriam habet Dodonæus *obſ. med. cap.* 29. de quodam ſcriba, qui cum dextri lateris dolore cum febre eſſet correptus, juxta ac paulo infra coſtas nothas, medicumque accerſiviſſet, qui ipſum ut pleuriticum curaverat, atque inde pejus haberet, dodonæum vocavit; qui exhibito primum leni purgante, cataplaſma emolliens applicavit, ac tumore emollito tandem ſectionem inſtituit; cumque ex abſceſſu copioſum pus effluxiſſet, æger adhibitis ulceri idoneis remediis convaluit. Scribit quoque Sennertus *prax. lib.* 3. *part.* 10. *cap.* 8. Victoris uxorem ſimili tumore ad ipſam ferè ventriculi regionem laboraſſe, qui cum in tantam magnitudinem excreviſſet, ut propemodum duos pugnos æquaret, ſectione eum aperiri curavit: ex quo abſceſſu maxima puris copia effluxit, magno cum fœtore, fluxitque pus poſtea aliquot dies, ægraque idoneis ulceri curando medicamentis adhibitis, tandem convaluit. Narrat inſuper Fabritius Hildanus *cent.* 2. *obſ.* 38. virum quadragenarium, robuſtum, dolore lateris dextri ad finem coſtarum notharum laborantem ad ſe lauſannam veniſſe. Cum vero nullus tumor appareret, ſed ſaltem dolor cum febricula adeſſet, atque purgantia, fomentationes, cataplaſmata, inunctiones, diſcutientia, reſolventia, & anodyna per aliquot dies ſine fructu applicarentur, nihilominus dolor punc-

torius & pulſatorius circa regionem hepatis & peritonæum perſiſteret, & ſi in cute nihil appareret, dolore locum affectum monſtrante, ſectio facta eſt: quâ peractâ pus copiosè effluxit, neque diu poſt febris, dolor, lypothymia paulò ceſſarunt; ulcus tamen propter puris copiam quæ effluxit, per aliquot menſes apertum ſervatum fuit, ægerque tandem ſanatus. Et certè ſi pus collectum eſſe animadvertatur, maturè abſceſſus aperiendus, ne nimia puris copia colligatur, quæ dein vel peritonæum penetret, & in abdominis cavitatem defluat: aut poſtea ſine vitæ periculo evacuari non poſſit: cujus rei hiſtoriam habet *cent.* 2. *obſ.* 39. de viro quadragenario, qui in dextro hypochondrio abſceſſum immenſæ magnitudinis habebat, ut cutis totius ferè lateris ab illi oſſe uſque ad coſtas veras, lineamque albam & ſpinam dorſi puris plena & elevata eſſet, cum dolore continuo lypothymia, nauſea, appetitus & virium proſtratione, vocatus Hildanus ob periculi magnitudinem tumorem aperire recuſavit; quod cum poſtea Barbitonſor quidam feciſſet, & vomicam aperuiſſet, maxima puris copia inde effluxit, & dolor quidem aliquo modo imminutus eſt, ſed intra biduum æger exſpiravit. Unde ille monet, ut juniores Chirurgi in aperiendis magnis abſceſſibus cauti ſunt, & materiam non confertim, ſed ſenſum & per vices evacuent. Scribit porro Petrus Eſtanove *obſ.* 2. puerum quendam ventris tumore laborantem, hydropicum habitum fuiſſe, cumque umbilicus valdè prominеret, apertio tandem facta eſt, ex qua puris laudabilis octo vel decem libræ profluxere, ſicque omnino æger curatus eſt adhæc plurima & admiranda abſceſſum abdominis exempla adferri poſſent, quorum quemdam licet videre apud Th. Burnetum *in theſauro medicinæ practica libr.* 1. *ſect.* 4. Ex quibus poſtea non exac-

tè curatis, non rarò ulcera relinquuntur in abdomine, non penetrantia; imo & nonnunquam penetrantia ſeu fiſtuloſa.

III. Enimverò *id abdomine* quoque interdum fiſtulæ, in primis ſuper pubis latera fiunt, cum eum in locum humores facilius decumbant, atque ibidem hæreant. Inſuper & corrumpuntur ſæpe, putredine inficiuntur, ac corroduntur ſimul inteſtina, ut per fiſtulam etiam fæces alvi egreſſas fuiſſe, compertum ſit. Sic per umbilicum, poſt abſceſſum inter pectinem & umbilicum ruptum, puero cuidam Mediolanenſi fæces alvi exiiſſe, refert Cardanus *de ſubtilitate lib.* 18. Et Alexander Benedictus *prax. lib.* 10. *cap.* 24. narrat, cuidam puero veneto ex abſceſſu inteſtina perforata fuiſſe, ut per umbilicum magnam excrementorum partem ſingulis diebus emitteret; ſano tamen ſimilem per domum ambulaſſe. Scribit quoque Fabritius Hildanus *cent.* 1. *obſ.* 51. ſe vidiſſe adoleſcentem duodecim annos natum, qui tumore muſculorum abdominis laborabat, quo rupto excrementa per quatuor aut quinque hebdomades per eum locum, nil vero per alvum egeſſit. Quæ autem in ejus cadavere inventa ſunt, ibidem licet videre. Atque *cent.* 1. *obſ.* 54. & 55. ſimiles fere narrat hiſtorias. Refert quoque Petrus de Marchettis *obſ. chir.* 53. ſibi viſum patrem quendam Theatinum laborantem fiſtulâ umbilici, ad inteſtina uſque penetrante, de quorum dolore erant quærelæ ex demiſſo ſtatim in eandem ſpecillo: qui tamen brevi temporis ſpatio curatus eſt. Adhæc Platerus *obſ. lib.* 3. ſcribit, Capitaneum quendam ante multos annos in ventre vulneratum, ſtercus per fiſtulam, quæ ſanato vulnere illic remanſerat, multos annos incolumen alioquin & ſuperſtitiem excreviſſe. Etiam de muliere gravida refert, cui tuberculum nucis juglandis magnitudine in ſiniſtra

Fiſtulæ abdominis.

abdominis ſede, tranſverſæ manus ſpatio ab umbilico erupit, quod in abſceſſum, indeque in ulcus ſinuoſum abiit, ex quo aperto ſanies & pus copioſe effluxerunt, tuncque pruritu ſaltem quodam remanente, dolor penitus remiſit, ipſaque nihil mali paſſa, fœtum vivum & ſanum, ſtato partus tempore peperit, niſi quod excrementa alvi, per ulcus illud ſinuoſum apertum progrediebantur; quæ ab eo tempore omnia, non amplius per alvum, per hanc aperturam expurgabantur, & ut procederent, mulier ipſa manibus ventrem premendo, bis quotidie ſic ab illis ſeſe exonerabat. Narrat quoque Chirurgus hujus urbis expertiſſimus Ravenſvvay, ſibi viſum in muliere, ob eroſionem inteſtini, non tantum excrementa, verum etiam duos vivos lumbricos ex inguine prodiiſſe, quæ tamen perfectè fuit curata.

Hiſtoria.

Ulcerum abdominis diagnoſis, & prognoſis

IV. Cæterum penetrantia hæc infimi ventris ulcera dignoſcuntur ex ſtyli vel candelæ cereæ immiſſione: cum nimirum multa horum portio ingrediatur, & ex vini injectione ſyphone facta. Enimvero in penetrantibus abdominis ulceribus intra peritonæum vinum penetrat. In non penetrantibus vero refluit, ſtylique ſive cereæ candelæ pauca portio intra ulcus ingreditur. Porro quæ non ſunt penetrantia abdominis ulcera, facilioris ſunt curationis. Quæ vero ſunt penetrantia, frequenter in fiſtulas abeunt, & difficulter ſanantur.

Curandi methodus

Ad *curationem* vero quod attinet: non penetrantia, abdominis ulcera, ſicuti aliarum partium ulcera. Curari debent, cum nihil peculiare habeant. Atqui ulcera hæc ſi ſint magna, ſinuoſa, vel fiſtuloſa, non aliter quam inciſione curantur: & quidem ſi fiſtula unum orificium habeat, utendum eſt ſyringotomo altera extremitate acuto, ut finis fiſtulæ perforetur, & totus fiſtulæ meatus diſſecetur atque

aperiatur. Si vero fiſtula plura orificia habeat, ſyringotomo utendum altera parte obtuſo, & exiguum globulum præfixum habente, quo etiam tota fiſtula aperiri poſſit. Vel fiat apertio Cultro ſeu Scalpello longo manubriolum ſimiliter longum habente; qui Culter unâ tantum parte aciem habeat, in extremitate paulò intus recurvatam, exteriorem vero partem retuſam obtineat, ad cujus cuſpidem ex cera globulum infixum eſſe oportet, quo intus per totum fiſtulæ ductum ſine obſtaculo demittatur.

VI. At vero ſi penetrantia & fiſtuloſa fuerint talia ulcera, fucatâ curatione, ſicut de penetrantibus pectoris ulceribus diximus, uti debemus, ſervatâ optimâ victus ratione, utque decet deterſo ac mundificato ulcere. Scribit tamen Fabritius ab aquapendente, ſe iſtiuſmodi abdominis ulcera penetrantia ac fiſtuloſa, aff. ctis etiam inteſtinis curaſſe, & curata vidiſſe; non manu, non ferro, non igne, non aliis medicamentis: ſed ſolis *aquis thermalibus*, per inſeſſiones mane & veſperi in iis factas, ita ut aqua per fiſtulæ foramen in cavitatem abdominis ingrederetur, inteſtinorumque eroſiones ſuâ ſubſtantiâ pertingeret, & attingendo exſiccaret, purgaret, impleret, tandemque cicatricem induceret. Et in thermarum defectu *ſulphur, alumen, & ſal in aqua liquare & decoquere*, ac inſeſſiones moliri, utile cenſet.

CAPUT XVII.

De Veſica urinaria, & pudendorum ulceribus.

Veſicæ urinariæ ulcera unde oriatur.

I. Fiunt quoque ULCERA in VESICA URINARIA, vel in *ejus fundo*, vel in *collo*; idque ab affluentibus humoribus acribus; vel purè è locis ſuperioribus tranſeunte, ibidemque nimiam ob viſciditatem hærente; aut medicamentis veſicam exulcerandi vim habentibus, inter quæ præcipuè numerantur *cantharides* incautè aſſumtæ. Inſuper poſt inflammationem & abceſſum veſicæ malè curatum, non raro ulcus reliqui ſolet. Oriuntur quoque veſicæ ulcera à calculo aſperiore veſicam lædente, quale exemplum refert Platerus *lib.* 3. *obſ.* Atque à vaſorum ruptione & læſione, ex percuſſione, lapſu, vulnere, ac ſimili cauſa violentâ externâ.

Ulcerum horum diagnoſis

II. Cognoſcitur verò hujus partis ulcus è ſquammulis & pure, quæ cum urina minguntur, nec non gravi urinæ odore, ſi ulcus ſit ſordidum: dolor quoque adeſt gravis in pectine & pube, quoties ægri mingunt: nonnunquam etiam cum ulcus ſerpit, ſubcruenta & ſanioſa eminguntur. Urinæ quoque difficultas accedit, ſæpe & continuus egerendi conatus, ac membri virilis erectio.

An autem in fundo veſicæ ulcus conſiſtat, an juxta urinarium meatum, eo diſcernitur: quod ſi in fundo veſicæ fuerit, dolor circa pubem percipitur: ſi vero juxta meatum urinarium, tempore mictionis magis deprehenditur, ac imprimis ubi mingere incipiunt & deſinunt ægri.

Prognoſis

III. Porro veſicæ ulcera ferè incurabilia ſunt; quia in parte ſunt membranoſa & urina, quæ mordax eſt, continuô illô tranſitu vellicat, & conſolidationem impedit. Perículoſiora autem ſunt iſtiuſ-

modi ulcera quæ ex eroſione ſunt orta, quam quæ ex aliis cauſis. Etiam difficilius & rarius curantur in ſenibus quam in juvenibus. Ulcus quod eſt à calculo, non curatur, niſi prius is extrahatur.

IV. In curatione abſterſionem & conſolidationem quoque requirunt veſicæ urinariæ ulcera: interim tamen præcavendum, ne ulcus irritetur, latiuſque ſerpat; ſed ut dolor leniatur danda opera, uti & urinæ ardor ac difficultas. Id quod præſtant emulſiones ex *amygdalis*, *ſeminibus quatuor frigidis maj*, *&c.* Atqui ad ulcus abſtergendum, ſimulque leniendum ſumat patiens bis in die, ſequentis electuarii particulam magnitudinis avellanæ: Curandi methodus

℞. *Therebinth. venet. crud.* ℥j.
Caſſiæ fiſtulæ rec. extr. ℥iß.
Pulv. liquiritiæ elect. ʒiij.
Occul. cancr. crud. ʒij.
Salis prunellæ ʒj.
Merc. dulcis ʒß.
Balſam. ſulphuris gutt. xxvj.
Syr. althææ fern. q. ſ. M F. *elect.*

Dein ſuperbibat largiorem hauſtum hujus decocti:

℞. *Rad. althææ, conſolid. maj. liliorum alb. an.* ℥iß.
Glycyrrhyſæ raſæ ℥j. *aut.* ℥ij.
Herb. bugulæ rec. Miij.
Agrimoniæ, veronicæ, pyrolæ, ſaniculæ, an. Mj.
Capit. papaver. cum ſeminibus ℥ß.
Coq. *in ſ. q. aq. puræ ad* ℔iv.

Electuarii loco proderit bis quotidie ſumere guttas 6. aut 7. *balſami ſulphuris therebinthinati*, vel *ſuccinati*, vel *balſami copaivæ*, vel cochlear *aquæ gonorrhæalis Quercetani*. Vel mane & veſperi uſurpentur *pilulæ ex terebinthina, liquiritia, troch. Alkekengi, &c.*

Barbette ſequens laudat:

℞. Troch. Alkekengi, de carabe,
Gypſi uſti an. ʒß.
Boli armeni, terræ ſigillatæ, cranii humani an. ʒj.
Thereb'nthina venet. q. ſ.
F. S. *A. pilulæ piſi magnitudine.*

Multi hoc in caſu miris laudibus extollunt *trochiſcos Gordonii.* Ulcus enim mundant, dolorem ſedant, & urinæ ardorem mitigant, ſimulque conglutinant.

V. Interea in veſicam per catheterem infundatur *lac recens cum melle roſaceo.* Et certe quæ per catheterem injiciuntur non rarò tantum proſunt, quam ore ſumpta; cum longa à ventriculo ad veſicam via ſit, in qua vires medicamenti non parum alterantur. Barbette hanc proponit injectionem:

℞. Aq. calcis vivæ ℥iij.
Plantaginis ℥ij.
Sief albi rhaſis ʒj.
M. pro injectione, ſingulis diebus ter quatuorve uſurpanda.

Aqua calcis, nihil aliud eſt, quam *aqua communis, in qua calcis vivæ particula ſit extincta.* Sed cavendum, ne acris nimis efficiatur.

V I. Ulcus vero quod eſt à *calculo* non curatur, niſi calculus tollatur: quem tamen extrahere nonnunquam periculoſum eſt propter ulcus. Ideoque ſi ulcus ſit profundum, tutius eſt emplaſticis & lenientibus ſaltem medicamentis uti, ut lapidi quædam lævitas inducatur, ulcuſque mitigetur; quod optimè fit *uſu lactis dulcis, in quo althææ radix ſit decocta.*

V I I. Si ulcus ſit *à cantharidibus* atque id recens, *lac dulce* copioſè bibendum; vel ſumenda *emulſio ex ſeminibus quatuor frigidis maj. papaveris albi, &c.* Vel *emulſio fiat ex ſemine cannabino, addito colaturæ ſyrupo althææ fern.* Dein conſolidandum cum *tragacan-*

tha, *bolo armeno*, *terra ſigillata*, ſimilibuſque. Si vero antiquum ſit, ut alia ulcera tractandum.

Inſignem ulceris veſicæ curari hiſtoriam licet videre apud Fabric. Hildanum *cent.* 3. *obſ.* 69. Adhæc veſicæ ulcus, multis aliis fruſtra tentatis remediis, tandem *aquarum ſpadanarum* continuo uſu ſanatum fuiſſe, refert Tulpius *obſ. med. lib.* 2. *cap.* 53.

VIII. At vero in virili pudendo non raro etiam excitantur ulcera: eaque ſunt vel externa vel interna: atque alia ſunt in præputio, alia in glande, alia circa glandem, alia per reliquum membrum: inſuper alia ſunt puſtulis ſimilia, alia ſicuti excoriatio, alia corroſiva & virulenta; alia porro recentia ſunt, alia antiqua, putrida, & cavernoſa. Penis ulcera.

IX. Horum ulcerum origo aliquando eſt à cauſa externa, ut à difficili ac violento coitu cum virgine vel fœmina, cui anguſtius pudendum eſt; vel à coitu non difficili quidem, ſed multiplicato nimis, penemque inflammante, uti & è dura longaque equitatione: quandoque à cauſis internis, uti à ſorde ſimplici & non contagioſa inter glandem & præputium hærente, ibique putreſcente, contracta ex coitu cum muliere non infecta. Hinc enim puſtulæ exiguæ inſtar granorum milii è glandis ſuperficie emicare ſolent, quibus maturatis ruptiſque ulcuſcula rotunda, & in medio punctum albicans habentia expullulant, aliàs diſperſa, alias ita denſa, ut ex pluribus unum tandem fiat. Ulcerum horum Cauſæ.

Præterea è contagio excitari poſſunt hujuſmodi ulcera, ut iis accidit, qui rem cum infecta muliere habent: viz. ex ſeminali humore corrupto, ac inter glandem & præputium retento, partemque illam erodente, exulcerante.

X. Sunt autem manifeſta ſatis partis hujus ulcera, cum glans à præputio denudari poſſit, & ideo aliis ſignis non eſſe opus. Si vero propter tumorem præ- Diagnoſis

putium deorſum trahi non poſſit, & ulcera oculis non appareant, tunc dolore, tumore, & ſanici ejectione dignoſcuntur.

Prognoſtica.

XI. Cæterum periculoſa ſunt ulcera in pene, utpote in organo fungoſo, hinc & corruptioni facilè obnoxio: unde ſerpunt facilè, & difficulter ſanantur, in primis quum urina per penis meatum effluens curationem impediat. Præterea pars ipſa ſenſu exquiſito prædita eſt: qua de cauſa iſtiuſmodi ulcera acria medicamenta ſuſtinere non poſſunt, quæ alioquin hîc prodeſſent. Ulcera quæ à lue venerea in his partibus excitantur, non curantur, niſi morbo illo prius curato, cum ab ejus malignitate foveantur.

Inſuper ulcera hæc aliquando in cancrum abeunt, vel gangrænam inducunt, ut totum membrum virile abſcindere opus ſit, cujus rei habent exempla Valeſcus de Taranta, Fabritius Hildanus, aliique.

Curandi methodus.

XII. Quando igitur penes ulcera parva & benigna ſunt, topicis facilè curantur: atque in hujus partis excoriatione ſufficit partem *vino gallico*, vel *aquâ roſaceâ & plantaginis, cui & vinum addi poteſt*, identidem abluere; & ſi majori exſiccatione opus ſit, iis parum *aluminis* addatur: vel illinatur *unguentum de tutia*, aut *album camphoratum*, aut *diapompholigos*, ſimileve. Enimvero medicamenta in ulceribus hiſce conducunt, quæ inſignem ſiccandi vim habent, & hoc non ſolum ulceris, ſed & partis affectæ ratione, qualia ſunt *C. C. Uſtum*, *oſtreorum ebur uſtum concha combuſta*, *alumen*, *tutia*, *lythargyrum*, *plumbum uſtum*, *æs uſtum*, *flos æris ceruſa antimonium*, & ſimilia; ex quibus pulveres, linimenta, & lotiones parari ſolent. v. gr.

℞. *Aq. ferrata vel plantaginis* ℔j.
Raſur. cort. guajaci ℥j. *Aluminis* ℥ß.
Roſar. rubr. ʒj.

Coq. S. A. & colentur. Abluantur ulcera hoc decocto ſæpius.

℞. Aq. decoctionis mytilorum q. v.
Florum æris q. ſ.

Stent in digeſtione ad radios ſolares aliquot dies, dein liquor decantetur, eôque frequenter abluantur hujus partis ulcera.

Si vero ulcera fuerint antiqua, ſordida, putrida, ſanioſa, calloſa, virulenta, ac ſerpentia, in primis abluenda ſunt *hydromelite cum alumine*; cui & *ſpiritus vini* addi poteſt. Vel:

℞. Vini albi ℥vj. *Aq. plantaginis, roſarum an.* ℥ij.
Floris æris ʒß. *Aluminis crudi* ʒiß.
Miſceantur, & parum ebulliant.

Utile quoque eſt *unguentum ægyptiacum* & *Apoſtolorum*, ut & *aqua aluminoſa* vel *mercurialis.*

Etiam *mercurio præcipitato rubro cum linimento mixto* utendum: non tamen in ejus uſu diu perſiſtendum: ſed quando quo calloſum & virulentum abſumptum eſt, fovenda pars affecta *decocto malvæ althææ, ſeminis lini, &c.* & medicamentum digeſtivum idoneum ulceri imponendum, donec quod corruptum eſt ſeparetur, ut in curatione luis venereæ fieri ſolet.

Si vero penis & præputium valdè intumuerint, *cataplaſma imponatur ex floribus camomillæ, ſambuci, meliloti roſarum, farina ſeminis fœnigræci, & ſimilibus.* Quod ſi nec hoc modo pars exulcerata detumeſcat, & dolor perſeveret, ulcuſque ſerpat, præputium ſecundum longitudinem incidendum, ut ulcus mundari, ac convenienti modo curari poſſit. Hoc tamen in ulceribus penis curandi ſemper eſt obſervandum ne pendens pudendum teneatur: verum ſuſpendatur, & ſuperioribus partibus alligetur, ita tamen, ne dolor excitetur.

At ſi gangræna & ſphacelus penem corruperit,

tutiſſimum eſt, id quod corruptum, vel etiam ſi opus ſit, totum penem abſcindere, & medicamenta poſtea, quæ in aliarum partium gangræna & ſphacelo adhibentur, uſurpare. Exemplum hujus rei habet Foreſtus *lib. 26. obſ. 6.* de quodam, cui penis poſt inflammationem ita putrefactus fuit, ut cataplaſmati adhærens exciderit, & putrefactio ſcrotum quoque occuparit, ægro nihilominus idoneis medicamentis adhibitis, vivo manente, & ex ventre per foramen ſaltem urinam emittente. Similem prorſus hiſtoriam refert Fabritius Hildanus *cent. 3. obſ.* 88.

Meatus urinarii ulcera unde fiant.

XIII. Sed accidit aliquando, quod ulcera oriantur in virga, *hoc eſt*, in meatu urinario: viz. ex tuberculo ſeu apoſtemate intus oborto; vel ex urina acri, vel ex calculis aſperis & anguloſis, qui inter tranſeundum meatum hunc lædunt; vel quod frequentius fieri ſolet, ex ſemine acri & virulento, uti in gonorrhæa virulenta neglecta & inveterata contingit.

Quomodo deprehendantur.

XIV. Cognoſcuntur autem meatus urinarii ulcera præcipuè ex dolore, qui inter mejendum percipitur, & ex pure quod ante urinam excernitur. Inſuper ex tactu & compreſſione ulcerata pars invenitur, cum in parte ulcerata ex compreſſione dolor excitetur. Adhæc penis interdum tenſus & aliquantiſper tumidus eſt, doletque, & ad inferiora curvatur, nec niſi inter femora indolenter teneri poteſt.

Quid de iis ſit judicandum

XV. Ulcera hæc ſi ex virulenta gonorrhæa oriuntur, non ita facilè ſanantur, niſi ſublatâ penitus gonorrhæâ: quæ vero ab aliis humoribus eveniunt, *emulſione ſeminum melonum & cucumeris, ac amygdalarum*, per plures dies uſurpatâ, ſæpe ſanantur. Curantur autem hujus partis ulcera, venerea in primis, facilius in juvenibus: è contrario in ſeni-

bus rarò aut nunquam curationem ſuſcipiunt. Sed curatio ſemper maturanda. Niſi enim maturè curentur, vel carunculæ in meatu urinario gignuntur, quæ urinæ emiſſionem impediunt; vel ad interiora proſperit malum, & vel veſica, vel perinæum; aliæve altæ exulceratæ partes ad ſummam uſque cutem exeduntur, ut per varias partes vicinas ad anum, ſcrotum, ipſumque penem urina, quaſi cuniculis factis, continenter effluat: ſicque fiſtuloſa evadunt, & non raro vix curabilia hujuſmodi ulcera.

De fiſtulis in perinæo audi Hildanum *cent.* 3. *obſ.* 75. „Videant juniores Cheirurgi, ut in prognoſtico fiſtularum perinæi ſint prudentes. Si enim ex „cauſa interna facta fuerit fiſtula, nunquam perfectè ſanatur. Obducitur quidem nonnunquam cicatrice, ſed facillimè à cauſa aliqua interna recrudeſcit, & nonnunquam, ſi ad tempus clauſa „perſiſtit, graviſſima ſymptomata ſubſequuntur, „uti porro exemplis demonſtrat: quapropter monet, ne ægri tantopere de integra & perfecta conſolidatione harum fiſtularum ſint ſolliciti.

XVI Igitur ulcus hoc ut detergeatur & conglutinetur, atque adeo ritè curetur, meatui urinario per ſiphonem injiciatur *aqua hordei* vel *lac dulce cum melle roſaceo.* Vel talis, aut ſimilis fiat injectio: Qua ratione curari queant.

℞. *Lactis dulcis in quo ſcilicet igniti extincti ſunt* ℥xij. *in eo diſſolv.*
Mellis roſacei ℥iß.
Muſilag. gum. tragacant. & rad. conſolid. an. ℥ß.
Therebinth. in ovi vitello ſolut. ʒj.
Ceruſ. ʒiß. *Pomphol. alb.* ʒj.
Miſceantur diligenter, triduoque vel quatriduo renovetur, ne lac aceſcat, aut mucilagines corrumpantur.

℞. *Lithargyri, ceruſ. tutia præparat. an.* ʒj.
Sacchar. cand. ℥ß. *Camphor.* ℈ß.

Aq. roſarum, plantaginis an. ℥iv.

Miſceantur pro injectione; cui addi poteſt *aluminis* ʒj.

Ad cicatricem inducendam utile eſt hoc:

℞. *Aq. plantaginis, roſarum an.* ℥iv.

Troch. alb. rhaſis ℥ß.

Boli armeni ʒß.

Miſceantur.

Eſt quoque efficax valde *balſamum peruvianum*, illinendum tenui candelæ cereæ, quæ dein virgæ immittatur.

Petrus de Marchettis ulcera hæc curat candelis tenuibus, *compoſitis ex pulveribus plumbi uſti, ceruſſæ, tutiæ præparatæ, mixtis cum cera*, in urethram immiſſis, & continuo ibidem detentis: mejendi tamen pruritu ſollicitante educantur. Verum & obſervandum, non eſſe immittendas fluente gonorrhæa, ne ab iiſdem ſuppreſſa exulceret collum veſicæ, & alias partes proximas: atque ſi malignitatis aliqua ſuſpicio ſubſit, eædem candelæ imbuendæ *unguento albo camphorato, mixto cum præcipitato rubro*, abſque ullo metu, ne hoc exulceret partes ſanas; tum quia eſt correctum unguento albo camphorato; tum quia non excoriare eas ſolet, ſed tantummodo extinguere malignitatem ulcerum, quæ eâ ſublatâ, dictis candelis poſtmodum facillimè ſanantur.

Interim patiens bibat *emulſionem ex ſeminibus quatuor frigidis, amygdalis, &c.* Nec non ſubinde ſumat cochlear. *aquæ gonorrhealis Quercetani*; vel aliquod ex medicamentis de veſicæ ulceribus propoſitis, quo urinæ meatum perlabente, ejuſdem vi exſiccante & conſolidante ulcera urethræ facilius conſolidentur.

Meatus urinarii fiſtulæ.

XVII. Cæterum iſtiuſmodi ulcera quia perforare ſolent urethram cum integumentis, aliquando in PERINÆO, quandoque in SCROTO, ab

ab aliis tandem oriuntur FISTULÆ: quæ ſi in perinæo ſint, abſente gonorrhæâ, pars calloſa circa urethram, parteſque vicinas, impoſito cauterio potentiali abſumenda; vel ferramento candente inurenda, quo caro illi accreſcat, & ad cicatricem deducatur fiſtula: hac tamen cautelâ, ne urethra ipſa erodatur vel inuratur, atque fiſtula amplior fiat: vel alioquin fiſtula uſque in urethræ cavitatem incidatur, & dein ſarcoticis ac epuloticis cicatrice claudatur.

XVIII. Si vero pars urethræ ſcroto oppoſita fiſtulâ laboraverit, urina ex ipſa effluens ſcrotum corrodit pluribus foraminibus: quæ curatio ardua & difficilis eſt, licet eandem felici ſucceſſu aliquoties tentaverit Petrus de Marchettis, hac methodo: expurgato prius corpore, & exhibito *decocto guajaci*, *ſalſaparillæ*, *chinæ*, *&c.* ad ipſam partem affectam accedit; quæ ſi multiplex ſit, omnes fiſtulas ſecat, & per candelam propoſitam omnem operam in ſananda urethra adhibet; cum alia ratione fiſtulæ ſcroti non omnino ſint ſanabiles, niſi curâ palliativâ, qua denuo recrudeſcunt: quod ſi non poſſit curari urethra candelâ propoſitâ, ſcrotum ſecandum, uſque ad illius fiſtulam, ipſaque inurenda, vel potentiali cauterio conſumenda materia ejus calloſa, & ſectæ partes ſarcoticis carnæ replendæ, tandemque epuloticis cicatrix inducenda. Idem refert *obſ.* 59. hiſtoriam cujuſdam, cui ex inveterata virulenta gonorrhæa, collum veſicæ, prope urethram, variis fiſtulis fuit pertuſum, cum effluxu urinæ non ſolum ex ſcroti pluribus locis, verum etiam ex inguinibus, ægro tamen ſanitati præter ſpem reſtituto.

XIX. Nonnunquam caruncula, calus carnoſus, verruca, aut omnino carnoſa excreſcentia in meatu urinario naſcitur. Id quod ſæpe iis accidit, qui *Caruncula in meatu urinario.*

gonorrhæâ virulentâ, & hinc orto ulcere in meatu urinario laborant. Talia enim ulcera ſi negligenter tractentur, *caruncula* ſeu *excreſcentia quadam carnea in urethra* relinquitur, urinæ difficultatem inferens. Enimvero ſuccreſcens inibi caro primum mollis & exigua eſt; ſed temporis progreſſu ita induratur & augetur, ut urinam non rarò omnino ſupprimat.

Quomodo dignoſcatur, & quid de ea cenſendũ ſit.

X X. Dignoſcitur autem hoc malum, quod liberè non exernatur urina, ſed difficulter & guttatim exeat; idque aliquando tanto cum cruciatu, ut æger nonnunquam alvinas fæces ſimul egerat, haud ſecus ac veſicæ calculo laborans. Adhæc dolor in mictionis fine magis diſcrutiat, quam dum urina profluit. Exploratur quoque caruncula cathetere, vel candelâ cereâ in meatum urinarium immiſsâ, quæ toties in via offendit, quoties carunculæ obſtruentes occurrunt. Inſuper compreſſo digitis penè, durum tuberculum deprehenditur.

Porro indagandum, num caruncula meatui urinario innata ſit recens, num inveterata. Nam quantò antiquior eſt, eò difficilius curetur, quia in callum non rarò induratur. In genere omnis caruncula in hac parte oborta difficulter abſumitur, ob loci anguſtiam, & tractandi difficultatem.

Qua ratione curari debeat.

X X I. Abſolvitur vero curatio carnem abſumentibus, ulcuſque conſolidantibus; auſpicando ſemper à mitioribus, progrediendumque ad acriora, ſi ex uſu fore videantur. Alfonſus Ferrius *l. de caruncula ſeu callo* ſpecillo carunculam diſſolvere tentat: „ Nec eſt, *inquit*, cur ſanguinis effuſionem timeamus, ſaluberrima enim ea eſt; quinimo tum Chirurgicum opus proſperè ſuccedit. Vidimus enim „ plures ſolâ ſpecili ope curari, cum in carunculam „ penetraverit: urina namque egrediens ſuâ abſter-

„ gendi atque exſiccandi vi, ſine ullo alio artis
„ præſidio, ſanare poteſt.

Hanc carunculam curandi methodum violentam prodidit modo Galenus *l. de loc. aff.* viz. ut æneâ fiſtulâ caruncula deteratur. M. A. Severinus de *effic. chir. p. 2. de ſection. cap.* 114. hanc operationem quoque commendat, refertque Hieron. Cardanum teſtari, ſe vidiſſe perforatâ cathetere carunculâ rem optimè ceſſiſſe; tametſi ſanguinis & ſaniei multum profluxerit. Quam rem & ſibi compertam eſſe teſtatur. Adhæc Paræus inquit: „ nec debemus terreri, ſi per intervalla ſanguis ex latentibus carunculis fluere cernatur. Eſt enim ad curationem compendium; quia materiæ conjunctæ portione ſublatâ, incrementum ejus prohibetur, pars ipſa pondere premente levatur. Itaque niſi talis hæmorrhagia ſponte ſupervenerit, utile erit eam provocare in ſtrumento duriore, quam eſt ipſe catheter. Sicque carunculas cathetere atterendas vult, eundo, ac redeundo quoties eandem viam, quoties ipſis atterendis & comminuendis neceſſe videbitur; attritaſque ſanguine multô manare ſuadet, ad affectæ partis levamen. Sed contra hos, & in primis Alfonſum Ferrium, acriter inſurgit Julius Palmarius *lib. 2. de lue venerea cap.* 10. ubi hæc habet: „ Falſum eſt, quod ſcriptum reliquit Alfonſus Ferrius, Chirurgicum opus rectè ac proſperè ſuccedere, quum caruncula ſpecillo repugnat, eoque ſuperata ſanguinem multum profundit. Sic enim curatos non paucos notavi inflammatione prehenſos ac jugulatos ante ſeptimum diem: multoque magis quod ait; urinam abſtergendi, ſiccandique, qua pollet facultate, ſine artis beneficio ſæpe perſanare carunculam. Nam ſi recens genitum ulcus, ſive in renibus, ſive in cervice veſicæ conſiſtat, nec abſtergere, nec ſiccare urina po-

„ teſt, quomodo genitam jam carunculam atteret,
„ atque adæquabit? Ego quidem urinâ acriore nec
„ ſiccari, nec cicatrice obduci ulcera, ſed potius
„ augeri atque exaſperari notavi.

Barbette *in chirurgia* ſcribit, ſe multoties hujuſmodi carunculas integrè curaſſe uſu ſuppoſitorium exilium ex ſequenti unguento, levi coctione incraſſato.

℞. *Unguenti fuſci Fel. Wurtzii, mellis roſacei an.* ℥ij.
*M.*F.*S. A. unguentum.*

Vel,

℞. *Lithargyri, flor. ſulphuris an.* ℥iij.
Tutiæ præparat. ℥ij.
Minii ℥ß.
Unguenti ægyptiaci ℥j.
Mellis roſacei q. ſ. M. F. *S. A. unguentum. Quod illinatur candelæ cereæ, eaque in urethram immittatur, bis terve quovis die renovando, uſque dum mundificatio abſoluta ſit.*

Hieronymus Reuſnerus *obſ.* 91. refert, carunculam meatus urinarii certiſſimo experimento in pluribus ſubſtuliſſe Antonium Fuchſium Medicum Norinbergenſem: *oleum ſuccini cum ovi vitello mixtum* applicabat candelæ cereæ, quam meatui urinario immittebat. Sanè ſecurum remedium, & reliquis omnibus præferendum, ſi reſpondeat eventus. Nam in carunculis meatum urinæ obſtruentibus cavendum, ne malum acribus medicamentis irritetur: lenientibus & validè ſiccantibus, ſi fieri queat, potius curetur. Inter mitiora ſiccantia & leviter admodum corrodentia præ cæteris commendatur *pulvis ſabinæ.*

Emplaſtrum quô doctiſſimus Fernelius uti ſolebat:

℞. *Aloës optim.* ʒij.
Myrrhæ, ariſto ochiæ, an. ʒiß.
Tutiæ præparat. ʒß.
F. omnium pulvis, ex quo cum ſtyrace liquida fiat maſſa, quæ emplaſtri craſſitiem habeat. Cereolo è quo ceræ tantillum abraſum ſit, qua parte carunculam attingere oportet, agglutinetur; idque penis calore liqueſcens, tuberculum cui inſidet, abſumit.

Si Alfonſo Ferrio credimus, omnem carunculam tutiſſimè, ac ſine dolore ſenſim radicitus exedit & exſiccat id quod ſequitur:

℞. *Sabinæ in umbra ſiccatæ, & tenuiſſime tritæ* ʒiß.
Cerati de mucilaginibus ℥ß.
Miſceantur.

Egregium unguentum ad carunculas in meatu urinario abſumendas, hoc eſt:

℞. *Ceruſæ prap.* ℥ß.
Tutiæ prap. corall. rubr. prap.
Lithargyri, ſarcocollæ.
Camphoræ cum oleo roſaceo tritæ an. ʒß.
Aloës, maſtichis, olibani an. ℥vj.
Plumbi uſti & loti ʒiß.
Antimon. prap. ℈ij.
Troch. alb. rhaſis ſine opio ʒß. *cum ſ. q. olei roſacei & amygdalar. dulc.* F. *S. A. unguentum; quod candela cerea ope carunculæ identidem admoveatur.*

Vel ne aliæ partes, præter carunculam in meatu urinario, tangantur, neve effluens per intervalla urina medicamenta applicita eluat; immittatur penni cannula argentea, tenuis, à latere perforata, & aperta foramine, quod magnitudini carunculæ reſpondet, eamque excipit; dein vel ſpecilli, vel tenuis candelæ cereæ ope medicamenta applicentur, cannulaque ibidem relinquatur.

Haud multum abſimile excogitavit inſtrumentum Hier. Fabric. ab aquapendente, cuius beneficio nil niſi caruncula abſumitur, prohibetu que ne medicamentum carunculæ admotum ab urina, quæ ſæpius excernitur eludi poſſit. Fit autem cannula ex linteo, cerâ albâ oblinito, (longitudine digiti tranſverſi, & latitudine eâ, ut æquet argenteum catheterem) quæ filum longum habet appenſum. Hæc cannula prius extrinſecus idoneo medicamento ſit oblita, quale eſt propoſitum unguentum, vel id quod, teſte Sculteto, carunculas meatus urinarii abſque dolore, & ſanarum partium excoriatione, conſumit:

℞. *Mellis communis in cineres uſti, tutiæ præp.*
Butyri rec. in aq. plant. loti,
Therebinthinæ ſimiliter lotæ, ceræ flavæ an. ℥ß,
Aluminis uſti ʒß.
M. F. *Linimentum.*

Cannula igitur medicamento oblinita, ſtylo extra fiſtulam argenteam prominenti adaptetur, atque una cum argentea fiſtula & ſtylo, in meatum urinarium immittatur, donec occurrat carunculæ. Et cum jam eſt in loco carunculæ, argentea fiſtula cum ſuo ſtylo retrahatur: cannula vero ex linteo cera inducto parata, & immiſſa relinquatur in meatu, ut per eam urina excernatur; quæ ſimul prohibet, ne medicamentum carunculæ admotum ab urina elui poſſit; filum autem dictæ cannulæ appenſum trahitur, cum volumus ut cannula cerea foras trahatur, & medicamentum renovetur.

Gabriel Fallopius *lib. de tumoribus pr. nat. cap.* 38. pro caruncula in meatu urinario inter alia unum familiare habet ſecretum, *arſenicum* ſc. quo utitur hoc modo. Emollit ipſum ſuper lapide pictorio cum *ſucco limonum*, poſtea ſoli, donec ſiccatur exponit, dein ipſum diluit *aceto ſtillatitio*, iterumque ſub ſo-

le ſiccat, & hoc quater facit. Ultimâ vice abluit *aquâ roſaceâ*, deinde cum cerato aliquo miſcet, ut cum *diapalma*, vel *diachylo*, vel cum *oleo roſaceo & cera*, facitque emplaſtrum pro ratione duritiei carunculæ. Adhæc minimam portiunculam hujus medicamenti ponit in extremo candelæ cereæ, ac quotidie ſemel vel bis in meatum urinarium feliciſſimè immittit. Interim tamen ſi dolor, aut inſolitus rigor, aut febris, aliudve ſymptoma ex acrimonia admoti medicamenti acciderit, extrahenda candela vel cannulla medicamento oblinita, meatuſque urinarius eluendus *lacte recenti calido*, aut *aquâ roſaceâ cum camphora*, idque tamdiu, donec ſedata illa impedimenta videbuntur.

Signa autem extirpari carunculam, habentur è mordicatione circa partem, & è copia effluentis puris.

Carne abſumptâ, ulcus abſtergendum, eique cicatrix dein inducenda, quod nullo medicamento melius perficitur, quam *amalgamate mercurii, ſi unguento diapompholigos miſceatur*: hoc unguentum modis nunc expoſitis carunculæ admoveatur, & ſæpius renovetur; vel eô inuncta candela cerea urethræ inſeratur.

Atqui abſumpta caruncula & abſoluta curatio creditur, quum urina liberrimè ac citra ullum dolorem effluat, & candela cerea (etiam parte craſſiore) vel catheter ſine ullo offendiculo tranſeat, & in veſicam facilè intromittatur. Enimvero horum remediorum viciſſitudine nulla eſt tam inveterata, neque tam contumax caruncula, quæ non ſemper, ſenſim ac ſine dolore exedatur, ac radicitus extirpetur; modo prudenter ea adhibeantur, & bene valeat reliquum corpus.

XXII. Cæterum inter pudendorum ulcera merito numerantur ea quæ teſtium ſunt. Enimvero poſt Teſtium ulcera.

inflammationem interdum ulcus in teſtibus relinquitur: & ſcroti ulcera nonnunquam teſtibus communicantur. Suntque hæc ulcera valde periculoſa, & ſæpe in cancrum abeunt, aut in gangrænam terminantur.

At verò ut ritè curentur, primò corpus convenienti modo purgandum: deinde ulcus mundandum *unguento apoſtolorum* vel *aureo*, vel ſimili; mundatum autem & abundè deterſum, conſolidandum & cicatrice claudendum epuloticis ſæpius propoſitis.

uteri, eiuſdem que colli ulcera.

XXIII. In utero quoque, & præcipuè in ejus cervice & collo non raro contingunt ulcera. Sunt autem talia ulcera nunc magna, nunc parva, nunc ſuperficiaria, nunc profunda, nunc ſimplicia & munda, nunc ſordida, erodentia, depaſcentia maligna. Quæ ſi diutius protrahantur, aut negligentius curentur, non raro in *fiſtulas calli uterini* degenerant.

Unde. & quibus de cauſis hæc ulcera excitentur.

XXIV. Cauſæ vero uteri cervicem vel vaginam exulcerantes ſunt vel internæ; affluxus viz. acrium humorum diuturnus, id quod in fluore muliebri albo diu nimis protracto accidit; & ſi ut acres, maligni, pravique humores cum ſanguine menſtruo in hanc quaſi corporis muliebris ſentinam confluunt, & per hunc locum evacuantur; aut ſecundinæ corruptæ, lochia item diu poſt partum retenta & corrupta: inflammationes in abſceſſum converſæ, qui ruptus poſtea in ulcus abit: vel externæ & evidentes; acria viz. & erodentia medicamenta; partus difficilis cum grandior fœtus præſertim à minus perita obſtetrice extrahitur; violentus concubitus, imprimis cum lue venerea vel virulenta gonorrhæa infecto; contagium namquè venereum iſtiuſmodi ulcera ut plurimum inducit. Tandem vulnus, caſus, percuſſio, quæ in aliis locis, ſi non

rectè tractentur, ulcera excitare poſſunt, hîc quoque rarius locum obtinent.

XXV Hoc autem ulcus cognoſcitur primum ex dolore & perpetua mordicatione eo in loco, quæ ſenſim augetur & intenditur, ac in primis ſi tangatur ut & in concubitu; mariti namque c ı greſſum ægrè perferre poſſunt. Inſuper punctiones acutas in pube, ardoreſque vehementes circa pudendum & anum experiuntur, cum dejiciendi conatu maximo, & ſtupore circa ſedes inferiores. Deinde viſu cognoſci poſſunt ſi in extremitate vaginæ conſiſtunt. Adhæc ex effluente pure, quod interdum eſt doloris; expers, uti & odoris, interdum flavum, viride fœtidum; prout ulcus nunc nite eſt, nunc ſordidum. Affectus hujus diagnoſtica.

Si iſtiuſmodi ulcus in fiſtulam degeneravit, cognoſcitur ex ipſa figura ulceris, quæ in formam fiſtulæ protenditur. Habetque fiſtula conjunctum callum, funditque tenuem ac pravam ſaniem, & præcipuè ſi locus præmatur plus ſaniei effluit. Adhæc colli uterini fiſtula aliquando ad veſicam uſque penetrat, & tunc per fiſtulam urina exſtillat. aliquando ad anum, ut etiam excrementa alvi per fiſtulam exeant. Sed monendi hîc ſunt juniores practici, non raro anatomes minus periti, ne unquam meatum urinarium (cui inſignis præeſt caruncula) pro fiſtula pudendi muliebris tentent curare; uti ille barbitonſor, cujus meminit Petrus de Marchettis *obſ. chir.* 60.

XXVI. Hæc colli uterini ulcera periculo non vacant, nullumque ex his contemnendum, ſuntque difficilia curatu; cum ſint in parte tenera, exquiſito ſenſu prædita & humida, ac ſuſcipiendis humoribus valdè idonea. atque hinc inflammationi & putredini obnoxia, ita ut levis etiam excoriatio requirat diligentiam, ut rectè ſanetur, ne in gravius ulcus abeat. Prognoſtica.

Curandi methodus XXVII. Quoad *curationis præcepta* hîc eadem erunt, ac in aliarum partium ulceribus curandis. Igitur univerſalibus præmiſſis, ad ulceris deterſionem frequenter in collum uteri metrenchytâ injiciatur *ſerum lactis*, cui vel *ſaccharum*, vel *mel commune*. vel *mel roſaceum ſit admixtum*. Vel fiat talis injectio:

℞. *Therebinth. venet.* ℥ij.
Vitellum unius ovi.
Mucilag. ſeminis cydoniorum ℥j.
Diſſolvantur cum ſeri lactis, aq. plantaginis an. ℥vj.
Pro injectione.

Si autem dolor magnus ſit, ad eum leniendum ita immutetur:

℞. *Aq. roſarum, plantaginis, ſpermat. ran. an.* ℥ij.
Opii *diſſol.* ℈j.
Albumen unius ovi.
Olei roſacei ℥j.
Agitentur probè pro injectione.

Etiam doloris ulceriſque causâ, hoc vel ſimile præſcribatur unguentum; quod cum linteo diſcerpto uteri vaginæ intrudatur:

℞. *Mucilag. ſeminis pſyllii cum aqu. roſ. facta* ℥iij.
Troch. alb. rhaſis cum opio, butyri rec. an. ℥ß.
Vitellos duorum ovorum.
Miſceantur ſimul pro unguento.

Ad ardorem quoque & cruciatum, qui hujus partis ulceribus ut plurimum adeſſe ſolet, conducit *emulſio ex ſeminibus melonum, cucumeris, papaveris, amygdalis*,

Et ad majorem deterſionem ac ulceris ſanationem, hæc fiat injectio:

℞. *Rad. conſolid. althaæ an.* ℥vj.
Biſtortæ ℥ß.
Herb. plantaginis, equiſeti, conſolid. ſaracen. an. Mj.

Sem. lini ℥j. *Pſyllii* ʒij.
Hordei mund. p. j.
Decoq. in ſ. q. aq. communis ad ℥xvj. *colaturæ add.*
Mellis roſacei ℥ij. *Sacchar. Thomai* ℥j.
Miſceantur pro injectione.

Dein unguentum admoveatur, ex *unguento de tutia, nutrito, albo camphorato, diapompholigos*, ſimilibuſque. Vel præſcribatur tale:

♃. *Pulv. iridis Florent. lithargyri, flor. ſulphuris an.* ʒij.
Maſtichis ʒj. *Merc. dulcis* ℥ß.
Unguenti fuſci Felicis Wurtzii ʒij.
Mellis roſacei q. ſ.
M. F. S. A. Linimentum.

♃. *Unguenti roſacei* ℥j.
Merc. præcipitati albi ʒiß.
Miſceantur exactè pro unguento.

Interea inſeſſiones à quibuſdam valdè hîc commendantur, ex *radicibus althææ, liliorum, conſolidæ, herbis plantagine, equiſeto, artaſiemia, lauro, alchymilla, floribus camomillæ, meliloti, ſeminibus lini, anethi, ſimilibuſque in aq. communi decoctis.*

Suffitum quoque per infundibulum, injecto ſequenti pulvere ſuper carbones, excipiat patiens:

♃. *Gummi juniperini* ℥j.
Thuris, maſtichis, myrrhæ, ladani an. ʒij.

M. F. Pulvis. Cui, ſi originem debeant hæc ulcera morbo gallico, addi inſuper poteſt *cinnabaris* ʒj. Quo in caſu etiam cum linteo diſcerpto admoveatur *aqua viridis Hartmanni*, vel *aqua aluminoſa ſeu mercurialis*, vel aliquod è medicamentis de penis ulceribus venereis propoſitis.

In genere pro hujus partis ulceribus curandis, *thermæ ſiccantes, ſulphureæ & aluminoſæ*, valdè efficaces ſunt, eæque non rarò ulcera, quæ aliis medicamentis ſanari non potuerunt, curarunt.

CAPUT XVIII.

De Ulceribus & Fiſtulis in ano.

Ani ulcera unde fiant.

I. Etiam ſolent intus in ANO oboriri ULCERA, ægrè admodum ſanabilia. Ea ortum ducunt à lue venerea; ex gravi dyſenteria, ac ſuccedente teneſmo; item ex hæmorrhoidibus exulceratis, aliiſve cauſis: ſic abſceſſus graviſſimi circa podicem ex inepta venæſectione ſequuti, notabile exemplum habetur apud Fabrit. Hildanum *cent. 5. obſ. 63*. Atque adeo humorum ad partem hanc affluxus varii, item inflammationes, vulnera, equitatio longa, aliæque externæ læſiones, horum ulcerum cauſæ eſſe poſſunt.

Quibus modis dignoſcantur.

II. Hæc autem ulcera ſi externa ſint, oculis patent; quæ vero intus latent, ea ex ſanie emanente & dolore percipiuntur. Nonnulli in hoc caſu anum inſpicere conantur inſtrumento, ſpeculo ani dicto, parum calefacto, & ut lubricum reddatur, oleo oblinito: ſed quoniam hoc inſtrumento vix obſervari poſſunt iſtiuſmodi ulcera, quin potius partes cum dolore & inflammatione lacerentur; hinc uſum ſpeculi hujus non probo, cum facilius quod optamus conſequi poſſimus. Viz. indice digito in anum immiſſo non ſolum ulceris magnitudo, ſed inſuper durities, & tubercula melius percipiuntur. Adhæc ulceris quantitatem conjicere poſſumus ex copia ſaniei excrementis immiſtæ; quanta enim eſt ſanies, tantum eſt ulcus: ſicuti ulceris qualitatem, ex qualitate ſaniei. Etiam ulcerum ani ſtatum exactiſſimè cognoſcimus turundâ ano immiſsâ, & per integrum diem relictâ: qua eductâ, obſervatur cui parti materia purulenta adhæreat, quæ tunc locum & magnitudinem ulceris indicat.

III. Sed externa & benigna hujus partis ulcera ut facilius deprehenduntur, ita etiam facilius curantur: ſic ex dyſenteria quæ fiunt hujuſmodi ulcera, brevi temporis ſpatio non raro ſanantur deterſione & conſolidatione; viz. *aquâ hordei, & melle roſaceo iterum, & tertio per ſiphonem infuſis*; vel injecto identidem clyſtere ex *lacte dulci, cum therebinthina in ovi vitello diſſoluta, addito melle roſaceo.* Quæ vero maligna ſunt & occulta, difficulter curantur; cum pars hæc exquiſito ſenſu prædita ſit & medicamentis acrioribus facilè exaſperetur, ac à tranſeuntibus excrementis inquinetur: atque ideo hujuſmodi ulcera venerea non adeo facilè ſanantur; ſerpunt namque plurimum ſupra muſculum ſphincterem aut ſuperius, ſeu inferius, vel ad latera. Sic refert Marchette *poſt obſervationes chirurgicas*, in cadavere obſervaſſe pluſquam triginta diſtincta ulcera ſupra ſphincterem muſculum, per totum lectum inteſtinum & aliquam coli inteſtini partem ſerpentia, quibus diſſectis inſignis puris quantitas effundebatur. Quid de iis ſit judicandum

IV. Quoad *curam horum ulcerum*: (venereorum præſertim) primò totum corpus eſt expurgandum; dein exhibendum decoctum *ex ligno guajaco, corticibus ejuſdem, ſalſaparilla, china*, & ſimilibus, cum ſudore, & obſervata tenui diæta, prout in lue venerea fieri ſolet; vel ſalivatio movenda, bis, terve ſumpto *bolo ex conſ. roſar. rubr. cum turpeto minerali.* Qua ratione curari debeat.

Interim dum hæc fiunt, topica adhibenda remedia: in primis injectiones hîc conducunt detergentes & conſolidantes, ſine acrimonia & morſu v. gr. ex *aqua hordei chalybeata cum melle roſaceo.*

Petrus de Marchettis à principio injectiones laudat ex *aqua hordei cum unguento ægyptiaco*, ad abſtergenda ſordida ulcera, uſque dum dolorem infe-

rant, atque ex ipſis aliqua portiuncula ſanguinis effluat; tunc vero abſtinendum ab *ægyptiaco*, cujus loco erit *decoctum guajaci, ſcordii, virgæ aureæ, &c.*
Vel fiat talis:

℞. *Hordi integri p.* ij. *Ligni guajaci* ℥iß.
Herb. plantaginis, ſcordii, verbaſci an. Mß.
Flor. roſar. rubr. p. j.
Coq. in ſ. q. aq. fabrorum ad ℥xvj.
Colatu.æ add.
Mellis roſacei ℥ij. vel ℥iij. *Miſceantur.*

Valdè efficaces quoque ſunt *aquæ thermarum ſiccantes, ſulphureæ & aluminoſæ*, ſi calidæ per ſiphonem ano frequenter injiciantur.

Adhibitis autem hujuſmodi detergentibus, ne dolor exacerbetur, mox aliquid lenientium & conſolidantium admoveatur; v. gr. *oleum hyperici cum æquali portione olei ovorum*, vel ſimile. Seu potius ab injectionibus immittenda turunda longa & craſſa, imbuta *unguento de tutia*, vel ſequenti:

℞. *Unguenti albi camphorati* ℥j.
Lithargyri, tutiæ præpar. an. ʒj.
Sarcocollæ, thuris, balauſtiæ an. ʒß.
Terantur diu in mortario plumbeo, donec fuſcum fiat unguentum.

Cui pro curandis iſtiuſmodi ulceribus venereis, ſemper addatur aliquid *præcipitati rubri.*

V. At vero quanquam hac methodo multa ulcera ani venerea quotidie ſanantur, quandoque tamen adeo maligna occurrunt, quæ dictis remediis non cedunt: in quibus curandis deveniendum ad ignem quod inurenda non ſemel tantum, ſed iterum, & tertio ac quarto; atque ne partes ſanæ lædantur, inuſtio fiat hoc modo. Cannulla longo manubrio donata & ad latus perforata (Scult. *tab.* 16. *fig.* 2. 3.) linleo in vino auſtero expreſſo & ſimiliter perforato, obducatur, ac ano immittatur, dein candente

ferramento (Scult. *tab.* 16. *fig.* 4. in eandem immiſſo repetitis vicibus ulcus inuratur : hac tamen cautelâ , ne frequentius id fiat , & citius remoto ferramento candente , potius quam eodem diutius intra cannullam detendo , ne ſc. inteſtinum rectum altius inuratur & perforetur.

Factâ inuſtione , duos aut tres dies utendum turundâ imbutâ *butyro recenti* : poſtmodum deveniendum ad laudatas nunc injectiones , impoſitâ ſemper turundâ dictis unguentis imbutâ. Atque hac methodo iſtiuſmodi ulcera ut plurimum ſanantur : & quæ hoc modo curam non ſuſcipiunt , in *fiſtulas* abire ſolent. Enimvero ulcera ani ſi vel medici negligentiâ, vel ægri moroſitate non rectè curentur , ex ſanie intus relicta , ibidemque cuniculos quaſi agente , atque vicinas partes corrumpente, excitantur *fiſtulæ.*

VI. Eſt autem ani fiſtula *ulcus anguſtum* , *longum* , *calloſum* , *ſedem habens in ſubſtantia inteſtini recti* , *vel muſculi ejus ſphincteris.* Exulceratur vero ſedes hac fiſtulâ variis modis. Interdum namque circa anum oriuntur fiſtulæ rectum inteſtinum haud quaquam perforantes : ſed circa anum conſiſtentes , & in carne terminum habentes. Aliæ exedunt inteſtinum rectum , ſimulque perforant communia integumenta , ut ſanies exterius per cutem egrediatur. Nonnullæ ad inteſtini recti tunicam tantum exteriorem pertingunt , & ſerpunt ſupra inteſtinum , quod tamen non perforant. Aliquæ inter tunicas inteſtini recti ſurſum tendunt,modo ad medium ſphincterem , modo ulterius. Quædam ad veſicam deffectunt. Adhæc aliæ uno tantum ſinu , aliæ pluribus perreptant : quædam rectæ, quædam tortuoſæ ut non poſſit earum ductus inveſtigari : quandoque vero ſunt multæ ſimul & contortæ atque conjunctæ , habentes tamen unum orificium. Sunt etiam aliæ pertengentes ad articulum coxæ. „ Harum fiſtularum

Ani fiſtula qualis ſit affectus,& quæ ejus ſint differentiæ.

„ principium excurrit nonnunquam ad lumbos, ſive „ thoracis vertebras; imo interdum ad ipſas ſcapu- „ las, *innuit* Ampl. Tulpius *obſ. med. lib. 3 cap. 28.* „ Cujus horas licet forfice diducas & amplies, (quod „ tamen ad cutaneas fiſtulas ſummè utile) operam „ nihilominus ludes : nec pervenies unquam ad re- „ motiſſimum ſinuoſorum flexuum principium.

Ani fiſtulæ quibus ex cauſis oriantur.

VII. *Cauſa* vero *fiſtularum ani* aliæ externæ ſunt, aliæ internæ. Inter *externas cauſas* frequentiſſima eſt tuberculum exterius circa anum enatum & ſupuratum, cujus ſanies ſi exitum non habet, ſinum efficit profundum. Enaſcitur autem iſtiuſmodi tuberculum ex contuſione partium ani, ut ſæpe equitantibus, & aliquando remigantibus contingit : item ex ictu, vel caſu in partibus circa anum facto, cum exinde partes ani proximæ atterantur, & perruptis vaſis ſanguis ad nates, & circa anum cogatur, qui extravaſatus putreſcit, & putreſcendo acrimoniam acquirit, & molles illas partes exedit, ſinuat, fiſtulamque efficit. Inſuper vulnera hujus partis non raro in ulcera degenerant, atque hæc in fiſtulas. Inter *internas* namque *fiſtularum ani cauſas* primo numeratur ulcus inteſtini recti non ritè curatum:dein apoſtema in partibus hiſce ob ortum & ſerius apertum; viz. expectatâ ejus maturatione, cum tunc temporis ſanies illa intus contenta corrodat, ac ſinum tandemque fiſtulam efficiat : atque ideo in hac parte apoſtemata, antequam ad maturationem perveniunt, ſunt incidenda.

Cæterum ab humoribus vitioſis ad inteſtinum confluentibus : & muſculum ſphincterem erodentibus hujuſmodi fiſtulæ oriuntur, dum à materia ſalſa, mordaci, vel virulenta, ex lue potiſſimum venerea, exulceratur rectum inteſtinum, hinc ſenſim evacuato ulcere ab eadem in eo congeſta, & diutius hærente, paulatim perfoditur; atque materia inter partes

partes muſculoſos collecta, tandem oritur tumor in partibus ani externis, qui diſruptus in fiſtulam abit, tum rectum inteſtinum, tum muſculum ejus ſphincterem pertrudentem. Denique hæmorrhoides tumentes & malè curatæ, atque exulcerantes, in ſinus nonnunquam, tandemque in fiſtulas abeunt.

VIII. Cognoſcuntur autem ani fiſtulæ, quod orificium ulceris ſit anguſtum, ſinus vero intus latens, & labia ejus calloſa ſint. Excernitur etiam inde ſanies (modo orificium ejus non claudatur. Tum enim nihil excernitur, & vicinæ partes tumidæ fiunt) aliquando aquoſa, aliquando virulenta. Fiſtularũ ani diagnoſtica.

An vero unus vel plures ſinus ſint; item an penetrent vel non penetrent; vel ſintne rectæ aut intortæ hæ fiſtulæ, ſtylo immiſſo exploratur. Si namque fiſtula ſit in partibus externis prope anum, quæ licet muſculum ſphincterem non perforaverit, in inteſtinum rectum tamen penetraverit, id ſpecillo patebit intruſo ſiquidem digito oleo inuncto in anum facilè penetrare non poſſit, ex excrementis id deprehenditur; cum aliquando per fiſtulam fœces alvi reddantur, & liquor in fiſtulam injectus per anum exeat, ſeu in anum infuſus per fiſtulam egrediatur. Porro fiſtulæ inter inteſtini recti tunicas dignoſcuntur immiſſo ſpecillo, ſi digito id non fuerit obvium, ſed membranâ ipſius inteſtini rectum. An vero fiſtula perforat inteſtinum rectum in muſculo ſphinctere, vel ſupra eundem, hoc prodit ſignum: ſiquidem ſi digiti in anum intruſi apex ab eodem non conſtringi, ſed in loco veluti vacuo hærere ſentiatur; quo ſtylus quin etiam in fiſtulam demiſſus pervadat ad extremum uſque digitum, in illud ſcilicet cavum, fiſtulam perforare inteſtinum ſupra ſphincterem indicio erit. Utrum vero fiſtula fuerit in muſculi hujus principio, medio vel fine, quoque digito & ſpecillo patet. Si ad veſicam perveniat, urina per

eam redditur. Interdum ad rectum inteſtinum & veſicam ſimul penetrat, ac tum inter mingendum crepitus ex pudendo, perinde atque podice emittitur.

Prognoſtica.

IX. Quoad *præſagia de ani fiſtulis* facienda: ani non penetrantes fiſtulæ penetrantibus minus periculoſæ ſunt. Nihilominus tamen omnes ferè ani fiſtulæ ſanabiles ſunt. Et gloriatur Petrus de Marchettis, ſe ultra ſexentas ani fiſtulas perfectè curaſſe alias difficilius, alias facilius.

Ægrè admodum ſanantur ani fiſtulæ, quæ ſupra muſculum ſphincterem inteſtinum perforant; ut & quæ à lue gallica proveniunt. Facilius vero & brevi tempore, quæ in orificio ani; minus facilè, quæ in medio muſculo inteſtinum perforant.

Ani & recti inteſtini fiſtularũ curatio.

X. Atqui *fiſtulas haſce curandi indicationes* vel totum corpus, vel partem reſpiciunt affectam. Totum corpus quæ reſpiciunt, permittunt (ſi viſcera patientis bene fuerint conſtituta, ut patet ex inculpata ejus valetudine) fiſtularum curationem mox aggredi, non expurgato corpore, abſque ullo futuri morbi periculo. Alioquin permittatur corporis purgatio, præparantibus & purgantibus lenioribus; nec non vena ſecetur. At vero ſi patiens fuerit mali habitus & cacochymicus, propinetur inſuper decoctum *ex ligno guajaco, ſalſaparilla, china, &c.* Ut tum per ſudores tum per auctam tranſpirationem & copioſiorem excretam urinam, ab humoribus vitioſis liberetur: præſente ſiquidem cacochymiâ, raro admodum ex toto ſanantur fiſtulæ ani. Fonticuli item in cruribus excitati non raro multum conducunt, cum per hoſce materia derivetur & evacuetur: ſic in ſenibus ex antiqua fluxione ſi ſint fiſtulæ, eæ tuto nunquam curantur, niſi ante conſolidationem excitetur fonticulus in crure, pro evacuatione materiæ quotidie collectæ.

XI. Partis autem affectæ curatio multiplex eſt,

pro varietate & differentiis fiſtularum. Atque hinc in ipſius fiſtulæ curatione explorandum prius, num hæc ſit unica vel multiplex, *hoc eſt*, num unum habeat orificium & ductum; an veno plura orificia, pluresve ductus: deinde num in inteſtinum penetrent fiſtulæ, nec ne; & ſic porro. *Fiſtula* quippe *prope anum*, *quæ non pertingunt ad ipſius orificium*, facillimè ſanantur, non tamen abſque ſectione: & quidem ſi rectæ ſint ſectione unicâ; ſi autem ſinuoſæ, pluribus curari ſolent ſectionibus.

Primò igitur foramen fiſtulæ dilatandum immiſſis turundis ex *radice gentianæ*, vel *ſpongia compreſſa*; ac quotidie eædem craſſiores immittendæ, donec foramen fiſtulæ dilatatum admittat Scalpellum ad ſectionem: ſatis vero dilatato foramine, immittendus cultellus rectus atque facienda unica ſectio, ad fundum uſque ipſius fiſtulæ poſtmodum ad prohibendam inflammationem imponendum linteum diſcerptum *ovi albumine* imbutum, ſuperinjectis ſtupis in eodem madefactis, quibus poſtero die remotis, diligenter ſtylo inquirendi alii ſinus: qui dilatandi, atque ſecandi modo nunc dicto: ſupra fiſtulam ſectam adhibendum digeſtivum *ex melle communi*, *therebinthina & ovi vitello*. Quod ſi fiſtulæ callum conſumere nequeat, imponatur illud Sculteti,

℞. *Merc. præcipit. rubr.* ʒß.
Mellis roſacei ℥ß.

Miſceantur. Unguentum hoc linteo diſcerpto excipiatur, & fiſtulæ apertæ callo imponatur.

Conſumpto callo deterſoque vulnere, caro generanda, non quidem ſarcoticis unguentis admotis, utpote humidioribus, ſed ſiccioribus, *unguento de tutia* ſcilicet, *de plumbo*, ſimilibuſve; atque linteo diſcerpto his imbuto vulnus omnino implendum, ut caro è fundo ſuccreſcat; ac ſuperponendum *emplaſtrum diapalma*, vel ſimile.

Productâ autem æqualiter carne, inducenda cicatrix, non pulveribus, nec filamentis aridis, quibus labia vulneribus calloſa evadunt, & cicatrix non ita facilè obducitur; at impoſitis iiſdem exſiccantibus unguentis, quibus dura ac ſolida evadit cicatrix, quæ difficilius dehiſcit.

XII. Sed *fiſtulæ, quæ ad orificium ani pertingunt & ſerpunt, exterius ſupra inteſtinum rectum, non tamen ipſum perforant*, non ita facilè ſanantur, ob copioſas humiditates, quæ ab inteſtinis continuo defluunt. Iſtæ ſunt quoque dilatantæ & ſecandæ; nullo quippe alio præſidio ſanantur.

Igitur ſi occurrat fiſtula ani non penetrant rectum inteſtinum, ſumendum ſpecillum, quod in una ſui extremitate capitulum rotundum & pro fili ſerici trajactione foramine donatum habeat: in altera pro inciſione fundi fiſtulæ, inſtar acus tricuſpidis acuminatum ſit; cujus affici affigatur pila cerea, qua inſtrnmenti acumen liberiorem tranſitum habeat ad ſinus fundum, neque timor ſit, ut in latera ejus impingat, operationem impediat, & dolorem excitet.

Præparato ita ſpecillo incerato, fiſtulæ fundus inquirendus, eoque invento, ſpecillum fortiter trudendo cutis perforanda, totumque illud per fiſtulam ducendum, propendente ex utroque foramine filo ſerico; dein educto ſpecillo, fili extrema colligenda, arctiſſimè ſtringenda, ſicque univerſi ſinus inciſio filo peragenda. Atque hic modus fiſtulam non penetrantem incidendi proponitur à C. Celſo *lib.* 7. *cap.* 4. hiſce verbis: in fiſtulam ,, demiſſo ſpecillo ,, ad ultimum ejus caput, incidi cutis debet: dein ,, novo foramine ſpecillum educi lino ſequente, ,, quod in aliam ejus partem ob id ipſum perforatam ,, conjectum ſit. At vero quia fiſtulæ totius per filum inciſio & curatio nimis tardè procedit, illam-

que aſſiduus committatur dolor, meritò rejicit eam Fabr. ab Aquapendente, nec locum habere ait, niſi in iis, qui meticuloſè ferrum expaveſcunt. Unde & nos potius ducimus fiſtulâ ſpecillo perforatâ, & foraminibus pro uſu ſyringotomi quod altero extremo capitulum craſſius habet, ſufficienter dilatatis, filum ſericum removere, atque fiſtulam ipſam incidere. Et hæc fiſtularum per filum & aciem ſcalpelli curatio Celſi & recentiorum practicorum votis ſatisfacit, atque ſimplici per filum inciſione melior eſt & tolerabilior, in primis quando orificia propter ſinus longitudinem nimium diſtant. Si tamen & hæc operatio æquo tardior videbitur, omnibus bonæ operationis conditionibus ſatis faciet Chirurgus, ſi ſtatim fiſtulam inciderit ſyringotomo acutam aciem habente, globulo tamen cereo munitam quo ſyringotomi acumen tranſitum habeat liberiorem ad fundum fiſtulæ, neque metus ſit ut in latera impingat, operationem impediat, doloremque excitet.

Verumenim vero licet hoc modo, per ſectionem partium externarum, fiſtulæ ani non penetrantes ut plurimum curari ſoleant; facilius tamen eædem curam ſuſcipiunt, ſi ipſum inteſtinum intus ſecetur. Neque omnino metuenda eſt muſculi ſphincteris & inteſtini recti ſectio; hac equidem cautelâ, muſculus totus ſecetur, ſicque fæces involuntariè effluant. Scribit Hipp. *lib. de Hæmorrh.* ſphincterem tutò poſſe incidi, quovis modo, ſine læſione ſui officii, ſi ſaltem octava ejus pars relinquatur intacta, aliàs ſequeretur involuntaria fæcum excretio, & tandem ipſa mors.

XIII. Tertiò occurrunt *fiſtulæ, quæ inteſtinum rectum perforant, ſive in inferiore muſculi ſphincteris, ſive media, ſive ſuprema ejuſdem parte*; quæ tamen loci diverſitas non mutat curationem, ſed ſolum-

modo ejuſdem tempus : extremi quippe muſculi fiſtulæ citius ſanantur , medii vero , vel ſupremi tardius propter profundas ſectiones , quibus ad perfectam earundem ſanationem opus eſt.

Hujuſmodi fiſtulæ aliquando ab Hippocrate ſine inciſione curantur. Nam primum turundam fiſtulæ immittit *ſucco tithymali* malidam , pro callo conſumendo : deinde *florem æris* adſpergit : in anum ad inflammationem prohibendam , glandem immittit corneam , exterius *cretâ detergente* illitam uſque in quintum diem : ablato callo , glandem *alumine* implet , anoque imponit , ad glutinandum , an inflammationem arcendam , ad locum affectum exſiccandum. Sed vix unquam hæc curatio ſuccedit. Præferenda autem quæ primum haſce fiſtulas dilatat turundis accommodatis , deinde eas ſecat , vel ſyringotomo , vel filo ſerico. Unguentum filo patientibus ferrum reformidantibus , licet hæc ſectio longa ſit , & dolore moleſta : frequentius vero ſyringotomo , quia citius & minore dolore operatio perficitur : & quidem hunc in modum. Specillum ſumendum argenteum , in utraque extremitate rotundis capitibus præditum , illudque pro neceſſitate incurvandum. Hujus extremo & ſyringotomi globulo filum ex lino duplicato alligandum. Quibus peractis fiſtulæ orificio lentè intrudendum ſpecillum , illudque ut & filum duplicatum , & globoſum ſcalpelli caput , per ani orificium trahendum. Deinceps manu ſiniſtrâ arripienda ſyringotomi ſuperior pars atque ſic inſtrumentum trahendo & impellendo fiſtula uno ictu , ne diu ægri doloribus torqueantur , integrè incidenda. Qua inciſa , ſanguis ſiſtendus , inflammatio prohibenda , callus (modo nunc dicto) abſumendus , vulnus recenti carne implendum , & cicatrix inducenda.

XIV. Ad *fiſtulas* autem , *quæ inteſtinum perforant*

ultra muſculum ſphincterem, parte ſuperiore, quod attinet: iſtæ à multis habentur inſanabiles, niſi præfecto toto ſphinctere, ex quo involuntaria fit fæcum alvinarum excretio. Haſce tamen ſe ſæpius feliciter ſanaſſe ſcribit Petrus de Marchettis, citra illud incommodum: factâ viz. congruâ dilatatione, ut in omnibus aliis ani fiſtulis curandis fieri ſolet; muſculus ſphincter eouſque ſecandus, ut aliqua ipſius pars integra ſuperſit, ac intacta, quæ ſuo fungatur officio. Factâ ſectione, ſuperſtes fiſtula actuali cauterio erit inurenda, ut callus tollatur, cujus cruſtâ *butyro* vel *digeſtivo* ſublatâ, implenda cavitas linteo diſcerpto imbuto *unguento de tutia*: hac ratione, ut imminuatur quotidie donec proba caro æqualiter generetur & cavitas oppleatur.

X V. At nonnunquam obſervantur *fiſtulæ quæ ſerpunt inter inteſtini recti tunicas, & ſuperius tendunt, modo ultra latitudinem ſphincteris, modo infra*. Eæ tamen raro fiunt calloſæ, propter humiditatem in inteſtinum, ejuſque membranas continuo allabentem; quæ proinde ſtatim ſunt dilatandæ turundis ex panno lineo confectis (vitatis illis ex radice gentianæ, vel ſpongia compreſſa, quæ plus ſatis dilatando, lacerant membranas inteſtini (dehinc ſecandæ ſecundum longitudinem abſque ullo metu læſionis muſculi ſphincteris: ad interna vero facienda eſt ſectio.

Sed fiſtulæ hæ dum ſecantur, immittenda intra anum cannula rotunda, altero extremo clauſa; at à latere fiſſura patefacta, in cujus medio lana mollis vel goſſypium lateat, ne acies ſcalpelli habetur: illius cannulæ uſus eſt, ut ſectâ fiſtulâ excipiat gladiolum, illæſis proinde inteſtini partibus oppoſitis.

Curantur autem facilè hæ fiſtulæ ſectæ, obductâ cicatrice injectionibus exſiccantibus bis quotidie infuſis, nec non immiſſis turundis imbutis *unguento de tutia* atque pulveribus itidem exſiccantibus. Factâ

namque ſectione mox immittenda turunda longa, ad fundum uſque ſectionis pertingens illita *ovi albumine cum bolo armeno conquaſſato*: ad deterſionem vero injicienda *aqua hordei cum melle roſaceo*; & ſupra turundam inſpergendi pulveres ex *bolo armeno*, *terra ſigillata*, ſimilibuſque, tum ad exſiccandum, tum ad aſtringendum. Notandum vero, quod hujuſmodi fiſtulis nunquam adhibeatur digeſtivum, ne tenues inteſtini membranæ nimium flaccescant & reſolvantur. Poſt quatuor aut quinque dies, parandæ injectiones ex *aquis thermalibus*; vel hiſce deficientibus, *artificialibus ex vitriolo*, *nitro*, *ſale*, *alumine*, *cum aqua communi* immiſsâ ſemper turundâ imbutâ *unguento de tutia*, ac pulveribus dictis exſiccantibus: quibus remediis obducenda cicatrix, quæ durior licet & calloſa, nequaquam tamen impedit conſtructionem muſculi ſphincteris: quinimo ſi mollior foret, brevi reſolventur denuo ab humiditate continuo partem illam alluente.

XVI. Tandem *ad veſicam ſerpentes fiſtulæ* ſuccedunt; quarum quædam perveniunt ad ejus collum: & quidem aut juxta ejus exortum, vel medium, vel finem, ipſum tamen non perforant; aliæ ipſum pertundunt in ejuſdem exortu, aut medio, aut circa finem, ubi cervix veſicæ oriri vulgo perhibetur. De hiſce vix eſt dicendum, cum omnino ſint inſanabiles, & ſolo prognoſtico relinquendæ, infamentur artis præſidia. Quoad illas tamen, *quæ pervadunt ad cervicem veſicæ*, *ipſam tamen non perforant*: in iis curandis majore dilatatione opus eſt quam in præcedentibus, in quam rem ex uſu ſunt turundæ ex *compreſſa ſpongia*, vel *radice gentianæ*, atque fiſtulâ dilatatâ facienda ſectio glandiolo admodum recurvo, dorſo lævi, ne lædatur collum veſicæ, acutâ acie, quod partes illud inveſtientes ſint membranoſæ, quæ difficulter ſecantur. Si ſint plures ſinus, ii

pluribus ſectionibus ſunt patefaciendi, illæſo ſemper veſicæ collo: turpe quippe, & fœdum foret, urinam per aliam partem effluere quam naturalem. Factâ ſectione, callus removendus, tum abſolvenda curatio uti in aliis fiſtulis.

In genere vero de fiſtularum ani curatione medico obſervandum, ut ſtatim ad ea accingat, niſi renuente ægro: ſuppreſsâ ſiquidem, ut ſæpe fit, purulentâ materiâ varii ſinus excavantur, unde tandem fiſtula in plures diffunditur; è qua ſuppreſſa materia oriuntur abſceſſus, non ſine magno dolore gravi febre, & aliquando morte ipſius patientis.

Perperam itaque exiſtimant multi Pſeudo-Medici & Barbitonſores, ſe ſanare poſſe fiſtulas ani & inteſtini recti balſamis, unguentis, injectionibus, aliiſque hujuſmodi præſidiis: ſed fruſtra laborant, cum hæ non niſi ſectiones ſanabiles ſint.

CAPUT XIX.

De Tibiarum, Articulorum, & pedum Ulceribus.

I. TAndem reſtant ulcera quæ in tibiis, articulis & pedibus fiunt. Sed quæ in genere de ulceribus nunc diximus, facilè quis ad harum partium ulcera applicare poterit, adeo ut dubitaverim, de tibiarum, articulorum & pedum ulceribus quicquam ſuperaddere. Nihilominus tamen, quoniam non infrequenter contingit, ut ſalſi, acreſque humores ad haſce extremas partes expulſi, ulcera excitent, de iis pauca adjungere haud abs te putavi. Etenim acres, auſteri, acido-ſalini humores cum ſanguine per arterias ad partes illas delati, ibidemque relicti, nonnunquam ulcera excitant, ægrè curabilia; idque præſertim poſt eryſipelas partes il- Ulcera hæc unde oriantur.

las frequenter inferans accidit; quemadmodum & in fœminis menſum obſtructione laborantibus. Inſuper è ſcorbuto hujuſmodi ulcera ſæpe naſcuntur. Etiam quibuſdam familiis talia ulcera admodum familiaria ſunt, ut omnes fœminæ præſertim, etſi aliàs benè valere videantur: ulcera illa diuturna in cruribus habeant.

Partium harum ulcera qualia ſint.

II. Hiſce autem partium extremarum ulceribus maturè omnino occurrendum eſt. Niſi enim ſtatim ſanentur, natura adſueſcit ad haſce partes vitioſos in corpore redundantes humores amandare; qui poſtea, ſi ulcus occludatur, & corpus non diligenter, ſæpiuſque purgetur, alios morbos graviores excitant. Solent etiam neglecta incrementum ſumere, partes vicinas corrumpere, calloſa fieri, ut ita, ſi maturè iis non ſuccurratur, incurabilia fiant. Sed iſtiuſmodi pedum ulcera, in primis quæ tibiæ anteriora occupant, multum laboris chirurgo creant, ex eo quod corporis univerſi humiditates continuò ad partes affectas defluant; quæ res efficit, etiam optima medicamenta fruſtra uſurpari, niſi faſciis per arctè, ab inferiore parte ad genu adſcendendo conſtringatur, ſemelque aut bis quavis ſeptimana purgatio juſta inſtituatur.

Quomodo curari debeant.

III. Igitur ut ulcera hæc ritè curentur, primò corpus diligenter ab humoribus vitioſis purgandum, ac viſcerum dyſcraſia corrigenda. Et ſi plethoricus ſit æger, vena brachii ſecanda, & ſanguis mittendus. In topicis autem ac localibus præſidiis ſemper partium affectarum natura conſideranda, cum non eadem medicamenta ſiccioribus partibus & humidioribus competant. Et ſi ulcera in articulis fuerint, ratione humiditatis partis affectæ, ſicciora & aridiora medicamenta ſunt applicanda, *inquit* Paulus Æginetα *lib.* 4. *cap.* 5. qui in hiſce ulceribus curandis inter alia laudat *frequentem irrigationem aquâ ma-*

rinâ vel *muriâ factam*. Enimvero articulorum ulcera ſunt quamprimum exſiccanda & ſananda, cum in partibus hiſce ſæpe ulcera cava & cacoëthe gignantur; tum propter oſſum articulationem, tum quia pauco calore ſunt præditi articuli, tum quia craſſo & viſcido humore perfunduntur. Quapropter pro his ulceribus curandis, exſiccantibus medicamentis *ſpiritus vini* miſcendus erit, qui partes illas roborat, exſiccat, & maximè putredini reſiſtit. Sed cum dictæ partes declives ſint, & ideo ad recipiendos humores aptæ, plano loco inter curandum ſunt ſituandæ.

I V. Tibiarum verò ulceribus imponatur *unguentum diapompholigos*, quod in hoc ulcerum genere efficaciſſimum ſemper deprehenditur, eò uſque donec pus bonum & album appareat. Vel applicetur *unguentum deſiccativum rubrum*; vel quod efficacius, *unguentum de minio*, cujus hæc eſt deſcriptio:

℞. *Axung. porci rec.* ℥xij.
Ceræ albæ, ceruſæ, minii an. ℥ij.
Lithargyri, lapid. calaminar. præpar. an. ℥j.
Vitrioli albi ℥ß.
M. F. S. A. Unguentum.

Et quia oleoſa & pinguia, propter immediatè cuti ſubjectum perioſteum in ulceribus hiſce curandis omnino ſunt vitanda: laudatur à multis *lamina plumbea tenuiſſima*, tibiæ ulceratæ firmiter alliganda: nec non *emplaſtrum gryſeum*.

Vel,

℞. *Empl. gryſei, de plumbo an.* ℥j.
Ceruſæ, lithargyri an. ℥iij.
Sacchari Saturni ʒß.
Gummi elemni ʒij.
M. F. S. A. Emplaſtrum.

Efficaciſſimum quoque hiſce ulceribus curandis eſt, *fac totum magiſtri chriſtiani*:

℞. *Ol. roſacei* ℥xij.
Ceruſæ, mucilag. rad. conſolid. an. ℥vj.
Ceræ albæ ℥iv.
Lithargyri, minii, lapid. calamin. præparati an. ℥iij.
M. F. S. *A. Unguentum.*

Platerus *lib. 2. obſ.* hoc medicamentum, utpotè validius exſiccans, extollit:

℞. *Ceruſæ, aluminis, vitrioli an.* ℥iß.
Aceti vini q. ſ.
Coq. donec in formam calcis ſiccæ redigantur.
De hac calce diſſolve portiunculam in vino albo, quo illinatur ulcus, in eoque intinctum linteum diſcerptum ulceri imponatur: dein ſuperponatur hoc emplaſtrum:

℞. *Lithargyri, ceruſæ plumbi uſti an.* ℥j.
Tutiæ præparatæ, matris pellarum an. ʒij.
Maſtichis, thuris an. ʒiß.
Camphoræ ʒj.
Colophoniæ ℥ß.
Sevi cervini ℥j.
Therebinthinæ ʒij.
Ol. roſacei q. ſ.
M. F. *S. A. Emplaſtrum.*

Inſuper pro crurum, pedumve ulceribus inveteratis curandis, non ſemel egregium & efficaciſſimum expertus ſum quod ſequitur:

℞. *Herb. artemiſiæ, agrimoniæ, ſcordii,*
Sum. abſynthii, centaurii min. an Mj.
Aquæ pluviæ ℔vj. *coq. ad* ℔ij.
In colatura madefiant lintea diſcerpta, quæ ulceribus hiſce imponantur, & bis quotidie renoventur; ac mappæ laneæ ſimiliter madefactæ ſuperinjiciantur.

Laudatur & hoc:

℞. *Aquæ meliſſæ* ℥vj.

Tutia præpar. ℥iß. *vel* ℥ij.

Fiat mixtura eodem modo uſurpanda.

V. Sed harum partium ulcera magnas medico & chirurgo ſæpe pariunt moleſtias, nec curam ſuſcipiunt, niſi è directo ulceris, ſub genu vel ſupra genu, excitetur *fonticulus*, quo affluentes continuò humores deriventur & evacuentur: qui non occludatur priuſquam ulcera ſint curata & affecta pars, & ex morbi diuturnitate labefactata, ſatis robuſta obſervetur.

PRAXEOS CHEIRURGICÆ
LIBER QUARTUS.
DE
FRACTURIS.

CAPUT I.
De Fracturis in genere.

I. SED quum de affectibus, qui carnoſis molli-buſque partibus accidere ſolent, quippe pro curatione manuum opera indigent, abundè nunc dictum ſit; modo reſtat, ut de iis vitiis quoque agamus, quæ oſſa invadere poſſunt. Enimvero quod in parte molli eſt vulnus, id in dura & oſſea eſt *fractura*, propriè Græcis ἄγμα καὶ κάταγμα, quæ eſt oſſis diviſio ſeu ruptura à cauſa externa violenter irruente. In fracturæ definitione omnes ferè auctores ſunt concordes, quod ſit *continui ſolutio in oſſe facta:* in hoc vero differunt, quod Galenus, Paulus Ægineta, & alii Græci, per fracturam intelligant *quamcumque unitatis ſive continuitatis ſolutionem in oſſe, à re extrinſeca violenta factam, tam ab inſtrumento incidente, quam contundente vel rumpente.* At vero cum de fracturis tantum ſimus dicturi, quæ à re contundente vel rumpente fiunt; ideo cum Guidone de Cauliaco *fracturam* definiemus: quod ſit, *oſſis continui ſolutio abſque inciſione, violenter extrinſecus à re*

Fractura quid ſit

rumpendi, vel contundendi vim habente facta: vel potius dicamus FRACTURAM eſſe *continuitatis oſſium ſolutionem, a violentia quadam extrinſecus irruente accidentem.*

II. Sunt autem variæ fracturam differentiæ, quas tradit Galenus *lib. 6. meth. med. cap. 5.* Franguntur namque oſſa vel ſimpliciter, vel cum adjuncto vulnere, extremitatibus acuminatis fracti oſſis muſculos, cutemque perforantibus. Idem contingit, cum à glande plombea vulneratur caro, & ſubjectum os frangitur. Simplex fractura tribus modis contingit: vel enim franguntur oſſa tranſverſim, quæ in primis & propriè *fractura* dicitur. Et quidem ſi ita franguntur, ut nullo pacto extrema cohæreant, atque è directo non jaceant: in ſpecie hujuſmodi fractura *καυληδὸν*, à fractis caulis ſimilitudine appellatur. Dicitur etiam *ῥαφανηδὸν καὶ σικυηδὸν*, à ſimilitudine fractæ radiculæ & cucumeris. Vel franguntur oſſa ſecundum longitudinem inſtar alicujus aſſeris: atque hoc fracturæ genus *fiſſura* vulgo, Galeno *χιδακηδὸν* nuncupatur. Vel franguntur cum contritione in plures partes, & talis fractura *σύντριμμα comminutio* appellatur; quæ & *καρυηδὸν nucatim* à quibuſdam dicitur, quod ſit facta in modum contuſarum nucis teſtarum. Fracturarum Differentiæ.

Dein à parte affecta variæ petuntur fracturarum differentiæ. Alia enim eſt cranii fractura, alia humeri, alia brachii, alia femoris, alia aliùs partis. Inſuper alia fractura magna eſt, alia parva, alia ſimplex, alia multiplex, alia ſola, alia cum carnis contuſione & vulnere, alia cum luxatione, inflammatione, gangræna, &c.

III. Cauſæ autem fracturarum internæ nullæ ſunt: externæ vero ea omnia quæ contundendi, vel oſſa rumpendi ac dividendi vim habent: ſive ſit caſus, ſive ictus quidam violentus, qui ſua vi & Cauſæ.

violentia os frangit & comminuit, ac continuatis ſolutionem, quam *fracturam* appellamus, efficit. Facit tamen ad faciliorem oſſium fracturam eorundem conſtitutio fragilis, ut etiam leviorem impetum ſuſtinere non poſſit, ſive ea ſit naturalis, ſive à carie (in primis luem veneream, ac inunctiones mercuriales ſubſequente) acquiratur. Enimvero ex lue venerea, arthritide, aut inveterato ſcorbuto cariosum os, leviſſima accedente cauſa externa, fractum fuiſſe aliquoties notatum eſt Memorandæ & raræ fragilitatis hiſtoriæ exſtant apud Marcellum Donatum *de hiſt. med. mirabil. lib.* 4. *cap.* 5. Schenxium *libr.* 5. *obſ.* 8. Hildanum *cent.* 2. *obſ.* 66. 68. Qualem & nos obſervavimus in muliere ſcorbuto graviter afflicta: cujus hiſtoriam adferre haud gravabor. Mulier ſeptuageſimum ſeptimum agens annum ſcorbutica, poſtquam tum brachiorum tum crurum doloribus lancinantibus ac rodentibus diu fuiſſet afflicta, vaſculum quoddam è pavimento attollens, mox vehementiſſimum in crure ſiniſtro ſentiit dolorem, ob quem deponere vaſculum, & proximo in loco ſedere fuit coacta. Dolor hic in dies augebatur, variaque ei ſedando per quinque hebdomadas impoſita fuerunt remedia: quæ cum nullum adferrent levamen, ecce 2. Junii 1688. per gradus deſcendens eadem in parte oſſium crepitum perſentiebat, ab eoque momento omnis incedendi potentia ceſſabat. 14. Junii vocatus cum Gerardo Dompſelaar, medicinæ doctore & cheirurgo N. Schut, crus omnino diffractum obſervavimus. Fracturam compoſuimus & deligavimus, linteaminibus madefactis epithemate ex æqualibus partibus *aqua pura*, *aceti roſacei*, & *ſpiritus vini*, addito tantillo *ſalis communis*. Sed penitus emaciata quum eſſet ægra, nulla ſuccreſcentis calli indicia unquam apparuerunt: quin potius,

Obſervatio.

potius labeſcentibus in dies viribus, tandem ad plures abierit.

IV. Ad dignoſcendas fracturas jubet Hippocrates partem ſanam cum ægra conferre, ut diſcrimen ſi quod ſit, facilius intelligatur. Nam ſi partis affectæ figura fuerit inæqualis utpotè in loco percuſſo cava, & in oppoſito tumida, fracturam ſuſpicari licet. Inſuper tranſverſim vel oblique facta fractura facilè cognoſcitur, quia oſſis fracti extremitates ſeparatæ tactu deprehenduntur: ſi membrum fractum contrectetur ac variè dimoveatur, crepitus ac fragor in affecto loco, ob oſſium mutuam colliſionem ac affrictionem auditur; dolor vehemens adeſt ob divulſionem ac diſtorſionem partium nervoſarum, aut ob puncturam eminentis oſſis in perioſteo. Adhæc fractura femoris, tibiæ, aut pedis, omnem inceſſum tollit, quem aliqualem admodum licet dolorificum, luxatio concedit, & hoc certum ſignum diſtinguens fracturam & luxationem. Adeſt quoque interdum membri tortuoſitas & brevitas, dum inferiorum oſſis partem muſculi convulſi ſurſum trahunt, ſed non ſemper. Signa diagnoſtica.

Si vero fracturæ vulnus ſit conjunctum, non ſolum dictis ſignis ea cognoſcitur, ſed etiam tactu; digito vel ſpecillo intra vulnus immiſſo, quibus fractura vel oſſis aſperitas perſentitur.

Fracturæ autem ſecundum longitudinem factæ difficilius cognoſcuntur: deprehenduntur tamen ex membri præternaturali craſſitie, inæqualitate, dolore. At comminutio tactu explorari facilè poteſt: variis enim in locis os digitis cedit, exaſperatum valdè.

V. Cæterum oſſa fracta nunquam verè reuniuntur, & ſicut caro non coaleſcunt ſecundum intimas partes: ſed ob oſſium ſiccitatem ac duritiem; duntaxat ſecundum exteriorem ſuperficiem mediante Prognoſtica.

callo, circa oras ipſorum oborto, conſolidantur. Facilius autem curatur fractura oſſis tranſverſim facta, quam quæ oblique contingit, quæve inæqualitatibus prædita eſt: quia neque facilè committuntur, & nullo retuſo innituntur, carnemque interdum & nervum quoque & tendinem vulnerant: ſunt namque illæ fracturæ in quibus capita fractorum oſſium ſunt retuſa minus periculoſæ.

Difficilius item curatur fractura, ubi hos in multa fragmenta diviſum eſt, quoque plura ſunt fragmenta. Etiam quò fractura major & oſſa fracta majora, eò difficilius & tardius conſolidatur.

In illis partibus ubi bina ſunt oſſa, ut in brachio & crure, ſi alterum tantum frangatur, facilius fractura curatur, quam ſi ambo ſint fracta, cum minus muſculi contrahantur, ſed ab altero oſſe integro tenſi ſerventur, atque integrum os fracto ſit veluti ſuſtentaculum. Facilius item conſolidantur fracta oſſa, quæ ſuis ſedibus mota non ſunt.

„ Oſſa autem minus periculosè in medio fran„ guntur & facilius curantur, & quo propior frac„ tura capiti vel ſuperiori vel inferiori oſſis eſt, eò „ pejor eſt. Celſus *lib.* 8. *cap.* 10. Enimvero & majores adfert dolores ob nervoſarum, tendinoſarumque partium læſionem, & difficilius curatur. Quæ vero fracturæ articulis ſpatio trium vel quatuor digitorum proximæ ſunt non ſolum periculoſæ, ſed & curatu difficiles, cum commodè ligari nequeant, ac ut plurimum tales difficilem juncturæ motum relinquunt; vix. ob calloſam inter tendines, articulorumque ligamenta concreſcentem ſubſtantiam.

In genere tamen recens fractura ad conſolidationem aptiſſima eſt. Si vero tempus protrahatur, curatio difficilior redditur, Arabum Princeps Avicenna inquit: „ Quantò ſerius fracturæ reſtaurantur, „ tanto pejores ſunt; cum ſpatium illud alienâ ſub-

„ ſtantiâ repleatur, & in reſtauratione majore ex-
„ tentione egeant, magnæque extenſioni ſæpe ſpaſ-
„ mus ſeu convulſio accidat.

Quæ porro fracturæ cum vulnere ſunt conjunctæ, periculoſæ ſunt & eo periculoſiores, quo majora fuerint vulnera, ac ſenſibiliores partes tetigerint; cum in hujuſmodi fracturis dolores, inflammationes, ac gangrænæ ſupervenire ſoleant, & ferulis aliiſque ſubſtentaculis uti vix queamus.

Demum de tempore conſolidationis fracturæ nihil certi prædici poteſt, cum id variet ſecundum ætatem, habitum corporis, ani tempus, ac alias circumſtantias. Ut plurimum vero naſi, maxillæ, juguli-pectoris, ſcapularum oſſa, coſtæ, oſſa ſpinæ, tali, calcis, manus & plantæ pedis, intra vigeſimum, vel vigeſimum quartum diem conſolidantur. At crurum & brachiorum intra trigeſimum quintum & quadrageſimum diem, &c.

Circa tempus vero, quo oſſa fracta confirmari, ac firmo ſoleant obduci callo, obſervavit Fabritius Hildanus *cent. 6. obſ.* 68. tibias gravidarum fractas, quamdiu uterum gerunt, mediante callo coaleſcere non poſſe. „ Tota enim natura, *inquit*, cum cir-
„ ca formationem fœtus occupata ſit, materiam
„ pro calli generatione deſtinatam ad uterum mit-
„ tit, & oſſa fracta negligit. Cujus rei memorabile exemplum refert *cent. 5. obſ.* 87. de matrona gravida, quæ tibiam fregerat; ubi tantas circa generationem calli habuerunt difficultates & labores, adeo etiam, ut tertiâ & vigeſimâ hebdomadâ, poſt contractam fracturam, movendo & circumagendo pedem, oſſa confracta adhuc vacillarent. Tandem tamen ſcilicet à tertia & vigeſima ad trigeſimam ſeptimanam, fractura fuit confirmata. Cauſam autem tardioris generationis calli in fœtu quærendam eſſe judicat. Quamdiu enim in utero fuit fœtus.

Alimentum pro calli generatione deſtinatum, ad ſui nutritionem per vaſa umbilicalia attraxiſſe putat.

CAPUT II.

De Generali Fracturarum Curatione.

Ad curanda fracta oſſa quæ requirantur.

I. AT fracturarum curatio tum in rupti, fractique oſſis adunatione ac reductione; tum in illius conſolidatione & conglutinatione conſiſtit. Oſſis vero adunatio chirurgi operâ & dexteritate efficitur: conſolidatio autem & agglutinatio virtute ac viribus naturæ, cumque balſamo ſuo naturali, glutinoſo nempe humore, ad coadunanda & conſolidanda oſſa accommodatiſſimo, efficaciſſimo. Enimvero cum fractura ſit oſſis continui ſolutio, pro ejus curatione finis ac prima intentio erit unitio. Hanc tamen unitionem medicus facere nequit, ſed ſolius naturæ opus eſt; quæ in junioribus nonnunquam per intrinſecam & omnimodam partium disjunctarum unionem: in adultis vero, interveniente πώρῳ ſeu callo, tanquam glutine, conjungere fractas extremitates ſolet. Eſt autem callus idoneum ac proprium fracti oſſis alimentum quod ibidem effervеſcit dum concoquitur, & in tumorem attollit ſubſtantiam oſſis, haud ſecus ac in taleolis arborum per inciſionem adaptatis contingere ſolet. Atque hic porus ſeu callus licet non ſit os, ita tamen durus eſt ut ſi idem membrum denuo frangi contingat, potius alia in parte frangatur, quam ubi callus genitus eſt.

II. Verumenim vero unitio illa etſi naturæ opus ſit; tamen ut ea ſcopum ſuum aſſequatur, plura adhuc neceſſaria ſunt. Nimirum cum oſſa fracta, plerumque ſuo loco dimoveantur, ſi id accidat, ea reſtituenda, & ad amuſſim coaptanda. Deinde

hoc modo conjuncta ſervanda. Quæ ſi dextrè à chirurgo fiant, unitio poſtea oſſium ſeu calli generatio opus naturæ eſt. Medicus tamen & hîc naturæ opem ferre debet: quod fit, ſi partis naturalem temperiem conſervet & inflammationem, ac omnia ſymptomata, quæ naturam in opere ſuo turbare poſſent, avertat.

III. Primò itaque ut Corn. Celſus *lib.* 8 *cap.* 7. docet, animadvertendum & conſiderandum eſt, utrum oſſa fracta proprio loco exciderint, nec ne cum non ſemper, ubi tranſverſim franguntur oſſa, ſuâ naturali ſede excidant. Cognoſcitur autem oſſa ſuo loco dimota non eſſe, ſi in fracturæ loco nulla cavitas percipitur, nec punctionis ſenſus adeſt, nec membrum brevius apparet. In hac ergo fracturæ ſpecie non opus eſt, ut membrum extendatur, & de oſſium repoſitione ac coaptatione laboretur.

At vero oſſa fracta ſi loco ſuo exciderint, ita ut unum ſupra alterum efferatur, prima cura eſſe debet, ut reſtituatur. Fit autem hoc duabus operationibus, quarum altera *extenſio*, altera *confirmatio*, ſeu *oſſium in ſuum locum repoſitio* appellatur.

IV. Igitur in fractorum oſſium reſtitutione opus eſt membri *extenſione*: cum enim muſculorum fibræ, oſſis robore deſtitutæ ſequantur naturalem ſuam determinationem, & in ſe contrahantur, neceſſum eſt per vim eos ſimul cum oſſe fracto tantum elongare, quantum à naturali ſtatu receſſerint. Alioquin ſi non recta fiat extenſio in fracturis, ex attritione rumperentur oſſium eminentiæ, quæ dein ſuas in cavitates reponi non poſſent: ſed vel exterius ad oſſium latera hærerent, vel inter oſſa fracta remanerent, oſſiſque fracti coaptationem impedirent.

Fracturæ extenſio quomodo ſit facienda.

Ut autem juſta fiat extenſio, danda opera ut fiat minimo cum dolore. Fiet vero hoc, ſi membrum extendendum eâ figurâ collocetur, in qua muſculi

non agant, ſed otioſi, & omnes laxati ſint; *hoc eſt*, membri talis ſit ſitus, qui ipſi ſano omnium familiariſſimus, quive nullam ipſi adferat laſſitudinem: quo modo & minore extenſione opus eſt, & minore cum dolore opus perficitur. Extenſio interim fiat neque validior neque debilior quam requiritur; ſed moderata: quoniam ex validiore extenſione inſignis oritur dolor, ex quo poſtea febres, convulſiones & reſolutiones ſequuntur: in debiliore vero oſſium capita committi nequeunt; ſed eorum eminentiæ ſimul confricantur vel franguntur, vel in proprias cavitates recondi ac reponi non poſſunt.

Cæterum fit extenſio hæc aut ſolis manibus, idque unius vel plurium, vel habenis, ſive linteis, faſciiſve circumpoſitis, vel per trochleam trajecto fune, quale exemplum habet Fabrit. Hildanus *cent. 5. obſ.* 86: & ex eodem Scultetus *armam. chir. tab.* 22. *fig.* 1. Extenſio namque major vel minor requiritur pro diverſitate temporis, ætatis, magnitudinis oſſis. Fractura recens, æger debilior, os exile, leviorem exigunt extenſionem: vehementiorem vero fractura inveterata, æger robuſtus, os magnum. Sic minimam poſtulat extenſionem radius; majorem oſſa, quæ in ſumma manu & ſummo pede ſunt; adhuc majorem oſſa cubiti, validiorem humerus & tibia, validiſſimam femur.

In genere autem cognita fractura mox inſtituatur extentio; ſi namque id non fiat, magnus ob dolorem vehementem fit humorum affluxus & muſculi verſus ſua principia trahuntur; hinc extenſio difficilis evadit, & ſi inſtituatur, oſſa fracta adjacentes partes carnoſas pungunt, ac ſequuntur inflammationes, convulſiones, aliaque mala accidentia: „Quidquid ſuo loco motum eſt, ante inflamma-„tionem reponendum. Si vero convulſio oriatur, „oſſibus in ſuam ſedem reſtitutis, rurſus ea (ſi

„ commodè fieri poſſit) ſuis locis propulſabimus. Chalmet. *in enchir. chirg. lib.* 4. *cap.* 2. Quod idem docet Hippocrates *l b. de fracturis* §. 36.

Si cum fractura luxatio incidit, primum luxatio modo fieri poſſit, dein fractura erit curanda; quod maiorem vim in reſtaurando poſtulet luxatio, quam fractura. Tagaultius *lib.* 5. *cap.* 4. Anton. Chalmetæus Enchir. *chirurg. lib.* 4. *cap.* 2. Oribaſius *lib. de machinamentis*, *vide interprete p.* 498.

V. Extenſioni ſuccedere debet *conformatio*, quæ eſt oſſis fracti in ſuum locum repoſitio & extremitatum recta coaptatio, quam muſculorum legitima figuratio optimè determinat, ſic ut nulla in illis contorſio notetur. Ea fit, ſi poſtquam membrum catetenus extenſum eſt, ut in reponendo oſſa ſe tangere nequeant, chirurgus membrum utraque manu comprehenſum, ſtudeat ad priſtinam figuram reducere, impellendo hinc, inde, ante, retro, ad latera, donec extantes particulæ in ſuas cavitates & priſtinas ſedes fuerint reductæ. Non ſunt autem eminentiæ oſſium cum impulſu vehementi in ſuas cavitates intrudendæ ne rumpantur, ſed potius ſponte ſua, extenſione laxata, manubus chirurgi leniter directæ in ſuas ſedes recedant. Repoſitionem vero probe factam eſſe ex doloris ceſſatione, oſſis fracti in ſuperficie æqualitate & comparatione cum ſano membro facta elucеſcit: ſique membrum reductum poſt fracturam longius appareat, id violentæ extenſioni tribuendum eſt. Conformatio.

VI. Oſſa ſic probè coaptata exactè conjuncta ſunt tenenda, quod præſtabit *deligatio*, quæ ita fieri debet, ut & partes commiſſas ſervet, & inflammationem arceat. Sed priuſquam faſcia membro facto injiciatur ad humorum affluxum & inflammationem prohibendam atque partem affectam roborandam linteum reduplicatum *oxycrato* aut *vino rubro adſtrin-* Fracturarum deligatio.

gente madidum (omiſſis *oleis*, *emplaſtris*, & ſimilibus, utpotè inutilibus, ac non raro admodum noxiis) imponatur ; dein deligatio inſtituatur, quæ nec nimis laxa ſit, nec oſſa ſuo loco iterum dimoveri poſſint : nec nimis arcta, ne alimenti affluxum prohibeat, & dolorem excitet. Perficiatur vero duabus faciis, paratis ex linteis vetuſtis, aliiſque uſibus ex parte attritis, ut ſint tractabiliores, validis tamen nec extentæ lacerentur ; nullas contuſiones aut extantias habentibus, ut æqualiter ac ſine dolore conſtringant. Prior faſcia ſupra fracturam injicienda, & circa eam modicè comprimendo ter involvenda, dein ſurſum verſus ducenda, uſque dum ad ſanam membri partem, quatuor, quinque, vel pluribus circumvolutionibus perveniat, paulatim imminuta compreſſione. Ubi autem ſatis de ſana parte fuerit comprehenſum, ibi deligationem terminare oportet. Dein altera faſcia priore duplo longior contrario modo involvenda : ſi enim prior verſus dextram, hæc verſus ſiniſtram obvolatur ; ut ſi forſan muſculus aliquis per primam faſciam nimium ad alteram partem ſit attractus, reſtituatur in partem contrariam per ſecundam faſciam, quæ primum fracturæ injicienda, & una vel altera circumvolutione facta, ab ea incipiens deorſum aliquoties circumvolvenda, ſimiliter paulatim compreſſionem minuendo, iterumque ſupra fracturam ducenda, ita ut ultra primam faſciam in parte ſana terminetur.

Maximâ igitur diligentiâ opus eſt in faſciis arctandis, cumque eæ injiciuntur, patientem interrogare oportet, qualem circumjectam faſciam ſentiat, & ſi premi ſe dixerit laxari debet : ſin vero faſciam ita laxam affirmet, ut minimè fractum membrum ſuſtineat, adſtringere eſt opus. Moderatè ergo faſciæ adſtringi debent, magiſque in parte fracta ſtringi ac

coactari quam alibi, ut ab humorum defluxu ea defendatur.

VII. Quoniam vero hæ duæ faſciæ jam circumvolutæ, ad fracturam continendam debiliores ſunt, adhibenda inſuper *ſplenia* ſeu panni linei ſæpius complicati, oblongi, craſſi, ſplenis brutorum inſtar. *Compreſſa* barbaro vocabulo, latino *pulvilli* vocantur) hæc circa fracturam & totum membrum, per ejus longitudinem adhibenda, ut unum alteri non ſuperponatur, ſed inter ea digiti tranſverſi ſpatium circiter intercedat: quæ firmentur appoſitis *ferulis*, ex ligno tenui lævigato, aut potius charta craſſiore paratis. Etenim cum faſciæ & ſplenia inflexibilia non ſint, fracturam firmam & directam ſervare nequeunt; ſed facilè fieri poteſt, ut tum vigilantibus, tum dormientibus membrum moveatur. Ut igitur in motibus membrum firmum teneatur, opus eſt iis quæ rigida ſunt & non flectuntur, & tamen minus ponderoſa. Quem in finem Hipp. elegit ferulas quæ & rigidæ ſunt ac inflexiles, ſed leves. Quod ſi ob membri inæqualitatem ferulæ aptari non poſſint, partes cavæ ſpleniis implendæ ſunt, ac membrum æquale reddendum, ut ferulæ commodè applicari queant. Deſuper vincula alliganda admodum laxa, ſic ut appoſitæ ferulæ cum ſpleniis contineantur, nec quidquam partem adſtringant ac comprimant, ſed ut tutum, immobile, ac in debita figura membrum ſervent. At vero in ferularum appoſitione cavenda ſunt oſſa prominentia & excarnia; illis namque appoſitæ dolorem, nec non alia inferre graviora ſymptomata.

VIII. Signum autem congruæ deligationis potiſſimum ipſe æger indicare ſolet, ubi num prematur rogaveris, atque is reſpondeat, ſe premi quidem, ſed leviter, idque præſertim qua fractura eſt. Sin vero patiens faſciis nimis prematur, eæ celerrimæ

ſolvendæ & aptius diligandæ, ne ex arctiori vinculo prava eveniant ſymptomata. Sin faſciarum circuitus juſto laxiores, & nihil ſe premi reſpondeat patiens arctius viciendæ, cum laxa vincula non prohibeant membrum, quo minus, qua fractura eſt, depravetur.

Membri fracti, & deligati repoſitio.

IX. Congruæ deligationi ſuccedit bona membri *repoſitio*, quæ ſit mollis, æqualis, ſurſum vergens, ſic ut nec protuberantia, nec ſinus in loco fracto notetur, neque dolorem & inflammationem excitet. Præterea in repoſitione oportet congruam membri figurationem conſiderare; quæ ſcilicet dolore vacat, & muſculos ex utraque parte integros ſervat: hæc autem eſt figura media in qua dum oriamur ſingula continere conſuevimus, ut in cubito figura angularis in carpo recta, &c. Ea nimirum quæ inter extremos cujuſque membri motus intermedia eſt. Hæc figura niſi obſervetur, exiguo poſt tempore membrum dolere ſolet.

Pars igitur deligata in capſula lignea, qualem depingit Hildanus *lib. de Ichore & Melicer. cap.* 29. & Scultetus *armam. chir. tab.* 56. *fig.* 1. 2. 3. ſtupa linteo involuta repleta, ſive in pulvinari molliuſculo deponatur, atque ita in tertium uſque diem relinquatur, ſi patiens eo quo deligatus eſt die, & ſequenti nocte ſentiat ſe valentius ſtringi; poſtero vero die minus, nec non in parte extrema tumor laxus, mollis, & parvus appareat: ſi vero aut ſit nullus tumor, aut magnus & durus poſtridie in manu vel pede, prava eſt deligatura, quia illa non continet: hæc nimis arcta eſt & inflammationem movet, atque gangrænam non raro minatur; unde nulla interpoſita mora æger ſolvendus, ac denuo, ſed moderatè deligandus eſt.

Faſciæ quando ſolvendæ.

X. Igitur ſi probæ deligationis ſigna adſint, nulluſque dolor inſignis, nullave inflammatio ſuſpecta

ſit, reliquum opus, quod eſt callum, per quem fracta oſſa conjunguntur, gignere naturæ committendum, & deligatio ante tertium diem non ſolvenda. Tertio autem poſt primam deligationem die quum laxiores videntur faſciæ ſolvantur; cumque fuliginibus ac vaporibus ob deligationem exhalare prohibitis, & per moram ac ſtagnationem acrioribus redditis, ita intolerabilis non raro excitetur pruritus, ut in doloroſam excoriationem ac inflammationem terminetur; hinc pruriens pars *aquâ tepidâ* aliquoties perfundatur, ut apertis poris detente ſub cute fuligines evaporari queant: dein membrum ligatura, quæ moderata paulo arctior ſit, conſtringatur, ac porro ut prius deligetur, inque capſula ſeu molliuſculo pulvinari deponatur in ſeptimum uſque diem; niſi pruritus, vel inflammatio, vel dolor, vel quid aliud infeſtet. Septimo die faſciæ iterum ſolvendæ, membrum *aquâ tepidâ* perfundendum & deligandum, arctius adductis faſciis; ita tamen ne ſanguinis circulatio, ſpirituumque vitalium ac animalium radiatio prohibeatur.

Membrum ita deligatum detineatur immotum ad duodecimum circiter diem, quo faſciæ denuo ſolvendæ & membrum deligandum. Si namque tardius ſolvatur deligatio, magna ſæpe incommoda (qualia ſunt, partis exulceratio, putredo, gangræna, &c. inde oriuntur; quorum exempla notavit Fabritius Hildanus *cent.* 2. *obſ.* 91. qui propterea monet, ut ſecundo aut ſaltem tertio die ſemper deligatio ſolvatur: & quanquam poſt ſeptimum non ſit adeo neceſſarium toties fracturam ſolvere, ſe tamen de quarto in quartum facias ſolvere, partemque affectam inſpicere ſolere, ſcribit. Atque hæc deligatio continuanda (paulo laxius tamen faſciis & ferulis in dies adſtrictis, ut nutrimentum ad oſſa fracta magis confluere, & callus gigni, firmuſque reddi

poſſit) donec callus genitus & fractura ſanata ſit; quod triginta aut quadraginta intra dies plus minus fieri ſolet.

XI. Interim ad calli generationem alii exhibent *juſcula, in quibus bullierunt folia agrimoniæ, & radices conſolidæ majoris.* Nonnulli *viſcidiores cibos* præbent. Alii *lapidem oſteocollam pulveriſatum & cum juſculo exhibent, & cum cerata extrinſecus applicant.* Sed cum calli generatio, adeoque fractorum oſſium mediante callo unitio ſolius naturæ opus ſit, hæc omnia, ut inutilia ac planè inepta, merito rejicimus. Nihilominus tamen, ut omnia quæ naturam in opere ſuo turbare poſſent removentur, bona diæta ægrotanti præſcribenda: venæſectio aliquando inſtituenda, & ſanguis nonnunquam depurandus: in partium inferiorum fracturis purgantia rarius, ferè ſola ſuppoſitoria uſurpentur: in ſuperiorum autem partium fracturis purgantium atque enematum uſus neceſſarius admodum eſt.

Fractura per oſſis longitudinem facta

XII. Quod ſi fractura per longitudinem oſſis facta ſit, faſciæ arctius ſtringendæ quam in reliquis, ut oſſa fracta, quæ ſecundum latitudinem à ſe inviçem receſſerunt; ad mutuum contactum ducantur, & removeri nequeant. Cæterum ea omnia agenda, quæ in tranſverſæ fracturæ curatione dicta ſunt.

CAPUT III.

De affectibus præter naturam, qui fracturis accidunt.

I. QUoniam vero fracturis non raro quædam accidere ſolent, quæ aut curationem remorantur, aut poſt curatam fracturam remanent; ut ſunt dolor, inflammatio, pruritus, excoriatio, membri debilitas & gracilitas, figura depravata, &c. quæ idcirco medici operam requirunt, de iis etiam paucis dicendum.

Dolor igitur ſi adſit, nec in cauſa ſit, ut humores in partem affectam confluant, & inflammationem vel quid aliud excitent, omnino leniendus ac tollendus. Ut vero tollatur, conſiderandum à qua cauſa proveniat, quæ ſtatim tollenda. Perpendendum ergo, an ab oſſe aliquo pungente dolor ſit, an à faſciis nimium adſtrictis, an ex pravo membri ſitu, an ex humorum affluxu. Dolor.

Si ex oſſe pungente dolor ſit, (id quod ex levi partis contrectatione & pungente dolore cognoſcitur) faſciæ ſolvendæ, & os pungens vel in locum ſuum reponendum, vel ſi fieri poſſit, eximendum aut præcidendum. Sin ex faſciarum nimia adſtrictione dolor oriatur, deprehenditur id ex tumore, qui in membri extremitate apparet, ægerque ſe vehementer premi conqueritur: tunc quamprimum faſciæ ſolvendæ, & laxior deligatio inſtituenda. Sed ob malam membri ſituationem ſi dolor fiat, id æger facilè indicat, & ſitus mutationem poſtulat, quæ ita inſtituenda, ut jam ſine dolore ſe eſſe fateatur.

II. Verum ex humorum defluxu quum pars doleat, *tumor* & *inflammationis* ſigna apparere incipiunt. In hoc caſu ſi membrum devinctum ſit, quam- Inflammatio.

primum ſolvendum, & cum linteo duplicato vel quadruplicato calidè imponendum *oxycratum*, vel *vinum rubrum adſtringens*: vel applicetur fomentum anodynum, reſolvens, leviterque repellens, ex *malva*, *althæa*, *violaria*, *ſcordio*, *floribus ſambuci*, *camomillæ*, *roſarum rubrarum*, *&c. in lacte dulci*, *vel cerevisia tenui decoctis*. At priuſquam ſedata fuerit inflammatio, pars affecta non deliganda, ſaltem arctè non ſtringenda.

Pruritus. III. *Pruritus* cum partem infectet & ægrotantem torqueat, ceſſabit ſi *aquâ tepidâ* pars inter deligandum foveatur, ut apertis poris materia pruritum efficiens difflari poſſit. Quod ſi locus affectus aquæ tepidæ affuſionem commodè non admittat, ejus vapori ſatis utiliter apponitur: prohibenda interim ægris ſcalptura, eò quod peſſima, & præter excoriationem dolores excitet graves. Si tamen ex imprudenti ſcalptura, vel ex faſciarum reſolutione diutius quam par eſt protracta, doloroſa oriatur *excoriatio*, ſanatur affuſione *aqua tepida*, uti pruritus; & litu ex *unguento de cerusa*, *albo camphorato*, *nutrito*, vel ſimili.

Excoriatio.

Gangræna. IV. Non raro quoque fracturis, vel ex attritu, vel ex arctioribus vinculis, vel qualibet alia de cauſa *gangræna* accidit. Quæ qua ratione tractanda ſit, *lib.* 1. *cap.* 17. abundè dictum fuit.

Membri gracilitas & debilitas, poſt fracturam relicta. V. Sed & nonnunquam poſt fractarum *membrum gracile & debile manet*: quod fit ob alimenti penuriam, dum à nimia faſciarum ſtrictura partis affectæ vaſa & poroſitates admodum conſtringuntur, adeo ut ſufficiens alimentum affluere nequeat. Id quando fit, pars *aquâ moderatè calidiâ* fovenda, donec rubeſcat, eaque laxius deinceps vincienda. Inſuper commendatur à nonnullis *picatio*, quæ fit *nigra pice ſupra linteum ducta*, *parti multoties applicata*, & *violenter*, *velociterque ablata*, ut ratione

adhærentiæ, pilorumque evulſionis ac doloris alimentum alliciatur, cavendo poſtmodum ſtrictam faſciarum circumductionem, quæ affluens alimentum iterum repelleret.

VI. Etiam contingit, ut poſtquam oſſa fracta iterum coaluerunt priſtinam & convenientem figuram non recipiant, ſed diſtorta ſint, unde membri motus impeditur, & claudicatio in pede oritur, vel in brachio apprehenſio læditur. Fit autem hoc, vel ob chirurgi oſſa componentis & fracturam deligantis imperitiam aut negligentiam; vel ob ægrotantis vitium, quando membrum fractum ante calli confirmationem movet aut ipſi innititur: vel ob ipſius fracturæ culpam, quum oſſis fruſtulum inter oſſa fracta continetur, quod mutuum eorum contactum impedit. Oſſa diſtorta, & malè cōpoſita.

Emendatur autem hoc vitium, ſi quidem læſio membri ſit magna, continuoque punctiones ob acuitatem capitum oſſium non rectè compoſitorum, perſentiantur. Patiens ſit juvenis & robuſtus, callus recens & non diu concretus, os fractum non adeo magnum; ſi callus iterum frangatur, & oſſa rectè coaptentur & componantur. Verum ut tutius fiat hæc calli fractio, is emolliatur multos dies fomentis, balneis & linimentis. Callo ſatis emollito, chirurgus membrum fractum genu ſuo imponat, & os utrinque utraque manu deprimat ac denuo frangat: deinde oſſis fracti partes manuum palmis coaptet, & fracturæ novæ convenientem curam inſtituat. At vero ſi patiens ſit ſenex vel debilis, callus vetuſtus & induratus os magnum, quale eſt femoris vel humeri; optimum eſt illi manum non admovere ob periculoſa, quæ hanc curationem ſubſequi ſolent ſymptomata: ſatius enim eſt vel deformem vel claudum multos adhuc annos vivere, quam crudeli cura læthalia, provocare ſymptomata. Etiam ſi læſio

membri in ſuis functionibus non ſit admodum magna, æger ſorte ſua ſit contentus.

Atqui ſi oſſis fruſtulum membrum totum diſtorqueat, inciſio fiat ad os fractum uſque & volſella oſſis portio glutinationem impediens extrahatur, dein fractura per extentionem coaptetur, deligetur, & deponatur, eodem modo quo recens fractura.

CAPUT IV.

De Fracturis cum Vulnere.

I. Sed fracturis non raro conjungitur vulnus, quando oſſium fractorum eminentiæ acutæ incumbentem carnem perforant. Atque in hiſce interdum os fractum nudatum eſt, interdum non eſt nudatum: quumque denudatum eſt, nunc extra vulnus non eminet, nunc vero eminet: deinde interdum os, ſeu fragmentum aliquod adceſſurum eſſe metuimus, interdum nihil abſceſſurum ſperamus. Quæ omnes differentiæ cum variæ ſint, variam ſane expoſtulant curationem.

Curatio fracturæ cum vulnere, oſſe non nudato.

II. Fractura cum vulnere ſimplici, *hoc eſt*, in qua nec os à ſuis tegumentis denudatum eſt, nec aliqua oſſis portio abſceſſura, duas habet pro ſui curatione indicationes. Prima eſt, ut oſſa fracta loco ſuo reſtituantur & conjungantur. Altera, ut vulneris labia ſimul reuniantur. „ Quod ſi os frangatur, „ & unà cum oſſis fractura etiam muſculi & corpora „ adjacentia vulnerata ſint, tunc curationis intentio „ oritur duplex, quarum altera quidem circa oſſa „ fracta, altera vero circa corpora adjacentia vul„ nera verſatur. Galenus *lib. de arte medica cap.* 91.

Primum ergo cruore ſordibuſque deterſis, membrum congruè extendendum, & oſſium fractorum capita debitè coaptanda, haud ſecus ac in fractura

ſine

ſine vulnere. Hîc tamen notandum, ne extenſio ſit adeo valida, quod partes carnoſæ ac membranoſæ admodum laceræ, contuſæ, & attritæ plerumque ſint: alioquin dolores ingentes nec non convulſiones excitarentur, non rarò cum vitæ diſcrimine. & quidem extenſio hæc, oſſiumque repoſitio ſtatim & primo aut ad ſummum ſecundo die fiat priuſquam parti gravis ſuperveniat inflammatio.

Extenſione peracta oſſeque repoſito, vulneris labia ad mutuum contactum adducenda, adductaque ſervanda per linteola emplaſtica cruciatim impoſita & faſciam. Dein vulneri ea aplicentur, quæ conglutinandi ac vulnera conſolidandi vim habere ſuo loco docuimus.

Poſt hæc fractura deliganda eſt, perinde ac ſi oſſa citra vulnus eſſent fracta. Faſciæ tamen hîc ſint molliores & latiores; ut oras vulneri utrinque comprehendant, & ſic labia ejus conſtringant, non comprimant. Anguſtiores namque ſi eſſent faſciæ, tunc vulnus ſitum tenerent & dolorem inferrent. Cæterum minus etiam ſtringendæ ſunt, quam ſi vulnus non adeſſet, ne compreſſo vulnere dolor & inflammatio oriatur: unde Hipp. & Celſus plures faciunt circumvolutiones, cum melius ſit ſæpius circumvolvere quam adſtringere. Nonnulli autem hujuſmodi fracturæ deligationem inſtituunt per aſcialem faſciationem, de qua Scultetus *armament. chirurg. tab.* 27. *fig.* 1. & *tab.* 28. *fig.* 8. 10. ut crebrior fieri poſſit partis affectæ inſpectio.

Tertio, nonnunquam ſecundo, à prima deligatione die pars ſolvatur, iterumque deligetur; ita tamen, ut deligatio paulo magis comprimat, quamdiu durat timor inflammationis, niſi dolor prohibeat. In ſecunda vero & tertia ſolutione laxior ſemper fiat deligatio, ut libera omnino ſit ſanguinis, pro futuri calli [illegible], circulatio. Reliqua cura-

tio eadem erit ac fracturæ ſine vulnere ; niſi quod ferulæ non ſint ad vulnus apponendæ , ne id comprimant : ſi vero apponendæ, adhibeantur ad vulneris latera & partem oppoſitam , donec ſanatum ſit vulnus. Raro autem contingit , ſimplex vulnus , ſi fracturæ conjungitur , ſecundo vel tertio apparatu cicatrice non obduci , vel ſaltem carne non repleri. Sanato vulnere ſi nondum confirmatum ſit os , eadem agantur , quæ in fractura ſimplici.

Curatio fracturæ cum vulnere , ubi os nudatum non eſt : oſſis tamen fruſtulum abſceſſurum exſpectatur.

III. Interdum tamen accidit in fractura cum vulnere , ut os nudatum non ſit ; oſſis tamen fruſtulum abſceſſurum metuamus. Id quod fit , cum ob fracturæ impetum aliquod oſſis fragmentum ita à reliquo oſſe ſeparatum ſit , ut cum eo denuo conjungi nequat. Tum enim natura id quod ſibi moleſtum eſt , aliiſque oſſibus uniri non poteſt , foras protrudere conatur , neque finem facit , donec expulſum ſit ; id quod longiore demum tempore non raro perficere ſolet.

At vero abſceſſurum os indicat ſanies , quæ copioſior , quam pro magnitudine & conſtitutione vulneris effluit. Deinde labia vulneris non coeunt , & ſi coiverint , iterum dehiſci , & ad excretionem ſtimulari videntur , & laxa quaſi ac ſpongioſa evadunt; nec non tacita quædam motio in parte vulnerata percipitur : neque enim natura vulnus integrè ſanat , ubi aliquid intus hæret , quod reliquis agglutinari non poteſt. Adhæc oſſa abſceſſura indicatur , ſi in plures particulas os comminutum ſit : neque enim tunc omnes facilè conglutinantur.

Cito autem futuram abſceſſionem ſuſpicatur , ſi caro laudabilis in parietibus oſſis ſani generetur. Enimvero non alio modo os recedit , quam dum natura carnem in labiis oſſis ſani creat , quæ os ſuperpoſitum attollit atque propellit , „ maturum oſſis „ exitum , præter probabiles quaſdam conjecturas ,

„ inde cognoſcere licet; ſi os ſemel, iterum, at-
„ que tertio quis pulſet, percuſſum enim ſi clango-
„ rem & vacui reſonitum reddit, apertum de ma-
„ turitate teſtimonium dabit. M. A. Severinus *effi-
cac. chir. part. 2. de iis quæ ad oſſa ſpectant, cap. 11.*

Tempus vero quo oſſa recedere ſoleant, varium eſt. Enimvero ætate tenera, tempore æſtivo, ſique os non adeo magnum ſit, viginti, triginta, aut quadraginta dierum ſpatio abſcedit. Si vero ſit magnum, ætate adulta, tempore hiemali, vix ſexageſimo die, aut etiam tardius os ſeparatur. In magnis oſſium contritionibus, etiam poſt multos annos fragmenta oſſium prorumpere, exemplo demonſtrat Hildanus *cent. 4. obſ. 97.* Quod & in praxi frequenter obſervari ſolet.

Si igitur os abſceſſurum ſuo loco motum ſit, & in vulnere conſiſtat, ſtatim volſellâ extrahendum. Similiter ſi oſſis fruſtulum per rimam undique à reliquo oſſe ſit ſeparatum, in ſuo tamen adhuc loco detineatur, nihilominus quoniam nunquam cum reliquo oſſe glutinari poteſt, apprehendendum & extrahendum: ſiquidem ſine dolore & violentia extrahi poſſit: atqui abſque magna vi ſi id fieri nequeat, non debet extrahi, quia facilè excitantur dolor, inflammatio, febris, ulcuſque fiſtuloſum redditur, cum extracto oſſe cavitas illa ſanie repletur, quæ corrodendo carnis generationem impedit. Hinc potius naturæ negotium tunc committendum, quæ ſenſim id quod agglutinari nequit, ſeparat. Interim tamen opus naturæ à medico juvandum, & propterea deligatio laxior inſtituenda, ſæpiuſque de tertio ſc. in tertium ſolvenda, ne pus detineatur, ſed facilè effluat. Ferulæ etiam eo loco quo os abſceſſurum non imponendæ, ne dolorem comprimendo pariant. Inſuper medicamenta vulneri amovent, quæ

. oſſa & omne alienum è vulnere expellant. Quem in finem Barbette *chir. par. 1. cap. 3.* ſequentia proponit:

℞. Cineris lumbricor. terreſtr. ℥iij.
Mellis virginei ℥iß.
M. F. Unguentum.

Vel,

℞. Aloës, myrrhæ an ℥ß.
P. rad. conſolid. maj. ariſtoloch. rot. an. ℥iij.
Euphorbii ℥ij.
Therebinthinæ, ceræ q. ſ.
Ol. liliorum alborum parum.
M. F. Unguentum.

Oſſiculo tandem omnino ſeparato, ac citra violentiam extracto, ferulæ adhibeantur ad latera vulneris donec id conſolidetur. Si autem, vulnere ad cicatricem perducto, fractura nondum fuerit confirmata, ferulæ undique erunt apponendæ, ut in fractura ſimplici.

Verumenimvero ſi oſſium fragmenta, quanquam à ſuo toto ſeparata, perioſteo tamen adhæreant & affixa ſint, nullo modo ſunt educenda, ſed potius in ſuum locum, ſitumque naturalem aptè reducenda cum coaleſacere & conglutinari queat.

Attamen inſignis oſſis portio ſi ſit abſceſſura, ideo quod oſſis fracti partes non potuerint cum aliis componi: tales partes vulneratæ omnino leniter tractandæ ſunt. Enimvero propter motum & compreſſionem dolores accidunt vehementes, pungentibus oſſis diffracti particulis non ritè compoſitis partes vicinas.

Si vero non ſtatim, ſed demum poſtea, os abſceſſurum appareat, deligatio hæc (ut membrum quotidie deligari & ſolvi commodius queat, abſque eo quod fractura moveatur) mutetur in aſcialem faſciationem, donec os abſcederit. Oſſe autem abſceſſo, ac in conſpectum detruſo, eoque volſellâ,

ſi citra violentiam fieri poſſit, extracto vulnus conſolidandum. Quo ad cicatricem perducto, membrum in quiete conſervandum, donec fractura confirmetur, appoſitis undique ferulis.

IV. Cæterum in fractura cum vulnere ſi os perioſteo ſuo denudatum appareat, videndum utrum extra vulnus emineat nec ne. Extra vulnus ſi non emineat, curatur moderata membri extenſione, convenienti coaptatione, labiorum vulneris ad mutuum contactum adductione, apta deligatione, & congrua depoſitione. In deligatione tamen denudatum os cute, muſculiſque quamprimum cooperiendum, ſicque ab aëre externo quantum fieri poſſit defendendum, ne alteretur & poſtea abſcedere neceſſe ſit; hinc conſiderandum an aliqua oſſis portio ſit receſſura vel nulla? nulla abſcedet, ſi os nudatum ſtatim cutis operculo fuerit retectum: aliqua recedet, ſi os diutius aëri fuerit expoſitum, quanquam & hæc regula non ita univerſalis, quis ſæpius obſervatum ſit, oſſa propter cauſas tum externas, tum internas denudata, non fuiſſe alterata, nec ſquammam abjeciſſe, uti variis exemplis oſtendit Fabritius Hildanus *cent. 4. obſ. 95. & 96.*

Curatio fracturæ cum vulnere, in qua os nudatum eſt.

Si igitur nullum aut parvum os abſceſſurum ſit, deligatio peragenda, velut in fractura cum vulnere ſimplici, & in qua parvi oſſis expectatur ſeparatio; ſin magnum ſit abſceſſurum, aſciali deligatione pars vincienda, uti in fractura cum oſſe magno abſceſſuro.

At vero os fractum, nudatumque ſi extra vulnus emineat perpendendum, an in propriam cavitatem beneficio debitæ extenſionis, citra violentiam & convulſionis periculum reſtitui poſſit nec ne? ſi poſſit, reſtituatur, ſin minus non reſtituatur. Periculoſam reſtitutionem indicant, prominentia magna, inflammatio, & pars ob muſculorum con-

BIBLIOTECA
Digitized by Google

tractionem dura: facilem vero, os eminens parvum, abſentia inflammationis & partis mollities.

Cum igitur os eminens citra violentiam & periculum convulſionis reponi poſſit, primò membrum moderatè extendatur, deinde fractura componatur. Quod ſi oſſa extenſione difficulter coaptari queant, ob timorem magni doloris & periculoſæ convulſionis, validior ne fiat extenſio, ſed vecte ſeu ſcalpro quodam inciſorio, inter oſſa fracta immiſſo, (vid. Scultet. *tab.* 27. *fig.* 9. extenſio juvetur, donec oſſa è directo collocata videantur: deinde paulatim extenſio relaxetur, & vectis extrahatur. Verumenim verò ſi os, cui innititur vectis in ſuperiore parte multa fragmenta vel aliquod acutum habeat oſſiculum, ut vecti non detur commodus locus, illa ſcalpro roſario auferenda; hoc autem forfice præcidendum, ut vecti tuta comparetur ſedes. Oſſe repoſito, conſiderandum, an fragmentum aliquod abſceſſurum ſit nec ne? ſi nihil ſit receſſurum, pars affecta (vulneri appoſito conveniente digeſtivo) deligetur, ut fractura cum vulnere ſimplici, ſin vero aliquid receſſurum, deligatio inſtituatur, ut in fractura cum magni oſſis ſeparatione.

V. Quod ſi eminentia denudati oſſis ita foras protuberet, ut ſine violentia in locum ſuum reponi nequeat; tunc è duobus malis minus eligendum, oſque eminens & nudum forfice præcidendum, vel potius ſubtili ſerrâ amputandum, & poſtea fractura per modicam extenſionem coaptanda: hoc enim melius eſt quam hujuſmodi oſſa non coaptata relinquere, vel extenſione violenta ægrum in periculoſam præcipitare convulſionem, & ad mortem deducere. Fracturâ coaptatâ membrum deligetur, ut fractura cum vulnere ſimplici, ita tamen ut vulnus quotidie ſine cruris commotione inſpici poſſit: atque hinc ſuadet Scultetus, ut faſciis & emplaſtris

foramen ſupra vulnus incidatur, ad medicamenta vulneri magno quotidie applicanda. Rationem porro faſciarum perforationis addit: „ Quia vulnus „ magnum, & ideo per ſecundam intentionem „ curandum, copioſam generat ſaniem, indeque „ crebram requirit inſpectionem: os autem comminutum ob metum novæ muſculorum contractionis, frequentiorem membri elevationem, faſciarumque reſolutionem prohibet, unde media via, „ ut vulneri & fracturæ ſatisfiat, incedendum.

Veruntamen cum eminens os reſecatur, ita ut os brevius fiat, multi ægro prædicendum volunt, partes fractas futuras eſſe breviores: quæ prædictio ex Hippocrate & Galeno vera eſt, quando femur vel humerus fractus particulam oſſis amiſerit, ſed cum tibiæ vel cubito portio quædam abſcindatur, brevitas membri ſemper timenda non eſt: os enim ſanum conſervat membrum diſtentum, donec natura defectum abſciſſæ portionis callo compenſaverit. Cujus rei memorabile in nobili viro vidimus exemplum. Is è curru, equis in furorem incitatis penitus diffracto decidens, tibiam cum fibula circiter in medio diffregit, tanta cum violentia, ut ſuperior tibiæ pars cutem ad duorum digitorum latitudinem perforaret, atque omni perioſteo privaretur: vocatus cum Cornelio van Beeſt Medicinæ Doctore, & Chirurgis Herberto à Ravenſvvay, N. du Prée, ſuaſimus unanimiter eminentis iſtius oſſis perioſteo penitus denudati ablationem; dictum factum, & altero die os illud ſubtili ſerrâ amputavimus, crus ad priſtinam longitudinem extendimus, & in molli pulvinari æqualiter depoſuimus, vulnus quotidie inſpiciendo: atque ſic ex utroque oſſis ſine paulatim ſuccreſcens callus tandem coivit, ſenſimque in oſſeam duritiem firmatus eſt, ita ut crus priſtinam longitudinem retinuerit, & ubi ablatum ſit, nunc

Obſervatio.

videri vix poſſit. Haud abſimilem hiſtoriam recenſet Cl. Diemerbroxius *anatom. lib. 9. cap.* 1. nec non Scultetus *armament. chirurg. tab.* 28. ex quibus inſuper patet, ægrum è duplici fractura cum vulnere & deperditione oſſis, reſtitutum nonnunquam non claudicare. Imo femur licet, vel humerus fractus particulam oſſis amiſerit, non tamen ſemper ſequitur, partem illam futuram fore breviorem: ita videtur obſervaſſe doctiſſimus Lindanus, qui *phyſiolog. cap.* 16. *art.* 21. hæc habet: „ Memoriâ dignum „ eſt, quod meus pater vidit euchuſæ puero ſexen- „ ni comminutum eſt os femoris: fragmentis arte „ & naturâ ſequeſtratis, medio oſſe exos ſpatium „ erat quatuor pollicum. Id viſum eſt ex reliquis „ partibus oſſis ſenſim adauctis & tandem coeunti- „ bus ita impleri, ut dicere non liceret, ubi abfuiſ- „ ſet, aut quod incommodum haberet ex fractura.

CAPUT V.

De Fracturis in ſpecie.

I. IGitur de fracturis in genere cum ſatis nunc dictum ſit, cumque oſſa quæ franguntur varia ſint, & ſecundum oſſium fractorum varietatem curatio nonnihil variet, haud abs re erit, de iis in ſpecie quædam ſuperaddere; ſaltem proponendo differentias, quæ à ſubjecto, & oſſium fractorum diverſitate ſumuntur. Et quia frequentiſſimè franguntur humerus, brachium, manus, femur, crus, patella, oſſa pedis, de iis primo dicemus; poſtea & reliquorum oſſium fracturas ſubjungemus.

Humeri fractura. II. Enimvero humerus cum externis injuriis expoſitus ſit, ſæpius frangi ſolet. Appellatur autem *humeri os*, id quod inter cubitum & ſummum humerum interjacet, & ſuperiore ejus capite cum

ſcapula committitur, inferiore vero ulnæ & radio articulatur.

Cognoſcitur oſſis hujus fractura non ſolum ex partis dolore & actione læſa, cum cubitus amplius ſuſtineri & elevari nequeat; ſed etiam tactu, cum ſi pars hæc prematur, oſſium fragor ac ſtrepitus audiatur & inæqualitas perſentiatur.

Humeri os, ut Hippocrates *lib. de fracturis* §. 9. Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 100. & Celſus *lib.* 8. *cap.* 7. inquiunt, quadraginta diebus coaleſcit. Cum autem ſit grandius, longiore tempore ad callum generandum opus habet.

Fractum vero os humeri ut reſtituatur, brachium incurvetur, ſic ut incumbat pectori, mox humerus circa articulationem inferiorem comprehenſus deorſum ducatur: factâ hac extenſione, oſſa conveuienter manuum opera componantur; quod haud ita difficulter fieri poteſt. Sedulo tamen hîc curandum, ut ſemper in hoc ſitu ſervetur, ne iterum quod levis mutatio efficere valet eo excidat. Chirurgus interim, poſt ſecundam præter propter deligationem, quavis vice brachium in rectum prudenter extendat, ne tendines ab humero ad cubitum excurrentes diuturnâ eâ quiete contrahantur, ſicque rigiditas accidat brachio. Si vero hæc tendinum contractura relinquatur, haud difficile eſt eam curare, ſi quotidie ingens pondus geſtet æger chirurgus autem rigidum membrum frequenter illinat unguento emolliente & relaxante.

Hippocrates *lib. de fracturis* §. 8. alium proponit modum, quo humeri os fractum extendi & componi debeat, de quo inſpiciatur Sculteti Armamentarium Chirurgicum *tab.* 23. *fig.* 1. Vult enim ſapientiſſimus ſenex, ut rotundum lignum cubiti longitudinis vel paulo brevius ab utroque capite habenulis alligetur, quæ trabi vel alicui ſublimi

adhæreant, ſicque æqualiter ac firmiter lignum ſuſpendatur, ne ſurſum vel deorſum fieri poſſit: deinde æger brachium ſuper dictum lignum imponat, *id eſt*, ut tranſverſum lignum alæ ſubjiciatur; tum patiens ſedeat ita ſublimis ut parum abſit quin ſuſpendatur: interim aliquod aliud paretur cui brachium inhæreat, pulvinari uno vel pluribus brachio ſuppoſitis, ita ut ad eam altitudinem perveniat, ut cubitus ad rectum angulum collocetur, vel à miniſtro ita detineatur. Deinde cubito valida, mollis, & lata habena circumdetur, cui magnum pondus appendatur, quod extendere convenienter poſſit; aut robuſtus aliquis partem inferiorem, cubito cum humero ad rectum angulum figurato, cogat ac trahat. His factis, Chirurgus ſtans, altero pede ſuper re quapiam ſublimiori collocato, prominentioribus palmarum partibus fractum os componere debet. Alii autem ſcalarum gradu ſuſpenſi ligni vice utuntur.

At vero manubus non raro fieri poteſt hæc extenſio, præſertim in pueris: reſupinato enim ægrotante, ne moleſtiâ aliquâ afficiatur & alligata ac ſuſpenſâ ipſius manu ex cervice, ita ut angulоſa figura ſervetur, alter ex miniſtris ambabus manubus humeri ſuperius caput apprehendo, alter inferius in diverſa extendendo. Quod ſi manuum operâ expediri non poſſit in adultioribus, ob muſculorum craſſitiem & robur, laqueis extenſio fiat, quorum alterum ſupra, alterum infra fracturam brachio circumligare debemus, iique duobus miniſtris (quorum alter ad caput, alter ad pedes ægrotantis conſiſtat (ut in diverſa æqualiter & ſimul extendant, præbeantur.

Facta quovis modo extenſione, oſſibuſque convenienter compoſitis, faſciæ injiciendæ, incipiendo à fractura, attendendumque ut ſemper in ea ſi-

gura ligetur membrum in qua manere debet, *id eſt*, ut cubitus cum humero rectum angulum conſtituat. Cætera porro agantur, ut in generali fracturarum curatione ſuperius diximus.

III. Brachium propriè dicitur illa pars quæ eſt à cubito ad carpum. Conſtat duobus oſſibus, quorum alterum *radius*, alterum *ulna* dicitur: atque frangitur nunc utrumque, nunc alterutrum tantum. Cubiti ſive brachii fractura.

Fractura brachii, ubi unum ſaltem os fractum eſt, facilius curatur: at utrumque ſi fractum ſit, peſſima eſt & difficilius curatur: majore namque extenſione tunc opus eſt, cum oſſa fracta nullum fulcrum & ſuſtentaculum habeant; atque adeo muſculorum fibræ oſſis robore penitus deſtitutæ, naturalem ſuam determinationem omnino ſequantur & in ſe contrahantur. Ut plurimum tamen brachii oſſa intra triginta præter propter dies ccaleſcunt; quanquam ætas ab ætate, natura à natura differat. Veruntamen ſi alterum ſaltem brachii os fractum ſit facilior eſt curatio, cum ſubjectum habeat alterum, in quo plus opis eſt quam in faſciis feruliſque. Et ſi radius tantum frangatur, faciliorem admittit curationem, ſin ulna difficilius curatur.

In curanda brachii fractura haud ſecus procedendum, ac in aliarum partium fracturis curandis. Ad extentionem vero minore vi opus eſt, ubi radius fractus fuerit; majore, ubi cubitus ſeu ulna; maxima, ubi utrumque os. Et quidem ſi ambo oſſa ſint fracta, æqualis extenſio facienda: ſi alterutrum ſolummodo fractum ſit, ea in parte ubi fractura eſt, fortior extenſio inſtituenda. Atque hæc actio ex ſententia Pauli Æginetæ *lib. 6. cap.* 101. fieri debet inflexâ manu ad angulum rectum, ſic ut pollex omnium digitorum altiſſimus, contra minimus digitus omnium infimus habeatur. Fieri autem poteſt extenſio manubus à duobus miniſtris in diverſa ex-

tendentibus, & ſi vehementiore extenſione opus eſt, utriuſque præſertim oſſibus fractis, & in valde carnoſo, habenis facienda, alligando unam ſupra fracturam alteram infra. Extenſione facta, admotis prominentibus palmarum partibus os fractum dirigendum & componendum, atque in priſtinam ſedem reſtituendæ ſi quæ oſſium adſint eminentiæ. Oſſe fracto repoſito, fractura faſciis circumdanda & alia quæ in genere de fracturæ curatione dicta ſunt peragenda, tandemque brachium rectè collocandum ac ſituandum; quod fit ſi incurvatum imponatur pectori, ſic ut manus paulo altiorem occupet locum quam brachium ipſum, nec non mitellâ commodiſſimè excipiatur è cervice ſuſpenſum in ea figurâ, *hoc eſt*, quæ rectum angulum referat in cubiti curvatura, ut conjuncta oſſa nullo modo dimoveantur. Poſt hæc ſingulo biduo aut triduo leniter brachium extendatur, quo affluentes humores non nimis diu in articulis detineantur, adeoque non efficiat harum partium coalitum, & hinc membri rigiditatem. Similiter ſi ſuperius ulnæ tuberculum, *olecranon* dictum in ipſa cubiti flexura fractum ſit, qualibet vice inter deligandum, leniter brachium extendatur & iterum cubitus incurvetur, ne in ipſo articulo vix inter ejus tendines & ligamenta, calloſa concreſcens ſubſtantia juncturæ difficilem motum, vel omnimodam rigiditatem relinquat.

Oſſium manus fractura.

IV. Manus oſſa ſunt octo, *carpi* quatuor, *metacarpi* ſeu *palmæ manus*, & quindecim *digitorum*. Hæc oſſa digitorum vix & præſertim metacarpi fracturam nonnunquam patiuntur; at vero carpi oſſa contunduntur magis quam franguntur.

Cognoſcitur autem fractura in hiſce oſſibus facilè viſu & tactu, cum hæc oſſa fracta vel ad exteriora, vel ad interiora ut plurimum declinent. Non diffi-

culter tamen, & quidem intra viginti præter propterdies perfectè coaleſcunt & ſanantur.

Quando ergo quoddam manus os frangitur, patiens læſam manum ſuper æqualem & levem tabulam deponat. Deinde miniſter oſſa fracta extendat: chirurgus vero manu in ſuam ſedem ea reſtituat; hinc conveniente faſciâ partem obvolvat. Et quidem ſi digiti fracti ſint, excepto pollice, vicinis ſanis alligandi, ut ab iis in ſuo loco quaſi à ferula appoſita contineantur. Tandem glomo ex linteo convoluto manus vola complenda, ut hoc modo oſſa compoſita facilius contineantur, & digiti in media figura conſerventur. Manus quoque cum brachio à collo idoneâ faſciâ ſuſpendatur ac in quiete detineatur, quouſque fracta oſſa conſolidentur; dein tertio vel quarto quoque die vincula ſolvenda, & pars *multâ aquâ calidâ* fovenda ac perfundenda, cum dixerit Hippocrates *lib. de fracturis*. „ In omnibus „ autem qui juxta articulos ſunt affectibus liberaliter „ calida aqua perfundenda eſt, deinde medicamen- „ ta applicanda, & rurſus pars deliganda. Et ſane multum hoc modo præcavebitur, ne digitis vel extenſis vel contractis callus tam facilè generetur, adeoque ne manus officium in comprehendendo lædatur. Hipp. *lib. 6. epidem.* naturæ cujuſdam hiſtoriam refert, cui ob fracturam medii digiti, exortæ inflammationi gangræna ſucceſſit, tandemque ſpaſmo epiſthotono correptus interiit.

V. Femoris os, licet cæterorum oſſium quæ in corpore humano ſunt, maximum, craſſiſſimum, & longiſſimum ſit, nonnunquam tamen frangitur, vel in medio vel in extremis locisque vicinis. Femoris fractura.

De femoris fractura Hippocrates *lib. de fracturis exedit lindani* §. 23. ita ſcribit: „ At vero ſi femo- „ ris os fractum fuerit, extenſionem præ omnibus „ facere oportet, ita ut ne defectuoſius fiat. Am-

„ plior enim facta nihil læſerit. Neque enim ſi quis „ diſtantia ex vehementia extenſionis oſſa deligaverit, fieri poteſt, ut deligatio ipſa teneat, ut ità „ diſtent: ſed coeunt inter ſe oſſa quam citiſſimè, „ ubi intendentes ipſa remiſerunt. Craſſiſſimæ enim „ ac fortiſſimæ quum ſint hac parte carnes, deliga„ tionem ſuperabunt, non ab ipſa ſuperabuntur. „ Hoc confirmare videtur C. Celſus, dum *lib.* 8. *cap.* 10. id ſcriptum relinquit: „ ſi femur fractum „ eſt, fieri brevius oportet, quia nunquam in anti„ quam ſedem revertitur, ſummiſque digitis poſtea „ ejus cruris inſiſtit. Sed multa tamen femori debi„ litas eſt, ubi fortunæ negligentia quoque acceſſit. Et Avicenna *lib.* 4. *fen.* 5. tradit, raram admodum eſſe femoris fracti integram curationem. Quibus verbis nos monent, ut integram femoris fracti curationem nunquam promittamus, ſed omnem potius diligentiam adhibituri claudicationem dubiam prædicamus, ne ex fracturæ natura, aut ex ægrorum impatientia ſuperveniens, noſtro adſcribi errori, & præmii loco famam minuere poſſit. Scribit quoque Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 86. ſe neminem unquam vidiſſe, qui ex hujuſmodi fractura ſine claudicatione evaſerit, præter unicam puellam, cui novam & peculiarem curandi rationem adhibuit, quæ ibidem videri poteſt. Id autem præcipuè accidit, ſi femur in loco ſuperiore juxta coxam frangatur. Sin vero genu verſus, aut in medio femoris os frangatur, & diligens cura adhibeatur, non adeo difficulter & ſine claudicatione fractura ſanari poteſt.

Ubi igitur femoris os fractum eſt, valenter omnino extendi debet & recto tramite, ita ut in neutram partem convertatur: violenta extenſio convenit, quoniam maximi ſunt muſculi qui femur circumdant, & magnam verſus ſuum principium contractionem faciunt.

Reſupinato ergo ægrotante & extenſis cruribus, valida extenſio fieri debet, vel manubus vel habenis, ut videre eſt apud Scultetum *Armam. chirurg. tab.* 26. *fig.* 1. vel inſtrumentis ſive machinamentis, gloſſocomo puta vel trochleâ trajecto fune, qualem depingit Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 86. nec non Scultetus *tab.* 22 *fig.* 1. Extenſione ſufficiente factâ, muſculi utpotè validiſſimi, facilè fracti oſſis partem inferiorem ad ſuperiora adducunt. Id tamen ut ritè & decenter fiat, prominentibus palmarum partibus, ut in aliis fracturis, os dirigatur & comprimatur, adeoque oſſis fracti capita coaptentur. Interim meminerit chirurgus priuſquam operi ſe accingat, femur anteriore & exteriore parte gibbum eſſe, interiore & poſteriore curvum, ut ad eam figuram femur reducat, ne ſuperveniat claudicatio Hipp. *de fract.* §. 24.

Reductum femur aptâ & conveniente ligaturâ deligetur, qualis eſt faſcia aſcialis, quæ ſimul & in orbem circa coxam & ilia, ut inguina etiam, & quod inter anum & genitale eſt, involvatur; cum ob alias cauſas, tum ne externæ ferulæ nudam partem offendant.

Inſuper fractum femur conveniente faſciâ obligatum longo canali, qui poplitem excedit, imponatur. Nam ſi canalis femori adaptetur, qui poplitem non excedit, is noxam potius quam opem adfert, prohiberi enim non poterit, quin corpore aut crure moto femur quoque moveatur. Popliti etiam moleſtus erit; & genu curvari permittet: ſi vero quis genu quodammodo flectat, femoris quoque vincula moveri neceſſe eſt, & muſculos alio atque alio modo figurari, adeoque & oſſa fracta dimoveri. Ideoque utiliſſimum videtur, femur in canalem conjici, qui à coxa ad pedem uſque pertingat; & præcipuè, ſi ad poplitem cum canali faſcia laxa circumjiciatur,

velut infantes in cunis faſciari ſolent. Enimvero ubi femur in partem ſuperiorem aut ad latus diſtorquebitur, ita cum canali melius continebitur canalis igitur à ſummo ad imum uſque aut nullus adhibendus.

Cæterum imo culci magna habenda cura, ut tum in femoris, tum in tibiæ fracturis aptè collocetur: etenim ſi pes dependeat tibiâ reliquâ obfirmatâ, oſſa in anteriore cruris parte gibba apparere neceſſe eſt, idque eò magis, ſi hominis calx ſuapte naturâ grandior fuerit. Hipp. *l. de fracturis* 9. 26.

Sed diſtorſio femoris præcavebitur, ſi membrum in, ante, & poſt deligationem inſtrumento gloſſocomo (vide Scultetum *armam. chir. tab.* 21. *fig.* 4.) conſervetur extentum, uſque ad perfectam fracturæ confirmationem. Ne autem inſtrumentum hoc partem ſuâ duritie atterendo lædat, ideo aliquid molle ſubjiciendum, uti eſt lana carpta, mollis ſtupa vel ſimile.

Patella fracta.

VI. Patella etiam interdum frangitur, & quidem nunc ſecundum longitudinem reſpectu totius femoris nunc in tranſverſum, nunc in obliquum, & nunc in duas, nunc in plures partes comminuitur: inſuper nunc cum vulnere, nunc ſine vulnere.

Hujus autem oſſis fractura facilè innoteſcit ex tactu, cum partes diviſæ perſentiantur, cavitas appareat, & crepitus in contrectatione audiatur, nec non omnimoda adſit incedendi impotentia.

Patella equidem ut alia oſſa rara facilè coaleſcit, modo rectè conjungatur & conjunctura ſervetur. Et ſi ſecundum longitudinem facta ſit fractura, ſine manuum operâ ſolâ muſculorum tibiam extendentium contractione oſſa conjungatur & conjuncta pulvillis, ſpleniis, faſciiſque non difficulter in ſuo loco retinentur ac uniuntur viginti circiter dierum ſpatio: atque ita nulla calli extuberantia, &

hanc

hanc ſubſequens claudicatio facilè metuenda. Ambroſius Pareus tamen *chirurg. lib.* 14. *cap.* 22. neminem ſibi viſum fuiſſe ſcribit, cui os hoc fractum eſſet, qui non per vitæ reliquum claudicaverit: idque ideo quod facta calli concretione conſolidatio liberam genu flexionem impediat. Verum etſi hæc de tranſverſa fractura facilè concedi poſſint: tamen rectè ſtatuit Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 88. non ſemper, præcipuè in fractura patellæ ſecundum longitudinem facta, id eſſe neceſſarium; cum non ſemper callus ita protuberans naſcatur, ut motus impedimentum in genu & claudicationem afferat, videamuſque in aliorum oſſium fracturis, naturam tam eleganter callum generare, ut ſæpe vix fracturæ appareat veſtigium; quod in primis accidit, ubi perioſteum integrum eſt, quod materiam calli retinet, ne nimis excreſcere & perturberare queat.

Si vero fractura tranſverſim vel oblique facta ſit, difficulter admodum curari poteſt, ut incedendi impotentia, vel ſaltem claudicatio non relinquatur. Enimvero cum muſculi tibiam extendentes ſurſum verſus & pedem moventes deorſum trahant patellam, oſſa fractæ patellæ ita disjunguntur, ut haud facilè conjungi, aut conjuncta retineri queant, unde callus extuberat, qui cavitatem inter femur & tibiæ os adeo adimplet, ut articuli iſtius motus impediatur. Nihilominus ſymptoma hoc prudens chirurgus non raro prohibere ſolet, ſi qualibet vice inter deligandum, fractam patellam digitis (ne fragmenta compoſita denuo dimoveantur) firmiter apprehendat, & undique loco prudenter moveat.

Itaque in hujus oſſis reſtauratione, crus primo extendendum eſt; dein à chirurgo patella ſeu in duas, ſeu in plures partes fracta conjungenda, & ſecundum naturalem figuram æquanda, nec non conveniente ligaturâ continenda. Torulis vero im-

poſitis ſtramineis, ut in fractura cruris fieri ſolet, membrum immobile tenendum & omnino cavendum, ne crus flectatur. Hoc enim ſi fieret, fragmenta compoſita ſuo loco iterum dimoventur; quem in finem poplitis cavitas rotundis ſpleniis exactè implenda, ut genu curvatura impediatur religiosè interim obſervet chirurgus, ut inter deligandum fractam patellam prudenter ultro citroque moveat, ne inter tendines & ligamenta, quibus continetur patella, callus concreſcat; hinc & articuli iſtius motus difficilis, vel omnimoda rigiditas, atque adeo incedendi ferè impotentia, aut ſaltem claudicatio relinquatur.

Cruris ſeu tibiæ fractura.

VII. Crus illa pars appellatur, quæ à genu ad pedem extenditur. Conſtat duobus oſſibus, quorum quod craſſius eſt, & internam cruris regionem occupa, *tiabia*; quod tenuius & exterius *fibula* nominatur. Franguntur hæc oſſa interdum ambo ſimul, interdum unum tantum: & fractura accidit vel in medio, vel in ſuperiore, aut inferiore parte.

Si utrumque os fractum ſit, facillimè id cognoſcitur, cum totum crus inflecti poſſit. Nec difficulter cognoſcitur tibiæ fractura, ſi ea tota fracta ſit; quoniam totum hoc os in conſpectum, utpote in loco excarni facilè venit. Si verò fibula ſola frangatur, id non ita facilè cognoſcitur, quoniam multâ carne tegitur: fracta tamen pars ad interiora inclinare ſolet.

Si ex oſſibus hiſce alterum fuerit fractum, facilior curatio eſt: præſertim ſi fibula tantum ſit fracta, curatur facilius, & æger citius pedi inſiſtere poteſt, cum facilius crus extenditur, & tibia maximam oneris corporis partem ſuſtinet. Tibia vero ſi fracta ſit, curatur difficilius, quia craſſior & vice fundamenti totum corpus ſuſtentat: hinc & majo-

re extenſione opus eſt, & homo tardius incedere audet. At utraque oſſa ſi fracta ſint difficilis admodum eſt curatio, tum quia validior requiritur extenſio, tum quia omni fulcro deſtituta eſt pars affecta.

Sive ergo utrumque, ſive unum os frangatur, crus, quantum opus eſt, extendendum, ut ſine læſione oſſa ſuo loco reſtitui & conjungi queant. Quod plerumque duo viri robuſti (ſi alter in partem inferiorem, alter in ſuperiorem crus trahat) manubus præſtare poſſunt. Quod ſi id exequi nequeant, habenis vel machinamentis utendum. Et ubi ſatis extenſum crus fuerit oſſa, fracta reponenda. Deinde faſciis crus involvendum; quæ & latiores & longiores eſſe debent quam in brachio: & omnino ita ſituandum ac componendum, ne in ullam partem perverti poſſit, neque oſſa fracta depravari queant. Tandem crus rectum & extenſum ſuper pulvinari, aut re molli & plana collocandum, & ferulæ accanales adhibendi, ut *cap.* 2. de generali fracturarum curatione diximus. Qua in re obſervandum, ne ſuper eminentes oſſium extremitates applicentur, vel ſuper magnum muſculorum gaſterocnemii ac ſolei tendinem, qui calcaneo inſeritur. Hæ namque partes, cum ſenſum habeant exquiſitum, compreſſionem non ferunt, ſed compreſſæ dolent ac inflamantur. De ſitu autem tibiæ fractæ hæc habet Fabritius Hildanus *cent.* 1. *obſ.* 93. „ In fracturis tibiarum curandis, nonnulli chirurgi non levem „ committunt errorem, quum volunt tibiam erec„ tam inſiſtere talo ex qua ſituatione hæc ſequun„ tur incommoda. Primo quidem fit, ut æger tem„ poris progreſſu majorem dolorem patiatur in ta„ lo, quam in ipſa fractura, idque propter ten„ dines magnos & nervoſos, qui talo inſeruntur. „ Dolor autem ille multos ad ſe trahit humores,

,, qui in ipſa junctura, & ſpatiis inter oſſa pedis
,, fracta atque ligamenta retinentur. Et quia ex hac
,, ſituatione venæ & arteriæ comprimuntur, &
,, proinde pars affecta ſuo calore quodammodo de-
,, ſtituitur; neceſſario condenſantur & refrigeſcunt
,, hi humores in ipſa junctura, & ſpatiis inter oſſa
,, pedis. Inde curatâ fracturâ, pes novam adfert
,, moleſtiam: ægrè enim & difficulter movetur
,, junctura, ſequuntur & nonnunquam alia quam
,, peſſima ſymptomata. Id quod idem Hildanus me-
,, morabili exemplo confirmat quando ſubjungit:
,, proſpiciant igitur chirurgi, ne nimis curiosè ſi-
,, tuationem hanc in fracturis tibiarum obſervent.
,, Involutâ autem tibiâ faſciis, ſpleniis, & ſtupis,
,, & in capſula idonea collocatâ; ea eligenda eſt ſi-
,, tuatio, quæ minimè ſit doloroſa. Itaque modo in
,, hanc, modo in alteram partem collocanda eſt
,, tibia, ut æger nunc in hoc, nunc in illud latus
,, decumbere poſſit: ſic enim multa accidentia evi-
,, tabuntur hæc ille.

Oſſium pedis fractura.

VII. Hominis pes ſicuti manus ex multis minutiſque, nec non duris conſtat oſſibus, magnitudine & figura diverſis. Sunt autem ea ſeptem *tarſi* oſſa, quinque *metatarſi*, quatuordecim *digitorum*. Oſſa vero pedis & manus non frangi ſcribit Hippocrates *lib. de fracturis* §. 10. niſi acutâ vel gravi quapiam re carnoſæ partes vulnerentur. Sunt enim duriora, & quæ acuta ſunt & gravia, ſi oſſa hæc frangant: cutem incunbentem ſalvam non relinquunt. Et Paulus Ægineta *lib. 6. cap.* 106. ſcribit, talum nullo modo frangi, non tantum ob duritiem, ſed quia undequaque ab oſſibus eminentibus eſt minutus. Similiter Albucaſis *lib. 3. cap.* 18. inquit: oſſi calcis nullo modo accidere fracturam, aliis vero pedis oſſibus fracturam accidere poſſe, ac etiam oſſibus

digitorum : ſed raro hoc evenit, potiuſque hæc oſſa atteruntur quam franguntur.

Si autem pedis oſſa frangantur, viſu & tactu id deprehenditur, cum hæ partes excarnes ſint.

Horum oſſium fractura per ſe periculoſa non eſt; ſed quia non niſi à valida admodum & violenta cauſa franguntur, partes incumbentes, & vicinæ carnoſæ ac tendinoſæ ſimul contunduntur & vulnerantur; unde dolores graviſſimi, inflammationes, aliaque ſuperveniunt accidentia. Diebus tamen præter propter viginti conſervent & occalleſcunt, niſi quæ cruri vicina ſunt. Ea enim cum ſint majora, longiùs tempus requirunt.

Curatio ferè eadem eſt quæ oſſium manus fractorum : commoda nimirum facienda extenſio & oſſa, ſive in ſuperiorem ſive inferiorem partem emineant, in naturalem ſedem compellenda : quod commodius fit, ſi æger pede fracto tabulæ planæ panno obductæ inſiſtat. Deinde faſciis pes involvendus; & cum pedi ferulæ ob loci inæqualitatem commodè admoveri non poſſint, ſplenia *oxycrato*, vel *vino rubro adſtringente* madida loco affecto imponenda, faciiſque locus vinciendus, ut oſſa compoſita in ſua ſede contineantur. Situatio tamen & collocatio aliter hîc inſtituenda quam in manu. Enimvero cum manus datæ ſint ad apprehenſionem, curvâ figurâ digiti collocandi ſunt. Pedes vero cum ad ambulandum & ſtandum dati, rectâ figurâ ſituandi, non curvâ, ne eorum actio depravetur.

IX. Inſuper & alia nonnunquam franguntur oſſa, inter quæ naſi primo loco occurrunt. Conflatur autem naſus ex oſſibus & cartilaginibus; oſſa ejus propriè franguntur, cartilagines contunduntur, deprimuntur, diſtorquentur. Narium Fractura.

Fracta vero hæc oſſa ex ſignis manifeſtis innoteſcunt, quoniam ſi adverſa fracta ſint, nares deſi-

dunt, & ſimus naſus apparet, difficulterque ſpiritus trahitur: ſi à latere os ſit fractum, is locus cavus apparet: ſin cartilagines contuſæ ſint, earum diſtorſio, & in alteram partem inclinatio adeſt.

Commodiſſimè ex ſententia Hippocratis *lib. de articulis*, *excedit. Lindan*, §. 31. reſtituitur naſus fractus eodem die, vel certè paulò poſt, nec differentia curatio, quia in naribus callus ſito generatur, intra decem dies niſi corrumpatur. Subjungit tamen ſapientiſſimus ſenex: „naſus ex omnibus „corporibus partibus facillimè componitur, & „niſi protinus dirigatur, dirigi poſtea non poteſt, „ſed pervertitur.

Itaque ſi naſus fractus in inferiorem partem æqualiter dimittatur, ſimuſque reddatur, quamprimum quidquid in cartilaginem incidit, leniter excitandum ac ſublevandum, ut ſublatum poſtea decenter coaleſcat: viz. in nares aliquid intromittatur quod dirigat, ut ſpecillum ad digiti formam fabricatum, ex buxo, vel ebore, vel ferro: aut quod fractum eſt, elevetur digito in nares immiſſo, atque in naturalem ſedem reſtituatur. Extrinſecus etiam ab utraque parte naſus apprehendatur, ac ſurſum ducatur. Ubi autem probè conformatus fuerit naſus, ut naturalem figuram conſervet, longa linamenta contorta in nares immittenda ſunt, quæ narium cavitatem implent, vel perforata cannula, aut penna introducatur, ſuperimpoſito exterius emplaſtro defenſivo vel ſimili.

Si vero in uno tantum latere naſus fractus ſit, dirigere etiam convenienter ab ea parte quæ declinat, & in naturalem ſedem reſtituere oportet, tum digitum vel inſtrumentum commodum in naſum, qua parte læſus eſt immittendo, tum extrinſecus dirigendo. Et ne quod compoſitum eſt, iterum depravetur, in ſingulas nares (at craſſius in narem

læſam) linamentum, vel penna anſerina grandior molli pellicula obducta, vel fiſtula aut cannula è plumbo vel argento, itidem pellicula obducta immittatur ac tamdiu intus relinquatur, donec os aut cartilago ſatis roboretur. Neque multum refert, quid immittatur, modo præſtet, ne fractum naſi os ſubſideat & molle ſit odoriſque gravis expers. Monet tamen Hippocrates nullo pacto ſpongiam eſſe immittendam, quoniam humorem imbibit, atque ſic turgendo, partem diſtendit, cunctaque diſſolvit. Etiam deligationem improbat, quam C. Celſus proponit, quia magis nocet quam confert, cum ſimitatem & majorem ampliorem que diſtorſionem adferat. At de neceſſitate ligaturæ in narium fractura curanda diſputat Guido de Cauliaco *in ſua chirurgia*, qui videri poteſt.

Si juxta cartilaginem naſus fractus ſit, & in obliquum diſtortus, poſt congruam conformationem, habenula digitum lata, glutine aliquo illita, naſo ea parte in quam inclinat, agglutinanda; poſtea intendenda, quantum expedit, ut naſus rectè dirigatur. Longa autem ſit hæc habena, ut circa aurem obducta circum caput obducatur. Hæc juſtè dirigit naſum,& remitti ac intendi poteſt. Et ſi intra nares impoſitæ turundæ dolorem excitent, tollendæ, & tamdiu nares habenâ directæ ſervandæ. Poſt quartum decimum diem habenæ demendæ, & emplaſtrum aliquod catagmaticum imponendum.

Si autem naſi oſſa minutim fuerint confracta, quantum licet, ſingula in ſuam ſedem reponenda vel idoneis inſtrumentis compellenda, neque facilè, & niſi nullo modo agglutinari poſſit, os aliquod eximendum, cum ſemper deformitatem pariat: poſtea ceratum vel emplaſtrum ad oſſa confirmanda imponendum. Plura de narium fractura vi-

deantur apud Hippocratem *lib. de articulis*, *articul.* 30. 31. 32. 33. 34.

Maxillæ inferioris fractura

X. Interdum & inferior maxilla frangitur, vel tranſverſim, vel in plurima fragmenta, oſſibus ſemper inter ſe aliqua ex parte cohærentibus rarò penitus disjunctis & diſſolutis, ut in aliis.

Facilè autem fracta maxilla cognoſcitur, quoniam ſi tantum extrinſecus oſſa fracta ſint, tactu apparet, & in interiore oris parte ferè dens ſuper proximum dentem excedit.

Maxillæ oſſa ſi primis diebus inflammatio non accedat, intra viginti præter propter dies conſolidantur, & dentes integri remanent. Sin vero cura diutius protrahatur, dentes vitiantur, & inutiles redduntur, auctore Hippocrate *lib. de articulis articul.* 29.

Si igitur maxilla ita per tranſverſum fracta ſit, ut oſſa inter ſe aliqua ex parte equidem cohæreant, digitis utrinque, tam ori immiſſis quam extra applicatis, os comprimere & in ſuam ſedem compellere oportet: interius namque tuberculum, foras propellendum, & alterâ manu oſſa inæqualia complananda. Maxillam vero in ſuam ſedem eſſe reſtitutam, ex ejuſdem, nec non dentium æqualitate apparet.

Si verò maxilla tota tranſverſim fracta ſit, quod tamen raiò accidit, ſic ut os ſuper os emineat, & dens ſuper proximum dentem excedat, digitis ori immiſſis, & extra manu adhibitâ, oſſa fracta componenda: & niſi ſimplici compreſſione id fieri poſſit, primum extenſio, miniſtro retro continente & chirurgo ante extendente fieri debet, hinc & oſſa inter ſe componenda. Deinde dentes qui ſunt ad fracturam, non tantum bini, verum & plures inter ſe colligandi, donec oſſa ferruminata ſint. Hipp. filo aureo utitur: cujus defectu vel filum ſericeum,

vel ſeta equina uſurpari poterit. Si maxilla in mento fracta fuerit, qua parte ambo colligantur oſſa, ambabus manubus inter ſe coaptari & dirigi debet.

Ubi autem fracta oſſa fuerint repoſita, quod ex æqualitate dentium cognoſcitur, ut ſuo loco conſerventur, extrinſecus ferula, ex corio ſeu alia conveniente materia, maxillæ longitudini correſpondens, apponenda; hinc conveniens deligatura inſtituenda, quæ fiat faſciâ duabus extremitatibus fiſsâ, duos digitos latâ, mediâ quoque ſui parte in longitudinem inciſâ, ut utrinque mentum complectatur. Cum ergo faſciæ in extremitatibus fiſſæ quatuor ſint, capita duo inferiora ad ſummum caput deducantur, ibidemque deligentur, vel pileolo nocturno aſſuantur; duo ſuperiora tranſverſim traducta ad imum occiput deligentur, vel eidem pileo aſſuantur.

Sin tali fracturæ vulnus ſit conjunctum, ſpecillo explorandum, an minutim, & in plures partes diffracta ſint oſſa; & ſi oſſis fragmenta ſeparata inveniantur, aliiſque conferruminari nequeant, idoneo inſtrumento eximenda: ſique vulneris orificium anguſtum ſit, ampliandum: deinde vulneris labia ad mutuum contactum adducenda, & appoſitis linteis emplaſticis adducta conſervanda, atque dicatum cruentis vulneribus medicamentum ſuperponendum donec conſolidentur. Interim ne decumbat æger in partem maxillæ fractam, ſed in ſanam: at non huic, ſed capiti innixus, ne oſſa compoſita iterum diſtorqueantur. Maxilla quoque immobilis ſervetur; ideoque æger non multum loquatur, nec duriores cibos maſticet, ſed mollioribus & liquidis nutriatur, donec callus obduret. Et ſi aliquid denuo ſuo loco motum fuiſſe obſervetur: tertio præter propter die deligatio ſolvenda, & ſi quid exciderit in ſuum locum reponendum.

Claviculæ ſeu juguli fractura. XI. Clavicula acromio & externo articulata movetur; qua parte autem jungitur ſterno manifeſtius agitatur, obſcurius & ferè inſenſibiliter cum acromio, quia ſcapulæ motum ſequitur. Idcirco fractæ claviculæ pars acromio juncta ſitum mutat in anteriorem, vel poſteriorem, vel inferiorem locum converſa, alterâ ejuſdem parte ſemper immotâ.

Frangitur vero clavicula vel tranſverſim, vel obliquè, vel per longitudinem. Si per tranſverſum id accidat, vel propè humeri articulum, vel magis verſus articulationem cum ſterno diffringitur.

Cognoſcitur oſſis hujus fractura tactu potius quam viſu, ut & ex dolore.

Si per tranſverſum frangatur clavicula, facilius curatur; difficilius autem ſi per longitudinem. Nam quod tranſverſim fractum eſt, facilè extenſione & digitorum compreſſione in naturalem ſedem revertitur, reliqua fractura ſemper quid eminentiæ habet, quod ægrè coaptari poteſt. Perficitur tamen claviculæ fractæ curatio quatuor & viginti circiter diebus.

Igitur ut hæc fractura curetur, miniſtri duo ad extenſionem requiruntur, quorum unus utraque manu humerum, qui claviculæ fractæ adjacet ad poſteriora, alter caput in latus oppoſitum ducat; interea chirurgus digitis id quod prominet propellendo, ima foras attrahendo, & quæ deorſum tendunt, ſurſum, & quæ ſurſum, ſunt deorſum compellendo, fracturam componat. Aliqui autem ut facilior fiat reſtitutio: glomum lineum alæ ſubjiciunt; hinc brachium ad coſtas comprimunt, atque ita os ſuæ ſedi reſtituunt. Si vero oſſis fracti extremitates ita depreſſæ ſint, ut ſurſum reduci hoc modo nequeant, æger reſupinandus eſt in pulvinari duriore, ſpinæ inter ſcapulas ſubjecto; humeri interim manubus ſic deprimendi, ut oſſis fracti ex-

trema depreſſa eleventur eouſque, ut in naturalem ſedem reſtitui poſſint.

Compoſitis fractæ claviculæ oſſibus, plagulæ tres convenientis craſſitiei & longitudinis, ut cavitatem, quæ ſupra & infra claviculam eſt, repleant, parandæ, quarum duæ lateribus, tertia craſſior prominenti fracturæ imponenda. Ita enim & os fractum eminens deprimetur, & nec ſurſum, nec deorſum, nec ad latera è ſuis ſedibus oſſa fracta compoſita dimoveri poterunt. Hinc deligatio inſtituenda, quæ fiat faſciâ palmum latâ debitæ longitudinis, duplex caput habente, decuſſatim injectâ quæ ſæpius circumducenda & obvolvenda ut brachium ad poſteriora deducat: interim cavitas ſub axilla linteaminibus convolutis replenda; ſic namque facilius deligationem ſuſtinet patiens.

XII. Scapula etiam qualibet ſui parte frangi poteſt; rarius tamen in proceſſu illo, qui acromium dicitur: ſæpius juxta ſpinam & in aliis extremitatibus. At ſi acromium frangatur, viſu & tactu percipitur, præſertim ſi pars ægra cum ſana comparetur: ſin vero latior ejus pars, & in extremitatibus frangatur, tactu cavitas quædam deprehenditur, & punctorius dolor in parte percipitur. Scalpulæ fractura.

Fractura quæ in ſummo humero ſeu acromio eſt, difficilius curatur quam in aliis ſcapulæ partibus. At in cervice ſcapulæ, aut circa articulationem ejus cum humero, quæ eſt fractura, ferè incurabilis eſt.

Si ergo os fractum ſcapulæ adhuc cohæreat, manu chirurgi in ſuum locum reſtituendum. Quod ſi non facilè fiat, & majore vi opus ſit, pila ex linteo ſub axilla ponatur, & miniſter deorſum humerum trahat, cubitum ad coſtas adducendo, chirurgus vero manu fracturam comprimat & componat. Sin os fractum ſcapulæ non cohæreat, modo ligamen-

tis & perioſteo quodammodo adhæreat, & pungendo admodum moleſtum non ſit, etiam ſuo loco reſtituendum. At ſi penitus & ab oſſe, & à perioſteo ac ligamentis ſeparata ſint fragmenta, ſic ut carnes pungant cute inciſâ eximenda. Sin vero non pungant, relinquenda: natura namque, quod reliquias non cohæret, tandem ſponte expellit, etſi interdum poſt longum tempus id fiat; ſic refert Ambroſius Paræus *lib.* 14. *cap.* 9. cuidam marchioni è ſcapula vulnerata oſſium quædam fragmenta poſt annos ſeptem cicatrice reſeratâ erupiſſe.

Oſſibus ritè compoſitis, deligatio conveniens inſtituenda, ſique ſummum humeri fractum ſit, pila ſub ala vincienda, & deligatio non frequenter ſolvenda: æger interim in oppoſito latere cubet, & partem in quiete detineat.

Coſtarum fractura. XIII. Interdum coſtæ ex cauſis violentis quoque franguntur; caſu vix aut contuſione. Et quidem fractæ coſtæ interdum intrò declinant; interdum extra eminent interdum, etſi totæ franguntur, proprio loco non dimoventur; nonnunquam & caro circa coſtas colliditur.

Si coſta & tota fracta, & extremitates loco motæ, quædam inæqualitas & cavitas tum viſu, tum tactu deprehenditur, & ſtrepitus auditur. Quibus accedunt & alia ſymptomata: adeſt viz. dolor gravis, pleuriticum dolorem emulans, reſpiratio difficilis, tuſſis moleſte, & non raro quoque ſanguinis ſputum, dum ex vaſis ruptis effluentem ſanguinem pulmo imbibit nec non febris. Si tamen coſta quidem fracta ſit, at fractæ extremitates neque intrò ceſſerint, neque in exteriorem partem compellantur, pauci febricitant, aut ſanguinem ſpuunt.

Coſtarum fractura ſi ſimplex ſit, abſque partium vicinarum gravi contuſione aut inflammatione periculo vacat, & intra vigeſimum diem non raro cu-

ratur. Sin vero caro circa coſtas atteratur, periculoſum malum eſt, & non rarò lethale, teſte Hippocrate *lib. de articulis*. Etiam periculoſa eſt fractura, ſi coſta intrò compellatur, & pleuram pungat vel vulneret, tuncque eadem ferè ſymptomata, quæ pleuriticos infeſtare ſolent, ſuperveniunt, ac longius protrahitur curatio.

Si ergo coſta fracta ſit, proprio tamen loco non dimota, nec incumbentium vicinarumque partium contuſio adſit, per ſe facilè conſolidatur. Sin extra promineat manu comprimenda, & in propriam ſedem reducenda ac æquanda. Si intrò vergat, æger tuſſi ac ſpiritus ore clauſo; retentione eam exterius compellat: chirurgus vero ægrotanti manubus, quantum fieri poteſt, ſuccurat. Quod ſi non ſuccedat, nonnulli emplaſtrum cuti validè adhærens cenſent imponendum, idque aliquoties cum impetu auferendum, donec in locum ſuum coſta ſit reſtituta. At quando coſtæ fragmentum membranum pungat, atque acerbiſſimi inde dolores, aliaque prava ſyptomata oriantur, cutis incidenda, ac pungentia fragmenta vel eximenda, vel præcidenda. Plura de coſtarum fractura videantur apud Hippocratem *lib. de articulis* §. 51. 52. 53. 54. Inſuper de feliciſſima curatione fracturæ coſtarum, in qua nonnulla notatu digna occurrunt, videatur Fabritius Hildanus *cent.* 5. *obſ.* 85.

XIV. Dorſi ſpina eſt *vertebrarum* omnium contextus, & ſicut quædam corporis carina, quæ conſtat *ſeptem cervicis vertebris*, *duodecim dorſi*, & *quinque lumborum*, nec non *oſſe ſacro* & *coccygis*. Vertebrarum corpora rarò admodum fracturam patiuntur; earundem tamen proceſſus à cauſis externis & violentis nonnunquam franguntur. Id autem tactu facilè deprehenditur, cum huc atque illuc moveri perſentiantur diffractæ apophyſes. Spinæ dorſi fractura.

Vertebrarum proceſſuum ſimplex fractura ſimplici lenique manuum operâ reſtituitur ac conſolidatur viginti circiter dierum ſpatio: ſunt namque proceſſus hi oſſa ſpongioſa & rara. Sin vero per vim admodum violentam totæ vertebræ frangantur, adeo ut medulla ſpinalis ſimul patiatur, dehinc paralyſi afficiantur brachia pedeſve ægrotantis, ac urina fæceſque alvi retineri nequeant, mors in propinquo eſt. Interim tamen ne æger ſine auxilio deſeratur, nil faciendiorum negligendum, & facto prognoſtico cutis incidenda, ac libera fragmenta eximenda, hinc vulnus curandum.

Ad fracturas ſpinæ pertinet *oſſis ſacri* & *coccygis fractura*; quæ ſi ita ſit, ut & ſpinalis medulla lædatur, lethalis eſt. Sin ea non lædatur, adeoque ſalutis ſpes ſit, immiſſo in anum digito uſque ad locum affectum, os fractum expellendum: extrinſecus vero alterâ manu oſſa æquanda, & in ſuum locum reponenda. Et ſi aliquod oſſis fruſtulum abruptum perſentiatur facta apertione id eximendum, ac porro vulnus ex arte curandum.

Oſſis innominati fractura.

XV. Os innominatum, quod oſſibus tribus *ilio*, *coxendicis*, & *pubis*, ſimul unitis conſtat, frangitur ut ſcapula, vel in extremitatibus, vel ſecundum longitudinem, vel in medio.

Cognoſcitur fractura hæc ex dolore, qui tactu & compreſſione in primis exaſperatur; nec non cavitate, inæqualitate, punctura, & nonnunquam ſtupore in crure ejuſdem lateris.

Exigit autem fractura hæc celerem reſtitutionem perficiturque conſolidatio quatuor & viginti præter propter diebus. Interim ſi ſit in oſſis innominati extremitatibus, digitis vel manu oſſa fracta componenda ac æquanda.

Si vero frangatur os per longitudinem, vel ad interiora declinet, ita ſituetur, patiens ut ſuper

ventrem decumbat, chirurguſque manubus uti poteſt, fracta oſſa componat.

Si os fractum comminutum ſit, apertio facienda, ſicque & fragmenta libera auferenda & alia reponenda. Verum cum vix ſub cute ſolum, ſed ſub ipſis muſculis talia fragmenta plerumque lateant, ſine periculo hîc ſectio non inſtituitur: hinc omnino cavendum, ne in facienda hac apertione, tendines, vel vaſa quæpiam majora lædantur, ſicque graviora excitentur ſymptomata.

PRAXEOS CHEIRURGICÆ
LIBER QUINTUS.
DE
LUXATIONIBUS.

CAPUT I.
De Luxationibus in genere.

Luxatio quid ſit. I. QUemadmodum in *fractura* oſſium ſolvitur continuitas, ſic in *luxatione* eorundem ſeparatur contiguitas Luxatio namque, ſive exarticulatio, barbaris diſlocatio dicta, nihil eſt aliud, niſi *oſſis è ſua ſede in alienam prolapſus, quo motus arbitrarius impeditur.* Propriè tamen *ea* locum habet iis in oſſibus, in quibus reperitur ſtructuræ ratio talis, quæ ad motum manifeſtum eſt comparata; uti ſunt omnes articuli per diarthroſin conjuncti: videmus enim, quoties è ſede ſua excidunt oſſa, motum articuli perire. In oſſibus vero per ſynarthroſin conjunctis, in quibus nullus adeſt ſenſui manifeſtus motus, non quidem ille aboletur, ſed propter tendinum ligamentorumve compreſſionem oritur dolor, & actio partis impeditur, exemplo ſint oſſicula in carpo & tarſo.

Luxationum differentiæ. II. Dupliciter autem luxari oſſa contingit ſecundum magis & minus. Illa ſpecies perfecta eſt, oſſe extra ſuum locum planè collocato, quæ idcirco

Græcis

vulgo *luxatio* ſeu *diſlocatio* dicitur. Hæc vero imperfecta, quæ παράθρημα Latinis *ſubluxatio* nominatur.

Perfecta ergo luxatio eſt, quum ligamenta ita relaxantur & extenduntur, vel diſrumpuntur, ut os extra cavitatem ſuam planè deturbatum, & in alieno nec conſueto loco ſitum ſit. Imperfecta vero dicitur, quum os è proprio loco non prorſus dimotum eſt, ſed partim extra manet, partim intra, ſinus ſeu acetabuli margini inſiſtens. Id quod accidit, aut quia violentia non valdè magna fuit, aut quia ligamenta firma ſolidaque reperta ſunt, nec admodum relaxata, ſed violentiæ quodammodo reſtiterunt. Pertinent hoc *diſtorſio*, *perverſio*, & *relaxatio*, ſeu *elongatio*; viz. cum laxatis & longioribus factis ligamentis, articulus quidem ſecundum longitudinem à ſua ſede quodammodo recedit, non tamen è toto excidit.

III. Verum præter duplicem hanc, perfectam & imperfectam luxationem, ſunt & tria alia luxationis genera viz. in partem ſuperiorem vel inferiorem, & ad latus, quæ probè cognoſci ac conſiderari debent, ut in proprium naturalemque locum reduci ac reſtitui poſſint.

Adhæc aliæ luxationes ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ. Simplices dicuntur, quæ nullam aliam affectionem conjunctam habent. Compoſitæ vero, quibus unus vel plures affectus ſunt conjuncti; ut cum ad luxationem vulnus, fractura, inflammatio, abſceſſus, vel aliud quid acceſſerit.

Denique & differunt luxationes ratione cauſarum, quod nunc fiant à cauſis externis; caſu, ictu, ſaltu, violenta membri diſtorſione; nonnunquam ab internis, humoribus puta affluentibus.

IV. Enimvero luxationum cauſa duplex eſt, externa & interna. Externa luxationum cauſa, eſt Cauſæ.

caſus, ictus, ſaltus, extenſio & motus partis violentus, aut quidvis aliud ejuſmodi, quod vel ligamenta diſrumpit, vel extendit & relaxat, adeoque violenter os ſede ſuâ movet & expellit.

Interna cauſa, eſt humor ad articulum affluens, & ligamenta laxans, qui ſenſim adauctus, oſſis caput tandem foras trudit.

Signa diagnoſtica

V. Dignoſcitur autem luxatio viſu & tactu. Tumor enim in ea parte in quam oſſis caput excidit, apparet: cavitas vero in loco è quo prolapſum eſt: idque eò facilius deprehenditur, ſi corpus non admodum craſſum & pingue ſit, aut locus excarnis. Deinde perfecta ſi ſit luxatio, membrum brevius redditur: quia prolapſum è ſede ſua os, cum reſiſtentiam non habeat, ſurſum trahitur à muſculis, niſi ingens ligamentorum laxitas in cauſa fuerit, quod ultra modum elongetur. Sed cum luxatum membrum ſemper ſano diſſimile ſit, in ſitu, figura, & longitudine; cum ſano & integro id comparandum, ut brachium cum brachio, crus cum crure in eodem homine. Inſuper cum articulationes propter motum factæ ſint, ſi oſſis caput è naturali ſede excidat, motus articuli læditur: hinc ubi luxationis ſuſpicio eſt, motus tamen non læditur, luxationem nondum factam eſſe concludendum. Tandem quia è ſede ſua elapſum os partes ſentientes, in quas prolapſum eſt, tendines puta, nervos, muſculos comprimit, magnus inde excitatur dolor. Sin vero ſaltem ſit ſubluxatio, ſymptomata hæc remiſſiora ſunt, aut quædam eorum abſunt.

Prognoſtica.

VI. Prognoſtica luxationis ſigna ea ſunt, ex quibus vel periculoſam & curatu difficilem, vel lethalem eſſe luxationem deprehendimus. Hæc ex articulorum figura, item ex luxationis magnitudine & cauſis: nec non morbis luxationi conjunctis, ac ſymptomatibus ei ſupervenientibus: denique ex lu-

xationis tempore, atque ex corporis habitudine deſumuntur. Oſſa itaque facilius vel difficilius luxantur & luxata facilius vel difficilius in priſtinam ac naturalem ſedem reſtituuntur, vel ob majorem aut minorem ſinus cavitatem, vel ob ligamentorum ac muſculorum validitatem aut laxitatem. Quibus igitur membrum robuſtum, ac ligamenta valida ſunt, articulus minus facilè excidit, & difficilius reponitur; ac repoſitus validius continetur. At quibus membrum imbecillius eſt, corpuſque mollius & ligamenta infirma facilius elabitur, faciliuſque reſtituitur: verum reſtitutus minus fideliter continetur. Hinc in corpore puerili & tenero oſſa luxata facilius reſtituuntur; reſtituta tamen minus facilè retinentur. Contrarium accidit in adultis & corporibus robuſtioribus. Similiter illi articuli qui profundiori ſinu reconduntur, pluribuſque ligamentis fulciuntur, difficilius luxantur, & luxati difficilius in priſtinum locum reſtituuntur. E contrario, qui planiori ſinu articulantur, paucioribuſque ligamentis fulciuntur, facilius luxantur, luxatique facilius in priſtinum locum reſtituuntur. Inſuper quò longius à ſuo ſinu articulus excidit, eò difficilius reſtituitur; quò propius eò citius.

Luxationes in quibus oſſium margines, ſive cavitatum ſupercilia abrumpuntur, peſſimæ ſunt, quoniam ſuo loco etſi reſtituuntur articuli: tamen non diu perſiſtunt, ſed leviſſima de cauſa iterum excidunt. Haud ſecus qui ob ligamentorum laxitatem elapſi ſunt articuli, licet reponantur, tamen rurſum facilè elabuntur.

Luxationes quibus dolor ingens, inflammatio aut vulnus accidit, curatu ſunt difficiles, nec periculo carent, & ſine convulſionis, imo mortis periculo reſtitui non poſſunt. Monet quoque Hippocrates, quod ſi febris articuli repoſitionem anteve-

tat, nullum luxatum articulum in ſuam ſedem compellere conveniat.

Vetuſtæ item luxationes, & quæ jam callo obduruerunt, & in quibus lentus humor articuli cavitatem replevit, nunquam vel ſaltem difficillimè ſanantur. Omnis ergo luxatio ſtatim reponenda eſt.

CAPUT II.

De luxationum curatione.

Curatio ſimplicis luxationis

I. IGitur in omni luxatione curanda, communis eſt indicatio, ſcilicet *luxati & ſuo loco moti membri in propriam & naturalem ſedem reductio*; quam operationem ἀρθρέμβολον Græci vocant. Hanc ſi quis cum fructu exercere deſiderat, is in primis omnium in corpore humano articulationum naturam noviſſe debet: Etenim per illam viam per quam exiliit, in ſuum locum reducendum eſt os quod ſede motum fuit. Huic autem reductioni inſerviunt quatuor operationes; extenſio viz. repoſitio, deligatio, ac membri repoſiti collocatio. Enimvero luxatum membrum, haud ſecus ac fractum, tum ob tendinum contractionem, tum quoque ut oſſis caput ſuæ ſedi è directo opponatur, eſt extendendum.

Extenſio luxati membri quando & quomodo ſit facienda.

II. Fiat vero *extenſio* ſtatim poſt luxationem factam. Quod ſi propter chirurgi abſentiam ſtatim fieri non poſſit, fiat die etiam ſecundo vel tertio, niſi ob accedentem inflammationem deſiſtere cogamur: die autem quarto propter exacerbationem nihil tentandum: obſervatum enim quod ſi tentetur extenſio, reſtitutio feliciter non ſuccedat, ſed multa eam ſequantur incommoda. Unde Fallopius *lib. de luxationibus cap. 3.* „ moneo vos, *inquit*, ut „ habeatis ſemper rationem temporis, ad ſummum

„ non excedentis diem tertium, & ſi tertius „ dies eſſet præteritus, expectandus eſt terminus „ inflammationis, & tempus uſque quo periculum „ non ſit de inflammatione; eſtque monente Hip- „ pocrate *lib. de articulis*, dies ſeptimus. Et Tagaul- „ tius *lib.* 5. *cap.* 4. hanc ſententiam confirmat hiſce verbis: „ ſi antequam ad luxationem voceris, „ pars luxata dolore infeſtetur aut inflammatione „ occupetur, non prius eam in ſuum locum repo- „ nere tentabis quam dolor finitus fuerit & inflam- „ matio conquieverit. Si enim membrum dolore „ aut inflammatione affectum diſtendendo laceſſi- „ veris, periculum eſt, ne convulſio aut aliud pra- „ vum ſymptoma ſuſcitetur. In ſimilia verba erum- pit Ambroſius Paræus, cum *chirurg. lib.* 15. *cap.* 5. ſic inquit „ omnis luxatio reſtituenda eſt antequam „ inflammatio venerit: quod ſi jam illa adſit, de „ tollenda ſollicitum ſtatim medicum eſſe oportet, „ de cætero ægrum quieſcere, ne, ſi irritetur ma- „ lum, doloris exacerbatio, convulſionis, gangræ- „ næ, & tandem mortis adferat conſecutionem, „ ut aliquando à ſe obſervatum refert. Ergo ubi in- flammatio & alia prava ſymptomata ſedata & cor- recta fuerint, tum demum aggredienda luxationis reſtitutio eſt, ſi præſertim corporis & membri af- fecti habitus eam admittere poſſit. Adſtipulantur Joh. de Vigo *lib.* 6. *cap.* 1. Anton. Chalmæteus *enchirid. chir. lib.* 4. *cap.* 2. Scultetus *armam. chir. tab.* 28. & alii. Non ſine cauſa graviſſima Celſus *lib.* 8. *cap.* 11. & alii (inquit Fabritius Hildanus *cent.* 2. *obſ.* 40.) monent in diſlocationibus quidquid ſuo loco motum eſt, ante inflammationem reponendum eſſe. Sin illa adfuerit, quieſcere oportere, nec membrum laceſſere uſque dum inflammatio finita ſit. Qui ſecus faciunt, non leviora ſymptomata, imo & mortem nonnunquam inferunt; uti variis

exemplis ibidem affirmat. Itaque ſi primis tribus diebus fieri non poſſit extenſio, expectandum uſque ad ſeptimum aut octavum diem. Sed antequam tunc fiat extenſio, quia callus interea generari incipit, præparandus eſt articulus ad indolentiam & facilitatem reſtitutionis calefaciendo, emolliendo, & laxando partes articuli; muſculos nempe, tendines, & ligamenta: ſi namque partes hæ emollitæ ſint, facilius & minore cum dolore extenduntur. Hæc autem articuli emollitio fit per *fotum plurima aqua tepida*, vel *decoctionis malvæ, althææ, violariæ, Florum camomillæ, meliloti & ſimilium.*

Cæterum extenſio hæc fit, vel ſolis manubus chirurgi aut ejus miniſtrorum; iſque modus Palæſtricus appellatur, quia in paleſtris luctantium membra luxata ſimpliſſimo hoc modo reponebantur: atque convenit in mollibus corporibus, & ubi luxatio levis ac recens eſt; vel laqueis & faſciis, nec non beneficio ſcalarum, forium, piſtillorum, inſtrumento Hippocratico *αμβη* dicto; qui modus methodicus nominatur & convenit pueris, fœminis, & maſculis jam robuſtioribus & luxationibus mediocribus, non admodum levibus: vel organis ſeu machinis perficitur majoribus, & organicus dicitur, ac adhibetur cum difficillima & inveterata ſit luxatio. Hac de re conſule Hippocratem *lib. de fracturis & articulis*. Oribaſium *lib. de machinamentis*. Hildanum *cent. 5. obſ. 69. & 86.* Scultetum *armament. chirurg. tab. 21. fig. 1. & 3. tab. 21. fig. 1. & 4.*

Quocunque autem modo luxati membri extenſio fiat, neceſſum eſt eouſque fieri, ut inter oſſa liberum aliquod ſpatium relinquatur, ne in repoſitione oſſis caput atteratur, & ſinus ſupercilia frangantur: unde ſymptomata gravia & ſæpe incurabilia eveniunt. Inſuper in extenſione membri commoda ſi-

guratio obſervanda : rectitudo viz. tum ratione oſſium, tum ligamentorum & muſculorum. Servatâ namque harum partium rectitudine, minore cum dolore & difficultate ſuccedit extentio.

III. Extenſione ſufficiente factâ, os quod proprio ſinu exciderit, vel reſtituendum per circumgyrationem, vel placidè ab ea parte qua fuerit prolapſum, in contrariam impellendum, & tandem minimo quam fieri poteſt, dolore in proprium ſinum reponendum, ne fiat contuſio vel attritio capitis & ſinus inter ſe. Hi vero motus non ſemper neceſſarii ſunt : nam interdum ubi extenſio facta eſt, ſi muſculi prius contracti tantum remittantur, facilè ſuâ ſponte articulus in locum naturalem redit. Repoſitio

Quod ſi & luxatio imperfecta, & os ex ſinu ſeu acetabulo prorſus excuſſum non ſit, neceſſe non eſt membrum extendere ; ſed illud movendo & agitando leniter & aptè in ſedem naturalem, recta propellendo, vel placidè circumgyrando manu dirigatur ac reſtituatur.

Articulum autem rectè repoſitum eſſe cognoſcitur, primum ex naturali membri figura, quando nulla cavitas, nullusque circa articulum tumor apparet, quemadmodum ante reſtitutionem, ſed in omnibus ſimilis eſt ſanæ parti, aut parum admodum abeſt propter influxos humores, quumque motum amiſſum reductum membrum recuperavit; deinde ex doloris remiſſione, quæ ſignnm eſt inſeparabile : ſemper enim dolor ſedatus indicat reſtitutum eſſe articulum, licet reducto membro interdum & dolor remaneat, quod prius valdè læſi ſint muſculi

IV. Repoſito vero in ſedem naturalem articulo, membrum ita firmandum, ut articulus iterum ex ſua ſede egredi non poſſit, cum ob ligamentorum ac tendinum laxitatem facilè prolabi ſoleat. Id autem perficitur eodem ferè modo ac in fracturis : primo Deligatio

enim antequam deligatio inſtituatur, medicamentum apponatur, quod influxum humorum & inflammationem prohibeat, & laxata ligamenta adſtringere, partemque roborare queat; quale eſt *oxycratum* vel *vinum rubrum adſtringens*. Hinc convenienter membrum deligandum per faſcias & ſplenia, quarum beneficio in orbem munienda eſt articulatio, donec ligamenta debitum robur & adſtrictionem acquiſiverint. Ita tamen adminiſtranda *deligatura*, ut articulus in ſua ſede conſervetur, ac humorum affluxus prohibeatur. Sique opus ſit, & membri figura ac ratio id patiatur, etiam ferulæ è denſa charta vel corio, vel alia conveniente materia imponendæ.

Collocatio. V. His peractis *collocetur* membrum molliter ac æqualiter tali figurâ, quæ ipſi ſano naturalis ſit, non doloroſâ, nec laſſitudini obnoxiâ. Et ſi pruritus vel dolor aliave ſymptomata non urſerint, deligatio haud ſolvatur ante diem quintum, ſextum, aut ſeptimum. tunc enim laxatis faſciis & pruritu, ob detentos vapores excitato, ſolvendæ faſciæ, parſque pruriens *aquâ tepidâ* perfundenda, ut apertis leviter poris detentæ fuligines tranſpirare queant, adeoque pruritus mitigetur. Quod ſi pruritus non ſit moleſtus, à fotu hoc abſtinendum. Hinc factâ molli frictione, articulus leniter ad hanc & illam partem movendus, ne concreſcente in articulo humore, tendinibus ac ligamentis rigiditas tandem inducatur. Deinde impoſitis ſpleniis *oxycrato*, aut *vino rubro adſtringente* madidis, membrum ut prius deligetur: ſed prima paulo arctior ſit ſecunda deligatio. Atque ita porro procedendum, donec membrum ſatis videatur robuſtum; quo tempore ſolvendum, & ægrotanti præcipiendum ut conſuetas operationes moderate exercere incipiat.

Curatio VI. Verum accidit nonnunquam, ut luxatio non

ſit ſola, ſed aliis inſuper affectus præter naturam; dolor puta, inflammatio, vulnus, fractura, conjungantur. Sin ergo antequam chirurgus vocatur jam dolor & inflammatio partem affectam preheuderit, articuli luxati reſtitutio non tentanda, niſi dolor & inflammatio ſedata fuerint. Si enim antequam hoc factum fuerit, ea tentetur, metuendum eſt, ne ex tendinum & ligamentorum diſtenſione convulſio, vel aliud periculoſum ſymptoma oriatur. Quamobrem nec extenſio, nec aliqua alia operatio locum habet; ſed in medio, minimèque doloroſo ſitu pars affecta deponatur, & ſectâ venâ, alvoque clyſtere laxatâ, ei apponatur *vinum rubrum adſtringens*, vel epithema ex *aq. fl. ſambuci*, *aceto roſaceo*, *vino rubro*, *&c.* v. gr. luxationis cum inflammatione, &c.

℞. *Aq. flor. ſambuci* ℥vij.
Aceti roſacei ℥iß.
Vini rubri adſtringens ℥iij.
Camphoræ ʒiß.
Saturn. ℈iß.
M. pro epithemate.

Vel circumjiciatur fomentum ex emollientibus, dolorem ſedantibus & leviter reſolventibus; ex *malva*, *althæa*. *parietaria*, *floribus camomillæ*, *ſambuci*, *roſar. rubr. ſummit. anethi*, *ſimilibus*, *in aqua communi & vino rubro adſtringente decoctis*. Sedatâ inflammatione doloreque mitigato extendatur, reponatur, deligetur, & collocetur membrum, ut in luxatione ſimplici.

VII. Sin inflammatio poſt repoſitionem ſuccedat, quod non raro contingit, tum ratione violentæ extenſionis, tum doloris perpetui, inſtituendus eſt victus tenuis, vena ſecanda, & purgans medicamentum exhibendum, moxque ſolvenda deligatio, etiam ſi ſit primo vel ſecundo die, & præſcriptum epithema vel fomentum imponendum,

donec patiens levamen percipiat. Hinc membrum laxius deligetur paucioribus faſciis idque ſingulis diebus faciendum, ad inflammationis uſque declinationem: quâ ablatâ obſervetur curandi modus nunc expoſitus.

Luxatio cum vulnere.

VIII. Si vulnus luxationi acceſſerit, ita ut articulus vel detectus vel extra cutem protruſus ſit, affectus eſt admodum periculoſus ac ſæpè lethalis; cum ex tendinum ac ligamentorum diſtenſione ſeu dilaceratione dolor, inflammatio, convulſio, febres acutæ, graviſſima adeoque ſymptomata excitantur; eſtque eò periculoſior, quò membrum majus eſt, ligamentaque & tendines circa id robuſtiores, unde humeri ac femoris luxatio cum vulnere plerumque mortem adfert. Eò etiam majus periculum eſt, quò vulnus articulo proprius: ideoque Hippocrates oſſium luxatorum cum vulnere repoſitionem, eorumque deligationem averſatur, ſoliſque dolorem lenientibus, & inflammationem tollentibus initio uti jubet, nihilque ex his tuto reponi poſſe putat, præter digitos, manus, & plantas, atque in his ipſis etiam diligenter omnia peragenda eſſe præcipit. Neque enim vel digitus, in quo minimum periculi eſt, reponi debet, cum inflammatio adeſt; ſed vel antequam inflammatio accedit, vel cum jam ſedata eſt, multo magis in aliis articulis id faciendum, de quibus omnibus *lib. de articulis* §. 74. 76. 77. 78. ita inquit: „ At vero quibus tibiæ oſſibus luxatis „ ac ulcere inducto, articuli circa pedem penitus „ eminent, ſive intrò vergant, ſive extra, tales „ reponere non oportet, ſed permittere ut quicun- „ que velit medicus reponat. Illud enim clarè ſcire „ oportet quod homo morietur, ſi repoſiti perman- „ ſerint. Sed & vita paucorum dierum his continget: „ pauci enim ex ipſis ſeptimum diem tranſgrediun- „ tur. Convulſio enim eſt quæ ipſos occidi: : ſed &

„ cancerati contingit tibiam & pedem. Hæc ita futura eſſe certò ſcire oportet. Si vero repoſiti non fuerint, & ne tentati quidem ab initio, plerique ipſorum ſuperſtites evadunt. Eadem ratio eſt, ſi cubiti oſſa circa manus articulum ulcere facto emineant, ſive ad internam manus partem, ſive ad externam. Clare enim noſſe id oportet, quod is morietur intra paucos dies tali morte, qualis antea dicta eſt, cui repoſita oſſa permanſerint. Quibus autem repoſita non fuerint, neque repoſitio tenta ſit hi multo plures ſuperſtites manent. Quibus vero tibiæ os facto ulcere circa genu eminuerit foras, ſive ad externam partem, ſive ad internam, his ſi quis reponat, adhuc promptior mors adeſt quam aliis, etiamſi etiam illis prompta aderat. Si vero omiſſâ repoſitione medearis ſpes quidem ſalutis hoc ſolo modo exiſtit. Verum periculoſiora hæc oſſa ſunt, quanto ſuperiora ac robuſtiora, & à fortioribus elapſa. Eadem ratio eſt, & de articulis circa gibbum cubiti, & de cubito ac brachio: quæcumque enim ex his luxata ulcere facto eminuerint, ea omnia ſi repoſita fuerint mortem inducunt: non repoſita ſpem ſalutis: claudicationem vero ſuperſtitibus lethaliores autem ſunt ſuperiores articuli ſi reponantur. Sed & ſi non reponantur, periculoſiores iidem ſunt. At vero quibus articuli digitorum aut pedis, aut manus luxati facto ulcere eminuerint, oſſa non fracto, ſed circa ipſam connexionem avulſo, his ſi repoſiti permanſerint, adeſt quidem periculum convulſionis, ſi non benè curati fuerint: attamen operæ pretium eſt ut repoſitio fiat cum prædictione, quod multâ cuſtodiâ ac curâ opus habet. Minimè primi articuli periculoſi ſunt: ſuperiores autem periculoſiores. Reponere vero oportet eadem die aut poſtridie; tertio aut

„ quarto minimè. Quarto enim die maximè recru-
„ deſcere ſolent. Quibus autem non ſtatim repoſiti
„ fuerint, in his dictos dies tranſgredi oportet.
„ Quidquid enim intra decem dies repoſitum fue-
„ rit, omne id continetur. Si vero repoſito eſſe con-
„ vulſio accedat, articulum ſtatim ejicere oportet,
„ & calidâ quam ſæpiſſimè humectare, & totum
„ corpus, & præſertim circa articulos calidè & le-
„ niter ac moliiter tractare. Verum inclinatum ma-
„ gis quam extentum totum corpus eſſe oportet.
„ Expectandum tamen eſt, articulos circa digitos
„ qui reponuntur abſceſſuros eſſe. Plerumque enim
„ ita contingit ſi vel quævis inflammatio ſubſit.
„ Quare ſi non propter volgi imperitiam, medico
„ verenda eſſet accuſatio, nullum penitus reponere
„ oportebat.

„ Quod autem Hippocrates in ſolis digitis facien-
„ dum conſulit, id nos in reliquis quoque articulis
„ facere conabimur, *inquit* Tagaultius *lib. 5. cap.* 4.
„ ac ſtatim quidem inter initia, dum pars adhuc
„ inflammatione vacat, prolapſum cum vulnere ar-
„ ticulum mediocri extenſione (validam enim extra
„ periculum perferre non poteſt) reponere tenta-
„ bimus. Quod ſi juxta animi inſtitutum evenerit,
„ inflammationem ſolummodo arcere conabimur.
„ Si vero inflammatio aut convulſio, repoſito oſſe
„ acceſſerit, rurſus id (ſi modo fieri ſine vi poſſit)
„ ſuo loco protinus expellendum eſt. At ſi hoc quo-
„ que periculum metuamus, (non inflammatus ar-
„ ticulus ſine vi fortaſſe cedet, & ſuâ ſede iterum
„ propelletur) ſatius fuerit per initia in majoribus
„ articulis repoſitionem differre. Ubi vero inflam-
„ matio conquieverit, (quod ſeptem aut novem
„ dierum ſpatio contingit) tunc præfari oportet,
„ quale periculum ex repoſitione ſit ſecuturum; & ſi
„ non reponatur, hominem ea parte claudum ac

„ mutilum omnino per reliquum vitæ tempus futu-
„ rum: dein conabimur ſine violentia os in ſuam
„ ſedem compellere. Porro ulceris curationem ean-
„ dem quæ propoſita eſt in fracturis cum ulcere
„ adminiſtrabimus. Omne autem membrum, quod
„ cum vulnere loco motum, neque repoſitum eſt,
„ ſic jacere convenit, ut maximè cubantem juvet;
„ tantum ne moveatur, neve dependeat. Hæc Ta-
„ gaultius, cui ut & Hippocrati ſubſcribunt C. Cel-
„ ſus *lib.* 8. *cap.* 24. Galenus *in Hippocr. de articu-*
„ *culis, vido vidio interprete.* Ambr. Paræus *chirurg.*
„ *lib.* 15. *cap.* 5. Fallopius *tract. de luxatione cap.*
„ 9. 10. 11. Cæſar Magatus *de vulneribus lib.* 2. *cap.*
„ 71. Scultetus *armam. chir. tab.* 28. & alii plures.

Ubi ergo articulus major reponi nequit, habitâ prius univerſalium & victus ratione, membrum ſine omni extenſione & deligatione in media figura, vel de collo ſuſpendatur, vel leniter collocetur, ut immobile maneat, & dolorem non ſentiat. Impedienda interim inflammatio & convulſio imminens, medicamento dolorem mitigante, leviterque repellente.

Sin verò (majoris præſertim articuli) luxatio facta ſit cum vulnere, tendinibus dilaceratis, ac omnino diſruptis ligamentis, atque adeo oſſe detecto ac extra cutem protruſo, eoque tandem ſphacelato nulla curationis ſpes eſt, niſi quod ſupra luxatum articulum in parte ſana membrum exſtirpetur. Talem caſum nobis videre contingit anno 1678. in ruſtico, cui tibiæ os, ubi talo conjungitur cum vulnere erat diſlocatum, atque diſruptis articuli ligamentis detectum & extra cutem protruſum ac brevi poſt canceratum. Quem cum tractarem cum Chirurgo N. van Engelen, ſuaſi mox totius cruris prope genu amputationem, cui conſilio cum chirurgus obtemperare nollet, putans certò certius ſe Obſervatio.

hunc affectum curaturum, morbus indies actus fuit, graviſſimaque acceſſerunt ſymptomata; ut tandem cum præ foribus mors videtur, vocatis inſuper Petro Waſſenaar medicinæ doctore, & Petro Curtio chirurgo fuerit concluſum de cruris prope genu extirpatione; qua ſequenti die peracta patiens, qui duos præter propter menſes miſerrimè decubuerat, brevi reſtitutus eſt, & ligneo crure inſtructus etiam nunc inter vivos verſatur.

Luxatio cum fractura.

IX. Sed & nonnunquam accidit, ut luxationi fractura conjungatur. Quo in caſu membrum vulgari modo extendendum, & luxatus articulus in ſuum locum reponendus, oſſa vero fracta conformanda & componenda ſunt. Et primum quidem luxatus articulus, ſi fieri poſſit, reponendus; deinde fractura curanda & utriſque conveniens deligatio adhibenda. Quod ſi ante fracturæ curationem articulus ſine periculo reſtitui non poſſit, primo fractura coaptanda; deinde ubi callus generandus eſt, danda opera, ut etiam articulus luxatus reſtituatur.

Luxatio antiqua cum callo

X. Sin vero luxatio vel ob chirurgi abſentiam, vel ob patientis negligentiam, vel ob præſentem inflammationem, aliamve ob cauſam ſtatim non reſtituatur, calloſa circa articulum contrahitur durities. Eſtque calloſa hæc ſubſtantia vel dura ac lapidea, vel non ita dura. Idcirco articulus fovendus, vel *aquâ ſimplici calidâ*, vel fotu emolliente ac leviter admodum reſolvente, ex *althæa*, *malva*, *violaria*, *floribus camomillæ meliloti radice cucumeris aſinini*, *ſeminibus lini*, *fœnigræci ſimilibus in aqua communi decoctis*. Poſt fotum articulus inungendus linimento ex *unguento althææ*, *oleo liliorum alborum*, *amygdalarum dulcium*, aliiſve emollientibus.

Tandem ubi quidquid calloſum fuerit, emollitum & diſcuſſum eſt ad partis extenſionem, & articuli repoſitionem deveniendum, atque reliqua fa-

cienda & adminiſtranda ut in luxatione ſimplici. Quid ſi articulo reſtituto callus oboritur, patiens juxta uſum emollientium & leviter diſcutientium articulum quantum poſſibile moveat, quo motu callus digeratur.

CAPUT III.

De Luxationibus in ſpecie.

I. CÆterum inter præcipuorum articulorum diſlocationes, primo loco occurrit maxillæ inferioris luxatio, qua & maſticatio tollitur & locutio depravatur. Rarò tamen accidit, ut ea luxetur, ob arctiſſimam ejus cum oſſibus temporum per validum ligamentum articulationem, & validiſſimum muſculorum eam ſurſum trahentium robur. Maxillæ inferioris luxatio.

Hæc autem luxatio vix aliam in partem fieri poſſe quam anteriorem, ejus cum temporum oſſibus articulatio abundè docet. Enimvero in partem poſteriorem luxari non poteſt, quia temporum oſſis proceſſus obſtant, idque impediunt; nec facilè dextrorſum, quia ſiniſtrum maxillæ capitulum plurimum impedit; neque etiam ſiniſtrorſum, quia impedimento eſt capitulum maxillæ in latere dextro. Ergo in partem anteriorem maxilla tantum luxari ſolet. Accidit autem iſta luxatio, ſi proceſſus anterior & acutus infra os jugale elabitur, ut eo ita humilior fiat, ut ſurſum in ſuum locum amplius redire non poſſit. Alias enim etſi proceſſus hic oſſe zygomatico humilius demittatur, non tamen ſtatim fit luxatio, ſed ore aperto ſuum in locum revertitur. Fit vero iſta luxatio, vel in uno dumtaxat latere, cum ſolum pars ejus dextra vel ſiniſtra elabitur, vel in utroque latere ſimul, cum tota inferior maxilla è ſede ſua accidit.

II. Cauſa hujuſce luxationis frequentiſſima, ſi non unica, eſt nimis oris apertio & diductio, quæ plerumque fit oſcitando, ita ut proceſſus acutus, qui *corone* græcis dicitur, oſſe jugali humilior fiat, ſimulque in latus convertatur. Nihilominus tamen ligamentorum laxitas, nec non muſculorum debilitas, cauſæ eſſe poſſunt adjuvantes, quod maxilla diſlocetur.

III. Maxillam autem è ſua ſede excidiſſe cognoſcitur, quod in anteriorem partem promineat, ejuſque proceſſus acuti exſtent juxta articulos maxillæ luxatos. Si namque proceſſus acutus ex oſſe jugali excidat, neceſſe eſt ut ibi emineat, quod in homine non ita obeſo & viſu & tactu facilè cognoſcitur. Os manet apertum, unde loquela impeditur, & ſaliva ægro invito effluit.

Si ex una tantum parte maxilla luxata fuerit, ipſa cum mento in contrarium partem, qua luxata non eſt, inclinatur, os diſtorquetur; unde dentes nec committi poſſunt, nec paribus ſuis reſpondent, ſed ſub inciſoriis canini conſiſtunt: inſuper in parte luxata protuberantia notatur, ac muſculus temporalis rigidus admodum apparet.

Si vero in utroque latere ſit luxata, tota cum mento, & quidem recta in partem anteriorem ſive ad pectus prominet, os apertum relinquitur. Dentes inferiores longius quidem quam ſuperiores excedunt, è regione tamen ſibi invicem, inciſorii inciſoriis, canini caninis reſpondent: juxta malas in utroque latere eminentia apparet, quam proceſſus acutus efformat, muſculique temporales, quorum tendines hic proceſſus excipit, intenti rigidique conſpiciuntur.

IV. Periculo interim non vacat maxilla, ſive ex altera tantum parte, ſive ex utraque luxata. Facilior tamen reſtitutio eſt, ſi in uno duntaxat latere luxetur:

tur: ſin vero in utroque ſimul luxatio ſit, difficilior, periculoſa, ac interdum lethalis eſt; præſertim ſi quam celerrimè non reponatur: cum muſculi omnes, quibus maxilla continetur & movetur, intendantur admodum hinc & dolores, inflammationes, febres continuæ, graviſſimaque alia ſuperveniant ſymptomata.

V. Maxillæ luxatæ repoſitionem eleganter docet Hippocrates *lib. de articulis* §. 26. quem ſecutus eſt C. Celſus *lib.* 8. *cap.* 12. Nimirum videndum imprimis, an ex altera tantum parte fuerit prolapſa maxilla, an ex utraque. Si in utroque latere luxata ſit, in humili ſede æger collocetur, ejuſque caput vel ad parietem, interjecto pulvinari duriuſculo, urgeatur, vel à miniſtro, à tergo ægri collocato, ut immobile maneat, teneatur: hinc chirurgus utriuſque manus pollicem obvolutum dentibus molaribus imponat, reliquis vero digitis maxillam ad mentum extrinſecus apprehendat, ſicque eam primo deorſum trahat, mox in partem poſteriorem adigat, tandem ſurſum pellat, ſicque eam reſtituat.

Sin in uno tantum latere fuerit luxata, reponitur maxillam in partem oppoſitam protrudendo, quod non ita difficulter fieri ſolet. Imo vel colaphus gravior eam non ſemel reſtituit.

Repoſitione facta, conveniens deligatio facienda, quæ fiat faſciam imponendo ad mentum, ubi aliquantulum dehiſcat, ut hinc inde mentum apprehendat: deinde ex utraque parte ad aures eadem faſcia reſcindenda, aureſque foras trahendæ; hinc liganda faſcia in capitis vertice, eaque non ſolvenda donec maxilla fuerit confirmata: quod bidui, tridui aut ſummum quatridui ſpatio fieri ſolet. Interim à ſermone multo, oris diductione & oscitatione

durorumque ciborum maſticatione patiens abſtineat, & liquidis contentus ſit.

Claviculæ luxatio. VI. Interdum & clavicula ſede ſuâ dimovetur, id quod Galenus *in Comment. ad Hippocratis librum de articulis* ſuo exemplo probat, ubi prolixè recenſet, quomodo ſibi in palæſtra hic articulus ita luxatus fuerit, ut inter acromium & jugulum trium digitorum intervallum intercederet, & quid circa ſe actum ſit.

Luxatur autem clavicula, quin potius ſubluxatur, vel in commiſſurâ ejus cum ſterno, vel ubi ſcapulæ acromio jungitur, ex caſu, aut violento quovis extrinſeco ictu ſeu percuſſione, laxatis extenſiſque conjunctionis ligamentis, hinc & è ſede ſua paululum claviculâ avulsâ. Rarò tamen id accidit propter firmam cum utroque oſſe connexionem.

Quum ergo clavicula ſubluxatur, manifeſtè elevata conſpicitur. At quando ſummus humerus à proprio loco fuerit dimotus, acutior apparet, & exſtare videtur os quod recedit, ſinuſque unde excidit perſentitur, adeo ut imperitis luxari brachij ſuſpicionem præbat: ita Ambr. Paræus *lib.* 15. *cap.* 11. teſtatur, ſe multos chirurgos noviſſe, qui decepti luxationem juguli pro ſummi humeri luxatione habuerint.

Subluxata clavicula facilè admodum reponitur, & in ſedem naturalem revertitur, ſed vix unquam in ea ſervatur, unde neceſſariò ſive plus minus à ſuperiore parte prominet ſæpeque contingit, ægrum manum neque ad caput, neque ad os movere poſſe. At circa ſternum ſi ſubluxatio facta ſit, & promineat clavicula, nullum inde relinquitur detrimentum.

Ut autem reſtituatur ſubluxatum hoc os, brachium extendendum, & clavicula in ſuum locum repellenda eſt. Quod fit, ſi æger ſupinus jaceat, pulvinari duriuſculo ſcapulis ſuppoſito, ut ſcapula

thoraxque ad exteriora protuberet, & attollendo, deprimendo, aut protrahendo brachium antrorſum retrorſumque, prout diſlocatio exegerit, manuſque volâ comprimendo, os hoc in ſuam ſedem compellatur. Dein ſplenia multiplicia imponenda, ac pars arctius vincienda, ſi forſan reſtituta clavicula in ſede naturali ſervari ac confirmari queat.

VII. Dorſi ſpina è multis componitur *vertebris* quæ peculiari articulatione mediantibus quatuor obliquis proceſſibus nec non ipſo vertebrarum corpore, inter ſe cohærent & connectuntur, ut ad inflectendum, in anteriora præſertim apta ſit; & ne ſedibus ſuis in iſto motu excidant vertebræ, multis variiſque ligamentis inſuper firmantur. Quandoque tamen cauſarum præternaturalium violentiâ è ſua ſede quodammodo exturbantur & ſubluxantur; rarò autem perfectè diſlocantur. Enimvero perfecta vertebrarum luxatio fieri nequit, niſi diffractis apophyſibus, nec non penitus divulſis cartilaginibus ipſi vertebrarum corpori adnatis, quibus in parte anteriore eæ inter ſe connectuntur. Spinæ & coſtarum luxatio

Fit autem vertebrarum ſpinæ ſubluxatio vel in partem anteriorem vel in poſteriorem, vel in lateras; ex caſu vix percuſſione, nimia inflexione, ac ſimilibus cauſis violentis.

Cæterum quod vertebræ ſuo loco motæ ſint, viſu & tactu explorari poteſt. An etiam verſus interiora vel exteriora, vel ad latera ſubluxatæ ſint, viſu dignoſcitur.

Atqui curatu admodum difficilis eſt hic affectus; præſertim ſi malum recens non ſit. Si autem plures vertebræ ordine ſeſe conſequentes ſimul ſubluxentur, minus periculoſum eſt, quam ſi una ſaltem luxetur: una namque vertebra ſi loco moveatur, cum in acutum angulum deſinat, ſpinalem medul-

lam comprimit, eamque valdè lædit: at ſi plures ſimul loco ſuo quodammodo excidunt, atque angulum obtuſum efficiant, minus ſpinalem medullam comprimunt.

Perfecta vero quando contingit vertebrarum cervicis aut dorſi luxatio lethalis eſt. Etenim ſpinalis medulla, nervique ab ea oriundi ita comprimuntur, ut ſpiritusanimales in partes inferiores influere nequeant; hinc & reſpiratio tollatur, & cæteræ partium inferiorum actiones mox ſileant.

Vertebrarum autem cervicis ſubluxatio quandoque fit verſus poſteriora quandoque verſus anteriora. Verſus poſteriora ſi fiat, ſpinalis medulla comprimitur, mentum ad pectus flectitur; unde & loquendi & ſpirandi potentia tollitur, homoque non rarò jugulatur. In anteriora ſi fiat cervicis vertebrarum ſubluxatio, cullum diſtorquetur, caput moveri nequit, facies livet, locus affectus dolet, & ſpirandi ac loquendi difficultas adeſt. Malum tamen minus periculoſum eſt quam integra luxatio. Statim autem iis occurrendum; quod fit ſi æger in humili ſede ſedeat, chirurgi vero miniſter ſcapulas deprimat, at ipſe chirurgus caput utrinque ad aures apprehenſum elevet, & variè moveat, donec vertebra ſuo loco reſtituatur; quod ubi factum, caput ſine dolore iterum movere valet æger.

Ubi dorſi vertebræ extorſum ſubluxatæ ſunt, æger ventri incumbat ſuper ſcamnum Hippocratis, (vide Scultetum *armam. chir. tab.* 25. *fig.* 2.) hinc miniſtri duo vinculis duobus, quorum unum ad axillas, alterum ad oſſa innominata, firmatum ſit, fortiter partes ægri extendant, quò is in totum quoad ſpinam elongetur, chirurgus autem ipſe protuberantes vertebras manu intropellat.

Ad interiora vero facta ſpinæ dorſi ſubluxatio pro incurabili ab Hippocrate *lib. de articulis* Paulo

Ægineta lib. 6. cap. 117. Avicenna *lib.* 4. *fen.* 5. *tract.* 1. *cap.* 21. & aliis merito habetur. Fabritius Hildanus tamen *cent.* 5. *obſ.* 69. aliquid tentandum cenſet; primo quidem extenſione & ſpinæ nunc in dextrum nunc in ſiniſtrum latus concuſſione, nec non linteo ſub ventre poſito, ejuſdem in altum elevatione, per inſtrumenta ab Oribaſio & Paræo depicta. Deinde dorſi inciſione uſque ad vertebram ſubluxatam, & vertebræ, quæ poſt inciſionem aptis tenaculis apprehendenda eſt, in altum elevatione: ſed modus hic tutus vix videtur, modo non ſit planè impoſſibilis.

VIII. Inſuper & coccygis os luxatur extrorſum & introrſum. Extrorſum quandoque luxatur fœminis in partu difficili, quibus tamen facilè faſcia circa nates validè conſtricta reſtituitur. Introrſum quoque luxationem patitur, quæ ut reſtituatur, digitis tam in anum immiſſis quam extus applicatis eouſque moveatur, donec debito ſitu locatum ſit, uti latius videre eſt apud Jobum Meekeranum *obſerv. chirurg. cap.* 56.

IX. Coſtæ etiam nonnunquam luxantur à caſu aut percuſſione, nunc ſupra, nunc infra, nunc intro. Si ſupra vel infra, vel in latus fiat coſtæ luxatio, inæqualitas viſu & tactu deprehenditur, & hinc cavitas, illinc exuberantia apparet. Si intro luxata ſit, ſaltem cavitas obſervatur.

Sequuntur autem varia luxatas coſtas ſymptomata; difficultas ſpirandi, thoracem movendi, & corpus erigendi, dolor pleuritidem referens, inflammatio, febris: hinc ut quamprimum ſuæ ſedi coſta reſtituatur, danda opera. Et ſi luxatio ſit in partem ſuperiorem, æger rectus ſuſpenſis ex januæ vel feneſtræ parte ſuperiore brachiis ſtatuatur, & coſtæ capitulum extra vertebram eminens comprimatur, donec in locum ſuum redeat. Sin vero in partem in-

feriorem luxata ſit coſta, æger pronus incurvetur, manubus ſupra genua chirurgus, interim innixus coſtam luxatam manu in locum naturalem comprimat. At intro facta ſi ſit luxatio, incurabilis & ferè lethalis eſt, cum manuum opera nihil præſtare poſſit. Volunt tamen ut emplaſtrum aliquod validè adhærens apponatur, quod ſæpius violentiâ ſummâ avellatur, ſi forſan hoc modo reſtitutio ſequatur.

Humeri luxatio

X. Humeri os capite ſuo rotundo, cartilagine undique obducto, ſinui cervicis ſcapulæ perfectiſſimâ omnibus motibus obeundis abſolvendiſque accommodatiſſima, articulatione committitur. Cumque ſinus hic non altè ſatis pro excipiendo humeri capite exſculptus ſit, ne frequentibus luxationibus articulus hic foret obnoxius, provida natura duobus ligamentis validis, lato viz. & rotundo, duobuſque ſcapulæ proceſſibus, acromio cum eoque conjuncto claviculæ capite, & coracoide dicto proceſſu, nec non muſculis deltoide præſertim ac bicipite, cavit, & inſuper præter cartilaginem, qua ſinum hunc incruſtavit, aliam in ambitu adjunxit, quæ ſinui quidem haud adnaſcitur, ligamentis tamen adſtricta craſſior incipit, ſenſimque verſus centrum extenuatur. Nihilominus vero cauſa violenta ſi accidat, articulus hic excidit non ſolum, ſed & reliquis frequentius & facilius.

Excidit articulus hic ferè ſemper in unicum tantum locum; deorſum ſcilicet in alam ſeu ſub axillam. Adeo autem raró in alium locum luxatur, ut ſcripſerit Hippocrates, articulum hunc, qui cum lato ſcapularum oſſe conjungitur, ſe noviſſe uno tantum modo excidere, nempe in alam; in locum vero ſuperiorem aut exteriorem, vel interiorem nunquam, aut ſaltem rariſſimè. Enimvero prolapſus humeri in partem ſuperiorem manifeſtè impeditur à ſcapulæ proceſſu, acromio dicto ubi cum clavicula

jungitur : at in locum exteriorem articuli hujus egreſſus prohibetur ob eodem ſcapulæ proceſſu, muſculoque bicipiti; in interiorem vero ſeu anteriorem ne oſſis humeri caput prolabatur, ſcapulæ proceſſus coracoides avertit: ut adeo cum Hippocrate affirmare liceat; in partem inferiorem plerumque humerum luxari, cum nullum ibi adſit propugnaculum, quod hanc prohibere poſſet diſlocationem.

XI. An vero humerus ſaltem luxationem perfectam, an etiam ſubluxationem patiatur, quæritur? Reſp. articulum hunc ſubluxationem nonnunquam pati; imo frequentius ſubluxatur humerus, quam alius quivis articulus, quia caput ejus rotundum deſtituitur collo oblongo, inſeritur in ſinum exilem profunditate carentem, minimeque majori huic capiti reſpondentem, & hinc facilius deſcendit, parumque elabitur tantum ac in margine cervicis ſcapulæ ſubſiſtit: atque talis humeri ſubluxatio haud ita difficulter reſtituitur; viz. levi factâ extenſione, per ſimplicem circumgyrationem. Quæſtio.

XII. Cauſa humeri luxationis violenta plerumque eſt; caſus nempe, percuſſio, brachii vehemens extenſio aut diſtorſio, &c. Humerum vero ſub alam prolapſum eſſe, facilè cognoſcitur, & monſtrat id certiſſimum, proprium, & inſeparabile ſignum: nimirum quid rotundum ac durum ſub axilla ſenſibiliter tactui obvium. Quibus tamen & alia accedunt: luxatus namque humerus ſi cum ſano comparetur, diſſimilis admodum apparet, quoniam cavitas inſolita eſt in humeri ſummo, videturque is extare, & acutior, nec rotundus, ſicut ſanus conſpicitur; cum humeri caput, quod rotunditatem faciebat, jam ſit prolapſum, & inferiore loco recipiatur. In-

ſuper prolapſum brachium ſano longius eſt, manumque ori admovere æger nequit.

Gracilibus porro ac macilentis facilius humerus luxatur, & luxatus facilius reponitur; at difficilius in ſua ſede detinetur. Carnoſis autem ſicuti rarius quidem luxatur, ſic difficilius in propriam ſedem reſtituitur: at reſtitutus minore cum moleſtia ſervatur. Recens quoque humeri luxatio facilius reponitur, antiqua difficilius, & repoſita iterum excidit quoniam ſcapulæ cervicis ſinus calloſâ repletur ſubſtantiâ, quæ ſi os reponatur, iterum è proprio ſinu prolabi cogit.

XIII. Igitur ut prolapſus humeri articulus in ſuam ſedem reſtituatur, prius aliqua humeri extenſio facienda, ut verſus principia ſua retracti muſculi elongentur; adeoque luxatus humerus ſuo loco ſic reponatur. Sunt autem varii reponendi modi, ut videre eſt apud Hippocratem *lib. de articulis* §. 2. 3. 4. Ambr. Paræum *chirurg. lib.* 15. *cap.* 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. & alios. Horum tamen quoſdam, quique minorem requirunt apparatum ac tutiſſimi ſunt recenſebimus.

Primus modus fit cum miniſter articulum humeri validè detineat, chirurgus brachium deorſum trahat, hinc idem in ſinum ſuum elevando reponat Scultetus *armament. chirurg. tab.* 23. *fig.* 3.

Secundus modus fit per calcem, hac ratione. Æger humi reſupinandus eſt, ac inter alæ cavitatem, ſcilicet inter caput humeri & coſtas pila mediæ magnitudinis aptanda. Chirurgus interim ægro ex adverſo ſedens calcem ſuper pilam alæ ſubjectam applicet, & ambabus manubus humerum deorſum (cum caput ejus muſculorum vi ſurſum tractum ſit) trahat; calce vero eundem ſurſum compellat, ſicque in propriam ſedem adigat.

Tertius modus fit per ſcalam, (de qua Scultetus

armam. chir. tab. 21. fig. 3.) eſtque tutus etiam, & ſatis commodus. Erigatur nimirum ſcala firma, ſuper cujus gradum altiorem rotundum quoddam corpus quod patientis alæ adaptari, humerique caput propellere poſſit, deligetur: ad ima ſcalæ ſubſellium locetur, qui pedibus inſiſtat æger, poſtea ala ſuper corpus illud rotundum ponatur, brachium luxatum à chirurgo deorſum trahatur, humeruſque hinc inde commoveatur. Interim ſanum brachium à miniſtro ex oppoſita parte etiam validiſſimè deorſum trahatur, mox ſcabellum pedibus ægrotantis ſubtrahatur, ut è ſcala pendeat, hacque ratione humerus reſtituatur.

Quartus modus à præcedente non multum differt, & piſtillo perficitur. Viz. molli aliquâ faſciâ involvatur piſtillum, atque latus inter & humeri caput dimittatur. Sit autem ejus longitudinis, ut homo ſtans propemodum ex eo pendeat. Quod brevius fuerit, homo ſedeat ſic, ut viz humerum ſuper piſtillum injicere poſſit: deinde brachium juxta piſtillum extendatur; alter vero corpus in alteram partem adigat, manubus ad collum plicatis.

Commodior autem videtur quintus modus, qui fit per humeri ſuppoſitione; ſcilicet validus quidam & altioris ſtaturæ vir ægrotantis alam ponat ſuper acuminatam humeri ſui partem, humerumque luxatum verſus pectus ſuum validè trahat, humerum ſuum elevando, ut ab eo æger quaſi pendeat. Interea miniſter alius ſcapulam deorſum comprimat, brachiumque variè moveat, uſque dum omnia ritè reſtituta.

Sextus modus omnium commodiſſimus fit per gloſſocomum, ſeu ambi, ab Hippocrate deſcriptum, & à Paræo emendatum, de quo videantur illi, ut & Scultetus *armam. chir. tab.* 21. *fig.* 7.

XIV. Humero in propriam ſedem reſtituto, me-

diocris magnitudinis pila ex mollilana, & tenuibus linteis facta alæ ſubjiciatur, ne humerus ſubjiciatur, ne humerus propter gravitatem, ligamentorumque laxitatem rurſus deſcendat. Dein ſplenia *vino rubro adſtringente* aut *oxycrato* madida luxato, at nunc reſtituto humero imponatur, tum ad arcendam inflammationem, tum ad relaxata ligamenta roboranda. Tandem faſcia longa, duobus capitibus prædita ita circumjiciatur, ut pilam conſtringat, humerique articulum comprehendat; quæ deinde ad alteram alam, ab eaque ad ſcapulas, rurſuſque ad ejuſdem humeri caput tendat, tum ad oppoſiti lateris cervicem vergat, ſæpiuſque eodem modo circumagatur, adeo ut pilam non ſolum conſtringat: ſed & brachium ſurſum trahat, vel ſaltem conſervet. Cubitus ſimiliter ad pectus adducatur, & faſciâ in orbem circa corpus porrectâ deligetur, ſicque vinctus humerus commodè contineatur. Elapſis vero tribus, quatuor, vel quinque diebus, ſi vincula laxiora ſint facta, vel inflammationi ſuſpicio adſit, ſolvantur faſciæ, & pars affecta ut prius deligetur, donec articuli ligamenta robuſta ſatis evaſerint.

Cubiti luxatio

XV. Cubiti articulatio ex duobus brachii oſſibus *radio* & *ulna*, ac inferiore capite oſſis humeri, fit per gynglymum, *hoc eſt*, eam articulationis ſpeciem, qua oſſa ſe mutuo excipiunt, & viciſſim excipiuntur ab aliis. Sinus enim habet humerus parte inferiore duos, quorum anterior ſive minor proceſſum cubiti anteriorem, cum brachium inflectimus, ſuſcipit: poſteriorem vero, ſive majorem, quem cubitum vocamus, cum brachium extendimus, poſterior ſinus admittit. Pro radio excipiendo humerus etiam capitulum peculiare, exterius dictum obtinet. Inſuper articulum hunc validiſſima membranoſa ligamenta firmant, roborantque. E

quibus omnibus colligere licet, eum difficillimè luxari, cum multiformis & varia ſit horum oſſium conjunctio. Nihilominus tamen quaquaverſum cubitus luxari poteſt, antrorſum retrorſum, extrorſum & introrſum: quandoque cum radio, aliquando ſine eo; nonnunquam radius à cubito abſque ulla ejus luxatione recedit.

„ Cubiti luxatio alia completa perfecta eſt, (in„ quit paræus *lib.* 15. *cap.* 31.) alia imperfecta, „ Hæc ut facilè & levi quadam ex occaſione incidit, „ ſi facilè reſtituitur, Perfecta contrà, ut difficulter „ fit, ſic non ità facilem habet repoſitionem; præ„ ſertim niſi inflammationem præveneris: ſuborta „ enim inflammatio repoſitionem vel difficillimam, „ vel omninò impoſſibilem reddit, maximè quæ ex„ trorſum incidit.

Cæterum ut aliarum partium luxatio à cauſis violentis fit, ità & hæc. Et cubiti quidem in anteriorem partem Luxatio, ut plurimum ex violenta & ſubita brachii extenſione contingit: in poſteriorem, ex violenta brachii inflexione; & ad externam vel internam, ex brachii perverſione fieri ſolet.

In quam verò partem Cubitus luxatus ſit, viſu, tactuque facilè deprehenditur. Si enim in partem anteriorem prolapſus fuerit, brachium abbreviatur, nec curvari poteſt, in parte anteriore tumor inſolitus in poſteriore cavitas inſueta conſpicitur. At in partem poſteriorem ſin fuerit luxatus, brevius itidem brachium efficitur, tumor in poſteriore, cavitas autem in anteriore parte apparet. Sin in interiorem aut exteriorem partem Luxatio fiat, eadem ſigna adſunt, protuberantia eo loco detur in quem procidit os, ſinus verò eo, quo excidit; brachium quoque curvatur, & extendi nequit, ſicut in luxatione ad anteriora, & poſteriora.

Cubitus porro uti ob multiformem ac variam cum

humero articulationem, ligamentorumque robur; non facilè elabitur, ità prolapſus difficulter reſtituitur. Luxatus autem cubitus niſi citiſſimè reponatur, non ſolum varia & periculoſa ſymptomata; dolorem nimirum intenſiſſimum, inflammationem, febrem, convulſionem: ſed nonnunquam ipſam etiam mortem adfert. Omnium tamen luxationem, quæ in cubito fiunt, maximè periculoſa & dolorifica eſt, quæ in poſteriorem fit partem.

Si ergo Cubitus in partem anteriorem ſit Luxatus, ut reponatur, primum Extenſio fieri debet in congrua figuratione, non in directum ſed in obliquum, ità ut Cubitus ad rectum angulum cum humero collocetur, ne altum Cubiti ſupercilium humeri capitulum lædat. Extenſionem efficiant miniſtri duo, quorum unus ſummum humerum ſurſum, alter cubitum deorſum, vel ſolis Manubus vel, neceſſitate id exigente, Vinculis trahat. Deindè corpus aliquod rotundum è linteis convolutis apponatur ad cubiti flexuram, hinc comprimatur, tum cubitus inflectatur, iſque citiſſimè ad poſteriora à Chirurgo impellatur, ac reponatur. Scultetus. *Arm. Chirurg. tab. 24. fig. 1.*

Imperfecta autem ſi ſit Cubiti in partem anteriorem Luxatio; ſeu Subluxatio, moderatâ factâ extenſione, ſolo brachii inflexu facillime reſtituitur.

At verò Luxatus in partem priorem Cubitus ſi dicto modo reſtitui non poſſit, alius adeſt: viz. duo miniſtri brachium ſimiliter extendant ad cubitum autem luxatum Habena ponatur, & infrà tam longa ligetur, ut pes Chirurgi poſſit ei tanquam ſtapedi inniti: factâ extenſione, habenâ deorſum tractâ pede chirurgi, retrò comprimens Chirurgus cubitum inflectat, ſicque articulum reponat.

Poſteriorem tamen in partem Luxatus ſi fuerit Cubitus, obliquâ à miniſtris factâ extenſione, Chi-

rurſus luxatum os in contrariam partem urgeat, ac compellat; ſicque recens Luxatio fuerit, facilè reponitur. Affirmat autem Hippocrates *lib. de Fracturis* §. 44. hanc Cubiti Luxationem ſolâ ejuſdem ſubitâ ac diutinâ extenſione ſe nonnunquam curaſſe.

In partem exteriorem vel interiorem prolapſus Cubitus facillimè reponitur, ſi, factâ extenſione, ab ea parte, in quam prolapſus eſt, in contrariam impellatur. Scult. *Armam. Chir. tab.* 23. *fig.* 2.

Factâ luxati cubiti repoſitione, congrua fiat Deligatio, mediam ſemper obſervando figuram, ſicut in humeri vel cubiti fractura diximus.

XVI. CARPUS *Cubito* & *radio* per Diatrorſin connexus, excidere poteſt ad anteriora, poſteriora, interiora & exteriora; potiſſimum tamen in anteriora prolabitur. At METACARPI OSSA omnia introrſum quidem & extrorſum luxantur; ad latera verò duorum mediorum oſſium prolapſum impediunt duo oſſa extrema; indicem & minimum digitum reſpicientia: quæ duo tamen in latus ab oſſium vicinia liberum excidere poſſunt. DIGITORUM OSSA ſimiliter in quatuor partes diſlocari poſſunt; anterius puta, poſterius, ac utrinque ad latera: ſed ut plurimum ad anteriora, vel poſteriora luxantur. **Manus & digitorũ luxatio**

Atquè ut aliarum luxationum, ità & Carpi, Metacarpi, ac Digitorum Luxationis Cauſa eſt motus violentus, ictus, caſus, perverſio, contorſio.

Cognoſcuntur autem haud difficulter partium manus Luxationes. Sive enim Carpi, ſive Metacarpi, ſive Digitorum oſſa in partem anteriorem luxata fuerint, tumor eo loci in anteriore parte apparet; digitique flecti nequeunt. Sin in poſteriorem exciderint, tumor in parte poſteriore conſpicitur, digitique, ob tendinum & nervorum ad ipſos tendentium compreſſionem, extendi non poſſunt.

Luxatio harum partium periculoſa non eſt, cum facilè reſtitui in ſedem naturalem poſſint diſlocata oſſicula.

Quod ſi ergò facta ſit Carpi in partem anteriorem aut poſteriorem, manus ponatur ſuper Tabulam, (vide Scultetum *Armam. Chirurg. tab.* 24. *fig.* 2.)& quidem ſupina, ſi ad anteriora; prona, ſi ad poſteriora facta ſit Luxatio: dein fiat extenſio à duobus miniſtris, trahentibus hinc inde tum brachium, tum digitos. Dum fit extenſio, chirurgus articulum luxatum in partem contrariam impellat.

Luxatio oſſium carpi aut metacapi, in illa nullâ factâ extenſione, in hac modica facilè reponitur, manu ſuper tabulam collocata, & ſuppoſito corpore duro, ſicque oſſibus in ſua loca protruſis, vel antèrius vel poſterius.

Haud ſecus digiti luxati, à duobus miniſtris factâ ſuper tabula extenſione, facilè in contrarium impelluntur. Factâ luxatorum horum oſſium repoſitione, membrum convenienter deligandum & deponendum.

XVII. Femoris os omnium in corpore humano maximum & longiſſimum, capite ſuo globoſo, valida cervice ſubnixo, & cartilagine obducto, coxendicis acetabulo, amplo ſatis & profundo, committitur in eoque duobus validis ligamentis detinetur; uno lato, craſſo & membranoſo, quod articulum totum circumdat altero tereti quod ab ipſa acetabuli cavitate productum, in ſuſceptum femoris caput inſeritur, idque acetabulo firmiſſimè connectit, ſicque articulatio hæc per Enathroſin Diarthroſeos perficitur: ut adeò Femur facilius & expeditius flecti extendi, in latera moveri & circumverti, nec facilè prolabi poſſit.

Excidit autem aliquandò hic articulus inquatuor partes; nimirum in anteriorem, & poſteriorem,

ſed rarius, cum acetabuli ſupercilium hac in parte altius ſit; frequentius verò in partem exteriorem, & interiorem, cum eo loci humilius ſit ſupercilium. Quoad Femoris imperfectam Luxationem, ſeu Subluxationem: nunquam, aut ſaltem raro admodum eam dari puto; quoniam acetabulum, quo globoſum femoris caput reconditur, alta ſatis in ambitu habet ſupercilia, ut omninò fieri non poſſe videantur, ut caput hoc partim in acetabulo contineatur, partim promineat, & exciderit: inſuper de articulationis motu & circumactione, nec non muſculorum robore in locum ſuum facilè id reparetur. Attamen à cauſa interna Subluxatio hujus articuli forſan contingere poteſt: tum enim ligamenta ac vincula emollita admodum & relaxata, oſſis caput acetabuli margini inſiſtens retrahere & revehere nequeunt.

XVIII. Cauſæ perfectæ Femoris Luxationis ſunt eædem, quæ luxationis humeri; externæ puta, & violentæ, caſus, ictus, aliavè violenta & indecens femoris extenſio ac diſtorſio. Inſuper humores ad articulum hunc affluentes, eundem è ſede ſua ſenſim protrudere poſſunt, ſicque imperfectam cauſare luxationem.

De femoris oſſis capite aliquid notatu dignum annotavit Rolfincius, *Exercit. Anatom. lib. 2. cap. 49.* viz. caput hoc valdè laxa conjunctione oſſi femoris adhærere, ità ut coctione in aqua citò emolliatur, & facilè manubus ab oſſe dirimatur, præcipuè in animalibus junioribus; atque hinc fieri, ut in infantibus & pueris junioribus nonnunquam ab oſſe recedat & divellatur, idque ſæpè parva de cauſa, ut à levi caſu, vel cum nutrices nimis maturè pedibus inſiſtere & inniti jubent infantes, atque tunc illud communiter habere pro luxatione, ex eoque diagnoſeos errore felicem curationem impediri. Teſtatur quoque Cl. Diemerbr. *anat. lib. 9. cap. 19.*

ſe receſſum hujus epiphyſis in uno aut altero vidiſſe, qui à medicis & chirurgis pro luxatione habebatur, licet caput oſſis femoris extra acetabulum nuſquam elapſum ſentiri poſſet: interim tamen os femoris verſus poſteriora reflectebatur, ejuſque ſuperior pars ſine capite nonnihil ſurſum verſus aſcendere ſentiebatur, ſicque crus illud altero brevius evadebat.

XIX. Dignoſcitur autem femoris luxatio his ſignis. In *luxatione ad interiora*, crus longius eſt, ſi cum altero conferatur & difficulter mobile; genu exterius protuberat, ac globoſum femoris caput manu in inguine notatur. Facilè quidem reponitur, ſed & facilè iterum excidit, unde pars emaciatur, & æger fulcro uti cogitur. *Exterius ubi facta luxatio*, crus altero brevius eſt, quoniam femoris caput in locum altiorem excidit: inter anum & ſcrotum pars in ſinum dehiſcit, at juxta clunes in tumorem attollitur: genu, pes, tibia intro ſpectant, pedem equidem ſatis commodè flectere poteſt æger, at terræ imponere haud ita: calx namque terram non attingit, ſed ima planta, quia crus abreviatum eſt. Licet autem non reponatur, dolor tamen per ſe tandem ceſſat, ægerque temporis ſucceſſu ſine ſuſtentaculo incedere valet. *Anteriorem in partem ſi femur fuerit luxatum*, tumor in inguine eſt, cum femoris caput ad pubem incumbat, nates contra propter muſculos cum femore ad pubem contractos, rugoſæ ſunt ac depreſſæ; urina propter veſicæ cervicem quodammodo compreſſam aliquando ſupprimitur: crus nec curvari, nec ad inguina adduci poteſt, cum in ipſo flexu ſit femoris caput, idem tamen nec elongatur, nec abreviatur, ad calcem præſertim: digiti pedis namque non facilè extendi, nec ad terram converti poſſunt, unde in inceſſu æger calci inniti cogitur. Etiam ſi nec hîc repoſitio quædam fiat,

fiat, rectus tamen incedere tandem poteſt Æger: contingit verò nonnunquam, pedem ſufficienter à terra removeri non poſſe. *In luxatione ad poſteriora*, pedem nec extendere, nec flectere valet Æger, unde calx terram non attingit, crus abbreviatur valdè, in inguine ſinus eſt, at compreſſis natibus protuberantia obſervatur notabilis: ex globoſo viz. femoris capite in nates prolapſo, quod viſu tactuque ibidem deprehenditur. Hic quoque etiamſi repoſitio nulla fiat, dolor ſenſim ceſſat, pediſque motus redit; pes autem licet rectus, nec diſtortus ſit, nihilominus tamen brevior permanet; & multum abeſt, ut terram calx contingat, unde immedicabilis remanet claudicatio.

In genere verò magnum Femori periculum eſt, ne vel difficulter reponatur, vel repoſitum rurſus excidat. Difficulter Femur Luxatum reponitur, quia propter validiſſimos muſculos, qui in hac parte ſunt, extenſio ſufficiens fieri nequit; & tantò difficilius reponitur, quantò Luxatio vetuſtior eſt. Repoſitum autem facilè rurſus excidit, tum propter muſculos & ligamenta relaxata, & imbecillia reddita, tum quia ſuo pondere deorſum tendit: inſuper ob ligamentorum abruptionem in proprio ſinu perſiſtere aliquandò non poteſt, & ideò iterum delabitur. Si igitur Luxato Femore lacera & diſrupta ſint articulationis ligamenta, haud ità difficulter articulus reponitur, ſed repoſitus in ſede naturali ſervari nequit, ſemperque denuò prolabitur: at relaxata ſolummodò ſi ſint ligamenta, difficilius reſtituitur luxatum femur, verum repoſitum in proprio loco nonnunquam detinetur.

Antiqua Femoris Luxatio, quæ jam callum contraxit; & in qua ſinus oppletus eſt, incurabilis judicatur, ejuſque repoſitio minimè tentanda, cum

fruſtrà affligatur Æger. Docet quoque Fabritius Hildanus *Cent. 6. Obſ.* 100. inveteratam hanc Luxationem reduci non poſſe, ſed poſt tentatam reductionem ſemper malum pejus factum fuiſſe.

XX. Igitur Diſlocatum Femur ſedi naturali reſtituatur, Æger ſubjecto pulvinari in ſcamno aut menſa ità collocandus, ut pars in quam prolapſum eſt femoris caput, ſit ſuperior, ea verò, à qua receſſit inferior, *hoc eſt*, pronus quidem, ſi extrorſum aut retrorſum Luxatio facta ſit; ſupinus, ſi introrſum; & in latus, ſi antrorſum, poſteà conveniens facienda extenſio, vel Manubus, vel Habenis, vel Machinamento, (quale eſt Trochlea trajectis funibus, depicta apud Hildanum *Cent. 5. obſ.* 86. & Scultetum *tab.* 22. *fig.* 1. Tandem verò Femur, ſemper viâ prolapſui contrariâ, in ſuum acetabulum impellendum.

Itaque *ad anteriora ſi Femur Luxatum ſit*, Æger imponatur ſcamno aut menſæ, hinc inter utrumque pedem ſupponatur baculus fortis linteo benè obvolutus, mox valida fiat pedis extenſio, uſquedum commodè manu reponi poſſit. *Exterius* autem *ſi facta ſit Diſlocatio*, ſimiliter ſcamno aut menſæ Æger imponatur, extenſioneque conveniente factâ Repoſitio fiat. *Anterius* verò *cum exciderit Femoris caput*, incumbat Æger lateri ſano, hinc pes extendatur, ſicque vel manu, vel genu in ſuum ſinum compellatur. At *verſus poſteriora ſi ſit Luxatio*, Æger imponatur ventri, hinc pes validè extendatur, mox Femur manu prehenſum circà genu extrorſum à pede ſano dimoveatur, ſicque caput ipſius in ſinum compellatur. Sed proprio in loco reſtitutum ut maneat, quietus Patiens decumbat, uſque dum ligamenta priſtinum robur acquiſiverint.

At vero præter nunc expoſitos reponendi modos,

& is occurrit, quem Hippocrates deſcribit; quo femoris articulus, ſive in interiorem, ſive in exteriorem partem eruperit, reſtituitur. Nimirum Scala defoditur, cui homo incidet, integro & ſano crure leniter extento, & quam commodè poterit alligato: cruri vitiato Calathus, in quem conjecti lapides fuerint, vel vas fictile appenditur aquâ plenum, ſicque factâ extenſione, luxati articuli repoſitio fiat. Scultetus *Armam. Chir. tab.* 23. *fig.* 4.

XXI. GENU & perfectam, & imperfectam patitur Luxationem, labiturque frequenter in partem interiorem, & exteriorem; rarò in poſteriorem; at viz unquam in anteriorem, & non niſi à cauſa admodum violenta, cum Patella oppoſita id prohibeat. Genu Luxatio.

Accidit autem hæc Luxatio à percuſſione, caſu, ſaltu, curſu vehementiore, immodicâ tibiæ extenſione, vel contractione & diſtorſione.

In quem vero locum Genu Luxatum ſit, facilè in excarni hac parte cognoſcitur; ſiquidem in latere, in quod articulus prorupit, protuberantia, cavitas in latere, è quo diſceſſit, viſu tactuque deprehenditur. Inſuper figura depravatur, crus eſt extentum, nec flecti poteſt; unde motus neceſſario depravatur, vel omnino perit.

Genu porrò, ſi cum cubito conferatur, ob ejus juncturæ modum, ſæpius luxatur & facilius reponitur. Oſſium namque, quibus uterque articulus continetur, ſtructura arctior, & conjunctio profundior eſt in cubito, laxior in genu; atque adeo Luxatio genu minus periculoſa eſt.

Genu ſi Subluxatum ſit, nulla, aut exigua ſaltem requiritur extenſio, ſed ſola in contrariam partem impulſio articulum reponit. At perfecta ſi Diſlocatio ſit, extenſio eſt neceſſaria; quæ fiat Ma-

nubus in recenti Luxatione, & puerili ætate: miniſter unus trahat ſupra genu, alter ſub genu, Chirurgus vero ad partem contrariam, è qua excidit, manu os impellat, in Luxatione non ità recenti, & corporibus robuſtioribus, opus eſt Habebenis, vel etiam Machinamentis, quibus ſufficiens fieri poteſt extenſio.

Os ubi repoſitum eſt, quod ex cruris libera extenſione: & cum altero ſano comparatione cognoſcitur, Splenia imponantur *Oxicrato* vel *vino rubro adſtringente* madida, hinc conveniens inſtituenda Deligatio, Ægerque ab inceſſu abſtineat, donec novæ luxationis nullus amplius ſit metus.

Patellæ Luxatio.

XXII. PATELLA, cum à lateribus nullum habeat obſtaculum diſlocationem ejus impediens, in partem ſuperiorem inferiorem, exteriorem, & interiorem nonnunquam Luxatur: in poſteriorem vero nunquam, cum tibiæ & femoris oſſa, quæ ipſa tegit, obſtent. Accidit autem hæc Luxatio à percuſſione, caſu, ſaltu, ac indecente tibiæ diſtenſione. Eaque viſu & tactu facilè dignoſcitur, cum rectè flecti ac moveri crus nequeat. Et quoniam laxior eſt hæc articulatio, haud difficulter ſedi ſuæ Patella reſtituitur.

Verum ut in ſuam ſedem reponatur, Patiens firmiter in planitie erectus ſtet: Chirurgus interim manubus Patellam à parte, in quam prolapſa eſt, in eam, è qua excidit, compellat. Ubi reſtituta eſt, Splenium cavum, patellæ formæ accommodum, & *Oxicrato*, vel *Vino rubro adſtringente* madidum, parte eâ, ad quam prolapſa erat, collocetur; at poplitis cavitas variis compreſſis expleatur: omnia denique arctè faſciis conſtringantur, ne genu inflecti poſſit; ſi namque flectatur genu, periculum eſt: Patella ne rurſus loco ſuo excidat. Ubi vero

novi prolapſus periculum nullus eſt, Æger ſenſim genu rurſus flectere aſſueſcat.

XXIII. PEDIS nomine intelligimus ſeptem *Tarſi* oſſa, ſuis nominibus donata, quinque *Metatarſi*, quatuordecim *Digitorum*; quæ omnia variis modis invicem coarticulata, ligamentiſque membranoſis connexa ſunt. De horum omnium luxationibus jam dicendum eſſet. Sed quia Tarſi, Metatarſi, & Digitorum oſſa eodem ferè modo in pede, quo Carpi, Metacarpi, & Digitorum oſſa in Manu, inter ſe uniuntur iiſdem quoque luxationibus ſubjecta ſunt, quæ eaſdem cauſas, habent, iiſdem ſignis dignoſcuntur, ac eodem modo reponuntur, operæ pretium non eſt, quædam de his ſuperaddere. At vero de Tali, & Calcanei Luxatione, cum oſſibus hiſce nulla in manu reſpondeant, quædam addere lubet. Oſſium Pedis, ac Digitorũ Luxatio.

XXIV. TALUS igitur, ſeu ASTRAGALUS in omnes quatuor partes prolabi poteſt, nimirum in partem interiorem, exteriorem, anteriorem, poſteriorem; frequentius tamen in exteriorem. Et quidem perfectè luxatur, & ſubluxatur.

CALX autem, ſive CALCANEUS, Talo ſubjectus, frequenter quidem anterius & poſterius, raro ad latera erumpit.

Fit horum oſſium Luxatio à violento caſu, ictu, aut aliâ inconveniente pedis diſtorſione. In ſpecie autem Calx luxatur, & ab Aſtragalo divellitur, ſi quis ex alto deſiliens graviter in calcem labatur & impingat, vel inter ſaltandum calci vehementer inſiſtat.

Talus porro ſi in partem interiorem prolapſus ſit, ima pedis pars in exteriorem; convertitur; ſi in exteriorem, contraria ſigna adſunt. At in anteriorem partem ſi erumpat, latus ille ac robuſtus tendo,

qui calcaneo inſeritur, durus tenſuſque evadit, pes minor ac brevior apparet, ob articulum in priorem partem promotum; ſi in poſteriorem, calx ferè reconditur, quia articulus ad calcem elapſus eſt, planta major, peſque longior evadere videtur: Et hæc Signa ſi manifeſta ſint, perfectam luxationem, ſin obſcura Subluxationem denotant. In ſpecie vero calcis Luxatio ex dolore, figura partis depravata, & actione læſa facilè cognoſcitur.

Cæterum Talus uti facilè luxatur, ſic facilè reponitur; ſed ob multitudinem oſſium juncturas componentium difficulter confirmatur; atque ideo poſt tali repoſitionem diutiùs in lecto perſeverandum, ne is talus, qui totum corpus ſuſtinet, nondum confirmatis tendinibus ac ligamentis, ferendo oneri cedat, rurſuſque prolabatur. Verumtamen Calcis luxatio periculoſior eſt; ſiquidem venæ & arteriæ majores, quas excipit, nec non magnus ille tendo, qui ei annectitur, facilè læduntur, unde inflammatio, convulſio delirium, febris, & graviſſima alia ſymptomata non raro excitantur.

Ut ergo luxatus talus in proprium locum reponatur, primùm debita facienda extenſio; Manubus quidem miniſtrorum in luxatione recenti & corpore puerilli, quorum alter pedem, alter tibiam apprehendat, & extendat. Sin manubus proba extenſio fieri nequeat, uti in corporibus robuſtioribus, & luxatione haud ità recenti, fiat Habenis, vel aliis Machinamentis deorſum trahentibus. Scultetus *Armam. Chir. tab* 25. *fig.* 1. Poſtea Chirurgus articulum in partem contrariam, è qua excidit, compellat, convenientemque deligationem inſtituat; quæ tamen minus pro ratione adſtringenda eſt, ne poſterior calcis tendo nimis conſtringatur.

Calcaneus etiam, levi extenſione factâ, in natu-

talem ſedem haud difficulter reponitur ; repoſitus vero convenienter vinciendus , Ægerque tamdiu inquiete detinendus , donec reſtitutus hic articulus probè confirmatus fuerit ; id quod ante quadrageſimum diem (uti de repoſito luxato talo quoque affirmare licet) vix contingit ,

Atque hæc de fracturis & luxationibus breviter dicta ſunto. Cum enim eruditiſſimi Hippocratis libri de fracturis & articulis exſtent , illos qui plura deſiderant , ad eos remittimus.

FINIS.

ORDO LIBRORUM
ET
CAPITUM

LIBER PRIMUS.

De Tumoribus præter Naturam.

CAP. I. DE Tumoribus in genere. Page 1
II. De Phlegmone ſeu Inflammatione. 11
III. De Furunculo. 21
IV. De Epinyctide & Therminthо. 23
V. De Eryſipelate. 25
VI. De Oedemate. 30
VII. De tumore flatuoſo. 37
VIII. De Teſtitudine, & Talpa ſive Topinaria. 41
IX. De Atheromate, & Steatomate, & Meliceride. 43
X. De Ganglio & Lupia. 50
XI. De Scyrrho. 55
XII. De Tumore aquoſo. 60
XIII. De Hydrocephalo. 63
XIV. De Hydromphalo & Hydrocele. 67
XV. De Bubone. 72
XVI. De Carbunculo ſeu Anthrace. 80
XVII. De Gangræna & Sphacelo. 85
XVIII. De Affectibus cutaneis, & primum, de Maculis quibuſdam levioris momenti, quæ Ephelides, Lentigines, & Hepatica vulgò nuncupantur. 120

Digitized by Google

XIX. De Herpete. 125
XX. De Scabie, ejuſdemque ſpeciebus. 131
XXI. De Impetigine ſeu Lepra Græcorum, &c. 144
XXII. De Strumis ſeu Scrofulis. 150
XXIII. De Cancro. 156
XXIV. De Polypo. 166
XXV. De Epulide & Parulide. 171
XXVI. De Ranula. 172
XXVII. De Aneuriſmate 175
XXVIII. De Varicibus. 179
XXIX. De Panaritio ſeu Paronychia. 182
XXX. De Hernia in genere, atque in ſpecie de inteſtinali & omentali. 187
XXXI. De Tumoribus Scroti, Herniis impropriè dictis viz. Hydrocele, Pneumatocele, Sarcocele, cirſocele. 196
XXXII. De Ani procidentia. 201
XXXIII. De Uteri prolapſu. 205

LIBER SECUNDUS.

DE

VULNERIBUS.

CAP. I. Quid vulnus, quæ ſint illius differentiæ, cauſæ diagnoſtica. Pag. 211
II. De Vulnerum prognoſticis. 216
III. De Vulnerum curatione in genere. 235
IV. De Vulnerum ſymptomatibus. 237
V. De Rebus alienis è vulnere eximendis. 242
VI. Modus exponitur, quo vulneris labia ſint conjungenda, conjunctaque ſervanda. 247
VII. De Medicamentis ad vulnera curanda neceſſariis.

Et partis vulneratæ ſubſtantia ſalubri conſervanda. 252

VIII. *De Vulnere carnis ſimplici & profundo.* 261

IX. *De Vulnere carnis compoſito, ſeu cavo, & cum ſubſtantiæ deperditione.* 264

X. *De Vulneribus vaſorum*, hoc eſt, *venarum & arteriarum.* 266

XI. *De Vulneribus nervorum & nervoſarum partium.* 270

XII. *De Vulnere cum contuſione.* 275

XIII. *De Vulneribus morſu animalium illatis, aliiſque venenatis.* 279

XIV. *De Vulneribus ſclopetorum.* 285

XV. *De vulneribus capitis.* 291

XVI. *De Vulneribus faciei.* 314

XVII. *De Vulneribus oculorum.* 320

XVIII. *De Naſi vulneribus.* 325

XIX. *De Vulneribus labiorum, aurium, & linguæ.* 327

XX. *De Vulneribus cervicis, colli, gutturis, vaſorum jugularium, & medullæ ſpinalis.* 331

XXI. *De Vulneribus thoracis, & partium intus contentarum.* 337

XXII. *De Vulneribus abdominis, & internarum partium.* 347

XXIII. *De Vulneribus articulorum.* 359

LIBER TERTIUS.

DE

ULCERIBUS.

CAP. I. De Ulceribus in genere. 363
II. De Ulcere cum vitioſi humoris affluxu, ac proinde difficulter cicatricem admittente. 370
III. De Ulcere maligno, depaſcente, phagadena, cacoëthe, &c. 375
IV. De Ulcere verminoſo. 379
V. De Ulcere cum oſſis corruptione. 380
VI. De Ulcere profundo, ſinuoſo, ſeu cavernoſo. 385
VII. De fiſtulis. 387
VIII. De Ambuſtione. 392
IX. De Oculorum ulceribus. 404
X. De Fiſtula lachrimali. 409
XI. De Aurium ulceribus. 414
XII. De Narium ulceribus. 417
XIII. De Labiorum ulceribus & fiſſuris. 424
XIV. De Ulceribus oris. 426
XV. De Pectoris ulceribus & fiſtulis. 429
XVI. De Abdominis ulceribus & fiſtulis. 434
XVII. De Veſica urinaria, pudendorum ulceribus. 440
XVIII. De Ulceribus & fiſtulis in ano. 460
XIX. De tibiarum, articulorum & pedum ulceribus. 473

Digitized by Google

LIBER QUARTUS.

DE

FRACTURIS.

CAP. I.	DE Fracturis in genere.	478
II.	De Generali fracturarum curatione.	484
III.	De Affectibus præter naturam, qui fracturis accidunt.	493
IV.	De Fracturis cum vulnere.	496
V.	De Fracturis in ſpecie.	504

LIBER QUINTUS.

DE

LUXATIONIBUS.

CAP. I.	DE Luxationibus in genere.	528
II.	De Luxationum curatione.	532
III.	De Luxationibus in ſpecie.	543

FINIS.

BIBLIOTECA

TC/

Digitized by Google

Digitized by Google